

M. KÖZGAI
S. kelt. sz. 5. a. 29. 815
15

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1925

HATVANADIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1925.

MAGYAR KÖNYVTÁRSZÖVETSÉG
KÖNYVTÁRSZÖVETSÉG

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1925. évfolyamához.

Lap		Lap		Lap		
I. Általános tárgyú cikkek.						
<i>Cikkek.</i>						
A jogfolytonosság. — <i>Vargha Ferenc</i> ...	65	Megjegyzések a k. f. t.-tervezetthez. — <i>Dr. György Ernő</i>	90	A kriminalitás fokozódásának okairól. — <i>Dr. Benedek László</i>	49	
A B-listás igazságügy. — <i>Dr. König Vilmos</i>	73	Fedezési kényszer. — <i>Dr. Löw Tibor</i> 129, 139		A világháború hatása a kriminalitásra Franciaországban. — <i>Dr. Hacker Ervin</i>	82	
A jogi igazság. — <i>Dr. Ambrózy Ágoston</i>	111	A kényszeregyesség reformja. — <i>Dr. Sebestyén Samu</i>	145, 157	Az orvosi titok és a magzatelhajtás. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	123	
A bírói hatalomról. — <i>Dr. König Vilmos</i> ...	161	A felmondás a tőzsdei ügyleteknél. — <i>Dr. Móra Zoltán</i>	155	Büntetőjogtudományi Trianon. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	191	
<i>Szemle.</i>						
Timeo Danaos	61	Kamat-kaosz. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	158	A büntettes védelme az új német büntető-törvénykönyv kormányjavaslatában. — <i>Dr. Auer György</i>	192	
Aktuális kérdések	70	A felmondás a tőzsdei ügyleteknél. — <i>Dr. Zerkovitz Zsigmond</i>	172	<i>Szemle.</i>		
Contempt of Court	135	A csődönkívüli kényszeregyesség reformja. <i>Dr. Cs. Sommer József</i>	173, 179	Sajtódeliktum-e a nemzetgyalázás?	7	
II. Magánjog.						
<i>Cikkek.</i>						
Az ingatlan adás-vétel tartalmi kellékei. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	57	Az életbiztosítások valorizációja. — <i>Dr. Kulasi Elemér</i>	178	Tauffer-könyvtár	96	
A kötelestész valorizálása. (Törvénykezési szemle.) — <i>Dr. Blau György</i>	59	Ötven év. — <i>Dr. Lévy Béla</i>	185	VI. Bűnvádi eljárás.		
Gazdasági lehetetlenülés az ingatlan átruházása után. (Törvénykezési szemle.) — <i>Ij. dr. Nagy Dezső</i>	60	Széljegyzetek a valorizációs törvényjavaslatához. — <i>J. Dr. Doroghi Erwin, II. Dr. Liebmann Ernő</i>	186, 188	<i>Cikkek.</i>		
Ingatlan döntvények. — <i>Dr. Almási Antal</i>	73	Erköles és kényszeregyesség. — <i>Dr. Gold Simon</i>	189	A Schadt—Rupert eset. Törvénymagyarázat vagy törvénytértés. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	25	
Jelzálogjogi fix prioritás mezőgazdasági hitel biztosítása érdekében. — <i>Dr. Fekete László</i>	92, 99	<i>Szemle.</i>			Bíróküldés büntetőügyekben. — <i>Dr. König Endre</i>	107
A Kúria teljes-ülésének 87. számú polgári döntvénye és a valorizáció törvényhozási szabályozása. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	115	A záloglevelek valorizációja. — <i>Dr. König Vilmos</i>	7	<i>Szemle.</i>		
Siketnémák cselekvőképessége. — <i>Dr. Binét Menyhért</i>	117	Valuta	8, 15	Nyilvános bűnügyi nyomozás	15	
A kincstár elleni jogtalan gazdagodási igények valorizációja. — <i>Dr. Löw Antal</i> ...	125	Gazdasági lehetetlenülés	15	A bűnvádi perrendtartás negyedszázada ...	39	
Kamat-kaosz. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	158	Gazdasági lehetetlenülés az árú leszállítása és kifizetése után	16	A szenzációs bűnügy	47	
A jelzálogjog reformja. — <i>Dr. Löw Lóránt</i>	190	Valorizálás 16, 23, 30, 39, 48, 55, 62, 72. Értékpapír-határidőügyletek és a békeszerződés	40	A bírói tekintély	111	
<i>Szemle.</i>					Bíróküldés büntetőügyekben. — <i>Dr. Rupert Rezső</i>	119
Hagyomány valorizálásának megtagadása, mert a végrendelet készítésekor már köztudomású volt a korona romló irányzata	15	Ügyvédi költség valorizálása	71	VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.		
Jogegységi döntvény az ingatlan adásvételi jogügyletek érvényességének kérdésében	22	A kényszeregyességi rendelet 54. §-ához. — <i>Dr. Kulhi Sándor</i>	87	<i>Cikkek.</i>		
A kötelestész és a vagyon valorizálása ...	23	Kegydíjvalorizáció	96	A nemzetközi jogi oktatás. — <i>Dr. Irk Albert</i>	17	
A 86. sz. teljes-ülési döntvény revíziója ...	23	Valorizációs következetesség. — <i>Dr. K. F.</i>	112	A mai Magyarország államformájának kérdéséről. — <i>Dr. Merkl Adolf</i>	33	
A 86. sz. teljes-ülési döntvény	61	Vagyonfelügyelő és zárgondnok	160	A közigazgatási bíróság pénzügyi gyakorlatára az 1924. évben. — <i>Dr. Nádas László</i>	50	
Széljegyzet a Kúria jogegységi tanácsának 27. sz. döntvényéhez. — <i>Dr. Kulhi Sándor</i>	63	A tőzsdei választott bíróság	167	Megjegyzések az 1925. évben Hágában tartandó konferencia munkatervéhez. — <i>Dr. Perlmutter Alfréd</i>	69	
El nem vált nő házasságtörésből származó gyermekeinek tartásdíja	63	Pénzesere	167	Az államok szuverenitása és a Nemzetek Szövetsége. — <i>Dr. Irk Albert</i>	122, 131	
Jogegységi döntvények	78	A valorizációról szóló törvényjavaslat	183	Az erdélyi magyar telepések ügye. — <i>Dr. Auer Pál</i>	137	
A trianoni szerződés judikaturájából. — <i>II. r.</i>	80	Felmondás a tőzsdei ügyleteknél. — <i>Dr. Móra Zoltán</i>	184	A 600/1925. P. M. sz. az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak bírói úton leendő büntetéséről szóló rendelet III. fejezetéről — <i>Dr. Huppert Leó</i> ...	150, 164	
A baleseti járadékok. — <i>d. r.</i>	103	Kényszeregyesség tartama alatt esedékes házbérek	199	Néhány szó a Hágában megtartandó nemzetközi iparjogvédelmi konferenciához. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	154	
Az albérlő címátábla	120	IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.			Büntetőjogtudományi Trianon. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	191
Özvegyi jog utóöröklés esetén. — <i>Dr. Zimányi Endre</i>	127	<i>Cikkek.</i>			<i>Szemle.</i>	
A baleseti járadékok. — <i>d. r.</i>	135	A felülvizsgálati bíróság végzésének hatályossága. — <i>Dr. Fürst Mátyás</i>	13	Értékpapír-határidőügyletek és a békeszerződés	40	
24 százalékos kamat telekkönyvi bejegyzése	159	Észrevételek az 1923. XXXVIII. törvény-cikkhez. — <i>Dr. Ötömös Zoltán</i>	43	A trianoni szerződés judikaturájából. — <i>w. r.</i>	80	
III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.						
<i>Cikkek.</i>						
Valorizációs számítási jogkérdések. — <i>Dr. Barát Gyula</i>	18	Van-e helye végrehajtás korlátozási keresetnek biztosítási végrehajtás ellen? (Törvénykezési szemle.) — <i>Advocatus</i>	60	VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.		
Valorizációs kérdések. — <i>Dr. Eisler Ede</i> ...	26	A polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosítása. — <i>Soria</i>	75	<i>Cikkek.</i>		
Reformra szorul-e a csődönkívüli kényszeregyesség? — <i>Dr. Szegedi Samu</i>	27	Megítélt követelés valorizálása. — <i>Ludvig Rezső</i>	84	Választott bíróság az ügyvédi kamarában. <i>Dr. Pap József</i>	3	
A részvénytársaságok mérlegének realitása kereskedelmi jogunk szempontjából. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	36	Előzetes végrehajthatóság. — <i>Ludvig Rezső</i>	98	A budapesti törvényszék új díjszabása. — <i>Dr. Blauner Mór</i>	4	
A tulajdonjog védelme az értékpapír-letéteknél. — <i>Dr. Zerkovitz Zsigmond</i>	45, 51	Végrehajtási problémák. — <i>Dr. Borsodi Miklós</i>	106	A pesti kir. ítélőtábla felállításának jelentősége. — <i>Dr. Gábor Gyula</i>	9	
Valorizációs gyakorlatunk egyes főbb pontjai 1925 tavaszán. — <i>Dr. Blau György</i> ...	68	A polgári igazságszolgáltatás érdekében szükséges reformok. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	169	A nemzetközi jogi oktatás. — <i>Dr. Irk Albert</i>	17	
Egyes főbb kérdések a k. f. t.-jog köréből tekintettel a tervezetre. — <i>Dr. Szende Péter Pál</i>	76	<i>Szemle.</i>			Bírák és választott bírák. — <i>S.</i>	35
Megítélt követelés valorizálása. — <i>Ludvig Rezső</i>	84	A polgári eljárás és igazságügyi szervezet	30	A bírák kizárása a választott bírósági eljárásból	41	
V. Anyagi büntetőjog.						
<i>Cikkek.</i>						
Lehet-e sajtóvétség az országrágalmazás? — <i>Tarnai János</i>	1	A nemzetgyűlés igazságügyi bizottsága. — <i>l. b.</i>	71			
A Bv. a gyakorlatban. — <i>Dr. Lengyel Aurél</i>	4, 10	Jogi furesságok. — <i>Dr. Harnos Viktor</i> ...	103			

Hivatásos bírák, mint választott bírák. — <i>Dr. Jacobi Andor</i>	Lap 42
Bírói tekintély. — <i>Ludwig Rezső</i>	57
Az ügyvédség szanálása. (A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből.)	67
A bírói státus és a bírói fizetések. — <i>w. r.</i> A közjegyzői intézmény felszázados év- fordulója. — <i>Dr. Holitscher Szigfrid</i> ..	81
Az ügyvédek. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	113
Aktuális kérdések	121
A kir. ítélőtábla. — <i>Dr. Helényi József</i> ..	137
A budapesti ügyvédi kamara értekezlete	141
Bírói státus. — <i>Ludwig Rezső</i>	177

Szemle.

Az Országos Ügyvédgyűlés határozatai	7
A reformszövetség	22
Az egységes bírói és ügyvédi vizsgálobizott- ság	22
Az egységes bírói és ügyvédi vizsga statisztika- tikája	30
A bírák	61
A pénzügyminiszter úr figyelmébe	63
A budapesti központi kir. járásbírói csődjé	71
A bírói és ügyészi státus	71
Szegényvédelem	71
Nyilvános előadásra kerülő ügyeknek más tanácsra való átszignálása	71
Ügyvédi költség valorizálása	71
Újmekek	78
A védelem szabadsága	92
A «luxusügyvéd»	102
A telekkönyvi kivonatok hitelesítése .. 119.	155
Iam proximum ardet ... — <i>Dr. Virányi Lajos</i>	119
Tizenkét ügyvéd keres — egy bírót	126
Bírák és ügyészek irodalmi működése. — <i>Zsoldos Benő</i>	136
A budapesti központi kir. járásbírói el- nököknek átirata	143
Az értékesítési idő új szabályozásának sé- relmei	151
A reklám-ügyvédek	159
Német ügyvédek adózása	167
A statusrendezés	175
Az ügyvitel és kezelet gyorsítása	184
Erdemleges ügyvédi munkáért: öt korona Felfüggesztendő-e biztosíték mellett szab- adlábra helyezett, illetve az előzetes le- tartóztatásban levő ügyvéd?	198
Hány ügyvéd költsége terheli a klienst? ..	199
Az igazságszolgáltatás csődjé. — <i>d-r</i> ...	199
Egy korona 40 fillér ügyvédi munkadíj..	199

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

Lapozgatás az új munkaügyi törvényterve- zetben. — <i>Dr. Nászy Károly</i>	11
A disszociális gyermek. — <i>Dr. Lévy Lajosné</i>	20
A magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényjavaslat. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	29, 38
A nyomtatott szöveg újdonságrontó voltá- ról. — <i>Dr. Perlmutter Alfréd</i>	44
Nyugdíjvalorizáció. (Törvénykezési szemle) <i>B-r.</i>	53
A kir. Kúria joggyakorlata a szolgálati jog- viszony kérdésében. — <i>Dr. Bereczel Ala- dár</i>	91
A nyugdíjak valorizációja a magyar bírói joggyakorlatban. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	108
A zeneművek nyilvános előadási jogát sza- bályozó rendeletről. — <i>Dr. Hlatky Endre</i>	116
A tudományos munka jogi védelme. — <i>Dr. György Ernő</i>	130
A nyugdíjfelértékelés, mint törvényhozási probléma. — <i>Dr. Proszwimmer Béla</i> 146, 181, 194	181, 194
A nyugdíjvalorizációról. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	162
Az 1918: XXII. tc. szükségyszerű revizio- jáért. — <i>Dr. Szalay Zoltán</i>	165
Szabadalomjogi reflexiók. — <i>Dr. Perl- mutter Alfréd</i>	171

Szemle.

Női munkatárs	22
Anglia alkotmánya. — <i>b.</i>	51
Lakásügyi kérdések. — <i>d. — r.</i>	63
A bécsi magyar királyi követség jogtana- csosának kinevezése	64
Nagy Emil. — <i>b.</i>	86
Nagy Emil	91
Kegydíjvalorizáció	96
Az Igazságügyi Orvosi Tanács	151
A hazaárulás.	166
Ellentmondó rendeletek	166
A tőzsdei választott bíróság reformja....	167
Az Akadémia centenáriuma	174
Copf és Simli	176
Mikor szabadulnak fel a lakások?	198

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Dr. Márffy Ede: Magyar közigazgatási jogi kézikönyve. — <i>Dr. Kemény Károly</i>	6
Dr. Magyar Gyéza: Magyar Polgári per- jogának második kiadása. — <i>Dr. Kende Ernő</i>	11
Dr. Ottlik László: Jog és társadalom. — <i>Dr. Horváth Barna</i>	46
Dr. Darvay Dénes: Der Begriff «Recht». — <i>Dr. Kende Ernő</i>	100

Könyvek.

A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Dr. Borsodi Miklós)	8
Eljárás az adófelszámolási bizottság előtt (Dr. Nagy Dezső)	24
Valuta és ártáblázatok (Barcza Imre) 24.	160
A büntetőjogi elméletek bírálata (Dr. Hel- ler Erik)	32
Valorizáció 1924-es joggyakorlatunkban (Dr. Blau György)	48
Az egri Ügyvédi Kamara története (Dr. Alföldi Dávid, Dr. Erlach Sándor)	71
Büntetőjogi irodalmunk (Dr. Kováts An- dor, Dr. Kéthely Sándor)	88
A Tébe könyvtár (Dr. Meszlény Artur, Dr. Pethő Tibor — Dr. Andreánszky István)	88
A felértékelési mérleg (Dr. Szende Péter Pál)	96
A mezőgazdasági hitel (Dr. Bándy Ferenc, Dr. Ridly István)	104
Hiteljogi bírói gyakorlat 1914 óta (Dr. Ko- vács Marcel)	127
Egyenes Adók. — Társulati adó (Dr. Róth Pál)	127
Az általános forgalmi adó (Dr. Tillmann István)	127
Iparjog (Dr. Egyed István). — <i>Sz. K.</i>	142
A miskolci — volt eperjesi — jogakadémia emlékkönyve	143
Egyenes adók. — Kereseti adó (Dr. Jakab László). — Jövedelem és vagyonadó (Dr. Csulak Elemér — Dr. Pilisy Lajos — Frimmel Gyula)	152
Magyar-német jogi műszótár (Dr. Révész Vilmos)	152
A Grill-féle Új Döntvénytár 1916—1924 kötete	168
Magánjogunk újabb szabályai 1917—1925 (Dr. Szladits Károly)	176
A Polgári Jog határidő zsebnaplója (Dr. Fränkel Pál)	176
Jogi vademecum (Dr. Vészi Mátyas — Dr. Wagner György)	176
Cégjogi útmutató az újraértékelési rende- lethez (Dr. Tolnay Iván — Biber Dezső)	176
Die Zivilgesetze der Gegenwart	198
«Verwahrloste Jugend» (August Aichhorn)	199

Előadások, felolvasások.

Állampolgárságon kívüli állapot és kettős állampolgárság (Oppenheimer M. Albert előadása)	30
A szomszéd államok házassági joga (Sztehlo Kornél előadása)	47
A kereskedelmi társaságok jogi helyzete (Dr. Baumgarten Nándor előadása) ...	47

A perrendi novella (Dr. Térffy Gyula elő- adása)	Lap 54
Mozaik a magánjogi bírói gyakorlatból (Dr. Szladits Károly előadása)	54
A valorizációról (Dr. Schuster Rudolf elő- adása)	62
A büntügyi védelem (Dr. Váry Albert elő- adása)	77
Jókai Mór (Dr. Baracs Marcel előadása)....	78
Nyugdíjvalorizáció (Dr. Gallia Béla elő- adása)	94
A kereskedői mérleg felértékelése (Dr. Ra- poch Géza előadása)	159
A polgári igazságszolgáltatás gyorsítása (Dr. Teller Miksa előadása)	175
A kereskedelmi törvény reformja (Dr. Reit- zer Béla előadása)	175
A valorizációról szóló törvényjavaslat (Dr. Térffy Gyula és dr. Nizsalovszky Endre előadása)	183
A polgári igazságszolgáltatás gyorsítása (A Budapesti Ügyvédi Kör vitája)	183
A csődönkívüli kényszeregyesség reformja (A Budapesti Ügyvédi Kamara értekez- lete)	183
A kereskedelmi törvény felszázados jubi- leuma (Dr. Nagy Ferenc előadása)	197
A valorizációról szóló törvényjavaslat (Vita a Magyar Jogászegyletben)	197

Jogi folyóiratok.

Hatvan éves a Jogtudományi Közöny	6
Polgári jog	70

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Egy angol per tanulságai. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	105
A hitbizomány megszüntetése Csehszlová- kiában. — <i>Dr. Salamon Nav. Ferenc</i> ..	113
A német birodalom felértékelési törvénye. — <i>Iffj. dr. Miklós Gyula</i>	148
Hearing in camera. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	153
A büntettes védelme az új német bünt- etőtörvénykönyv kormányjavaslatában. — <i>Dr. Auer György</i>	192
Egy angol bíróságsértési eset. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	193

Szemle.

Az angol jog különösségeiből. — <i>Zsoldos Benő</i>	23
A német Reichsgericht valorizálási gyakor- latából. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	31
Már visszafizetett jelzálogtartozások valo- rizálása Németországban	32
Adalék a cselekvő- és vétőképesség fogal- mának elhatárolásához	56
Szabad-e a bírónak a tárgyalás alatt aludnia?	120
Tallózás az angol igazságszolgáltatásban. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	127
Angol büntügyi statisztika. <i>Dr. Révész Bódog</i>	143
Változások az angol törvényes öröklési jog- ban. — <i>Dr. Révész Bódog</i>	143
Német ügyvédek adózása	167

XII. Személyi közlemények.

Cikkek.

Plósz Sándor † — <i>Dr. Szladits Károly</i> ...	89
Juhász Andor	129

Szemle.

Grecsák Károly †	7
Turjay Zoltán †	7
Plósz Sándor	39
A Kúria elnökének távozása	119
Kozma Sándor	142
Kovács Marcel	142
Visontai Soma †	151
Friedmann Bernát †	166
Tóry Gusztáv †	174
Mezei Mór †	183
Sonnenfeld Ignác	197

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1925. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Adnelo Géza budapesti ügyvéd 105, 127, 153, 193.
Dr. Almási Antal egyetemi m. tanár, budapesti kir. ítélőtáblai bíró 73.
Dr. Ambrózy Agoston szikszói kir. járásbíró 111.
Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd 137.
Dr. Auer György kir. ügyész 192
Dr. Barát Gyula ügyvéd 18.
Dr. Benedek László egyetemi tanár 49.
Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd 91.
Dr. Binét Menyhért sárospataki ügyvéd 117.
Dr. Blau György budapesti ügyvéd 59, 68.
Dr. Blauner Mór budapesti ügyvéd 4.
Dr. Borsodi Miklós ny. kir. törvényszéki bíró, budapesti ügyvéd 106.
Dr. Doroghi Ervin budapesti ügyvéd 186
Dr. Eisler Ede budapesti ügyvéd 26.
Dr. Fekete László kir. közjegyzőhelyettes 92, 99.
Dr. Fürst Mátyás budapesti ügyvéd 13.
Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd 9.
Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd 189.
Dr. György Ernő budapesti ügyvéd 90, 130.
Dr. Hacker Ervin egyetemi m. tanár 82.
Dr. Harmos Viktor 103.
Dr. Hetényi József budapesti kir. törvényszéki bíró 137.
Dr. Hlatky Endre c. min. titkár 116.
Dr. Holtscher Szigfrid budapesti kir. közjegyző 97.
Dr. Horváth Barna közalap. kir. ügyész 46.
Dr. Huppert Leo budapesti ügyvéd 150, 161.

Dr. Irk Albert pécsi egyetemi tanár 17, 122, 131.
Dr. Jacobi Andor budapesti ügyvéd 42.
Dr. Kende Ernő, tőzsdebirósági jogügyi titkár 14, 100.
Dr. Kmetz Károly egyetemi tanár 6.
Dr. König Endre budapesti ügyvéd 107.
Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd 7, 73, 161.
Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd 63, 87.
Dr. Kutasi Elemér budapesti ügyvéd 178.
Dr. Lengyel Aurél ny. min. tanácsos, budapesti ügyvéd 4, 10.
Dr. Lévy Béla budapesti ügyvéd 185.
Dr. Lévy Lajosné 20.
Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd 188.
Dr. Löw Antal budapesti ügyvéd 125.
Dr. Löw Lóránt budapesti ügyvéd 190.
Dr. Löw Tibor budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 129, 139, 162.
Ludwig Rezső budapesti kir. ítélőtáblai bíró 57, 84, 98, 177.
Dr. Merkl Adolf bécsi egyetemi tanár 33.
Ifj. dr. Miklós Gyula budapesti ügyvéd 148.
Dr. Móra Zoltán tőzsdebirósági jogügyi titkár 155, 184.
Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd 29, 38, 108.
Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd 60.
Dr. Nadas László ny. min. tanácsos, budapesti ügyvéd 50.
Dr. Nászay Károly budapesti kir. ítélőtáblai bíró 11.
Dr. Ötömösy Zoltán kir. járásbirósági alelnök 43.

Dr. Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke 3.
Dr. Perlmutter Alfréd kir. szabadalmi bíró 41, 69, 171.
Dr. Proszvimmer Béla budapesti ügyvéd 116, 181, 194.
Dr. Révész Bódog 143.
Dr. Rupert Rezső nemzetgyűlési képviselő 119.
Dr. Salamon Nav. Ferenc somorjai kir. közjegyző 113.
Dr. Schuster Rudolf, a kir. szabadalmi felsőbíróság elnöke 31, 154.
Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd 145, 157.
Dr. Cs. Sommer József budapesti ügyvéd 173, 179.
Dr. Szalay Zoltán budapesti ügyvéd 165.
Dr. Szegedi Samu budapesti ügyvéd 27.
Dr. Szende Péter Pál budapesti ügyvéd 76, 85.
Dr. Szladits Károly egyetemi tanár 57, 89.
Tarnai János ny. kir. kúriai tanácselnök 1.
Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd 113, 158, 169.
Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 36, 115.
Vargha Ferenc kir. koronaügyész 65.
Dr. Vámbéry Rusztem 25, 123, 191.
Dr. Virányi Lajos 119.
Dr. Zerkovitz Zsigmond budapesti ügyvéd 45, 51, 172.
Dr. Zimányi Endre 127.
Zsoldos Benő 23, 136.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Tarnai János* nyug. kir. kúriai tanácselnök: Lehet-e sajtóvétség az országrágalmazás? — *Dr. Pap József* budapesti ügyvédi kamara elnöke: Választott bíróság az ügyvédi kamarában. — *Dr. Blauner Mór* budapesti ügyvéd: A budapesti törvényszék új díjszabása. — *Dr. Lengyel Aurél* ny. miniszteri tanácsos: A Bv. a gyakorlatban. — *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Jogirodalom: *Dr. Márffy Ede*: Magyar közigazgatási jogi kézikönyve. — Szemle. *Melléklet*: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1924. évfolyamához. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XVII. kötetéhez. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XVII. kötetéhez.

Lehet-e sajtóvétség az országrágalmazás?

Mi a sajtódeliktum? Ezt a kérdést teszi ismét aktuálissá a Kúriának több újabb, részben ellentétes határozata. A régi S. T. taxatív felsorolásának elhagyása óta majdnem minden sajtójogászunk szükségszerűen foglalkozott vele, de a gyakorlat, úgylátszik, még mindig nem tud communis opinioiban megállapodni, úgy hogy a kérdéssel most már a jogegységi tanácsban kénytelen foglalkozni a Kúria.

Az 1914-iki S. T. véget akart vetni az ebbeli elméleti konverziáknak, 32. §-ában törvényes meghatározást mondott ki és szabályt állított fel, mely általában megfelel a ma túlnyomó felfogásnak. Mégis, mintha beakarna igazolódni vele a régi mondás: Omnis definitio periculosa.

A legegyszerűbb megoldás, mellyel az írók legnagyobb részénél találkozunk, így szól: a sajtódeliktum közönséges bűncselekmény, melynek elkövetési eszköze a sajtó. Így fejezi ezt ki, igen neves elődökre hivatkozva, *Laurent* belga író, kit azért idézek első helyen, mert 48-as törvényünk, különösen a felelősségi rendszer tekintetében, közvetlenül a belga törvényhozásra támaszkodik, bár ama rendszer alapjában véve francia eredetű. *Laurent* így határozza meg a sajtódeliktumot: Un délit ordinaire commis par la voie de la presse, une infraction commune à laquelle la presse a servi d'instrument.¹

Így írják körül e deliktumot, bár többnyire inkább absztrakt módon, a németek, kik közül a jelen dolgozat céljához képest, elég lesz egy-kettőre hivatkoznom, mellőzve még *Glaser* híres elméletét is, mely egészen más gondolaton épült fel.

Liszt a norma-elmélet segítségével határozza meg a fogalmat; szerinte a sajtóvétség: nyomtatvány terjesztése által elkövetett, magában normaellenes, nyilvános gondolatközlés.²

Ugyancsak a közbüntetési minőség jellegét vitatja — hogy csak a legtöbbet emlegetettek egyikét hozzam fel — *Klöppel*, ki még jobban objektivizálja a tételt így: «Minthogy nincs gondolat, melyet egyedül nyomtatvány közzététele által lehetne nyilvánosan kifejezni, minden sajtóvétségnek szükségképen megvan a maga, tőle csak az elkövetés módjára nézve különböző ellenképe (Gegenbild).»³

A magyar irodalomban ezt az elméletet követi *Zsitvay*, mondván: «A sajtó útján elkövetett úgynevezett külön deliktumok anyagra, tartalomra azonosak, így a nyilvánosan, szóval véghez-

vittekkel»,... «e vétségek alkotó elemeiben nem a lényeg, csak a forma, t. i. az elkövetési mód különböző.»⁴

Doleschall a valóságos sajtóvétség és a nem valóságos közötti különbségről írva, kimutatja, hogy a S. T. 32. §-a szerint «nincs többé sajtóvétségi tényálladék, mely sajtón kívül megvalósítva nem alkotná közönséges bűncselekménynek tényálladékát.»⁵

Finkey is ezen az állásponton van azzal a hozzáadással, hogy a S. T. 32. §-ában meghatározott közléseket «sajátképeni», a többieket «nem sajkátképeni» sajtóvétségeknek tekinti.⁶ Ugyanily értelemben «A magyar anyagi büntetőjog» című munkájában (1923. 53. l.). Ugyanebben az eszmekörben mozog *Balás P. Elemér*. Ő a sajtóvétségi minőséget a felelősségi rendszerrel mint «jogkövetkezménnyel» hozza kapcsolatba. Ez a kapcsolat jogpolitikai értelemben csakugyan fennáll, mert sajtójogunk éppen ezzel kívánja védelmezni a sajtó «szabad mozgását» és éppen ezzel kívánt tekintettel lenni a sajtó, különösen az időszakos lapok sajátos technikájára. Logice azonban a kettő között nincs szoros összefüggés, mert (anyagi) sajtójogot képzelhetni köztörvényi felelősség mellett épűgy mint a fokozatos felelősség mellett is. A sajtódeliktum természetét *Balás* a gondolat közlemény *állagában* látja és egyrészt negative határozza meg így: kiesnek «a sajtódeliktum köréből mindenütt azok a bűncselekmények, melyeknek nem *leglényegesebb elemük* a gondolatközlés (csalás, zsarolás stb.); másrészt pozitíve is körülírja a fogalmat ily szavakkal: «csak az a cselekmény követhető el sajtó útján, amelynek egész tényálladéka *kizárólag* a sajtótermékben van.»⁷

Sajtójogi gyakorlatunkat, mely az alant érintendő csekély kivételekkel, ezt a doktrínát követte, egy új bűncselekmény elé állította az 1921. III. tc. 7. §-a. Ez a §. azt rendeli, hogy vétséget követ el, «aki olyan valótlan tényt állít vagy terjeszt, amely alkalmas arra, hogy a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülését csorbítsa vagy hitelét sértse». A cselekménynek van minősített esete (2. bek.) és van inkább injuriális természetű alakulata is (8. §.). Az lett immár vitássá, hogy ezek az esetek is lehetnek-e sajtóvétségek?

Az első esetben, melyet ismerek (B. D. XVI. k. 24. l.), még kétséges lehetett a Kúria álláspontja. Ebben az esetben egy külföldre menekült emberről volt szó, aki ott Magyarországot becsúrló cikkhez adatokat szolgáltatott, tehát nem volt sajkátképeni szerző (a közlemény írója). Hazakerülvén és felelősségre vonatván, a sajtójogi elévülés kifogásával élt. Ebben az esetben kétséges lehetett, vajjon a vádlott sajtójogilag felelősnek tekinthető-e (bár egy a B. D. r. f. VI. k. 300. lapján közölt határozat arra enged következtetést, hogy a Kúria az igenlő nézeten volt); de úgyis lehet értelmezni a Kúria határozatát, hogy a vádlott nem volt sajtójogi értelemben vett szerző és ezért utasított el kifogásával;⁸ ami persze némi ellentétben van a B 2021/1910. sz.

¹ Magyar sajtójog (1900) 61. l.

² Jogt. Közl. 1917. 2., 3. sz.

³ A sajtóról szóló 1914. XIV. törvénycikk (1914) 106. sk. II.

⁴ A sajtódeliktum (1922) 4., 32., 52. l.

⁵ Nem reflektáltam volna erre a határozatra, ha abban nem találtam volna a sajtószabadság területi hatályáról egy meglepő nyilatkozatot, amelyre nézve nem folytathatók el egy megjegyzést. Az mondatik benne, hogy a mi törvényünk csak a magyar sajtószabadságot oltalmazza és a magyar sajtónak nyújtott kedvezmények, már csak a viszonyosság híján (!) sem alkalmazandók a külföldi sajtótermékekre. Ezt a felfogást, azt hiszem, alig lehet a sajtószabadság

¹ Études sur les délits de presse (1871) 46. l.

² Das deutsche Pressrecht (1880) 142. l. Ugyanily értelemben egy másik ide tartozó művében: Lehrbuch des österr. Pressrechts (1878) 70. sk. II.

³ Das Reichspressrecht (1894) 309. l.

határozattal, amelyben már azt is elegendőnek tekintette a Kúria a szerzői minőség megállapításához, ha az adatok szállítója a közzététel ellen nem tiltakozott.

A BD. XVII. k. 34. lapján közölt kúriai határozattal, mely több ebbeli döntés alapmintájának tekinthető,⁹ az a tényállás bírálattal el, hogy a szerző egy a főváros területén elkövetett bombamerényletet «valótlan tényállításokkal» egybekapcsolva, oly színben mutatott be az újságban, hogy e «valótlan» tényállítások alkalmasak voltak az ország anyagi hitelét sérteni és megbecsülését csorbítani. E tények alapján a Kúria jóváhagyta a vádlott bűnösségének megállapítását az 1921. III. tc. 7. §-a értelmében, de megsemmisítette az alsóbírósági ítéleteket és új ítéletet hozott kimondván, hogy a vádba helyezett cselekmény nem sajtóvétség (S. T. 32. §.), mert a közleményben a vétség tényálladéka «a maga teljességében nem ismerhető fel», «ennek egyik lényeges ismérve, a tényállítások valótlanúsága, a vádbeli cikkből magából félreértelmentlenül nem tűnik ki».

Már első tekintetre felmerül a következő kérdés, melyet más vonatkozásban Finkey is felvetett:¹⁰ Ha a tények valótlanúsága magából a cikkből nem tűnik ki, miképpen lehetett a határozat indokolásának első részében azt mondani, hogy a tényállítások *valótlanok*, a második részében pedig arra alapítani a sajtóvétségi minőség megtagadását, hogy a valótlanúság magából a cikkből *félreérthetetlenül nem tűnik ki*? Minthogy a határozatban nem találunk utalást arra, hogy az alsóbíróságok ez irányban bizonyítást vettek volna fel, e tényt megállapították volna: nem lehet mást képzelnünk, minthogy a valótlanúságot magában a cikkben észlelte a Kúria.

A határozat abból a tételtől indul ki, hogy különbséget kell tenni a sajtó «útján» és a sajtó «igénybevételével», «felhasználásával» elkövetett cselekmények között. Az előbbieket sajtóvétségek az utóbbiak közönségesek. Az irodalomban régen járatos ez a különbségtétel; idézetekre nincs szükség, mert e tanítást minden kommentárban megtalálhatni s a S. T. javaslatának a 32. §-hoz írt indokolása is kiemeli. De ez a körülírás, mely lényegileg csak rokonértelmű szavakkal operál, nem lendít sokat a két fajta deliktum elhatárolásán. Köznyelven beszélve egészen egyre megy, akár azt mondom, hogy légposta «útján», vagy hogy légposta «igénybevételével, felhasználásával» érkeztem. A törvény azon definitiója hogy «sajtó útján elkövetett büntett, vétség vagy kihágás az a bűncselekmény, melynek tényálladéka a sajtótermék *tartalma foglalja magában*», tulajdonképpen nem mond mást, mint hogy a tett törvényes ismérveinek a sajtótermékben kell «kimerülnie». Így mondjuk ezt jogászi köznyelven. A szóban levő esetben tehát az volna szükséges, hogy az 1921. III. tc. 7. §-ának ismérvei megvalósuljanak a bevádolt közleményben, ettől függ, hogy sajtódeliktum-e vagy nem, de nem attól, hogy ennek egyedüli bizonyítéka a közlemény lehessen.

A 32. §-ban kimondott szabályban nincs semmi specialitás; nem egyéb az, mint a büntetőjog egy általános szabályának (Btk. I. §.) alkalmazása a sajtójog terén. Értelme az, hogy sajtódeliktumot csak nyomtatványban lehet elkövetni és hogy az, ami az anyagi törvényben bűncselekménynek nyilvánítva nincs, sajtódeliktum sem lehet. A Btk. I. §-ának szabályát teljes egyenértékben ki lehetne fejezni így is: büntettet vagy vétséget csak oly cselekmény képez, amelynek tényálladéka a tett *magában foglalja*; még a «tartalom» kifejezés sem tesz különbséget, mert a közönséges cselekményeknél is beszélhetünk és beszélünk a tett tartalmáról, mint ismérveinek összességéről.

Mindezeket a Kúria határozata kétségbe nem vonja, de a kérdést egyszerűen a *bizonyítás terére viszi át*. A törvény azon kifejezését, hogy a tényálladékat a terméknek «magában kell foglalnia», úgy értelmezi, hogy a tényálladéknak abból *ki kell tűnnie*. Ez nyilvánvaló quiproquo. Azonosítja a tényálladéki elem létezését annak bebizonyosodásával. A higany magában foglalja az aranyat, de az épen nem tűnik ki belőle; keresni, megtalálni, bizonyítani kell, hogy benne van. Ami itt a vegyész dolga, az a perben a bíró feladata. De nem maradhatunk e köznapi tapasztalatok, e nyelvtani magyarázat mellett.

hagyományos értelmezésével összeegyeztetni. Nem elég az adminisztratív kitalálhatóság (S. T. 10. §.)?

⁹ Ezekre nézze I. Némethy cikkét BJT. LXXVI. k. 1. l.

¹⁰ Jogállam XXIII. évf. 336. l.

Hogy a corpus delicti magában kell hogy foglalja a bűncselekmény tényelemeit, ezzel a S. T. 32. §-a nem mond semmit, ami nem talál a sajtón kívül elkövetett deliktumra is. Már a 32. §. elhelyezése mutatja, hogy nem bizonyítási szabályt akart itt adni a törvény; ha ilyet akart volna, nem helyezte volna el a §-t a felelősségről szóló fejezetbe, mikor van neki eljárási fejezete is. Bizton mondhatjuk, hogy nem kívánta a bírót a tények felismerésének eszközeiben korlátozni és mérlegelésében más útmutatást adni neki, mint amilyen a Bp. 324. §-ában foglaltatik. Annak vizsgálata tehát, hogy a tényálladék benne van-e a sajtótermékben, ugyanolyan művelet, amilyent a közönséges cselekményeknél alkalmazunk. A törvénynek ama rendelkezése, hogy a tényálladékot a sajtótermék tartalmának kell magában foglalnia, nem jelenthet mást, minthogy ennek a közleményre *rábizonyíthatónak* kell lennie, de semmiesetre sem lehet mondani, hogy a közleményben meg nem rögzített bizonyítási eszközöktől el lehet tekinteni.

A 32. §. rendeltetése egészen világos: a sajtódeliktumnak önállóan, önmagában egésznek kell lennie. Nem lehet az egy a közzététel előtt megkezdett cselekménynek csupán folytatása és nem lehet csupán egy része az olyan cselekménynek, mely a közzététel után, további tevékenységgel válik teljessé. A közlemény tartalma ne legyen például csupán fenyegetés a végből, hogy valaki a Btk. 350. §-ában írt cselekvésre vagy tűrésre kényszeríttessék, mert így a közlemény csak egy mozzanata volna a közzététel *után* elkövetni szándékolt zsarolás tényálladékanak. Ilyen marad természetesen még akkor is, ha ugyancsak sajtónyilatkozat kényszerítetik ki a sértett féltől, mert az utóbbinak cselekvése, mint a zsarolás passzív mozzanata, a fenyegető közleménytől szintén különálló, a perbevont sajtótermék közzététele után létesült faktum. Ilyenkor persze nem lehet szó sajtóvétségről, például sajtó útján elkövetett zsarolásról, mert ennek nem egész tényálladéka «foglalja magában» a bevádolt közlemény, tényálladék nem abban lett teljessé. Zsarolás kísérlete talán lehet, de természetesen ha a zsarolás többi kellékei (szándék, célzat stb.) megállapíthatók.¹¹ Ugyanez áll az elképzelhető többi esetekről pl. a csalásról.

Magában a sajtótörvényben is találunk erre példákat. A 24. §. 7. és 8. pontjaiban meghatározott cselekmények nem sajtó-cselekmények és Finkey (i. m. 113. l.) joggal tagadja meg tőlük e minőségeket. Miért? Mert e deliktumok teljességéhez nem elég a közlemény tartalma, hanem további tény (eredmény) is szükséges: a károsítás (S. T. 32. §. 3. bek.). Hasonló szempontból kell megítélni azon eseteket, amelyekben a sajtótermék csupán egyik mozzanata a közlemény megjelenése *előtt* elkövetett vagy legalább megkezdett cselekménynek; ilyenek a titok megsértésének a Btk. 201., 327. §§-ban körülírt esetei. Egy különösen jellegzetes esetet bíralt el a német Reichsgericht (Entscheidungen in Strafsachen 40. köt. 270. l.). A vád tárgya az volt, hogy egy védjegybitorlással készült árucikk (képes levelező-lap) hírlapi hirdetés útján forgalomba hozatott. Véletlenül itt is az elévülés volt kérdésben. Az elsőbíróságnak a sajtóelévülési rövidebb határidőt megállapító nézetét a Reichsgericht helytelenítette és a rendes elévülés mellett döntött, mert a forgalmi tilalom alatt levő áru terjesztésének deliktuma a sajtó útján való terjesztés idejében más úton már el volt követve.

Hogy a most szóbanlevő kérdésben a német Reichsgericht is az itt vitatott állásponton van, számtalan határozata tanúsítja. Ezekre ehelyütt nem térhetek ki részletesen; azok számára, akik állításomat ellenőrizni hajlandók, utalok az Entscheidungen in Strafsachen 5. köt. 354., 20. köt. 181., 32. köt. 69., 33. kötet 230. lapjain közölt döntésekre.

Már utaltam rá, hogy a 32. §. sem kifejezetten sem közvetve nem mondja, hogy a közleményből ki kell tűnnie, általa bizonyítva kell lennie a deliktum tényálladékanak. Hozzáteszem, hogy ezt a törvényről nem is tehetjük fel. Nem mondhatja a törvény, hogy a közlemény, mely pl. azt állítja, hogy a magyar bírák részrehajlók, egy lélekzetben kijelentse azt is, hogy ez nem igaz. A Kúria szerint csak ily képtelen, önmagát cáfoló írás állapítaná meg a közlemény sajtóvétségi minőségét, mert csak így «tűnnék ki» magából a termékből, hogy az állítás valótlan; de még így sem, mert magából a közleményből nem tűnnék ki, hogy melyik

¹¹ Hasonlóképpen Zsitvay i. m. 63. l.

tény a való, az állított vagy a tagadott tény-e. A rendes bizonyítási eszközök nélkül tehát az országrágalmazó termék büntendő tartalmát megállapítani voltaképpen egyáltalában nem lehetne. A két fogalomnak ezen az összevegyítésén alapszik egy kitünő dolgozatnak¹² az a nézete, hogy az 1921: III. tc. 7. §-ának esete nem lehet sajtóvétség. Balás szösz szerint mondja, hogy az állított tény valótlansága «rendszerint *nem tűnik ki* a sajtótermékből», ezért nincs sajtóvétség. De hiszen ennek nem is kell kitűnie, hanem benne foglaltatnia, ami a fentiek szerint egészen más dolog.

Mikor mondhatja a bíró, hogy a sajtóközlemény az 1921: III. tc. 7. §-ának tényálladékát foglalja magában? Azt hiszem a legköznapibb észjárás szerint akkor, ha az állított tény valótlanságáról meggyőződik. E tekintetben nincs különbség sajtó- és közönséges bűncselekmény, nyomtatott és szóbeli országrágalmazás között. A bírói meggyőződés mindkettőben a bizonyítástól függ. Minden jogászi felfogással ellenkeznek így gondolkozni: maga a sajtóközlemény nem bizonyítja azon vádat, hogy az állított tény valótlán, a közleményen kívüli bizonyítékot pedig nem keresek — tehát köztörvényi országrágalmazás forog fenn, és ezt én (a sajtóbíróság!) mindjárt el is bírálom. Azt hiszem, nem ez a dolog rendje. Ha a valótlanság bizonyítva nincs, vagy bizonyítása kizártnak tekintetik, ebből nem az következik, hogy sajtóvétség helyett közbűncselekményt kell megállapítani, hanem az, hogy a vádlottat fel kell menteni. Nemcsak a valótlanság tényelemével van ez így; ugyanez áll azon esetre, ha a cselekménynek többi, akár alanyi, akár tárgyi ismérvei (a dolus, a megbecsülés csökkentésére vagy a hitel csorbítására való alkalmasság stb.) nem tűnik ki a nyomtatvány szövegéből, amint hogy nem tűnik ki mindig az élőbeszédből sem. Vagy talán más bizonyítási rendszerünk van a szóbeli, mint az írásbeli deliktum tekintetében? Erre csakugyan nincs támpontunk sem a 7. sem a 32. §-ban.

Az itt képviselt felfogást követte a legújabb ideig a Kúria is. Két régebbi határozata (BIT. 26. k. 7. és 233. II.) az ellenkező felfogást juttatta ugyan érvényre, amennyiben a btk. 351. §-ába ütköző zsarolást sajtóvétségnek nyilvánította. Mindkét esetben arról volt szó, hogy a vádlott azzal fenyegette adósát, hogy ha nem teljesíti kötelezettségét, kiteszi nevét az újságba s az egyik esetben ezt meg is tette. A Kúria ebben sajtóvétséget látott és az ügyeket az esküdttörvényszék elé utasította. De legfelső bíróságunk régen elhagyta ezt az álláspontot és arra a nézetre tért vissza, amelyet a jelen cikk elején kifejtettünk.¹³

A most megbeszélte határozattal a Kúria nem tér ugyan vissza kivételesen téves ama felfogásához, amely szerint sajtóvétség volna az olyan is, amely részben a sajtón kívül valósul meg; de a sajtódelictum természetének, szerintünk helyt nem álló értelmezésével, az 1921: III. tc. esetében, *többet* kíván a megállapításhoz, mint amennyi szükséges, sőt amennyi gyakorlatilag lehetséges is. Kiveszi ezt a cselekményt a sajtóvétségek általános fogalmából és külön helyet tulajdonít neki a rendszerben. Ezt a felfogást nem támogatja a törvény. A büntetőjog egész területére áll az a szabály, hogy a törvény csak fogalmilag (in abstracto, in thesi) határozza meg a tényálladékot; hogy a tényálladék a valóságban (in concreto, in hypotesi) megvan-e, az ténykérdés, melyet *bizonyítani kell*. Nézetem szerint a bizonyításfelvételt — szintén az általános szabályok értelmében — csak egy esetben lehet mellőzni: a köztudomás vagy a bírósági (aktaszerű) tudomás esetében; de a bírói meggyőződésének forrása még ilyenkor is nem a közlemény *tartalma* abban az értelemben, amelyben a megbeszélte határozat veszi, hanem a közleményen kívül álló tény. Jól fejezi ki e gondolatot, mintegy előzetesen kommentálva a 32. §-t, *Kenedi*.¹⁴

Még egy olyan erős logikus, mint Klöppel, is tévedésbe esett egy esetben a «magában foglalás» és a bizonyíthatóság «fogalmának összetévesztésével», bár a német S. T. (20. §.) szövege erre okot nem is szolgáltat, mert ott a sajtóvétség fogalma nem definiáltatik. Klöppel (i. m. 415. l.) a német btk. 131. §. (Staatsverleumdung) esetét azért nem tartja sajtóvétségnek, mert e delictum tényálladékához tartozik az országrágalmazás, mint ered-

ményre irányuló *célzat* is (a mi törvényünk ezt nem kívánja); minthogy pedig ez a sajtóközlemény tartalmán kívül esik — így okoskodik Klöppel — a deliktum a sajtóban nincs kimerítve. *Schwarze* sikeresen cáfolja e felfogást.¹⁵

Nyelvünk megengedi, hogy a törvényben in abstracto meghatározott tényt nyelvtanilag is megkülönböztessük a konkrét tettebeli ténytől, a historicumtól. Nem tartom pusztán véletlennek, hogy anyagi büntetőtörvényünk (82. §.) *tényálladéknak* mondja az in abstracto megjelölt tények összeségét, eljárási törvényeink pedig, amelyek már vádba helyezték, tehát konkretizált tettet tartanak szem előtt, tudtommal mindenütt a *tényállás* kifejezést használják. Így a Bp. 255. §. 2., 3. pontjai szerint a vádiratot a *tényállásból* merített ismérvekkel kell megjelölni; a 402. §. 1. pontja szerint a kir. tábla a *tényállás* kiegészítését rendelheti el; az 1914: XIII. tc. (Bpn) 5. §-a egész világosan e műszavakkal különbözteti meg a tényeket, midőn a 2. bekezdésben a jogkérdés kellékeiről rendelkezve, «a törvényben meghatározott *tényálladéki* elemekről» szól, míg a 3. bekezdésben, a ténykérdés szerkesztéséről intézkedve, a vádbeli *tényállásról* beszél.

Megnyugtató számomra szolgál, hogy jelen fejtegetéseim az eredményben egyeznek *Finkey* dolgozatával,¹⁶ valamint a Kúria II. büntető tanácsának a B. D. XVII. K. 125. lapján közölt érdemileg szintén azonos eredményű határozatával. Ezekre a jeles fejtegetésekre itt csak utalhatom az olvasót.

Következtetésem pedig az, hogy a szóban levő esetben bizonyítás tárgyává kellett volna tenni azt, hogy a vádba helyezett cselekményben megvannak-e az anyagi törvényben (1921: III. tc. 7. §.) meghatározott tényálladéki elemek, többek között az az állítás valótlanságának tényeleme is.

Hogy országrágalmazás esetében a bizonyítás a vádlót terheli, ezt kimutatni nem kell és a Kúria is helyesen mondja. Itt államellenes cselekménnyel van dolgunk, mely nem tartozik a közönséges injuriák körébe, amelyre tehát a közönséges becsület védelméről szóló XLI. tc. 13. §-a nem alkalmazható.

Dr. Tarnai János.

Választott bíróság az ügyvédi kamarában.

Az ügyvédi kamarák jubileum ünnepe lezajlott, a kar erkölcsi elismerésben részesült minden oldalról, ezért a kar hálás mindenki iránt. A mindennapi élet a maga rideg valóságában követeli azonban, hogy a tettek terére lépjünk. Feszült figyelemmel, sőt nagy izgalommal várja az ügyvédi társadalom, hogy az igazságügyi kormányzat az ötvenéves jubileum alkalmából fogja-e teljesíteni, mikor és mily mérvben azokat a minimumra redukált, valóban igen szerény kívánalmakat, amelyeket a kar egyeteme az Országos Ügyvédgyűlés alkalmával előterjesztett? Valóban nincsen a magyar társadalomnak egyetlenegy foglalkozási ága és osztálya, amely annyira és oly hosszú idő óta el lenne hanyagolva és magára hagyatva, mint az ügyvédi kar.

Egy pár soros novellával, melyet a nemzetgyűlés egy óra alatt letárgyalhatna, nagyon könnyen volna megadható az ügyvédségnek az autonómia kiterjesztése az ügyvédi jegyzékbe való felvételnél, ép így könnyű szerrel lenne kiterjeszthető a kamarák hatásköre az adóközösségek szabályozásánál.

A szólásszabadság és immunitás kérdése nemkülönben az ú. n. kamarai választott bíróság (kari bíraskodás) szintén igen egyszerűen szabályozható. Ezek mind közóhajok és nem állanak egyetlenegy pontban vagy vonatkozásban, sem ellentétben az igazságügyi érdekekkel, ellenkezőleg ezeket hathatósan előmozdítanak. A *kamarai választott bíróság* olyan reform, amely az államnak egy fillérjébe sem kerülne, semmi új jogot nem adna az ügyvédi karnak, ami eddigelé törvényeinkben nem léteztek, hiszen a Pp. szerint mindenkinek joga van minden ügyét, amely felett szabadon rendelkezhetik, választott bíróság elé vinni és a választott bíróság megalakítását tetszése szerint eszközölni. Mindehhez csak az ellenfél hozzájárulása kívántatik. Eszerint a peres felek az ügyvédi kamarák választmányából kijelölendő háromtagú vagy pedig a választott bíróságra választmányon kívül álló olyan

¹² Dr. Balás P. Elemér: A sajtódeliktum (1922. 59. l.)

¹³ V. ö. Vaikó: A sajtóról szóló törvény magyarázata (1914.) 160. l.

¹⁴ A magyar sajtójog (1903.) 96. l.

¹⁵ Schwarze-Appelius, Reichspressgesetz (1903) 139. l.

¹⁶ Jogállam XXIII. évf. 325. l.

három ügyvédre mint választott bírakra bízhatják ügyük elintézését, akiket a kamara elnöke fogna kijelölni. A kamara esetről-estire a felek kívánságához képest most is a mai jog alapján összeállít választott bíróságokat, vagy pedig jelentékeny részt vesz ilyenek összeállításában.

A kamarák meg akarják könnyíteni a jogkereső közönségnek a választott bíróság előtti eljárást azzal, hogy ne kellessen esetről-estire kreálni választott bíróságokat, de a kamara kebelében létesített állandó választott bíróság legyen igénybe vehető. A kamaráknak az egyedüli kívánsága az, hogy a kormány nekik is megengedje, hogy választott bíróságot (külön bíróságot) intézményesen állíthassanak fel úgy, amint ezt a budapesti árú- és értéktőzsde vagy pedig a vidéki termény- és gabonacsarnokok teszik és tehetik. Az 1912: LIV. tc. 25. §-a megengedi, hogy az ország termény- és gabonacsarnokai szintén felruházhatók ilyen különbíráskodási jogosultsággal. Ha a törvényhozás a közelmúltban a kereskedelmi érdekköröket és a mérnöki kamarákat is felruházta a bíráskodási jogosultsággal, érthetetlen, miért lenne ezen jog megtagadható az ügyvédi kamaráktól, amidőn az ügyvédi kamarák mint fegyelmi bíróságok az 1874: XXXIV. tc. alapján már ötven év óta kifogástalan működést fejtenek ki. Ahány tervezet megjelent az ügyvédi rendtartás módosítása tárgyában, mindegyik felölelte a választott bíráskodást és a kari bíráskodást.

A kari bíráskodás hatásköre kiterjedne az ügyvéd és ügyvéd között fennállott társas, helyettesítési vagy megbízási, vagy szolgálati viszonyból eredő perekre és az ügyvéd és az ügyfél között bármely ügyvédi ténykedés igénybeviteléből származó jogvitákra. Ide tartoznak tehát az ügyvédi díj és költségperek is. Hogy a jogkereső közönség e téren netáni túlzásokkal szemben megvédessék, a kari választott bíróság ítélete ellen halasztó hatályú fellebbezés lenne engedhető a kir. Ítéletáblához, ahol rendes tanács bírálná felül másodfokban az esetet, ezen tanácsnak egyik tagja ügyvéd lenne az ügyvédi érdekek támogatására és biztosítására.

Az állami bíróságok ma már annyira túl vannak terhelve, hogy tehermentesítésök nagyon üdvös kihatással lenne további működésükre. Aki nem zárkózik el akarattal az elől, hogy objektíve figyelje mennyire lábra kapott az utolsó időben a közönségben a választott bíróság utáni vágy és törekvés, az be fogja látni, hogy az ügyvédi kamarákban létesítendő állandó választott bíróság és kari bíróság közóhajnak, közszükségletnek felel meg.

Az igazságügyi miniszter úr Ő Excellenciája, úgy tudjuk, a kamarai választott bíróság ügyében legközelebb szaktanácskozmányt kíván összehívni, meg vagyunk győződve arról, hogy ezen szaktanácskozmány el fog oszlatni minden aggályoskodást és hogy a kamarai választott bíróság és kari bíróság ha felállítatik, igen üdvösen fog működni a jogszolgáltatásnak előnyére és hasznára.

Dr. Pap József.

A budapesti törvényszék új díjszabása.

Az ügyvédi kamaráknak ötvenéves jubileumával egyidejűleg napvilágott látott az új peres ügyvédi díjszabás. Csalódás jár nyomában. Ami újat hozott, a díjtételeknek aranykoronákban való meghatározását, ma koronáknak értékállandósága mellett csak formai vívmányt jelent. Egyébb megoldásai pedig semmi haladást, javulást nem mutatnak. Az ügyvédi díjmegállapítások kérdése továbbra is igazságszolgáltatásunknak mostohán kezelt, hamupipőkéje marad.

Az új szabályozás is következetes maradt elődei sokat sérelmezett alapelvéhez. Ugyancsak lebecsüli az ügyvédek érdemleges tevékenységét.

Mert mi másnak tekinthető az a rendelkezése, mely az előkészítést, bármennyi iratváltást tesz is szükségessé, csak *egy perceseleménynek* tekinti és azért csak *egy irat* díjtételét állapítja meg, amint hogy alapelvül vallja azt is, hogy az ügyvédnek egy tárgyalás díja jár akkor is, ha ugyanazon perfokon, ugyanazon ügyben több tárgyalást kellett is ellátnia.

Ezen semmivel sem indokolható elv alkalmazása annyit jelent, hogy az ügyvédi munka tekintélyes része nemcsak a szegényjogos ügyekben, de vagyonos felek ügyeiben is ingyenes lesz.

Ehhez hasonló, sérelmes rendelkezéssel sehol másutt, ahol ügyvédi díjszabályozás van, nem találkozunk.

Mert vannak díjrendszerek, melyek átalánytételeket állapíta-

nak meg. Ezekben azonban az átalánytételek, melyek rendszerint az egyazon perfokon végzett egynemű cselekmények összeségéért járnak, *többszöröse*l teszik ki annak a díjtételnek, mely egy perceseleményért járna.

Az átalányrendszer mellett az ügyvéd munkájával szerencsétlenséget játszik. Ez sem ideális megoldás. De ha az ügyvéd többletmunkáját az átalánytétel nem megfelelően értékeli is, viszont kárpótlást talál az ügyvéd abban, hogy viszont más kevés tevékenységet igénylő ügyekben az átalánytétellel munkája túl lesz díjazva.

A legtöbb díjszabályozás azonban az igazságosabb ú. n. külön-díjrendszer elvén épül fel. Ezekben a díjtételek az egyes perceselemények után állapítatnak meg és annyiszor járnak, ahány-szor a perceselemény elvégeztetik.

Ellenben a mi új díjszabásunk egy perceselemény egyszeri díjtételéért követeli meg, hogy ugyanazon perfokon az ügyvéd az összes többi azonos perceseleményt ingyen lássa el.

Vajjon mit szólna az orvosi kar olyan orvosi díjszabáshoz, mely az első beteglátogatás egyszeri díjazás fejében azt követelné az orvostól, hogy megismétlődő többi látogatását és kezelést ingyen teljesítse?

Vagy ki merészkednék azt követelni a fizikai munkástól, hogy egy óráért járó bérének kifizetése ellenében, a nap többi órájában ellenérték nélkül dolgozzék?

Hiszen ezen sérelmes alapelv alkalmazása mellett nem nehéz elképzelni azt, hogy az ügyvéd napokon át nagyérdékű folytatlagos tárgyalásokon végez fárasztó, nehéz szakmunkát és ezen tevékenységéért egy fillér ellenértéket sem fog kapni.

Ezen súlyos gazdasági veszteségekért nem kárpótolhatja az ügyvédi kart a szabályozás azon korrektívuma, mely lehetővé teszi a bíróságnak azt, hogy több irat, több tárgyalás esetén az egyszeri díjtételt *belátása szerint* felemelheti.

A gazdasági élet mai differenciáltsága mellett, amidőn a szellemi munka díjazása kiforrott elvek szerint alakul, amilyen szempontok az ügyvédeké, a végzett munka mennyisége és nehézsége, a munkára reáfordított idő nagysága, a felhasznált termelési költségek és a vitás érdek jelentősége stb., a bíróságok tetszésére, belátására bízni azt, hogy a végzett munka nagyrészt díjazza-e egyáltalában és hogyan, bizony túlhaladott anakronisztikus és megnyugtató nem lehet.

Senki jobban nem értékeli a magyar bíróságok munkáját, mint épen az ügyvédek.

Azonban Németországban, Ausztriában és a művelt Nyugat többi államában is magas nívón áll a bíróságok munkája, mégis szükségesnek látta a törvényhozások vagy igazságügyi kormányzatok bölcsessége, hogy «belátás» helyett kötelező erejű, teljes részletességgel kidolgozott, törvénnyel vagy rendelettel szabályozott ügyvédi díjszabások biztosítsák az ügyvédeknek tevékenységük ellenértékét.

Nézetem szerint az ügyvédi közelet legsürgősebb feladatai közé tartozik nálunk is ezen hiány pótlása, a bíróságokat úgy az alsó-, mint a felsőfokon is kötelező országos érvényű ügyvédi díjszabás kiküzdése.

Legyen már egyszer vége annak a bizonytalanságnak, mely ezen a területen uralkodik, mérhetlen károkat okoz az ügyvédségnek és felesleges súrlódási felületet ékel a bíró és az ügyvéd munkája közé, holott ezen két testvérkar harmónikus együttműködése, a jó igazságszolgáltatás legfőbb biztosítója.

Dr. Blauner Mór.

A Bv. a gyakorlatban.*

II. Valóság-bizonyítási kérdések.

A Bv. szerint nem tényálladási eleme a rágalmazásnak, illetőleg a becsületsértésnek az állított (hiresztelt) tény, illetőleg a használt kifejezés történeti valótlanúsága.³ Való tény állításával vagy hiresztelésével is elkövethető rágalmazás, való kifejezés

* Az előbbi közl. I. a mult évi 24. számban.

³ Finkey Ferenc nagytekintélyű és igen elterjedt tankönyvében (A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota. Toldalék a Tankönyv IV. kiadásához 1923.) azt az álláspontot foglalja el (101. lap), hogy az állított vagy hiresztelt tény történeti valótlanúsága tényálladási eleme a rágalmazásnak. Ennek a felfogásnak nincs törvényes támasztéka. V. ö. a miniszteri indokolást is III. Rész I. 3. pont.

használata is lehet becsületsértés. Az emberek ne surlódjanak — ez a Bv. vezérgondolata. Nincs abszolút joguk igazmondásra.⁴ Ez sajtóságosan hangzik és nem nélkülöz bizonyos amorális mellékzöngét. De magasabb célokért számolnia kellett a törvényhozónak a való világ gyakran cinizmust eláruló és visszataszító jelenségeivel. Az igazság ezüstharangjának csengése csak álmadozók káprázata. Az élet zúgó árjában frivol gyanúsítások, rikoltó leleplezések, tépázó ferdtések hullámanak és piszkos habokba fúlva a társadalomnak egyik legnemesebb értéke. Szándékos büntetendő cselekmény a rágalmozás és a becsületsértés. De a szándék csupán azt jelenti, hogy a sértő tudta nyilatkozatának hirnévrontó, illetőleg a becsületérzést megbántó hatását (*Kúria* B I. 2439/1922. *BDtár* XV. 53. ; B I. 6325/1921. *BJT* LXXIV. 221.). Az, hogy az állított tény a konkrét esetben valótlán és hogy a sértő a valótlanságról az állítás idejében tudomással bírt, csupán mint e tényálladékon túlmenő súlyosító körülmény, a büntetés kiszabásánál mérlegelendő (*Kúria* B I. 2508/1924. *BDtár* XVII. 82.). Viszont nem mentesít a bűnösség megállapítása alól az állított tény valószínűsége hite, ez csupán a büntetés kiszabásánál gyakorol enyhítő befolyást. (*Kúria* B I. 4286/1923. és B I. 4474/1923. *BDtár* XVII. 29.)

A Bv. megszabja azokat a feltételeket, amelyek mellett a sértő (vádott) az állított vagy híresztelt tény, illetőleg a használt kifejezés valószínűsége hivatkozhatik. A bírói gyakorlat immár teljesen klarifikálta, hogy ez a jog egyedül a vádlottat illeti meg.⁵ A sértettnek nincs meg az a joga, hogy a vádlottól a valószínűsége bizonyítását követelhesse és az a jog sem illeti meg őt, hogy oly esetben, mikor a vádlott nem vállalkozik a valószínűsége bizonyítására, önállólag a valótlanságot bizonyítsa: «magát tisztázza» (*Kúria* B I. 7798/1916. *BDtár* XI. 81.). A vádlott exceptio gyanánt indítvány alakjában érvényesíti jogát. Az indítvány nincs kötve formszerűséghez (*Kúria* B I. 2547/1924. *BDtár* XVII. 91.). A vádlott indítványa hiányában a valószínűsége bizonyításának kérdése fel sem vehető, az e szabály ellenére a bizonyítás tárgyában hozott határozat, úgyszintén a lefolytatott bizonyítás, valamint az ítéletben foglalt bizonyítás-mérlegelés semmis (*u. o.*). Az indítványt meg lehet tenni már a nyomozás illetőleg a vizsgálat során is, legkésőbb azonban — és pedig jogvesztés terhe mellett — a vádirat közlésétől számított nyolc nap alatt kell előterjeszteni. Téves felfogás, amelyet legutóbb kifejezetten is dezavualt a Kúria, mintha az indítvány csupán a vádirat közlése után volna előterjeszthető, az indítványt már korábban lehet, de legkésőbb e nyolcadik nap elteltéig kell megtenni (*u. o.*). Ha a vádlott a Bp. 256. §-a alapján a vádiratnak a védő részére leendő kikézbítését kérte, a nyolc napi határidőt a vádiratnak a védő részére történt kézbesítésétől kell számítani (*Budapesti kir. ítélőtábla* B II. 5937/1922. *BJT* LXXIV. 210.). A később tett indítvány már nem vehető figyelembe (*Kúria* B I. 2644/1918. *BDtár* XII. 70.), különösen a fellebbviteli főtárgyaláson már nem lehet (*Kúria* B I. 5023/1923. *BJT* LXXV. 48.), illetőleg csupán a fellebbezés keretében lehet tenni e tárgyban indítványt (*Kúria* B I. 2043/1923. *BJT* LXXV. 154.). Az indítványnak megtételére kitűzött határidőn belül kell a valószínűsége igazolására szolgáló bizonyítékokat is megjelölni. Helyes az a gyakorlat, amely a jelzett határidőig megengedi a már megtett bizonyítási indítványnak kiegészítését vagy módosítását. A vádlott vissza is vonhatja indítványát; a visszavonás nincs kötve a jelzett határidőhöz. A bizonyítás tárgyában tett indítványra az ellenfél nyilatkozhatik és pedig mind a bizonyítás megengedhetősége tárgyában, mind pedig a felajánlott bizonyító eszközökről. Ellenbizonyítékai előterjesztésére nyolc napi határidőt kaphat. A valószínűsége bizonyítására vonatkozó jog gyakorlásának ily időbeli összetömörítése, amelynek alapjai sajtóbűncselekményekre vonatkozólag különben már a St. 53. §-ban vannak letéve, tapasztalás szerint sikerrel szolgálja azt a célt, hogy kihúzza a formai jogalapot azoknak eljárása alul, akik előbb, kellő ténybeli megokoltság nélkül könnyelműen pellengérré állítanak, bizonyító adatok után azonban csak utóbb nyomoznak. Vége szakadt tehát annak a vizsázáságnak, ami a Btk. hatálya alatt megszokott volt, hogy t. i.

a bizonyítékok beszerzésének és felvételének címén ismételt elhúzott és elhalasztott főtárgyalásokon a sértettet addig és annyiszor tehetette ki a vádlott a duplex per izgalmainak, ameddig és amennyiszer csak laza lelkiismerete és az alsóbíróságok gyakran lanyha felfogása azt megengedte.

A vádlottnak indítványában meg kell jelölnie azt a *jogcímet*, amelynek alapján a valószínűsége bizonyítani kívánja. Ha az e tárgyban a Btk. alapján keletkezett bírói gyakorlatot *Vajkó Pál* azzal jellemezhetette (*A St. magyarázata* 1915., 269. lap), hogy túlliberális volt a sértőkkel szemben, az újabb gyakorlat anyagának áttekintése arról győz meg, hogy az alsóbíróságok is mindinkább átértik a Bv.-nek ama célzatát, amely szerint — a bizonyítás megengedése kivétel lévén — az exceptio feltételeit szorosan kell magyarázniok, anélkül azonban, hogy szem elől tévesztenék azt a nevelő és fegyelmező hatást, amely ahhoz fűződik, hogy a társadalmi összeműködés sikere, sőt lehetősége érdekében bizonyos tények köztudomásra kerülnek. Az utóbbi szempontból helyeselni kell, hogy a Bv. 13. §. 1. pontja alapján mindig helyt ad a bírói praxis a valószínűsége bizonyításának, ha közhivatalnok vagy köz megbízott a sértett és a sértés a hivatalnok ellátására vagy a megbízásnak gyakorlatára vonatkozik. Az a felfogás is kiállja a bírálatot, hogy oly esetben, mikor jogos magánérdek oltalma van igazolva, a 13. §. 1. pontja alapján megnyeri a bizonyítási jogot a vádlott akkor is, ha az említetten felül más szempont, p. o. bosszú is vezette vagy befolyásolta őt nyilatkozata tételében. A 13. §. 2. pontjának alkalmazása körében a korábbi ítélkezéstől eltérő, szintén nem kifogásolható megállapítás, hogy akkor is helye van a bizonyításnak, ha az állított tény miatt az állítás idejét *követőleg* indították meg a bűnvádi eljárást. Viszont több határozat jutott nyilvánosságra, amely a 13. §. 3. pontjának alkalmazásában a korábban észlelnél sokkalta körültekintőbb tapintattal és kímélettel találta meg azt a határvonalat, ameddig el szabad menni a mult jogerősen megállapított tényeinek felelevenítésénél,⁶ különösen, ha az valakinek korábban történt elítélését szellőzteti (így *Kúria* B I. 2386/1916. *BDtár* X. 198. *Elvi hat.*). Végül a 13. §. utolsó bekezdésében körülírt jogcím miben állását épen legutóbb tisztázta a Kúria az alsóbíróság állásfoglalásával szemben, kimondván, hogy a sértett kívánsága csak akkor releváns a bizonyítás megengedése szempontjából, ha különben fennállanak a bizonyítás általános feltételei, (t. i. bizonyítandó «tény», valamint a vádlottnak bizonyítási indítványa) és hogy a sértett kívánságával egyenértékűnek kell tekinteni az ő *hozzájárulását*, ami konkludens tényekből (így a konkrét esetben egyebek közt az ellenbizonyításban való részvételtől) is következtethető (*Kúria* B I. 2547/1924. *BDtár* XVII. 91.). A Bv. 14. §-ának rendelkezése — amennyiben a családi élet zártására és a női becsületre vonatkozik — túlnyomóan a kir. járásbíróságok ítélkezésében él. E bíróságok mindennapi tömegmunkájuk keretében nem igen bocsátkoznak elvi kifejtésekbe; amennyiben azonban alkalmam volt a szóban levő joganyagban újabb döntéseiket is megismerni, állithatom, hogy azok túlnyomó részben megfelelnek a hazai ítélkezés ama tiszteletreméltó hagyományainak, amelyek a magánviszonyok kényes titkait, az érzelmi világnak intim nyilvánulásait soha nem engedték át büntetlenül a piac zsákmányául.

Nagy gyakorlati jelentősége van a Bv. 15. §-ában foglalt ama rendelkezésnek, amely szerint *res iudicata*-val szemben egyáltalában nincs helye bizonyításnak. Emlékezetes az a formalisztikus ítélkezés, amely a Btk. 264. §. 3. pontja alkalmazásában odavezetett, hogy olyankor is elzárta a bíróság a bizonyítás lehetőségét, amikor a büntetendő cselekmény elkövetése kétségtelen volt, de pl. elévülés bekövetkezése folytán nem volt megállapítható a bűnösség. Arra sem volt mód, hogy közigazgatási hatóságnak oly határozatával szemben, amely közhivatalnok fegyelmi vétsége tárgyában akárcsak alaki okból is megszüntette az eljárást, bizonyítson a vádlott. A koronát pedig az a határozat tette fel, amely megállapította a bűnösséget oly esetben, mikor valaki azt írta meg egy tanítóról, hogy tanítványát tetteleg bántalmazta és megsérelmezte; a valószínűsége bizonyításától elzárattott a vádlott, mert a tanítót annak idején az ellene indított bűnvádi eljárás során felmentette a bíróság, mégpedig azzal az indoko-

⁴ *Binding*: Dieses sonderbare Recht hat nie bestanden; denn es wäre unerträglich (Lehrbuch II. Aufl. I. 147. l.).

⁵ A St. 53. §-a még így szól: Ha *valamelyik* fél a valószínűsége bizonyítását kívánja, . . .

⁶ *Finkey* túlszélesen magyarázza a «büntető hatóság» kifejezést, mikor az alatt az ügyészséget is érti (id. m. 113. l.).

lással, hogy a tanító a testi sértést fegyelmi jogkörében (!) okozta. Ezzel a kőkorszakbeli judikaturával szemben az előszökellő haladás friss szellemét képviseli az az újabb gyakorlat, amely a Bv. 15. §-a nyomán csakis *birói* hatóság jogerős véghatározatának adja meg az ítélt dolog joghatályát, de ennek is csak akkor, ha a felmentő ítélet vagy megszüntető határozat azon alapszik, hogy a vád tárgyául szolgáló cselekmény, vagy pedig az, hogy a sértett követte azt el, nincs bebizonyítva. Eszerint helye van tehát a bizonyításnak, pl. a kir. ügyészségnek oly határozatával szemben, amely a vád képviselétét megtagadja, vagy a nyomozást megszünteti, valamint helye van bizonyításnak a miniszter oly határozata ellenében, amely a közigazgatási tisztviselőt fegyelmi vétség vádjára alól felmenti.

Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a Bv. szerint csupán *ténynek* vagy tényre *közvetlenül* utaló kifejezésnek valóságát lehet bizonyítani, az utóbbiét nyilván olyképp, hogy ama tény valósága bizonyíttatik, amelyre a kifejezés utal. Ez lényeges megszorítást jelent a Btk. álláspontjával szemben, amelynek hatálya alatt tartalmatlan pizskolódás igazolására is vállalkozhatott a sértő, módjában állván ily módon még a főtárgyaláson is halmozni és tetézni azt a sarat, amelynek ellenében a megbántott épen a törvény védelmét kereste. Nem bírják el a nyomdafestéket az észszerűséget teljesen elnyomó lobbanékony ösztönösségnek azok a megnyilatkozásai, amelyek becsületsértési ügyiratokból és tárgyalásokból kiáradnak. Valóban ideje volt, hogy az ily sértegetések tekintetében egy vágással elmetszette a Bv. a lehetőségét annak, hogy a pizskolódás a maga vigasztalan sívárságában a bíróság előtt tovább tobzódhassék.

A valóság bizonyítása tárgyában előterjesztett indítvány felől az ügy érdemére kihatóan az ítéldbíróság a főtárgyaláson határoz (*Kúria* B I. 2547/1924. *BDtár* XVII. 91.). De ha az indítvány már pl. a vizsgálat során előterjesztetett, úgy interimisztikus hatályal már a vizsgálóbírónak állást kell foglalnia, amennyiben pedig a vádlott a vádirat közzlése után teszi meg bizonyítási indítványát: a bünper alakulása szerint (élt-e a vádlott kifogással vagy nem, indítványoztatott-e közvetlen idézés?) a vádtanács vagy a főtárgyalási tanács elnöke határoz. Bármelyik fórum is határoz, alakszerű végzést kell hoznia, amely terjeszkedjék ki úgy a bizonyítás elrendelésének jogcímére, mint pedig a bizonyítás medrére, tehát a bizonyítandó tényekre és a bizonyító eszközökre. A határozat ellen az ügy állásának megfelelően az általános perrendi szabályok szerint van helye perorvoslatnak. Ily határozat nélkül nem lehet bizonyítást lefolytatni (*Kúria* B I. 3450.1923. *BDtár* XVI. 90.).

A gyakorlat az, hogy a vizsgálat során nem veszik fel szükségkép teljes terjedelemben a bizonyítást. Ez a gyakorlat arra támaszkodik, hogy a vizsgálat feladata csupán azon adatok kipuhatólása és megállapítása, amelyek alapján eldönthető, van-e helye főtárgyalásnak, már pedig a *Kúria* ítéltéke szerint a vádirat nem utasítható el abból az okból, hogy a vádlott a valóságot bebizonyította (B I. 5462/1922. *BDtár* XVI. 17. *Elvi hat.*). Ez igaz, de mégsem mondható, hogy feltétlenül helyes a korlátozás. Mindenekelőtt a sértettnek nyilvánvaló érdeke, hogy már a főtárgyalás előtt tájékozva legyen nemcsak a *felajánlott* bizonyító eszközökről, de a tetteleg produkált bizonyítékokról is, hiszen az ő ellenakciója ehhez az eredményhez fog igazodni. De a pervezetés biztosságának fontos érdeke is fűződik ahhoz, hogy a főtárgyalás anyaga eleve együtt legyen; így elejét lehet venni annak, hogy a főtárgyalás lim-lommal legyen megterhelve, viszont intézkedni lehet oly bizonyítékok beszerzése iránt, amelyek már felvett bizonyítékoknak helyes értékelhetése végett mutatkoznak szükségesnek. Mindez a megfelelő esetben indikálhatja, hogy a bizonyítás már az előkészítő perszakban teljes terjedelemben felvéssék.

(Folyt. köv.)

Dr. Lengyel Aurél.

Jogirodalom.

Dr. Márffy Ede: Magyar közigazgatási jogi kézikönyve.

A magyar közigazgatás rátermettségétől legelső sorban függ a magyar nép jövő boldogulása s ezzel kapcsolatosan az a nemzet ereje és hatalma. Csonka hazánk életképességét az elszakított részekre gyakorolt vonzóerejét fokozni s így az alkalmassággá teendő integritási célt «realisan» szolgálni mindennek felett a jó közigazgatás hivatott és képes.

Nemcsak a szaktudomány szempontjából, hanem a most jelzett nagy okból is meglepéssel vehetjük tudomásul a Magyar Közigazgatási jog egy rendszeres nagy művének megjelenését, mely a debreceni Tisza István tudomány-egyetem professzorát dr. Márffy Edét dicséri szerzőjeként.

Jó közigazgatás kellő szaktudás nélkül jelesül pedig a hatósági jogokat gyakorló vezetőszervek közigazgatási jog alapos tudása nélkül el sem gondolható. Túl vagyunk azon primitív időközön, mikor a közigazgatási tisztséget mint decorumot, nobile officiumot elláthatták laikus elemek is. A mai intenzív államélet, mely főleg a közigazgatás által valósul, nagy szaktudásokkal dolgozhatik csupán sikeresen.

Márffy könyve ma valóságos hézagot pótol, úgy a közigazgatási jogi elméleti kiképzés terén, mint a gyakorlati közigazgatásban is, mert a háborúelőtti időből származó rendszeres művek immár jelentős részben elavultak, az azóta, de főleg 1920 óta bekövetkezett részben mélyreható változások következtében.

A munka, mint tankönyv, doktori szigorlataink igényeihez alkalmazkodik, ami azt jelenti, hogy tudományosan dolgozza fel a tételes közigazgatási jog egész anyagát, kiemelve annak lényegét s az átértéshez szükséges magas szempontokat, vezérgondolatokat. Nagy figyelemmel van a külföldi jelesül a német és francia közigazgatási jogi tudományos művekre, nyomon követi és ismerteti a legújabb irodalmi fejlődést, nagy gondot szentel, főleg Mayer Ottó és Fleiner világhírű munkáinak. Nem feleli azonban egy pillanatra sem, hogy célja a tételes jogot nemcsak általános elveiben, de részleteiben is megismertetni. Ezért nem követi szorosan az említett német írók módszerét, hanem a közigazgatási jog institúcióinak elméleti kifejtését különválasztja a lételes jog anyagától. Ezen, hogy úgy mondjuk, dualisticus methodus mellett biztosabban fog érvényesülni Márffy művének a gyakorlati közigazgatásra gyakorlandó jó hatása is.

A gyakorlati célnak nagy szolgálatára van még, hogy Márffy egyes ügyek, illetőleg ügyágak jogának feldolgozásánál a gyakorlatban működő kiváló szakférfiaknak közreműködését is kikerítte, illetőleg igénybe vette. Lehet, hogy ezen eddigelé kevésbé szokásos eljárás, nem találkozik általános helyesséssel, de annyi bizonyos, hogy a mű teljes megbízhatóságát fokozza az, ha a tudós ilyenképp együttműködésre indítja a gyakorlati élet kitérészeit.

A pénzügyi közigazgatási jog még hiányzik Márffy művéből s így a mű még rendszerileg nem teljes, ez azonban az óriási munka terhének sok időt kívánó elvégzése mellett magyarázatát és teljes mértékét is találja abban, hogy államháztartásunk kritikus átmenetet él és a tételes pénzügyi igazgatási jog gyors változásoknak van még kitéve. A sok ideiglenesség állapotát azonban remélhetőleg rövid idő után a konszolidálódás vagy ha tetszik stabilizálódás fogja e téren is felváltani, amikor biztosak lehetünk abban, hogy a jeles író beváltja azon előszavában tett ígéretét, hogy a pénzügyi jogi rész feldolgozásával és kiadásával teljessé teszi művének rendszerét.

Dr. Kmety Károly.

Szemle.

— **Hatvan év** korhatárának küszöbét lépi át e lap, amely a magyar jog feltámadásának hajnalán született s immár hat évtizede küzd változatlan ifjú erővel, hogy e hajnalt sohase kövesse alkonyat. Abból a jogászgárdából, amely hatvan év előtt az alkotmány helyreállításának és a magyar jog újjászületésének diadalmos csatáit vívta, lapunk főszerkesztőjén: *Dárday Sándor*-on, a patriarchális életkor fiatalosan friss képviselőjén kívül alig akad az elmúlt idők dicsőségének hirdetője, de a zászló, amelyet ő tűzött ki, ma is változatlanul szilárdan áll és lobog. Közel félszázadig csendes, nyugodt, előretörő fejlődés volt a magyar jog útja. Azóta ítéletidő köszöntött ránk, külső erőszak és öngyilkos kéz törte porrá állami létünk jogi felépítményének alapjait és ennek ellenére, sőt épen ezért kettőzött kötelességünk, hogy a régi Magyarországból átmentsük az új Magyarországra azokat az eszményi javakat — lares, penatesque —

amelyek a magyar nép, a magyar kultúra és a magyar élet-ösztön jelképies biztosítékai. Jól tudjuk, hogy a jövőt nem kereshetjük a múltban, hogy csak rövidlátó botorok próbálkoznak a történelem gőzhengerének visszaforgatásával, de minden tollvonással harcolunk a jogtartalom folytonosságáért, azért, hogy a jogfolytonosság ürügye alatt, a jog formáinak színleges fenntartásával ne rabolják el tőlünk a jog tartalmát: a magyar jog újjászületésekor kivívott egyéni és társadalmi szabadságot, a magyar társadalom nyugat-európai hasonulásából megszülető gazdasági demokráciát: a jogilag biztosított szociális eszményt. Küzdünk azért, hogy félszázados békés fejlődés érő gyümölcseit a tízéves forradalom — mert *minden erőszak forradalom* — el ne fonnyaszthassa. Félszázados emlékünnepeink alkalmából *Dárday Sándor* főszerkesztőnk reményét fejezte ki, hogy a történelmi fordulóponton új nemzedék pótolja a régít, amely új generáció a demokratikus haladás útján, a párturalomnak erkölcsrontó, bénító hatásától menten, komoly munkával fordíthassa minden tehetségét nemzetünk összerejének fejlesztésére. Ha e profécia feltételei még nem is következtek be, ez mitsem változtat a célkitűzés helyességén. Hatvan év csak az egyén életében az öregedés szimbólikus korhatára, számunkra csupán rövid állomás a jog végtelen pályáján, amely arra int, hogy felidézzük emlékünke jelszavunkat: *nunquam retrorsum* — teljes gőzzel előre.

— **Grecksák Károly** volt igazságügyminiszter elhunytával ismét a háborúelőtti jogászság egy jellegzetes alakja szállt sírba. Politikusból lett bíró, majd miniszter, de nem a politikát vitte be a jogszolgáltatásba és jogalkotásba, hanem a jogot szolgálta a politikában is. Emlékét maradandón örökíti meg a Bírói és Ügyészi Egyesület, amelynek alapításáért évekig küzdött s amelynek apolitikus elnöke volt. Mint háborús igazságügyminiszter igyekezett a jog háborús atrocitásainak enyhítésére s nem rajta, hanem az áldatlan állapoton múlt, hogy igyekezete meddő maradt. Szerkesztője volt a Grecksák-féle Döntvénytárnak is.

— **Turjay Zoltán** igazságügyminiszteri tanácsos hunyt el a közelmúlt napokban. Zajtalan, értékes munkásságának tulajdonítható, hogy a napilapok nem vettek tudomást haláláról. Mint a börtönügyi-osztály érdemes tagja, élő megtestesülése volt az ügyosztály régi hagyományainak. Ezenfelül kultúrember volt a legjavából, az angol és francia irodalom bűvára. Korai halála — 54 éves volt — a háborúelőtti igazságügyminisztérium emlékét halványítja el nemcsak barátainak, hanem mindazoknak szomorúságára, akik — *men not measures* — e minisztérium személyzetének értékét ismerték.

— **Sajtódeliktum-e a nemzetgyalázás?** A kir. Kúriának a büntető ügyekben alakított jogegységi tanácsa az 1925. évi január hó 17. napjára (szombat) kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: Az 1914. XIV. tc. (St.) 32. §-a értelmében sajtó útján elkövetett vétség-e az 1921. III. tc. 7. §-ába ütköző vétség, ha a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülésének csorbítására vagy hitelének sértésére alkalmas valótlan tény sajtótermékben állítják vagy terjesztik? A kérdéssel lapunk mai első cikke foglalkozik.

— **A záloglevelek valorizációja.** Dr. Nyulászi János úr egy cikkében (Pester Lloyd dec. 27-iki szám) azt állítja, hogy a spekuláció gondoskodik arról, hogy ez a kérdés állandóan napirenden tartassék. Én is azok közé tartozom, akik a záloglevelek valorizációjával állandóan foglalkoznak. Indítatva érzem magam azt, ami dr. Nyulászi pauschál gyanúsításából reám eshetnék minden leírható és nem leírható módon visszautasítani. A spekulánsok engem nem ismernek és én sem tudnám hol keressem őket. Nem is hiszek azok létezésében. De hogy valami rejtélyes mozgolódás érezhető, az kétségtelen és ez épen abból áll, hogy a bankok a pénzüpiacra kerülő zálogleveleket összevásárolják. Persze olyanoktól, akiket az éhség eladásra kényszerít. Ezzel szemben dr. Nyulászi úr, a Tébe igazgatója, azt állítja, hogy Bud pénzügyminiszter úr nem is gondol a záloglevelek valorizációjára. Velem Bud úr nem közli terveit, de azt tudom és ez ellen küzdök a jogász fanatizmusával, hogy az, ami a záloglevelek körül már eddigé is történt, a leginámisabb jogfosztás, mely a ma

uralkodó jogrendszer szempontjából csak képzelhető. Már számtalanszor kifejtettem, hogy az emissionális intézetek, mint adószok és mint hitelközvetítők vannak obligálva. Nekik köteleességük és érdekük tehát azon fáradozni, hogy a föld- és házbirtok járuljon hozzá a záloglevelek kárpótlásához. Ezenfelül adják ki azt, amivel gazdagodtak a hitelműveletek lebonyolításánál. Persze az, hogy a magyar koronákra szóló záloglevél tulajdonosa viselje a bankok terheit, mert ezek svájci frankra szóló címleteket emittáltak, oly abszurdum, hogy ezzel foglalkozni nem érdemes. A záloglevelek valorizációja egy kikerülhetlen imperatívum és az, aki ezért küzd, nem gyanúsítást, de elismerést érdemel. Vajjon merte volna-e valaki Németországban Düringert, Mügelt és a Juristische Arbeitsgemeinschaft tagjait gyanúsítani, hogy a spekuláció szolgálatában állnak? Ha pedig Bud úr fél, hogy a spekulánsok nyereszedhetnek, úgy tegye kötelezővé annak igazolását, hogy az igényjogosultak 1918. okt. 31-én a címletek birtokában voltak. Ennek keresztülvitele nem olyan nehéz, mint állítják, hisz láttuk azt az állami címletek nosztrifikációjánál. Csakhogy ne járjanak most is úgy a középosztály koldusai, mint akkor, mikor jobb pénzben beszédtek díjakat, sőt váltságpénzeket és adtak érte semmit. Dr. Nyulászi úr már állásánál fogva sem lehet pártatlan véleményező ennél a problémánál. A legigazságosabb és leginkább megvalósítható megoldás az volna, ha minden 1918. okt. 31-től kezdve törölt vagy nem törölt amortizációs kölcsön után egy dologi teher erejével ható 15%-os járulék vettetnék ki, mely öt év alatt kamatmentesen törlesztendő és a közadók módjára behajtandó volna. Ez és a bankoknak fentemlített hozzájárulása képezné alapját a valorizációnak, mely szintén öt év alatt felosztandó volna a nosztrifikált záloglevelek tulajdonosai közt. A pénzügyminiszter úr kijelentette, hogy a régi és az új hitelek közt erős válaszfalat akar illeszteni. Ha ezt úgy értelmezi, hogy a régieket nem létezőknek tekinti, úgy ez egy tisztán kontuarisztikus jellegű jogfosztást árulna el. Oroszországban is azt mondják az alaptörvények, hogy a régi tulajdon megszűnt, de új tulajdont bizonyos mérvben szerezni lehet. De hol van az a bolond, aki ebben az új tulajdonban hisz és hol van az a gyengeelméjű, aki a régi hitelek nullifikálása után új hitelt fog nyújtani. A jog követelményeire már nem merek hivatkozni. Ezekről nulla fiat quaestio.

Dr. König Vilmos.

— **Az Országos Ügyvédgyűlés határozatai.** Mult számunkban közöltük az Országos Ügyvédgyűlés határozati javaslatát közlők az ügyvédi szólásszabadságra vonatkozó javaslatot, melyet *Baracs Marcel* terjesztett elő. Az ügyvédgyűlés többsége a javaslatot eredeti szövegében elfogadta. Pótlólag közöljük az ügyvédgyűlés többi határozatait.

Medvigy Gábor dr. javasolta, hogy az ügyvédi összeférhetlenségre vonatkozó 10. §-t változatlanul fogadják el. A javaslatot elfogadták. Az ügyvédi kamara álláspontját az autonómia kiterjesztése dolgában a tagfelvétel terén *Popper Tódor dr.* fejtekte ki. Az, hogy az ügyvédjelöltnek feddhetlen jelleműnek kell lennie, ma már nem lehet elég. Hiszen amit az ügyvéd ügyvéd korában elkövet, azzal mindég foglalkozhatik a fegyelmi tanács. Ismerteti a régebben formulázott javaslatokat az ügyvédi felvétel ügyében. A kamara azt akarja, hogy az ügyvédek között csak tiszta jellemű emberek foglaljanak helyet. Nem csupán azok mellőzendők, akiket bírói ítélet bélyegez meg, de olyanok is, akiknek sikerült a törvényt megkerülni. Ilyen értelemben terjeszt be javaslatot. A közgyűlés a javaslatot elfogadta.

Szeckerke Lajos dr. (Szeged) a forgalmi adó szociális hátrányait fejtegette. Az ügyvéd hármass adó megterhelése nélkülöz minden morális alapot és az állam sem nyer vele semmit. A forgalmi adó eltörlése iránt terjeszt elő határozati javaslatot; továbbá a kontingentálási adó biztosítását is sürgeti. A két javaslatot a közgyűlés elfogadta.

A következő pont: Kamarai bíraskodás és kamarai választott bíróság. Előadó: *Dr. Elischer Vilmos* ügyvéd. Ismertette a régebbi javaslatokat és örömmel állapítja meg, hogy az ügyvédi kamara fegyelmi fóruma a legilletékesebb bírósági fórumok teljes elismerését vívta ki magának. Ennek a kamarai bíraskodásnak kiterjesztése kívánatos, mert vannak olyan elbírálásra kerülő ügyek, amelyeket egy kari bíróság a kamarán belül jobban és gyorsabban intéz el, természetesen fellebbezési érvénnyel. Egy választott bíróság szervezése is szükségessé vált a bíróságok túlterheltségére való tekintettel is. Indítványozza, hogy ilyen irány-

ban történjék felterjesztés az igazságügyminiszteriumhoz. Az elnök előadja, hogy ez ügyben az igazságügyminiszter egy ankétet fog összehívni. Ez már egy nagy lépéssel való előhaladás. A mérnöki kamara ad jogot arra a fellelésre, hogy ezt az autonóm bíraskodást a kamara is megkapja. *Dr. Grünhut Ármin* a budapesti ügyvédi kamara ügyésze ismerteti az igazságügyminiszterhez intézendő memorandum tervezetét, melyben az ügyvédség egyeteme az ügyvédi kar helyzetéről tesz jelentést, előterjeszti sérelmeit s ezek orvoslására vonatkozó kéréseit. Az emlékirat utal az ügyvédi kar és általánosságban a középosztály elszegényedésére. A kamara tehát erkölcsi és anyagi szempontból fontos javaslatot terjeszt elő a túlsúfoltság, a felvétel, a szólás-szabadság ügyében. A többi javaslat az ügyvédek anyagi érdekeit érinti, a költségek valorizációja, gondnoki megbízások igazságossága adóközösség stb. stb. Ezek a javaslatok, amelyek az emlékiratban helyt foglalnak, az ügyvédségnek nem olyan kívánsága ez, mely a közérdekkel ellenkezik. Etikai célok után törekedünk. A közgyűlés az emlékiratot jóváhagyólag elfogadta.

— **Valuta.** 1. «Alperes... halasztási kérelmét... azzal indokolta, hogy a cseh korona árfolyama túl magas s ha e tekintetben később kedvező változás állna be, könnyebben teljesítheti a felperessel szemben fennálló fizetési kötelezettségét. Alperesnek ebből a kijelentéséből okszerű következtetés útján állapított meg az, hogy a vételárat megállapodásukhoz képest effektív cseh koronában tartozott a felperesnek megfizetni...» (P. VII. 2584/1924. — 1924 november 25.)

2. «Alperes... azzal, hogy az ellene vezetett biztosítási végrehajtás során a 3000 szokolnak akkori árfolyama szerinti ellenértéke fejében 901.127 magyar koronát a bírósági végrehajtó kezéhez lefizetett és hogy ezt az összeget kérvényileg a felperes részére jogerősen ki is utaltatta:... valóságos szokolban való fizetésre irányuló kötelezettségének eleget nem tett és így... a felperes kereseti követelését illetően kielégítetlnek nem tekinthető, mert alperes vállalt kötelezettségének csak akkor tett volna eleget, ha az elismert 3000 szokol tartozását a kötelezett pénznemben egyenlíti ki.» (P. VII. 2651/1924. — 1924 november 26.)

3. Azt a kárt, amely felperest szállítványozási ügylet során Triestben érte, alperes köteles valóságos olasz lírában megtéríteni, mivel «a kártérítésre kötelezett a kárt azon a helyen... köteles megtéríteni, ahol felperest a kár érte». (P. VII. 2596/1924. — 1924 november 26.)

4. Abból, hogy «alperes aki... tartozásának résztörlesztésére előbb 4000 magyar koronát fizetett, ezt... felperestől visszavette és... ugyanekkor... magát 7000 cseh korona fizetésére kötelezte akkép, hogy ezt az összeget... felperes folyószámlájára átutalja», — következik, hogy «a felek megállapodása az alperes által kötelezett 7000 cseh koronának effektív cseh koronával leendő kifizetésére irányult, alperes tehát... a K. T. 326. §-a értelmében is valóságos cseh korona fizetésére kötelezendő». — A K. T. 324. §-a nemcsak kölcsönből és más hitelezési ügyletből eredő, hanem általában minden pénztartozásra vonatkozik. (P. VII. 2653/1924. — 1924 november 27.)

— **A végrehajtási eljárás zsebkönyve** címmel a végrehajtásról szóló törvényeknek és rendeleteknek teljes kommentárját bocsátotta közre *dr. Borsodi Miklós* ügyvéd, volt járásbíró. Megtaláljuk a 400 kis oldalra terjedő kötetben a nemzetközi jogsegélyre és a bírósági végrehajtókra vonatkozó joganyagon felül, a joggyakorlatnak up to date összeállítását is. A szerzőnek lapunkból is közismert irodalmi munkássága teljes biztosítéka a munka tudományos színvonalának és lelkiismeretességének. A könyv szerző kiadásában jelent meg.

Teljes gyakorlattal bíró most vizsgázott ügyvéd, irodavezetést vállalna, társulna avagy közjegyzőhöz menne. Ajánlatokat «Irodavezető» jelégére a kiadóhivatal továbbít. 17647

IV., Váci-u. 36.

Telefon:

József 146-52.

Ideal Írógép
Klotild-palota

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

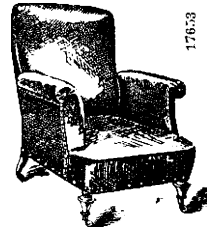
Felolós szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem. I.,** Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

BŐRBÚTOROK

irodai székek, ebédlőszékek

KENDI ANTAL bőrbútoriparos

IV., Semmelweis-utca 7. Telefon 15-58.

Használt ülőbútor javítása, átalakítása és festése.

Természettani és természetrajzi műszerek

Vetítő-készülékek

Térképek és falitáblák

Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök

Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők

Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára

Mérnöki műszerek

Rajzeszközök és logarlécek

Mikroskópok és tudományos műszerek

legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!
Évek óta nem volt kapható!

DÁRDAY SÁNDOR

IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁR

Két kötetben * **új kiadása** * Kötve és füzve

Az I. kötet (424 kéthasábos oldal)
tartalma:

Perjog.

Telekkönyvi-,

Lakásügyi-,

Nemzetközi jogsegély.

A II. kötet (434 kéthasábos oldal)
tartalma:

Hiteljog.

Kereskedelmi-,

Iparügyi-,

Tőzsdéi joganyag.

A most megjelent nyolcadik kiadás,

az új «Dárday»

megvalósította azt a nehéz feladatot, hogy teljes képét adja annak a nagy anyagtömegnek, mely a törvényekből, rendeletekből és a bíróságok joggyakorlatából kijegecesedve, az új törvények és rendeletek tömkelegében

ma az élő jogot alkotja.

Minden jogásznak, bírónak, ügyvédnek, közigazgatási tisztviselőnek, pénzügyintézetnek, ipari és kereskedelmi vállalatnak nélkülözhetetlen!

Bolti ára: kötve 294,000 korona, füzve 252,000 korona.

Kapható minden könyvkereskedésben

és kedvező részletfizetési feltételek mellett

KELEMEN D. ÉS TÁRSA cégnél

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Gábor Gyula* budapesti ügyvéd: A pesti kir. ítélőtábla felállításának jelentősége. — *Dr. Lengyel Aurél* ny. miniszteri tanácsos: A Bv. a gyakorlatban. — *Dr. rákosi Nászáy Károly* kir. ítélőtáblai bírő: Lapozgatás az új munkaügyi törvénytervezetben. — *Dr. Fürst Mátyas* budapesti ügyvéd: A felülvizsgálati bíróság feloldó végzésének hatályossága. — *Dr. Kende Ernő* ügyvéd, tőzsdei jogügyi titkár: Jogirodalom. Magyar Géza Magyar Polgári Perjogának második kiadása. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár XVIII. 1. iv.

A pesti kir. ítélőtábla felállításának jelentősége.

Évtizedeken át panaszták Magyarország rendei az országgyűlésen az igazságszolgáltatás súlyos bajait. Ezeknek a bajoknak legfőbb oka az volt, hogy az igazságszolgáltatás a kir. Kúrián nem volt folytonos s hogy a legfőbb bíróságnak, a kir. Kúriának — mely elnevezéssel az akkori hétszemélyes táblát és a kir. ítélőtáblát együttesen jelölték — nem volt állandó székhelye. Az 1723. évi törvénykönyv számos egyéb igazságügyi reformja között épen ezért a legfontosabb az 1723: XXV. tc., mely kimondta hogy a kir. ítélőtábla ezentúl állandóan egy helyen és folytonosan működjék.

A kir. ítélőtábla székhelyeül ezen törvény alapján Pest szabad királyi városa jelöltetett ki. (III. Károly királyi 1723. évi december hó 19-én kelt resolútiója.) A Pesten felállított állandó jellegű kir. ítélőtábla 1724-ben kezdte meg a működését, melynek 200-adik évfordulóját az elmúlt év december hó 20. napján, az egész magyar nemzet és a magyar jogászvilág lelkes rokonszenvétől kísérve ünnepelte meg a «Pesti kir. ítélőtábla» utóda s az előbbi tradíciónak letéteményese, a mai «Budapesti kir. ítélőtábla», melynek ezen a napon tartott ünnepi teljes-ülésében *dr. Juhász Andor* kir. táblai elnök tartott magasröptű visszamemlékezést a magyar igazságszolgáltatás 1000 éves és a Budapesti kir. ítélőtábla 200 éves múltjára. Ugyanezen a napon a Magyar Jogászegylet is teljes-ülést tartott *dr. Pap József* ügyvédi kamarai elnök elnöklete alatt, melynek tárgya a Pesti kir. ítélőtábla felállításának története volt.

Az igazságszolgáltatás folytonossága már egymagában is nagy horderejű reformot jelentett, mert megerősítette a jogkereső közönség bizalmát a magyar bíróságok iránt. Ámde mindez még csak bölcsoje lett azoknak a további reformoknak, melyek idővel a kir. tábla folytonos és egy helyhez kötött működéséből a jogszolgáltatás terén felsarjadtak. A pesti kir. ítélőtábla felállításának igazi, korszakalkotó jelentőségét épen ezekben a további reformokban kell keresnünk.

Az első folyamánya az igazságszolgáltatás folytonossá tételének az volt, hogy megszületett a hivatásos bírói testület, melyről 1723 előtt hazánkban szólni nem lehet. Voltak ugyan bírák előbb is az országban s a bírói funkciót mindig előkelő, megkülönböztetett tisztelettel járó, különös törvényi védelemben részesülő szolgálatnak tekintették. Bíraskodott maga a király, bíraskodtak az országnagyok, a főpapok, a főurak s az egyszerű bírtokos nemesek is az úri széken, de ez a bíraskodás «ad hoc» jellegű volt. A bíraskodás joga, bizonyos jogterületre szorítva, minden országos tisztségnek és magának a nemesi privilégiumnak integráns része volt s azt akkor gyakorolta az illető, amikor egyéb dolga nem volt. Az állandóan működő kir. tábla azonban

szükségessé tette egy olyan jogászi testületnek keletkezését, amelynek tagjai élethivatást találjanak a bíraskodásban s ezért egyrészt semmi mással ne foglalkozzanak, másrészt minél magasabb jogi tudásra tegyenek szert.

Az így keletkezett hivatásos bírakat, elsősorban az ítélőmestereket és az ülnököket, természetesen nevelni kellett előbb. A jogászképzés szabályozása volt az állandóan működő kir. tábla második nagy horderejű reformja. Ennek szükségét Mária Terézia ismerte fel s az ő rendeletére a kir. Kúria ki is dolgozott egy szabályzatot (statute sive regula) a joggyakorlaton Pesten tartózkodó ifjúság (juventus experientiae juridicae causa Pestini constituta) számára, amelyet a királynő 1776 október 25-én meg is erősített.

A szabályzat megkülönbözteti a kir. táblai esküdteket (jurati) és az ügyvédsegédeket (amanuenses seu patvarista). A jurátus köteles előbb a Kúria valamely tagjától kieszközölni, hogy ez vegye őt maga mellé. Evégből be kellett mutatnia erkölcsi bizonyítványát és a képzettségét igazoló tanúsítványt, amelyet a tanára vagy az előbbi főnöke állított ki. Ezek után igazolnia kellett, hogy van Pesten szállása és van miből élnie. Ennek megtörténte után letette az esküt s bevezettetett az esküdtek lajstromába. A fentiek igazolása nélkül ügyvéd sem fogadhatott fel patvaristát.

Az ifjúság töltse az idejét hasznosan. Köteles tehát minden joggyakorlaton levő ifjú minden táblai ülésen megjelenni. Üres idejét töltse hasznos olvasmányokkal és írásokkal, minden henyéléstől pedig tartózkodjék. Akik nem élveznek szállást és ellátást a principálisaiknál és így nyilvános étkezdékbe kénytelenek járni, azok az ilyen helyeket ebédelés vagy vacsorázás céljából fegyveresen ne látogassák; az ebéd és vacsora idején túl ezeken a helyeken ne tartózkodjanak; mulatóhelyekre, melyek az ifjúságra veszélyesek, ne járjanak, hanem menjenek haza vagy a principálisaiknál levő lakásukra. Télen esti 9 óra, nyáron esti 10 óra után ne tartózkodjanak az utcán. Csoportokba ne kószáljanak az utakon, csapszékbe pedig soha be ne menjenek. Az ezen szabályok ellen vétőt ki kell törölni a kir. táblai lajstromból. Ha pedig az illető nem pesti lakos, úgy Pest város területéről kiutasítandó, nehogy az ilyen principális nélküli esavargó a többi ifjakat elcsábítsa. Stb. . . stb. Ezt a szabályzatot a jurátusokra nézve kiegészítette még Mária Teréziának 1778 május 29-én kelt szabályrendelete.

A mai kor gyermeke szemében szinte nevetségesnek tűnik fel az az atyáskodó reglementirozás, mellyel a királyi rendelet a joggyakorlaton lévő ifjúság erkölcsi életére ügyelni iparkodott. Ne feledjük el azonban, hogy az ilyen és hasonló instrukatív intézkedések a XVIII. század nevelési módszerének teljesen megfeleltek. A joggyakorlaton lévő ifjúság most említett szabályzatának keletkezésére különben jellemző, hogy arra egy 1776-ik évi farsangi verekedés szolgáltatta az okot, amelyen a táblai jurátusok nem túlságosan épületes szerepet játszottak. Mária Terézia királynő megbotránkozva látta, hogy az ifjúság nem foglalkozik elég komolyan a studiumokkal.

Ami magát a bíró- és ügyvédképzést illeti, arra nézve a szabályzat csak annyit tartalmaz, hogy az ifjúság köteles a tárgyalásokra eljárni. Maga az ifjúság jogászi képzése teljesen a principálisok dolga volt, akiknek az oldalán az ifjak működtek. Csak természetes, hogy ez a kiképzés csak akkor válhatott alaposná és eredményessé, amikor már állandóan és egy helyben működ-

dött az a bírói testület és ügyvédi kar, amelyre akkortájt ügyszólván kizárólag volt rábízva a jogásznemzedék gyakorlati nevelése.

A kir. tábla állandósítása volt egyszersmind szülőoka annak is, hogy az igazságszolgáltatás másik fontos faktora, az ügyvédi kar megszületett. Ügyvédek ismert már régebben is a magyar jogélet. A prokátorok szerepléséről tanuskodnak legrégebb okleveleink, törvényeink és Werbőczy Hármaskönyve. Az ügyvédek azonban évszázadokon át szabad pálya maradt, melyhez semmiféle kvalifikáció nem kívántatott. Az ügyvédekhez nem kívántatott egyéb, mint az ügyvédi meghatalmazás, idővel az ügyvédi eskü. Régebben az ügyvédek minden egyes perben külön esketettek fel. Általános ügyvédi eskü letételét csak I. Lipót tette kötelezővé, de bár ezen rendeletét 1695-ben megújította, ügyvédi képesítést még ő, sőt III. Károly sem írt elő. (Kun László azon állítása, mintha az 1723:XXXV. tc. már ügyvédi vizsgát kívánt volna, minden alapot nélkülöz. A magyar ügyvédség története 195 lap.)

III. Károly király a kir. ítélőtábla állandósítása után többször panasolja a kir. táblának, hogy az ügyvédek tárgyalási módora semmiképen sem felel meg az ő intencióinak, hogy a hosszadalmas huza-vonás, a per érdemétől folyton elkalandozó allegáták az igazságszolgáltatásnak nagy kárára vannak. Végre is 1727 április 19-én a kir. ítélőtáblához intézett leiratában neheztelésének ad kifejezést, hogy az ügyvédi tisztséget betöltő egyének sem erkölcsök és előéletük, sem pedig a hazai jog terén való jártasságuk tekintetében meg nem vizsgálatnak. Kérdést intéz tehát a kir. táblához, nem tartaná-e célirányosnak, hogy az ügyvédi vizsga intézménye rendszeresíttessék?

Kérdezi továbbá, hogyan vélekedik a kir. tábla egy ügyvédi numerus clausus tekintetében?

A tulajdonképeni ügyvédi rendtartást azonban csak Mária Terézia létesítette 1769 febr. 10-én. Ennek a rendeletnek mindjárt az első pontja megszabja, hogy a jövőben az ügyvédi eskü letételére senki sem bocsájtassék addig, amíg szigorú és pontosan előírt ügyvédi vizsgát nem tett. A vizsgára csak azokat bocsájtották, akik főnökeiktől, kiknek az oldalán joggyakorlatot teljesítettek, a gyakorlati jártasságot tanúsító bizonylatot bemutatják. Akik előzetes akadémiai elméleti képzettség nélkül léptek gyakorlatra, azoknak elméleti tudása felől is a principális adott bizonyítványt. Ha az illető ügyvéd a kir. tábla és a báni tábla előtt is kívánna gyakorlatot folytatni, akkor vagy ezen táblák ülésén vagy legalább az elnök és négy táblai bíró előtt nyilvános ügyvédi vizsgát kell tenniök. Részletesen szabályozza azután az ügyvédek nyilvántartási módját s az ügyvédi törzskönyv vezetését. Ilyen módon válik a kir. ítélőtábla a képesítéshez kötött ügyvédi kar szülőanyjává. Jellemző azonban, hogy a bírói funkciók teljesítésére még mindig nem kívánt egyebet a rendi korszak, mint a nemesi diplomát s a gyakorlati bírói vizsgát, mint tudjuk, csak az 1869:IV. tc. írta elő, mint vagylagos kvalifikációt az ügyvédi vizsga mellett.

Végre, ugyancsak a kir. ítélőtábla állandósításának köszönhetjük a magyar döntvényjog keletkezését és így a magyar jog egyik nagyfontosságú forrásának, a m. kir. Kúria első hivatalos döntvény-gyűjteményének (Planum tabulare) létesülését. Döntvénygyűjtemények léteztek ugyan már előbb is, de ezek magánygyűjtemény jellegűek voltak és csak néhány töredékük maradt fenn az utókorra. Mária Terézia rendelte el, hogy a kir. Kúria, mely állandósítása óta a törvénykezési ügyekben véleményező testületté alakult ki, egy az igazságszolgáltatás megjavítását célzó munkálatot dolgozzon ki s egyszersmind ahhoz fűzze hozzá a kir. Kúriának addig meghozott döntéseit (praejudicia curialia), kérve a Kúria véleményét aziránt is, hogy ezen döntvények közül, melyek és minő okból volnának törvény alakjába foglalandók? (1768 február 15-iki királyi resolutio) Mindenesetre érdekes meglátása annak, hogy a bírói gyakorlat miként készíti elő a törvényhozás munkáját.

Ezek a nagyfontosságú igazságszolgáltatási reformok mutatják a pesti kir. ítélőtábla állandósításának igazi jelentőségét. Ezek a reformok készítik elő a rendi korszak igazságszolgáltatásának fejlődését a demokratikus igazságszolgáltatás felé, kétségkívül nagy mértékben hozzájárulva magának a rendi alkotmánynak teljes átalakulásához.

Dr. Gábor Gyula.

A Bv. a gyakorlatban.*

A Bv. a St. nyomán lényegesen korlátozza a feleknek azt a jogát, hogy a vádtanácsi végzésben vagy a főtárgyalásra kibocsátott idézésben megjelölt bizonyítékokon felül a *főtárgyaláson* más bizonyítékok beszerzését, különösen tanuk kihallgatását kéri. Ily kérelem ugyanis csak akkor terjeszthető elő, ha emiatt a főtárgyalást elnapolni nem kell, vagy ha a kérelmet az eljárás korábbi szakában eredménytelenül terjesztették elő, vagy végül, ha igazolják, hogy a kérdéses bizonyítékot előbb nem ismerhették. A bírói gyakorlat szerint ez a korlátozás nem érinti az ítélőbíróknak azt a diskrecionárius jogát, hogy az igazság felderítése érdekében hivatalból elrendelje oly bizonyíték felvételét vagy megszerzését, amelyre a felek nem hivatkoztak. Helyesen érezte meg a gyakorlat azt, hogy az ú. n. tárgyalási elvnek azt a követelményét, amely szerint a bizonyítékok megszerzése a felek hivatása, a maga elvi tisztaságában csak az anyagi igazság veszélyeztetésével lehetett volna érvényesíteni.

A bizonyítás anyagának a Bv. 16. §-a szempontjából való mérlegelése és értékelése az ítélőbíróság feladata. Ennek a feladatnak azzal felel meg az ítélőbíróság, hogy I. a felmerült személyi és tárgyi bizonyítóeszközökből, illetőleg jelenségül szolgáló gyanúokból megalkotja meggyőződését affelől, mi a történetileg igaz abból, amit a vádlott a valóság igazolására felhozott és 2. egybeveti ezt az eredményt a vád tárgyául szolgáló állítás, híresztelés, illetőleg kifejezés tartalmával. Ahhoz a megállapításhoz, hogy mi igaz történetileg, *empirikus* alapon jut el az ítélőbíróság. Ez a psychomechanikus úton elért megállapítás szolgál azután ama *logikai* műveletnek alapjául, amelynek zárótétele vagy az, hogy sikerült a valóság bizonyítása, vagy pedig az, hogy a valóság nem nyert beigazolást. Pregnánsan jut kifejezésre a feladatnak ez a kettéosztottsága az esküdtbíróági eljárásban (V. ö. *Kúria* B I. 7731 1917. *BDtár* XI. 174., B I. 1537/1918., 420/1918., 1794/1918., 1787/1918. *BDtár* XII. 73., 74., 99.).

Íme most már teljesen kifejtve a valóság-bizonyítás menete. Az első tagozat: annak meghatározásával végződik, vajjon van-e helye bizonyításnak, mit kell bizonyítani, mely bizonyítékokat kell felvenni, illetőleg beszerezni. A második tagozat: annak eldöntésével ér véget, hogy — akár *a*) saját érzéki észlelés, más egyének (vádlott, sértett, tanu, szakértő) nyilatkozata, szemletárgy léte vagy tartalma, akár *b*) indíciumok alapján — mily tények nyertek beigazolást. A harmadik tagozat: annak megállapítása, be van-e bizonyítva az állított vagy híresztelt tény, illetőleg a tényre utaló kifejezés valósága. Nem lehet eléggé ajánlani, hogy az alsóbíróságok mind a maguk munkájának törvényszerűsége és technikai szabatosága érdekében, mind pedig azért, hogy kellő betekintést lehessen nyerni az ő meggyőződésük ítéleti kialakulásának processzusába, alkalmazkodjanak e szerkezethez. Így lesznek a jövőben elkerülhetők azok a vaskos tévedések, amelyek a Kúriát még a legutóbbi időben is foglalkoztatták, pl. hogy a bizonyítási jogcím (jogos magánérdek oltalma) már önmagában ok a vádlott felmentésére (B I. 3102/1920. *BDtár* XIII. 47.), vagy hogy a vádlott jóhiszeműsége címén hoznak felmentő ítéletet,⁷ vagy hogy derűre-borúra tanukat hallgatnák ki a főtárgyaláson a valóság igazolására anélkül, hogy a bizonyítás megengedettsége tárgyában állást foglaltak volna.

Az állított vagy híresztelt tény, illetőleg a tényre utaló kifejezés valóságának bebizonyítása kizárja azok miatt rágalmasz vagy becsületsértés megállapítását (Bv. 16. §.). Ennek az anyagi jogszabálynak helyes alkalmazhatása természetesen törvényszerűen létrejött, kimerítő és szabatos ténymegállapítást tételez fel. A Kúria nemcsak a megfelelő semmisségi okok fogantatójával örökődik azon, hogy az alsóbíróság a valóság bizonyítását törvényszerűen rendelje el és foganatosítsa, de a Bpn. 35. §-a alapján is szoríthatja a mulasztó alsóbírószágot arra, hogy állapítsa meg azokat a tényeket, amelyekből az említett anyagi jogszabály helyes alkalmazása függ (*Kúria* B I. 2547/1924. *BDtár* XVI. 91.).⁸

* Az előbbi közl. I. a mult évi 24. és ez évi 1. számban.

⁷ A Lukács-Désy-féle perben is súlyt helyezett a kir. törvény-szék ítélete arra, hogy Lukács László — pénznek pártcélna történt elfogadásával — *jóhiszemű* bírálatnak tette ki magát, ... Désy Zoltán következtetése tehát jogszerű és *jóhiszemű* volt (B. 10,075/1913.).

⁸ *Finkey* szerint (*BJT* LXXVI. 117.) az állított tények valóságának megállapítása *ténykérdés*... és a Kúria nem mehet bele annak

Be van bizonyítva a tény akkor, ha lényege beigazolást nyert; nem az a kellék, hogy a nyilatkozatnak minden legkisebb részlete vagy árnyalata beigazolassék, elég, ha az állított és a beigazolt tény között egyensúly van vagy legalább jelentőségbeli arány mutatkozik (*Kúria* B I. 703/1918. *BDtár* XII. 71.). Jelentéktelen esemény bizonyítása túlzott sértést nem ment (*Kúria* B I. 6511/1916. *BJT* LXXIV. 182.). Oly esetben, mikor az állított vagy híresztelt tény valónak bizonyult, a kapcsolatosan használt meggyalázó kifejezések pedig a valónak bizonyult tényállitásnak csak színező és jellemző, tehát velük bensőleg annyira összefüggő kísérői, hogy azokkal szoros egységet alkotnak: a meggyalázó kifejezések osztják a tényállitás ítéleti sorsát (*Kúria* B I. 2545/1912. *BDtár* XV. 51.). A való tényállitás kapcsán tett lealacsonyító és megszégyenítő véleménynyilvánítás nem büntetendő, ha a kinyilvánított vélemény a valónak vett tényállásból merített indokolt következtetés és a sértettnek becsületét a bebizonyított tények mértékét meghaladóan nem sértette (*Kúria* B I. 1409/1921. *BJT* LXXIV. 250.). Az állított tények bizonyítása csak úgy vonhatja maga után az ezekhez fűzött kritikai kitételek miatt való büntetlenséget, ha az állított tények és a hozzájuk fűzött bírálat súlya, ereje és jelentősége között egyensúly áll fenn (*Kúria* B I. 4085/1921. *BJT* LXXIV. 218.). Amennyiben a valóság bizonyítása a lényegre nézve nagy részben sikerült, az esetleg bizonyítatlanul maradt egyes mellékes töredékrészletek miatt a bűnösség megállapítása ki van zárva, feltéve, hogy a részletek különös, önálló súly nélkül való többletként jelentkeznek, vagyis súlyuk és jelentőségük szerint nem emelkednek a bizonyított anyag fölé (*Kúria* B I. 4073/1920. *BJT* LXXIII. 77.).

A valóság bebizonyítása nem a vádlott büntethetőségét zárja ki, hanem bűncselekmény tényálladékának hiányában zárja ki rágalmozás vagy becsületsértés megállapítását (*Kúria* B I. 2545/1922. *BDtár* XV. 51.). Ehhez képest, ha pl. az elítélt vádlott azt vitatja, hogy a beigazolt tényekkel a valóságot bebizonyította és így felmentendő lett volna: úgy a semmisségi panaszt nem a Bp. 385. §. 1. c), hanem 1. a) pontja alapján kell bejelenteni, — a felmentő ítéletet pedig, ha a valóság bebizonyítása az oka a felmentésnek, a Bp. 326. §-ának nem 3., hanem 1. pontjára kell alapítani (*Kúria* B I. 3967/1923. *BDtár* XVII. 4.; B I. 4474/1923. *BDtár* XVII. 29.; B I. 2970/1924. *BDtár* XVII. 76.).

(Folyt. köv.)

Dr. Lengyel Aurél.

Lapozgatás az új munkaügyi törvénytervezetben.

A legközelebb tárgyalás alá kerülő törvénytervezeten meg látszik, hogy a multban tett tapasztalatokat jórészt érvényesítette, azonban a számos helyes és indokolt rendelkezései mellett néhány hiányra és helytelen intézkedésre kell rámutatni.

Igen helyeselhető, hogy a törvényes rendelkezéseket nem pusztán a kifejezett iparosokra és kereskedőkre terjeszti ki, hanem belefoglal egyéb oly vállalatokat is, amelyek menete tisztviselők, segédek alkalmaztatását szükségessé teszi és ekként ezek szolgálati viszonyainak az analóg vállalatokéval egyöntetűen pozitív szabályozása kétségtelenül igen indokolt.

Igy az új törvény alkalmazandó pl.: a bánya, mezőgazdasági, hajózási üzemekben, kórházakban, gyógytárakban, ügyvédeknel, mérnököknél, orvosoknál, nevelőintézetekben, dalszarnokokban, jótékonyági intézetekben, egyesületeknél, testületeknél, a munkásbiztosítónál alkalmazott tisztviselők jogviszonyainak megbírálásánál is; nem azonban az állami, községi és közalapítványiaknál.

Helyes érzékre mutat a 7. §. ama rendelkezése, hogy a munkavállaló csak az elvállalt munkakörben alkalmazható és csakis kivételesen, rövid időre, kisértésül más beosztással, tehát anélkül, hogy ebből a munkavállalóra hátrány következethet volna.

Helyes a 16. §., amely megvédi a munkavállalót oly irányban, hogy díjazásának megállapításánál a tapasztalatlanságát, könnyelműségét, függő, vagy megszorult helyzetét a munkaadó kihasználhassa és megadja annak lehetőségét, hogy illetményeinek kiegészítését követelhesse.

A provizionak a 18. §-ban történt rendezése is indokolt a kijelentésébe, hogy a valóság bizonyítása sikerült-e? Ez a tanftás ellenkezik a Kúria állandó gyakorlatával is.

multban tapasztaltak folytán; ugyanígy a renumerációt rendezni kívánó 20. §., amely azonban bővebb meghatározásra és részletezésre szorul még.

Helyeselni kell a szabadalmak védelme iránt intézkedő 21. §-t és a gyártási titkot megőrizni óhajtó 23. §-t is, azonban e kérdések is alapos átdolgozást követelnek jogos igények megóvása végett.

Az alkalmazottak; különösen a tisztviselők betegségi kérdése is meghatározatlan volt eddig és így a vonatkozó 30. §. megnyugtatót kelt, amidőn bizonyos betegségi időt engedélyez a szolgálati idő tartamához mérten; másrészt azonban csakis a tényleges beteget kívánja abban részesíteni, megadván ugyanis munkaadónak a jogot ahhoz, hogy a betegségnek hatósági, vagy munkásbiztosító pénztári orvos által leendő igazoltatását követelhesse, ami által munkaadó visszaélésekkel szemben törvényes védelemben részesül, ami ellen pedig eddig oly biztos sikerrel magát nem vértézhette. Gondoskodni kellene azonban, hogy a női alkalmazottak lebetegedésük után néhány hétig élvezhessék illetményeiket szolgálat teljesítés eszközlése nélkül és akként, hogy ez az idő az egyéb betegségi időbe — amelyről e szakasz rendelkezik — be ne számíttassék.

A 32. §. is a multak tapasztalatain épült, amely nevezetesen érvénytelennek jelent ki minden oly megállapodást, amely az alkalmazottat beszerzési forrásainak megválasztásában, vagy illetményei felhasználásának módjában korlátozná; ugyanis e téren az alkalmazott kárára, illetve a munkaadó előnyére és másrészt az alkalmazott könnyelműségének kihasználására irányult számos és különböző alakban megnyilvánult rendelkezést, megegyezést lehetett tapasztalni a segítés lehetősége nélkül. A 38. §. az alkalmazott által a munkaadó kezéhez adott biztosítéknak hatósági kézhez való letételét rendeli el.

Kétségtelenül igen helyeslendő intézkedés ez az alkalmazott jogos érdekeinek megóvása céljából; úgyszintén a 46. §-ban foglalt az az előírás is, amely az üzemeknek oly berendezését és vezetését írja elő, hogy a munkavállaló testi épsége, erkölce ne veszélyeztessék; valamint a 47. §-ban biztosított szabadsági idő, amely utóbbi a szolgálati idő tartama szerint növekedik. Helyes volna azonban a szabadságidőt hosszabb, pl. 25 évi szolgálati idő után öt hétre emelni, oly hosszú szolgálat után és korára tekintettel az alkalmazott azt kiérdemelte.

Az 52. §. egy eddig sok vitára alkalmat adott rendelkezést van hivatva megszüntetni, nevezetesen előírja, hogy a szolgálati időnek bizonytalan megjelölése esetében (pl. idényre, kisértésre) a jogviszony, az első hónapban egy heti felmondási idővel — azután pedig már határozatlan idejű szerződés szerint — szüntethető meg.

Az 58. §. megadja az alkalmazottnak a lehetőséget, hogy a felmondási idő alatt új állás után nézhessen, ugyanis e szakasz a felmondási idő alatt heti nyolc órát a hivatalos órák alatt biztosít az alkalmazott részére.

A rögtöni hatályú kilépés, illetve elbocsátás tárgyában rendelkező szakaszok azt az új — és helyes — rendelkezést tartalmazzák, hogy a sérelmes tény felmerültekor nem azonnal köteles a munkavállaló és illetve adó a jogával élni, hanem egy héten belül, amivel mindkettő részére megfelelő megfontolási idő lett adva, amellyel eldöntöttnek kell tekinteni azt a szintén igen sok vitát felidézett tételt, hogy a rögtöni hatályú felmondásoknál az ok is közlendő, tehát hogy csak azokra az okokra lehet a per során hivatkozni, amelyeket a felmondáskor a felmondó az ellenféllel közölt.

Az 54. §. c) pontjában azonnali felbontási okul felveendő az is, ha munkaadó az illetményt esedékessége idején nem folyósítja.

Új — és igen helyes — intézkedést tartalmaz a 62. §. is, ugyanis érvénytelennek jelenti ki a munkaadók egymásközti oly kikötését, amely szerint a másiknak munkását nem fogja alkalmazni, habár csak egy bizonyos ideig is.

A 63—67. §-ok a szolgálati szabályokról rendelkeznek, amelyek közül, mint helyesek, kiemelendők, hogy a törvényvel ellenkező kikötéseket nem tartalmazhatnak; hogy mód nyújtsassék az alkalmazottnak az azokhoz való hozzászólás tekintetében; hogy a felügyeleti hatóság bármikor módosítást követelhet, hogy az alkalmazottnak is átadandó egy példány és egy hozzáférhető helyen tartassék.

A 68. §-nak az elévülés iránti rendelkezése is új és helyesel-

hető, amennyiben előírja, hogy a kölcsönös követelések elévülnek amaz év végétől számított három év alatt, amelyben azok érvényesíthetők voltak.

Újak a versenytalalmi rendelkezések.

A 69. §. az alkalmazottnak törvényadta jogait kívánja biztosítani és ez intézkedése kiterjedtebb és világosabb, mint az eddigi rendelet jól ismert 23. §-a. A 69. §. kimondja, hogy amennyiben a törvény rendelkezéséből más nem következik, az alkalmazott a törvényből folyó jogairól le nem mondhat előre; hátrányára eltérő megállapodás, valamint az alkalmazott lemondása hatálytalan. Szemünkbe kell hogy ötljön az a körülmény, hogy e 69. §-ban a «lemondás» kétszer fordul elő. Minthogy pedig az első helyen szereplő lemondás az «előzetes» lemondást említi, kétségtelen, hogy a második helyen feltüntetett lemondás alatt az «utólagosab» kell érteni.

Ezzel a törvénytervezet az alkalmazottat kívánja megvédeni, amidőn tapasztalatlanságból, vagy kényszerből a rendes felmondási időnél kevesebb időre kapja meg a kielégítést és munkaadója oly nyilatkozatot irat vele alá, hogy teljesen kielégítést nyert, s hogy semmi követelése sincsen vele szemben.

E rendelkezés, a szomorú multakon okulva, igen helyes, de kifejezetten beleveendő az is, hogy oly lemondás még akkor is érvénytelen, ha bírói egyességben történik; hisz' mi sem könnyebb, mint a megszorult alkalmazottat rábírnai, hogy a meg egyezésüket a bíróság előtt kössék meg. Ha érvénytelen a lemondás bíróságon kívül, úgy érvénytelen az a bíróság előtt is.

Igen természetes, hogy megfelelő törvényes intézkedéssel kell arra törekedni, hogy alkalmazott a jogos követelését mihamarabb megkapja és ne legyen kénytelen esetleg családjával is nélkülözéseket elszenvedni.

Ily intézkedés lehet: a bírói létszám megfelelő emelése; a végrehajthatóságnak az első bírói marasztaló ítélet alapján «minden esetben» bizonyos mérvig való kimondása rövid teljesítési határidővel.

Nagyon helyesek a 72—76. §-okban foglalt büntető rendelkezések, amelyek a törvényrendelte jogok biztosítását célozzák.

A 78. §. szerint a törvény a kihirdetésétől számított három hónap után lép életbe, amivel annak az életbe zökkenés nélkül való bekapcsolódását teszi lehetővé.

Az 5. §-nak az a rendelkezése, hogy a szolgálati megállapodás tekintetében adott irattal szemben az ebben fel nem vett, vagy vele ellenkező szerződési kikötéseket bizonyítani lehet, a felek közt nagy bizonytalanságot teremthet és ép a bizonyítás lehetőségében gyengébb munkavállalóra nézve veszélyes lehet.

Úgy, hogy azt lehet feltételezni, hogy a törvénytervezetből a «nem» szócska a «bizonyítani» és «lehet» szavak közül tévedésből kimaradt.

A 24. §-ba beleveendő volna az alkalmazott kiérdemelt érdekének megóvása végett, hogy: azt az illetményt, amely a forgalom, vagy bevétel szerint alakul, a havi eredmény alapján a következő hó 3-áig kell folyósítani.

Hiányos az 53. §., amely a felmondási idő tekintetében rendelkezik. E szakaszból kitűnően a törvénytervezet az alkalmazottakat munkakörük szerint három csoportba osztja: a) nem fontosabb — b) fontosabb teendőkkel megbízottakra és c) vezető állásban lévőkre.

Ez a meghatározás azonban hiányos, mert a vezetőállásban levők közt különbség teendő. Ezt példával lehet leghelyesebben megvilágítani: valamely vállalatnak a vezetője és e vállalat egyik fiókjának, vagy osztályának a vezetője — bár mindegyik vezetőállásban levő — vajjon egy tekintet alá esik-e?

A felelet csak tagadó lehet, vagy egy tekintet alá esik-e az osztály (fiók) vezető és az alája beosztott könyvelő? Úgy-e: nem. Tehát a vállalat vezetőjét — szolgálati idejére tekintet nélkül — egy évi felmondási idő illethetné meg; míg egy fiók-, egy osztály-vezetőjét — szolgálati időre tekintet nélkül — hat havi, amennyiben cégjegyzési jogosultsága nincsen. Viszont egy osztálynak, sőt egy fiókiintézetnél egy osztálynak a vezetője is részesíthető volna — szolgálati idejére tekintet nélkül — egy évi felmondási időben, ha munkaköre magas szellemi, irányító, tervező s főiskolai előképzettséget feltételező, pl. főleg okleveles mérnököknél, ügyvédeknel, orvosoknál, tanároknál stb., ha nincs is cégjegyzési jogosultságuk; ha pedig nem osztályvezetők — szolgálati időre tekintet nélkül — hat havi felmondási időben.

Nyílt kérdés maradt — ami pedig eddig is sok esetben vita tárgyát képezte — vajjon teendő-e különbség az egyszerű és a főkönyvelő raktárnok, levelező stb. között és mennyiben?

Mindezekre tekintettel e jelzett 53. §. és illetve a munkakör megítélésének körülményei és az osztályozás, a helyes tartamú felmondási idő mély és alapos megfontolás tárgyává teendők még, beleértve a próbaidő helyes megoldását a munkakör szerint, mert a próbaidő iránt rendelkező 51. §-nak egy és három hónapi intézkedése nem helyesíthető és sok vitára okot szolgáltat.

A 63. §. szerint szolgálati szabályzatoknak létesítése «kötelező» ott, ahol legalább 50 alkalmazott nyer foglalkozást.

E szám igen magas a mai megcsappant ipari, kereskedelmi és gazdasági életben, tehát megfelelően leszállítandó volna.

Határozott rendelkezés hozandó a tekintetben, hogy a felmondási idő beszámítandó a szolgálati idő tartamának kiszámításánál, még az esetben is, ha a munkaadó annak kitöltését nem kívánja is; továbbá a csőd, valamint üzletátruházás esetében érvényesíthető igények tekintetében. Nevezetesen, üzletátruházás esetében az egyetemleges felelősség mondassék ki a megszolgált időre eső követelések és igények tekintetében.

Nem tartalmaz intézkedést a törvényjavaslat a túlórázást illetően, már pedig köztudomású, hogy egyes intézetek még ráfizetés nélkül is megkövetelik az esetleges időntúli tevékenységet; rendesen előre kikötve ezt. Oly rendelkezés volna fölveendő, hogy az csakis megfelelő pótdíjazás ellenében követelhető.

E rendelkezés igen helyes és indokolt volna, mert a mai nehéz gazdasági viszonyok között az alkalmazottak rendesen a hivatalos órákon túl máshelyütt is fogadnak el állást és így nem részesülhet támogatásban oly kikötés, amely az alkalmazottal attól elűthetné és illetve túlfeszített fáradozását igényelhesse ellenszolgáltatás nélkül.

Nem tartalmaz rendelkezést a törvénytervezet a tekintetben, hogy ha az alkalmazott önhibáján kívül képtelenné válik, minő illetményekre tarthat igényt? Továbbá, hogy az alkalmazottnak elhalálása esetében a családja igényelhet-e valamit, minő címen és az alkalmazott hány évi szolgálata után?

Itt említhető meg az is, hogy a családfő elhalálása esetében a lakás kiürítésére az 57. §-ban adott két hét, illetve egy hó kevés, mert a család kegyeletérzését sérti és anyagi kérdéseinek helyes rendezését veszélyezteti.

De nem intézkedik a törvénytervezet az annyira szokássá vált, azonban érvényessége tekintetében igen vitássá tett «kollektív szerződések» érvényessége tekintetében.

A gyakorlati életben és a jogszolgáltatás terén nagyban vita tárgyává tett ama kérdés sem nyer megoldást a törvénytervezetben, vajjon a felmondási idő alatt eszközölt felemelésekben részesítendő-e a felmondás alatt álló alkalmazott is?

Ez a kérdés a 14 §-nak az illetmény jelentőségének meghatározásával érintézetnek nem tekinthető.

A jogszolgáltatás terén az az álláspont kezd túlsúlyra emelkedni, hogy az esetben, ha a munkaadó az egész felmondási időre előre az illetményt kiegyenlíti, úgy a jelzett emeléseket munkavállaló már nem igényelheti. Ez azonban természetesen csak az esetben áll, ha a szolgálati viszonyok megszűnése után «azonnal» eszközli munkaadó a kifizetést, más az eset, ha munkavállaló perrel lép fel és ennek során nyer a követelése kiegyenlítését, amely esetben a jelzett emeléseket igényelni jogosult.

Végül beszélek a törvénytervezet legnagyobb hiányáról és ez az, hogy a gyakorlati életben annyira bevált végkielégítést törölte.

Már pedig a végkielégítés nemcsak az alkalmazottnak, hanem a munkaadóknak az érdekeit is előmozdítani hivatott.

Hiszen akár iparos, akár kereskedőnek, akár bárminő vállalkozónak eminens érdeke, hogy megbízható, hosszú szolgálati idővel bíró, ragaszkodó és készséges alkalmazottak, munkaerők álljanak rendelkezésére, ami által üzlete, üzeme, vállalata, irodája biztos menetet nyer és hasznot hoz. Mindez, vagyis általában a helyes gazdasági élet csak úgy érhető el, ha az alkalmazott is törvényes biztosítást nyer a tekintetben, hogy hűséges hosszú szolgálatáért külön elismerést, anyagi támogatást nyert. Utóvégre is visszas és rossz vért szülő intézkedés az, amely a hosszú szolgálati időt törvényes úton jutalmazni nem hajlandó; és a hosszú szolgálattal bíró, s így nyilván idős és ekként új elhelyezést nehezen elnyerő hűséges alkalmazottnak a megfelelő kiérdemelt ki-

elégítését nem biztosítja és esetleg nagy anyagi szűkölködésnek teszi ki, holott végkielégítés adása által — miként azt egy régi alkalmazott ki is érdemelte — új kereseti forrás szerzését lehetővé tehetné. Kiemelem, hogy a végkielégítés mérvét az eddiginél magasabban kellene meghatározni és megadni az esetben is, ha az alkalmazott szüntette meg a jogviszonyt, kivéve természetesen, ha nem forog fenn oly körülmény, amelynek alapján munkaadó azonnali hatályú felmondással élhet és erről megfelelő időben (egy héten belül) az alkalmazottat írásban értesítette; végül, ha az alkalmazott önhibáján kívül — beleértve a halál esetét is — szűnik meg a szolgálati viszony, akkor is járjon a végkielégítés neki, illetve a családjának.

Dr. rákosi Nászay Károly.

A felülvizsgálati bíróság feloldó végzésének hatályossága.

Nagyérdekű kérdést tárgyal dr. Schuster Rudolf úr ő Méltósága az Ügyvédek Lapja 1924 december 15-iki számában, arra nézve, vajjon a felülvizsgálati bíróságot a maga feloldó végzésében elfoglalt álláspontja az ügy újabb elbírálása alkalmával köti-e.

Ő Méltósága fejtegetéseinek lényegével és konkluziójával egyetértek s azokat még a következőkkel óhajtanám kiegészíteni:

Nem lehet kétséges, hogy a felülvizsgálati bíróság feloldó végzés sokkal nagyobb hatást gyakorol az ügy érdemi elintézésére, semhogy pervezető határozatnak lehetne tekinteni. Ennek ellenére azonban a német Reichsgerichtnek az említett cikkben idézett határozata helyállónak nem fogadható el.

A Pp. 419. §-ának első bekezdése szerint a bíróság a saját végzéséhez az eljárás további folyamában kötve van. Ez alól a 419. §. második bekezdése, továbbá a 276. §. kivételt tesznek. Ezek a szakaszok a Pp.-nak az elsőfolyamodású bíróságok előtti eljárást tárgyazó harmadik címében vannak elhelyezve. A fellebbevitelről szóló negyedik cím első és második fejezetének 484. és 547. §-ai szerint az elsőfolyamodású, illetve a fellebbezési bíróság előtti eljárás szabályai — tehát a 419. §. első bekezdése is — eltérő rendelkezés hiányában, a fellebbezési, illetve felülvizsgálati eljárásban is megfelelően alkalmazandók. Eltérő rendelkezés nincs. A negyedik cím harmadik fejezetében az 555. §. rendel, hogy az a bíróság, amely a felfolyamodással megtámadott végzést hozta, amennyiben ahhoz kötve nincs, a felfolyamodásnak maga is eleget tehet.

Ennek a szakasznak indokolása szerint ez a rendelkezés a 419. §. folyamánya s célja a felfolyamodás felterjesztésének fölségessé válása révén az eljárás gyorsítása.

A törvény rendelkezéseinek szoros értelmezése mellett tehát a felülvizsgálati bíróság is a maga végzéséhez kötve volna.

Ámde ha a törvény rációját és azt a mindennél fontosabb szempontot, hogy az anyagi igazság érvényesüljön, szem előtt tartjuk, akkor ebben a kérdésben az idézett rendelkezések szoros értelmezése nagyon is aggályos.

A Pp.-nak a felülvizsgálatot tárgyazó fejezetéhez fűzött miniszteri indokolás egyebek közt megállapítja, hogy a felülvizsgálat céljául nem kizárólag és talán nem is főképp a jogegység megővését, hanem a felek érdekeit és a felek érdekén ejtett sérelmek orvoslását tűzi ki.

Ha tehát az anyagi igazságot az eljárási szabályok fölé akarjuk helyezni, akkor nem lehet azt az elvet helyeselni, hogy a bíróságot a maga határozata akkor is köti, ha annak helytelenségéről meggyőződik. Legkevésebbé lehet ezt a felülvizsgálati eljárásra alkalmazni.

De a szóbanforgó hátrány kiküszöbölésére talán maga a törvény is módot nyújt, amidőn az alsófokú eljárás szabályainak nem feltétlen, hanem csak «megfelelő» alkalmazását írja elő, amidőn továbbá a felfolyamodás esetében az eltérést már az első bíróságnak megengedi.

A Perjogi Döntvénytár 1924. IX. 119. esete közli a Kúria 1923. P. VII. 6342. számú határozatát, amely szerint: «A felek közti jogvitát a felülvizsgálati bíróság feloldó végzésében e tekintetben elfoglalt jogi álláspont a feleket kötelezően eldönti.» Ehhez a Döntvénytár tudós szerkesztője hozzáfűzi: «Igen tekintélyes helyről állandóan azzal a nézettel találkozunk, hogy a feloldó

végzésben elfoglalt jogi álláspont nem a felülvizsgálati bíróságot, hanem Pp. 543. §-a értelmében csak a fellebbezési bíróságot köti; ezzel szemben utalunk a Pp. 419. §-ának első bekezdésére.» Vagyis dr. Kovács Marcel úr ő Méltósága is azt vallja, hogy a felülvizsgálati bíróság a feloldó végzésében foglalt álláspontjától nem térhet el.

A kir. Kúria 1922. P. V. 1660. számú végzésével annak kimondása mellett, hogy a közszerzemény ingók eladása esetében az azok helyébe vásárolt ingók azokat helyettesítik és így az új ingókra nézve vagyonszövetség megszüntetésének helye van, feloldotta a fellebbezési bíróság ítéletét. A kir. ítélőtábla újabb ítélete ellen beadott felülvizsgálati kérelem tárgyalásán — bár precedens nem állott rendelkezésemre — megkíséreltem az itt tárgyalt kérdés felvetését s kértem a Kúria előbbi álláspontjának rekonsiderálását. A Kúria azonban újabb 1923. P. V. 6675. számú ítéletében kimondta, hogy a szóban forgó kérdést már feloldó végzésével jogerősen elbíráta, ítéletének kihirdetése alkalmával pedig úgy nyilatkozott, hogy álláspontjának újabb megfontolására «nincs mód». Ez a kijelentés úgy is érthető, hogy a Kúria korábbi álláspontját fenntartotta, de érthető úgy is, hogy a rekonsiderálásnak a Pp. 419. §-a áll útjában.

A kifejtettek szerint ezen a felfogáson változtatni kell s a dr. Schuster Rudolf úr cikkének utolsó bekezdéséhez még hozzáfűzhetem, hogy a jelenleg fennforgó gazdasági kérdések eseteitől eltekintve, normális viszonyokat feltételezve is megtörténhetik, hogy a feloldás folytán felvett bizonyítás alapján akár a fellebbezési, akár a felülvizsgálati bíróság oly tényállást állapít meg, amely az előbb elfoglalt állásponttól vagy megállapított jogszabálytól eltérő megítélést elkerülhetetlenné teszi. Ha a felülvizsgálati bíróság ily esetben is mereven ragaszkodnék korábbi álláspontjához, ezzel meggyőződése ellenére az anyagi igazság érvényesülését akadályozná meg. Meg kell tehát a lehetőséget adni, hogy a Pp. 419. §-ának rideg alkalmazásától eltekintsen.

Hogy pedig ennek a felismerése már kezd a kir. Kúria gyakorlatában tért hódítani, erre példa a Perjogi Döntvénytár 1923. VIII. 55. sz. a. közölt 1921. P. IV. 5944. számú határozat, amely szerint: «A felülvizsgálati bíróság feloldó végzésében elfoglalt jogi álláspont többé nem irányadó, ha az az annak meghozatala utáni időben érvénybe lépett rendelet folytán keletkezett és kifejezetten a per tárgyául szolgáló ügylethez hasonló jogviszonyokat szabályozó tételes jogszabálynál fogva többé fenn nem tartható.»

Igaz, hogy ez a határozat óvatosan körülhatárolja és szűkebb keretbe szorítja a felülvizsgálati bíróság álláspontja megváltoztatásának lehetőségét, de mégis példája annak, hogy ily lehetőség fennforog és hogy előfordulhatnak esetek, amelyekben az ellenkező álláspont merev fenntartása egyenesen jogszabályba ütköző döntés hozatalára vezetne.

Végül a dr. Schuster Rudolf úr által idézett, a kir. Kúria által 1924. P. VII. 2763. sz. a. hozott határozat vonatkozó része így szól: «A kir. Kúria az ebben a perben 1923 október 9-én P. VII. 4292. 1923. sz. a. hozott feloldó végzésében a fent kifejtettektől eltérő álláspontot foglalt volt ugyan el, de minthogy a Pp. 406. §-a értelmében a bíróság csak kihirdetett ítéletében foglalt határozatához van kötve abban a perben, amelyben azt hozta s így az említett feloldó végzésben elfoglalt álláspont a kir. Kúriára nézve nem kötelező, ez okból és a fent kifejtettek tekintetével a kir. Kúria az említett végzésben elfoglalt álláspontot az ügy ezuttali végeldöntésénél fenn nem tartotta és a fent előadott okok alapján a rendelkező rész értelmében határozott.»

Ez a határozat hiányosnak látszik ugyan, mert a Pp. 419. §-ának miként való értelmezésére nézve nem nyilatkozik, sőt azt figyelmen kívül hagyva, a 406. §-ra a contrario érvelést alapít, mégis lényegileg igazolja azt a felfogást, amelyet dr. Schuster Rudolf úr elfogal és amelyhez én is csatlakozom.

Nem első eset, hogy a kir. Kúria valamely kérdésben követett állandó gyakorlatnak a forgalom és jogélet fejleményei szerint való elavulásáról és helytelenségéről meggyőződve, az eléje kerülő újabb ügyekben szerzett tapasztalatai alapján addigi gyakorlatát megváltoztatta és attól eltérő gyakorlatot inaugurált.

Az itt tárgyalt kérdés megérdemelné a teljes ülés figyelmét.

Dr. Fürst Mátyás.

Jogirodalom.

Magyary Géza Magyar Polgári Perjogának második kiadása.*

Az egyes bizonyítási eszközök lényegével, az azokkal kapcsolatosan jelentkező logikai, lelki funkciók megnyilatkozásával szintén nagy és érdemes irodalom foglalkozik. Magyary munkájában természetesen nem lehet helye annak, hogy az elméletek kialakulását a szerző részletesen ismertesse és az egyes részletekkel kritikailag foglalkozzék. Magyary leszögezett álláspontjai azonban magukon viselik az eddigi összes elméletek kritikai megfigyelésének eredményeit és néha egy-egy mondat is elégséges ahhoz, hogy betekintést nyújtson nehéz problémák tömegébe. — Bizonyító eszköz Magyary szerint (416. és köv. old.) elsősorban a felek (ideértve a tanukat is), akiket az igazmondás kötelezettsége terhel, másodszor az okiratok, vagyis azok a dolgok, amelyekben gondolat kifejezésre általában használt jegyekkel valamely gondolat van kifejezve. A tanuk és az okiratok között Magyary szerint bizonyos fogalmi közösség áll fenn, mert mindkettő ítéletet fejez ki valamely esemény tekintetében. A bizonyító eszközök harmadik csoportja a szemletárgyak. Magyary szerint minden bizonyító eszköz szemletárgy, amely nem tanu, sem okirat. A szakértőket az osztályozásnál külön nem említi meg. Előadja, hogy az összes bizonyító eszközök a szemletárgyakat és a szakértőket kivéve csupán a multa irányuló bizonyítás eszközei. Ellenben a szemletárgyak és a szakértők, a multa, jelen és jövőre irányuló bizonyításnál egyaránt szerepelnek bizonyító eszközök gyanánt.

Tény az, hogy a felek által a tanuk által és az okiratok által való bizonyításnál a bíró a multaiban történt tényeket kutatja. Helyes az is, hogyha a bíró a felet eskü alatt hallgatja ki, ugyanolyan logikai műveletet végez, mintha tanukat hallgat ki. Az okirati bizonyítást illetően, különösen a tekintetben, hogy Magyary ezt a bizonyítást közelebb hozza a tanubizonyításhoz (a munkája első kiadásában az okiratot holt tanunak nevezte), néhány megjegyzésem volna. Tényleg úgylátszik, hogy a tanubizonyítás és az okirati bizonyítás logikai funkciói között nincs különbség. Csak-hogy ugyanaz a logikai funkció, midőn például a bíró a szemlebizonyítás esetén okozati következtetéssel azt állapítja meg, hogy a szemletárgy jelenlegi állapotát minő multa tények idézték elő. A megkülönböztetés tehát ebből a szempontból a tanu, okirat és szemletárgy között felesleges. Magyary álláspontja mögött inkább azt sejteti, hogy ő az ember szellemi megnyilvánulásának megörögzítését tekinti okiratnak és minden más természeti esemény tárgyi megjelenését a perben szemletárgynak minősíti. Mindenekelőtt áll azonban az, hogy nem minden szellemi megnyilatkozás ítélet formájában jelentkezik, mert lehet az művészeti produktum, orvosi gyógykezelés stb. Ha Magyary azt mondja, hogy az okirat minden esetben ítéletet örökít meg, igaza lehet, de hibázik, ha azt állítja, hogy minden emberi szellemi funkció ítéletben nyilvánul meg, az, ha valamely tárgyban megörögzítést nyer és a bíró elé kerül, okirat, mert akkor okirattá lesz a szobor, a festmény és az orvosi műhiba folytán meghalt egyén hullája. Szóval kétségtelen, hogy az okiratban emberi ítélet rögzítetik meg és ebből a szempontból Magyary felfogását senki sem kifogásolhatja. Hibát, nézetem szerint, csak ott követ el, midőn ellenkező felfogásokkal szemben (Plósz, Jancsó—Meszlény) az okirat fogalmát tágítani akarván, minden emberi szellemi megnyilatkozás megjelenését okiratnak minősíti.

A szemle által való bizonyításnál azt hangsúlyoznám, hogy ennek kétféle esete különböztethető meg. A különbség azon fordul meg, hogy mi érdekli a perben a bírót, hogy mit kell a szemlével bizonyítani. Az egyik eset az, midőn a szemle tárgyának jelenlegi tulajdonságait, állapotát kell megvilágítani, a másik esetben az a tisztázandó kérdés, hogy melyek voltak azok a tények, amelyek azt a tulajdonságot, állapotot előidézték. Az előbbi esetben nem a multa való visszakövetkeztetéssel bizonyít a bíró, hanem egybevetéssel. Például azt kell elbírálnia, hogy a szállított árú a szokásoknak megfelelő-e. Ilyenkor a bíró az árút, illetve az árúról nyert fogalmat egybeveti ugyanolyan minőségű szabályszerű árúval, illetve az arról már régebben tapasztalat útján szerzett fogalmakkal (tapasztalati tétel!). Ez oly eset, amidőn a perben nem arról van szó, hogy mi történt a multaiban. Tehát van

a perben oly bizonyítás, mely jelenlegi tényeket derít ki. A szemle általi bizonyítás második esetében egyszerű a multa való visszakövetkeztetés okozati bizonyítással állunk szemben. Hogy például világitam meg: kártérítésben nem azért kell marasztalni a kárt okozót, mert a megrongált ingóság állapota eltérő a rendestől, hanem azért, mert az ő általa előidézt tények a szemletárgyon (a megrongált ingóságon) rendellenes változást idéztek elő. A bizonyítandó tény a változást előidéző tény, amely miatt kártérítés jár és amelyre a bíró a szemle állapotából okozati következtetéssel következtet. — Helyes ezek szerint Magyarynak az a megfigyelése, hogy a szemle tárgya, nemcsak a multa irányuló bizonyítás eszköze, habár az állásfoglalás indokát ő nem adja.

A szakértőre nézve Magyary azt adja elő, hogy az bizonyító eszköz a jelenre, a jövőre és a multa is. A magam nézete szerint, amiből a szakértő következett: tapasztalati tétel, ez pedig a multa tapasztalatainak leszűrődése. De a tapasztalati tétel egyben a bizonyítandó tétel is. A szakértő, mint bizonyító eszköz, tehát szükségképpen a multa nyúl vissza. — Ettől függetlenül a megoldandó kérdés, de nem a bizonyítási téma, amire a következtetés a szakértői vélemény alapján irányul, lehet multa (például a per előtti állapot), jelen (például a szemle tárgyának jelenlegi tulajdonságai) és jövő (például egy kivágott erdő mennyi idő múlva kerülhet ismét vágásra; Magyary példája az első kiadásból) kérdés. —

Magyary elméletének egyik gerince az ő felfogása a beismerésről. (112. §.) Ennek az elméletnek az ismert lényege az, hogy a perbeli beismerés bizonyítás, mert épúgy alapja az ítéleti következtetésnek, mint más bizonyítás. A felet a perben beismerési kötelesség (igazmondási kötelesség) terheli. — A perbeli beismerés kérdése egyike a legnehezebb és legvitatottabb perjogi problémáknak. Nincs helyünk itt ahhoz, hogy a súlyos kérdést egész terjedelmében megvitassuk. Csak egyre kívánok rámutatni. Magyarynak az a tétele ugyanis, hogy a beismerés bizonyítás, mert beismerés esetén a bíró, épúgy mint minden más bizonyításnál, a multa való okozatai következtetést végez, époly fikció, mint a felek igazmondási kötelezettségének fikciója. Mindenekelőtt az előzetes beismerésnél — midőn a beismerő fél meg sem várva az ellenfél állítását, a tény, amely reá hátrányos, előre beismeri, állítja — nincs bizonyítandó tétel és nem is lehet okozati következtetés. Erre nézve, mondja Plósz, hogy az előzetes beismerés azért sem bizonyíthat, mert az tényelőadás, tényállítás. Ha az előzetes beismerés bizonyítana, akkor tehát a tényállítás volna a bizonyító ok és a bizonyítási tétel is, azaz bizonyítási tételnek önmagát kellene bizonyítania. De a bizonyítást Plósz szerint a beismerés nemcsak az előzetes beismerésnél, hanem általában azért kíméli meg, mert a fél, aki ellenfelének tényállítását beismerte, most már a beismerésben foglalt tényelőadás alapján maga kéri a jogvédelmet. Ez azonban oka annak, hogy miért felesleges a beismert tény külön bizonyítása is, amit egyébként közelebbről a tárgyalási elv is indokolhat, de még nem magyarázza meg azt, hogy beismerés esetén (és nézetem szerint az a döntő) a bíró miért nem végez bizonyítási, logikai funkciót.

A magam részéről a következők miatt úgy vélem, hogy a perben tett beismerés nem bizonyítás. A beismerés, amennyiben azt bizonyításnak tekinthetjük, a bizonyításnak azon neméhez tartoznék, amelynél a bíró a beismerésből, mint bizonyító tényből, a beismerés tartalmára, vagyis a beismerésben előadott tények valódiságára, azok tényleges megtörténtére, mint bizonyítandó tényre következtet. — A logikai okozati következtetésnek első és legegyszerűbb feltétele az, hogy az egyes láncszemei az oksági következtetésnek, kiegészítve azokat a tapasztalati tételekkel is, hézagmentesen egymásba kapcsolódjanak. Így a tanubizonyításnál, hogy annak a bíró hitelt tulajdonítson, hogy a logikai regresszív következtetést elvégezhesse, tisztában kell lennie azzal, hogy volt általában valamely tény, melynek mibenlétét felakarja deríteni, hogy ez a tény oka volt egy másiknak, vagyis annak, hogy az hatott a tanu, érzéki szervei valamelyikére, minek folytán a tanu észlelte a tény, arról magának képzetet, fogalmat alkotott, esetleg ítéletet is. E képzetből, fogalomból, ítéletből, melyet a tanu a bíróval közölt, a bírónak módjában áll az okként szereplő tény valószínűsége megtörténtére következtetnie. Ha a láncszemek valamelyike nincs meg vagy hiányos, a bíró bizonyítási funkciója lehetetlenné válik. Megengedem, hogy a bizonyításnál a láncszorozat nem kerül mindig a maga teljességében a bíró elé és

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 22., 23. és 24. számban.

hogyan egyes szemek az esetek rendes menetében a logikai gondolkodás gyakorisága folytán automatikusan, reflex-szerűen illeszkednek bele a következtetésbe. Ha azonban a láncszemek valamelyike hiányzik a sorban vagy ha a bíró nincs abban a helyzetben, hogy ellenőrizze, hogy azok mindegyike egymásba kapcsolódva meg van-e, a logikai következtetés lehetetlen. A bírónak egyébként és erre különös súlyt helyeznek, mindig jogában áll az egyes láncszemek meglétét, például a tanu észlelésének megtörténtét, közvetlenségét kutatnia. Ez a tétel a törvényben is kifejezésre jut. (Pp. 306. §., 1896: XXXIII. tc. 211. §., osztrák polgári perrendtartás 340. §., német perrendtartás 396. §). E jog nélkül, ami törvényünk szerint a bírónak kötelessége is, a logikai következtetés lehetősége veszélyeztetve van. — Máskép állunk azonban a beismerésnél. A logikai láncolat teljességének megléte a bíró kutatása elől itt el van zárva. A bíró a beismerő fél által vele közölt, állított tény, úgy köteles elfogadni, mint azt a fél előadta, annak valódiságát vagy valótlanságát nem kutathatja, de nem kutathatja azt sem, hogy mi a beismerésben előadott tényre vonatkozó tudomásának oka. Ha tehát a beismerő tényállításából a multa mégis vissza akarna következtetni a bíró, logikailag értéktelen munkát végez, mert nem vizsgálhatja azt, hogy az adott esetben a tényállítás mögött valóban megvan-e az annak megfelelő tény. Minthogy pedig idevonatkozó kérdést sem intézhet a félhez, az egész okozati visszakövetkeztetés céltalan, mert állandóan meg van az a lehetőség, hogy a fél nem a tényeknek megfelelő beismerési nyilatkozatot tesz, aminthogy az nem is kötelessége. Feltéve tehát Magyarának a szerintem nem helyes és Plósz által is kellő módon megcáfolt felfogásának helyességét, hogy a felet, ha beismer a perben, az igazmondás kötelezettsége terheli, a tétel teljesen inpraktikussá lesz, ha a bíró nincs abban a helyzetben, hogy a beismerő tény valódiságát kutassa.

Dr. Kende Ernő.

Szemle.

— **Nyilvános bűnügyi nyomozást** a Bp. tudvalevőleg nem ismer, sőt az előkészítő eljárás sikere érdekében a nyilvánosságot kizárja a nyomozásból, ami alól csupán a terhelt kifejezett kérelmére, ennek kihallgatásánál, valamint a házkutatásnál és személymotosásnál alkalmazott bírósági tanúk tesznek kivételt. Ha a közelmúlt napok gyilkossági rémdrámájáról szóló közleményeinkben a napilapok egyrésze abban a helyzetben volt, hogy a terhelt kihallgatását szó szerint közölje, úgy ebből arra kell következtetnünk, hogy a nyomozó hatóság a sajtó képviselőinek módot adott, hogy a kihallgatásnál jelen legyenek. Megengedem, hogy az eljárás sikerét e jelenlét nem veszélyeztette, mert az ügy lényege, a terhelt bűnösségére vonatkozó körülmények már fel voltak derítve, de vajjon minő közérdek követeli, hogy a hatóság segítséget nyújtson egyes napilapok megbocsát-hatatlan üzleti készségéhez, amellyel olvasóik szadista irodalmi étvágyát kielégítik? Igaz viszont, hogy a felelősség nem kisebb mértékben terheli a sajtót, amely nevelő hivatásáról megfélemlítve valósággal kéjesen vájkál egy bestiális büntett undorító részleteiben, anélkül, hogy e szélesretaposott, zsurnalisztikailag kiszínezett tárgyi vagy személyi részletek az eset történelmi megértéséhez, jogi vagy erkölcsi megítéléséhez szükségesek volnának. Legfeljebb arra alkalmasak, hogy a tömegek szenzációhajhászatát legyezzessék, a műveletlen nyárspolgár alantas izlésének hódoljanak, amellyel az utóbbi az esztétikailag is felháborító részletek szüresölését erkölcsi csámcsogássá sűritheti, mert miként már *Schiller* megírta: *Wenn sich das Laster erbricht, setzt sich die Tugend zu Tisch.* Nem lévén esztétikai szaklap, az izlésnek e végzetes eltévelyedéséhez, amelyben a sajtótól a közönség önkéntes büntársává szegődik, nincs közünk. De annál több közünk van az eset kriminológiai vonatkozásaihoz, amelyekben épen az ily közleményeknek nagy szerep jut. Tudvalevő, hogy az ily állatias kegyellenséggel végrehajtott gyilkosságok, ha szerencsére nem mindennaposak is,

mégsem tartoznak sem a büntett technikáját, sem lélektani hátterét tekintve a kriminológiai ritkaságok közé. Ismeretes az is, hogy az ilyfajta bűncselekmények tényezői közt minő szerepet játszik — a háborúban kifejezett lelki hajlandóságok, a népszerűsített erőszak érzési milieu-jén felül — Tarde loi d'imitationja, az utánzási hajlam és az a beteges hiúsági vágy, amely a gyilkosokat és utánzóikat áthatja. *Aubry* ismert könyvében (*La contagion du meurtre* 80—106.) az esetek hosszú sora alapján emeli a sajtónak itt említett része ellen a bűnrészesség vádját az ú. n. szenzációs gyilkosságokban. Ennek a vádnak komolyságát *Radcliffe* a *Morning Herald* szerkesztője már 1833-ban elismerte, midőn hasábjait elzárta a bűnesetek közlésétől, nemkülönben a *svajci* sajtóegyesület, amely tagjait a bűnügyek sommás közlésére kötelezte és az *angol* újságírók egyesülete is, amely 1924-ben büntettesek emlékiratainak közlése alkalmából kívánatosnak mondta ki, hogy tagjai a gonosztevők tetteire vonatkozó romantikus szenzációk közzétételét mellőzzék. Noha a kultúrállamok komoly sajtója közönségének fejlettebb izlését követve önként tartózkodik attól, hogy e vádnak anyagot szolgáltasson, a hirlaptólke profitésége mohóbb, sem hogy kriminogén tényezők termeléséről érdekének rovására lemondana. Nem hisszük, hogy értelmi okokkal sikerülne e hatalmi tényezőt eljárásának közveszélyes erkölcsstelenségéről meggyőzni, de legalább is tiltakoznunk kell az ellen, hogy a hatóságok ennek az irodalmi koprofágiának szolgálatára álljanak.

— **Hagyomány valorizálásának megtagadása, mert a végrendelet készítésekor már köztudomású volt a korona romló irányzata.** 1920 május 27-én elhalt X.-né 1919 december 7-én készült végrendeletében vagyonát a pesti izraelita hitközségre és több jótékony-egyesület között osztotta fel, férjének 20,000 K-át és 3600 K évjáradékot hagyományozott. A férj 1924-ben elhalálozott és első házasságból származó gyermekei, tehát X.-né mostoha gyermekei, pert indítottak a pesti izraelita hitközség és a jótékony-egyletek ellen atyjuk javára hagyományozott 20,000 K-nak valorizálása iránt. A budapesti központi kir. járásbíró P. VIII. 29,621/1924. sz. ítéletével a keresetet elutasította. Az ítélet indokolása szerint minthogy X.-né hagyatéka még nincs átadva, az elhalt hagyományos pedig haláláig a hagyomány kifizetését nem kérte, így alpereseket késedelem nem terheli. Kártérítést csak az követelhet, akit kára előidézésében mulasztás nem terheli. Fellebbezés folytán a törvényszék a járásbíró ítéletét 29. Pf. 7677/1924. sz. a helyben hagyta azzal a kiegészítéssel, hogy a végrendelet készítése idején már köztudomású volt a magyar koronának romló irányzata. Ha tehát az örökható erre tekintettel kívánt lenni, úgy ezt az álláspontját a végrendeletben kifejezésre juttatta volna.

— **Valuta.** «A beszámításnak egymagában véve az a körülmény, hogy a szóbanlevő kölcsönös követelések egyike cseh, másika magyar koronaösszegekről szól, nem változtat azon, hogy mindkét követelés, mint készpénzbeli: egynemű és minthogy mindkét követelés határozott és megállapodásszerűen egyidejűleg lejáró, ezért az alperesi ellenkövetelés beszámításának (a felperesi követelésbe) akadályja nem lehet.» (P. VII. 2878/1924. — 1924 december 5.)

— **Gazdasági lehetetlenülés.** 1. Alperes eladó felperes vevőtől a 181 K egységárral szemben 33 K felárt követelt, ami az eredeti vételár 18%-ának felel meg. Alperes tehát nem hivatkozhatik a gazdasági lehetetlenülés kifogására, mert «ez a különbözet... semmiesetre sem tekinthető oly mérvű drágulásnak, amely az állandó bírói gyakorlat értelmében a gazdasági lehetetlenülés jogszabályainak alkalmazását indokolhatná annak az eladónak előnyére, aki a vételi ügyletet olyan időben kötötte, amikor a már állandósult áremelkedéseknek további fokozódásával rendes kereskedői gondosság mellett számolnia kellett.» (P. VII. 5631/1924. — 1924 december 3.)

2. «Alperes... azzal, hogy 1922. év folyamán, amikor a gazdasági viszonyok változása folytán a korona értéke jelentékenyen csökkent, a vétel tárgyául szolgált árúk értéke pedig nagymérvben emelkedett, a szerződés szerinti vételárat a felperestől fenn-

tartás nélkül felvette, a kérdéses árúknak a gazdasági viszonyok súlyosbodása dacára való szállítása iránti kötelezettségét kifejezetten elismerte, ennek a kötelezettségének teljesítését tehát a vételár letétele idején is létezett gazdasági okokból jogszerűen meg nem tagadhatja.» (P. VII. 2398/1924. — 1924 november 18.)

3. «A gazdasági lehetetlenülés szabályai pénztartozás teljesítésére az állandó bírói gyakorlat értelmében nem alkalmazhatók.» (P. VII. 2584/1924. — 1924 november 25.)

— **Gazdasági lehetetlenülés az árúszállítás és kifizetése után.** K. A. 1922 június havában T. K. cégnél két inget vásárolt, melynek vételárával adós maradt. Minthogy nem fizetett, T. K. a vételár behajtása iránt pert indított, annak befejezése után végrehajtást vezetett és ezen eljárások után 1923 május 22-én meg is kapta peresített követelését. Közben K. A. a két inget bizonyos javítások elvégzése végett visszaadta a cégnek, amelyek azok visszaadását megtagadta azzal az indokolással, hogy miután vevő a két inget csak egy év múltán, lényegesen alacsonyabb koronaárfolyamú koronákkal fizette meg, amely a fizetés idején az ingek vételárának $\frac{1}{10}$ -ed részét nem fedezte, súlyos kárt szenvedett, aminek folytán az ingek visszaszolgáltatását megtagadta. A bpesti közp. jbság P. VIII. 34,993/1923. sz. ítéletével eladó céget a két ing kiadására kötelezte. Alperes fellebbezésére a törvényszék 22. Pf. 3610/1924/7. sz. ítéletével az elsőbírói ítéletet megváltoztatta és alperest csupán a vételárnak az 1923 május 22-iki zürichi árfolyamon valorizált értékben való visszalítésére kötelezte azzal az indokolással, hogy miután alperes a vételár birtokába csak egy év múlva jutott, a korona-értékeltelenedése folytán súlyos kár érte, tehát tekintet nélkül arra, hogy a vételár behajtása és felvétele folytán az ügylettől már el nem állhatott, az időközben bekövetkezett koronaromlás folytán a hozzá visszakérült inget gazdasági lehetetlenülés folytán nem köteles kiadni és az előző állapotot állítja vissza.

— **Valorizáció.** I. Tekintve, hogy alperes kártérítési kötelezettségét és annak terjedelmét már az elsőbírói döntés előtt is világosan felismerhette: felperes kárkövetelését valorizáltan tartozik megtéríteni. «Súlytalan alperesnek az az ellenvetése, hogy miután felperes valorizáció kérelmét csak az 1923 október 31-iki fellebbezési tárgyaláson terjesztette elő, a valorizáció időpontjaul legrosszabb esetben is ez a fenti nap lett volna megállapítható, mert eltekintve attól, hogy a kereset megindítása, sőt az elsőbírói eljárás idején is a bírói gyakorlat a valorizáció kérdésében még a fejlődés kezdetén volt, olyan jogszabály nincs, mely kimondaná, hogy a valorizáció kezdőpontjaul minden esetben az ez iránti kérelem előterjesztésének időpontját kell venni.» (P. IV. 1627/1924. — 1924 november 19.)

2. A «Haditermény r.-t. . . a közérdekű vagy kiviteli célokra szükséges gabona megvásárlására a nyereszkesedés kizárásával megalkult szervezet ugyan, mindazáltal az 1923 : XXXIX. tc. 8. §-ban jelzett állami intézmény jellegével nem bír s így . . . az a kérelme, hogy átértékelés (valorizáció) helyett vele szemben csak az ezen szakaszban meghatározott mérsékelt összegű kártérítés alkalmaztassék, helyt nem foghat.» (P. II. 5589/1924. — 1924 nov. 26.)

3. A valorizációs kérelem előterjesztése előtti időre szóló valorizálást a Kúria megtagadta; «minthogy azonban a valorizációs kérelem előterjesztése napján meghozott fellebbezési bírósági ítéletben foglalt döntés megismerésétől fogva az alperes kétségtelenül vétkes késedelembe esett, . . . a fellebbezési bíróság ítéletének a tőke és kamata megfizetése iránt tett rendelkezését e naptól fogva valorizáltan való marasztalásra kellett módosítani.» (P. IV. 1620/1924. — 1924 november 18.)

4. «Minthogy . . . felperes . . . az 1923 november 27-iki fellebbezési tárgyalás előtt a korona árfolyamcsökkenése által nem nyilatkozott magát kárvalottnak: . . . a kir. Kúria a felperes kárát teljes összegében ugyan, de csak a mondott időhöz viszonyítottan valorizálta . . . » (P. II. 4630/1924. — 1924 november 27.)

5. Járadék megállapításánál az állandó bírói gyakorlat szerint valorizációnak helye nincs. «Ellenben a temetési (sírkőállítási) költség és ruhaneműekért járó összeg tekintetében a kir. Kúria az átértékelést helyénvalónak látta, mert nyilvánvaló, hogy a jelzett (valorizálatlan) összeg kapása esetén felperes a pénz időközi

nagymérvű romlása folytán nincs megfelelőleg kártalanítva, tehát amennyiben alperest a fizetés körül vétkes késedelem terheli, felperes ellene a pénzromlás következtében előállott kár megtérítését is jogosan igényelheti. Alperes vétkes fizetési késedelmét a kereset beadása időpontjától kezdődőleg a kir. Kúria fennforogni látta ama perbeli magatartása alapján, hogy mindvégig a kereset elutasítását kérte, holott védekezése alaptalannak bizonyult.» (P. VI. 1109/1924. — 1924 november 25.)

6. Felperes keresetét indított a . . . i főkáptalan ellen évi 2000 K-ban megállapított nyugdíjának felemelése iránt. A Kúria peres felek viszonyait mérlegelve, alperest évi 400 aranykorona nyugdíj fizetésére kötelezte. (P. III. 4002/1923. — 1924 nov. 28.)

Közgazdaság.

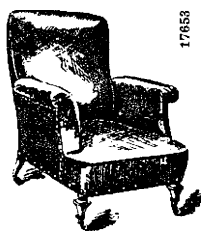
A Budapesti Iparbank r.-t. 1925 január 2-án megtartott rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy eddigi 200 millió koronás alaptőkéjét 400 millió koronára emeli fel. A kibocsátásra kerülő 200,000 darab 1000 K n. é. új részvényt teljes egészében a régi részvényeseknek ajánlják fel 1 : 1 arányban 5000 K árfolyamon. 17656

Középkorú ügyvéd, jogi író, aki saját irodáját családi okokból megszünteti, kizárólag nagy ügyvédi irodában alkalmazást keres. Bármilyen nagy iroda önálló vezetését ellátja. Előkelő uraktól referenciák. Címet megad: Südy Aladár pénzügyminiszteri m. tanácsos, Budapest, Ostrom-u. 6. sz. 17653

Fiatall ügyvéd, gyakorlattal ügyvédi irodába irodavezetőnek ajánlkozik. Esetleg társulna tőkével jóforgalmú irodába. Cím a kiadóban. 17654

Teljes gyakorlattal bíró most vizsgázott ügyvéd, irodavezetést vállalna, társulna avagy közjegyzőhöz menne. Ajánlatokat «Irodavezető» jellegre a kiadóhivatal továbbít. 17647

IV., Váci-u. 36. **Ideal** Írógép
Telefon: József 146-52. **Klotild-palota**

BŐRBÚTOROK

irodai székek, ebédlőszékek

KENDI ANTAL bőrbútoriparos

IV., Semmelweis-utca 7. Telefon 15-58.

Használt ülőbútor javítása, átalakítása és festése.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitablák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitablakörzők és vonalzó
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Irk Albert egyetemi tanár: A nemzetközi jogi oktatás. — Dr. Barát Gyula ügyvéd: Valorizációs számítási jogkérdések. — Dr. Lévy Lajosné: A disszociális gyermek. — Szemle. *Melléklet: Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár IX. kötetéhez.*

A nemzetközi jogi oktatás.¹

A veszített háború után ránk kényszerített békeszerződés aláírását követő nemzeti letargiából kezdünk felocsudni, magunkra eszmélni. Kezdjük észrevenni, hogy bármennyire nem igazi állami és egyéni élet, amelynek szomorú részesei vagyunk, de a lét eme lefokozott tartalmát mégis ki kell élnünk, hacsak nem akarunk a teljes felbomlás folyamán végkép elenyészni.

A világháború katasztrofális sorscapásainak közvetlen hatása alatt még pár évvel ezelőtt igen gyakran tért vissza a kérdés szakember és laikus ajakán egyaránt: lehet-e nemzetközi jogról, nemzetközi jogi oktatásról beszélni, mikor a nemzetközi jog a háború kegyetlenségeit nem tartóztatta fel s mikor velünk, legyőzöttekkel szemben a nemzetközi jog nevében követték el a legégbekiáltóbb igazságtalanságokat!

Atéztek ennek a vádnak sokban igaz maró valóságát azok is, kik a súlyos megpróbáltatások idejében a nemzetközi jog értékébe vetett hitüket el nem veszítették. De ma már a szkeptikusokat is józanabb belátásra készíti az a meggondolás, hogy milyen lett volna a háború romboló géniuszának igazi pusztítása, ha útjában nem állottak volna akadályul a nemzetközi jog szabályai? Azokban pedig, kikben a nemzetközi jog szükségességében és fejlődésképeségében való hit meg nem ingott, az a sejtélem dereng, hogy a nemzetközi jog jogi jellegét csak ezután fogja elnyerni, hogy valódi hivatását csak ezután fogja majd betölteni, hisz az államok nemzetközi egymásra utaltsága soha sem volt annyira nyilvánvaló, mint ma a nemzetközi jogfosztás megpróbáltatásteljes napjaiban, az államközi élet szükségessége soha sem volt ennyire észlelhető, mint ma a nemzetközi élet vérkeringési zavarainak minden államot egyaránt érintő súlyos krízisében.

Eme tapasztalat hatása alatt halljuk egyre hangosabban sürgetni a nyugat államaiban a nemzetközi jog intezivebb művelését és tanítását. Nemcsak a győzők államaiban, de a legyőzöttekében is. Így különös figyelmet érdemel a szomorú sorsra jutott Németország akciója, mely régi mulasztásokat akar e téren helyrehozni és egy új jövőnek alapját lefektetni. Németország a nemzetközi jogi ismeretek terjesztése és a nemzetközi kapcsolatok ápolása terén a szellemi élet más terein kifejtett óriási erő-kifejtéséhez viszonyítva, a nyugati államok versenyében messze elmaradt. A németeknek keserűen kellett belátniok, hogy a katonai hatalomra támaszkodó állami építmény magában nem elég erős, ha hiányzik az államközi kötelekek létesítése és erősítése. És reánk nézve e téren a német példa kétszeresen is figyelemre méltó, kik nevelési rendszerünkben és állami berendezkedéseinkben oly előszeretettel követtük a nem mindig és mindenben helyes német szisztémát.

A nemzetközi jogi oktatás terén elmaradottságunkra jellemző, hogy a nemzetközi jog ma is ott kullog a jogfilozófia mellett, mint melléktárgy, melyet alig vesz a professzor, még

kevésbé a hallgatóság komolyan. Hasonló volt a helyzet Németországban, azzal a különbséggel, hogy ott a büntetőjoggal tár-sították.

Ezen tarthatatlan állapot megváltoztatásáért indult meg az erős mozgalom mindjárt a háború befejezése után a Népszövetségi Német Liga részéről, mely a veszített háború sok tényezői között helyesen mutatott rá: a német nemzetközi jogi műveletlenségre. A liga Liepmann kiel professzort meg is bízta egy javaslat kidolgozásával, amelynek célja: a «porosz egyetemeken és más főiskolákon olyan intézményeknek a létesítése, melyek a nemzetközi jogismeretek erősebb terjesztését és a nemzetközi jogi megértést a német népben előmozdítani alkalmasak».²

Azok a jellemző megállapítások, melyeket Liepmann elénk tár, igen megfigyelendők, mert bennök sokban magunkra ismerhetünk. Így joggal rójja meg, hogy az állami közigazgatás központjaiban nemzetközi jogi dolgokban a legnagyobb tudatlanság és közönbösség uralkodik. Felemlíti, hogy a birodalmi tengerészeti hivatal jogi osztályának egyik vezető állását olyan gyakorlati jogász töltötte be, ki eladdig csupán bűnügyekkel foglalkozott. Vagy a hágai békekonferenciák előkészítésénél a vezetést kizáróan magasrangú tisztekre bízták, kiknek nemzetközi jogi ügyekben semmi képzettségük nem volt s már ebből az okból sem lehettek hivatottak arra, hogy Németország nemzetközi jogi nézeteit megfelelő komolysággal és kellő súllyal képviseljék. Jellemző erre nézve egy a Német Birodalmat a hágai konferencián képviselt admirálisnak a nyilatkozata, kinek vallomása szerint: a nemzetközi jogból mindössze Lisztnek és Oppenheimnek a tan-könyveit ismerte, «de azért — írja Liepmann — képesítettnek tartották, hogy a Német Birodalmat a második hágai konferencián képviselje». Ehhez még hozzájárult, hogy ezeknek a tiszteknek egész gondolkodásmódja a katonai hatalom túlbecsülése és az eszmék hatásának gyermekies és végzetes lebecsülése folytán a nemzetközi jogi alapelvek minden fejlesztésének és mélyítésének ellenesegült. «Ezzel meg is van fejtve Németországnak a konferenciákon játszott végzetes szerepe: elutasító magatartása a döntőbíró-ság intézményének továbbépítése és a fegyverkezés mérséklése iránt. Hasonló forrásból ered az a tehetetlenség, melyre a háború alatt a német külügyi hivatal ítélve volt minden kérdésben, melyet a vezető katonai hatalomnak kellett elintéznie, mint pl. a Belgium elleni semlegességsértés megítélésében. Hogy ezek a jelenségek minket az egész világon diszkreditáltak, hogy ezeknek a mi összeomlásunkban nem kis szerepe volt, ma senki hozzáértő el nem vitathatja.» Súlyos, de őszinte megállapítások. És a legközelebbi mult szomorú tapasztalatai után be kell ismer-nünk, hogy Liepmann-nak Németországra vonatkozó megállapításai nagyban és egészben ránk is találnak. A háborút megelőző nagy nemzetközi kongresszusokon hiába keressük a monarchia diplomatáit, mint életrevaló ideák felvetőit vagy képviselőit, mint az államok közötti kooperációk előkészítőit, nemzetközi kultúrkapcsolatok megteremtőit. Úgyhogy a háború előtti nemzetközi laza kapcsolatainknak szálait az arra hivatottak helyett jórészt a tudomány, művészet és irodalom napszamosai fonogatták, míg a háború s annak következményei ezeket durván szét nem szakították. Mulasztásainknak beismerése azonban más ma-gában egy jobb jövő előkészítésének útmutatója.

² Liepmann: Die Pflege des Völkerrechts an den deutschen Universitäten. 1919.

¹ Szerző sajtó alatt levő Új nemzetközi jog c. munkájából.

Hazai viszonyaink a nemzetközi jogi oktatás terén a német állapotoknál egyáltalán nem különbek. Csak míg ott egy nagy stílusú egészséges mozgalmat látunk kiindulni az arra hivatott tényezők részéről, addig nálunk a status ante bellum képe mutatkozik.

A nemzetközi jogi műveltség terjesztésében és kimélyítésében keresi Németország azt az utat, mely jelenlegi nemzetközi elszigeteltségéből kivezetheti. Alig kereshetjük mi is másban. Ha az immár kifelé is önálló állami létre hivatott független magyar állam nemzetközi megerősödését és újraépítését szívünkön hordjuk, úgy azzal kell kezdenünk, hogy a nemzetközi jogot a jogi oktatás rendszerében elfoglalt alárendelt helyzetéből kiemeljük. A nemzetközi jog részére szervezett külön tanszékeken pedig előadó professzornak és ezt hallgató ifjúságnak közös munkájukban meg kell éreznie, hogy a tanár, amikor tudásának a legjavát nyújtja és a hallgató, mikor érdeklődésének teljes odaadásával a nemzetközi jogélelet jelenségeit tanulmányozza: állam- és nemzetmentő munkára vállalkozik.

Irk Albert.
430 N

Valorizációs számítási jogkérdések.

A pénztartozások valorizálásának elvi elismerése az itt tárgyalandó kérdéseknek előfeltévést képezi. Igaz ugyan, hogy ezen premissa sem az irodalomban, sem joggyakorlatunkban teljesen elfogadva még nincs, sőt legújabbban is igen tekintélyes oldalról, habár csak átcikázó formában is, a kétség szava és az újabb átmérlegelés kívánalma hangzott el;¹ mindazonáltal a jogviszonyok azon nagy sorozatában, amelyekben jogászai közvéleményünk többsége a valorizáció jogosultságát vallja, már túl vagyunk a válaszüton s bírói gyakorlatunk megérlette azoknak a kérdéseknek rendszeres tisztázását, amelyeket átfogó megnevezéssel számítási jogkérdéseként lehetne megjelölni.

Ezért ehelyütt a valorizáció elvi kérdése csupán alapvetésül, az ehhez megkívántató mértékben lesz tárgyalandó.

I.

Általános szabályként minden jogviszonyban érvényesülnie kell a pénztartozások valorizálásának és pedig a kötelelem minden létszakában a jogtalan gazdagodás, a fizetési késedelem szakában pedig a kártérítés szabályai szerint. Ezen álláspont indokolása a következőkben összegezhető:

1. A pénznek értékmérő, érték kifejező és fizetési eszközt szolgáltató jogi jelentőségéből, továbbá a pénzrendszer alapjául szolgáló értékegység, nálunk bizonyos arany mennyiség törvényi meghatározásából (1892: XVII. tc. 1—3. §-ai) folyik az, hogy a meghatározott értékegység maga minden más értéktárggyal szemben, tehát egyéb fizetési eszközökkel szemben is szükségképpen állandó. E tétel minden valutatörvény kifejezett kiindulópontja.

2. Ezzel szemben a papírpénz kibocsátását és forgalmát szabályozó törvényeink (1878: XXV., 1899: XXXVII., 1911: XVII., 1924: V. tc.) — ugyancsak kifejezetten — az ércpénzbeli készítményt hirdetik végcélul s mindaddig, míg ezen cél meg nem valósul, a jegybank legelsőrendű köteletségévé teszik az általa kibocsátott pénzhelyettesítő bankjegyek viszonylagos értékállandóságának «minden rendelkezésre álló eszközzel» való fenntartását. Ebben pedig a papírpénz lehető értékváltozásának törvényi elismerése foglaltatik.

Következésképpen az idézett banktörvényeknek ama további intézkedése (Osztrák-Magyar Bank alapsz. 86. cikke, Nemzeti Bank alapsz. 82. cikke), mely szerint törvényes értékbeni fizetéseknel a bankjegyet mindenki teljes névértékében elfogadni köteles, nem értelmezhető akként, hogy a közönség tartozik a bankjegyek értékállandóságát elismerni akkor is, ha az teljesen megváltozott. Ellenkezőleg az idézett bankalapszabályok egyenesen és csakis a szabadalmazott bank kizárólagos köteletségévé teszik a pénzjegyek értékállandóságának fenntartását, sőt az Osztrák-Magyar Bank alapszabályainak 111. cikke ezen kötelezettség nemteljesítése esetére a szabadalom elvesztését helyezte szankcióba.

3. Azon sokszor idézett tétel, hogy korona = korona, tisztára elméleti fikció, Geiler heidelbergi egyetemi tanár szerint «die

rechtsmörderische Fiktion»,² melyet semmiféle törvényi intézkedésre alapítani nem lehet. Az idézett banktörvények csupán a hitelező elfogadási kötelezettségét mondják ki, de nem egyszerűen azt is, hogy a követelés névértéke változhatatlan, valamint azt sem, hogy a követeléssel számszerint egyező névértékű bankjegyet a hitelező kiegyenlítésül volna köteles elfogadni.

Nem vezethető le «a bankjegy értékének az arannyal való fiktív egyenlősítése» a 9420/1914. M. E. számú rendeletről sem, mint ahogy azt Tury is véli,³ mert e rendelet sem azonosította az aranykoronát a papirkoronával, sőt ennek éppen ellenkezőjéből kiindulva adta meg a hitelezőnek a teljesítés felfüggesztése iránti jogot. Hogy mennyire távol áll a legális álláspont fenti fikciótól, kitűnik immár az aranyban teljesítendő fizetések tárgyában kelt 950/1923. M. E. számú rendelet intézkedéseiből is. Hasonlóképpen téves nézet az, mely az említett fikcióra az 1921: XIV. tc. 4. §-ában lát «egyenes parancsot»,⁴ jöllehet e törvény sem mond többet az államjegyek kötelező elfogadásáról, mint az előbb hivatkozott banktörvények a bankjegyek elfogadására nézve. Az 1924: V. tc. mellékletét képező alapszabályok 1. és 83. cikke is csak azt mutatja, hogy az aranyegység, mint értékalap és értékmérő sohasem szűnt meg pénzrendszerünkben, hanem csupán érték kifejező és fizetőeszköz-szerepét vette át a papírpénz.

Nyilvánvaló mindezekből, hogy a valorizációnak semmiféle törvényi akadályja nincs, sőt abból, hogy az idézett banktörvények a pénzjegyeknek a bank által fenntartandó értékállandósítását a külföldi váltók árfolyamához szabják, épenséggel támogatot nyerünk a valorizációhoz.

4. A mondottakból következik, hogy a valorizáció jogosultsága nem az adós fizetési késedelmében, még kevésbé az ezt «túlhaladó» véttségében gyökerezik, mert a véttség és annak foka csak a valorizáció mértékére lehet befolyással, mint egyébként a kártérítési és gazdagodási követeléseknél. A valorizáció egyedüli alapját az képezi, hogy a hitelező megkapja a kikötött vagy törvényi rendeltetés szerint neki járó értéket, az adós pedig ne gazdagodjék a hitelező kárára abból, hogy a pénzjegyek értéke a szabadalmazott bankra nézve is vis majort képező okokból a hitelidő tartama alatt csökkent.

A valorizációnak ekként felfogott jogosultsága tehát törvényes alapokon nyugszik. Nem szükséges azt a jogtól különválasztott méltányosság elméletére alapítani, miként ezt dr. Róth heidelbergi egyetemi tanár teszi;⁵ hasonlóképpen mellőzhető az ú. n. «Freirechtsschule» minden más tanítása is; viszont a valorizációban jogbizonytalanságot látó, fikciós irányzat el fog hallgatni abban a percben, amelyben a követelések értékállandósításának módszerei tisztázva lesznek. Az átértékelés mérvének bizonytalansága kiküszöbölhető s az értékek megmentése, még számszerű bizonytalanságuk mellett is, jobb a biztos pusztulásoknál.

II.

Nem vonható kétségbe, hogy a valorizáció egyes problémáinak megoldása úgy elvileg, mint adott esetekben nehéz feladatok elé állítja a bírót. A jog helyes alkalmazása azonban minden téren s mindenkor, kódexek tömege mellett is intuitív munkát kíván, ennél fogva számszerűen rendelkező jogszabály hiányában a jogszolgáltatás feladata a helyes irányelveket felismerni és alkalmazni. Elzárkózni ettől nem lehet s még ma sem késő. Áll ez különösen a jelzáloghitelek és biztosítási követelések érzékeny problémájára is, mely az illetékes körök érthetetlen közönye folytán valósággal sorvasztó kérdése közgazdasági életünknek.

Ami már most a valorizáció mértékét közelebbről illeti, ez annyira sajátos kérdésekre tagozódik, hogy egyszerű számítási feladatnak még részletes törvényi szabályozás esetén sem lesz tekinthető. Az e téren felmerülő kérdések mintegy átmeneti csoportot képeznek egyfelől a követelés jogalapjára, másfelől annak mennyiségére vonatkozó kérdések között. Hasonló számítási jog-

² Dr. Karl Geiler: Geldentwertung und Privatrecht. (Die Geldentwertung in der Praxis des deutschen Rechtslebens című gyűjteményben.)

³ Dr. Tury Sándor Kornél: A valutakrisis kötelmi jogi vonatkozásai különös tekintettel a magánbiztosításra. Magyar Jogi szemle II. évf. 10. számában.

⁴ Dr. Kuncz Ödön: Az adómérleg problémái. 6. l.

⁵ Dr. Róth: Die Geldentwertung als Problem der Rechtsfindung.

¹ Bubla: Aktuális kereskedelmi jogi kérdések. Keresk. Jog XXII. évf. 1. számában.

kérdéseket ismerünk pl. az öröklési jogban a betudásnál, az öröklött és szerzett vagyon, valamint a családjogban a különvagyon és közszeremény megállapítását igénylő követeléseknél (redintegráció), továbbá a kártérítés tanában a vétkesség különböző fokaihoz mérődő, illetve az objektív felelősségen alapuló követeléseknél, a *lucri cum damno compensatió*nál stb., mely esetek mindegyikében a követelés számszerűsítése túlnő az egyszerű matematikai művelet határán és sajátlagos számítási jogkérdések előzetes elbírálását kívánja meg.

I. Az idevágó kérdések közül elsősorban felvetődött az, hogy mely számolási *értékalap* szerint történjék az átértékelés. Bírói gyakorlatunk erre már egyöntetűen megfelelt, amennyiben az értékelés alapjául a korona zürichi árfolyamát fogadta el. Igaz ugyan, hogy valutarendszerünk folyamánként látszólag az az aranykorona kínálkozott volna értéklapnak; ez azonban az aranykorona belföldi értékelését tette volna szükségessé, amit — szabad valutaforgalom mellett is — kormánybeavatkozás és magánspekuláció túlon túl befolyásolhat. A való, tárgyilagossá értékmérés szempontjából tehát sohasem lesz célszerű a törvényi valutát egyszerűsmind pusztán számolási értéké tenni. Ezért helyes érzékkel fordultak bíróságaink külföldi piac felé ekkor, amidőn a közvélemény által is megragadott zürichi koronajegyzést vették alapul. Nemcsak célszerűségi tekintetből, hanem az idézett banktörvényekben felállított váltóárfolyamparítás szempontjából is mindenképpen helyes volt bírói gyakorlatunk ezen állásfoglalása, mely annyira bevett immár, hogy a törvényhozásilag felvetett egyéb számolási értékek (takarékkorona, terményparítás stb.) dacára is irányadó tudott maradni.

Mindazonáltal a jelzáloghitelek, takarékbetétek, baleseti és életjáradékok, biztosítási követelések s általában a le nem járt követelések valorizálása terén a zürichi koronaárfolyam szerint való átértékelés egymagában kivihetetlennek mutatkozik. Ez azonban legtávolabbról sem jelenti a valorizáció megtagadását s a megoldás nehézsége nem szolgálhat okul egész társadalmi rétegek, intézmények és berendezkedések tönkretételére. A helyes megoldás a zürichi koronaárfolyam szerinti átértékelés alapján, de azon korrekтивumok alkalmazásával lesz elérhető, amelyek az idevágó egyes jogviszonyokban a kötelelem keletkezésének, rendeltetésének, az ellenérték vagy fedezet sorsának és a hitelezőt a névértékbeni fizetéssel már eddig is ért károsodásnak figyelembevételéből adódnak. Általában tehát ezen jogviszonyokban az átértékelés az adósnak tárgyilag megállapítható gazdagodása erejéig volna érvényesítendő, mely korlátozás tekintetében a bizonyítás az adóst terhelné.

2. A valorizáció kiszámításának második főkérdése az átértékelés kezdő *időpontjának*, helyesebben: az átértékelési időszak megállapítása.

E tekintetben bírói gyakorlatunk már a legellentétebb állásfoglalásokat mutatja. Míg pl. a visszajáró ingatlan vételár iránti követeléseknél korábban a kötelelem keletkezési időpontja szerint ítéltetett meg a valorizáció, addig a tipikus kereskedelmi ügyletekből származó követeléseknél a lejárat illetve a fizetési késedelem időpontja vétetett alapul. A körülményesebb ténymegállapításokat igénylő követeléseknél, különösen újabban a kártérítés terén az elsőbírói ítélethozatalának időpontja lett irányadóvá. Néha a számlaküldés, gyakran a keresetindítás időpontja érvényesül, sőt akad olyan döntés is, mely a valorizációt — *lucrus a non lucendo* — a valorizálási kérelem támasztásától ítélte meg.

Ezzel szemben a valorizációnak fentebb I. alatt kifejtett elvi alapja a kötelelem keletkezési időpontja szerinti átértékelés álláspontjára vezet. De ugyanez folyik legszigorúbb következetességgel a gazdasági lehetetlenülés körül kifejlődött bírói gyakorlatunkból is, mert a gazdasági lehetetlenülés a dologszolgáltatás és pénzbeli ellenértéke között előállott aránytalanság megállapítását képezi, minthogy pedig ezen megállapítás a szerződés kötés időpontjához viszonyítva történik, ennek szükségképi folyománya lett volna az, hogy a pénzkövetelés szabályként keletkezésének időpontja szerint valorizáltassék. Ezen szükségképi konzekvenciát azonban bíróságaink csak egészen kivételes esetekben, így pl. a visszajáró vételárnál s itt is csak korábban, vonták le, általánosságban pedig teljesen függetlenítették a valorizáció megítélését fenti konzekvenciáktól úgy, hogy mai joggyakorlatunk világitásában egyazon ténynek, a pénz értékcsökkenésének más joghatása mutatkozik a dologszolgáltatás és ismét más a pénzzolgáltatás

oldalán. Hogy ezen merőben divergens álláspont elvi ütközése miatt tarthatatlan, további megokolást nem igényel.

A gazdasági lehetetlenülés és a valorizáció joggyakorlata között fennforgó elvi ellentét mindinkább fokozódik, minthogy legfelsőbb bíróságunk gyakorlata a *dies a quo* tekintetében újabban napról-napra visszaesik. Míg a gazdasági lehetetlenülés gyakorlatában a tényállási elemek (adós vagyoni romlása, előreláthatás foka) mind szűkebb körre szorultak s végül igen leegyszerűsített tényállás is elegendő volt a lehetetlenülés megállapításához, addig ezzel ellentétesen a valorizáció ténybeli előfeltételei napról-napra mindtöbb elemmel bővülnek s ahol tegnap még helye volt, ma már nincs helye a valorizációnak.

Számtalan példa bizonyítja ezt. Így eleinte ismételt kimondotta a Kúria (P. IV. 1686/1922., 4262/1922. sz. hat.), hogy az ügylet hatálytalanná vált folytán visszajáró vételárát az eladó ugyanazon értékben tartozik visszafizetni, mint amellyel az annak felvételekor bírt. Már a P. IV. 5731/1923. sz. határozatában a Kúria attól az időponttól számítva ítélte meg a valorizációt, amelyben az eladó az ügylettől elállott. Az 1924. szept. 23-án P. IV. 6754/1923. szám alatt kelt ítélet pedig még tovább menve a teljesítési per során megengedett változtatással teljesítés helyett visszakövetelésbe vett vételárát csupán ezen igény támasztásától találta valorizálhatónak.

Hasonló visszaesés észlelhető a kártérítési követelések terén. A P. VI. 3783/1921. sz. határozatban ugyan még szűkebb körben, de a P. IV. 5455/1922. sz. ítéletében már általánosan tartva akként döntött annak idején a Kúria, hogyha a károkozás és a jóvátétel közötti időben a pénz belső (vásárló) ereje lecsökkent, akkor a kártokozó annyival nagyobb pénzüsszeget tartozik fizetni, amennyivel a pénz vásárlóereje időközben csökkent. Eszerint a kártérítési követelés keletkezésének időpontjától valorizáltatott. Már a P. VII. 703/1924. szám alatt eldöntött Máv. elleni perben a valorizáció kezdő időpontjával nem a tárgyak elveszésének, hanem a kereset indításának napja vétetett. A P. IV. 7214/1923., 1317/1924., P. VII. 4364/1924. számú ítéletek arra az állásponton helyezkedtek, hogy a kártérítési követelés csakis a kár mérvét megállapító elsőbírói ítélettől számítva valorizálható. Végül oly gyakorlat alakult ki (P. VII. 3936., 6993., 7482/1923. sz. hat.), mely szerint a kártérítési követelés, mint határozatlan és bírói megállapításra, szoruló, rendszerint nem képezheti valorizálás tárgyát, semmi esetre sem akkor, ha az adós a per során nem egészen alaptalannul védekezett.

A példázott döntések közül a kiindulók helyes álláspontjával szemben a későbbiek felforgása meg nem állhat. Az eladó elállásától feltételezett vételárvalorizáció ellenkezik azon jogszabállyal, mely szerint az elállás az ügyletkötés időpontjára visszaható in integrum restituciót von maga után. Az adós semmiképp sem gazdagodhat az elállása folytán hatályát veszített ügyletből. A gazdasági lehetetlenülés miatt visszajáró vételár eseteiben egyszerre nyervén elbírálást úgy a lehetetlenülés, mint a valorizáció, az ezek megítélése között kialakult önellentmondás az idevágó joggyakorlatban kulminál.

A kártérítést illetően pedig legyen szabad rámutatnom arra, hogy e kötelezettség már keletkezésekor legott esedékessé is válik s a kötelelem határozatlansága, mely egyébként is mindenkor megközelíthető keretig forog csak fenn, nem mentheti s nem tolhatja ki az adós késedelmét, mert utóbbi felelni tartozik minden kárért, tehát a saját ténye által okozott követelés határozatlanságával járó hátrányos következményekért is. A késedelem kimentése érdekében az adós, aki a mentőkörülményt jogszabály szerint bizonyítani tartozik, sohasem hivatkozhatik az egyszer már lejárt követelésnek valamely evidens sajátságára, mert a követelés úgy járt le, amint fennáll, következképpen a bizonyítandó mentőkörülmény csakis egyéb tényekből meríthető. Nem szenvedhet kétségét továbbá, hogy az ítélet deklaratív természetével ellenkezik azon felfogás, mely a kártérítési követelés esedékességét és terjedelmét a bírói, jelesül elsőbírói megállapítástól kívánja függővé tenni. E felfogás tévességét más vonatkozásban már Grosschmid kimutatta.⁶ Végül jogpolitikailag sem lehet helyes ez álláspont, mert oly nézetre vezet, mintha kártérítési követelés perenkívül tisztázható sem volna, másfelől pedig az adóst perbebocsátkozásért gazdagon jutalmazza.

⁶ Zsögöd: Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. kötet 675. lap.

3. Speciális elágazása a valorizációnak azon átértékelési mód, mely nem a pénztartozás közvetlen értékállandósításából, hanem a kötelelem rendeltetéséből kiindulva annak megvalósításához a marasztalás időpontjában szükséges előállítási vagy beszerzési költségeket állapítja meg. A valorizáció ezen módjával főleg a tartási, kártérítési és a végrehajtási törvény 217. §. szerinti egyenérték-tartozások eseteiben találkozunk. Általában a szűkebb értelemben vett cél- és értéktartozásoknál ezen *tárgyi valorizációnak* van leginkább helye és erre az idevágó törvényes rendelkezések egyenes támpotot is nyújtanak. Á tartási kötelemekre nézve a Pp. 413. §-a, a kártérítést illetően az előző állapot helyreállításának jogszabálya (Ptk. II. tervezet 884. §. — v. ö. Nptk. 249. §.), egyenérték-tartozásnál pedig a végr. törv. intézkedései idézhetők mint olyanok, amelyek alapján bírói gyakorlatunk e jogviszonyokban a valorizációnál kiindult. (Kúria P. III. 949/1922., P. VI. 3783/1921. számú hat.) Jelentős tere van a tárgyi valorizációnak a családi és öröklési vagyonyjogban is.

4. Különös figyelmet érdemel az árkülönbözeti kártérítési követeléseknél sajátos módon előálló és a *lucrum cum damno*-ra emlékeztető *beszámítósos* valorizáció kérdése.

Az árkülönbözeti kár kiszámításánál ugyanis mindazon esetekben, amelyekben a szerződéskötés és a fedezeti ügylet kötése közötti időben pénzürtécsökkenés és ezzel kapcsolatos áremelkedés állott be, a valóságos káreredmény csakis a pénzürtécsökkenés által okozott áremelkedés beszámításával állapítható meg, mert a pénzürtécsökkenés által előidézett áremelkedés nem valóságos áremelkedés, hanem merő áratértékelés, már pedig a dolog szolgáltatását igénylő fél követelésének tartalmánál fogva valorizációt nem igényelhet. Ezen áratértékelés tehát az esetek mindegyikében a szerződési és fedezeti vételárnak pusztán számszerű különbségével szemben figyelembe veendő és a szerződés szerint eredetileg pénzszolgáltatásra kötelezett fél terhére számítandó.

Ezen beszámítósos valorizáció egyszer az adós javára, más-szor annak terhére helyesbbíti az árkülönbözeti kár számszerű összegét. Ennek illusztrálására legtipikusabb esetek gyanánt a KT. 351—356. §-ain alapuló árkülönbözeti kártérítési követeléseknek alábbi határtényállásai szolgálhatnak:

a) A vevő előre kifizette a 100 K egységár mellett kikötött vételárat; fedezeti vételt gyakorol a szerződésszegő eladóval szemben 180 K egységár mellett; időközi pénzürtécsökkenés és áremelkedés 50% volt;

b) a vevő nem fizette le előre a vételárat; fedezeti vételt köt egyébként mindenben az a) alatti körülmények fennforgása mellett;

c) az eladó gyakorolt fedezeti eladást 130 K egységár mellett a vevővel szemben, aki a kikötött 100 K egységár azonnali megfizetésével és az árú átvételével késedelembe esett; időközi pénzürtécsökkenés és áremelkedés mint fentebb.

Az a) alatti tényállás szerint számszerűen mutakozó 80 K egységárkülönbözet nem fedi a valóságos kárt, mert a vevőnek valorizáltan visszajáró 150 K-ban a pénzürtécsökkenés már egyszer figyelembe vétetett, az tehát a kárkötelezett javára beszámítandó, minélfogva a valóságos árkülönbözet csupán 30 K-t tesz ki;

a b) alatti esetben mutakozó 80 K számszerű árkülönbözet ugyancsak 50 K erejéig jogtalan gazdagodást juttatna a vevőnek, mert az időközi 50%-os pénzürtécsökkenés folytán a valorizáció elve szerint az áratértékelés a pénztartozásban álló vevőt terheli;

a c) alatti esetben mutakozó 30 K számszerű árkülönbözet korántsem jelenti azt, hogy az eladó a kikötött vételárnál drágábban adta el az árú a szerződésszegő vevő javára, mert az árú a fedezeti eladás időpontjában az időközi pénzürtécsökkenés folytán már 150 K-t ért, következésképpen az eladó valójában 20 K egységárkülönbözettel károsodott.

Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy pénzürtékváltozás idején a pusztán számszerű árkülönbözet csak látszólag fejezi ki a kárt, mely azonban a fentebb kifejtett számítási eljárással a valóságos érdekkiegyenlítés elve szerint helyesbbítendő. Ennek megfelelő érdekes megoldás az, ha az a) alatti tényállás esetében a vevő az előre kifizetett vételár visszakövetelése és az árkülönbözet különváló érvényesítése helyett, a kettőt összevonva, a fedezeti ügylet során kifizetett vételárat helyezi követelésbe.

Bírói gyakorlatunk a valorizáció beszámításának kérdésével — tudomásom szerint — még nem foglalkozott, jóllehet számos el-

döntött esetben a pusztán számszerű árkülönbözet ferde eredménye szembetűnően mutakozott. Ennek hátrányos következményeit bíróságaink eddigelé közvetett úton, jelesen a fedezeti vételkényszer konstrukciójával hártották el, holott ily követelmény felállítása a KT. vonatkozó rendelkezéseivel össze nem egyeztethető.

Mellőzve az e tárgykörbe még tartozó, de alárendeltebb, kazuisztikus jelentőségű kérdések (valorizáció kivételes mérséklése és megosztása, folyószámlakövetelések viszonyos valorizálása, kamat-kárkamato és valorizáció stb.) taglalását, már az eddigiekben kifejtett főbb szempontokból, valamint az azok fonálára vett felfogások és tényállások elemzéséből is nyilvánvaló, hogy a valorizáció problémái csak akkor lesznek helyesen megoldhatók, ha egyfelől az alapra, másfelől a mennyiségre vonatkozó jogkérdések rendszeres és elkülönített vizsgálat tárgyává tételnek, mert csak ez teszi lehetővé a kérdések helyes feltevését, már pedig a jól felvetett probléma egymagában fél megoldást jelent.

Dr. Barát Sándor.

A disszociális gyermek.

Aki a fiatalok bűnözők és a bűnözés megelőzésének problémájával foglalkozik, annak tudomást kell vennie August Aichhorn munkásságáról. Hogy Amerika Egyesült-Államaiban mily tökéletes a fiatalokról való gondoskodás, hogy miként dolgozik a «Committee on methods of preventing delinquency» New-Yorkban, arról már sokat hallottunk, de a szomszédos Bécsnek, a háborút követő nehéz esztendőben a gyermek és ifjúság védelmére kialakult mintaszerű szervezetét — melynek mulhatatlan érdeme Tandler anatómus professzor, Bécs népegészségügyének mai vezetője nevéhez fűződik — vajmi kevesen ismerik és még néhány héttel ezelőtt — míg az «Ügyvédi Kör»-ben tartott előadása révén a közfigyelmet itt magára nem vonta — alig akadt nálunk, aki ismerte volna August Aichhorn nevét.

Ma már nyitott ajtót döngtet, aki azt vitatja, hogy a jogász, a kriminálista érdeklődése nem a befejezett bűncselekedetnél kezdődik, hanem annak okai és megelőzése épügy szakmájába vág, mint a higiéné az orvoséba. És szükségképpen kellett kialakulnia egy «semleges zónának», melyben a jogász, a pedagógus és a pszichológus találkoznak, hogy a társadalom ma talán legégetőbb problémájának megoldásán — mely a fiatalok elzülésének megakadályozása — közös munkát végezzenek. August Aichhorn e munkában a pedagógust és pszichológust képviseli. Hosszú évek tapasztalatára tekint vissza, mint javítóintézeti igazgató Bécs város javítóintézeteiben Oberhollabrunnban, majd St.-Andrában, hol merőben új utakat követ a régi szigorúan fegyelmező eljárással szemben. Néhány év óta referens Bécs város «Jugendamt»-jában, melynek mintaszerű organizációját ismertük meg előadása révén. E szervezet áll a központi hivatalból, melynek csecsemőgondozó-, gyermeküdültetési-, intézeti-, gyermekvédelmi-stb. szakosztálya van; és kerületi hivatalokból, melyek élén egy-egy jogász áll, egy-egy védővel és orvossal oldalán. De a bizottság csak akkor teljes, ha — itt új elnevezést kell a számunkra új fogalomhoz kreálni — a «védőnevelő» (Fürsorgeerzieher) abban részt vesz. Bécs «Jugendamt»-ja 200-nál több, tanítónői fizetéssel dotált, védőnőt alkalmazott, kiknek előképzettsége a tanítónői képesítésen vagy érettségén kívül, a «Soziale Akademie» elvégzése. Ennek két éve közül az egyik gyakorlati év, mely alatt csecsemőgondozáson és betegápoláson túl, a szociális munka minden ágába belegyakorolja magát a védőnő. Sok, egyetemet is járt, nagy-műveltségű nő végez itt, dilettánsizmustól mentes, szociális érzését kielégítő munkát. E védőnők egyrésze a kerületi hivatalokon belül működik és az iskolákkal tartja a kapcsolatot, a többi körzetenként látogatja a gyermekes családokat és tapasztalatairól egyes aktákban számol be körzete kerületi hivatalának. Ma már minden újszülöttről hivatalos értesítést kap a legközelebbi «Bezirksjugendamt», s a kiküldött védőnő jelentése alapján vagy ellátottnak tekinti vagy gondozandói közé felveszi azt. Utóbbiakat anyjuk vagy gondozójuk állandó ellenőrzésre bemutatni köteles egyik csecsemő-dispensaireben. Ha a védőnő javallja, anyasági támogatást utal ki a hivatal; ha törvénytelen származású a gyermek, úgy a hivatal automatikusan gyámságot gyakorol fölötte (Generalvormundschaft) és gondoskodik az apa eltartási kötelezettsé-

gének érvényesítéséről, a körzeti védőnő pedig állandó ellenőrzést gyakorol felettük.

Minden törvénytelen és oly gyermek, ki nem szüleinél él, hanem gondozásba van adva, 18 éves koráig a «Jugendamt» fennhatósága és felügyelete alatt áll,¹ melynek megvan a hivatalos hatalma, hogy rendelkezéseinek érvényt szerezzen. Ha ezeken kívül iskolai védőnők tudomást szereznek valamely gyermek nevelése fogyatékoságáról (Erziehungsnotstand), vagy az iskolában mutatkozó legcsekélyebb züllési szimptomájáról (iskolakerülés, állandó el-késés stb.), vagy ha bármely oldalról (szomszédok, károsult felek) tudomást nyer a hivatal gyermekek zülléséről, elhanyagoltságáról vagy bántalmazásáról, úgy a védőnő ugyancsak felkeresi az «esetet» és jelentést ad róla hivatalának. A gyermekbírótság és rendőrség szintén a² «Jugendamt»-nak jelenti 18 éven aluli eseteit.

A «Jugendamt» a kétségtelenül súlyos eseteket intézeti gondozásba adja. A kerületek könnyebb elhanyagolási eseteket a szülők beidézésével, megintésével és állandó ellenőrzéssel saját hatáskörükben elintézhetik. Ahol egészségügyi intézkedés, jogi tanács kell — melyekért a szülők spontán is felkeresik a kerületi hivatalokat — a rendelkezésre álló orvos és jogász intézkednek a hivatal gyámi jogánál fogva. A «védőnevelő» hatáskörébe oly esetek vágnak, amelyeknél az otthoni, szülői nevelés bármely oknál fogva csődöt mond, hol vagy a szülők kéri a hivatal beavatkozását, vagy a védőnő jelentése teszi azt indokolttá. A védőnevelőre az a súlyos feladat hárul, hogy a nehezen nevelhető, vagy részben vagy teljesen züllött gyermekek vagy fiatalok, akit erősen megfélemlítve eléje állítanak a «Bezirksjugendamt»-ban, a legrövidebb időn belül, mint «nevelési eseten» keresztül lásson, az egyes esetben szükséges intézkedést megállapítsa és keresztülviteléről gondoskodjék. Mindenekelőtt pszichológusnak kell lennie, hogy azt a *lelki kontaktust* maga közt és a fiatalok közt megteremtse, melynek alapján érhető csak el, hogy a gyermek vesse le a család vagy társadalom által — esetleg bántalmazások árán — rákényszerített álarcot és bepillantást engedjen lelki világába: családja egyes tagjaihoz való érzelmi kapcsolatába, a társadalommal szemben való beállásába. Hogy miképpen lehet itt rövid úton eredményt elérni, ennek problémájával foglalkozott Budapesten tartott előadásában, védőnevelői tapasztalatai alapján August Aichhorn. Ő Bécs «Bezirksjugendamt»-jait kétszer hetenként felkeresi. Ezernél több eset fordult így meg kezén, egyszeri vagy többszöri megbeszélésre, egy év leforgása alatt. Némelyikkel huzamos időn át, heti egy-kétszer tart megbeszélést. Ily beható foglalkozás által oly erős lelki kapcsolatot tud létrehozni, mely által szinte helyére lép a gyermek lelkében a hiányzó — vagy apai szerepét betölteni képtelen (zülött) — apának. E szerepben aztán már könnyű a ragaszkodó fiatalok a helyes útra terelni, miáltal gyakran feleslegessé válik a — máskülönben elkerülhetetlen — eltávolítás a szülei háztól. Személyes hatásával nem egyszer éri el, hogy iskolakerülők rendszeren járnak iskolába, inasok elhagyott tanonchelyeiket ismét elfoglalják. Beható elkedvetlenedésük okaiba, családi kisebb-nagyobb tragédiák mélyébe, hozzáférközik — minden egyes családtaggal külön foglalkozva — lelkületükhöz, új alapon megértést létesít köztük; de nem a régi rábeszélő, békéltető módszerekkel, hanem az emberi lélek legmélyebb rugóinak ismeretén alapuló, emberekkel bänni-tudás művészetével. A külvárosi síhederekkel szemben, kik bizalmatlanul feszengenek előtte, nem a könyörtelen morált képviseli, nem a társadalom fenyítő pálcáját suhogtatja, hanem mintha csak közülök való lenne, ismeretségük első percétől fogva azonosítja érdeklődését az övékével, az ő álláspontjukra helyezkedik, még defektusait illetőleg is. A védőnevelőnek jártasnak kell lennie a football mérkőzések állásában és esélyeiben; a mozis hetiszenczióit épűgy kell ismernie, mint a detektiv- és ponyvairodalom legújabb termékeit. Ezek ismerete sokszor a kulcs a fiatalok bizalmának megnyeréséhez. Ha a lelki kontaktus így létrejött, a második megbeszélésen a gyermek már maga panasolja el bajait vagy mondja el bűneit, mert úgy érzi, hogy olyannak mondja, aki «az ő pártján» van. Mert az ő pártján *kell* állnia annak, aki nem mint megtorló helyezkedik a gyermek bűneivel szemben, hanem elfogulat-

lanul vizsgálja a család vagy társadalom előzetes bűneit vagy mulasztásait a gyermekkel szemben. Ezért a «Jugendamt» kiindulópontja: *a gyermek joga emberhez méltó életviszonyokra és megfelelő nevelésre*. Ehhez akar hozzásegíteni minden gyermeket. És azon pszichológiai tény alapján, hogy a gyermekkorban nyert benyomások élethossziglan döntő hatásúak maradnak, mondhatjuk, hogy evvel a leghathatósabb munkát végzi a kriminálitás megelőzésére. A gyermek disszocialitásának a külső befolyások, rossz társaság stb. csak *kiváltó okai*, melyek folytán az esetleg már régen lappangó züllöttség szimptomákat produkál. Disszociális — Aichhorn definíciója szerint — az, akinél a lelki erők befolyása már nem szociális irányzatú. A normális gyermek, miként a vadember is, minden nevelés nélkül eljut oda, hogy önfenntartási ösztönétől vezetve, az élethez, a realitáshoz alkalmazkodjék: *realitásképes* legyen. A disszociális is realitásképes, de nem *kultúrképes*. Ő azon a fejlődési meneten, mely az egyszerű realitásképeségtől a kultúrképeséghez vezet — amely az ősember útja volt a kultúremberig, s amelyet ontogenetikusan mindnyájunknak át kell futnia — valahol megakadt, vagy sorsalakulatok folytán azon vissza lett vetve. Ha tehát a disszociális büntetéssel sújtjuk, nem teszünk többet szimptomák erőszakos eltüntetésénél, melyek újabb kiváltó okra ismét megnyilvánulnak (visszaeső bűnözők). Ehelyett tehát minden egyes esetben fel kell deríteni a disszocialitás *alapokát* és a nevelésnek azt a darabját, mely a fiataloknál a kultúrképeséghez hiányzik, meg kell néki adnunk. Ezért konkludál oda Aichhorn, hogy a fiatalok nem *éltélni*, hanem *megítélni* kell; s erre nem az egyes bíró hivatott, hanem egy esetleg «nevelési szenátus»-nak nevezhető testület, melyben a pedagógus, az orvos és a bíró tanácskoznak a disszociális jövője fölött.

Előadása végén Aichhorn kijelentette, hogy pszichológiai belátását és munkája módszerét a *pszichoanalízis* tudományának köszöni. Minden pedagógus részére kitűnő segédeszköznek tartja; de egyenesen nélkülözhetetlen a pszichoanalízis a «védőnevelő» számára, ki elsősorban pedagógiai diagnosztikát üz. Ehhez a régi iskola-pedagógia és iskola-pszichológia semmiféle segédeszközt, sem utasítást, sem metodikát nem ad.

Aichhornnak ez az álláspontja és felfogása volt irányadó már javító-intézeti működésében is. Nem volna teljes a kép, melyet róla mint kriminál-pedagógusról adunk, ha ebbe a munkájába nem nyújtanánk némi bepillantást. Abból indult ki, hogy a kultúrképeség felé vivő útjukon fennakadt fiatalok, kiket itt kezéhez kapott, többnyire a szeretet hiánya folytán, melyet gyermekkorukban nélkülözniök kellett, fordultak gyűlölettel a társadalom ellen. Tehát a kezelés alapelvének: sok-sok szeretet nyújtását, kedves, egyenletes bánásmódot állandó foglalkoztatás mellett, tűzte ki. A gyermekeknél, kik eddig csak az erősebb ököljogát ismerték, az új bánásmóddal nagy hatást tudott elérni. A legagresszivebbek elvadult, dühöngő csoportja, eleinte gyöngeségnek vélte a nevelők passzív magatartását, melyet megőriztek az ifjúság *legvadabb* kilengései közepette is, épen csak abban akadályozva meg őket, hogy magukban vagy társaikban kárt tegyenek. Így ezek feljebb és feljebb fokozták féktelen agresszióikat: tűzcsóvákkal mentek egymásnak, zárt ablaktáblákon ugrottak keresztül, de miután semmivel sem érték el a várt hatást, a nevelők azelőtt részükről megszokott reakcióját: a brutális fellépést, dühöngésük mindinkább мүдühöngéssé lett. A jó pszichológus felismeri ezt a stádiumot és most már passzív marad látszólagos gyilkossági szándékok láttára is. A támadót ez annyira kihozza sodrából, hogy a társa torkának szegzett kést lecsapja a földre, mű-agressziója őszinte düh-sírásba csap át, miáltal jelzi, hogy a folyamat túlhaladta tetőpontját. E krízisek után viselkedésük egy ideig még labilis, de mindinkább javul. Mire az egész csoport bizonyos fokig megnyugodott, nagy ünnepélyességgel elhagyják tönkretett barakkjukat és új otthonban új életet kezdenek. Így számol be Aichhorn pedagógiai sikereiről (I. IMAGO, Zeitschrift für Anwendung der Psychoanalyse auf die Geisteswissenschaften. 1923.) intézeti tapasztalatairól, nagy és váratlan örömök «katharsis»-szerű hatásáról és arról, hogy intézetében semmi körülmény között, még szökés esetén sem alkalmazott testi fenyítéket, melynek hiányát a nevelők és nevelők sohasem érezték. Lényegesnek tartja, az egyenlő bánásmódot igénylők, szigorúan pszichológiai elvek alapján való egybecsoportosítását, valamint a kimenők (gyógyultak) egy csoportba foglalását az újonnan beérkezőkkel. Ezáltal átmenetet nyer

¹ A «Ziehkinderaufsichtsgesetz» értelmében.

² Feleslegesnek tartjuk még ma a magyar elnevezés magállapítását, nem akarunk elébe vágni az intézmény majdani megalkotójának . . .

a kilépő a külső élethez, melyben megmutathatja, hogy képes-e már rossz befolyásoknak ellentállani. Viszont az újonnan érkező itt mindjárt egy kialakult, szereteten nyugvó viszonyba jut bele, melynek hatása megfogja őt.

Hogy ily szellemben vezetett intézetek tömegére lenne szükség, a züllés felé tendáló ifjúság részére, az kétségtelen. Ennek a szükségletnek a kielégítése pénz és hely kérdése. A hely kérdésének megoldásáról Aichhornnak az a felfogása, hogy a normálisan nevelhető gyermek, azért, mert árva, még nem való intézetbe. Jó családoknál kell őket elhelyezni és értük azt a teljes összeget fizetni tartásdíjképpen, amibe intézeti eltartásuk kerül. (Úgy tudjuk, ezen múlik, hogy oly szépen elgondolt gyermekvédelmi törvényünk, a realitásban oly sirni való eredményeket mutat!) Így mindjárt tömegesen lehetne helyet nyerni az intézeti gondozásra szoruló disszociális fiatalok részére. Ez a lépés még eddig Bécsben sem történt meg; de, hogy mindaz, amit Aichhorn itt a bécsi ifjúságmentő munkáról mondott, nem csupán írott malaszt, hanem életteli teli organizáció, mely a való élet követelményeinek megfelelően vette fel a harcot a háborút követő óriási mértékben megnövekedett gyermekkriminalitással szemben, arról mindenki meggyőződést nyert, aki Aichhorn lelkes és közvetlen előadását meghallgatta. Már az ő szuggesztív egyénisége és hivatására való rátermettsége, magában is biztossá teszi az eredményes munkának.

Úgy értesültünk, hogy Aichhorn gazdag tapasztalatait és ezekből levont teóriáit könyvalakban készülő nyilvánosság elé hozni, a «Psychoanalytischer Verlag» Wien, útján. A könyv megjelenéséről annak idején meg fogunk e helyen emlékezni.

Dr. Lévy Lajosné.

Szemle.

— **A reformszövetség**, amely több száz fiatalabb ügyvédet, köztük sok tudásban és tehetségben igen jó hangzású nevet egyesít, egyenlő elbánást követel a hatóságilag biztosítható előnyök, arányosságot az ügyvédi terhek megosztásában, az ifjabb nemzedék érdekeinek fokozottabb védelmét a kari ügyek intézésében. Amely régi e programban megnyilvánuló panaszok, oly régi a tapasztalat is, hogy intézményesen alig orvosolhatók. Hogy például miért nem jelölik ki a tömeggondnokokat is az ügyvédi névsor betűrendjében, mint a hivatali védőket? — kérdi a mozgalom egyik képviselője. A válasz egyszerű: mert ez úgy az ügyvédek, mint az ügyek nézőpontjából nyilván ellenkező a reformszövetség programjában szereplő egyenlőség és arányosság követelésével. Ha azonban valóban az derülne ki, hogy a bíróságok az ügy- és tömeggondnokságok szétszétlásánál nem is annyira igazságügyi, mint inkább fajvédelmi politikát űznek és az igazságügyminiszternek felügyeleti hatáskörében sem sikerül a bírák egy részét ama tudományos álláspontjuk tarthatatlanságáról meggyőzni, hogy az ügyvédek megbízhatóságát és tehetségét nem felekezeti, faji, nemzeti-ségi vagy más antropogeográfiai hovatartozásuk dönti el, akkor valóban nem marad más hátra, mint annak a prokrusteszi igazságosságnak követelése, amelyet a reformszövetség a névsor betűrendjében lát megvalósítva. Tudvalévő, hogy a francia forradalmi Btk. is fix büntetési tételekkel volt kénytelen megvédeni az «igazságosság»-ot. Mert igaz ugyan, hogy ez nem igazságosság, de legalább nem is — az ellenkezője. Amire e reformszövetség ezen felül törekszik, az — attól tartunk — közelebből nézve olyan sérelmek orvoslásának fog bizonyulni, amelyek a korhatárhoz nem kötött ügyvédi nyomorúságnak tünetei. Igen koros ügyvédek ébredhetnek a reformszövetség programjának perspektívájában annak tudatára, hogy ők voltaképpen mennyire fiatalok. Öreg és ifjú ügyvédek nyomorúsága egyaránt abból a közös forrásból fakad, amelyet a magyar középosztály, a magyar ipar és kereskedelem, röviden: az ország gazdasági nyomorúsága táplál. Bármily fiatalos lelkesedés hatja is át a reformszövetséget, ennek a forrásnak elrekesztéséhez a kari önkormány-

zat eszközei aligha lesznek elégségesek. Oly kevés a foka és oly sok az eszkimó, hogy a fókák igazságosabb elosztása, termelésük számottevő fokozása nélkül csupán arányos és egyenlő éhenhalást eredményezhet.

— **Női munkatárs** ezúttal először szerepel lapunk cikkíróinak abban a hosszú sorában, amely immár hatvanadik éve műveli a magyar jogtudományok sűrűn szántott, de újabban mégis gyéren termő ugarcát. Ezt a tényt nem csupán azért jegyezzük fel örömmel, mert számunkra egyszersmind érdekes tárgyú, jól megírt cikket jelent, hanem, mert intőül szolgálhat a konzervatív hajlamú jogászoknak, akik a jog berkei, a szellemi pályákon mindinkább tért hódító nemi demokráciával szemben, mint a reakciónak nőmentes enklávéját remélik megőrizhetni. Holott nyilvánvaló, hogy amily mértékben hódít tért a jogban a gondozó tevékenység, mennél inkább szaturálódik a jogszolgáltatás prevencióval, annál nélkülözhetetlenebbé válik a társadalom egészének közreműködése, amely sohasem lehet egész annak jobbik fele nélkül.

— **Jogegységi döntvény az ingatlan adásvételi jogügyletek érvényességének kérdésében.** A magyar kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi február hó 28. napjának délelőtt 10 órájára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A 4420.1918. M. E. számú (Igazságügyi Közlöny XXVII. évf. 10. sz., 479. lap) rendelet 1. §-a értelmében érvényes-e az ingatlan elidegenítő jogügylet, ha a róla készült és az elidegenítést máskülönböen kétségtelenül tanúsító okiratban nincs benn a felek között létrejött megállapodásnak valamennyi lényeges alkotó eleme?» (Vonatkozással a m. kir. Kúriának egyfelől P. VI. 2677/1923/23., P. VI. 3675/1923.10. és P. V. 177/1924/15. számú, másfelől P. V. 805/1923/27., P. V. 7296/1923/26. és P. V. 2025/1924/13. sz. határozataira.)

— **Az egységes bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság** évnnyitó teljesülésén a bizottság elnöke, *Bubla Ferenc*, meleg szavakkal emlékezett meg az ügyvédi kamarák ötvenéves jubileumáról és a kamarai szervezetnek az ügyvédi vizsgákra gyakorolt hatásáról. Beszédének e tárgyra vonatkozó része következőképpen szólt: «Az ügyvédi vizsgákra is üdvös befolyása volt a kamarák szervezésének, mert azóta állítatik össze a bizottság felerészben a kamara által választott ügyvédtagokból, akik mindenkor a kiváló ügyvédek sorából lettek kiszemelve s akik nagy jártasságú gyakorlati érzékű, elsőrangú cenzorok. A bírói és ügyvédi vizsgák régóta kívánt, végre szerencsésen megvalósult egységesítése óta a bírói képesítésre is ugyanúgy befolyanak az ügyvédi cenzorok, mint a többiek, ami szintén jótékonyan hat a képesítés színvonalának emelésére s egy újabb kapcsot létesít a bírói és ügyvédi kar között. Régi meggyőződésem szerint általában mindkét kar egyenlőrangú tényezője a jó igazságszolgáltatásnak s a megnyugtató ítélkezéshez nemcsak jó bíró, hanem jó ügyvéd is szükséges. Ezért az ügyvédek ünnepe a bírának és ennek a bizottságnak is ünnepe. Ettől a meggyőződéstől áthatva, feljogosítottan érzem magamat arra, hogy ebből az elnöki székéből melegen üdvözljem az ügyvédi kart s annak e bizottság kebelében működő kiváló képviselőit.»

A bizottság másodelnöke *dr. Pap József*, felszólalásában következőképpen válaszolt az elnök üdvözlésére: «A tavalyi év végén december havában e jogászvilágnak és ebben a keretben magának a jog eszméjének lélekemelő, magasztos és méltóságteljes két ünnepe volt. December 20-án ülte meg a budapesti kir. ítélőtábla az 1723. évi törvényekkel eszközölt átszervezéseinek 200 éves emlékűnnepét és két héttel előbb vagyis december 4-én ünneplték az összes ügyvédi kamarák a kamarai rendszer fennállásának ötvenéves jubileumát. Mindkét ünnep egyaránt ünnepe volt a bírói és illetve az ügyvédi karnak és az igazságszolgáltatásnak. Nemcsak a külsőségekből lehetett ezt megállapítani, hogy e két kar a kölcsönös meghívásnak eleget téve megjelent mindkét ünnepen, de főleg azon bensőséges melegségből, amellyel a két kar az igazságszolgáltatásnak hatalmas egyöntetű tényezőjévé összeforrott és leginkább azon ünnepélyes kinyilatkoztatásokból, amelyek ezen emlékűnnepéken a bírói és az ügyvédi kar részéről tettek. Ezen beszédeket megörökítik a jegyzőkönyvek örökemlékül az utókornak, a jövő generációnak; a jegyzőkönyveknek a lapjai azonban idővel megfakulnak és szétfoszlanak, de maradandó és

örökéletű az ami a jubileumi ünnepekből leszűrt igazságként megmaradt és amit szent ereklyeként mindig meg kell őrizni és hirdetni; hogy a magyar ügyvédi kar hagyományos tisztelettel őrzi és fogja őrizni a jövőben is a bírói függetlenséget, a bírói tekintélyt, s ezek érintetlenségéért mindenha kész bátran síkraszállni és másrészt, hogy a magyar bírói kar tiszteli az ügyvédi immunitást, a szólásszabadságot és a védelemnek szabadságát.»

— **A kötelesrész és ági vagyon valorizálása** kérdésében végre állást foglalt a Kúria első tanácsa. Tudvalevő, hogy az első tanács két év óta függőben hagyta ama perek elintézését, melyekben el kellett volna döntenie a kötelesrésznek természetben vagy pénzben való megítélésének kérdését. Függőben maradtak ama perek is, melyekben az örökjogi igények valorizálásáról volt szó. Január hó második felében meghozta a Kúria első döntéseit. Az ítéletek ugyan még a tanácsból nem kerültek ki, de a szóbeli kihirdetésekből az alapelvek tisztán kidomborodnak. A Kúria megmarad azon évtizedes álláspontján, hogy a kötelesrész természetben nem ítéli meg. Azonban a pénz értéktelenedését, úgy a kötelesrész, valamint az ági vagyon megállapításánál figyelembe veszi. Minden egyes esetben mérlegeli a konkrét eset összes körülményeit. Különösen a kötelesrész perekben megítéli arányértékben a mai értéknek legalább felét, de ennél jóval többet is, egy esetben a teljes értéket. Tekintettel a súlyos gazdasági viszonyokra a teljesítésre méltányos esetekben hosszabb időt állapít meg. Mihelyt az ítéletek írásban foglaltattak, azokat — minden valószínűség szerint már legközelebbi számunkban — részletesen ismertetjük.

— **A 86. sz. teljes-ülési döntvény revíziója.** A Kúria VI. tanácsa egy baleseti kártérítési perben kimondotta, hogy a 86. sz. teljes-ülési döntvénytől eltérni kíván és a Ppé. 72. §-a értelmében az ügy elintézését felfüggesztette. Másfél évvel ezelőtt hozta meg a Kúria ezen sokat támadott döntvényét s senki sem gondolt arra, hogy ily sokáig fog érvényben maradni, talán még azok sem, akik a döntvényben elfoglalt állásponton voltak. Örvendetes, hogy végre a Kúria azon tanácsa, amely állandóan és konzekvensen ragaszkodott az általa inaugurált s a döntvényben kifejezésre jutott gyakorlathoz, belátta álláspontjának tarthatatlanságát és maga kezdeményezi a döntvény megváltoztatását.

— **Valorizáció.** 1. «Az elmúlt években és a jelen időben is a legkisebb értékingadozást köztudomás szerint a svájci frank mutatta és mutatja, tehát a korona különböző időpontokban bírt belső értékének mérésére és összehasonlítására leginkább alkalmas.» (P. VI. 1454/1924. — 1924 december 3.)

2. «Alperes... védekezése az elsőbírósági eljárásban sikerre vezetett, a felperes követelésének ténybeli és jogi alapja a fellebbezési eljárásban is vitás volt, számszerű megállapítása pedig bírói megállapítástól függött, ezért az alperes rosszhiszemű védekezőnek nem tekinthető, őt... vétkes késedelem nem terheli, ennek hiányában pedig a pénz vásárlóerejében időközben beállott csökkenésből eredő hátrány az alperesre nem hárítható, amiből folyóan a felperes járandóságaiából készpénzben megítélt összeg valorizáltan való megítélésének helye nincsen.» «Azon az alapon, hogy a szolgálatteljesítés helye utóbb cseh uralom alá került s az alperes ott élvezte az uradalom jövedelmét, (járandóságainak) cseh koronákban való érvényesítésére jogszerű alap nincsen.» (P. II. 790/1924. — 1924 november 12.)

3. «Sem az igazsággal, sem a méltányossággal nem volna... összeegyeztethető, ha alperes (férj) a felperes (feleség) külön vagyonából még 1920. évben vásárolt ingókra fordított vételárat a koronának időközben nagy mértékben csökkent jelenlegi értékében térítené meg, mert az alperes birtokában maradt ingók forgalmi értékének jelentékeny emelkedése folytán alperes aránytalanul nagy vagyoni haszonra tenne szert, ellenben felperes aránytalanul nagy mértékben károsodnék.» Kúria alperest az eredeti 68,900 K tőkén és ennek kamatain felül ama különbözetnek a megfizetésére is kötelezte, amely a megítélt tőkének a házassági életközösség megszűnésénél fennállott értéke és a tényleges fizetés napján meglévő értéke között a zürichi jegyzés szerint mutatkozni fog. (P. III. 2571/1924. — 1924 december 2.)

4. A fellebbezési bíróság a valorizációt saját ítéletének meghozatala napjáig korlátozta; ez az anyagjogi szabálysértés a felülvizsgálat keretében nem korrigálható, ha a felperes a fellebbezési bíróságnak ezen ítéleti rendelkezése ellen jogorvoslattal nem

élt. A Kúria azonban ennek dacára is a csupán a fentebb említett időpontig valorizált tőkekövetelés után ezen időpont utáni időre is csak évi 5% kamatot ítelt meg az 1923 : XXXIX. tc. 3. §-a alapján (P. VII. 2948/1924. — 1924 december 10.)

5. «Alperesek... a haszonbért legkésőbb a gazdasági év végéig tartoztak volna felperesnek megfizetni. Ennek a kötelezettségüknek azonban eleget nem tettek... Alpereseket teljesítési késedelem terheli, minek folytán a fellebbezési bíróság az anyagi jogszabályoknak megfelelően kötelezte alpereseket annak a kárnak megtérítésére is, mely felperesre az alperesek teljesítési késelméből és a pénz értékének időközben bekövetkezett csökkenéséből hárult. Felperes a fellebbezési eljárásban előterjesztett csatlakozási kérelme szerint ezt a kárát a pénznek a kereset beadása idején volt értéke alapulvételével kérte megítélni. Ezt a kérelmét az utolsó fellebbezési tárgyaláson is fenntartotta. Ezzel szemben a felülvizsgálati kérelemben előterjesztett az a kérelem, hogy alperesek annak az értékkülönbözetnek a megfizetésére kötelezteszenek, amely a pénznek 1918 november 1-től 1919 október 31-ig (a kérdéses gazdasági év) terjedő év átlagos és a teljesítés idején leendő értéke között fog mutatkozni, keresetfelemelést tartalmaz, minek folytán az figyelembevehető nem volt, mert a felülvizsgálati eljárás során a kereset felemelése helyt nem foghat.» (P. VI. 2331/1924. — 1924 december 11.)

6. Uradalmi intézőnek járó «természetbeni járandóság a szolgálat és a felmondás idejére azt a célt szolgálja, hogy a gazdatiszt ebben az időben el legyen látva a természetbeni szolgáltatásokkal; ennek a célnak elérését azonban... felperes (gazdatiszt) hiúsította meg azzal, hogy igényét elkésztetten, a kereset beadása után egy évvel és négy hónappal, a természetbeni járandóság esedékessé válásától számítva pedig még későbbben érvényesítette, amidőn már nyilvánvalóvá lett, hogy a követelt termények már nem szolgálhatnak a szolgálati és felmondási időre való ellátásra és amidőn a terményekben időközben beállott értékelkedés éppen a felperes követelési késelmével előidézett az egyik félre aránytalan előnyt, a másikra pedig méltánytalan terhet jelentett. Ennélfogva a felperesnek a követelt termények helyett csak annak a kárnak megtérítésére lehet igénye, amelyet azzal szenvedett, hogy a terményeket esedékességük idejében meg nem kapta. Ez a kár pedig kifejezésre jut egyrészt a terményeknek esedékességük időpontjában... való pénzbeli értékében, másrészt a pénz értékének és vásárlóképességének azóta beállott csökkenésében, de viszont korlátját találja a felperesnek az igény érvényesítésénél megnyilvánuló késelmében, mert a pénz értéktelenedésének veszélyét az igény érvényesítéséig a késedelmes hitelező, a felperes, az igény érvényesítésétől... kezdve pedig az alperesek, mint késedelmes adósok viselik. Eszerint az alperesek a terményeknek azt a pénzbeli ellenértékét tartoznak megfizetni, amellyel azok 1920 július 1-én (esedékességük időpontjában) bírtak és azt az értékkülönbözetet, amely az így előálló összegben a magyar koronának 1922 május 23-án (a kereset beadásának napján) jegyzett és a kifizetésekor jegyzendő zürichi árfolyamok között mutatkozik.» A kamatokat a Kúria a valorizáltan megítélt tételeknél nem a valorizált, hanem az eredeti, valorizálatlan összeg után ítélte meg az 1923 : XXXIX. tc. 3. §-a alapján (!). (P. II. 1771/1924. — 1924 december 2.)

7. Abból, hogy a peres felek között úgy a (szolgálati) jogviszony megszűntének időpontja, mint a felperes (alkalmazott) igényeinek jellege és mennyisége vitás volt, a Kúria azt a jogi következtetést vonta le, hogy az alperest (munkaadó) az igény kielégítése körül vétkes késedelem nem terheli, ennek hiányában pedig a megítélt követelés valorizációjának helye nincs. (P. II. 2167/1924. — 1924 december 11.)

— **Az angol-jog különösségeiből (II).** A régebbi angol bírói karnak egy kiváló tagja: *Willer* bíró az egyik ítéletében. (British Columbia Saw Mill Co. v. Nettleship perben) annak jellemzésül, hogy a bírák milyen tarthatatlan álláspontra juthatnának akkor, ha a szerződésesség esetén megállapítandó kártérítési felelősség terjedelmének meghatározásánál figyelmen kívül hagynák a józan ész (common sense) szabályait, felemlít egy, csaknem három évszázaddal ezelőtt «elkövetett» angol bírói döntést, melynek szelleme azóta is nem egyszer kísértett már az angol jogszolgáltatásban.

Ennek a régi kártérítési pernek a felperese egy nagyra-

törekvő angol gentleman, aki egy gazdag hölgyet akart feleségül venni annál is inkább, mert ez egy nem megvetendő örökségnek volt a várományosa. Mikor az esküvő előtt épen hozzá igyekezett, útközben a lova valahogyan elveszítette a patkóját. Ennek pótlása végett egy útbaeső kovácshoz fordult, ez azonban olyan ügyetlenül végezte a munkáját, hogy a ló derekasan megsántult és a tartósabb járásra képtelenné lett. Ennek meg viszont az a szomorú következménye lett, hogy a szerelmes lovag nem érkezvén meg idejében, a hűséges menyasszony-jelölt máshoz ment férjhez. Az elkeseredett gentleman erre kártérítési pert indítva a szerencsésen patkoló-kovács ellen s ami fő: a pert meg is nyerte, mert az akkori angol törvényszék ki is mondotta a kovács kártérítési felelősségét a házasság elmaradásáért.

— Lord *Stafford*-nak, Angolország egykori emlékezetes lord-kancellárjának nagy bűnperében az esküdtek főbenjáró bűnben találták bűnösnek a vádlottat. Mikor a verdikt kihirdetése után a Lord High Steward megtette az előkészületeket az ítélet kimondásához és pedig az egykorú krónikások észrevétele szerint «with greate Solemnity and dreadful gravity» — akkor Lord *Stafford* azt a kérelmet terjesztette elő, hogy ezután ne tartsák őt oly szoros zár alatt fogolyként, mint eddig is már jó ideje volt — és hogy a feleségét és gyermekeit is bocsássák be hozzá, hogy ezek vele lehessenek és láthassák őt haláláig. Erre aztán ez volt a Lord High Steward válasza: — Lord *Stafford*, én azt hiszem, hogy a Lordok jóváhagyásával még egy további dolgot mondhatok önnek; az én Lordjaim ugyanis az igazságszolgáltatás szigorúságával, de másrészt mindazzal az irgalommal és türelemmel is jártak el ebben az ügyben, aminő csak tőlük telhetett, — így tehát a lordok azzal az alázatos kérelemmel fognak az ön érdekében a király elé járulni, hogy az egész büntetést engedje el, csakis önnek a — *feje vétessék!*

— A mult század közepén az egyik londoni bíróság előtt egy gyám pert indított fiatalkorú leány gyámoltja nevében egy borbély ellen — tettleges sértés címén, — mert az a leány szép hajának egy részét a gyám beleegyezése nélkül levágta. Az alperes azzal védekezett, hogy a fiatalkorú a 16-ik életévét már betöltötte és ő 6 penny fizetése ellenében hozzájárult ahhoz, hogy hajából két unciát lenyírjon. A bíróság azonban a gyámnak adott igazat, kimondván, hogy egy fiatalkorú nem adhat engedélyt arra, hogy a borbély — még fizetés ellenében is — a haját levágja.

Zsoldos Benő.

— Dr. Nagy Dezső ügyvéd: «Eljárás az adófelszólamlási bizottság előtt.» Ilyen cím alatt aktuális munka hagyta el a napokban a sajtót. Gyakorlati kézikönyvnek készült ez a munka — mondja a könyv előszava — mely útbaigazító tanácsadóként akar szolgálni az adózók mindenféle foglalkozású rétegének. A két részre osztott munka első része monografiját adja az adófelszólamlási bizottságnak. Nagy a gyakorlati jelentősége és haszna a második résznek, mely közli a most tárgyalásra kerülő jövedelem-, vagyoni- és kereseti adóra vonatkozó, valamint az ezekkel összefüggő teljes joganyagot a becslési és értékelési táblázatokkal együtt rendszeres összeállításban. Ennek azért van nagy gyakorlati jelentősége; mert pl. a jövedelem- és vagyoni adót jelenleg három jogforrás is szabályozza, a többi joganyag nagyrésze pedig csak szétszórva s egyáltalán nem vagy csak nehezen hozzáférhető.

— Barcza Imre: Valuta- és ártáblázatainak új kiadása a következő tartalommal jelenik meg: 1. A magyar korona zürichi középárfolyama 1914—1925. 2. Az aranykorona havi átlagárfolyama 1914—1925. 3. A magyar korona zürichi napi árfolyama 1919—1925. 4. A búza középárfolyama papirkorona értékben 1914—1925. 5. A búza középárfolyama aranyértékben 1914—1925. 6. A búza legmagasabb napi árjegyzései 1921—1925. 7. Gabonaneműek árfejlődése 1914—1925. 8. A dollár (New-Yorki kifizetés) budapesti árfolyamai 1921—1925. 9. A drágulás indexszámai Magyarországon 1914—1925. 10. A drágulás indexszámai aranykoronában 1914—1925. 11. A drágulás indexszámai külföldön 1921—1925. 12. A jegybank forgalma 1914—1925. 13. Az utódállamok devizaárfolyamai Budapesten 1920—1925. 14. A középeurópai államok aranyparitásai 1923—1925. 15. A magyar papirkorona belső vásárlóerejé-

nek alakulása 1921—1925. 16. A magyar korona jegyzése külföldi tőzsdéken 1922—1925. 17. Az aranykorona átszámítása adónál, vámonknál stb. 1914—1925. 18. A búza ára vagyonszállásfizetésnél 1922—1925. 19. Értékpapírok árfolyama a budapesti tőzsdén 1914—1924. 20. Kosztkamatlábak 1923—1925. Előfizetési ára 40,700 K. Megrendelhető a Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárában. (Szemere-u. 6.)

Ügyvéd, nyugd. községi jegyző, vm. tb. főügyész, keresztény, perfekt német, tótul, szerbül beszél, bárhol közjegyzői irodában vállal foglalkozást, amely mellett kisebb forgalmú ügyvédi gyakorlatot is folytatna. Szíves ajánlatok «Beccület és munka» jeligén, kiadóba.

17657

Némi gyakorlattal ügyvédjelölt vidéki járásbírószék helyén levő irodában alkalmazást talál. Fizetési igények közlendők. Cím a kiadóhivatalban.

17658

Keresek helyettest, esetleg gyakorlott jelöltet. Dr. Sziklay Zoltán kalocsai kir. közjegyző.

17659

Fiatal, nőtlen ügyvéd, perfekt német és olasz, ajánlkodik nagyobb ügyvédi irodába, esetleg társulna. Leveleket «Utriusque» jeligére a kiadóhivatalba.

17660

Középkorú ügyvéd, jogi író, aki saját irodáját családi okokból megszünteti, kizárólag nagy ügyvédi irodában alkalmazást keres. Bármilyen nagy iroda önálló vezetését ellátja. Előkelő uraktól referenciák. Címet megad: Südy Aladár pénzügyminiszteri m. tanácsos, Budapest, Ostrom-u. 6. sz.

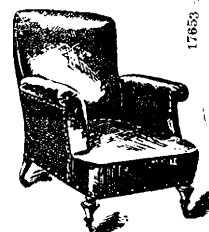
17655

Teljes gyakorlattal bíró most vizsgázott ügyvéd, irodavezetést vállalna, társulna avagy közjegyzőhöz menne. Ajánlatokat «Irodavezető» jeligére a kiadóhivatal továbbít.

17647

IV., Váci-u. 36.
Telefon:
József 146-52.

Ideal Írógép
Klotild-palota

BŐRBÚTOROK

irodai székek, ebédlőszékek

KENDI ANTAL bőrbútoriparos

IV., Semmelweis-utca 7. Telefon 15-58.

Használt ülőbútor javítása, átalakítása és festése.

**Bírósági
Hites Tolmácsok
Irodája**

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60 17661

**Hiteles fordítások
minden nyelvre**

**Hirdetések felvételnek
a kiadóhivatalban**

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Mindennemű
**természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Vámbéry Ruzsem: A Schadl-Rupert eset. — Dr. Eisler Ede budapesti ügyvéd: Valorizációs kérdések. — Dr. Szegedi Samu budapesti ügyvéd: Reformra szorul-e a csődönkívüli kényszerűesség. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényjavaslat. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XVIII. k. 1. ív.

A Schadl-Rupert eset.

Törvénytárgy vagy törvénysértés?

Jurisdiction sine modica coercionem nulla est. Kétségtelen, hogy a bírói hatalom gyakorlásának biztosítására, a bíróságot fogalmilag megillető erkölcsi tekintélyen felül, fizikai kényszerre is szükség van, amely a bíró szavának érvényt szerez. Ahhoz a félelmetesen nagy hatalomhoz képest, amelyet a törvény a bírónak ember-társai élete, vagyona és becsülete felett biztosít, látszólag szinte elenyésző jelentőségű az a jog, amelyet a Bp. 296. §-a a főtárgyalás elnökének a tárgyalási rend megóvására ad. E jogkör jelentőségét azonban lényegesen fokozza az elnök intézkedése ellen használható perorvoslat kizárása (Bp. 300. §.), amitől a Bp. indokolása méltán várhatta, hogy «a nagyobb hatalmi kör inkább emeli is az elnök felelősségi érzetét, melynek tudata, továbbá a nyilvánosság, államügyészségnek s bírótársainak ellenőrzése elég biztosíték a visszaélések ellen». Ebből a feltételezésből indult ki a Bp., midőn a magyar főtárgyalási elnöknek a rendfenntartás terén több jogot adott, mint amennyivel német vagy osztrák kollégája rendelkezik. Míg ugyanis a német G. V. G. 178—180. §-ai szerint a rendbüntetések nem az elnök, hanem csak az ítélőtanács alkalmazhatja, addig az osztrák Bp. 233. §-a, amellyel a magyar törvény majdnem szó szerint egyezik, csupán ellenszegülés vagy a rend ismételt megzavarása esetében engedi meg a nyolc napig terjedhető elzárás alkalmazását és ezzel kizárja, hogy e büntetés a rendnek az elnök diszkrécionárius megítélése szerint «súlyosabb» megzavarása esetében is kiszabható legyen. Kitűnik a Bp. 296. §-ának keletkezési történetéből, hogy a Bp. miniszteri javaslatának szövege szerint az elzárás az ellen is kiszabható lett volna, aki az elnök rendeletének «nem engedelmeskedik», de a képviselőház igazságügyi bizottsága (Jelentés 44. old.) e kifejezést az «ellenszegül» szóval pótolta, mert úgy találta, hogy «a nem engedelmesség határai a hallgatósághoz intézhető utasítások esetében határozatlanok s ezekhez a szigorú rendbüntetést kötni nem tanácsos».

Előrebocsátva a Bp. 296. §-ának e historikumát *sine ira et studio*, tehát az eset politikai háttérének szigorú mellőzésével, kívánom megítélés alá bocsátani, vajjon az adott esetben lehet-e pusztán törvénytárgy variánsnak tekinteni azt a véleményt, amelyet a budapesti büntetőtörvényszék tanácselnöke a Bp. 296. §-ának alkalmazásával, a budapesti tudományegyetem két professzora hírlapi nyilatkozatával e szakasz értelmezésére vonatkozólag kifejezett.

Egyelőre tegyük fel a kérdést: vajjon a Bp. 296. §-ában az elnök rendelkezésére bocsátott kényszereszközök alkalmazása fokozatos-e, vagyis a hatodik bekezdés szerint kiszabható elzárás csupán akkor alkalmazható-e, ha az elnök az ötödik bekezdésben kétségkívül fokozatosan felsorolt kényszereszközöket kimerítette? E kérdésre úgy a tanácselnök úr intézkedése, mint a nyilatkozó Doleschall és Angyal tanár urak határozottan nemmel felelnek. Nem szeretek tekintélyekre hivatkozni, mert a tekintélyek véle-

ménye sem nyom többet a latban, mint az érvek ereje, amellyel véleményüket támogatják, de kötelességszerűen még sem hallgathatom el, hogy Angyal tanár úr véleményével szemben áll Angyal tanár úr tankönyve (II. 85. old.), amely szerint az elnöknek rendészeti hatalma «a törvény által meghatározott esetekben a rendbüntetés kiszabásának jogáig fokozódik», Doleschall tanár úr véleményével pedig talán szabad Vargha Ferenc koronaügyész véleményét szembeállítani, aki a Bp. nagy kommentárjában (II. 361. old.) világosan kijelenti, hogy «a hallgatóságnál a törvény a rendzavarásnak négy fokozatát különbözteti meg».

Ügylátszik tehát, mintha a Bp. 296. §-ára vonatkozólag két ellentétes véleménnyel állnánk szemben, amelyek közt választani jogosult az, aki a törvényt gyakorlatilag alkalmazza. Csak hogy a kérdés nem azon fordul meg, vajjon a Bp. 296. §. utolsó bekezdése fokozata-e az utolsóelőtti bekezdésnek, bár a Bp. javaslatának indokolása (Min. Ind. 509. old.) világos kijelentése szerint «igen természetes, hogy e rendbüntetést csak nagyobb rendtelenség esetén alkalmazza az elnök.» Elfogadom azt is, hogy az elzárás büntetésre vonatkozó rendelkezés, mint külön bekezdésbe foglalt, a grammatikai értelmezés szerint nem kapcsolódik az előző bekezdésben felsorolt három fokozathoz, az elzárás tehát nem superlativusza a rendreutasítás — kiutasítás — kivezetés skálájának. Minden törvénytárgy alapszabálya azonban, hogy nem járhat ellenkező eredménnyel, mint amelyet a törvényben kifejezett akarat célbavett. Vétlenül a törvény fogalmával szemben köteles tisztelet ellen, ha a törvény értelmezésével arra törekednénk, hogy antinómiát állapítsunk meg, ha a hermeneutika eszközeit céltudatosan annak megállapítására használjuk, hogy a törvény értelmetlenséget kívánt kimondani. Feltehető-e józan ésszel, hogy a törvény, amely a rendfenntartás enyhébb eszközeit súlyuk szerint az alkalmazás szükségétől teszi függővé (Bp. 296. §. ötödik bek.) az aránytalanul súlyosabb elzárásbüntetés kiszabását (Bp. 296. §. hatodik bek.) az elnök diszkrécionárius tetszésére kívánta bízni? Feltehető-e, hogy a törvény megengedi az elnöknek a «súlyosabb rendzavarás» indokolás nélküli megállapítását, midőn a «nem-tetszés nyilvánítását» — az adott esetben pedig kétséget kizáróan ez történt — kifejezetten az enyhébb rendszegés tényálladékká teszi? Feltehető-e, hogy a törvény a rendszegés legsúlyosabb esetére szabott büntetés maximumának alkalmazását lehetővé teszi, amikor az elnök a rend fenntartására használható eszközök alkalmazását nemcsak ki nem merítette, de meg sem kísérelte? E kérdésekre a törvénytárgy elemi szabályainak figyelmen kívül hagyásával igenlően csak az válaszolhat, aki az adott esetben történt súlyos törvénysértést törvénytárgy kérdéssé kívánja lefokozni.

Ép ily kevésbé törvénytárgy elemi, hanem a legflagrantsabb törvénysértés a mentelmi jognak az adott esetben történt «értelmezése.» Ha a tanácselnök úr — saját kijelentése szerint a hallgatóság egy újságró tagjának jogi tanácsára, — a rendzavarást tettenérésnek minősítvén, a Bp. 32. §-át, illetve a képviselőháznak 1867. évi nov. 18-án 1363. sz. a. hozott jogforrásul szolgáló határozatát (1867: XII. tc. 47. §.) úgy «értelmezte», hogy az adott esetben a nemzetgyűlés tagjának mentelmi joga nem akadályozta a Bp. 296. §-ában megjelölt letartóztatást, úgy ez ismét csak azt bizonyítja, hogy úgy a tettenérés, mint a mentelmi jog fogalmára vonatkozólag — enyhén szólva — ép oly fogyatékos tudomással rendelkezett, mint aminőről a nemzetgyűlés mentelmi bizottságának eljárását jóváhagyó tagjai tanuskodtak. Tettenkapás fogal-

milag csak büncselekmény esetében lehetséges, aminthogy a Bp., amely a tettenkapást mint jogi fogalmat felállítja (Bp. 141., 142., 281. §§.), csupán büncselekményre vonatkozó rendelkezéseiben alkalmazza. Bárha tehát a szó köznapi értelmében a rendzavarót szükségkép «tettenkapják», mert a rendzavarás, amelyet az elnök nem vesz észre aligha rendzavarás, úgy ez a «tettenkapás» mégsem tettenkapás a szó jogi értelmében. Nyilvánvaló tehát, hogy a tettenkapásról mint a mentelmi jog érvényesülését kizáró körülményről már csak ezért sem lehet szó. De nem lehet szó ezenfelül azért sem, mert a tettenkapás a mentelmi jogot csak előzetes letartóztatás esetében zárja ki, már pedig egyrészt kétségtelen, hogy a Bp. 296. §-ában említett «letartóztatás» nem előzetes letartóztatás, hanem csupán azt jelenti, hogy a rendbüntetésként kiszabott elzárásbüntetés nyomban végrehajtható, másrészt ha oly képtelenségről, mint rendbüntetés címén alkalmazott előzetes letartóztatásról, beszélni lehetne, az adott esetben arról azért sem lehetne szó, mert a Bp. 141. §. 1. pontja értelmében előzetes letartóztatásnak csupán akkor van helye, ha a tettenkapott kiléte azonnal meg nem állapítható. Minthogy pedig az 1867: XII. tc. 47. §-a és az azzal egyező Házhatározat szerint a képviselők «a Ház előleges jóváhagyása nélkül se le nem tartóztathatnak, se közkereset alá nem vétethetnek» a legdurvább törvényértelmezési erőszak nélkül nem vonható le az a következtetés, hogy büntett vagy vétség miatt alkalmazható előzetes letartóztatást kizárja ugyan a mentelmi jog, de a jelentéktelenebb okból, a Bp. 296. §-a címén alkalmazott «letartóztatást» nem zárja ki. Az a letartóztatás, amelyről a Bp. 296. §. szól, valójában nem önálló intézkedés, hanem csak az elzárásbüntetés foganatbavételére szolgál, minthogy pedig az iránt talán mégse lehet kétség — sőt az adott esetben, higgadtabb megfontolás után, az eljáró elnöknek sem volt kétséges — hogy a kiszabott rendbüntetés csak a nemzetgyűlés hozzájárulásával hajtható végre, a «letartóztatás» nemcsak jogszulatlan, de egyszersmind céltalan intézkedés. Ismeretes, hogy a Bp. miniszteri javaslatának 32. §-a részletesen szabályozta a mentelmi jog hatását a bünvádi eljárás során és megállapította (2. bek.), hogy az országgyűlés tagja ellen «a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedésnek» a mentelmi jog felfüggesztése nélkül nincs helye. Ha az igazságügyi bizottság a mentelmi jog büntető-eljárási vonatkozásával e szabályozásától célszerűségi okokból eltekintett is, a miniszteri javaslat mégis irányt mutat a mentelmi jog terjedelmének értelmezésében. Hogy e határok az elnök rendfenntartási jogára való tekintettel meddig terjednek, hogy pl. a képviselő kiutasítása vagy kivezetése beleütközik-e a mentelmi jogba, ennek a kérdésnek tárgyalásától annál is inkább eltekint-hetnek, mert véleményem szerint a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedés csak akkor sérti a mentelmi jogot, ha az a törvényhozói hivatás gyakorlását befolyásolhatja. Erről a tárgyaláson rendetlenkedő képviselő kivezetése esetében époly kevésbé lehet szó, mint akkor, ha a képviselőt a megtelt villamosról szállítja le a kalauz vagy közbiztonsági okból vont kordonból utasítja ki a rendőr. Szembeszökő azonban a különbség, amely ily intézkedés és a letartóztatás közt mutatkozik. Nem szenvedhet másrészt kétséget, hogy a tárgyalás rendjének és a bíróság méltóságának megóvására a kiutasítás és kivezetés teljesen kielégítő eredménnyel jár. E tekintetben döntő bizonyítékul szolgálhat a Bp. 298. §-a, amely szerint a hallgatóságnak oly tagját, aki katonai bíróság hatóságának van alávetve, «ha a tárgyalást zavarja vagy helytelen magaviseletet tanúsít (296. §., tehát a rend «súlyosabb» megzavarása esetében is), az elnök rendreutasíthatja, szükség esetében a tárgyalóteremből eltávolíthatja», de vele szemben az elzárásbüntetést nem alkalmazhatja, hanem megbüntetése végett a feljebbvaló katonai hatóságot kell megkeresnie. Ha a fegyveres-erő tagjának, tehát esetleg egy közlegénynek, biztosított e kivételes elbánás nem veszélyezteti a bírói tekintélyt, úgy talán nem veszélyezteti a nemzet szuverénitását képviselő törvényhozónak biztosított mentelmi jog tiszteletbentartása sem.

E sorok címével ellentétben magával az esettel, azzal a kérdéssel vajjon a közbeszólásával rendzavaró egyénnek vagy az elnöknek magatartása volt-e inkább ártalmára a bírói tekintélynek, nem kívánok foglalkozni, főleg azért nem, mert a bírói tekintélyt, mint elvont fogalmat, sokkal többre becsülöm, semhogy e kérdés firtatásával óhajtánám érinteni. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy a bírói tekintély nem Gessler kalap, amely póznára tűzve is tiszteletet érdemel. E tekintélynek tartalmát a fej adja

meg, amelyet a Gessler-kalap fed és az egyéniség, amelyet a bírói palást takar. Midőn a bíró a törvényt alkalmazza, mindenkor a törvényt magyarázza s nem képzelhető a bírói tekintélynek komolyabb veszélyeztetése, mint olyan törvényt magyarázat, amelyről a tárgyilagossági bíróság alig tudja eldönteni: vajjon téves értelmezésnek vagy törvénytértésnek eredménye-e? Ignorantia iurisza pedig a vádlott sem mentegetődzhetik, még kevésbé a bíró, viszont az erős felindulás a vádlottnak javára szolgálhat, de nem szolgálhat javára a bírónak, akinek fogalmi kelléke, hogy a sella curulis-on ne érjenek hozzá fel az érzések, indulatok és szenvedélyek, amelyeknek csak akkor lehet igazságos bírója, ha föléjük bír emelkedni.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

Valorizációs kérdések.

I. A zürichi korona. Valorizációs ügyekben a zürichi kurzust veszi a bírói gyakorlat alapul. A bírói ítéletek szerint ugyanis a svájci pénz, mint állandó értékű valuta mutatja a magyar pénz, mint nem állandó értékű valuta értékcsökkenését.

Köztudomású azonban, hogy már a világháború kezdetétől a pénzügyi kormányzat oly intézkedéseket tett, melyek alkalmassak voltak arra, hogy a valutánkat a semleges külföldön lehetőleg magas árfolyamon tartsák. Ezen intézkedések ismeretese. Eredményük az volt, hogy kétféle árfolyam alakult ki, egy hivatalos árfolyam és egy ú. n. zugárfolyam. Reális inkább a zugárfolyam volt, mert csak ezen az árfolyamon lehetett tényleg a külföldi valutát megszerezni. Ez a zugárfolyam a háború alatt a hivatalos árfolyamnál sokszor 3-4-szer magasabb volt. A háború befejezése után, amikor már a magyar pénzügyi kormányzatnak nem volt módjában a korona árfolyamát a külföldi piacokon oly hathatós eszközökkel fenntartani, s amikor a koronától való menekülés általános lett, tehát a koronát nem lehetett már mesterségesen se oly magas árfolyamon tartani, átlag kétszerese volt a zugárfolyam a hivatalosnak. Vagyis, ha pl. 1921 decemberben Zürichben 120-al jegyezték a magyar koronát, tehát 1 svájci frankért 120 magyar koronát kellett az árfolyam szerint fizetni, tényleg ha valaki svájci frankhoz akart jutni, kétszerannyi magyar koronát kellett fizetnie. Az árak, amennyiben maximálások által nem befolyásoltattak, nem a hivatalos, hanem a zugárfolyamhoz igazodtak. Ma visszatekintve ezen időszakra azt kell megállapítanunk, hogy a zugárfolyam volt a reális árfolyam, a hivatalos árfolyam pedig fiktív volt. Ezen állapot tartott egészen 1924. év elejéig, amikor a szanálással kapcsolatban a pénzügyi kormányzat sem tartotta fenn tovább a fiktív zürichi kurzust, hanem alkalmazkodott a reális zugkurzushoz. Ekkor történt az, hogy a korona árfolyama rövid időn belül előbb felére, azután egyharmadára esett. Azóta a korona jegyzése stabil és megfelel a reális értéknek, ami abban nyer kifejezést, hogy megszűnt a zugforgalom valutákban.

Ezeknek, amiket elmondottam lényeges kihatásuknak kell lenni a valorizációra. Ha egy hitelezőnek a követelése 1923. évi januárban volt esedékes és az a követelés peres volt és az adósnak a szanálás utáni időpontban kell valorizáltan fizetnie, úgy a hitelező, ha a hivatalos zürichi kurzusokon valorizálnak, legalább kétszer annyit fog kapni, mint amit követelése reálistan kitett, mert hiszen az 1923. januári zürichi kurzust fiktív volt, viszont a szanálás utáni kurzus reális. Ha például a követelés árú vétel-árából eredt, úgy a kereskedő az árú eladási árának kalkulálásánál bizonyára nem a fiktív hivatalos kurzust, hanem a reális zugkurzust vette számításba s így ha neki a fiktív hivatalos kurzus alapján valorizálnak, úgy kétszer annyit kap, mint amennyit követelése megért. Mindaddig, míg a szanálás be nem következett, a fiktív kurzus nem okozott olyan nagy jogtalanyságot, mert hiszen a fizetés idején is még fiktív volt a kurzus. Mióta azonban az árfolyam reális, azóta az igazságtalanság szembeszökővé vált.

Az újabb bírói gyakorlatban már bizonyos mértékben érzik ezt. Így pl. a tőzsdebíróság legfeljebb 50% erejéig valorizál. Újabban a Kúria is áttért sok esetben a 60%-os valorizációra, igaz, hogy azzal a különös indokolással, hogy az adósnak legfeljebb 60% erejéig volt módjában a pénzt, melyet jogtalanul visszatartott, valorizálni.

Véleményem szerint épen a szanálás folytáni rendszerváltozás miatt 50%-nál magasabb valorizálást alkalmazni még a legsúlyosabb esetekben sem szabad, mert ezzel a hitelezőt jogtalan előnyhöz juttatják.

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy az 50%-os valorizálást is jogosnak tartom, ez azonban nem tartozik ezen cikk keretébe.

Nagyon célszerű lenne, ha a kormány szakértők segítségével egy reális koronaárfolyam-táblázatot állítana össze, hogy ez legyen a bíróság segédeszköze. Ma különösen az elsőbíróságok alkalmazták vakon a zürichi kurzust és ezzel az adóst megkárosítják a hitelező javára.

II. Árúdífferencia valorizálása. Kereskedő eladott pl. 1921 június 1-én búzát augusztusi szállításra. A búzát nem szállítja, mire a vevő az árkülönbözetet követeli, mely a búza vételi ára és a szállítási határidőben jegyzet ára között mutatkozik. Erre a KT. és a tőzsdei usanceok szerint joga van. Igen ám, de bár a búza ára névleg kétszeresére emelkedett s így az árkülönbözet közel 100%-ot tesz ki, reálisan a búza ára nem emelkedett, mert svájci frankra átszámítva a június 1-i ár nem magasabb, mint az augusztus 1-i. Tehát nem a búza ára emelkedett, hanem a korona vásárlóereje csökkent az infláció folytán. A kereskedelmi törvény és a tőzsdei usanceok megalkotásakor nem gondoltak arra, hogy a pénzürték nem lesz állandó. Nem is lehet feltételezni, hogy ezen okból valamely törvény adott volna kártérítési igényt az eladónak. Mert hiányzik a kártérítési igény morális alapja. Az eladó, ki későbbi határidőre teljesítendő szállításra ad el abban a — jogos — feltevésben tette, hogy ugyanoly értékű pénzt fog kapni a fizetésekor, amilyen volt a pénzürték az eladáskor. Ha pedig ez a feltevés nem állt be, úgy új helyzet állott elő, mely szerződésbontó hatállyal bír. A bírói gyakorlat ezt a körülményt a gazdasági lehetetlenülés cím alatt be is vette és számos esetben alkalmazta is. De a gazdasági lehetetlenülés elve oly időben alakult ki, amikor még a valorizáció elve csak kivételesen alkalmaztatott s a Kúria még a valorizációellenes állásponton állott. Éppen ezért a gazdasági lehetetlenülés is nem általános elvként alkalmaztatott, hanem csak esetről-esetre. Ma a valorizáció elve mondhatni szabállyá vált. A valorizáció alapja pedig az, hogy az adós nem húzhat előnyt a pénzürték csökkenéséből a hitelező kárára. De ennek az elvnek a másik alkalmazása az, hogy a hitelező sem húzhat hasznot a pénzürték csökkenéséből az adós kárára. Ha tehát az árkülönbözet a pénzürték csökkenését fejezi ki csupán, úgy az e címen felmerült különbözet ugyanazon okból nem jár, mint amily okból az adós tartozik valorizálni.

Változik a helyzet természetesen, ha a teljes vételár előre lefizettetett, mert ebben az esetben az eladó védve van a devalváció ellen s így arra nem hivatkozhatik. Ha pedig vételár egy része fizettetett le előlegként előre, úgy ezen vételárrész tekintetében kell a vételt fennállónak tekinteni.

A bírói gyakorlat régebben azon az alapon mellőzte sokszor a gazdasági lehetetlenülés alkalmazását, hogy feltételezte miszerint az eladó a pénzürték esésének rizikóját magára vállalta, előre láthatta, belekalkulálta. Ilyen vélelmet alkalmazni sohasem szabad. Ellenkezésképp mindig fel kell tételezni arról, ki fix árért ad el, hogy a pénzürték állandósulásában bízva tette azt. Miután pedig a pénzürték állandósulásában bízni nemcsak joga az állampolgárnak, hanem kötelessége is volt, azért, hogy valaki ezt tette, az igazságszolgáltatás reája kárt nem háríthat. Az eladó ily esetekben bízott a koronában, a vevő pedig a korona esésére spekulált. Sajnos, egészen a szanalásig a koronakontremínöröknek volt igazuk. De az igazságszolgáltatás, az állam nem állhat a koronaesésre számítók pártjára, hanem azokat kell megvédelmeznie a károsodástól, akik bíztak a magyar koronában.

Mindaddig, míg a szanalás be nem következett, a bírói joggyakorlat nem mondotta ki ezt az elvet általános érvényűnek. Ma, amidőn a szanalás megvan, a korona értéke stabil, amikor a valorizációt általános elvként kívánják alkalmazni, feltétlen korrektívumként kell alkalmazni a fent kifejtett elvet. Kell pedig alkalmazni éppen a valorizáció miatt, mert különben azt az árkülönbözetet, mely tisztán a koronaesésen alapul, szintén valorizálva kell megítélni a vevő részére s így az eladó kétszeresen sujtatik.

Igaz, hogy az elvnek az integrális alkalmazása nehézséggel jár, mert eltérést jelent az eddigi általános gyakorlattól. Átmeneileg tehát akként lehetne az elvet alkalmazni, hogy az ily árkülönbözetek valorizálását mellőznék. Az ilyenféle ügyletek főleg 1921, 22-ben és 1923 elején köttettek meg, amíg a korona stabilizálódásában való bizalom teljesen meg nem rendült. 1923 elején már

áttértek a kereskedelmi életben a külföldi valutákban való kalkulálásra, de az előző két esztendőben nagyon gyakori volt az általam példázott eset s igen sok per van függőben és tétetik folyamatba állandóan éppen a valorizálás miatt.

De lege ferenda tehát a valorizálást oly követelésektől, melyek tisztán a korona értékcsökkenéséből erednek, meg kell tagadni és a bírói joggyakorlatnak is ily irányban kell igazodni.

Dr. Eisler Ede.

Reformra szorul-e a csődönkívüli kényszeregyesség?

A budapesti Árú- és Értéktőzsde választott bíróságának nyilvános és várótermei az ott elhangzott anekdotákról nevezetese. Itt idézte a kényszeregyesség helyes vagy helytelen volta körüli vitákon egy idős kolléga a budapesti kir. Kereskedelmi és Váltótörvényszék egyik régi elnökének mondasát: «Amíg én ülök az elnöki székekben, addig ez a bíróság kényszeregyességet jóvá nem hagy, mert én nem engedek hitelezőt arra kényszeríteni, hogy követeléséből bármit is elengedjen.» A vitatkozás hevében ezzel is azt kívánta az elbeszélő bizonyítani, hogy a kényszeregyesség bizony nem más, mint a hitelezők kisebbségi csoportján elkövetett magánjogi erőszak és ha már a nyugati jogfejlődéstől elmaradni semmiként sem akaró törvényhozásunk termékenységének virágjában felvette a csődtörvénybe a csődönbelüli kényszeregyesség intézményét (Csődtörvény 199—236. §§.), úgy a megkötött egyesség jóváhagyásának törvényes (200. §. 1—6. pont.) garanciáit oly rigorozusan kell alkalmazni, hogy kényszeregyesség minél nehezebben, vagy egyáltalában ne jöhessen létre.

Ez a tiltakozó álláspont még annak idején, virágzó gazdasági helyzetben, feltörekvő ipar, erős kereskedelem mellett sem találkozhatott osztatlan tetszéssel, mert hiszen a törvény a kényszeregyesség megkötésének lehetőségét intézményesítette az una-lomig ismert okokból: a hitelezők legalább követelésük 40%-át minden körülmények között megkapják (csődtörvény 200. §. 5. pont), amíg a csődeljárás végigfolytatásánál a 40%-nak a tört részére is bizonytalan, nem is beszélve a teljesítési határidőről. A vagyombukott könnyebben áll talpra, a vagyombukott kézbe kapja az egyesség folytán vagyonát, azt jobban értékesíti, mint a tömeggondnok, új vállalatokba foghat stb. stb.

Az ellenőrök már akkor is azzal érveltek, amivel ma: a hitelezők többsége arra kényszeríti a kisebbséget, hogy követeléséből engedményt adjon, későbbi fizetési határidőkben nyugodjék meg és ez az eljárás jogfosztáshoz vezet, mert senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy jogából engedjen.

Az ellenkező álláspont hívei már ekkor sem vették figyelembe, hogy a többségnek ugyanaz az érdeke, mint a kisebbségnek és hogy sokkal nagyobb baj volna az, ha a kisebbség akadályozhatná meg a többség akaratát. Ez egyébként is gyakoribb eset, mert a kisebbség bosszantásból, külön kedvezményre spekulációból igyekszik legtöbbször megakadályozni a kényszeregyesség megkötését, nem törődve azzal a tetemes kárral, amit eljárásával nemcsak a többségnek, de az egyetemes gazdaságnak annál is inkább okozhat, mert neki nem sok veszíteni valója van. Nagy követeléssel érdekelt hitelező a legritkább esetben kér csődöt.

Láthatjuk, hogy a csődeljárás keretén belüli kényszeregyesség híveinek meg volt a kellő megokolásuk az intézmény fenntartása mellett olyan időkben, amidőn fehér holló volt egy-egy fizetési képtelenség és midőn egy-egy csőddel végződő fizetőképtelenség nem rázta, mert nem rázhatta meg annyira a gazdasági élet fundamentumát, mint ma, tehát amidőn igazán nem volt annyira fontos, hogy a hitelezők legjobb esetben évek múltán kapják-e meg a tokekövetelésük 5%-át, vagy néhány hónapon belül a követelés 40%-át.

Annál inkább meg kell találni a csődönkívüli kényszeregyességi eljárás védelmét a mai gazdasági viszonyok közepette. A mai gazdasági viszonyok taglalása túlhaladná ezen kis írás kereteit, de nem hunyhatunk szemt kiáltó tények felett.

Gazdasági válság van! Nemcsak iparlovagok, hazardőrök, konjunkturális kereskedők, csalók válnak fizetőképtelenné, hanem — sajna — régi, jól megalapozott cégek is. Az egész Közép-Európán végigvonuló gazdasági válság orkánja maga előtt sepr

a gazdasági életbe sok ezer szállal bekapcsolódó ipari és kereskedelmi vállalatokat. Olyiknak csak a fedelét szedi le, vagy a kéményét dönti porba, még többet tesz azonban földdel egyenlővé. Ez az orkán egyenes utat tett meg haladásában és el kellett hozzánk is érkeznie.

Az 1921/22. évben az újonnan alakult csehszlovák államot látogatta meg; ott már kibevérték félig-meddig; a következő gazdasági évben már Németausztriában jelentkezett, hogy egy év múlva nálunk is leadja névjegyt. A csehszlovák köztársaságban dühöngő gazdasági válság fokmérőjeként a kényszeregyességek száma vehető és ha pontos statisztikai adatok nem is állanak rendelkezésemre, merem állítani, hogy a tőlünk átvett kényszeregyességi eljárást szabályozó rendelet kitűnően bevált, a kényszeregyességek jelentékeny részét a bíróságok az egyességek jóváhagyásával szankcionálták, csőd a legritkább esetben keletkezett és így a gazdasági életet e súlyosabb veszteségektől meg lehetett óvni.

Németausztria megszervezte a gazdasági rendőrséget, amely ugyancsak fényesen bevált, mert kitűnő gazdasági és könyvszakértői segítségével a fizetőképtelen vagyoni állapotát gyorsan megállapította és e megállapítás alapján már adva volt, hogy a siker reményével indítható-e meg a csődönkívüli kényszeregyességi eljárás, vagy sem. Csőddel végződő fizetőképtelenség igen ritkán fordult elő, épen e helyesen alkalmazott preventív intézkedések folytán.

A gazdasági válságot mi már megfelelő új intézkedésekkel fogadhattuk volna a környező államokban tapasztaltak alapján, ha ilyenekre de lege ferendá szükség volt. Szerintem ennek szüksége nem forog fenn és feleslegesen, vagy legalább is nagymértékben túlzott a hitelezői érdekeltségeknek ily irányú túltemperamentumos akciója.

A hitelezői védegyletek, kereskedelmi és ipari érdekeltségek a kényszeregyességi eljárásokkal való visszaélésről, kereskedelmi életünk balkanizálásáról cikkeznek és cikkeztetnek jobb ügyhöz méltó buzgalommal és a kormányhoz felterjesztést intéztek a kényszeregyességi eljárásról szóló rendelet megváltoztatása érdekében. E felterjesztések intern jellege megfoszt engem tartalmuk ismeretének lehetőségétől és így nem szállhatok azzal vitába, annyit azonban meg kell állapítani, hogy kereskedői és ipari érdekeltségek, tehát a gazdasági élethez ezer szállal fűződő gyakorlati gondolkodású férfiak tudhatnák, hogy a tömeges fizetőképtelenségek következménye a közép-európai gazdasági válságnak és a fizetőképtelenségek nem újabb, szigorúbb rendelettel, hanem a gazdasági viszonyok javulásával fognak megszűnni. Gazdasági válságok veszített háborúk után főleg, de ilyenek nélkül is bekövetkeznek időnként és a gyógyulás nem szigorú végrehajtási és csőd-eljárási szabályok alkotásával érhető el, hanem csakis koncepciózus gazdasági törvények meghozatala útján.

Milyen irányú változtatást, avagy kiegészítést kívánhatnak az érdekeltségek a 4070/1915. M. E. sz. rendeletben? Bocsássa ki talán az igazságügyi miniszter a kereskedelmi miniszterrel egyetértőleg azt a rendeletet, amelyben megállapítja a tartozások kiegyenlítésére fizetendő azt a legkisebb hányadot, valamint a tartozások kiegyenlítésére megszabható azt a leghosszabb határidőt, amelynek felajánlása mellett egyességi eljárásnak helye van? (Rendelet 6. §. 1. bekezdés.) Ez esetben az eljárást meg sem lehet indítani, ha az egyességi ajánlat a kibocsátott rendeletben megállapított kellékeknek meg nem felel. (Ugyanezen törvényhely 2. bekezdés.)

Tegyük fel, hogy a kormány bocsátja ki ezt a rendeletet úgy, hogy 40%-os kvóta a fizetendő legkisebb hányad és hat hónap a tartozások kiegyenlítésére megszabható leghosszabb határidő, amelynek felajánlása mellett az eljárás megindításának helye lehet. Ezzel már elejét vettük a visszaélésnek? Egyáltalában nem! Valaki abszolút becsületességgel, korrekten vezette a vállalatát, nem tékozolt, nem rejtett el semmit, nem koholt adósságokat, hanem szabályszerűen annyira elveszített akár árúbaissé, akár a közönség vásárlóképességének csökkenése vagy más a gazdasági törvényszerűségeken alapuló okok folytán mindent, hogy csak egy esztendő alatt fizetendő 20%-ot tud felajánlani. Ezt ez esetben csődbe kell kergetni, meg kell fosztani a nevétől, becsületétől, existenciájától, holott megállapítható, hogy vagyoni státusa nem engedi neki a nagyobb kvótának rövidebb idő alatti fizetését, bár mindenét ideadja nemcsak ő, hanem családja, barátai is.

A rosszhiszemű, ügyeskedő, csalárd, természetesen fel tudja ajánlani a megszabott minimumot, mert ügyesen meghamisította a könyv vezetését, elrejtette a vagyont és a 40% felajánlása mellett még mindig elég marad neki ahhoz, hogy a hitelezők rovására túl jó üzletet csináljon. Senki sem mondhatja tehát, hogy a minimális kvóta megállapítása valami csodaszert volna. A hitelezők talán néha-néha kevesebbet veszítenének el követeléseikből, de viszont elvész a kényszeregyességi eljárás erkölcsi alapja, ha nem köthet egyességet az, aki hibáján kívül, csakis a gazdasági viszonyok következtében lesz fizetőképtelen.

Rendeletek kibocsátása avagy a meglévők toldozása-foldozása helyett én a bíróságban látom azt a csodaszert, amelynek működése nem fogja engedni, hogy a kényszeregyességi eljárás családok divatjává fajuljon.

Az egyesség érvényességéhez a bíró jóváhagyása szükséges. (Rendelet 52. §. 1. bekezdés.) A jóváhagyás megtagadandó a Rendelet 53. és 56. §-aiban felsorolt esetekben mindenkor, míg a jóváhagyás megtagadását a bíró diszkréciójára bizza az 54. §. 1—4. pontja. És itt látom a bíró kezében azt a hatalmat, amellyel okosan élve, tekintet nélkül a 6. §. alapján kibocsátható rendeletben praeliminált legalacsonyabb kvóta megszabására, meggátolhat az érvényben lévő rendelet alapján minden visszaélést. És különösen hivatkozom itt az 54. §. 3. és 4. pontjára. Eszerint megtagadható ugyanis az egyesség jóváhagyása, «ha az adós vagyoni állapota felől kellő tájékozódást nem lehet szerezni», s «ha az adósnak az egyességben juttatott előnyök mértéke és az adós vagyoni helyzete közt a hitelezők hátrányára feltűnő aránytalanság mutatkozik.» Az első eset becsületes, a kereskedelmi törvényben kötelezett könyvvezetésre céloz. Olyan könyvvezetésre tehát, amelyből az adós vagyoni helyzete: aktívái, passzívái megállapíthatók és amelyből megállapítható, hogy a hitelezők hátrányára semmiféle «félrekönyvelés» nem történt. A bírótól viszont nem lehet kívánni, hogy könyvszakértő legyen, a bíró tehát elrendeli az adós könyveinek szakértői megvizsgálását minden olyan esetben, amidőn akár a vagyonfelügyelő, akár valamelyik hitelező ezt indítványozza.

Ha a rendeleten valamilyen korrekturának mégis történnie kell, úgy lehetne beszélni oly értelmű kiegészítésről, hogy az eljáró bíró köteles legyen bármely hitelező indítványára a költségek előlegezése esetén az adós könyveinek szakértői megvizsgálását elrendelni. A könyvek a Pénzügyi Központ revizori osztályának igénybevételével volnának megvizsgálандók. Nem akarom ezzel a bíróság könyvszakértőinek képességét és hozzáférhetőségét érinteni, de a Pénzügyi Központ igénybevétele mellett szól a revizori osztály speciális képzettsége és nagy gyakorlata. A Pénzügyi Központ várható vizsgálata esetén a nem tisztesleges módon gondolkodó elemek jobban meggondolják fizetőképtelenségük bejelentését, mert a Pénzügyi Központ vizsgálatának eredménye igen könnyen a kényszeregyesség el nem fogadására vezethet és ez esetben itt a csőd minden következményével együtt.

Nem volna akadálya szerintem annak sem, hogy a revíziót a Pénzügyi Központ az eljárás megindítása előtt végezze el vagy az adós vagy a bíróság megkeresésére és az eljárás megindításának a Pénzügyi Központ megfelelő jelentése legyen az előfeltétele. Az analógia erre már meg van a pénzügyi intézetek kényszerfelszámolásáról szóló törvényben. Pénzügyi intézet ellen kért csőd esetében a csődkerés folytán megtartandó tárgyalásra a Pénzügyi Központ, mint tudjuk, meghívandó és ha vállalja a bajba jutott pénzügyi intézet kényszerfelszámolását, a csőd nem nyitható meg. A Pénzügyi Központ bekapcsolása tehát nem novum és a bírónak teljesen tiszta képet nyújtana a Rendelet 54. §. 2—4. pontjaiban lefektetett irányban.

Kisebb szerepe van már a szakértői könyvvizsgálatnak a Rendelet 54. §. 2. pontja esetében, ahol az teendő vizsgálat tárgyává, «hogy az adós a fizetőképtelenség beállta vagy a fizetések megszüntetése után egyes hitelezőknek oly kielégítést vagy biztosítást adott-e, mely akkor vagyoni helyzetének meg nem felelt.» Túlélelmes adós ugyan olyan vagyontárgyakat adhat át kielégítésül vagy biztosítéskul, amelyek semmiféle leltárban fel nem lelhetők és így a könyvvizsgálat e szempontból amúgy sem volna eredményes.

Ezen törvényhelynek szervesen kellene bekapcsolódnia a Rendelet 19. §-ába; a 19. §. szerint ugyanis érvénytelenek többek

között az egyesség benyújtását megelőző két hónapon belül szerzett azon külön kielégítési jogok, amelyeket az adós vagyonához tartozó dolgokra vagy jogokra *végrehajtás* útján szereztek. Vagyis a nemvégrehajtás útján szerzett külön kielégítési jogok, még ha a már teljesen insolvens adós engedélyezte is azokat, érvényesek és a fedezettől megfosztott többi hitelezőnek nincs más fegyvere, mint az egyességi ajánlat ellenzésével kiprovokálni a csődöt, hogy megtámadási perrel lehessen a nem épen korrekten szerzett zálogjogot hatálytalanítani és a tömeget növelni.

Ha tehát már módosításról esik szó, akkor nem lehet szemet hunyni ama módosítás szükségessége és célszerűsége előtt sem, hogy a 19. §. szóhangzásából a «végrehajtás útján» szavak töröltesse, vagyis hogy az egyesség benyújtását megelőző két hónapon belül szerzett minden külön kielégítési jog legyen érvénytelen.

Ezen változtatás rációját az ilyen külön kielégítési jogok keletkezési módja adja meg. A mai előlegekkel terhelt, rendezetlen hitelviszonyok mellett a hitelügyletek nagyrésze, amidőn behajtásra kerül a sor, a türelmetlen hitelező kezében rendőri ügyvé válik és a megijedt adós nagyon könnyen hajlik a hitelezők többségét megkárosító olyan megoldás felé, hogy a feljelentéssel fenyegető hitelezőnek külön kielégítési jogot ad abban a reményben, hogy a többi hitelezővel valahogyan majd rendbejön. A vége a dolognak mégis a kényszeregyesség és az erőszakos, terrorizáló hitelező a Rendelet 19. §-a alapján nyugodtan őrizi a nem ép fair eszközökkel szerzett 100% erejéig kielégítést nyújtó zsákmányt akkor, amidőn a többi hitelező esetleg jelentéktelen kvótával kénytelen megelégedni.

A csődönkívüli kényszeregyességi eljárás sok tekintetben szorultna még rá a felsőbbíróság gyakorlatában jelentkezni szokott törvénytárgyakra. Erre eddig nem volt mód, mert a rendelet tíz éve áll fenn és a tíz évből kilenc és fél olyan év telt el, amely alatt alig volt a rendeletre szükség és így ez esetek ritkák voltak.

A helyzet ma már annyiban változott, hogy a kir. ítélőtáblák mind sűrűbben kénytelenek a kényszeregyességben előforduló jogesetekkel foglalkozni és így e téren is várható haladás és ez eszmék tisztázása főleg a tekintetben, hogy az egyességet jóváhagyó bíróságaink a jóváhagyó végzéseik meghozatalánál csak a Rendelet 53., 54. és 56. §-ait tartás-e szigorúan szem előtt vagy súlyt helyeznek-e arra az általános szabályra, hogy az egyesség jóváhagyandó mindenképen, ha az a hitelezők közös érdekeivel nem ellenkezik, mert a tulajdonképeni cél csak az lehet, volenti non fit injuria: ha a hitelezőnek megfelel az egyesség, akkor mindenkinek meg kell, hogy feleljen. Lehetne arról is beszélni, hogy nem elég a hitelezők érdekét, hanem a közérdeket is szem előtt kell tartani, vagyis hogy könnyelmű, tékozló, adósságcsináló, tudatlan elemek jogtalan vagyoni előnyökhöz ne jussanak. Ez utóbbi álláspontot foglalja el a francia csődtörvény 515. §-a, amely a közérdekre («l'interet public») helyezi a súlyt. A cikk elején én ugyan gazdasági érdekről beszéltem, azonban, különösen ma, senkisémm állíthatja, hogy a gazdasági érdek nem a legnagyobb közérdek.

A Rendelet 69. §-a értelmében úgy az első, mint pedig a felfolyamodási bíróságok egyességi eljárás egész folyamán soron kívül járnak el, tehát az egyesség gyors lebonyolítása a bíróság működésében is adva van, az 54. §. hatalmas fegyvert ad a bíró kezébe az egyesség jóváhagyását illetőleg és így meg kell maradnom azon álláspontomnál, hogy a kényszeregyességi eljárásról szóló rendelet lényegbe vágó módosítására nincs szükség.

Dr. Szegedi Samu.

A magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényjavaslat.

I.

A háborúelőtti magánjogunknak, a locatio-conductio operarumra, a munkaadó és munkavállaló közötti szolgálati viszonyra vonatkozó szabályait, a jogpolitikai liberalizmus jellemzi. A törvényhozó ezen jogterület legnagyobb részén magára hagyta a szerződő feleket: «tegyenek úgy, szerződjenek akkép, ahogy akarnak», «laissez faire». Eltekintve bizonyos s főleg mezőgazdasági alkalmazott csoportoktól — nem látta szükségesnek a törvény-

hozó, hogy az állami segítség védelmét nyújtsa a munkavállaló alkalmazottnak s épen ezért, amennyiben mégis szabályozta az alkalmazott és munkaadó közötti jogviszonyt — a felállított jogszabályokat nem ruházta fel cogens erővel, azok nagyjára csak diszpozitív jelleggel bírtak, amelyek helyett a felek szerződési akarata érvényesülhetett, (contractus legem ponit). A szolgálati viszonyra vonatkozó jogszabályok ezen irányzata különösen megnyilvánult a városi alkalmazottak: az ipari és kereskedelmi foglalkozás terén tevékenykedő minden néven nevezendő munkavállaló jogviszonyánál. Ezen felfogást hirdeti az 1884: XVII. tc. (ipartörvény) 88. §-a: «iparos és segéde közötti jogviszony szabad egyezkedés tárgya», továbbá a KT. 55. §-a «a segédszemélyzet szolgálati viszonya, valamint igényei a fizetéshez és ellátáshoz szabad egyezkedés tárgyát képezi».

A háborúelőtti jogunk míg egyfelől alapos gonddal szabályozta a «közalkalmazottak» szolgálati viszonyát, addig — eltekintve egyes speciális csoportoktól — nagyban-egészen véve, szabályozáson kívül hagyta a munkavállalók azon csoportját, amelyet az életben «magánalkalmazott» gyűjtő névvel nevezünk. A törvényhozó csak ott lépett közbe, ahol az állam gazdasági okokból nem nézhette közönyösen a szabadakarat mikénti érvényesülését, ahol a «szabadegyezkedés» meghiusulása vagy a munkavállaló existenciáját biztosító, kedvező szerződési kikötések hiánya, az állam eminens érdekébe ütközönek látszott. Agrár állam lévén, nem csodálkozhatunk tehát, hogy főleg a mezőgazdasági alkalmazottak jogviszonyát szabályozó törvényekkel találkoznak. A városi életben dolgozó s «tisztviselők», «hivatalnokok» névvel jelölt alkalmazottak nagy tömegéből, csak az ipari és kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozólag vannak tételes törvényeink. A KT. 53—55. §-aiban foglalkozik a kereskedő segédszemélyzetével, amely rendelkezések nagyobb részét az 1884: XVII. tc. 88—110. §-aiban foglalt rendelkezések hatályon kívül helyezték. Az utóbbi, az ipartörvény fenti §-aiban foglalt jogszabályok — amelyek tulajdonképen csak az ipari és kereskedelmi alkalmazottakat illetően bírnak tételes jog erejével — voltak azok, amelyeket a «per analogiam» alkalmazás folytán, a tisztviselők s hivatalnokok s általában a «magánalkalmazottak» szolgálati viszonyából eredő kérdések elbírálásánál bíróságaink irányadónak tartottak, még akkor is, ha az illető alkalmazott nem iparos és nem kereskedő, hanem más foglalkozással bíró munkaadó szolgálatában állott.

A háborúelőtti magánjogunkat — a magánalkalmazottak jogviszonyait illetően — egyfelől tehát a «szabadegyezkedés» elve, másfelől a magánalkalmazottak egész tömegét egységesen és tüzetesen szabályozó írott jog hiánya jellemzi. Mint magánjogunk csaknem egész területén, úgy ezen jogterületen is, a háború után nagy változások következtek be. Az 1915. évben megjelent 4118. számú M. E. rendelet, az első, amely a háború esetére vonatkozó kivételes hatalomról szóló törvényekre való hivatkozással, újabb jogszabályokat alkotott az ipari és kereskedelmi vállalatok alkalmazottaira. Ezen rendelet csak még a háború következtében előállott kivételes viszonyokat szabályozza, így a katonai szolgálatot teljesített alkalmazottak szolgálati viszonyának szünetelését stb., de már itt találkozunk azon principiummal, amely a jelen és úgylátszik a jövő magánjogunkat általában jellemzi, hogy az alkalmazott érdekeit védő pontokban — az «egyezkedés», a «szerződés» ellenére is — törvény (rendelet) cogens jogszabálya a kötelező.

A háború után, az alkalmazottak nagy tömegének a polgári életbe való visszatérésevel, a szolgálati viszony, a szükségletnek megfelelő, új szabályozást kívánt, amelynek irányzatát az előrenyomuló szociális gondolkodás adta meg. 1918 novemberében megjelent a Károlyi-kormány 4951/1918. M. E. számú rendelete, amely csak a kereskedelmi és ipari alkalmazottakra vonatkozott, de amelyet az ügyvédek és állami közjegyzők, ügyvédek és állami közjegyzői kamarák irodáiban alkalmazottak szolgálati viszonyára vonatkozó 6352/1918. M. E. és a fenti két rendelet hatálya alá nem tartozó, de a rendeletben tüzetesen felsorolt szolgálati ágakban dolgozó, másnemű magántisztviselők, szolgálati viszonyára vonatkozó 6488/1918. M. E. sz. rendelet egészített ki. A Károlyi-kormány ezen rendeletei voltak az elsők, amelyek nemcsak az ipari és kereskedelmi alkalmazottak, hanem általában a «magánalkalmazottak» jogviszonyát, bár három különböző rendeletben, de írott jog formájában szabályozták. Ezen rendeletek — eltekintve

a leszerelés átmeneti intézkedéseitől — a korábbi jogszabályokkal szemben három lényeges újítást vezettek be :

a) A felmondási határidőt három, illetve hat hónapra felemelték ;

b) kimondták, hogy a határozatlan időre kötött szolgálati szerződést csak írásban közölt felmondással lehet felmondani. Ezzel megnyitották az írásbeliség szerepét ezen a jogterületen is, amelynek, mint látni fogjuk, az új törvényjavaslatban igen nagy szerep jut;

c) bevezették munkajogunkba a törvény alapján járó végkielégítés intézményét. A végkielégítés intézményét ugyan már a gazdasági törvény is ismeri, azonban ez ott csak mint az özvegyet megillető végellátás s nem mint a szolgálatból elbocsájtott alkalmazottat megillető illetmény, szerepel. Hangsúlyozottan emelik ki ezen rendeletek, a szabadegyezkedés korábbi elvével szemben : «semmis minden olyan kikötés és megállapodás, amely a jelen rendelet határozmányaitól az alkalmazott hátrányára eltér».

Bár a munkaadót terhelő kötelezettségek szempontjából mérsékeltebb formában, de a Károlyi-féle rendeletek irányát követte, a tanácsköztársaság bukása után életbe lépett 4424 1919. számú és a jelenleg hatályban levő 1910.1920. M. E. sz. rendelet, amely azonban kizárólag azon magánalkalmazottakra vonatkozik, akik mint kereskedősegédek vagy tisztviselők, iparosnak vagy kereskedőnek szolgálatában állanak. Ezen rendeletek lényegükben fenn tartották a Károlyi-féle rendeletekben bevezetett s az alkalmazottak javára szolgáló, fenti három újítást.

II.

Mint láthattuk, a magánalkalmazottak szolgálati viszonyára vonatkozó jogszabályok különböző törvényekben és rendeletekben vannak szétszórva — eltekintve attól, hogy igen számos kérdést, de legfőképpen azt, hogy a létező írott jogszabályok kiterjednek-e s mily mértékben, a nem ipari vagy nem kereskedelmi alkalmazott magántisztviselőre — csak a bizonytalan joggyakorlat szabályozza. A létező tételes törvényeknek részben elavult voltak, az ingadozó joggyakorlattal szemben egységes törvény létesítése és az alkalmazottak fokozottabb szociális védelmének gondolata, már évek óta megérlelte a közvéleményben, hogy a magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényre sürgős szükség van, amihez kétségtelenül hozzájárul még azon alkotmányjogi kívánalom is, hogy ilyen fontos, az állampolgárok nagy tömegeit létezőjükben érintő kérdésben, nem rendelet, hanem törvény intézkedjen. Ezen célok megvalósítása végett, a kereskedelemügyi minisztérium egy törvényjavaslatot dolgozott ki a magánalkalmazottak szolgálati viszonyának szabályozásáról. A törvényjavaslat főbb rendelkezései és a jelen joghellyel szemben lényeges reformjai a következők :

1. A törvénytervezett hatálya nemcsak azon alkalmazottak szolgálati viszonyára terjed ki, akik kereskedőnek vagy iparosnak vállalatában, mint tisztviselők vagy kereskedősegédek vannak alkalmazásban, hanem a magánalkalmazottak egyéb csoportjaira is, amely csoportokat a javaslat taxatív felsorol. A felsorolt alkalmazott-csoportok, egy részükben egyeznek a Károlyi-féle rendelet csoportjaival. A törvényjavaslatban felsorolt alkalmazott-csoportok között szerepelnek : a bányavállalatok, a mezőgazdasággal s állattenyésztéssel kapcsolatos mellékipari vállalatok, a magánvasutak, az állami egyedárúsággal kapcsolatos vállalatok, a kézi-álgó kölcsönösüzletek, kórházak, gyógyintézetek, gyógyfürdők, gyógyszerárak. Azonkívül a törvény hatálya kiterjedne az ügyvédi és közjegyzői irodákban, mérnököknél, orvosoknál, nevelő és oktatási intézetek s színházak pénztári és irodai szolgálatában, végül jótékonyági és emberbaráti intézményeknél, mindenféle egyesületnél, társulatoknál, testületknél és munkásbiztosító pénztáraknál alkalmazottakra.

A törvény hatályának ilyen módon való megállapítása nem szerencsés és nem sikerült. A felsorolt csoportok között számos olyan van, amelynek felsorolása felesleges, mivel a munkaadó úgyszintén ipari vagy kereskedelmi vállalat (pl. raktári, hajózási stb.). Sokkal célravezetőbb és szabatosabb lenne, általános szabályként kimondani, hogy a törvény — amennyiben taxatív felsorolásban kivételt nem tesz — minden magánalkalmazott tisztviselőre hatályos.

2. A törvényjavaslatban előretör az írásbeliség formalizmusa. A szolgálati szerződés megkötése ugyan általában bármely alakban létesíthető, de a törvényjavaslat előírja, hogy «a munkaadó a megkötött szerződésnek tanusításául köteles legkésőbb a szerződés

megkötésétől számított három nap alatt, annak lényeges kikötéseit magában foglaló iratot az alkalmazottnak kiadni.» Azon megállapodás, amelyben a munkaadó kiköti, hogy a rendes üzemi körbe eső találmány szabadalma őt illesse — továbbá oly megállapodás, amelyben a munkaadó a munkaviszony alapján neki okozható kár fedezésére az alkalmazottól biztosítékot vagy a szolgálati kötelezettség nem kellő teljesítése esetére bírságot köt ki — csak akkor érvényes, ha írásba foglalják. Ugyancsak csupán írásba foglalás esetén érvényes az üzleti és üzemi titoknak, a szolgálati viszony megszűnése utáni időre vonatkozó kikötése, amely esetben az okirat minimális tartalmát is előírja a törvényjavaslat.

Egyébként a törvényjavaslat fenntartja a Károlyi-rendelet óta meghonosodott azon jogszabályt, hogy a határozatlan időre kötött szolgálati szerződést csak írásban közölt felmondással lehet felbontani.

Magánjogunk a háború óta erősen hajlik az írásbeliség felé. Ezen irányzat a 4420.1918. M. E. számú és az ingatlan elidegenítésére vonatkozó rendelettel kezdődött, majd a Károlyi-rendeletekből kiindulva, a határozatlan időre kötött szolgálati szerződés felbontásánál meghonosodott s újabb magánjogi törvényeinkben,* valamint a jelen törvényjavaslatban széles alkalmazásra talál, ahol is az írásbeliség ugyan itt-ott túlzott, de az alkalmazottak kellő védelme szükségessé teszi s helyeselhető.

(Bef. köv.)

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **A polgári eljárás és igazságügyi szervezet** módosításáról szóló törvényjavaslatot az igazságügyi bizottság az ellenzéki képviselők közreműködése nélkül tárgyalta. Miként értesülünk, alig néhány nap áll a nemzetgyűlés plénumának rendelkezésére, hogy a törvényjavaslatot szétosztásától kezdve annak tervbe vett tárgyalásáig tanulmányozhassa. E javaslat pedig nem csekélyebb kérdéseket szabályoz, mint az egyes bírói hatáskör kiterjesztése és oly új intézményeket ölel fel, mint az appellatio per saltum. Hogy a minisztérium a nemzetgyűléstől nem vár szakszerű bírálatot, azt még csak valahogy megtudjuk érteni. Alig érthető azonban, hogy miért nem érdeklődik a szakközönség véleménye iránt, miért nem küldi meg pl. a szakjavaslatokat a szaksajtónak, miként az a régi Magyarországon szokás volt? Nyilván nem kíváncsi a bírálatra. Kérdés azonban, miért nevezik a kormánytiszteletreméltó magánvéleményét, amelyet a nemzetgyűlési funkciót teljesítő egységes párt jóváhagyott, jogi törvényalkotásnak?

— **Állampolgárságon kívüli állapot és kettős állampolgárság** címen érdekes előadást tartott Oppenheimer M. Albert londoni ügyvéd az ügyvédi körben. A békeszerződésből kifolyólag az angol bíróságok ismétellen foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy elveszítheti-e valaki állampolgárságát anélkül, hogy más állam polgárává lett volna, továbbá, hogy lehetséges-e, hogy valaki egyidőben két állam polgára legyen. Ezeknek a kérdéseknek mikénti eldöntése súlyos következményekkel jár, mert ezektől függ, például, hogy a német állampolgár, aki a német állam kötelekéből elbocsáttatott, de más állam kötelekébe fel nem vétett, továbbá angol állampolgár, aki a német állampolgárságot is megszerezte, ellenséges állam polgárának tekintendő-e vagy sem. Előadó részletesen ismertette a kérdés angol precedenseit.

— **Az egységes bírói és ügyvédi vizsga statisztikája.** 1923-ban 725 jelölt jelentkezett a vizsgára, 1924-ben 649, vagyis 10%-kal kevesebb. 1924-ben is úgy, mint 1923-ban a vizsgára első részben jelentkezőknek 10%-a utasított a vizsgának egészében való megismétlésére, 27% pedig pótvizsgára.

— **Valorizáció.** 1. A kezes kötelezte magát, hogy felperesnek számszerűleg meghatározott összeget és ennek kamatait meghatározott napon megfizeti, ennek «... eleget nem tévén, az alperes a felperest megillető követelésnek jogellenes visszatartásával nyilván vétkes késedelembe esett, ennek pedig az állandó-

* A társasház-tulajdon létesítéséhez szükséges egyesség érvényességéhez (1924: XII. tc. 1. §. okirat szükséges. Írásbeli közlést ír elő az 1924: XIII. tc. (a fogadós felelősségről) 2. §-a.

sult bírói gyakorlat értelmében az a folyománya, hogy az alperes a mulasztás tartama alatt beállott korona-árfolyamcsökkenés erejéig a felperest kárpótolni tartozik. *Az a körülmény, hogy az alperes kötelezettsége kezességéből származik, a felperes valorizációs igényének megállapítását nem befolyásolja.*» (P. IV. 2276/1924. — 1925 január 9.)

2. A kir. Kúria által ítélkezésében követett állandó gyakorlat értelmében a valorizáció visszahat arra az időpontra, amikor az adós tartozásának megfizetése tekintetében a pusztán fizetési késedelmet meghaladó vétkes késedelembe esett, tehát a kérelem előterjesztésének időpontja ebből a szempontból mérvadó nem lehet; a valorizálás tartama pedig... csak akkor fejeződik be, amikor az adós tényleg fizet. Eszerint *a felperes valorizációs igénye nem korlátozható a korona értékének a valorizáció iránti kérelem előterjesztéséből a fellebbezési tárgyalás befejezéséig terjedő időszakban beállott értékcsökkenés megtérítésére.* (P. VII. 2867/1924. — 1924 december 2.)

3. Felperes csak a fellebbezési tárgyaláson kérte követelésének valorizálását, az elsőbíróóság ítélete ellen nem fellebbezett, az első fellebbezési tárgyaláson az elsőbírói ítélet helybenhagyását kérte: ezért «alperes csak az elsőbírói ítélet teljesítésére szabott határidő lejártától... bekövetkezett értékcsökkenés által a fizetés napjáig előállott különbözethez a megtérítésére volt kötelezhető». (P. VII. 2027/1924. — 1924 október 30.)

4. A valorizáció iránti igény, mint járulékos természetű szolgáltatás az adós vétkes késedelmétől feltételezetten, csak a hitelező kérelmére lévén megítélhető, annak érvényesítésénél a kérelem előterjesztésének az időpontja a határozó, az alperes tehát egyrészt a fizetéskor csak a keresetben érvényesített igényt tartozik kielégíteni, másrészt a felperes csak a kérelme alapján támaszthatván e tekintetben követelést, csak a fizetéssel ki nem egyenlített összeg után igényelheti azt a különbözetet, amely a pénz értékváltozásával előáll. (P. II. 1801/1924. — 1924 dec. 2.)

5. A kir. Kúria felperes követelését alperes vétkes késedelve miatt valorizáltan ítélte meg; a valorizálást azonban csak a fellebbezési beadásától számítva, mert felperes valorizációs kérelmét csak ebben terjesztette elő. (P. II. 2237/1924. — 1924 dec. 9.)

6. Felperesek 80,000 K-ban számították fel kárkövetelésüket, a fellebbezési bíróság ebből csak 37,500 K-t állapított meg és az alperes kártérítési kötelezettségének ebben a terjedelemben megállapítása ellen jogorvoslattal nem élt. A felperesek kárkövetelésének jó része ezek szerint alaptalannak és alperes védekezése alaposnak bizonyult s így a felperesek által a fellebbezési eljárás során valorizálás iránt támasztott igényüknek a fentiekben vázolt előfeltételei (a pernek alperes által alaptalan kifogásokkal való elhúzása) fenn nem forognak. Ezért a valorizálás iránt előterjesztett kérelem elutasítása miatt emelt felülvizsgálati panasz sem alapos. (P. VII. 3320/1924. — 1924 január 7.)

7. Felperes eredetileg a szerződés teljesítését követelte s csak egy későbbi tárgyaláson tért át a gazdasági lehetetlenülés megállapítása esetére, másodsorban kártérítési igény érvényesítésére. Felperes követelésének valorizálását a Kúria csak ezen tárgyalás időpontjától számítva ítélte meg, mert «amíg a felperes az alperestől kártérítést egyáltalán nem követelt, az alperes a felperest megillető kárösszeg fizetése tekintetében egyáltalán késedelemben, annál kevésbé vétkes késedelemben nem lehetett.» (P. VII. 2900/1924. — 1924 december 5.)

8. A vasúti közegek vétkes gondatlansága folytán keletkezett kárért a vasút teljes kártérítéssel tartozik. «Teljes kártérítést akkor nyújt a vasút, ha megfizeti azt az összeget, amelyért a károsult az elveszett árut beszerezheti.» P. VII. 1633/1924. — 1925 január 7.)

9. A Kúria — az 1923:XXXIX. tc. 1., 2. és 6. §§. alapján — megítélte a tőke valorizációja mellett a késedelmi kamat helyébe lépő mérsékelt kártérítést. (P. II. 1882/1924. — 1924 dec. 3.)

10. Az a fél, akinek hibájából, vagy akinek terhére rovandó körülmények miatt nem ment teljesedésbe az ügylet, az előbbi állapot helyreállításaképen neki járó összegnek valorizált értékben való megfizetését nem igényelheti. (P. VII. 2159/1924. — 1925 január 14.)

11. Felperes keresetével turpis causa miatt elutasították, ellenben követelhet in integrum restitutiót. Az összegnek valorizáltan való visszaélése iránti kérelmet azonban a Kúria elutasította, «mert a valorizálás kártérítés jellegével bír, már pedig jó erkölcsökbe

ütköző ügyletből folyóan bíróság előtt kártérítési igény nem érvényesíthető.» (P. VII. 3095/1924. — 1924 december 12.)

12. Másik esetben a Kúria turpis causa fennforgása mellett in integrum restitutio címen valorizálva ítélte meg az előre lefizetett összeget. «A kapott összeg eredeti értékében való visszatérítésére kötelezést az is megokolja, hogy az alperes perbeli hosszas védekezése mindenképp alaptalannak bizonyulván, fizetési késedelve vétlennek nem tekinthető.» Ugyanebben az ítéletben azt is kimondotta a Kúria, hogy «... a pénzérték ingadozása idején a rendes kereskedő elemi kötelezése a tartozásának idejében való kiegyenlítéséről vagy fedezéséről való gondoskodás, melynek elmulasztásával előállt helyzetből... a másik fél jogos érdekének sérelmével járó jogot nem származhat.» (P. IV. 1130/1924. — 1924 október 22.)

13. Alperes a felperesnek eladott és annak tulajdonába átment gépeket jogosulatlanul eladta. «Felperes a kérdéses gépek egyenértéke fejében olyan összegnek a megtérítését igényelheti a teljesítést vétkenesen elmulasztott alperesektől, amelyért a kérdéses gépeket az azok eladását közlő alperesi értesítés kézhezvétele idején másoktól beszerezhetette volna... Az eladó alperes, aki az eladott gépek vételárát a felperestől előre felvette és azt, valamint a felperesnek eladott gépek újbóli eladása folytán kezéhez befolyt vételárát üzlete körében befektethette és hasznosíthatta, az egyenérték megtérítése tekintetében fennálló kötelezettségét annak idején vétkenesen elmulasztván, eme kötelemét most már csak olyképp szüntetheti meg, ha a kérdéses gépeknek... egyenértékét arra való tekintettel, hogy ezen igénynek érvényesítésével a kereset beadásáig a felperes is megokolatlanul késett, ennek folyamánként pedig a pénzünk vásárlóerejében az 1920 október havától (a gépek eladását közlő alperesi értesítés kézhezvételének ideje) a kereset beadásáig beállott értékcsökkenés, mint a saját mulasztásának a következménye, a felperes terhére esik, annyi koronával egyenlíti ki, amely a kereset beadása idején fennállott árfolyamnak megfelel.» (P. IV. 1634/1924. — 1924 november 25.)

— **A német Reichsgericht valorizálási gyakorlatából** érdemes néhány jogesetet közölni. I. A felperes gépet vett az alperestől, aki a szállítást abból az okból megtagadta, mivel a megrendelés óta az árak oly nagy arányban emelkedtek, hogy a szerződésileg kikötött árban nem képes szállítani. A vevő keresettel kérte a szállítást a szerződési vételár ellenében. A Reichsgericht úgy döntött, hogy az eladó köteles szállítani, de a vevő köteles valorizált vételárát fizetni. Ez a döntés azért érdemel figyelmet, mivel a bíróság megállapítja, hogy az eladó késedelembe esett, ez azonban nem akadályozza annak, hogy valorizálást követelhesen; a késedelem és a valorizálás nem függ össze; ha az eladó a késedelem által kárt okozott, ám érvényesítse azt a vevő. (Jurist. Wochenschrift 1924. évi 18/a. sz. füz. 1425. old.) Ebben a döntésben a Kúria felfogásától nagyon eltérő felfogást látunk. Nézetem szerint a német Reichsgericht felfogása a helyes, amelyre nézve még megjegyzem, hogy ez az állandó bírói gyakorlat.

2. Egy vasúti balesetből kifolyólag az elszerencsétlenül elhunyt örökösei a vasúttal egyezségileg kártalanításul évi tartási összegben («Unterhaltsrente») megállapodtak 1918-ban azzal, hogy ezáltal minden más igényről a jövőre is lemondanak. Most a megváltozott viszonyokra való hivatkozással kérték a tartási összeg felemelését. Ennek a Reichsgericht helyt adott, mert a felek közti megállapodásban a clausula rebus sic stantibus bennfoglaltnak tekintendő. A megállapodásnak célja az volt, hogy a felperesnek a tartási összegből az életfenntartásához szükséges beszerzéseket megtehessek. A pénz elértéktelenedése folytán az egyezségileg megállapított tartási összegből nem lévén lehetséges, a megfelelő felemelés indokolt. (Id. h. 1428. old.) Ezt a jogi és szociális szempontból helyes döntést a németektől csak irigyelni tudom.

3. Vasúti fuvarozás közben elveszett ingóért kártérítést követel a felperes a vasúttól. A keresetnek helyt adtak. Azután beállott a pénznek nagy elértéktelenedése, amelyekből a felperes csatlakozva az alperes fellebbezéséhez, valorizációt kért, ennek is helyt adtak. A valorizálási kérelemmel szemben az alperes az egy évi elévülést érvényesítette, mind az a valorizálási kérelem az egy évi elévülési idő után lett érvényesítve; ennek a kifogásnak sem adott helyt a Reichsgericht. (id. h. 1434. old.) Ebben a döntésben is megnyilvánul a Reichsgericht által követett szabadérvű felfogás. Nálunk haboznak, vajjon a vasúttal szemben lehet-e

valorizálni, ami felett Németországban már nem is gondolkoznak. De az is látható e döntésekből, hogy a valorizálást nem teszik függővé az alperes «vétkességétől», sem pedig a károsult fél anyagi helyzetétől (amint az egyik kúriai ítélet tette), amelynek fogva a károsult az elvesztett ingókat esetleg sajátjából beszerezhetne volna. Mindez a valorizálás kérdésével össze sem függ. Nézetem szerint a német judikatura előbbre van a mienknél.

Dr. Schuster Rudolf.

— **A büntetőjogi elméletek bírálata** bevezetésül a büntetés-kiszabás elméletéhez címmel dr. Heller Erik Pázmány Péter-egyetemi magántanár 142 oldalra terjedő munkát bocsátott közre (Kilián Frigyes utóda bizom., ára 49,000 K.). Könyvének túlnyomó részében (10—106. old.) a büntetés jogalapjára és céljaira vonatkozó elméletek bírálatos ismertetését nyújtja gondos fel dolgozásban. Saját véleményében (107—139 old.) annak behozatalára törekszik, hogy a megtorló és a célbüntetés nem ellentét, mert a védelmi büntetés irányadó elve is csak a lélektani kényszer lehet s a védekezés csak ennek keretein belül történhetik. Szerinte a megtorló büntetés a legjobb védelmi büntetés. Hogy a generálprevenció valóban hatékonyabb, mint a büntetéssel folytatott speciálprevenció, az kétségtelen, de csupán a szavakkal üzdött játék, ha a speciálprevenzív-büntetés viszonylagos értéktelenségéből ítéljük meg a büntetéssel szemben gyakorolt társadalmi védelemnek elméleti jelentőségét. Jellemző a neo-klasszikusok álláspontjára, hogy elméletük igazolását az ellenfeleik alapgondolatában, a társadalomvédelmi célban keresik és beismerik (Heller: 110. old.), hogy a büntetést nem lehet az erkölcsi igazság kiszolgáltatásának tekinteni. Bizony nem könnyű feladat abszolút elméletet relatív alpra fektetni.

— **Már visszafizetett jelzálogtartozások valorizálása.** A *jenai felsőbíró* azt mondta ki, hogy ha a hitelező törlési engedélyt nem adott, de a fizetést fenntartás nélkül elfogadta, úgy utólag valorizációt nem igényelhet. A *német bírói döntések* 1924 dec. 3-i ítélet szerint azonban a fenntartás nélküli elfogadás megszünteti ugyan a személyi tartozást, de nem az ingatlanak dologi szavatosságát. Ez alapon az ingatlant, az aranyárka 15%-ával, továbbra is tartozásban levőnek mondta ki. (V. 83/24.)

Lipótvárosi ügyvéd, bíróságok közelében elsőemeleti helyiséget adhat kartársnak telefonhasználattal, esetleg csak egy szobát albérbe azonnal vagy március elsejére. Ajánlatot «Kollegialitás» címre kiadóra kér. 17667

Fővárosi bejegyzett kir. közjegyző-helyettes irodát keres. Cím a kiadóhivatalban. 17665

Ügyvédjelölt, háromévi gyakorlattal, Budapesten állást keres. Cím: Dr. Bálint Jenő, Sásd, Baranya megye. 17664

Vidéki ügyvédi irodát átvenne németül és tótul tudó, vidéki gyakorlattal bíró fővárosi ügyvéd. Ajánlatokat kérek «Tökeerős» jellegre Tenzer hirdetőjébe, Budapest, IV., Szervita-tér 8. 17668

Ügyvéd, nyugd. községi jegyző, vm. th. főügyész, keresztény, perfekt német, tótul, szerbül beszél, bárhol közjegyzői irodában vállal foglalkozást, amely mellett kisebb forgalmú ügyvédi gyakorlatot is folytatna. Szíves ajánlatok «Becsület és munka» jelgén, kiadóra. 17657

Keressék helyettes, esetleg gyakorlott jelöltet. Dr. Sziklay Zoltán, kalocsai kir. közjegyző. 17659

Középkorú ügyvéd, jogi író, aki saját irodáját családi okokból megszünteti, kizárólag nagy ügyvédi irodában alkalmazást keres. Bármilyen nagy iroda önálló vezetését ellátja. Előkelő uraktól referenciák. Címet megad: Südy Aladár pénzügyminiszteri m. tanácsos, Budapest, Ostrom-u. 6. sz. 17655

Teljes gyakorlattal bíró, most vizsgázott ügyvéd, irodavezetést vállalna, társulna avagy közjegyzőhöz menne. Ajánlatokat «Irodavezető» jellegre a kiadóhivatal továbbit. 17647

IV., Váci-u. 36.

Telefon:

József 146-52.

Ideal Írógép
Klotild-palota

GÉPIRÁSI MUNKÁKAT

bármily természetű, magyar és német nyelven, továbbá gépbediktálást és szövegnek gyorsírásba való felvételét vállalja lakásán disztingvált hivatalnoknő. **Vértes, Akácfa-utca 18, III. em. 16.** Értekezés: délben 1—3 és este 7—8 között. — Telefon: délben 12—1-ig és délután 5—6-ig 101—16. 17668

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST 17662

Szobáink városi és interurban telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvizes és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Bírósági Hites Toimácsok Irodája

V., Koháry-utca 2—4. sz.

Telefon 163-60 17661

Hiteles fordítások minden nyelvre

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzó
Fizikai és chemiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

**Most jelent meg!
Évek óta nem volt kapható!**

DÁRDAY SÁNDOR

IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁR

Két kötetben * új kiadása * Kötve és füzve

Az I. kötet (424 kéthasábos oldal) tartalma:

Perjog.
Telekkönyvi-,
Lakásügyi-,
Nemzetközi jogsegély.

A II. kötet (434 kéthasábos oldal) tartalma:

Hiteljog.
Kereskedelmi-,
Iparügyi-,
Tőzsdei joganyag.

A most megjelent nyolcadik kiadás,

az új «Dárday»

megvalósította azt a nehéz feladatot, hogy teljes képét adja annak a nagy anyag tömegnek, mely a törvényekből, rendeletekből és a bíróságok joggyakorlatából kijegecesedve, az új törvények és rendeletek tömkelegében

ma az élő jogot alkotja.

Minden jogásznak, bírónak, ügyvédnek, közigazgatási tisztviselőnek, pénzügyintézetnek, ipari és kereskedelmi vállalatnak nélkülözhetetlen!

Bolti ára: kötve 294,000 korona, füzve 252,000 korona.

Kapható minden könyvkereskedésben

és kedvező részletfizetési feltételek mellett

KELEMEN D. ÉS TÁRSA cégnél

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felolós szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Merkl Adolf bécsi egyetemi tanár: A mai Magyarország államformájának kérdéséről. — S.: Bírák és választott bírák. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: A részvénytársaságok mérlegének realitása kereskedelmi jogunk szempontjából. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényjavaslat. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XVIII. k. 1. iv.

A mai Magyarország államformájának kérdéséről.

E soroknak nem az a céljuk, hogy beleszóljanak abba a vitába, hogy milyen legyen Magyarország végleges államformája. Nem lehet célunk ez már csak azért sem, mivel arra a kérdésre, hogy melyik a legmegfelelőbb államforma, egy bizonyos államforma iránti elvi előszeretettel mellett sem lehet általános érvényű feleletet adni. Ezt a kérdést minden ország és minden kor számára külön kell eldönteni s az e döntésnél számbaveendő viszonyokat a közelálló külföldi megfigyelő sem tudhatja helyesen megítélni. A hely és kor viszonyaitól függetlenül eldönthető azonban az a kérdés, hogy milyen államformája van valamely államnak: erre a kérdésre a felelet nem is szubjektív politikai követelményekből és kívánságokból fakad mint az előbbi kérdés esetében, hanem objektív jogászai megismerésből.

De vajon kérdés tárgya lehet-e, hogy milyen államformája van Magyarországnak? Nem döntötte-e el ezt a kérdést már a tételes magyar közjog? Az a hivatalos terminológia, amely ma is «magyar királyságról» s «magyar királyi» hatóságokról beszél, hagyhat-e fenn kétséget az iránt, hogy ez az állam monarchia?

Mindenesetre. Mert hiszen a jogrend csupán megalkotja azokat a jogintézményeket, amelyeknek alapján az államforma kérdésében véleményt nyilváníthatunk, a jogtudománynak a feladata azonban, hogy az alkotmány, különösen pedig a legfőbb államszervekre vonatkozó tételes szabályozás alapján eldöntse azt, hogy a kérdéses alkotmány milyen államformát mutat. A jogtudomány csak akkor teheti magáévá az államforma jellegére vonatkozó azon programmszerű kijelentéseket, amelyekkel az alkotmányos alaptörvényekben nem egyszer találkozunk, ha az alkotmány tartalmi rendelkezései összhangban vannak az említett programmszerű kijelentésekkel. Azt a véleményt, amelyet az alkotmány maga nyilvánít az államforma jellegének a kérdésében, a jogtudomány megerősítheti, de meg is cáfolhatja. Az a vélemény kétségkívül ú. n. «nem kötelező törvénytartalom» (unverbindlicher Gesetzesinhalt), mert a jogtudomány számára az államforma megítélésénél csakis magának az alkotmánynak az állam szervezete és működésére vonatkozó rendelkezései lehetnek irányadók.¹

Az a hivatalos terminológia, amely «magyar királyságról» beszél, azonban ilyen «nem kötelező törvénytartalomra» sem támaszkodhatik. A forradalmak előtti törvényeket itt nem vehetjük tekintetbe, mivel a monarchikus államformára vonatkozó kijelentéseik az alkotmánynak azóta bekövetkezett változása folytán tárgyaltanokká válhattak. A restauráció utáni törvényhozás pedig — tudatosan és szándékosan — tartózkodott az államformára vonatkozó kifejezett véleménynyilvánítástól.

¹ Az osztrák szövetségi alkotmány ama kijelentésére nézve, hogy «Ausztria demokratikus köztársaság» ugyanezt állapítja meg Kelsen—Froelich—Merkl «Kommentar zur österr. Bundesverfassung» c. munkája. (Verlag F. Deuticke. Wien, 1922.) 65—66. 1.

A jogtudomány tehát akkor, amikor Magyarország államformájáról véleményt akar alkotni, két okból is az alkotmány tartalmi rendelkezéseire, különösen a legfőbb államszervekre vonatkozó szabályozásra van utalva.

Az idevágó törvényhely — az 1920: I. tc. 12. §-a — a következőképpen rendelkezik: «A nemzetgyűlés addig, amíg az államfői hatalom gyakorlásának mikéntjét véglegesen rendezi és ennek alapján az államfő tisztét tényleg átveszi az államfői teendők ideiglenes ellátására, a magyar állampolgárok közül titkos szavazással kormányzót választ».

Ez a törvényhely kétségtelenül alapul szolgálhat arra, hogy Magyarország jelenlegi államformájáról tudományos véleményt alkothassunk. Tartalma szerint az államfőre vonatkozó szervezeti szabály s az összes szokásos fogalm meghatározások szerint épen az államfő jogállása dönti el azt a kérdést, hogy valamely állam monarchia-e vagy köztársaság.

Igaz, hogy az 1920: I. tc. 12. §-a csupán ideiglenesen szabályozza az államfő jogállását. Kifejezetten későbbre tartja fenn e kérdés egyébkénti végleges szabályozását. Ez az egyébkénti szabályozás azonban sem tartalmilag nincs körvonalazva, sem időbelileg nincsen meghatározva. A végleges közjogi állapot bekövetkezése egy «dies incertus an et quando»-tól függ. Épen ezért a végleges szabályozásra vonatkozó törvényes ígéretre való tekintet nélkül felvethetjük és megoldhatjuk a jelenlegi közjogi provizorium érvénybenlétének idejére nézve az államforma kérdését.

Az 1920: I. tc. félreérthetetlen módon eldönti a jelenlegi, igaz, hogy csak provizorikus államformának a kérdését: még pedig akként, hogy Magyarország — mindenesetre csupán az államfő jogállásának tervbevett végleges szabályozásáig — köztársaság.

Ez a megállapításunk bizonyára meglepő. Mindazonáltal csupán a jelenlegi jogállapotnak a multbeli és a várható jövőbeli jogállapottal való összehasonlása folytán meglepő. Ha azonban csupán a jelenlegi jogállapotot tekintjük, ha az időzített ma érvényben levő törvényhelyet magát vesszük figyelembe, úgy előbbi megállapításunk általánosan elismert premisszákból szükségszerűen folyó konkluzió.

Tudjuk, hogy a jogászok még mindig keresik a monarchia és a reszpublika fogalm meghatározását és megkülönböztető jelét.² A legelterjedtebb még az ó-görög államtanból származó fogalm meghatározás szerint monarchia az az állam, amelyben egy, reszpublika pedig az, amelyben több ember uralkodik. Georg Jellineknek,³ a ma is még legnagyobb tekintélyű német államjogásznak a meghatározása szerint viszont a különbség a két államforma közt az államakarat keletkezésének az eltérő módjában rejlik: monarchiában az államakarat fizikai, helyesebben pszichikai jellegű, egy egyén hozza létre, reszpublikában az államakarat jogászai természetű, valamely testület alkotja meg. Ez a nagyon is problematikus megkülönböztetés különben az először említett s általam röviden «számelméletnek» nevezett felfogásra vezethető vissza, mert hiszen kétségtelen, hogy az ú. n. fizikai akarataalkotás mögött egy ember, a jogászai akarataalkotás mögött pedig több ember akarata áll. Egy harmadik, különösen Ausztriában népszerű elmélet szerint, amely a bécsi egyetem néhai tanáráról Edmund Ber-

² V. ö. «Das Kriterium von Monarchie u. Republik» c. cikkemmel (Zeitschrift für Verwaltung. 56. Jg. 2/3 H. Verlag Moritz Perles Wien.) 63. 1.

³ Allgemeine Staatslehre. (Springer. Berlin III. Aufl. 1920.) 669. 1.

natzik-tól⁴ származik, a monarchiát az jellemzi, hogy a monarchikus államfő közjogi állását «saját jogán» bírja, míg a köztársasági államfőnek ilyen «saját joga» nincs. Végül legyen szabad megemlítenem, hogy én magam úgy vélem, hogy a szokásos terminológiának — amely bizonyos egymástól alkotmányos berendezésükben sokszor igen lényegesen különböző államokat egyaránt monarchiaknak, másokat ellenben, amelyek egymástól ugyancsak igen mélyrehatóan különböznek, egyes monarchiakhoz viszont sok hasonlóságot mutatnak, egyaránt köztársaságoknak nevez — az az öntudatlan ráció rejlik a mélyén, amely a megkülönböztetés alapját az államfő működésének időtartamában találja meg: monarchiak azok az államok, amelyek elvileg élethossziglan működő államfővel bírnak (eltekintve a trónról való lemondás s a trón egyébkénti elvesztésének eseteitől), köztársaságok pedig azok az államok, amelyekben az államfői működés időhöz van kötve.

Ezekre a fogalom meghatározásokra áll az, hogy igaz voltuk nem bizonyítható be, csupán célszerű vagy célszerűtlen voltuk igazolható. A monarchia és a köztársaság elnevezése csupán az állami alkotmányok tipikus hasonlóságainak a jelzésére szolgáló terminus s a jogászvilág célszerűségi szempontok szerint igazodó konvencionális megegyezésétől függ az, hogy az egyes állami alkotmányok milyen közös vonásainak a megjelölésére alkalmazza ezeket a terminusokat. Idevonatkozólag, amint láttuk, nem alakult ki egységes konvenció. Csupán abban a tekintetben észlelhető bizonyos megegyezés, hogy a monarchia és a köztársaság megkülönböztetésénél az államfő jogállása szokott irányadó lenni.

Akár melyik szokásos fogalom meghatározás alapján arra az eredményre kell azonban jutnunk, hogy a mai Magyarországot az államfő jogállásának törvényes szabályozása alapján a köztársaságok közé kell soroznunk.

A fentebb idézett 1920 : I. tc. szerint az államfői tisztet a kormányzó tölti be. «Államfő» a mai közjogi tudomány szerint valamely akár monarchikus, akár republikánus államnak az az államszerve, akinek a kezében a hatáskörnek egy bizonyos minimuma, a «kormányzati cselekményeknek» egy kisebb vagy nagyobb csoportja összpontosul. A kifejezés szó szerinti értelmével ellentétben az «államfőnek» nem kell a legfőbb vagy legtágabb hatáskörű államszervnek lennie. Lehetséges, hogy az államfőnek egyáltalában nincsen meritorikus részesedése a törvényhozásban s hogy hatásköre a végrehajtó hatalom terén is igen korlátolt. Már az állam befelé és kifelé való képviselésének, államszerződés megkötésének, tisztviselők kinevezésének a joga, bizonyos tiszteleti és kegyelmezési jogok gyakorlása, mint kitüntetések adományozása, bíróilag elítéltek megkegyelmezése és hasonló jogok elegendők ahhoz, hogy az e jogokkal felruházott állami szervet államfőnek nevezzük. Hogy ezt az államszervet elnöknek vagy uralkodónak hívják-e, az államfői minőségére nézve közömbös.

Az államfői minőség említett ismertető jelei kétségtelenül megtalálhatók Magyarország kormányzójában. Szokatlan címe államfői szerepén semmit sem változtathat. Nem a tulajdonképeni államfőnek a helyettese ő, mert hiszen a kormányzón kívül más államfővel sem a valóságnak, sem a jognak a világában nem találkozunk.

A törvény ugyan maga is kijelenti azt, hogy az államfői intézmény újabb s esetleg a mai jogállapottól eltérő szabályozás tárgyává teendő, de ez az újabb szabályozás mindeztideig nem történt meg s így még csak jogintézményszerűleg sincsen, nemhogy a valóságban volna a kormányzótól különböző más államfő.

Ha az államokat kivétel nélkül a monarchiak vagy a köztársaságok csoportjába oszthatjuk, akkor az államfők is vagy monarchikus vagy köztársasági államfők. A kormányzó minden figyelembe jöhető szempontból köztársasági államfő.

A kormányzó ugyan «államfő», de nem «uralkodó» vagy legalább is nem egyedül uralkodik, amint azt a fentebb úgynevezett «számelmélet» kívánna. Az «uralmat» nem ő vagy legalábbis nem ő egyedül gyakorolja, hanem sokkal inkább a nemzetgyűlés. Annak az elméletnek tehát, amely az uralomrajogositottak számát tekinti döntőnek, Magyarországot az uralomrajogositottak többszámú folytán a köztársaságok közé kell sorolnia. Georg Jellinek a kormányzó és a nemzetgyűlés egymáshoz való viszonyát tekintve bizonyára «jogászai államakarat-alkotásról» s ekként szintén köz-

⁴ Republik u. Monarchie. (Tübingen J. C. B. Mohr II. Aufl. 1919.)

társaságról beszélne. Edmund Bernatzik pedig aligha mondhatná a kormányzóról, hogy «saját jogán» bírja államfői tisztét s hogy ez a tisztség nem a nemzetgyűléstől reáruházott «származékos» jog; ezért a mai Magyarországra sem mondhatná azt, hogy nem köztársaság. Ha végül az államfő működésének időtartamát tekintjük a monarchia és a köztársaság megkülönböztetésénél döntőnek, akkor bár a kormányzó működési időtartama határozottan megállapítva nincsen, mégsem olvashatjuk ki a fentebb több ízben idézett törvényhelyből azt, hogy a kormányzói tisztség elvileg élethossziglanra szólna, vagy, hogy a családban örökletes volna, ami a monarchikus alkotmányokat jellemzi. Magyarország tehát ebből a szempontból is köztársaságnak tekintendő.

Még csak azt a kérdést óhajtánók tisztázni, hogy vajjon előbbi megállapításunk nem szorul-e bizonyos módosításra tekintettel a multbeli vagy jövőbeli jogállapokra? Elvi álláspontunk, hogy határozott cezurák által elválasztott jogállapok egymásra befolyást nem gyakorolhatnak. Valamely állam a történeti fejlődés rendjén monarchia, majd köztársaság s azután ismét monarchia lehet, anélkül, hogy az egymást felváltó államformák közül egyik a másiknak a jellegét elmosná vagy elmoshatná. Ezzel szemben viszont elképzelhető az, hogy két különböző alkotmány-típushoz tartozó intézmények egyidőben találhatók egymás mellett, különösen pedig, hogy rétegszerűen egymásra rakódnak. Lehetséges, hogy általában valamely jogintézmény elvileg fennáll, azonban valamely más jogintézmény érdekében időlegesen felfüggesztetik. Lehetséges volna tehát a mi esetünkben az, hogy elvileg a monarchia továbbra is fennáll, leglényegesebb intézményei azonban felfüggesztetnek és időlegesen köztársasági intézmények által pótoltatnak. A jelenlegi Magyarország is ilyen republikánus intermezót mutató monarchia talán, monarchia, melynek élén köztársasági elnök áll?

Ezzel a lehetőséggel szemben meg kell állapítanunk: Magyarország jelenleg — tekintet nélkül monarchikus multjára s talán ugyancsak monarchikus jövőjére — tiszta, hamisítatlan köztársaság. Magyarország tudvalevőleg 920-tól egészen az 1918-as felfordulásig (az 1848-ban bekövetkezett rövid megszakítást leszámítva) kétségtelenül monarchia volt. Nem kutatjuk, hogy vajjon nem kellene-e esetleg a jogfolytonosság megszakadása folytán szigorúan véve több monarchikusan kormányzott államról beszélnünk, amelyek magyar földön egymást felváltották.⁵ Az 1918-iki forradalom folytán azonban Magyarország kétségtelenül megszűnt királyság lenni. Ez az esztendő Magyarország számára, nemkülönben mint Ausztria⁶ és a német birodalom számára is, a jogfolytonosság megtörését s egy új — még pedig republikánus — állam megszületését jelenti. Nemsokára reá a bolsevizmus uralomra jutása ugyancsak a jogfolytonosság újabb megtörése s egy új államszervezet beállítása mellett következett be. Végül a restauráció sem jelent mást, mint a közvetlen megelőző állapottal szemben a jogfolytonosság tudatos megszakítását s egy szovjetmagyarországtól különböző, azonban az azelőtti magyar királysággal ezért még nem azonos új állam alapítását. Az állam történeti-politikai s szociológiai fogalmát ugyanis élesen meg kell különböztetnünk az állam jogászai fogalmától.⁷ Ugyanaz a történeti-politikai értelemben vett állam több a jogfolytonosság által össze nem kötött jogrendet foghat át; a jogászai értelemben vett állam pedig azonos valamely jogrend helyi és időbeli érvényesülési körével. A jogfolytonosságának minden megszakadása a jogászai értelemben vett állam azonosságának a megszűnését jelenti. Az államformának a változása, mondjuk a monarchiaról a köztársaságra való áttérés vagy ennek a fordítottja, nem jelenti azonban egymagában még a jogfolytonosság megszűnését, ezt csak az államformának forradalmi megváltoztatása idézi elő. Magyar földön ennél fogva 1918 óta az államforma megváltozásával háromszor megszűnt a jogászai értelemben vett állam azonossága is; a monarchiára három lényeg

⁵ A jogfolytonosság problémáját általánosságban tárgyalja: «Die Rechtseinheit des österreichischen Staates» c. értekezésem. (Archiv des öffentl. Rechts. Bd. 37. H. 1.) 56. l.

⁶ V. ö. Kelsen: «Kommentar zu den Verfassungsgesetzen der Republik Deutsch-Österreich (Deuticke, Wien, 1918.), továbbá Merkl: «Die Verfassung der Republik Deutsch-Österreich. Ein Kritisch-systematischer Grundriss. (Deuticke, Wien, 1919.)

⁷ V. ö. Kelsen: «Der soziologische und der juristische Staatsbegriff.» Tübingen. J. C. B. Mohr. 1922.

szerint különböző köztársaság következett: a demokratikus, a bolsevista és a jelenlegi royalistaszinezetű arisztokratikus köztársaság.

Kétségtelen, hogy a törvényhozás kísérletet tett arra, hogy a jogfolytonosság s az állam jogászai azonossága többszörös megszűnésének a következményeit a tételes jog útján kireparálja. Ez azonban alkalmatlan eszközökkel véghezvitt kísérlet. Ha a jogfolytonosság tudományos jogászai vizsgálat útján nem állapítható meg, úgy legiszlatív úton sem dekretálható. Dekretálni csupán a jelenlegi államtól egy vagy több forradalom által elválasztott előbbi állam jogrendjének az érvényességét lehet. A jogfolytonosságot kimondó törvényes klauzula nem valósíthatja ugyan meg a szabályozási lehetőségek körén kívül eső jogfolytonosságot, azonban kétségtelenül a korábbi jognak a recepcióját jelenti. Így a mai Magyarország is a forradalomelőtti korba nyult vissza s az azelőtti magyar királyság jogrendjét vette át. E — jogászai szemmel nézve — idegen állam jogrendjét a recepció azonban csak annyiban állíthatja érvényébe vissza, amennyiben a régi jog a jelenlegi restaurációs korszakban alkotott törvényekkel összeegyeztethető. Áll ez nevezetesen az államformát konstituáló rendelkezésekről általában s az államfőről rendelkező szabályokról különösen is. Így például a pragmatika szankció már csak azért sem lehet érvényben, mivel a fentebb több ízben idézett 1920: I. tcikkel nem volna összeegyeztethető. A monarchikus államformát megállapító törvények érvényének a megszüntével — amely törvények kétségkívül csak kis töredékét teszik annak a jognak, amely a régi királyságból átvétetett — megszűnt azonban maga a monarchikus államforma is.

Hogy a jogászai vizsgálat a jelenlegi «magyar királyság» monarchikus jellegét tagadni kénytelen, annak az oka tehát nem az, hogy Magyarországon napjainkban valósággal király nem uralkodik, hanem az, hogy a mai provizorikus jogrendben a királyi uralomnak jogilag sincsen tere, az jogilag is csak a mai szabályozás törvényes megváltoztatásával válnék lehetségessé.

Nem nyer-e azonban vajjon a jelenlegi magyar állam monarchikus jellegét a jövő állami fejlődés körvonalaitól, amelyek mintegy előre vetik árnyékukat? Ezt is kétségbe kell vonnunk. Ha már a jelenleg érvényben levő törvény a jövőre nézve olyan intézményeket alkotott volna meg, amelyek monarchikus jellegűek, úgy elmondhatnók — az idevonatkozó szabályok rendelkezéseinek az alapján — hogy jelenleg a köztársasági, egy bizonyos meghatározott vagy meg nem határozott időponttól kezdődőleg azonban a monarchikus államforma érvényesül, sőt elmondhatnók talán azt is, hogy már jelenleg is — bár nem aktuálisan, de elvileg — a monarchikus államforma van érvényben. Az idevonatkozó törvényhely szövege alapján azonban még azt sem állíthatjuk, hogy Magyarországnak a jog szerint véglegesen monarchiává kell átalakulnia, bármennyire valószínű legyen is különben az, hogy a jövőbeli alkotmány a monarchikus államformát fogadja el.

Lehet, hogy a külpolitikai szempontokat figyelembevevő, másrészt azonban köztársasági jellegét kifejezetten be nem valló mai állapot a magyar történelemnek csupán futó epizódja marad, a jogász számára azonban jelenleg ez az egyedüli adottság. Éppen ebben különbözik a választókirályság interregnumától, amely állapot kétségkívül nem szünteti meg a monarchiát, valamint általában minden olyan előre nem látott intermezzótól, amely valamely állandó jogi állapot közben felmerülhet, anélkül, hogy ennek az állandó állapotnak a jogi érvényét érintené. A jelenlegi magyar közjogi intermezzo esetében egyedül a provizorium van jogilag szabályozva, a végleges állapot csupán politikai kívánságoknak a tárgya.

Az előrelátó politikai szem láthatja már a királyság körvonalait, a jogászai szem, amely tekintetét a már érvényben lévő jogszabályokra irányozhatja csupán, azonban nem lát egyebet, mint köztársaságot. Olyan köztársaságot, amelynek erősen arisztokratikus színezete van; olyan köztársaságot, amely a kormányzóknak kétségkívül az uralkodóhoz hasonló sajátos jogállása folytán jogilag is elég közel áll a monarchiához vagy legalább is a prezidenciális rendszerű köztársasághoz. A jelenlegi magyar állam mindazonáltal mégis csak köztársaság, amelynél a «királyság» megjelölés ellentmondásban van a provizorikus alkotmánnyal.

Dr. Merkl Adolf.

Bírák és választott bírák.*

A háborús és a háborút követő jogszolgáltatást jellemzi, hogy hosszadalmas és bizonytalan. A jelenség annyira szembeötlő, hogy sem bizonyítására, sem illusztrálására nincs szükség. Oka a bizonytalanságnak az anyagi jog válsága, amelyet a háború kitörésével kezdődő gazdasági kríziseknek sorozata idézett elő. Az ilyen gazdasági és anyagi jogi helyzetben természetesen sokasodó perekben nagy tarkaságban váltakozó problémáknak megoldása sok idővel jár.

A perek tartamának ez a meghosszabbodása éppen ezen gazdasági viszonyokban súlyosan érezhető, amely viszonyok a pereknek különösen gyors elintézését kívánják meg. A gazdasági helyzetek folytonosan változnak s folyton változik a pénznek vásárlóereje is: csak az olyan jogszolgáltatás felel meg a viszonyok e változásának, amely a valamely gazdasági helyzetben keletkező peres vitát, azon helyzetnek megváltozása vagy legalább lényegesebb megváltozása előtt döntené el.

A jogszolgáltatásnak ilyen berendezése nemcsak a jelenben nincs meg, de a peres eljárásnak bárminő módosítása esetén sem remélhető, meg sem közelíthető.

A peres eljárásnak megvannak a maga kautélái: az eljárás módjában s a jogorvoslatokban s már e kautélák s a pereknek említett tömege kizárják az előzők szerint megkívánt gyorsaságot. Sem a bírák számát oly mértékben szaporítani, sem a kautélákról általában lemondani nem lehet.

Ennek a helyzetnek a következménye volt, hogy az elmúlt években sokan a rendes jogszolgáltatástól elfordultak s a Pp. 17. címében adott lehetőséggel élve választott bíróságra bízták ügyüknek eldöntését.

A választott bírósági eljárás összehasonlíthatatlanul rövidebb a rendes peres eljárásnál. A felek maguk állapítják meg az eljárásnak módját s így az eljárás némely kautéláiról lemondhatnak, a fellebbvitel pedig eleve kizárt.

A választott bírói eljárásban a kautélákat a felek szempontjából pótolja az, hogy a bíróságnak összeállítása a feleknek kezében van s a megnyugvást nekik nem bizonyos formáságoknak a betartása s a jogorvoslatoknak sora, hanem a személyesen kiválasztott bírák egyénisége adja. S a választott bíróságnál a sok per okozta késedelem is kizárt.

Az ekképpen kifejlődött választott bíraskodásban nagy szerepe jutott a hivatásos bíráknak.

Az utolsó években a bírói praxisnak nevelő hatása különös megbecsülésben részesült a jogszolgáltatáson kívül is. Az államhatalom többször bízta bizonyos, nem bírói funkcióknak elvégzését bírákra, nyilván, mert azon a nézeten volt, hogy a bírák jobban s különösen a közönségnek nagyobb megnyugvására látják el. Természetes, hogy amikor éppen bíraskodásról van szó, a közönség bizalma a bírák felé fordul.

Az állam ekképpen jogszolgáltatási funkcióját nemcsak azzal végzi, hogy az állami bíróságoknak szervezetét fenntartja, hanem azzal is, hogy a bírákat, mint a bírói praxisban a bíraskodásra nevelt embereket, a jogkereső közönségnek rendelkezésére tartja, hogy a választott bíróságok keretében is ellássák a jogszolgáltatást.

Ennek a választott bírósági jogszolgáltatásnak minél jobb ellátása s ezzel propagálása állami érdek, mert lényegesen könnyíthet a rendes bíróságok terhén. Az állam azzal, hogy bírát rendelkezésre bocsátja, elő is mozdítja a választott bíróságok alakulását. Valószínű, hogy enélkül a választott bíraskodás sokkal kevésbé terjedt volna el. Hiányoznának hozzá az objektivitásban iskolázott emberek, akiknek ez az objektivitása a köztudatban él.

Az állam szempontjából is fontos ezért, hogy a bírói karnak kapcsolata a választott bíraskodással fenntartassék. S a választott bíraskodásnak ez az állami támogatása nem ütközik valamely más állami érdekbe sem.

Az állam csak előnyösnek tarthatja, ha a bírák részére oly keresetforrás nyílik, amely a bírának rendes működésével összeegyeztethető s még működésük rendes köréből sem vonja ki őket.

És ez a keresetforrás megfér az 1869: IV. tc. 8—13. §-aiban

* Ez a cikk régebben van már a szerkesztői fiókban, nem adtuk ki, mert nem tartottuk aktuálisnak. Most, hogy mások felvetették a bírák részvételének kérdését a választott bíróságokban, lásson napvilágot változatlanul.

foglalt összeférhetlenségi szabályoknak nemcsak betűjével, hanem szellemével, nem minősíthető különösen az 1911 : I. tc. 776. §-ában említett díjazás az 1869 : IV. tc. 9. §-ában kizárt javadalmazásnak. Ebben a kérdésben a törvényt magyarázat nem vitás.

Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület 1917-ben — még Grecsák Károly elnöklelte alatt — a bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a rendes bíróságok és az ügyészségek szervezéséről szóló törvénytervezet kapcsán emlékiratot terjesztett a kir. igazságügy-miniszter elé, amelyben az összeférhetlenségi szabályoknak reformját javasolta. A megszövegezett reformtervezet szerint a bíró (ügyész) az alkotandó összeférhetlenségi bizottság engedélyével önállóan vagy alkalmazottként haszonhajtó foglalkozást folytathat, csak összeférjen a bírói állás méltóságával, ne gátolja hivatali kötelességeinek teljesítésében és hivatali területe lakosságának jelentősebb részétől függő helyzetbe vagy azzal érdekeltségi viszonyba ne hozza, továbbá minden engedély nélkül részt vehet valamely nyereség elérését célzó vállalatban, nem személyes közreműködéssel ugyan, de anyagi hozzájárulással.

Ezzel a reformeszmével szemben a leghatározottabban állást kellett foglalni. Rá kellett mutatni arra, hogy ezzel a reformmal eltűnnék a bíróságnak, mint testületnek a függetlensége. Az egyes ügyeket ugyanebben az esetben is oly bírák intézhetnék el, akik a konkrét ügyben nem érdekeltek, de a bírói érdekeltség gyakori volna. A bírói függetlenség megóvására pedig nem elég, hogy az egyes ügy elintézésében résztvevő bírák ne legyenek valamely peres féllel oly viszonyban, amely függőségre, érdekeltségre vezet, hanem az egész bírói testületnek kell lehetőleg függetlennek, érdektelennek lenni, vagyis valamennyi bíró lehető függését érdekeltségét kell a minimumra redukálni.

A reformban perhorreszkálható volt az az újítás is, hogy a mellékfoglalkozás megengedéséről bizottság határozzon. A bírói függetlenségnek biztosítéka az a rendszer, hogy a törvény a bírónak magatartását nem felügyeleti utasításokhoz és engedélyekhez méri, hanem törvényben írja elő. A bírónak bírói feladata az is, hogy fegyelmi felelősségének súlya alatt maga döntse el, hogy a törvénynek megfelelően jár-e el. Az olyan reform, amely az engedélyek rendszerét teszi szükségessé, már ezért rossz.

A választott bírói tisztnak elfogadása nem teremt olyan állandó kapcsolatokat, mint az említett reform szerint megengedhető foglalkozásoknak üztése, nem teremt sem függést, sem üzleti relációt, azokhoz ezért nem is hasonlítható.

A tisztnak díjazása anyagi előnyt jelent a bírónak. De vajjon helyesen gondolkodó, a bírói tiszt nagy nehézségeit ismerő ember mondhatja-e azt, hogy az a lekötöztetett, aki ezért a nehéz munkáért némi díjat kapott s nem az, akinek érdekében, jogi helyzetének rendezésére a munka irányult.

Arról a személyről különben, aki a bíró nehéz tisztré általában alkalmasnak találtatott, akire a tényállásnak szabad mérlegeléssel történő megállapítása bízott, akitől az kívántatik, hogy a törvénynek ma oly nagy hézagait kitöltse, talán még sem szabad feltételezni, hogy befolyásolni fogja őt a döntésben, ha előzően valamelyik fél (vagy ügyvéd) felkérésére választott bírónaként működött, keresetre nyílt alkalmá.

Elvégre, ha a bírót sok foglalkozástól el is kell zárni, az élet-től elzárni mégsem lehet. A bírónak is van magángazdasága, amely a háztartásán túlterjed, különösen a mai időkben, amidőn a leg-szerűnyebb vagyon kezelése sem áll takarékbetétek elhelyezéséből, záloglevelek vételéből. Ez a mai vagyonkezelés sokkal inkább teremthet olyan helyzeteket, amelyek a bíró megközelítésére kihasználhatók, mintha a fél, vagy nevében az ügyvéd arra kéri fel a bírót, hogy választott bíróságban részt vegyen, amely részvételért díjazás jár.

Mindenesetre helyesebb volna az, ha a választott bíróságot kereseti részének kisebb jelentősége volna a bírák és az állam szempontjából, ehhez szükséges volna azonban, hogy az állam a megélhetés lehetőségéről teljes mértékben gondoskodjék. De amíg a bírói fizetések nem biztosítják az ellátást, addig az államnak a megengedhető kereseti lehetőséget is szívesen kell látni, mert az állam szempontjából is jobb, ha a bíró kisebb nélkülözések közt végzi munkáját. Az, ha a bíró nem nélkülöz, függetlenségének legnagyobb biztosítéka.

Ha ez a kereseti lehetőség nem is megoldása a problémának, mivel nem jut minden bírónak ily kereset s rendszerint nem is jelentős mértékben, de a mai korban fokozottabban, mint más

korokban, nem a megoldások, hanem az expediensek segítenek át a kérdéseken s egyéb expediensek közt ez kitűnő.

A bíró ezért a keresetért sem megy a piacra, nem rontja erkölcsét a ma kényszerülten annyira kedvelt s aggodalom nélkül megengedett tőzsdei szerencsejátékkal, amely rendes munkájától elvonja, hanem megmarad a maga gondolat és működési hírében és keresi az igazságot.

S.

A részvénytársaságok mérlegének realitása kereskedelmi jogunk szempontjából.

Kereskedelmi jogi törvényhozásunk nem helyezte hatályon kívül a KT. 199. §-ának 1. pontját, mely imperatívus írja elő a részvénytársaságra nézve a mérlegrealitás elvének érvényesülését s mely törvényi rendelkezés alapján bírói gyakorlatunk megtámadást enged a mérlegrealitás elvét sértő mérleggel szemben még az esetben is, ha az jóhiszeműen állított össze s a közgyűlés által szabályszerűen fogadtatott el, a mérlegrealitás követelményeit sértő mérleget megállapító közgyűlési határozatot törvényellenesnek minősítve. És nem helyezte hatályon kívül kereskedelmi jogi törvényhozásunk a KT. 200. §-át sem, mely szerint a közgyűlés elé terjesztett évi mérleg helyes felállításáért az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjai egyetemlegesen felelősek; sőt vigens jog a KT. 218. §-ának 3. és 219. §-ának 2. pontja is, melyek szerint az igazgatóság tagjai még az esetben is, ha cselekményük vagy mulasztásuk a büntetőtörvény súlya alá nem esik, három hónapig terjedhető szabadságvesztésre ítélandók, «ha a mérleg felállításánál, törvényellenesen járnak el, vagy ha a közgyűlésen tett előterjesztésekben a társaság helyzetét tudva valótlanul adják elő vagy ennek helyzetét eltitkolják» s melyek szerint ugyanígy büntetésnek van helye «a felügyelőbizottság tagjai ellen, ha ezek az évi számadások, a mérleg és a nyereség felosztása iránt a közgyűlés elé terjesztett jelentésüket tudva valótlan adatokra alapítják.» A mérlegrealitás követelménye tehát kereskedelmi tételes jogunknak élő szabálya s ez elv érvényesülését élő jogunkban a részvénytársaságokra nézve egyenesen *lex plus quam perfecta* írja elő.

De mikor a KT. 199. §-ának 2. pontja az értékpapírok mérlegbeli értékelése tekintetében csupán egy felső, egy *maximális* határt szab, ezzel alapot nyújt a mérlegrealitás elvének olyan értelmezésére, mely csak az aktívumok túlértékelését zárja ki, de amely értelmezés egyáltalában nem áll útjában az aktívumoknál egy akár az *óvatos* értékelésből folyó, akár a *tartalékolás* célját szolgáló aláértékelésnek. És különösen tekintettel a KT. 187. §-ának, meg a Btk. 416. és 417. §-ainak, sőt a 414. és 415. §-ok rendelkezéseire is, a rendes kereskedő gondossága is csupán a vagyonösszeség javára szóló túlértékelést zárja ki, ellenben ez a gondosság egyenesen megköveteli az értékelés óvatosságát, tehát *in dubio* aktívumoknál inkább az aláértékelést, passzívumoknál inkább a túlértékelést. S valóban, a mérlegrealitás törvényi elve nálunk a bírói gyakorlat s a kereskedelmi szokások által is olyan értelmezést nyert, mely általában véve kizárja a részvénytársaságok vagyoni helyzetének a valóságosnál kedvezőbb színben való feltüntetése megengedhetőségét, de nem állja útját a társaság nyugodt és egyenletes üzletmenetét biztosító *rejtett tartalékoknak* a közgazdaság érdeke által indikált képződését.

A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről szóló 1914. évi. L. tc. 12. §-a megengedte, hogy a minisztérium a kereskedelmi társaságokra vonatkozólag különösen a leltár készítése, a mérleg s a nyereség- és veszteségszámla felállítása és megállapítása tekintetében a fennálló jogszabályoktól eltérő rendelkezéseket állapíthasson meg.

A mérlegrealitás elvének a KT. 199. §-a 2. pontjában foglalt az a követelménye, mellynél fogva árfolyammal bíró papírok legfeljebb azon árfolyamban vehetők fel, mellyel azok az üzleti év utolsó napján bírnak, tekintettel a KT. 187. §-ára, valamennyi részvénytársaságunkat akkor, midőn a hadikölcsönök évvégi árfolyama az összeomlást követő időkben papirkoronában is névértékük egyharmadára süllyedt, ama kényszerűség elé állította, hogy a felszámolás kérdését vigye közgyűlése elé, esetleg már az esetben is, ha alaptőkéjének háromnegyedét fordította hadikölcsönök jegyzésére, sőt hogy esetleg csődbe kergette, ha jegyzett hadikölcsönöi saját tőkái összegét felényivel meghaladják. A kormány kivételes hatalmával meg is engedte, hogy a magyar hadikölcsönök bizonyos feltételek mellett a KT. 199. §-a szerinti

maximális mérlegezési értéknél magasabb értékben szerepeljenek részvénytársaságaink mérlegeiben. Bár a kormány ily irányú kivételes hatalmát az 1923. évi VIII. tc. 12. §-a is fenntartotta, a hadikölcsönök papirkoronás árfolyamának a valorizáció reményében bekövetkezett bizonyos mérvű emelkedése a mérlegrealitás elvével szemben engedélyezte ezt a kivételt immár tárgytalanná tette.

De amint nem problematikus a mérlegrealitás érvényesülésének követelménye részvénytársasági jogunkban *de lege lata*, ez a követelmény az egész részvénytársasági jogunk rációjából kiindulva *de lege ferenda* sem lehet diskusszió tárgya. Nyilvános számadásra kötelezés a mérlegrealitás megkövetelése nélkül nem is fából vaskarika volna, hanem törvényben való megengedése annak, hogy a részvénytársaság és az egész hitelélet számára fából vaskarikák készíttessenek.

A háborús és háborút követő viszonyok közgazdasági életünket sok ilyen fából vaskarikával árasztották el. *Mefisztófelesz*-nek csak a *Faust* első részében sikerült üres hordóból bort varázsolni elő, a *Faust* második részében varázsereje megtörtött a papír hatalmán; papírpénze pusztá papír maradt. *Helfferich* győzelemre számított, mikor megmérgezte a központi hatalmak valutáit azzal az eszméjével, hogy eléggé alkalmas eszköz a háborús kiadások fedezésére az olyan papírtömegek kibocsátása, melyek majd csak a központi hatalmak győzelmének hegytömegében rejtőzködő kincsekből fognak kiegyenlítést nyerni.

Részvénytársaságaink nagy részének saját tőkéit a hadikölcsönök szívták fel, a pénzügyi részvénytársaságok betevőinek aranykoronáit a háborús rendeletek papirkorona-követelésekkel alakították át. A győzelemnek s ezzel valutánk gazdasági fenntarthatásának reményével szemben a háború alatt hazaáruló defaitizmusnak tűnt volna fel minden devalvációs avagy valorizációs gondolat. Az összeomlás után pedig a jóvátételi probléma által teremtett bizonytalanság lehetetlenné tett minden olyan államgazdasági intézkedést, mely szilárd alapot, értékállandságot adhatott volna valutánknak s ezzel megadta volna a lehetőségét a reális gazdasági számvetésnek, az akár értékpapirokban megtestesített, akár más alakú pénzkövetelések és -tartozások reális értékelésének.

Megvoltak és éltek kereskedelmi jogunkban a mérlegrealitás érvényesülését követelő parancsok, de nem volt meg az állandó értékmérő és nem volt meg a nem játékszerű, hanem reális értékelés lehetősége az olyan aktivumok és passzívumok szempontjából, melyek természetüknél fogva a törvényes fizetési eszköz bizonyos számszerű mennyiségében kontraháltak.

Egy részvénytársaság mérlegének és eredményszámlájának tételei a részvénytársaság vagyontárgyainak és tartozásainak, valamint üzleti eredményeinek valamely értékmérőben kifejezett számszerű értékei. A részvénytársaság mérlege tehát csak akkor adhatja a társaság vagyoni helyzetének és gazdálkodásának tiszta képét, ha az az értékmérő, melyhez való viszonyát a társaság aktivumainak és passzívumainak a mérleg számadatai feltüntetik, állandó. Ha azonban az értékmérő folytonosan, sőt még a számadási időszakon belül is, erősen ingadozik értékében, ilyen értékmérő alkalmazása mellett csak annyira lehet mérlegvalódiságról beszélni, mint ahogyan lehetetlen volna egy terület nagyságáról tiszta képet nyújtani négyzetkilométerek számával az esetben, ha a kilométer hossza minden pillanatban változnék. Minthogy pedig a belföldi követelések és tartozások természetüknél fogva végeredményben mégis csak legnagyobb részükben a törvényi fizetési eszközben kontraháltak s így a belföldi forgalomban egy ettől különböző értékmérő értékállandsága is csak akkor menthet meg a teljes gazdasági kaosztól, ha ahhoz a törvényes fizetési eszköz fix relációba jut, kétségtelen, hogy egy állandó értékű értékmérőnek törvényessé tétele még egymagában nem adja meg a részvénytársasági mérleg realitásának valutáris lehetőségét. Ehhez az is szükséges, hogy az ily állandó értékmérőhöz a törvényes fizetési eszköz is fix relációba hozassék, vagyis hogy a törvényes fizetési eszköz is állandó értékű legyen.

Természetes, hogy az állandó értékű törvényes fizetési eszköz és értékmérő: az új valuta szükségessé teszi a régi valutában kontrahált követelések és tartozások átszámításának rendezését. A koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról szóló 1899. évi XXXVI. tc. megalkotásakor könnyű volt e tekintetben a magyar törvényhozás dolga. Hiszen e törvény 15. §-ának egy állandó értékű valutával szemben kellett az átszámítási kulcsot

megállapítania. Ha a törvényhozás fenn akarná tartani a korona = korona elvét és az ezzel járó sok méltánytalanságot, a régi valutában keletkezett követelések és tartozások ügye ma sem okozna technikai nehézségeket. Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924. évi IV. tc. és az ennek alapján kibocsátott rendeletek más útra tértek. Megállapítják az így ismét törvényes értékmérővé tett aranykorona mint állandó értékű értékmérő és a papirkorona mint törvényes fizetési eszköz értékviszonyának változásait havi és évi átlagokban a háború kitörésének vagyis a koronaromlás kezdetének időpontjától kezdve s a köztartozásoknak mai papirkoronára való átszámításánál általában véve az ily módon nyert kulcsokat rendelik alkalmazni. Elfogadják tényként a papirkorona időközi értékváltozásait, de nem engedik meg a köztartozásoknak a törvényes fizetési eszköz értékének csökkenésével kapcsolatos devalvációját, hanem a köztartozásoknak az aranykorona mint törvényes értékmérő közbevetésével való felértékelését, valorizációját rendelik el. A köztartozások valorizációját az államgazdaság érdeke tökéletesen indokolja. De az állam ugyanakkor, amikor mint hitelező a maga jobb koronában keletkezett követeléseit valorizálja, saját tartozásait ott, ahol annak nemzetközi akadálya nincs, mai papirkoronára devalváltként kezeli. S ezzel lehetetlenné teszi a magángazdaságokra nézve is az egységes elvek szerint való rendezését a régebbi papirkorona-értékekben keletkezett tartozásoknak és követeléseknek. Sőt azt az elvet látszik általános szabállyá emelni, hogy minden magángazdasági koronakövetelés és ezzel együtt minden mindkét oldalról magángazdasági koronartartozás is, minden valorizáció nélkül, egyszerűen mai papirkorona-tartozássá, illetőleg -követeléssé devalválódott.

És pedig azzá devalválódott kifejezett törvényhozási intézkedés nélkül is egyszerűen annál fogva, mert *ad impossibilia nemo tenetur*. Az a takarékpénztár, mely a kezelésében lévő tőkék nagy részét hadikölcsönökbe fektette s melynek kihelyezései az államhatalom kényszerfolyamú bankjegy-inflációs pénzügyi politikája következtében egyre kisebb értékű pénzjegyekben folytak vissza, az a záloglevél-kibocsátó intézet, mely az államhatalom által fenntartott korona = korona tételnél fogva hosszú éveken át teljes jóhiszeműséggel s a rendes kereskedő gondosságának érvényesítése mellett is kénytelen volt jelzálogos adósaitól a kihelyezettnél rosszabb koronát elfogadni követelése kiegyenlítéséül s általában minden olyan hitelező, kinek javára a kifejezett törvényi rendelkezés hiányában nem valorizáltak, e nélkül maga sem nyújthat valorizációt.

A valorizációs kérdések egy részének megoldását, mint a törvényhozásra tartozót, Kúriánk elutasította magától, a bírói gyakorlat más valorizációs kérdésekben is csak lassan alakult ki, egyes kérdések megoldása pedig törvényhozás és bírói gyakorlat részéről függőben tartatik. Így azután a részvénytársaságok régebbi időből származó koronartartozásai és -követelései olyan természetűek, hogy ezek kötelezően végleges rendezése előtt, különösen a pénzügyi részvénytársaságokra nézve, a mérlegvalódiság elvének érvényesülését még az *ex nunc* értékálló törvényes fizetési eszköz és értékmérő sem biztosíthatja.

Feltétlen követelménye kereskedelmi jogunk alapelveinek és részletes szabályainak a mérlegvalódiság. De bármely kétségtelen is ez és bármily sürgősen követelik ennek érvényesülését közgazdaságunk érdekei is, az sem lehet kétséges, hogy mindaddig, míg a törvényes fizetési eszköz értékállandsága biztosítva nincs és az előbbi koronákban keletkezett követelések és tartozások ügye kötelezően végleges rendezést nem nyert, a mérlegvalódiság helyreállítása egy állandó értékű értékmérőnek törvényessé tétele mellett is csak *fikció* maradhat.

Szinte fölösleges még megemlíteni, annyira természetes, hogy a mérlegvalódiság valutáris előfeltételeinek megteremtése csak akkor juttathatja részvénytársaságainkat ahhoz a bizalomhoz és hitelhez, melyre részvénytársaságunknak és egész közgazdaságunknak nemcsak a külföldön, de a belföldön is feltétlen szüksége van, ha a gazdasági élet tényleges alakulásában adó- és illetéktörvényeink sem állják el a mérlegrealitás helyreállításának útját. Hogy a mérlegvalódiság helyreállítása nem lehet újabb adóalap a részvénytársaságokkal szemben sem, ezt az a) melléklet, B/II. 3. pont 3. bek. második tételében még az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924. évi IV. törvénycikk, a *szanalási törvény* is elismeri.

Dr. Tihanyi Lajos.

A magánalkalmazottak szolgálati viszonyát szabályozó törvényjavaslat.*

3. A KT. 53. §-ában szabályozott versenytilalmat a törvényjavaslat megszünteti, amennyiben csupán a munkaadó rendes üzletkörébe eső ügyletek kötését tiltja el, de még ezen tilalom alól is kiveti állampapíroknak, részvényeknek vagy a kereskedelmi forgalom tárgyául szolgáló más értékpapíroknak vételét vagy egyéb megszerzését, amennyiben az továbbadási szándék nélkül történik. A versenytilalom azonban ki van terjesztve a törvényjavaslatban mérnökök, építésszek s más hasonló foglalkozású munkaadók alkalmazottaira, akiknek tiltva van harmadik személy részére oly megbízás vállalása, amely a munkaadó üzleti érdekeire sérelmes.

A törvényjavaslat kimondja, hogyha az alkalmazott ügyfele vagy megbízója tudta, hogy az alkalmazottnak tiltva volt az illető ügylet kötése, úgy a munkaadót megillető kártérítésért az alkalmazottal egyetemlegesen felelős.

4. A törvényjavaslat egyik legfeltűnőbb intézkedése s jellemző jelen viszonyainkra, amelyek a következő rendelkezést tették szükségessé: «Az alkalmazottnak a szolgálati szerződésből folyó kötelezettsége teljesítéséért, különösen pedig oly ügyletek alapján, amelyek ő kötött, közvetített vagy bonyolított le vagy amelyekre vonatkozó ily cselekményeknél közreműködött, munkaadójának beleegyezése nélkül harmadik személytől a maga vagy más számára ajándékot, jutalmat vagy más előnyt ígértetnie vagy elfogadnia tilos.» A munkaadó a tilalom ellenére elfogadott ajándéknak vagy jutalomnak kiadását követelheti, amely nem érinti az ezt meghaladó esetleges kártérítési követelést. Az, aki az ajándékot stb. ígéri vagy adja, az alkalmazottal egyetemlegesen felelős.

Ezen tilalom megszegése, úgy az alkalmazott, mint felbujtója részéről, két hónapig terjedhető elzárással és pénzbüntetéssel büntetendő kihágást képez.

A kétségtelenül nagy számban tapasztalható visszaélések szükségessé teszik a jelen tényállásnak, amely nem éri el a hűtlen kezelés fogalmát és ezért a Btk. 465. §-a alapján jelenleg csupán a közalkalmazottnak büntetendő, kihágássá való minősítését.

5. Az alkalmazott javadalmazásának megállapításánál irányadó: a méltányosság. Amennyiben az illetmény mennyiségét a megállapodás, hatósági díjszabás vagy helyi szokás nem szabályozná, úgy azt a méltányosság szerint kell megállapítani. Ha a felek akként állapodtak meg, hogy az illetményt a munkaadó határozza meg, a munkaadó ezen jogát a méltányosság szerint köteles gyakorolni. Sőt, ha a munkaadó az alkalmazottnak tapasztalatlanságát, függő vagy megszorult helyzetét kihasználva, a szolgálatokhoz képest aránytalanul alacsony illetményt köt ki, az alkalmazott a kikötött illetménynek méltányos kiegészítését követelheti.

Megállapodás hiányában, az évi — egyébként szokásos — jutalomnak összegét a méltányosság szerint kell megállapítani.

6. Az alkalmazott nem veszi el az illetményeihez való jogát azáltal, ha szolgálatának teljesítésében olyan betegség vagy baleset akadályozza, amelyet szándékosan vagy súlyos gondatlansággal nem maga idézett elő. Ilyen esetben egy-egy évben nyolc hétre jár neki az illetmény, sőt a szolgálati éveinek emelkedésével ezen idő egy-egy évben 16 hétre is kiterjed. Ilyen esetben a munkaadónak nem áll jogában beszámítani az alkalmazott illetményeibe azon szolgáltatásokat, amelyekben az alkalmazott betegség vagy baleset esetére törvény alapján kötelezővé tett biztosítás folytán részesül; másféle biztosítás alapján kapott szolgáltatások pedig csak azon arányban tudhatók be, amelyben a munkaadó azok ellenértékéhez sajátjából hozzájárult.

Kétségtelenül a törvényjavaslat ezen intézkedése méltánytalan a munkaadóval szemben, mivel a törvény egyfelől alkalmazottja biztosítására kötelezi és ezzel nagy anyagi teherrel megterheli, másfelől a törvényjavaslat nem teszi lehetővé, hogy a biztosítás alapján az alkalmazott részére folyósított összegek, annak illetményeibe beszámíthatók legyenek. A törvényjavaslat ezen intézkedése alapján, az alkalmazott betegsége esetén valósággal prémiumot, kétszeres fizetést élvezne.

7. A törvényjavaslat taxatíve felsorolja azon eseteket, amidőn a munkaadó az alkalmazott illetményéből beszámítás címén levonásokat eszközölhet (ilyenek az előlegek, bírságok stb.), amiből a kontrárió következik, hogy más esetekben beszámításnak nincs

helye. Az illetmények végrehajtás alá nem vonható részével szemben nincs helye beszámításnak.

8. A szolgálati kötelezettségek nem teljesítése vagy nem kellő teljesítése esetére kikötött bírságot (kötbert) a bíróság mérsékelheti.

9. A szolgálati viszony megszűnése szempontjából, a törvényjavaslat fenntartja a határozott és határozatlan időre kötött szolgálati szerződések közötti megkülönböztetést — de ha a szerződés a szolgálati viszony tartamát csak az alkalmazottra vonatkozólag állapította meg vagy ha a szolgálati viszony időtartama bármiként is kétséges — úgy a szerződést határozatlan időre kötöttnek kell tekinteni.

A határozatlan időre kötött szolgálati szerződéseknel a felmondási idő, ha a szolgálati idő nem tart még öt évet, hat hét, fontosabb teendőkkel meghozott alkalmazottnak három hónap, öt év után pedig három és hat hónap. Vezetőállásban levő alkalmazottat illetően a felmondási idő egy év.

A próbaidő alatt, amely egy hónapnál, vezetőállásban levő alkalmazottnál pedig három hónapnál hosszabb időre nem állapítható meg, mindkét fél rögtöni hatállyal megszüntetheti a szolgálati viszonyt. Ugyancsak rögtöni hatállyal megszüntetheti a szolgálati viszonyt úgy a munkaadó, mint az alkalmazott, a törvényjavaslatban taxatíve felsorolt esetekben, amely esetek a ipartörvény 94—95. §-ában foglalt esetektől lényegesen különböznek. A munkaadó részéről rögtöni hatályú felmondásnak akkor is helye van, ha az alkalmazott szolgálatát «aránylag jelentékeny ideig» elhagyja.

Feltűnő és szociális szempontból nagy visszaesésre mutat, hogy a törvényjavaslat teljesen elejti a törvény alapján járó végkielégítés intézményét.

10. A törvényjavaslat az alkalmazott védelme szempontjából részletesen szabályozza, hogy a szerződési versenytilalom mely esetben érvényes. Az érvényességhez szükséges, hogy a felek a megállapodást írásban foglalták legyen, amely okiratnak a törvényjavaslatban meghatározott tartalommal kell bírnia, továbbá, hogy a megállapodás létrejöttkor az alkalmazott nagykorú volt és illetménye összesen legalább 4000 aranykoronát ért.

A szerződési versenytilalom biztosítására kikötött kötbert egyúttal bánatpénz is, amennyiben a munkaadó ezenfelül kártérítést nem követelhet, sőt a kikötött kötbert a bíróság a méltányosság szerint mérsékelheti.

11. A törvényjavaslat előírja, hogy minden munkaadó, aki legalább 50, ezen törvény hatálya alá tartozó alkalmazottat foglalkoztat, köteles szolgálati szabályzatot készíteni, amely szabályzatnak a törvényjavaslatban meghatározott minimális tartalommal kell bírnia.

12. A törvényjavaslat folytatja és kiterjeszti azon elvet, amely a Károlyi-rendelet óta honosodott meg munkajogukban, amely szerint bizonyos, az alkalmazott hátrányára szolgáló szerződési kikötések nem érvényesek, dacára annak, hogy az alkalmazott azokba, legalább formailag beleegyezett.

Így, az alkalmazott a törvényből folyó jogairól előre le nem mondhat, a törvény rendelkezéseitől az alkalmazott hátrányára eltérő minden megállapodás, valamint az alkalmazott lemondása hatálytalan. Úgyszintén érvénytelen minden olyan megállapodás vagy lemondás, amellyel az alkalmazott beleegyezik abba, hogy a törvény értelmében foglalás alól mentes illetménye végrehajtás alá vonható legyen.

13. A törvényjavaslat külön fejezetben foglalkozik az alkalmazott egészségének és erkölcsének védelmére szolgáló intézkedésekkel. Előírja, hogy a munkaadó szabadságot köteles alkalmazottnak adni és pedig már egy évi szolgálat után. Szabályozza az alkalmazott javára szolgáló jóléti és végellátást (nyugdíj) biztosító intézeteket és alapokat. Az idevágó intézkedések valósággal közigazgatási jellegűek, jelezvén a szociális törvényhozás azon gondolatát, hogy a munkaadó és alkalmazott közötti viszony nem csupán a két fél magánügye, hanem olyan, amely a törvényhozás cogens erővel ható szabályozását kívánja, hogy így a gyengébb szerződő félnek a jog segítő támaszát nyujtsa.

III.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat, a törvényhozás szociális feladatának gondolatán épül fel. Szakít a háborúelőtti «szabadegyezkedés» elvével és belátván azt, hogy a gazdaságilag gyen-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. a múlt számban.

gőbb alkalmazott akarata legtöbb esetben szabadon nem érvényesülhet és ezért a munkaadót és munkavállalót cogens erővel kötelező intézkedések egész sorozatával az állam védelmét biztosítja a magánalkalmazottak csaknem teljes egészének. Az első törvény, amelynek hatálya a magánalkalmazottak csaknem teljes egészére és így oly csoportokra is kiterjed, akiknek joghelyzete — az írott jog hiányában ingadozó joggyakorlat miatt — jelenleg a legbizonytalanabb. A törvényjavaslat még nyers, fogalmi meghatározásai, csoportosításai még átdolgozásra szorulnak, s ha bár egyikét intézkedése visszafejlődést mutat (pl. a végkielégítés elejtése), azért örömmel kell üdvözölnünk, mint az emberi jogok biztosítását célzó újabb törvényhozási alkotást.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **Plósz Sándor** elhagyta a budapesti egyetem jogi karát. Ez súlyos vesztesége a tudománynak és a tanításnak, de sokkal súlyosabb a veszteség, amely a tudományt és a tanítást azzal érte, hogy a budapesti egyetem már évek óta elhagyta — Plósz Sándort. Mert Plósz Sándor a tudományos kutatás és a tanítás szabadságának szimbóluma, megtestesülése a gondolkodás mélységének és eredetiségének, amely mint egyenrangú fél veszi fel a versenyt a nyugati kultúrák küzdelmében. Plósz Sándor részét jelenti a magyar szellemi élet integritásának, az egyetlen hathatós fegyvernek, amelyet Trianon meghagyott. Plósz Sándor egyike a magyar kultúra — sajnos csekély számú — kimagasló ormainak, amelyek a vízözön után is tisztán emelkednek ki az iszaptól. Ügylátszik azonban a numerus clausus-os egyetemnek nincs szüksége alkotó elmékre, a «keresztény és nemzeti» szemellenzőkkel a köznapiság szürke országútján kocogó vitézkötéses tudományoknak nincs szüksége ormokra, amelyeknek előítéletmentes magaslatairól nyíló perspektíva megzavarhatná az iszapi békák látókörének arányait. Igaz ugyan, hogy Plósz Sándor mint nyugalmazott tanár is Plósz Sándor marad, de a jogi kar nehezen nélkülözheti azt a külső díszet és azt a belső értéket, amelyet Plósz Sándor neve és egyénisége kölcsönzött. Plósz Sándor elhagyta a jogi kart és aligha fog oda visszatérni, de neve a magyar jogtudományban fogalommal szellemült és erős hitünk, hogy lesz még idő, amikor a jogi kar fog visszatérni — Plósz Sándorhoz.

— **A bűnvádi perrendtartásnak**, a háború és a forradalmak e 75%-os rokkantjának, negyedszázados ünnepét üli egyik laptársunk. Valóban huszonöt éve annak, hogy a Bp. életbelépett és a megemlékezés helyénvaló, mert enélkül alig tudnók, hogy a kódex életben van. Azoknak ugyanis, akik a gyakorlati jogszolgáltatás göröngyös útját tapossák, néha úgy látszik, mintha nem is volna életben. Ha eltekin-tünk is a «gyorsított» pusztításaitól, az egyszerűsítő 1921. évi XXIX. tc. és az e törvényt megelőző alkotmányellenes rendeletek destrukciójától, a szellem, amelyben a bíróságaink egyrésze a kódexet «magyarázza» indokoltá tenné, hogy a törvényhozás a jubileumot a törvény újabb életbeléptetésével ünnepelje meg. Nem utolsó módja volna az ünnepelésnek pl. az *esküdtbíráskodás* helyreállítása sem. Laptársunk egyik ünnepi cikke a negyedszázados esküdtbírásról szól. Írójának *Finkey* Ferencnek megállapítása szerint (48. old.) ugyanis:

«Örömmel és büszkeséggel mondhatjuk el, hogy Deák Ferenc és Szilágyi Dezső alkotása, a teljes hatáskörű esküdtbíráóság 25 évi élete egészben véve beváltotta a hozzá fűzött reményeket s nincs okunk és jogunk hibáztatni vagy épen kárhóztatni a törvényhozást és annak vezetőit e nagy reform miatt.» Hozzáteszi (50. old.), hogy:

«Sem a közönséges, sem a politikai, sem a sajtóbűncselekmények feletti ítélkezésben a magyar esküdtek nem mentek végletekbe vagy egyoldalú, túlszigorú vagy túlenyhe gyakorlatba» . . .

Miután a tudós szerző néhány oldalon át hódolattal hajtja meg elismerésének zászlaját a Bp. nov. előtt, amellyel a Tisza-

kormány utolsó igazságügyminisztere ezt a nagyszerűen működő esküdtbíráóságot megférfitatlanította, az igazi tudós ötletes eredetiségével, amelyet a kormány intencióit tisztelő koronaügyész meggyőződésével sikeresen kapcsol össze, felveti a költői kérdést (56. old.):

«Sőt a tíz évi szünetelés után önkéntelenül felvetődik az a kérdés is, vajjon szükséges és célszerű-e egyáltalán az esküdtbíráskodásra való visszatérés, nem lenne-e jó alkalom a jelen nagy nemzeti szerencsétlenség az esküdtbíráskodással való gyökeres szakításra?»

Megnyugtathatjuk a kitűnő felemás kriminalistát, hogy a reakciónak a nagy nemzeti szerencsétlenség mindig «jó alkalom» szokott lenni, hogy alkotmányos biztosítékokkal szakítson. Szinte felesleges, ha a tépelődő tudós (Istenem, hátha a kurzus se tart örökké?) végül mégis hármas alternatíva lehetőségét veti fel: 1. visszatérni a háborúelőtti szabályokhoz, 2. megszorítani a jury hatáskörét, 3. teljesen eltörölni az esküdtbíráskodást. Megnyugtathatjuk a kételkedő tudóst, hogy a jelenlegi «igazságügyi kormány és törvényhozás», ha ereje lesz hozzá, a harmadik «megoldást» fogja választani. Nemcsak azért, mert «ezt mint rendesen a politikusok fogják eldönteni», hanem azért is, mert mindig akadnak «tudósok», akik a «politikusok» döntését finom szimattal előre igazolják.

— **Valorizáció.** 1. Felperes a Bőripari Központnál volt alkalmazva; a munkaadó törvényes ok nélkül a felmondási idő eltelté előtt bocsátotta el, illetményeit azonban nem fizette ki. A Pénzügyi Központ mint kényszerfelszámoló által képviselt alperessel szemben a kereset beadása óta beállott pénzügyi csökkenés megítéltetett, «mert nincs jogszabály, mely a háborús gazdasági szervezetet, mint adósokat a valorizáció egyéb feltételeinek fennforgása esetében a valorizálás alól mentesítene, s mert az a körülmény, hogy az alperes felszámolása folytán befolyt vagyona állítólag mindössze nem valorizált 3.000.000 K-t tesz . . . : a vétke-sen késedelmes adós anyagi jogon alapuló kötelezettségét nem érinti, hanem a követelésnek a marasztaló ítélet alapján leendő behajtására és a kényszerfelszámolási eljárásra tartozik. (P. II. 5870/1924. sz.)

2. Felperes csődhitelvező, önálló perben annak a megállapítását kérte, hogy a még 1913-ban megnyitott csődeljárásban bejelentett követelésének hátralékos része a csődtömegnek a csődnyitás óta bekövetkezett értékelkedése arányában terhelje azt. A Kúria a fellebbezési bíróság ítéletével szemben, mely pergálló körülményt állapított meg (Pp. 180. §. 2. p.), felperest felülvizsgálatai kérelmével elutasította, mert már valódinak megállapított követelésének a csődtömeg értékelkedése arányában való valorizálása a csődvagyon mikénti felosztását és azt a kérdést érinti, hogy a jelentékenyen nagyobb értéket képviselő csődvagyonból mekkora összeg jut a csődhitelvezőknek, ennek eldöntése pedig a Cs. T. 182. és köv. §-ban szabályozott külön eljárásra van fenntartva. (Pp. 180. §. 1. p.) (P. VII. 3163/1924.)

3. A valorizálási kérelem az eredeti tőkekövetelés járuléka lévén, e kérelmet a fellebbezési bíróság helyesen tekintette keresetfelemelésnek és nem új keresetnek. Felperes gazdatisztet alperes a felmondási idő előtt bocsátotta el, de járandóságára nézve nem elégitette ki. A valorizáció a felperest nem a valorizálási kérelem előterjesztésének időpontjától, hanem már követelésének keletkezése óta illeti meg; utóbbi 1918 december 3-án vált esedékessé, felperes 1919 februárban ugyanezen követelésre erre hatáskörrel nem bíró törvényszéknél indított keresetet; ennek a pernek a megszüntetése 1922 áprilisban jogerőre emelkedett ítélettel mondatott ki. Felperes részére a valorizálás 1922 május 23-tól, az új keresetlevél beadásától ítéltetett meg, mert felperes az új keresetlevelet 30 napon túl (Pp. 184. §.) adta be. (P. II. 3983/1924.)

4. «Alperesnek a kereseti ügylet kölcsönös hatálytalansítására alapított védekezése . . . a per adataira tekintettel nem lévén nyilván rosszhiszemű, az elsőbírói ítélet meghozataláig kártérítési kötelezettségét kétségesnek tekinthette, következésképpen ezen időpontig vétkes fizetési késedelembe nem esvén, a korona időközi értékcsökkenéséből a felperest ért kárért felelősséggel nem tartozik.» Védekezésének jóhiszeműsége azonban elenyészett akkor, amidőn az elsőbíróóság az alperes kártérítési felelősségét megállá-

pította, tartozott volna tehát az elsőbírói ítélet meghozatala után az összeget felperesnek nyomban megfizetni vagy részére általa felvehetően bírói letétbe helyezni. Ezért alperes az elsőbírói ítélet meghozatalának napjától a korona árfolyamában mutatkozó különbözetnek megfizetésére köteleztetett. (P. IV. 2339/1924.)

5. A felperes eladó az átvételben késedelmes vevő rovására nyilvános árverésen adotta el az árut. «Alperesnek már az árverés megtartása után ismernie kellett a felperesi kárkövetelés összegét s így felperes kárkövetelését legkésőbb már a kereset beadásakor kifizetni volt köteles; a valorizáció előfeltételei ezek szerint fennforognak.» (P. VII. 4229/1924.)

6. A felperes az értékkülönbözetet nem az előleg felvétele napjától, hanem csak attól a naptól fogva igényelheti, amely napon az alperes az áru átadását megtagadta, mert ekkor esett csak alperes vétkes késedelembe. (Aggályos.) (P. IV. 2879/1924.)

— **Értékpapír-határidőügyletek és a békeszerződés.** Jelentékeny határidőügyletek voltak lebonyolítatlanok a háború kitéréskeor angol tőzsdeügynökök és német megbízók közt. A ki-egyenlítő-hivatalok útján való elszámolások főleg akkor ütköztek nehézségbe, ha a német megbízó a la hausse spekulált és a háború-előtti vételügylete a háború kitéréske utáni időre prolongáltatott. Ily esetekben az angol ügynökök (bizományosok) egyelőre az augusztus 3-i vételért követelték, míg a Public Trustee magának igényelte a papirokat és eladás esetén azok árát. Ezt az igényt azonban az Angol-Német Vegyes Döntőbíróóság el nem ismerte, kimondván, hogy ily esetben nem létezik lefoglalható német tulajdon (a tulajdon a háború kitéréske előtt meg nem szerzetté, a háború alatt pedig annak megszerzése lehetetlenné válván), hogy tehát a német megbízó csak a háború-előtti és a háború-alatti utolsó árfolyamok különbözetével terhelhető meg. És minthogy a háború alatt eladás rendszerint csak akkor történt, ha az utolsó háború-előtti ár eléretett, ily esetekben különbözet fennforogni nem szokott. Csak a contango-pénz kérdése maradt nyitva. Contango alatt az ügynököknek a prolongációért járó díj értendő. A Döntőbíróóság-nak az a gyakorlata fejlődött ki, hogy e címen az ügynököknek csak készkiadása térítendő meg. Ennek fontossága a következőkből tűnik ki. A londoni tőzsdén az értékpapírügyletek olyképp bonyolód-nak le, hogy a megbízó a *brokerhez* (ügynök) fordul, ez azonban a vett értékpapirokat a *jobbertől* szerzi. A broker tehát közvetít a megbízó és a jobber közt, amely utóbbiak egymással nem is érint-keznek. Ha a megbízó prolongálni akar: ismét a broker fordul a jobberhez. A kettejük közt ez a prolongáció a contangoing, amit a broker ezért a jobbernek fizet a contango-pénz, és ezt a broker által elköltött összeget a broker a megbízótól feltétlenül követelheti a háború befejezése után kamatosul. Gyakran meg-történt, hogy a jobber nem akart tovább prolongálni, a broker átvette tőle az értékpapirokat és azokat banknál lombardozta, amely bank a fizetésre szükséges pénzt szolgáltatva. A háború alatt magas kamatok jártak, ezeknek a megtérítését is igényelték a brokerok a contango-pénzek mellett. Ezek iránti igényüket azon-ban a *Döntőbíróóság* elutasította a következő megokolással. A Béke-szerződés 299. cikke szerint a broker és megbízó közti szerző-dés a háború kitéréskevel megszűnt olyképp, hogy csak a broker jogcselekvényéből eredő pénzkötelezettségek maradnak fenn. Ilyen jogcselekvény a háború-előtti és háború-alatti contangoing a jobber-rel, ez a contango-pénz tehát megtérítendő. Ily jogcselekvény *lehet* a bankkal való finanszírozási ügylet is, ha a háború előtt történt és a megbízó ahhoz kifejezetten vagy hallgatólágg hozzá-járult. Azonban a háború-alatti ez a jogcselekvény nem ilyen. Mert a broker az ügyletbe önszerződőként való belépésével megszűnt ügynök vagy bizományos lenni és önálló ügylettel lett. Ha ez a belépés a háború előtt történt, egyszerű vételügylet forgott fenn broker és megbízó közt, az eladó még nem szállított, a vevő még nem fizetett. Ha azonban a belépés a háború *alatt* történt, úgy nem jár jogkövetkezményekkel, az ebből eredő kiadások meg *nem* térítendőek. Ez a határozat rendkívül hátrányos az angol broker-ekre és angol kereskedelmi és jogászokörök azt hevesen tá-madják.

Ügyvédjelölt, háromévi gyakorlattal, Budapesten állást ke-res. Cím: Dr. Bálint Jenő, Sásd, Baranya megye. 17664

Közgazdaság.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület igaz-gatósága február 14-én tartott ülésében megállapította az 1924. évi mérleget, amely megfelelő tartalékolások után 12,473,552,610,95 kor. tiszta nyereséget tüntet fel és elhatározta, hogy az 1925. évi március 7-én tartandó nyolcvanötödik évi rendes közgyűlésnek a tavalyi 20,000 K-val szemben 70,000 K osztalék kifizetését fogja javasolni. 17669

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága Weiss Fülöp elnöke alatt február hó 16-án ülést tartott, amely-ben megállapította, hogy az 1924. üzletév, az 1923. évi nyereség-áthozattal együtt 17,170,981,481-67 K tiszta nyereséggel zárult. Egyben elhatározta az igazgatóság, hogy az összehívandó 82. évi rendes közgyűlésnek indítványozni fogja, hogy az 1924. üzletévre az előző évi 8000 K osztalékkal szemben részvényenként 30,000 K osztalék fizetessék. 17670

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST 17662

Szobáink városi és interurban telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvízes és szerényebb olcsóbb szobák

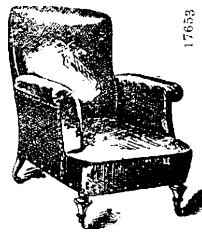
Jogászok találkozóhelye

Bírósági Hites Tolmácsok Irodája

V., Koháry-utca 2—4. sz.

Telefon 163-60 17661

Hiteles fordítások minden nyelvre

BŐRBÚTOROK

irodai székek, ebédlőszékek

KENDI ANTAL bőrbútoriparos

IV., Semmelweis-utca 7. Telefon 15—58.

Használt ülőbútor javítása, átalakítása és festése.

IV., Váci-u. 36.

Telefon:

József 146-52.

Ideal Írógép
Klotild-palota

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pót-lások»-kal is el van látva. — Ára kötve **210,000 K.**

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Köz-löny-ben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, amelyek a felsőbbíróóságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	— — — — —	XVII. kötet
Hiteljogi	— — — — —	XVII. «
Perjogi	— — — — —	IX. «
Büntetőjogi	— — — — —	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	— — — — —	XVI. «

Minden kötet ára **35,000 K.**

Úgy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

Főszerkesztő :
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő : Dr. Vámbéry Ruzstem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs :

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos : Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája : Géczy Kálmán.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. A bírák kizárása a választott bírósági eljárásból. — *Dr. Jacobi Andor* budapesti ügyvéd: Hivatásos bírák, mint választott bírák. — *Dr. Ótömösy Zoltán* kir. járásbíró: A bírósági elnökök: Észrevételek az 1923:XXXVIII. törvénycikkhez. — *Dr. Perlmüller Alfréd* szab. bír.: A nyomtatott szöveg újdonságrontó voltáról. — *Dr. Zerkovitz Zsigmond* budapesti ügyvéd: A tulajdonjog védelme az értékpapírléteknél. — *Dr. Horváth Barna* közalap. kir. ügyész: Jogirodalom. Ottlik Jászó. Jog és társadalom. 1924. — Szemle. *Melléklet.* Büntetőjogi Döntvények. XVIII. k. 2. iv. — Magánjogi Döntvények. XVIII. k. 2. iv.

A bírák kizárása a választott bírósági eljárásból.

A közpolgári és kereskedelmi jogi gyakorlatban évek óta jelentkező és talán még mindég növekvő bizonytalanság forrása: a pénzügyi hanyatlásának megoldatlan jogi problémája. A késedelmes adós kártérítési kötelezettségén kezdve, az egész kötelmi, (ügyleti és kártérítési) jogon keresztül, a társasági elszámolásig, a család- és örökjogi igényekig nincs olyan jogviszony, amelybe ez az aktuális kérdés bele ne játszanék. Az idegen pénzügyre szóló kötelezések, beleértve a váltót is, máig is elintézetlen kérdések.

A törvényhozó vonakodik az anyagi jogi kérdés szabályozásától. Tervezetek készülnek és eltűnnek, de a probléma megoldatlan marad.

Az anyagi jog e bizonytalanságán olyan ad hoc eljárási expedienst sem segítettünk, aminő az osztrák Einigungsamt, aminő nálunk a haszonbérleti ügyekre szakértő tagok alkalmazásával alakított, méltányosság szerint és a gazdasági viszonyok figyelembevételével, egyetlen felelősségi fokkal ítélkező gazdasági bíróság volt.

A jogkereső feleknek tehát életbevágó kérdésekben rendkívül költséges perekre kellene vállalkozniok, amelyek felett Damokles kardjaként függ az ismeretlen jövő jogszabály és amelyeknek auspiciuma a jelenlegi jogállapot szerint az, hogy a per kimenetele attól a véletlentől függ, melyik tanácsa elé kerül a kir. Kuriának? Mert az egyik tanács valorizál, a másik nem valorizál, a harmadik az arany középúton haladva valorizál ugyan, de csak a kereset beadásától, vagy csak az elsőfokú ítéletől vagy valamilyen más, ex post megjelölt időhatártól.

Ez a jogi helyzet: az anyagi jog kétséges és változó volt, a peres eljárás hosszadalmassága, költségessége és kockázata, a jogkereső közönséget valósággal belekényszerítette a választott bíróságok kikötésébe.

Amikor az igazságügyminiszter az új perrendi novella 20. §-ának nemzetgyűlési tárgyalásán megállapította, hogy a választott bíróságot a közönség egyre növekedő mértékben veszi igénybe, ennek a kétségtelenül helyesen megrögzített jelenségnek okairól nem emlékezett meg. Az ő egykorú történetírása nem oknyomozó. Az ő diagnosztikája beéri a külső szimptomák felismerésével, terápiaja beéri a külső tünetek kezelésével, sőt erőszakos elfojtásával.

Ha az igazságügyminiszter felvetette volna magában a kérdést, hogy a választott bíróságot elzárta nem tapasztalt elterjedésének mik az okai és ha ez okokat az anyagi jog bizonytalanságában és a peres eljárásnak az ügyek egy részének a természetével össze nem egyeztethető hosszadalmasságában találta volna meg, vajjon akkor is elegendőnek és szükségesnek tartaná-e a novella 20. §-ának rendelkezését?

Végre is a választott bíróságok kikötésének gyakorisága magában bizonyítja annak, hogy a közönségnek szüksége van a mai rendes peres eljárástól eltérő útra a jogviták egy részének

elintézésénél. Épen az esetek gyakorisága, amely az igazságügyi kormány figyelmét felkeltette, bizonyítja, hogy valóságos közszükséglettel állunk szemben. Csakugyan nem volna-e egyéb feladata az államkormányoknak az ilyen tömegjelenségben megnyilvánuló közszükséglettel szemben, mint hatalmi szóval tilalmat bocsátani ki, anélkül, hogy a közszükséglet megfelelő kielégítéséről gondoskodnék? Holott épen ennek a közszükségletnek kielégítése, természeténél fogva nem bízható a magántevékenységre.

Az anyagi magánjog nyílt napikérdései, a rendes peres eljárás hosszadalmasságának legalább is bizonyos természetű ügyekben elkerülése szakbíróságoknak megalkotásával törvényhozói feladat. De ezeknek a feladatoknak megoldására sem az igazságügyi kormány, sem a törvényhozás maga nem vállalkozik. Sürgősségüket nem érzi; azt, hogy a jogalanyok százaira és ezreire existenciális fontosságú, nem veszi tudomásul. Viszont ha a közönség törvényes keretek között úgy segít magán, ahogy tud, ezt már nem tűri, ebbe, úgy látja, azonnal be kell avatkoznia.

Ha a közönséget a választott bíróságok fokozott igénybevétele a törvényhozásnak az égető korkérdések megoldásában tanúsított képtelensége vitte bele, ezeknek a választott bíróságoknak betöltésénél a szakbíró iránt megnyilvánuló preferenciával a hivatásos bíró jogtudásába és erkölcsi kvalitásaiba vetett bizalom nyert kifejezést. A hivatásos bírák kizárásával a választott bíróságok működése kérdésessé válik. Idegen ügyek pártatlan és tárgyilagos eldöntése alig bízható másra, mint arra, akit erre életpályája nevelt. E sorok írója ügyvéd, volt alkalma pályatársait és önmagát is a választott bíró székében megfigyelni, de e megfigyelései azt a meggyőződést érlelték meg benne, hogy az ügyvéd és a bíró lelki készsége igen-igen alapvetően különböznek egymástól. Egészen kivételes egyéni kvalitások tesznek egyeseket, akik nem hivatásos bírák, a választott bírói tiszt betöltésére alkalmasok. Ehhez járul, hogy a bírói karon kívül alig lehet olyan, a választott bírói tisztre szóba kerülhető személyiséget találni, akik saját életpályájuk valamilyen érdekkapcsolatánál fogva valami módon, ha nem is egyenesen érdekelve, de mégis aggályosoknak tekinthetők ne volnának. Azt kell tehát megállapítani, hogy amikor a törvényhozás a bírákat a választott bíróságokban való részvételtől eltiltja, ezzel egyben szinte lehetetlenné teszi a választott bíróságoknak kiterjedtebb működését, tehát lehetetlenné teszi a nagyközönség számára azt, hogy elhárítsa magáról azt az anyagi és erkölcsi veszélyt, amely az anyagi és eljárási törvényhozási problémák megoldatlanságából fenyegeti.

Így áll a dolog a jogkeresők szempontjából. Hogyan áll vajjon a bíróságok szempontjából nézve?

Nem kívánok arról beszélni, hogy az állam a háború óta hivatalnokait általában és így bírait is, a szükségletek és árak növekedésével arányban fizetni nem képes, hogy tehát voltaképpen szívesen kellene látnia, ha a bírói karnak egy része olyan keresethez juthat, amely az 1869: IV. tc. rendelkezéseivel, a bíró méltóságával és értelmi nivójával egyezik. Nem inszistálok ezen azért, mert bármennyire elterjedté vált is a választott bírósági alvetés, az egész bírói kar vagy akár annak túlnyomó nagy része nem élvezi annak előnyeit. A dolog természetétől csupán a bírói karnak aránylag csekély töredéke vett részt a választott bíróságotban. Ez tehát az egész karnak az anyagi gondoktól való mentesítésére elegendő és alkalmas semmi esetre nem lehet. Annál kívánatosabb volna azonban, ha a bírói fizetéseknek az a rendezése, amelyet az igazságügyminiszter rekompensációképen

kilátásba helyezett, nem vártna magára és megütné a méltányos kívánni való mértékét.

A kérdés az igazságügyi kormányzat előtt a következőképen lépett fel: A jogkereső közönség a rendes peres eljárásnak preferálja a választott bírósági eljárást, tehát nyilván szüksége van a választott bíróságokra; a választott bírói tiszt betöltésében más szóba jöhető megbízottaknak preferálja a hivatásos bírót, tehát nyilván szüksége van a hivatásos bíró részvételére a választott bíróságokban. Ez a tény magában véve örvendetes annyiban, amennyiben jele annak, hogy a jogkereső felek nem a kir. bírák elől, hanem csak a rendes peres eljárás nehezkesége és az anyagi jog bizonytalansága elől menekülnek a választott bírósági eljárásba; — és tanulságos annyiban, amennyiben megérthetjük belőle, hogy ha bölcs reformmal segíteni akarunk a visszás helyen, nem a bírói kar kicserélésére, hanem a bizonytalan anyagi jog nyílt kérdéseinek megoldására, a peres eljárásnak és a bírói szervezetnek a gyorsabb szakbírói eljárással való kiépítésére van szükségünk. Ámde az igazságügyi kormányzat úgy látja, hogy a kir. bírákat a választott bíráskodásban való részvételük hivatali köteleességük teljesítésétől elvonhatja és a pártatlanságukban befolyásolhatja. Hogy ilyen hibák elkövetettek-e, nem tudjuk; azt kell hinnünk, hogy nem, mert a jogászai közvélemény még ez ideig egyetlen olyan esetről sem értesült, amely ilyen fegyelmi vétség miatt kir. bíró ellen fegyelmi eljárás megindítására és marasztaló fegyelmi ítéletre okul szolgált volna.

Úgy érezzük, hogy éppen ebben a pontban van a törvényhozási rendszabály gyöngéje. A bírói kar évek óta részt vesz a választott bíráskodásban; nem volt rá eset, hogy valamely ezzel kapcsolatban elkövetett fegyelmi vétség miatt eljárás indult volna meg. Az igazságügyi kormány mégis olyan rendszabályt indítványozott és vitt keresztül a törvényhozásban, amely az egész karra az elkövetett vagy könnyen elkövethető köteleességmulasztás bélyegét sűti rá. Mert érzésünk szerint az ilyen törvényhozási rendelkezés, aminő a kir. bíráknak a választott bíróságokban való részvétele, csak azzal volna indokolható, hogy nem szorványosan, hanem olyan terjedelemben követettek el hibák, hogy azok ellen a fegyelmi megtorlás rendes eszközeivel hatályosan már nem lehet védekezni. Így tehát nincs kitérés a következő alternatíva elől: Vagy voltak köteleességszegések és azoknak egyéni megtorlása helyett a törvényhozás az egész kart, tehát ártatlanoakat is sújt. Vagy nem voltak, a bírói kar tehát a látszólag fenntartható kísértéssel szemben ellenállóképességéről tett tanúságot. Akkor pedig az igazságügyi kormányzat indokolatlanul bélyegezte meg a bírói kart, vagy legalább annak számos, méltán közbecsülésben álló tagját, akik évek óta vállaltak és teljesítettek olyan funkciót, amelyet most, ex post facto az igazságügy-miniszter és a törvényhozás reprobál.

Az eredmény pedig az, hogy a közönség, amely az anyagi jog bizonytalansága és a rendes peres eljárás kockázatai elől egyedüli expediensként a választott bírói eljáráshoz folyamodott, ezt a kivezető utat eltorlaszolja látja, mert nem tudja, hogy kiket nevezzen meg választott bírákúl, ha hivatásos bírákat nem nevezhet meg. Ennek a bölcs törvényhozásnak pedig alig van egyéb magyarázata, mint az, hogy kényelmesebb tilalommal közbevágni, mint az anyagi jog nyílt kérdéseit megoldani és a rendes peres eljárás gyakorlati fogyatékosságait orvosolni.

Hivatásos bírák, mint választott bírák.

A jogász közvéleményt a nemzetgyűlésen elfogadott igazságügyi novella ötletéből az a kérdés foglalkoztatta, célszerű-e, hogy a kir. bíróság tagjai a magánfelek által kikötött választott bíráskodásban választott bírák legyenek. Annak az álláspontnak a védelmezői, amely a bírákat ettől eltiltani akarja, féltik a bíróságot attól, hogy az ügyvéd és választott bírójának között oly viszony léte-sül, amely a bírót elfogulttá teszi, úgy magában a választott bíróság elé vitt ügyben, mint azokban az ügyekben, amelyekben az az ügyvéd van érdekelve, aki a bírót a választott bírói tiszt elvállalására felkérte.

Ez az aggály nem alapos. Azok, akik benn vagyunk a gyakorlati életben, megállapíthatjuk, hogy a magyar bírói kar a politikai rázkódtatásokat és társadalmi mozgalmakat a maga egészében, erkölcsi intaktságának teljes megőrzésével élte át. Mert ez a meggyőződésünk, nem féltjük a magyar bírói kart attól, hogy

a bíró, akit valamely ügyvéd a választott bírói tiszt elvállalására felkért, czáltal elfogulttá válnék. Efölött nem lehet vitatkozni; ez a tapasztalat, megézés és meggyőződés dolga. Ezt a meggyőződést még netáni szörványos esetek sem tudnák megingatni és nem hisszük, hogy bárki is komolyan vehesse azt, hogy a magyar bíró, aki évtizedeken át beigazolta, hogy tud becsületesen szegény lenni, mint választott bíró a honorárium által a legkisebb mérvben magát befolyásoltatni hagyja. Elben az országban a bírák nem szoktak meggazdagodni.

Nagyon fájlalnók, ha nem találnának módot az elfogadott törvény megváltoztatására, ez annyit jelentene, hogy a választott bírósági eljárásból kirekesztik a legértékesebb elemet, a hivatásos bírót. Itt azzal a felfogással kívánunk szembehelyezkedni, amely a választott bíróságot par excellence laikus bíróságnak gondolja és azt hiszi, hogy a választott bíróság fogalmához a laikus bíróság fogalma áll legközelebb és hogy választott bírákúl laikus bírák kinevezése a leghelyesebb.

Ez a felfogás egy másik alapvető felfogással függ össze. Azzal, amely nagyon el van terjedve és amely szerint a jogot voltaképen mindenki érti. Ez azzal a híres aristotelesi mondással lett alátámasztva, amely szerint «mindenki tudja, hogy egy cipő szorít-e vagy sem». Ez igaz, de azért még sem lehet mindenki suszter. Azt is tanulni kell. A jog époly különleges tudást igényel, mint a kémia és fizika vagy a számtan. Én nem mondom, hogy laikusok nem sajátíthatják el a jognak bizonyos ismeretét anélkül, hogy egyetemre járnának. Biztos azonban, hogy az a bizonyos «jogerzet», amelyről azt hiszik, hogy ez köztulajdon, a joggal való évtizedes foglalkozás után az arra való embereknél kifejlődik, míg azoknál, akik joggal nem foglalkoznak egyes esetekben meg lehet ugyan, de legtöbbször csak csökevény marad. A gazdasági élet magaslatán álló laikusok a dolog természeténél fogva sokat foglalkoznak joggal, sokat érintkeznek jogászokkal, sokat tanulnak és így tudnak jogot. De felfogásunk szerint még jobb, ha jogász tud gazdaságot. Azt hisszük, hogy a jogászokat kellene gazdaságilag nevelni, művelni, hogy a jogszolgáltatásnak minél tökéletesebb eszközeivé váljanak. Miért fordulunk előszeretettel bíróhoz, ha a választott bírói tiszt betöltéséről van szó? Azért, mert viszont a bírói tiszt ellátása is gyakorlat és beidegzettség dolga. Mert nyugodtabb vagyok a tekintetben, hogyha a bíró csakugyan bíró lesz, óvatosan és higgadtan fogja mérlegelni a tényállást és az argumentációt, nem fogja magát valamely tetszetős ötlet vagy első tekintetre döntő tény által befolyásoltatni, mint a laikus bíró. A hivatásos bíró szokva van ahhoz, hogy abban az arenában, melynek porondján a felek küzdenek, páholyban üljön és a választott bíráskodás is bíráskodás. Kihez forduljon helyesen a fél a választott bíráskodás kikötése esetén? Oly bíróhoz, akiről fölteszi, hogy gazdaságilag képzett és ily bíróban tényleg megtalálja mindazt a kelléket, amely egy választott bíróban megkívánható.

A hivatásos bírákból álló választott bíróság valóban a bíráskodásnak ideális jelentkezése. A bíró ott fejtheti ki szabadon, a bürokratizmus szellemétől, a hivatalos elfoglaltság nyügétől mentesen azokat a tehetségeket, amelyek a hivatalos túlterheltség béklyójában sorvadnak. Valahányszor alkalmam volt oly hivatásos bírákból álló választott bíróság előtt tárgyalni, ahol a bírák kipihenten, nyugodtan, a következő tárgyalás preoccupációjától mentesen tárgyalhattak, mindig eszembe jutott: ilyen volna a magyar bíróság, ha igazságügyi viszonyaink megengednék, hogy a bíráskodás kifejthesse a maga teljes méltóságát, szellemi és erkölcsi kvalitásait.

Senki sem állítja, hogy a választott bíráskodás terén komoly visszaélések fordultak volna elő és ha még megállapítjuk azt is, hogy a választott bíráskodás teljesen azonos garanciákkal bír, mint az állami bíráskodás, mert hiszen az 1871: VIII. tc. a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről 3. §-ában kimondja, hogy a hivatali büntettek tekintetében a törvény hatálya a választott bírákra is kiterjed. Kiterjednek tehát a választott bírákra is a Btk. XLII. fejezetének megfelelő rendelkezései és így kiterjednek azokra az állami bírákra is, akik választott bírói tisztet vállalnak, — akkor azt hisszük, — helyesen foglaljuk össze álláspontunkat olyképen, hogy az állami bíráknak a választott bíráskodásból való kirekesztése a választott bíráskodásnak és így egy nagyon fontos igazságügyi intézménynek rendkívüli károkat fog okozni.

Dr. Jacobi Andor.

Észrevételek az 1923:XXXVIII. törvény-cikkhez.

A tkvi rendtartás 64. és 65. §-ai, összhangzásban a polgári törvénykönyv biz. szöv. 649. és 651. §-aival, akként rendelkeznek, hogy a jelzálogjog csak határozott «sommára» vagyis pénzüsszegre szólhat. Ezt a rendelkezést a bíróságok kezdetben oly szigorúan értelmezték, hogy a kamatozó tőkének csupán a kamatozási idő kezdete és a kamatláb szerint meghatározott kamatai bejegyzését sem rendelték el. Csak később tört utat magának az a mai helyes bírói gyakorlat, hogy az ily kamatokat, habár nem is határozott összegekről szólnak, hanem a fenti módon vannak meghatározva, a telekkönyvbe be lehet jegyezni.

A háború után bekövetkezett válságos időben, midőn pénzünk vásárlóértéke fokról-fokra sülyedt s elvesztette azt a tulajdonosságát, hogy mint általános értékmérő szerepeljen; a gazdasági élet más megoldást keresett, hogy a pénzünk további értékcsökkenéséből eredő kockázatot lehetőleg kikerülje s ezt oly módon vélte megvalósítani, hogy a kötelezettséget az ingadozásnak kevésbé kitett külföldi értékben, valutában fejezte ki. A bíróságok eleinte a külföldi értékben kifejezett pénzkövetelés jelzálogi biztosítása tekintetében is ellentétes gyakorlatot követtek, mígnem a kir. Kúria 23. sz. polg. J. E. határozatában kimondta, hogy a jelzálogjog tkvi bejegyzésének külföldi értékben kifejezett pénzkövetelés erejéig helye van.

A gazdasági élet követelményeit ez a megoldás sem elégítette ki teljesen, mert főleg a gazdaközönség a foglalkozásához közelebb álló, kézzelfoghatóbb és szerinte megbízhatóbb «búza-valutát» tette számítása alapjául. Volt időszak, midőn a felek a kötelezettséget csak búzában vagy búzaértékben stipulálták; sőt az aranykoronaszámításra való áttérés előtt a bíróságok nemcsak a haszonbéréket, hanem a tartás, élmezési stb. perekben az adós által fizetendő visszatérő szolgáltatást is legtöbbször búzaértékben állapították meg, hogy ezzel elejét vegyék a pénzünk értékcsökkenéséből a felekre háramolható további hátrányoknak és újabb pereknek (Pp. 413. §.). Az ebből származó gazdasági hátrányok, amiket akkor még előre látni nem lehetett, csak most jelentkeznek, amikor a búza értéke ugrásszerűen felemelkedett, úgy, hogy a búza-adósra ma alig elviselhető terhet ró.

A fenti megfontolás indította a törvényhozást az 1923 december 16-án életbelépett 1923:XXXVIII. tc. megalkotására, amely szakított a tkvi rendtartásban és a polg. tkvi biz. szövegezésében kifejezésre jutó s addig érintetlenül fennálló jogelvekkel, egy lépéssel tovább ment és kimondta, hogy a zálogjogot a telekkönyvbe, meghatározott mennyiségű és minőségű gabonának, más terménynek vagy aranynak — a bejegyzés alapjául szolgáló okiratban a teljesítésre vagy az érték kiszámítására megállapított időpontok és meghatározott módozatok szerint — pénzbeli egyenértéke és járulékaival nézve, sőt az előbb említett helyettesíthető ingóságok és hasonló nemű járulékok (kamat, költségbiztosíték, kötbér stb.) természetben való szolgáltatására is be lehet jegyezni. (1. §. 1. és 2. bek.) A törvény 2. §-a pedig kimondja, hogy közjegyzői okirat alapján végrehajtásnak van helye meghatározott mennyiségű és minőségű gabonának, vagy más terménynek, vagy aranynak természetbeni szolgáltatása, vagy mindenkor pénzbeli egyenértéke erejéig is, ha az okiratban a közjegyzői okirat végrehajthatóságának általános kellékein felül az egyenérték kiszámításának időpontját és módozatait szabatosan meghatározzák.

A ma életben lévő végrehajtási eljárás, mint tudjuk, az 1923:XXXVIII. tc. megalkotása előtt érvényben volt jogelvekhez alkalmazkodik s miután ez utóbbi törvény nem tartalmaz rendelkezéseket arra vonatkozólag, hogy az 1. és 2. §-ai alapján bekebelezhető követelésekre nézve a végrehajtási eljárás szabályai miként módosulnak s azokat miként kell alkalmazni; a bírói gyakorlat feladata, hogy e hiányt pótolja s a végrehajtási eljárás rendelkezéseit megfelelő irányban fejlessze és ezzel az anyagi, valamint az alaki jog között ma fennálló ellentétet kiegyenlítsé.

Lássuk elsősorban, melyek a végrehajtási eljárásnak azok a hiányai és rendelkezései, amelyek az 1923:XXXVIII. tc. folytán pótlásra és illetőleg módosításra szorulnak.

Az 1881: LX. cikknek a későbbi törvényekkel módosított II. cím II. és III. fejezeteiből kitűnik, hogy ingatlanokra, vagy azok haszonélvezetére a végrehajtást csupán készpénzbeli követelés behajtására lehet elrendelni. Ezért szabályozza a végrehajtás

egyéb nemeiről szóló külön (III.) címben azokat az eseteket, amelyeknél a végrehajtás nem készpénzre, hanem ingó dolog kiadására, ingatlan vagy dologi jog birtokbaadására, telekkönyvi szolgáltatásra, vagy pedig munka teljesítésére irányul.

A III. cím nem tesz s a dolog természeténél fogva nem is tehetett különbséget az 1923. évi XXXVIII. tc.-ben megjelölt helyettesíthető ingók és egyéb ingók között. Ha tehát az említett törvény életbelépése (1923 dec. 16.) előtt a hitelező pl. 10 q tiszavidéki 76 kg-os búza kiadása iránt intézett végrehajtást az adós ellen, annak ingatlanaira követelése erejéig a végrehajtási zálogjog bejegyzését nem eszközölhette ki, hanem először le kellett folytatnia a vht. 214—215. §-aiban szabályozott eljárást s amennyiben az eredménytelen maradt, a végrehajtás foganatosítására illetékes járásbírói hivatalból tárgyalást tűzött ki a végrehajtás tárgyának készpénzbeli ellenértéke megállapítása végett s csak amidőn az e tárgyban hozott végzés jogerőre emelkedett, állott jogában a végrehajtatonak az adós ellen, annak biztosításilag már lefoglalt vagy egyéb vagyonára, tehát ingatlanaira is a megállapított készpénzbeli egyenérték erejéig a kielégítési végrehajtást kérni.

Az 1923:XXXVIII. tc. életbelépése után felmerült végrehajtási ügyekben a fenti eljárás annyiban módosult, hogy a törvényben megjelölt helyettesíthető ingók (búza, más termény vagy arany) kiadása iránt indított végrehajtás esetében a bíróság a végrehajtási zálogjog bekebelezését (feljegyzését) az adós ingatlan vagyonára (haszonélvezetre) már a végrehajtást elrendelő végzésben köteles megrendelni. Vagyis búza, más termény vagy arany természetben való szolgáltatására irányuló végrehajtás esetén a végrehajtató a vht. 217. §-ában szabályozott eljárás lefolytatása nélkül is közvetlenül szerezhet végrehajtási zálogjogot a végrehajtást szenvedő ingatlanára.

Ha már most a végrehajtató javára az említett helyettesíthető ingóknak természetben való szolgáltatására a végrehajtási zálogjog be van kebelezve, további kérdés, — amire sem a végrehajtási törvény, sem az 1923:XXXVIII. tc. útmutatással nem szolgál, — hogy miként történjék az ily követelés kielégítése?

A vht. II. fejezet II. és III. címében foglalt rendelkezésekből kétségtelen, hogy a végrehajtatonak a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlanra épen úgy meg kell kérnie a végrehajtási árverést, mintha a zálogjog készpénzbeli követelésre vonatkoznék. Ha tehát ily követelésre az árverési kérvény beérkezik, mielőtt az árverést elrendelnék és az árverési hirdetményt kibocsátanák, célszerűnek mutatkozik, ha a bíróság a vht. 217. §-ának analógiájára, annak rendelkezései szerint a végrehajtás tárgyát tevő helyettesíthető ingó dolog készpénzbeli egyenértékét előbb megállapítja.

Ez három okból is szükséges: 1. azért, hogy úgy a végrehajtató, mint a végrehajtást szenvedő tisztában legyenek azzal, mennyit tesz ki az az összeg, amelyet a természetben való teljesítés helyett elfogadni, illetőleg szolgáltatni kötelesek; 2. hogy a későbbi jelzálogos hitelezők a vht. 190. §-ában biztosított megváltási jogukat (jus offerendi) akadálytalanul gyakorolhassák és végül 3. hogy a sorrendi tárgyaláson ne legyen vitás, hogy a búza, más termény vagy arany természetben való szolgáltatása helyett a jelzálogos hitelezőnek (végrehajtatonak) készpénzben mi jár?

A fentebbiekből következik, hogy az értékmegállapításra már akkor is szükség van, ha oly ingatlan kerül árverés alá, amelyre búza, más termény vagy arany természetbeni szolgáltatására van a zálogjog bejegyezve, habár az árverést nem is ennek a követelésnek kielégítésére kérik.

Igen gyakori az az eset, midőn a végrehajtást egyidejűleg ingókra is kéri s az ingó végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság az értékmegállapítási eljárást a vht. 217. §-a értelmében esetleg már előbb lefolytatja. Mivel a végrehajtási eljárás, — habár az ingókra és az ingatlanokra külön szétágazik, — egy célt szolgál és egységes s így a tkvi hatóságot köti az ingó végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság részéről korábban hozott értékmegállapító végzés és megfordítva; hogyha a tkvi hatóság az érdekelteket előbb nyilatkoztattételre hívja fel, vajjon az értékmegállapítás iránt folyik-e eljárás, e tárgyban van-e már jogerős határozat? s a nyilatkozat beérkezése után intézkedik hivatalból a tárgyalás kitűzése, esetleg a már jogerős értékmegállapító végzés beszerzése felől s csak ez előkérdés jogerős tisztázása után bocsátja ki az árverési hirdetményt, amelyben a meghatározott mennyiségű és minőségű búza, más termény vagy arany helyébe lépő készpénzbeli egyenértéket szintén feltünteti.

A vht. 217. §-a nem tartalmaz közelebbi rendelkezést arra nézve, hogy a készpénzbeli egyenértéket mely időpont szerint kell megállapítani. A bírói gyakorlat azonban arra enged következtetni, hogy a bíróság az ingó átadása végett foganatosított sikertelen végrehajtás napját veszi alapul, ami nézetem szerint azért nem helyes, mert az adós a hitelezőnek az ingó dolog valóságos értékét tartozik készpénzben megtéríteni s minél hosszabb idő telik el a megállapítás és kielégítés között, annál valószínűbb a megállapított és valóságos érték között az eltolódás, különösen, ha a mai gazdasági helyzetre gondolunk, amikor a javak értéke, úgyszólván napról-napra változik. Különösen méltánytalan lenne ezt a felfogást ingatlanra vezetett végrehajtás esetén is alkalmazni, ahol a végrehajtási zálogjog bekebelezése és az árverés között rendszerint hosszabb idő szokott eltelni. Ezért sokkal helyesebb, ha a bíróság az érték megállapításánál a végzés meghozatalkor fennforgó árat veszi alapul. Így sincs kizárva, hogy a hitelező az adós késedelme miatt kárt szenved, amit esetleg csak külön perrel orvosolhat.

Az adós dologtartozása tulajdonképen az értékmegállapítással fordul át készpénztartozásra s a végrehajtási törvény 43. §. utolsó bekezdésében foglalt kamat felszámításának e naptól szintén helye lehet.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a 217. §-ban említett sommás eljárás helyett a járásbírói eljárást kell érteni azzal az eltéréssel, hogy itt a felek eskü alatti kihallgatásának és egyeségi eskünek helye nincs. (Et. 55. §-a.)

A vht. 226. §-a kimondja, hogy a 223., 224. s 225. §-ok esetében, ha a per tárgyát nem készpénz, hanem határozott fajú vagy nemű ingóságoknak bizonyos mennyisége képezi, az ott meghatározott feltételek mellett a per tárgyának valószínű készpénzbeli egyenértéke erejéig, szintén helye van biztosítási végrehajtásnak. Ez esetben felperes a kérvény mellett azokat az adatokat is bemutatni köteles, melyekből a per tárgyának valószínű készpénzbeli egyenértékét meg lehet állapítani.

Az 1923 : XXXVIII. tc. a vht. 226. §-ának alkalmazási területét szűkebb körre szorítja s véleményem szerint e §-t mellőzni kell minden oly esetben, midőn a végrehajtás tárgya meghatározott mennyiségű és minőségű búza, más termény vagy arany; mert az idézett törvény rendelkezése folytán, az ott meghatározott helyettesíthető ingók természetben való szolgáltatására a zálogjogot a biztosítási intézkedések kapcsán is elő lehet jegyezni. Ily esetekben tehát a bíróság a vht. 226 §-ában foglalt érték helyett, a biztosítási végrehajtást közvetlenül a búza, más termény vagy arany meghatározott mennyisége erejéig rendeli el. Különben az a visszas jogi helyzet állana elő, hogy az 1923 : XXXVIII. tc.-ben meghatározott helyettesíthető dolog természetben való szolgáltatására irányuló követelésre nézve a hitelező biztosítási végrehajtás esetén csak a valószínű készpénzbeli egyenérték erejéig nyerhetne zálogjogi előjegyzést, holott kielégítési végrehajtás esetén ugyanazon követelés tekintetében a végrehajtási zálogot természetben lehet és kell is bekebelezni, ami az előjegyzett zálogjog igazolásánál (végrehajtási zálogjog bekebelezésénél) a tvki eljárás szempontjából is nehézségekbe ütköznék.

Az 1923 : XXXVIII. tc. 1. §. 2. bekezdése említést tesz az ott megjelölt helyettesíthető ingók hasonló nemű járulékaikról is, ami nyilván azt jelenti, hogy a búza, más termény vagy arany természetben való szolgáltatására irányuló követelések után nemcsak a kikötött, hanem a törvényes (késedelmi) kamat is jár. Ez is új intézkedés, mert az eddigi bírói gyakorlat és elmélet* szerint nem pénzbeli, bár faj- (pl. búza) kötelmek esetére a késedelmi kamat intézménye ki nem terjedt — és ez az újabb intézkedés abban találja magyarázatát, hogy a törvényhozó a törvényes fizetési eszköz mellett, még más, az értékingadozásnak kevésbé kitétt segéd-értékmérőt és csereeszközt kívánt intézményesíteni, amilyen pl. a rövid életű takarékkorona is volt. Magától értetődik, hogy ily követelésekre az 1923 : XXXIX. tc. rendelkezéseit alkalmazni nem lehet s a legmagasabb kamat még kikötés esetén sem haladhatja meg a 8%-ot, egyébként pedig csak a törvényes (5%) kamatot lehet számítani.

E rövid vázlatból, ha újat nem is tanulunk, mindenesetre levonhatjuk azt a tanulságot, hogy a jogfejlődésben megállás

nincs s nem is lehet; mert a jog az életet rendezi, igazgatja s amint az életviszonyokban változás áll be, a jog siet a változott életviszonyokhoz hozzáidomulni.

Dr. Ötömösy Zoltán.

A nyomtatott szöveg újdonságrontó voltáról.

Az a kérdés, hogy mikor újdonságrontó a nyomtatvány, sem az elméletben, sem a gyakorlatban nincsen véglegesen eldöntve. Az egyik tábor azt vallja, hogy az újdonságrontást a megtámadott igényponttal jóformán azonos szöveg válthatja csak ki és szövegbeli eltérés esetén új találmány fennforgásának az eldöntéséről lehetne szó.

Vannak, akik az újdonságrontó érvül felhozott szöveg értelmezésénél a szöveg megírása időpontjában uralkodó szellemi milieut, mások a tényleges megírás helyett a nyomtatvány keltével is megelégednek; vannak szórványosan, akik az említett milieut a megtámadott bejelentés időpontjára helyezik át, egész csekély azok száma, akik ezen milieut nem a megtámadott bejelentés iktatási dátumára, hanem az illető találmánynak megszületése időpontjára óhajtanak anticipálni. Nem csekély azok száma, akik a nyomtatványt akkor is újdonságrontónak tartják, midőn annak szövege ugyan teljesen eltér a megtámadott igényponttól, de ha a nyomtatvány útmutatásait annak helyes volta tekintetében a megtámadott találmány tulajdonosa ellenőrizte volna és akkor a saját találmányának azonos eredményeket ismerhette volna fel és fel lett volna mentve az alól, hogy agyát fölösleges módon újból igénybe vegye, (l. K. 7326. a. sz. bej. hozott határozatot.) Nem hiszem, hogy a kontroverz felfogások egész tömegét felsoroltam volna, de a fentiek is indokolják talán azt, hogy a magam álláspontját kifejtem. Nézetem szerint akkor újdonságrontó a nyomtatott szöveg, ha arról azt lehet feltételezni, hogy annak gondos figyelmes elolvasása a megtámadott találmány létrehozatalához teljes tájékoztatást nyújtott. A szövegtájékoztató volta mérvének az eldöntésénél természetesen nem a bejelentő egyéni felfogási képességei az irányadók, mert ezt megállapítani merő lehetetlenség, hanem minden konkrét esetben a megtámadott találmány természetéhez képest egy szakmabeliségi, egy specialista típust kell szem előtt tartanunk és ezen típusnak egy a jogvítás esetek szerint változó appercepcionáló képességet kell tulajdonítanunk. Ehhez képest a bíróság néha egy eléggé transcendens szöveget tájékoztató szempontból újdonságrontónak fog minősíteni, néha pedig különben eléggé népszerű szöveget a megtámadott találmány természetéhez, ill. az azzal foglalkozó ipari körök vélelmezett intelligenciájához viszonyítva kénytelen lesz elvetni. Ily természetű tovább nem is indokolható, tisztán intuición alapján hozandó megállapításokban kulminál a találmányok körüli jogviták eldöntésére hivatott bíróságok legszebb tevékenysége. Hogy ez a tevékenység mily szubtilis nyelvérzékkel, mások szellemi világába való beilleszkedési képességet, széles látókört és mily általános műveltséget tételez fel, azt talán fölösleges hangsúlyoznom. De mégis hangsúlyozom, hogy egyik—másik tévesnek vélt határozat mentségéül szolgáljon. Értekezésem tulajdonképeni céljára azonban csak most térek rá. Kérdés, hogy észszerű-e az az általánosan folytatott gyakorlat, mely szerint oly esetekben, mikor a bíróság az anterioritást nem tartja újdonságrontónak, a szabadalmat azon a címen tagadja meg a védeni kért műszaki megoldástól, hogy az az újdonság tekintetében közömbös nyomtatványhoz képest nem találmány. Nézetem szerint ezen gondolatmenet a logika szabályaival ellenkezik. Egy szövegről mást nem lehet megállapítani, a jelen vizsgálódás szempontjából, mint azt, vajjon a felszólalónak ama érve, hogy az általa megtámadott igénypont tárgyának a lényege az általam fentebb kifejtett nézőpontból kiindulva eléggé világosan le van-e írva, igen vagy nem. Ha igen, akkor a szabadalom megtagadandó, ez vitán felül áll. Ha nem, akkor az a helyzet, hogy vagy egy teljesen közömbös szöveggel állunk szemben, vagy egy oly ismertetéssel van dolgunk, amelyben a megtámadott találmánnyal nem azonos, hanem csak rokon, mondjuk hasonló dolgok szerepelnek. Az eltérés itt kétféle lehet, vagy lényegtelen, akkor az újdonságrontás esete forog fenn, mert hisz sem nyelve, sem a szavak betűszerinti azonosága nem döntő, hanem csak a tartalmi lényeg. A második eset az, ha az eltérés annyira lényeges, hogy még újdonságrontás megállapítására sem alkalmas. Ha erre nem alkalmas a szöveg,

* Grosschmid Benő: Fejezetek kötelmi jogunk köréből, II. köt. 52. s köv. lap. Tervezet biz. szövé. 879. §.

hogyan lehet az arra alkalmas, hogy egy műszaki megoldást találmányi jellegétől megfoszson? Egy célszerű szerkezetről, egy okos eljárásról, egy az iparban szükséges masszáról nem mondhatjuk, hogy nem találmány csak azért, mert ismert voltát nem sikerült bebizonyítani. A műszaki megoldás akkor találmány, ha a megoldás okszerű, észszerű, célszerű, gazdaságilag indokolt stb. Új pedig akkor, ha nincsen ismertette, de a két teljesen diszparát ismérve össze nem zavarható. Hogy a kémiából vett hasonlattal éljek, oldatok súlyát nem lehet Beaumével, hőfokot fagyponcsökkenéssel, molekuláris konstitúcióját grammal vagy Celsiusussal mérni. *Suum cuique!* Pascal maneseinek hódolok, mikor bíró létemre a logikával szemben sem vagyok igazságtalan, úgy bánok velem, mint egy közönséges halandó jogkereső féllal.

Dr. Perlmutter Alfréd.

A tulajdonjog védelme az értékpapirletéteknél.

I.

A tulajdonjog védelme az értékpapirletéteknél akkor válik gyakorlativá, amidőn az ilyen letétek elfogadásával üzletszerűen foglalkozó kereskedő fizetési zavarokba jut, vagy ellene a csőd megnyílik, vagy amikor a letéteményes ellen vezetett régrehajtásnál a letevő tulajdonos igénykeresetéről stb. van szó.

Mindezen esetekben, az ügyfelek tulajdonjogának megfelelő védelme az elérendő cél és ennek a védelemnek határait csak a forgalom érdeke szabhatja meg.

E jogi szabályozás újabbán a felmerülő gazdasági jelenségek hatása alatt foglalkoztatta a törvényhozásokat Német-Ausztriában, Cseh-Szlovákiában. Nálunk is kilátásba helyezte Bud János pénzügyminiszter, hogy törvényjavaslatot terjeszt a nemzetgyűlés elé ebben a tárgyban. Németbirodalomban a kérdésnek speciális szabályozását még a világháborút megelőzőleg megtaláljuk.¹ A törvény létesítésének külső oka néhány berlini nagybanknak 1891 év őszén való bukása volt.²

A német Depotgesetz alap gondolata az értékpapirletétnél az egyedileg meghatározott letét és minden kereskedőnek, aki iparszerűleg értékpapirletétekkel foglalkozik, kötelességévé tette, hogy a letétet a saját és mások letéteiről elkülönítve őrizze meg, továbbá, hogy oly kereskedelmi könyveket vezessen, amelyekből a nála letett értékek mennyiség, minőség és számszerint kitűnnek. A bankok ezen rendelkezés által okozott technikai nehézségeken olyképen segítettek, hogy ügyfeleiktől az üzleti összeköttetés kezdetén olyan generális felhatalmazást szereztek be, amelyben az utóbbiak lemondanak arról, hogy a letett értékpapirokat egyedileg visszakövetelhesék, ami jelenti tehát azt is, hogy a bank azokat egyedileg megőrizni nem tartozik. A német törvényhozási szabályozás épen akkor, amidőn a forgalom legnagyobb volt, mutatkozó elégtelennek; amit az 1923 november 21-iki rendelet növelései intézkedése igazol.

Ez a rendelet kötelezővé tette a számgjegyzék beküldését, mert a felek a törvény e diszpozitív szabályát ellentétes megállapodásokkal hiúsították meg. Ezért a rendelet szerint csak akkor kötheti ki a bank ügyfelénél a számgjegyzék beküldésétől való felmentést, ha az ügyfél maga is iparszerűleg foglalkozik bank- és pénzváltó üzlettel.

A számgjegyzékkel megrögzített egyedi letét a forgalmat néha megakasztotta ott, ahol erre szükség nem volt, mert hisz az értékpapirok száma — eltekintve a sorsjegyeiktől, sorsolás alá eső kötvényektől, hasonló részvényektől stb. — nem lényege az értékpapirnak s aki például részvényt vesz, az a vállalat bizonyos hányadát veszi meg, és ezért nem is nagyon kíváncsi részvényeinek számára, másrészt azonban a vételi megbízásnál, ha a megbízó az értékpapirt ki nem fizeti, sem a csödbíróság, sem a büntető bíró nem fogja a bizományossal szemben a megbízó tulajdoni igényét megfelelő védelemben részesíteni, akkor sem, ha részvények száma a vételi megbízás teljesítésekor közöltetett is.

Másrészt azonban a bank részéről zálogul átvett értékpapirok akkor is a zálogbaadó tulajdonában maradnak, ha az átvé-

¹ Gesetz, betreffend die Pflichten der Kaufleute bei Aufbewahrung fremder Wertpapiere vom 5. Juli 1891.

² Riesser: Das Bankdepotgesetz, 3. kiadás, 18. oldal.

tel számgjegyzék nélkül történt és az ügyfél a bank csödtömegében külön kielégítésre jogosult.

Ha a zálogösszeget kifizeti, nagyobb biztonságot az ügyfélnek a számgjegyzék sem polgári jogunk, sem a büntető jog szempontjából nem adhat, de viszont a számgjegyzék a hitelleletet rendkívül megnehezíti és a legmobilabb árúnál, az értékpapirnál olyan erőltetett megrögzítést okoz, amely a gyakorlati életben idegenül hat. Az olyan teljesítést, amikor hasonló minőségű és mennyiségű, bár más sorszámú értékpapir adatik vissza, a gyakorlatban szerződészerűnek tekintik, kivéve, ha a sorszámnak tőzsdei jegyzés, nosztrifikálás stb. szempontjából külön jelentősége van vagy pedig külön kikötés esetén.

A számgjegyzék alapján való tulajdonjogvédelem ma már elejtettnek látszik.³ Elejti a számgjegyzék elküldési kötelezettségét az új 1925 október 1-én életbe lépő cseh-szlovák letéti törvény is. A részvényeknek felhasználása a kontremín pozícióknál való felhasználásra, ami a bank ügyfeleinek érdeke, a számgjegyzék nélkül is biztosítva látszik az alább tárgyalandó *gyűjtő letét* esetében is és egyedi letét létesítése a banktechnika egész rendszerén ütne rést, mert a bank az egyedi letétekért oly díjakat kénytelen szedni, amellyel a letét közgazdasági jelentőségét vesztené el.⁴

II.

Az értékpapirok vételénél a gyakorlatban sokszor kontroverzia tárgya, hogy a vevő a tulajdonjogot a bizományos útján mikor szerzi meg. De a jogelméletben sem alakult ki egységes felfogás a tekintetben, hogy a vevő a genus vételnél a bizományos által mely időpontban és mi módon szerzi meg a tulajdonjogot. Az uralkodó felfogás szerint a bizományos attól az időponttól kezdve, amikor a bizományos a megbízót értesíti arról, hogy a megbízást a saját számlájára teljesíti, a bizományos viszony megszűnt és a felek, mint eladó és vevő állanak egymással szemben. A letéti értesítéssel viszont az adásvétel helyébe a letéti viszony lép és a vevő most már nem *ex empto*, hanem *ex deposito* érvényesíti igényét.⁵

A tulajdonjog *constitutum possessorium* útján száll a vevőre a bizományosról. Ahhoz, hogy a tulajdon *constitutum possessorium* útján szálljon át, szükséges, hogy elsősorban az, hogy a feleknek *szándéka* a tulajdonátruházás, illetve a tulajdonszerzés legyen. Ezen akarati elem kivül szükséges az *akarati megnyilvánulása*. Az akarati elem megnyilatkozásához szükséges az, hogy a genus áru *specializálódjék*, hogy az, ami a tulajdonjog *tárgya fizikailag felismerhető legyen*.⁶

Ezzel a felfogással szemben, amely egyébként Grünhutnak, s a Staub Kommentárnak, valamint az újabbak között a Düringer—Hachenburg Kommentárnak (III. 569. old.) is a felfogása, Frigyes Béla⁷ mindenestre az újabb jogfejlődés hatása alatt a tulajdonátszálláshoz a specializálódást szükségesnek nem tartja. Frigyes szerint a bizományos nyilatkozatain kívül szükséges ugyan az is, hogy legalább annyi darab legyen birtokában, amennyinek átruházását kijelenti. Ha az *animus* mellett a *corpus* adva van, a

³ Dr. Hans Hock: Zur Neuregelung des Depotrechtes. Der Österreichische Volkswirt 1924. évf. 158. old.

⁴ Dr. Ewald Mautner: Das tschechoslowakische Depotgesetz. Mitteilungen des Verbandes österreichischer Banken und Bankiers 1924. évf. 389. old.

⁵ Rapoch Géza: Tulajdonjogi kérdések az értékpapirüzlet körében. Jogt. Közl. 1924. 92. old.

⁶ A német Denkschrift (254. old.) szerint «muss es als Regel gelten, dass der Kommissionär, da er in eigenem Namen handelt, auch das Eigentum an den für Rechnung des Kommittenten angeschafften Sachen zunächst für sich erwirbt, und dass es demnach einer Übertragung des Eigentums von dem Kommissionär auf den Kommittenten bedarf, um diesen zum Eigentümer zu machen. Hiezu ist nicht unbedingt die Ausantwortung der Sache an den Kommittenten erforderlich; vielmehr genügt, falls der Gegenstand in der Verwahrung des Kommittenten bleiben soll, der in erkennbarer Weise bekundete Wille des letzteren, den Besitz weiterhin für den Kommittenten auszuüben. Eine solche Eigentumsübertragung kann zeitlich mit dem Erwerbe des Kommissionärs zusammenfallen; zu ihrer Wirksamkeit ist es bei Sachen, die nur der Gattung bestimmt sind, genügend, dass sie für den Kommittenten ausgesondert werden. An die en Grundsätzen wird auch durch das Bürg. Gesetzbuch nichts geändert.

⁷ Értékpapirok tulajdonjogának megszerzése vételi megbízás esetén (Ker. Jog. 1924. évf. 114. old.)

megbízó tulajdonos lesz és pedig, ha a specializálás megtörtént, a papírok a megbízó egyedi letétjévé lesznek. De tulajdonos lesz a megbízó specializálás nélkül is, ez esetben azonban gyűjtő (cumulativ) letét létesül s az a papíralomány, amelyet a bizományos kezében tart a megbízó, esetleg más megbízók közös tulajdonává lesz. Nézetem szerint az ellentét az uralkodó felfogás és Frigyes között csak látszólagos és azon múlik, hogy a bizományos akaratmanifesztációja miképen történik. Ez összefügg azzal is, hogy mit értsünk specializálódás alatt. A bizományos szerződési köteleessége a kommittensnek a tulajdonjogot megszerezni. A bizományos akkor is eleget tesz a constitutum possessorium alapján bizományi vagy eladási szerződési köteleességének, ha a vevőnek egy kiutalójegyet ad át. A budapesti tőzsdei forgalomban a vevő kereskedelmi utalványt nyer ú. n. értékpapircskekkel. A bizományos akarat a tulajdonjog átruházása tekintetében kifejezésre jut, tehát nemcsak akkor, ha az értékpapírokat külön letétbe helyezi, hanem akkor is, ha a vevőt abba a helyzetbe hozza, hogy az a constitutum possessorium alapján a tulajdont megszerzi.

(Bef. köv.)

Dr. Zerkovitz Zsigmond.

Jogirodalom.

Ottlik László: Jog és társadalom. 1924.

(Különlenyomat a Társadalomtudomány című folyóiratnak IV. évf. 2—5. számaiból. Ehelyütt a hivatkozásoknál a folyóiratban történt eredeti publikációt vesszük figyelembe.)

Ez a 38 oldal terjedelmű kis tanulmány nagy olvasottságról tesz tanúságot és nem egy irányban meglepő kezdeményezésre való törekvést árul el. Bizonyos eredetiség nem tagadható meg az ósrégi jogfilozófiai problémáknak itt megkísérelt új megoldásától. Sajnos, a szerzőt gondolkodásának kétségtelen eredetisége a jogfilozófia eddigi teljesítményeinek olyan alábecsülésére vezette, amely egyáltalában nem indokolt és amely nem válik tanulmányának előnyére.

1. *Ottlik* jogfelfogása lényegében a hatalmas akaratnak és az értékes akaratnak megkülönböztetésén alapszik. Az autonóm norma kötelezősége, érvényessége értékes akaraton, a heteronóm normák érvényessége ellenben hatalmas akaraton alapul. A hatalmat szerző valami minden értékességtől különböző puszta valóságnak, létezőnek látszik felfogni: a heteronóm normák mivoltát szerinte a valóságtudomány van hivatva tisztázni és a normatív tudománynak a valóságtudománytól való megkülönböztetése szerinte csak nominális disztinkció, mert hiszen nemcsak értékességen, hanem létezésen is alapulhat a norma érvényessége, amint-hogy szerinte minden heteronóm norma érvényessége létező valóságon: hatalmas akaraton alapszik. (I. 15—19.)

Ezen alapvetés után a szerző a jogot, mint heteronóm normát veszi szemügyre, *Stammler* és *Kelsen* elméleteinek beható és szellemes bírálata közben kifejti, hogy a kényszerszankció nem alkalmas a jogszabály jellemzésére, mert nem minden szabály jogszabály, amelynek kényszerszankciója van és mert olyan jogszabály is van, amelynek nincsen kényszerszankciója «A kényszer alkalmazása nem mint a jogszabály tartalmába felvett fenyegetés, hanem mint reális lehetőség, mint a jogszabály biztosítéka, garanciája játszik szerepet. A jogszabály garanciája valaminő hatalom, amelynek módjában van a jogszabály hatályát kényszerrel is biztosítani.» (I. 24.) Ezt a hatalmat akarja a szerző közelebbről meghatározni. És pedig a valóság birodalmában kell ezt a hatalmat keresni, abban a valóságban, amelyet társadalomnak neveznek. A jogszabály meghatározása a szerző szerint végső fokozat társadalomtudományi feladat. (II. 16.) Az, aki ezt el nem ismeri, szerző szerint jogászai imperializmusban szenved. (II. 17.) Szerző szerint *Moór* jogi alaptana is valóságtudomány, amiben a szerző téved, mert *Moór* a jogot úgy a valóság, mint az értékek világából való elemekből összeszőtt bonyolult jelenségnek tartja, tehát jogi alaptanát méltán nevezi a jog fenomenológiájának.

Társadalmi norma a szerző szerint az, amely legalább két címzettet feltételez. Itt megjegyezhetjük, hogy általában társadalmi norma alatt azt szokás érteni, amelyet a társadalom bocsát ki: a megkülönböztetés nem a címzett, hanem a kibocsátó különbségéhez igazodik.

Szerző ismét további normaelméleti disztinkciókba bocsátkozik:

aszerint, hogy kötelezőnek kell, muszáj őket tartani vagy csak egyszerűen tartják őket, vannak a szerző szerint autonóm, természeti és társadalmi normák. (II. 20.) Ez a disztinkció nem fog meggyőzően hatni: norma, amelyet muszáj kötelezőnek tartani, természeti norma: ez valóban különösen hangzik. Ha azt érti a «muszáj» alatt, hogy nem menekülhetünk a norma elől, akkor ez elsősorban nem a szerző szerinti természeti normák, hanem az erkölcsi norma, tehát egy autonóm norma ismertető jegye. Természeti norma, valóságra visszavezethető normaérvényesség fából-vaskarika. Ily felfogás mellett egységes norma-fogalomról beszélni sem lehet: a norma itt nem egyéb névvel. Hiányzik az eleven összefüggés egy általános érték- vagy valóságfilozófiával.

A társadalmi norma mögött álló hatalom szerző szerint mindig kényszerhatalom. «A társadalmi norma érvényessége a fizikai erővel való rendelkezésnek lehetőségét minden fokon feltételezi...» (II. 21.) Vajjon gondolt-e itt a szerző a nyelvszabályra? A jog oly társadalmi hatalmat tételez fel a szerző szerint amely fizikai hatalommal rendszeresen rendelkezik. Ily rendszeresen hatályos hatalom az állam hatalma.

Az állam kétségtelen túlereje, e hatalom tartóssága azonban szerző szerint, eléggé különösen, nem valami objektív tulajdonság, ténylegesség, történeti tény, hanem szubjektív bizonyosság, meggyőződés, várakozás, előzetes valószínűség, amely az államhatalom fölényében gyökerezik. Vajjon elhagyta volna szerzőnk a hatalomnak valóságként való felfogását? Ellenkező esetben a fenti disztinkció nehezen érthető. Mert mit értsünk az alatt, hogy a hatalom maga valóság, de tartóssága nem tény, hanem előzetes valószínűség? Vagy talán a jogi normativitás épen a tényleges hatalomnak ezen az irreális kvalitásán, tehát mégsem valóságon alapul?

Csak az állam az a szerző szerint, amely ezzel a fölényes hatalommal rendelkezik: «a jog határaitra érünk az állam határainál». (II. 28.) A nemzetközi jog a szerző szerint nem egyéb, mint a különböző állami jogrendek bizonyos megegyező része. A «nemzetközi hatalmi egyensúly» szerinte jogi hatalomnak nem tekinthető és *Moór* metabazisz eiszallo genoszt követ el akkor, amidőn azt jogi hatalomnak és minden jogot végső sorban a nemzetközi jogban gyökerezőnek mond azon az alapon, mert a nemzetközi hatalmi egyensúly a legerősebb fizikai hatalom a földön. Ily felfogás mellett a szerző szerint a technika vagy a higienia szabályait is jogszabályoknak kellene tartani, mert hiszen nem a nemzetközi hatalmi egyensúly, hanem a természeti erők egyensúlya a legerősebb fizikai hatalom a földön. Amikor *Moór* a fizikai hatalmat objektív ténylegességnek fogja fel, akkor szerző szerint azt a hibát követi el, hogy a kultúra, a szellem világából átlép a természet világába.

Valóban csodálkozunk kell a szerzőnek ezen a kritikai felfogásán. *Moór* a hatalom alatt csakugyan az objektíve, valóságként konstatalható, tehát a történeti tény jelentőségével bíró és fizikai erővel rendelkező társadalmi hatalmat érti, de a hatalom nála a jognak csak egyik jelentéseleme, amellyel az értékszférából származó elemek fonódnak össze: ez az elmélet tehát nem lép át a természet világába, hanem épen egyensúlyt tart a valóság és az értékek világából eredő jelentéselemek figyelembevételében. A természeti erők egyensúlya nagyobb *fizikai erőt* jelent ugyan a nemzetközi hatalmi egyensúlynál, de távolról sem jelent a szónak szabatos értelmében hatalmat. Ezt az ellenvetést tehát egészen alaptalannak kell mondanunk. Viszont tekintetbe véve, hogy ép a szerző az, aki valóságra alapított, mert hatalmas akarat által tételezett normákról beszél, a heteronóm normák mivoltának megállapítását valóságtudományi feladatnak mondja, még érthetlenebb, hogy erről az állásponttól miként tekintheti *Moór* tanítását a természet világába való kisiklásnak, amidőn saját állásfoglalása ugyanezen kifogás ellen csak igen nehezen lenne megvédhető.

A helyes jog kérdésére is vet a szerző egy pillantást. A szerző szerint korántsem tartalmának erkölcsi helyessége teszi helyessé a jogot. Helyes jog szerinte az, amely tartós, amely valóban jog, amely teljesen jog, amely sikeres és hatályos. A jog époly kevéssé lehet erkölcsös vagy erkölcstelen, mint színes vagy színtelen. A jog helyes akkor, ha bizonyos célok szolgálatára alkalmas eszközöket nyújt. A jognak csak politikája lehet, de nem axiólogiája. (II. 32.)

Mondani sem kell, hogy a helyes jog problémájának ez a

kissé macchiavellisztikus ízü felfogása kevésbé meggyőző. Nemcsak hit, hanem bizonyosság az emberek lelkében, hogy a jog *eszközi értéke* és *helyessége* két különböző dolog és hogy a jog épúgy vonható erkölcsi megítélés alá, mint bármely emberi cselekedet. A történelem arról tanuskodik, hogy a társadalom erkölcsi ítéleteinek egy jelentékeny része ép a jogra, a fennálló jogrendre vonatkozik és minden politikának és evolúciónak a jogról alkotott erkölcsi ítélet a legmélyebb alapja.

2. A kis tanulmány bővelkedik új, eredeti szempontok felvetésében és az itt gyakorolt kritika talán nem veszi el tőlünk azt a jogot, hogy szellemes előadásáról, sokszor találó bírálati megjegyzéseiről és jó stílusáról elismerőleg emlékezzünk meg és oly gyér jogelméleti irodalmunknak ezt a legújabb termékét a szíves olvasónak figyelmébe ajánljuk. *Dr. Horváth Barna.*

Szemle.

— **A szenzációs bűnügy,** amelyet szenzációvá a napisajtónak, a közönség idegingerekre éhes részének és a nyomozó hatóságoknak kölcsönös szuggeszciója fokozott, a bűnesetek krónikájának szemszögéből nézve, sajnos, nem tartozik sem a kriminológiai, sem a kriminalisztikai ritkaságok közé. Ha *post festa* a sajtó szemrehányást tesz a hatóságnak, hogy nyomozási módszere kudarcot vallott, a rendőrség pedig a riporteri képzelőtehetség túlmerész szárnyalását vagy épen a terhelt ügyetlen védekezését okolja a kudarcért, úgy ebből csupán az következik, hogy egyik sincs tisztában a másiknak a hivatásával, a rendőrség ezenfelül azzal sem, hogy ügyesen védekezni csak a bűnös terhelt szoktak. Hogy összetett lélektani bizonyítékokból még nagyobb pszichológiai tudással és erősebb logikai képességgel is, mint aminővel az átlag-rendőrtisztviselő, ügyész vagy bíró rendelkezik, téves következtetés vonható le, az sajnálatos valóság ugyan, de nem műhiba. *Wulffen* ismert drezdai ügyész: *Der Strafprozess ein Kunstwerk der Zukunft* című előadásában azt kívánja, hogy az ügyész és a bíró az alkotó művész invenciójával foglalja egységbe az eljárás adatait. De a jövőnek e zenéjétől még vajmi távol állunk. Egyelőre csak azt tudjuk, hogy az adatok megbízhatatlanok. A tanuvallomás csak úgy mint a beismerés vagy a közvetett bizonyítás és fogyatékos érzékeink durva eszközei egyelőre alkalmatlanok a művészi alkotásra. Tévedni emberi dolog és talán nem is oly nagy baj, ha egy-egy tévedés arra készíti a nyomozó hatóságot vagy a bíróságot, hogy saját csalhatatlanságában kételkedjék.

Ily téves következtetésnél sokkal nagyobb hiba azonban, ha azt olvassuk, hogy a terheltet a Bp. 135. §-ának kifejezett tilalma ellenére d. u. 4 órától éjjeli egy óráig tartó kihallgatással igyekeztek «megtörni». Értsék meg végre a t. rendőrtisztviselő urak, hogy a Bp. 135. §-a nem jogelméleti diszlárgy, hanem évezredek vérrel öntözött gyakorlati tapasztalatainak leszűrődése és hogy a rendőrségnek nem kell okvetlenül «beismerő» terheltet szállítani. Ép ily hiba, ha a kir. ügyészség és a bíróság a Btk. 197. §-ában megszabott kötelességét oly szabatosan teljesíti, hogy pontosan 48 órára van szüksége, amíg a törvényellenesen letartóztatott szabadlábra helyezi. Két egész nap telt a szabadlábrahelyezésig attól az időtől kezdve, amikor az ügyészségnek és a bíróságnak tudomására jutott, hogy a letartóztatott gyanúsított ártatlan. E két napra szükség volt, hogy az iktató és a kiadóhivatalok, az előadó, a tanácskozó és a kiadmányozó ügyészek és bírák az ügyviteli szabályokban meghatározott alakszerű kötelességeiket teljesítsék. Mégsem tudunk azonban szabadulni a gondolattól, hogy oly esetben, midőn az ügyvitel formáságai a lelkiismerettel kerülnek összeütközésbe, módot lehet és kell találni, hogy a nehézkes ügykezelési apparátus ne napok, hanem órák alatt peregjen le.

Les choses parfaites ne sont pas du ressort de l'humanité — mondotta már Nagy Frigyes és így bizony megtör-

ténhet, hogy a nyomozás hamis nyomra téved, amiért szemrehányást tenni még annak sincs joga, aki véletlenül ráhibázott a nyom helytelenségére. Ez legfeljebb intelemül szolgálhat a nyomozó és a bírói hatóságoknak egyaránt, hogy újra és ismét megszívleljék *Ruskin* tanácsát: *diligite justitiam qui judicatis terram*. Hozzátartozik azonban mindenekelőtt az igazságszerelethez, hogy a törvény alkalmazást nyerjen, még pedig nem csupán bürokratikus gépiességgel, hanem azzal az érzelmi hangsúllyal, amely betűjébe életet lehel. Ha a nyomozás során nem megy feledésbe, hogy a «gyanusított» elvont műszava mögött élő ember rejtőzik, aki a nyomozásnak nem tárgya, hanem szenvedő alanya, akkor a terheltet sem fogják vén gazembernek titulálni és ártatlanságának dokumentálására még két napig fogva tartani.

— **A szomszéd államok házassági joga.** Ezen cím alatt tartott felolvasást *Sztehlo Kornél* ügyvéd az ügyvédi körben. Ismertette egyenként a cseh-szlovák köztársaság, a szerb-horvát-szlavon királyság, Románia és az osztrák köztársaságban a házassági jog terén jelenleg fennálló jogszabályokat. A magyar kultúra főlényének tulajdonítja azt, hogy a szomszéd államok az általuk Magyarországtól elfoglalt területen a magyar házassági jogi törvényt és polgári perrendtartást érvényében fenntartották. A szomszéd államok közül csak Csehország hozott házassági jogi törvényt 1919-ben, amely szerint külön szabályozza a jogot az osztrák birodalmi tanácsban képviselve volt tartományokra, és külön az úgynevezett Tótföldre. A cseh törvény igen radikális, szakít a kánoni joggal és bőven osztja a házasság felbontásának okait; a magyar törvényből törli a r. k. papok házasságkötését tiltó szakaszt. Szerbiában nincs jogegység. Az ötféle vallásfelekezetek mindegyikének külön joga van, körülbelül ugyanaz az állapot áll fenn ott, mint volt nálunk a polgári házasság behozatala előtt. A magyar területen a magyar jog van érvényben.

Románia 1864-ben kodifikálta házassági jogát a Code Napoleon alapján. Beleegyezés alapján is van helye a bontásnak, de bizonyos garanciák mellett, melyek jobban védik a házasságot, mint a mi eljárásunk, amely a II. T. 77. §. a) pontja segítségével megengedi a megegyezéses válást.

Ausztriában az osztr. polgári törvénykönyv van érvényben. Annak 111. §-át, mely a katolikusok közt kötött házasságot fel nem bonthatónak jelenti ki, ki akarják játszani az osztrákok olyképp, hogy a közigazgatósági hatóságtól felmentést kérnek. Ezt a közigazgatási hatóság feltétlenül megadja. Így keletkezett az ú. n. Dispensehe. Ezt azonban a bíróságok érvénytelennek jelentették ki és most az osztrákok Burgenlandban kérhetnek elváltást, ahol a magyar jog van fenntartva érvényében.

Felolvasó szükségesnek tartja, hogy a szomszéd államokkal a házasságkötés és bontás feltételeinek kérdésében megállapodásra jussunk, ezt azonban meg kell előznie a honossági kérdés rendezésének, amely a trianoni békeszerződés hiányossága miatt ma sincs megoldva.

— **A Magyar Külügyi Társaság** nemzetközi jogi szakosztálya e hó 9-iki ülésén *dr. Baumgarten Nándor* egyetemi tanár előadást tartott a kereskedelmi társaságok jogi helyzetéről. Az előadó rámutatott arra, hogy a háborúelőtti időben a világgazdaság kiterjedése nemzetközi világjogot teremtett, mely a külföldi kereskedelmi társaságok szabad működését és fejlődését biztosította. A háború mindezeket a vívmányokat romba döntötte és még a békeszerződésekben is nyomait találhatjuk a gazdasági háborúnak. Az előadó mindezekre tekintettel foglalkozik a kereskedelmi társaságok jogi személyiségével és jelenlegi helyzetével nálunk és külföldön. Behatóan tárgyalja a kereskedelmi társaságok honosságának kérdését és különösen az erre vonatkozó joggyakorlatot. Kifejtette, hogy a békeszerződés, midőn az ellenséges társaságok javainak lefoglalásáról intézkedik, itt nem a bejegyzés és a működés helyét, hanem az érdekelt részvénybirtokosok honosságát tekinti irányadónak. E szabályt azonban csakis a háborús rendszabályok esetén kell alkalmaznunk. A vegyes választott bírósági ítéletek kritikai megbeszélése alapján arra az eredményre jut, hogy az adósságok valorizációja és leszámolása szempontjából a részvénytársaságoknál kizárólag a székhely irányadó, a részvénytársasági fiókok pedig a főtelep honosságát követik. Részletesen foglalkozott a fióktelepek jogi helyzetével és keres-

kedelmi törvényünk vonatkozó intézkedéseivel. Ez alapon a külföldi társaságok nálunk szabadon fejthetik ki működésüket, míg a mi kereskedelmi társaságaink, különösen az utódállamokban számos korlátozásnak vannak alávetve, ami annál különösebb, mert az elszakított területeken a mi kereskedelmi törvényünk rendelkezéseit alkalmazzák, az úgynevezett nacionalizálás keresztülvitelére azonban az engedélyezési rendszert léptették életbe, oly módon, hogy csak oly társaságoknak adták azt meg, melyek a részvényvagyron és igazgatósági tagok tekintetében bizonyos kikötéseknek megfelelnek. Mindeme megszorítások ellentétben vannak a részvénytársasági forma lényegével és csak az engedély megadásának időpontjában ellenőrizhetők, az a törekvés pedig, hogy bemutatásra szóló részvények állandóan ellenőrzött névre szóló papirokra változtassanak, eladási tilalmak és előírt nacionalis többség a külföldi vállalkozást lehetetlenné teszik. A kereskedelmi társaságok jogi helyzete is mutatja, hogy a nemzetközi kereskedelmi jog területén a háború a jogi felfogásokban és jogszabályokban oly pusztításokat és visszaeséseket okozott, melyek csak akkor állíthatók helyre, ha a nemzetközi jogi szerződések a világgazdasági kapcsolatokat újból megerősítik.

— **Dr. Blau György: Valorizáció 1924-es joggyakorlatunkban** címmel most megjelent füzetében rendszeresen és tisztán áttekinthetően az ítéletekre való pontos utalásokkal ismereti a Kúria vonatkozó határozatait és ennek során végigvezet a mának ezen központi fontosságú kérdése által érintett egész jogterületen. Szerző, kinek idevonatkozó több értékes írását közöltük, kétségkívül komoly szolgálatot tett a gyakorlat embereinek alapos elméleti tudást is tanusító munkájával, amely 32 oldal terjedelemben a Politzer Zsigmond és Fia cég kiadásában jelent meg. Ára 20,000 K.

— **Valorizálás.** 1. Alperes 1918 szeptemberében lett volna köteles felperes részére a tőle vásárolt zongorát elküldeni. A Kúria a korona értékcsökkenését csak felerészben háritotta az alperesre, mert «a forradalomra, a proletárdiktatúrára és az ezután bekövetkezett bankjegylebélyegzésre való tekintettel valószínűnek mutatkozik, hogy alperesnek, kereskedő foglalkozása mellett sem állott módjában a kezén maradt előleg teljes értékét, kellő befektetéssel megőrizni» s nem vitás, hogy alperes az elrekvirált zongora visszaszerzése végett a szükséges lépéseket megtette s abban, hogy ezek sikertelenek maradtak, őt vétkesség nem terheli. (P. IV. 2247/1924.)

2. Ugyancsak méltányosnak találta a Kúria a korona romlásából származó károsodásnak a peres felek között felerészben való megosztását «figyelemmel arra, hogy az 1919. év folyamán lezajlott kommunizmus a kereskedelmi vállalatok anyagi erejét lényegesen meggyöngítette és hogy az 1920. évi március havában bekövetkezett pénzlebélyegzéssel kapcsolatos államkölcson terhe abban az esetben, ha az alperes a kártérítési összeget felperesnek annak idején meg is fizette volna, legalább is részben a felperest érte volna». (P. IV. 2946/1924.)

3. A Kúria álláspontja szerint a szállítványozó felperes a megbízó érdekében cseh koronában kifizetett költségeit és kiadásait csak abban az esetben érvényesíthetné cseh koronában megbízója ellen, ha kikötöttet volna, hogy ez azokat valóságban cseh koronákban tartozik megtéríteni, ellenben, mivel «az alperes a lejáratkor nem fizetett, sem pedig a tartozásának megtérítéseül szolgáló s megfelelő összeget a felperes részére ezáltal felvehetően bírói létbe nem helyezte, a korona időközi értékcsökkenéséből előállott károsodás tehát a vétkes késelemben lévő alperes terhére esik, mely kártérítő kötelezettségével szemben nincsen döntő jelentősége annak, hogy a kereseti követelésnek a számla esedékessége idején jegyzett árfolyam szerinti összeget a perindítás előtt, vagyis csaknem egy év múltán a felperesnek felajánlotta», alperes a követelés lejárt idejétől s tényleges fizetés napjáig beállandó árfolyamkülönbözetet a zürichi jegyzés szerint felperesnek megtéríteni tartozik. Szembetűnő ebben a határozatban az elhajlás: az egyszerű fizetési késelelem vétkes késelelemnek van minősítve már a követelés lejárt idejétől s noha az alperes abban a kérdésben, hogy a felperesnek cseh koronában köteles-e fizetni, pernyertes lett. (P. IV. 3179/1924.)

Közgazdaság.

A Magyar Őstermelő Rt. közgyűlése elhatározta az értékcsökkenési tartalékalapnak 400 millióval, a nyugdíjalapnak 775 millióval és a tisztviselői segélyalapnak 150 millióval való dotálását. A fennmaradó 5,002.081,250 K tiszta nyereségből a közgyűlés az osztalék-tartalékalapra további 500 milliót utalt át, az osztalékot 15,000 K-ban állapította meg. Az osztalékszelvény beváltható az intézet főpénztáránál és a Magyar Általános Takarékpénztárnál.

17673

Ügyvédjelölt, háromévi gyakorlattal, Budapesten állást keres. Cím: Dr. Bálint Jenő, Sásd, Baranya megye.

17664

Fővárosi ügyvéd, 11 évi gyakorlattal, perfekt német nyelvtudással, 400 millió készpénzzel, forgalmas irodába társulna. Ajánlatokat Rudolf Mosse hirdetővállalathoz «Mobil tőke» jeligére, VI., Vilmos császár-út 35.

17674

Azonnali belépésre keresek teljes vidéki gyakorlattal bírót, tárgyalásokban jártas jelöltet. Dotáció: lakás és 130 aranykorona. Dr. Palatinus Mihály, Törökszentmiklós.

17675

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST

17662

Szobáink városi és interurban telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvízes és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Bírósági Hites Tolmácsok Irodája

V., Koháry-utca 2—4. sz.

Telefon 163-60

17661

**Hiteles fordítások
minden nyelvre**

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pótlások»-kal is el van látva. — Ára kötve **210,000 K.**

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Közlönyben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, melyekben a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	-----	XVII. kötet
Hiteljogi	-----	XVII. «
Perjogi	-----	IX. «
Büntetőjogi	-----	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	-----	XVI. «

Minden kötet ára **35,000 K.**

Ügy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bére-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Benedek László egyetemi ny. r. tanár, törvényszéki elmeorvos: A kriminalitás fokozódásának okairól. — Dr. Nádas László ügyvéd, ny. pénzügyminiszteri tanácsos: A közigazgatási bíróság pénzügyjogi gyakorlata az 1924. évben. — Dr. Zerkovitz Zsigmond budapesti ügyvéd: A tulajdonjog védelme az értékpapíreléteknél. — B—r.: Törvénykezési Szemle. Nyugdíjvalorizáció. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár X. k. 1. iv. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XVII. k. 1. iv.

A kriminalitás fokozódásának okairól.

Amióta az igazságszolgáltatás az antiszociális cselekményeknek alanyi tényezőit tekintetbe veszi (XVII. sz.), azóta a büntetésnek lelkiélete mindinkább beható elemzésnek tárgyává lett. A büntetésnek tudományos, oksági kutatása is az individual-statisztikával ismét visszatért a tettes személyéhez, amelynek vizsgálatát a tömegkimutatások kedvéért már elhanyagolta.

Az utóbbiak szerint általában a bűnesetek száma azon európai országokban, amelyekből megbízható adatok nyerhetők, 1916 óta szembetűnő emelkedést mutat. A hadviselő országok jó részében a háború első két évében a kötelességtudás, nemzeti érzések által teremtett egységes eszme-irány mérsékelte a társadalomellenes törekvéseket. A neutrális országokban pedig a gazdasági helyzetnek a háború által okozott rosszabbodása csak 1916 után kezdett jelentkezni. A háború óta még az összeomlás által közvetlenül nem is sújtott országokban az életfeltételek rosszabbodtak, a munkanélküliség nőtt. A büntetésnek a gazdasági helyzettől való függése pedig Bebel (1897) óta nem szorul bizonyításra. Ismeretes többek között, hogy a békeévekben is a bűnözés és a kenyérárak görbéi párhuzamosan haladtak. Áll ez főleg a tulajdondeliktumokra.

Az utóbbi 30 év népmozgalmi ezenkívül más mozzanatokra is utalnak. Így a népességnek a városok felé való özönlése, különösen az utóbbi évtizedben mind hatalmasabb méreteket öltött. Ezzel a városi lakosság inségét gyarapító jelenséggel arányosan azonban a jogrend fenntartását szolgáló intézmények terjeszkedése egyáltalában nem tartott lépést, sőt nálunk azok még a leépítés által is tetemes csorbát szenvedtek.

Hogy azonban a gazdasági krízis egymagában nem magyarázza az utóbbi évek kriminalitásának fokozódását, arra nézve legyen szabad sok más közt utalnom egy a Bebel tételével polaris ellentétben álló elméletre, amelynek az olasz Poletti (1882) a főképvisezője. Eszerint a kriminalitás és a gazdasági tevékenység élénksége egymással lépést tart; miután pedig a fokozott gazdasági tevékenység anyagi jóléthez vezet, ezért Poletti szerint a bűnözés és az anyagi jólét egymással szoros kapcsolatban állanak. Az ilyenmő kölcsönhatások megállapításának módszertani hibáira azonban már mások is reámutattak.

A gazdasági helyzet rosszabbodásából tehát egymagában véve a büntettek számbeli fokozódását nem lehet levezetni. Még kevésbé várhatnánk a megfajtást a civilizáció befolyásától, amely mind nagyobb egyéni szabadság biztosításával egyúttal a társadalom gátló, ellenőrző befolyását gyengíti, másrészt az életviszonyoknak összetettebbé tételével új érdekeket és ezzel új konfliktusokat teremt.

A bűnözés általános fokozódásának kérdésében is tehát a fenti okok mellett az egyéni momentumok komolyan mérlegelendők. Itt pedig kérdeznünk kell: változtak-e a háború és a háború utáni években az egyesnek jelleme, indulatingerlékenysége, temperamen-

tuma, élethangulata, világnézete, etikai elvei, vagy akaratának ellentálló képessége?

Vagyis változott-e a változatlan jogiszemélynek lelki személysége? Az összeomlással járó sorscsapások, csalódott várakozások, a forradalmak jogbizonytalansága által felidézett szorongások, az egyéni küzdésnek hiábavalósága, a megrendíthetetlennek hitt erkölcsi és anyagi értékek leértékelődése és az ebből származó kétségek, egy-egy egész életmunkának katasztrófális megsemmisülése, az immens hadiiparnak a béketermelésre való átdolgozásából, üzemeknek, állami és magánvállalatoknak beszüntetéséből, személyzeti redukciójából származó tömeges munkanélküliség az új elhelyezkedésnek fokozott, sokszor az egyéni teljesítőképességet felőrlő nehézségeivel, az országhatárok műleges megállapításából eredő tömegmozgalmak és azok nyomában érvényesülő számos alkalmi ok, mindannyian, mint tartós következetességgel ható, az egyén érzelmi világát rendkívül foglalkoztató kóroktani tényezők, még az addig szellemileg intaktnak látszó, sokszor azonban diszponált egyén idegrendszerét egyensúlyából kilendíthetik és a tömeglélekben nagyfokú ingerlékenységet okoznak. Ilyen hatalmas néplelektani faktorok gyakran lelkiepidemiáknak lesznek szülőivé. Így léptek fel erkölcsi és anyagi nyomor nyomában és politikai zavarok következtében az oroszországi «öldöklési járványok» (Schbankoff, Russ. med. Rsch. 1906. 492.) és még sok más ú. n. tömegpszichopathia. Elképzelhető volna tehát, hogy a büntetés, mint tömegjelenség a kollektív emberi lélek ily értelmű szerzett diszponáltsága folytán lángolt fel az utóbbi években.

Bizonyos az, hogy még az organizációnak mai fokán álló társadalomban is a tömegléleknek így előállott ingerlékenysége, ideges kevesebbértékűsége a kriminalitást fokozza, aminthogy az egyes emberben is a pszicho- és neuropathias alkati rendellenességek a büntetésre való hajlammal gyakran összetalálkoznak. Ezenkívül ilyen ingerlékenység mellett a lélekfertőző, sugalló befolyások is, mint erre számos történelmi példa világít reá, sokkal nagyobb várakozási készenlétre találnak, amely a terjedést biztosítja. Ezen általánosságban érvényesülő erők azonban nem bírnak direkt irányítottsággal. Vagyis nem kell azt hinni, hogy a sorscsapások által leginkább sújtottak szolgáltatják a legtöbb eltévelyedést. Ellenkezőleg, a német, svéd, osztrák és más kriminológusoknak (Heindl, Höpler, Forcher), mint saját tapasztalatainkból megállapítható, hogy épen a legtöbbet szenvedő szellemi középosztály felnőtt tagjai csodálatraméltó fegyelmezettséggel, a mártírnak önmérsékletével túrték és viselik el a nyomort, az éhséget, az egészséges becsvágyuknak sokszor példátlan megaláztatásait, sőt a közerkölcs egyik jelentős védelmét képező családi életüknek feldúlását, néha szétzüllését is. Ezt a tiszteletreméltó önfegyelmet, sem a forradalmak zsarnokoskodó elnyomása, sem a különféle, sokszor nem egészen céltudatos, melléfogó (parapraxiás) kísérletezgetések nem tudtak elernyeszteni. A szociális hajótöröttek nem az ő rendjükből kerülnek ki, hanem abból az új generációból, amelyet a háború és a háború utáni idők formáltak saját-szerűvé.

A háború alatti emberhiány minden munkakörben az értékben gyenge, vagy még fiatalokú, előképzettség nélküli egyéneknek nagy tömegét juttatta fényes, gyakran soha nem remélt, azelőtt hosszú évek küzdelme által kiérdemelt keresethez. Ezek közt a fiatalokúak — sokszor még a kamaszokban — a lelki érettséget jóval megelőzően jutottak a kiadós jövedelemmel együttjáró nagyfokú önállósághoz is, akkor, amidőn még jellemfejlődésük irá-

nyításra szorult volna, hogy elnyerhesse azokat a szociál-pszichikai direktívákat, amelyek, mint «nemes», «szép», «jó», «igazi», altruisztikus érzéselemek a közösségbe való beilleszkedésre, a lelket «plasztikusan adaptációs képessé» (Forel) teszik. Az éretlen embernek gátoltság nélküli fegyelmetlensége, vakmerősége a megingott gazdasági élet szélsőséges spekulációjában kiváló működési körre talált és ezzel még messzebbmenően távolodott el attól a védelmet nyújtó «melegház»-tól, amelyet a családi tűzhely fűt.

A nevelésnek eme hiánya folytán a háborúban keresetképes fiatalok nagyobb része jellemzilárdság nélkül nőtt fel és így instabilisan az etikai ráépítettség mancójával nem teljes értékben került ki abba az életforgatagba, amely még a tökéletes fejlettségű egyének szociális használhatóságát is erősen próbára teszi. Így pedig sem a büntetőjogi, sem a morális törvényszerűségekhez nem tudnak jól alkalmazkodni és közben öregedve, a nevelésre való fogékonyság predilekciós ideje elmúlt és defektuozitásuk tartós marad. Ezenkívül az összeomlást elszenvedő közép-európai országokban a fiatalság az ideális nemzeti nevelés helyett igen gyakran vonatott be a napi politikába, amely korai önállósulását annak kedvezőtlen következményeivel elősegítette, eltekintve attól, hogy ilyenképen az ifjú lelkiéletéből a bizakodó becsvágy, a szentimentális eszményítések, a vérmes remények, a most rügyező szekszualitás epedezései, a tulcsapongó erőérzés emelkedett hangulatai közé a gyűlölet, irigység negatív színezett érzései lopják be magukat és így az ifjúkor ragyogó derűjét komor-sötétre festik át.

A kipróbált munkaerők visszatérésével az ipari üzemekből a fiatalok, vagy másképen értéktelen munkás ismét kiszorult; a háború alatti és a háború utáni konjunktúra által létesített és természetellenesen burjánzó vállalatok lebontásával tömegesen jövedelem nélkül maradt ilyen nem teljes értékű egyének a már megszokott jóléthez és élvhajszathoz (és alkoholhoz, amelynek terjedése magában véve is a kriminalitást nagyfokban növelte) ragaszkodnak, de jellemzilárdság hiányában nem képesek a rendszeres munka szolgáltatásban kitartani, másrészt az eddig könnyű szerzés lehetőség a munka értébecslését nálunk kedvezőtlen irányban toltta el. Ezért indítatva vannak társadalomellenes eszközök felhasználására. És tényleg, mint azt a legújabb külföldi kriminalstatisztikák mutatják, a bűntevők tekintélyes része ebből az új generációból, illetve a rendkívüli viszonyok által felszínre vetett egyének tömegéből kerül ki, akik nem létminimumért, hanem az élvhajszatért bűnöznek. Forcher szerint 1921-ben Wienben: míg 1000, 25—30 éves egyénre 18·1, 40—45-re 4·3, addig 19—20 évesre 32·4, 20—25 évesre 30·5 lopás esett.

Számbaveendő még az a körülmény is, hogy az utolsó évtizedben beállott népmozgalmak folytán egyik elsőrendű társadalmi hatalmi tényező sokat veszített dignitásából. Ugyanis a hadbavonulás, hősihalál, járványok, elköltözés, repatriálás folytán az egyes közösségek tradícióinak őrzői, kikristályosodott elvek letéteményesei szűntek meg hatékonyok lenni, a populáció tagjainak kicsérelődésével arányosan és így az ellenőrzés gyengülésével a társadalomellenesen cselekvők még inkább erőre kaphattak.

Emellett a bűnözés terjedésével, mindennapiságával kapcsolatban tapasztalatszerűleg a büntetőbírók ítéletei enyhültek, emellett aránytalanul gyakori a büntetés ideiglenes felfüggesztése, feltételes elbocsátások alkalmazása úgy nálunk, mint más országokban. Végül a vizsgálatot az ítéletbe többnyire beleszámítják és így a gonosztevő ismét hamar kiszabadul. A forradalmak után pedig közvetlenül az is észrevehető volt, hogy miután a bíróság nem érezte a sziklaszilárd államhatalom védelmét és így ítéletek létrejövételére a közhangulatnak túlságos befolyása volt. A beszámíthatóság kérdésében is sokszor tapasztalható a túlzott óvatosság a vádlott javára, amit néha a szakértők is támogatnak azáltal, hogy aránylag kisebb lelki abnormalitások esetén, ha a vádlottat a pszichiatriai rendszertanba beilleszteni sikerül, a szabadakarat-elhatározóképeséget felfüggesztettnek jelentik ki. Pedig még a kifejezett elmebetegnek sem minden ténykedése beszámíthatatlan. Pl. a szoptató tébolyodott nőtől a gyermek táplálására nézve a beszámíthatóság nem vitatható el, mert ténykedésének motivumai, következménye kivitelének módja tisztán áll tudatában.

Bizonyos az, hogy a megnövekedett bűnözést a pauperismus, analfabetizmus és alkoholizmus ellen irányuló szociálpolitika, amely a nagy tömegek életstandardját javítja, nagyfokban csökkentheti. A dijoni akadémia 1750-ben egy pályatételt tett közzé:

mennyiben hat a civilizáció az erkölcs nemesítésére? Erre Rousseau tagadólag felelt és a természethez való visszatérés erkölcsnemesítő hatását hangsúlyozta; egy törekvés, amely a nagy német romantikus költő-filozófusoknál is a sorok között jelentkezik. A múlt évben M. Parmelee egy amerikai kriminológus a gazdasági berendezkedésnek a természethez, a közvetlenséghez való visszatérést, mint a bűnözés akadályozását és így kriminálpolitikailag kívánatos céltűzést állította be. Annyi bizonyos, hogy a kezdetleges emberi társadalmaknál anyagilag is «all are nearly equal» (Wallace) és így a kapzsiságnak nincs talaja. A társadalom mai szervezettsége azonban nem tekinthető természetellenesen létrejött absztrakciónak, mert mint az állattársadalmak mind szélesebbkörű tanulmányozásából is kiderül, a közösségeket a mutualizmus hozza létre, amelyek szükségessége ösztönszerű megérzések-ből tudatlan törekvésekből fakad. Egyébként is a bűnözés korlátozása sokkal hevenyebb szükséglet képez, mintsem ilyen, az egész társadalmi rend organizációját megváltoztatni törekvő terveknek jelenleg teret adhatnánk. Ezuttal a legközelebbi feladat a kriminalitásnak a békebeli mértékre való visszaszorítása volna. E tekintetben pedig fontos volna, hogy a büntetőbírók a legális jog-szerűségnek minden szigorát kihasználják a közmoral védelmére.

Dr. Benedek László.

A közigazgatási bíróság pénzügyjogi gyakorlata az 1924. évben.

A közigazgatási bíróság joggyakorlata adótörvényeink nagyszáma és egyes ellenmondásai folytán az utóbbi időben fokozottabb figyelmet érdemel. Amennyiben az alábbiakban a joggyakorlatot ismertetjük, meg kell jegyeznünk, hogy abban csak fontosabb és elvi jelentőségű határozatokra terjeszkedtünk ki.

A részvénykibocsátási illeték terén egyike a legfontosabb jelenségeknek az, hogy a közigazgatási bíróság a kibocsátásoknál felmerülő költségek fedezésére szolgáló befizetések megilletékezése tekintetében az 1924. év folyamán két ellentétes határozatot hozott. Az 1920:XXIV. tc. 1. §-ának 2. bekezdése t. i. úgy rendelkezik, hogy a részvénykibocsátási illeték minden egyes részvény után a részvénytjegyző által tényleg befizettetett vagy fizetni kötelezett összegtől a harmadik fokozat szerint jár. Ismételtlen vitássá vált már most, vajjon a részvénykibocsátási illeték előírásánál az alapítási költségeket, ha ezen a címen a részvényekre történt befizetésen kívül még egy külön összeg fizetetik, illeték alá esik-e vagy nem. A 6100/1923. sz. határozatban a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az illeték alapja csak az az összeg lehet, melyet a részvényjegyzők a társaság céljaira az alaptőke és esetleg a tartaléktőke létesítése vagy gyarapítása végett, vagyis a részvénykibocsátási ár fejében fizetnek be, a kibocsátási árnak pedig az alapítási költség nem alkotó része és ennek folytán az e címen befizetett összeg után illeték nem jár. A 21,987/1923. P. sz. határozatban a bíróság homlokegyenest ellenkező álláspontra helyezkedik, azt mondván, hogy a törvény nem tesz különbséget, hogy a befizetés milyen címen történik és a bruttó befizetést rendeli illetékalappá tenni. A kérdés eldöntése azért fontos, mert amennyiben az ilyen költségekre eső rész az illeték alapjához számítatik, akkor sokkal magasabb tétel alá esik a részvény, mert az egyes tételek alá eső összegek kerek összegben vannak megállapítva. Ezt a kérdést nézetünk szerint a pénzügyminisztériumnak kellene rendeletileg szabályozni, mint ahogy régebben mindig meg volt állapítva, egy bizonyos összeg, amely alapítási költség címen illetékmentesen volt befizethető. Régebben meg volt mondva, hogy 30 K alapítási költség illetékmentesen számolható el és ennek megfelelőleg kellene vagy rendeletileg vagy törvényhozással intézkedni, hogy egy bizonyos % alapítási költség címen a részvénykibocsátási illeték alól mentesítve legyen, mert hiszen ezek az összegek tényleg nem a részvényekre lesznek befizetve. Fontos határozatot hozott a bíróság, a 123. sz. jogegységi határozattal kimondván azt, hogy ha a részvénytársaság részvényeit más részvényekkel cserélik fel anélkül, hogy az új részvényekre bármiféle befizetés történne, ez esetben az 1920:XXIV. tcikk 14. §-ának 5. pontja szerint járó elsőfokozatú illetékkiszabásánál az új részvények névértéke veendő az illeték alapjául. Kérdéssé vált t. i., vajjon ilyenkor a forgalmiérték, a kibocsátási ár, avagy a névérték volna alapul veendő és a bíróság igen helyesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy miután semmiféle befizetés nem törté-

nik, a névértéket kell alapul venni. Ugyanez történik a *cégszöveg megváltozása* esetén, (1385/1923. P.) amikor is szintén a névérték után elsőfokozatú illeték jár. Igen érdekes határozatot hozott a bíróság egy *alaptőkeemeléssel kapcsolatos részvényösszevonás tárgyában*. Egy társaság 1000 K névértékkel újonnan kibocsájtott 100,000 db részvényre befizetett 600 millió koronából a névértéket meghaladó 500 millió koronát a tartalékalapra fordított. Ezután a harmadfokozatú illeték a befizetett összeg mérvéhez képest lett kiróva. Az 500 millió korona tartalékalapból azután 300 millió arra lett fordítva, hogy a 100,000 db a 1000 K-ás névértékű részvények 2500 K-ás névértékű részvényre lettek átcserélve. Minthogy ez a tartalékalap egy részének az alaptőkére való átszámításával történt, ezután szintén külön harmadfokozatú illeték lett kiróva, végül a 2500 K-ás névértékű részvények 5000 K-ás névértékű részvényekre lettek összevonva, amely után, miután befizetés nem történt, elsőfokozatú illeték lett kiróva. Mindez egy- és ugyanazon közgyűlési jegyzőkönyvben történt és így az egész művelet után körülbelül 8% illeték lett kiróva. (12,553/1924.)

Ami a kereskedelmi levelek feltételes illetékmentességét illeti, tudvalevő, hogy a közigazgatási bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kereskedelmi levelek a bíróság előtt csak akkor válnak illetékkötelessé, ha a pernek a tárgyát magában az illető levélben foglalt jogügylet képezi. Ha a kereskedelmi levél csak bizonyos peres kérdésnek vagy körülménynek beigazolása végett csatolódik, akkor ez még az illetékkötelezettséget nem állapítja meg. Most (4418/1923.) a bíróság újból kimondotta, hogy a feltételesen mentes kereskedelmi levélre való hivatkozás vagy tartalmának ismertetése, ha a levél nem csatolódik, nem állapítja meg a levél után való illetéklerovás kötelezettségét. A határozatból azonban nem tűnik ki, hogy magában a levélben foglaltatott-e a peressé vált jogügylet vagy nem, mert ilyen esetekben az illetékkötelezettség beáll. Ha egy harmadik személy veszi a bíróság előtt (758/1924.) használatba a kereskedelmi levelet, akihez az nem is lett intézve, akkor ő lévén a felhasználó, az illetéket ő tartozik fizetni. E téren általában véve igen nagy homály mutatkozik, különösen a tekintetben, hogy a kereskedelmi levelek mikor, mennyiben tekinthetők nyugtáknak és esnek a másodfokozatú illeték alá még a felhasználás előtt. A bíróság kimondotta, hogy az alkalmi társulás alapítását tartalmazó levél feltételes illetékkötelezettség alá esik. (12,214/1922.) *Valorizálás szempontjából* fontos azon határozat, melyből kitűnőleg a felek 3600 K évi járadék helyett, mely évtizedekkel ezelőtt lett kötelezve, arra vállaltak kötelezettséget, hogy 3 millió korona járadékot fognak fizetni. Az alsóbbfokú hatóságok ezen 3 millió korona után ajándékozási illetéket róttak ki, a bíróság azonban kimondotta, hogy 3 millió korona évi járadék sokkal kevesebb, mint 3600 aranykorona, minek folytán a járadék értéke nem emelkedett és így újabb illeték kiróvásának helye nincs. (9335/1924.)

A forgalmi és fényüzési adó terén azok a határozatok dominálnak, amelyekben ki van mondva, hogy csak önálló kereseti tevékenység kifolyásaképpen történt eladások esnek forgalmi adó alá, így az őstermelőtől, ki önálló kereseti tevékenységet nem folytat és csupán terményének a piacon alkalmoszerű elárúsításával foglalkozik, nem lehet forgalmi adót beszédni azon a címen, hogy adó alól mentes árusításra szolgáló helyhatósági bizonyítvány nem volt szabályszerűen kiállítva. (5034/1922.) Úgyszintén nem fizet forgalmi adót az az őstermelő, ki terményeit nyílt üzleti helyiségben nem árusítja. Évek óta folyó vitát döntött el a bíróság, amikor kimondotta, hogy az a külföldi, aki a belföldön kizárólagos bizományi árúraktárt tart és kizárólag bizományos útján a belföldön árucikkeket rendszeresen áruba bocsát, belföldön a raktárral rendelkezőnek és így az 1924:XXXIX. tc. 6. bekezdése értelmében belföldön kereseti tevékenységet folytatónak tekintendő. Ennek folytán a bizományi árúk eladásából befolyt egész nyers bevétel után a külföldi cég az általános forgalmi adó alá esik és ezért az adókért a külföldnek belföldi megbízottjai egyetemleges felelőséggel tartozik. (7368/1923.) Ez a döntés azonban, amint a szövegből kitűnik, csak a kizárólagos bizományra vonatkozik, vagyis azokra, akik egy külföldi céget az egész ország területén monopóliumszerűen képviselnek. Nincs eldöntve azon kérdés azonban, hogy amennyiben a külföldi cégnek több bizományos van a belföldön, vajjon ezek is mind felelnek-e az általuk történt eladásokból befolyt vételárért. Ismételten kimondta a bíróság, hogy bármely vállalat vagy erdővállalat által munkásainak munkabér helyett ki-

szolgáltatott árú értéke után a vállalkozó a forgalmi adót kifizetni tartozik. (22,662/1923.) Sajátságos, hogy egy olyan a törvényből világosan kitűnő dolgot, amely szerint egy- és ugyanazon vállalatnak különböző üzletei között lebonyolított forgalmi adó tárgyává nem tehető, mégis döntés tárgyává kellett tenni (6369/1924.) és a bíróság ki is mondta, hogy ugyanazon jogi személyen belül történő árszámításoknál forgalmi adó nem követelhető. Régióta húzódozó kérdést döntött el a bíróság, amikor kimondotta, hogy ha olyan árú adatott el, mely valamely fél üzleti berendezéséhez tartozik és annál nem szerepelt, mint kereskedelmi árú, forgalmi adó nem jár. (5420/1924.) Ismételten kimondotta a bíróság továbbá, hogy aki nélkülözhető ingó tárgyait eladja anélkül, hogy azok árusításával keresetszerűen foglalkozik, általános forgalmi adóval meg nem róható.

Az egyenes adók terén a közigazgatási bíróság gyakorlatának gerince tovább is az maradt, hogy az adófelszámolási bizottságoknak az ezek által hivatalosan beszerzett adatok alapján becslés által megállapított adóalapokkal szemben a panaszosnak kell bizonyítani, az ily úton megállapított adóalap helytelenségét vagy jövedelme és vagyona értékét. Ha azonban *külső ismérvek* alapján lett a becslés megállapítva és a panaszos beigazolja, hogy a határozatban említett külső ismérvek (pl. nagy lakástartás, automobil) nem forognak fenn, akkor a bíróság rendszerint megsemmisíti az elsőfokú határozatot. Igen gyakran előforduló kérdésben döntött a bíróság akkor, amikor kimondotta, hogy a könyvvizsgálat elrendelését nem pótolja azon felhívás, hogy az adózó könyveit a tárgyalásra hozza el, miért a határozatot a bíróság feloldotta és könyvvizsgálatot rendelt el. (11,445/1923.) Ugyanakkor kimondotta a bíróság, hogy *versenyüzem tulajdonosa nem hallgatható meg szakértőül*. A kereseti adó terében fontos döntés annak kimondása, hogy a munkaadók által a havi fizetéses tisztviselőknek havonként kifizetett villamos vasúti költség az általános kereseti adó alapján beszámítandó. (4853/1923.) Úgyszintén élelmiszerek megváltása fejében fizetett összegek szintén kereseti adó alá esnek, a végkielégítés pedig jövedelmi adóalapul szolgál. Az alkalmazottnak negyedévenként kifizetett bizonyos járulékok (beszerzési segély, családi pótlék, rendkívüli családi pótlék), a havonként kifizetésre kerülő összegtől elkülönítve és úgy kell adó alá venni, mintha az egyszerre negyedévre kifizetett illetmény egy óra eső külön illetmény volna. (15,721/1921.) Ha t. i. ezeket az összegeket minden hóban a kifizetéshez hozzászámítanánk, a havi fizetések sokkal magasabb kereseti kulcs alá esnének, mintha azok negyedévenként és a havi fizetéstől elkülönítve vonatnak megadózás alá. A házadó szempontjából a legfontosabb döntés annak kimondása, hogy *a gyári üzemhez tartozó irodahelyiségek házadó alól mentesek*. (325/1924.)

A társulati adó szempontjából a bíróság ismételten kimondotta, hogy a tartalék- adókötelezettségnek vagy -adómentességnek elbírálásánál nem a tartalékszámra elnevezése, hanem annak rendeltetése és célja irányadó (11,147/1924.), továbbá, hogy az értékcsökkenési tartalékalap akkor sem számítható a vállalat saját tőkéjéhez, ha ezt a vállalat ideiglenes adómentesség tartama alatt gyűjtötte. (14,336/1924.) Az új társulati adótörvény alapján szélesebb gyakorlat nem fejlődött ki és valószínű, hogy mire az kifejlődik, akkor az új társulati adótörvény, amely ellen számos kifogás emelhető, már hatályban nem lesz. *Dr. Nádas László.*

A tulajdonjog védelme az értékpapir- letéteknél.*

A tulajdonátruházás constitutum possessorium útján be van fejezve, ha az átruházott tulajdonjog tekintetében a *jogbizonyosság*, a fizikai tárgynak pontos megjelölése és ennek birtokba vehetése valamiképpen kifejezésre jut. Ha így értjük a specializálást, úgy ez akkor is fennforog, ha a bizományos az általa megvett értékpapírt a gyűjtötletben lévő hasonló értékpapírok közé tette és ha kereskedelmi könyvben pontosan megállapítható, hogy a bankár a gyűjtötletben őrzött értékpapírok között a vevőnek értékpapírját őrzi. Az osztr. polg. törvk. 415. §-a szerint, ha az egyesített, összekevert vagy összevegyített dolgok ismét elkülö-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. a 6. számban. — A múlt számnak 45. oldalán felülről a 16. sorban: A részvények felhasználása kontremin pozícióknál való felhasználásra stb. helyett helyesen: A részvények kizárása kontremin pozícióknál való felhasználásra stb. értendő.

níthetők, mindegyik *tulajdonosnak* a magáé visszaadatik», továbbá «ha az előbbi állapotba való visszaállítás, vagy az elkülönítés lehetetlen, a dolog az érdekelt felek közt közössé válik.»

Így értelmezi a német H.G.B. is a raktártartó jogait a közraktár-ügyletnél a 419. §-nál.⁸

Az akarati elem, a *rem sibi habendi* a fontos és az értékpapirnál is az a kérdés, hogy van-e a bizományosnak, amikor a vétel tárgyát, az értékpapirokat, a külön kikötés nélkül átveszi, ezeket cumulatív letétként megőrizni. Mindazonáltal a tulajdonszerzésnél szükséges akaratanifestáció elengedhetetlenül szükséges és ez akkor is fennáll, ha a *jogbizonyosság* a tulajdonszerzés tárgyát illetően a felek között bármiképpen tisztázódik.

Érdekes ebből a szempontból a Kúria P. IV. 3036/1922. számú ítélete. Ebben az értékpapirokkal sokban hasonlatos faji árurol, ezüstérmékről és ilyen ezüstérméket tartalmazó gyűjtőletétről, van szó. A tanácsköztársaság idején köztulajdonba vett bank pénztárában megmaradt értéket a bank a tanácsköztársaság után, — amennyiben az érték természetben a bank pénztárában megvoltak — az 1380/1921. M. E. sz. rendelet 9. §-a értelmében a tulajdonosoknak visszaadni köteles.

A banknál egyedi kezelés alatt, mondja a Kúria, nem a tulajdonosok szerint egyenként elkülönítetten történt kezelés értendő, mert az ezzel ellenkező értelmezés azt jelentené, hogy a köztulajdonba vett vállalat a nála letett értéket stb. akkor is megtarthatná, ha a valamennyi ügyfele részére fenntartott rekeszből (safe) a tanácsköztársaság idején kivett ezüstpénzek az ő pénztárában a tanácsköztársaság megszűnte után hiánytalanul ugyan, de összevegyítve megmaradtak volna, s hogy ekként az egyes tulajdonosoknak csupán a tanácsköztársaság által megállapított, de a valódi értéknek esetleg meg nem felelő ellenértéket tartoznák megtéríteni.

Ez esetben a szocializált vállalat az ügyfelek kárára nyilvánvalóan jogtalanul gazdagodnék.

Ebből a szempontból nem az a döntő, hogy az ezüstpénzek egyenként elkülönített kezelés alatt a bank birtokában megvannak-e s illetve a betevők jelentkezése alkalmával megváltak-e, hanem döntő egyedül az, hogy az ezüstpénzek, *mint egyedek*, tényleg az alperes birtokában voltak-e s hogy azok a felperesek részére szolgáló safe-ből kivett ezüstpénzekkel azonosak voltak-e. (Kereskedelmi Jog 1923. 61. old.) A kérdés elméletileg oda csúcsosodik ki,⁹ lehet-e ingó dolognak, vagy dologösszeségnek része a birtoklás tárgya. A magánjogi elmélet szerint ingóság fizikai részét, mint ilyen, nem lehet birtokolni, az osztatlan egésznek meghatározott hányadát azonban igen. Nincs tehát jogi akadály annak, hogy a megbízó a bizományos, mint képviselő útján szerezzen az állomány egy bizonyos hányadára birtokot és tulajdont.

Erre áll Zsögöd axiomája, hogy a szolgáltatásnak tárgya csak *egyed certum* lehet. A certum, a jogbizonyosság akkor is fennáll, ha a szolgáltatás tárgya az állomány egy bizonyos hányadának átruházása.

A nehézségek kiküszöbölhetők és a constitutum possessorium útján való tulajdonszerzéshez szükséges akarati elem és akarat manifestáció adva van, mihelyt a specializálás alatt a certum, a jogbizonyosság kifejezésre jutását értjük, amely nemcsak a fizikai árúnál, hanem valamely dologösszeség részénél a kumulatív-letétben lévő genus árúnál, az értékpapirnál, a közraktárban összevegyülve levő búzánál is fennforog.

III.

A kérdés igen nagy gyakorlati fontosságot nyer azért, hogy a pénzügyintézetek és bankárok a náluk letett értékpapirokat nem teszik a letévő egyéni letétébe, hanem gyűjtőletétbe helyezik, vagyis az értékpapirokat nemek szerint elkülönítetten kezelik és csak

⁸ «Im Falle der Lagerung vertretbarer Sachen, ist der Lagerhalter zu ihrer Vermischung mit anderen Sachen von gleicher Art und Güte nur befugt, wenn ihm dies ausdrücklich gestattet ist.

Der Lagerhalter erwirbt auch in diesem Falle nicht das Eigentum des Gutes; aus dem durch die Vermischung entstandenen Gesamtvorräte kann er jedem Einlagerer den ihm gebührenden Anteil ausliefern, ohne, dass er hierzu der Genehmigung der übrigen Beteiligten bedarf.

Ist das Gut in der Art hinterlegt, dass das Eigentum auf den Lagerhalter übergehen und dieser verpflichtet sein soll, Sachen von gleicher Art, Güte und Menge zurückzugewähren, so finden die Vorschriften dieses Abschnittes keine Anwendung.»

⁹ V. ö. Frigyes Béla említett cikkét.

könyveikben folyószámlán írják a darabokat a letevők javára. Itt sem specializálva a letett értékpapirok számai szerint.

A részvényeknél ugyanis szintén lehet az utolsó években inflációról beszélni. A részvények differenciációja állott be új kibocsátások folytán. S ha most az ellenkező fejlődés, Spencer terminusaival élve, az integráció részvényösszevonás és egyéb jelenben észlelhető más gazdasági jelenség be nem következik, úgy a pénzügyintézetek a nagy részvényállományt valójában technikai okokból másképpen mint gyűjtőletétben nehezen tudnák kezelni. A Magyar Általános Hitelbank minden részletre kiterjedő *nyílt letétekre vonatkozó* üzleti határozményeiben kimondja, hogy helyettesíthető papirokat az intézet *saját választásához képest* akár a felek szerint (egyedileg) akár pedig papírnemek szerint (kumulatív) kezeli.

Ila tehát valaki pl. a Hitelbanknak vételi megbízást ad, úgy a vételi értesítéssel egyidejűleg nyert értesítés arról, hogy a papírok letétbe helyeztetek, a bank választása szerint egyedi, vagy kumulatív-letétbe való helyezést jelent.

Az első kérdés, ami itt felmerül, az, hogy oly esetben, amidőn a bizományos, mondjuk már most letéteményes, ezt a választását az egyedi vagy kumulatív-letétet illetően ki nem köti, jogositva van-e a papírnemek szerint kezelni a letett értékpapirokat, ami azt jelenti, hogy hallgatólág létesíthet-e kumulatív-letétet, vagyis a megvett és saját magánál elhelyezett értékpapirok helyett jogsult-e más számú értékpapirokat kiadni.

A nyílt letét normális formája; a közönséges letét, a *depositum regulare*. Ennél a bankár teendője tisztán az őrizetre szorítkozik (custodiam praestare). A darabokat in specie tartozik visszaadni. Az ily letét nem szolgálhat hitelezési alapul és rendesen a teljesen kifizetett értékpapirok, különösen sorsjegyek, sorsolás alá eső részvények, kötvényeknél fordul elő. A letéteményes főkötelessége a megőrzés, a kezelés vagy gondozás csak mellékesen.¹⁰

A *rendkívüli letétnél* (dep. irregulare) a letéteményes jogositva van hasonló mennyiségű és minőségű értékpapirt *in genere* visszaszolgáltatni. Rendkívüli letét csak külön megállapodás mellett létesül. (Tervezet. Biz. szöveg 1113. sz.) Hazai jogunkban ily külön megállapodás hallgatólág is létesülhet.¹¹

A B. G. B. 700. §-a az értékpapir letétnél ahhoz, hogy a papir *in genere* s nem *in specie* legyen visszaadható, kifejezett megállapodást kíván. Hallgatólág tehát nem létesülhet. Ez szolgált újjumutatásul a Depotgesetzben a számszámjegyek elküldésének követelményénél. A rendkívüli letétnél a letéteményes tulajdont szerez a helyettesíthető értékpapirnál is és a letevőnek csak kötelmi igénye van a hasonló minőségű és mennyiségű áru visszakövetelésére. A rendkívüli letét igen közel áll a kölcsönhöz. A különbség a szerződés gazdasági céljából következik. Amíg ugyanis a letét a letevő érdekéből történik, a kölcsön a kölcsönvevő érdekéből, ezért a rendkívüli letét *Hohlschuld*, ellentétben a kölcsönnel. Tervezet. Biz. szöveg. 1113. sz. Az irreguláris letétnél a kompenzációnak van helye, de nem visszatartásnak.

A *depositum regulare* és *irregulare* között külön faja a letétnak a gyűjtőletét. Ez a kereskedelmi forgalomban fejlődött ki és ennél a letéteményes jogositva van a több letevő által letett hasonló fajú és minőségű árut közösen őrizni.

Ennélfogva a több letevő között közösség keletkezik a letett dolgok arányában, amely addig áll fenn, amíg a letétben több letevő tulajdonát képező dolog található.

A letéteményes itt tulajdonjogot nem szerez, épen így a veszélyt sem ő viseli. A letevőknek a letéteményes csődjében elkülönítési és külön kielégítési joguk van. (Dernburg. B. G. B. II. kötet 521. old.) Itt a letevők közös tulajdonosokká válnak. A letevők közös tulajdonjoga az értékek letételekor még nem létesül, hanem a tényleges összevegyítéssel. (Düringer—Hachenburg III. 797. old.)

A *gyűjtőletétben lévő értékpapirok tehát a bank csődjében nem kvóta szerinti kielégítés tárgyai, hanem a letevőknek külön kielégítéseül szolgálnak*. Ez az elv a mi kereskedelmi gyakorlatunkban nem jutott mindig érvényre, ami inkább annak tulajdonítható, hogy a gyakorlatban a rendkívüli letét és a kumulatív-letét közötti eltérés nem éleződött ki. A kumulatív letét elve

¹⁰ Tervezet indokolása IV. kötet 31. old. Biz. szöveg 1101—1113. Van olyan felfogás (Koloszváry), hogy a kezelésnek a letétszerződésbe való bevonása a letétszerződést átalakítja.

¹¹ Fodor—Kiss III. kötet 620. old.

kifejezésre jutott az újabb törvényalkotásoknál. Így az év októberében hatályba levő cseh-szlovák törvényben, de még a német Bankdepotgesetz novellaris kiegészítéséről szóló 1923 november 21-iki rendeletben is. (R. G. Bl. Teil I. 1119. old.)

Ez utóbbi rendelkezés szerint az értékpapir-bizománynál, ha a bizományos csödbe kerül és a megbízó a megbízás folytán őt terhelő tartozásoknak mindenben eleget tett, de a bevásárlandó értékekre még kifejezetten tulajdonjogot nem szerzett, úgy a tömegben meglévő hasonló minőségű értékpapírokra, illetve ezen értékpapírok kiszolgáltatása tekintetében a bizományost illető kötelmi igényekre nézve a többi csödhitelezőkkel szemben elsőbbségi igénye, több megbízónak pedig egymás között egyenlő rangsora van. A bizományos meglévő egyéb vagyonára nézve fennmarad a megbízóknak, mint hitelezőknek a kielégítési joguk a csödtörvény rendelkezései szerint.

A Bankdepotgesetz az értékpapírvásárló közönség érdekében tehát addig megy, hogy a tulajdonjog megszerzése nélkül is külön kielégítési jogot biztosít a letevőknek, ha az értékpapir ki van fizetve. Az értékpapir vételárának kifizetése és a tulajdonjog között az értékpapírüzletben mindig összefüggés van.¹² A felek akarata a tulajdonjog megszerzését illetően mindig az, hogy a tulajdon megillető védelemben csak az az értékpapir részesíthető, amelyet a vevő kifizetett. Mert abban az esetben, ha az adósok is részesülnének abban a kedvezményben, hogy lényegtelen befizetés ellenében az általuk megvett értékpapírokra nézve külön kielégítési jogokat érvényesíthetnek, úgy ez azoknak a hitelezőknek jogait, akik a bizományosnak más célokra adták át a pénzürtéket, vagy a bizományos más hitelezőit, akik kvóta szerinti kiegyenlítésre tartanak igényt, bizonyára sértené. De amennyiben a bizományos csödtömegében nem elég számú részvény találatnék, azon részvénytulajdonos érdekét is sértené, akiknek részvényei a kumulatív-leletben vannak. A vételár kifizetéséig a bizományos tulajdonjogot a vevőre átruházni nem köteles.

Következik ez abból, hogy a vételi ügylet tekintetében az a kereskedelmi szokás alakult ki, hogy az eladó csak teljes kifizetés után köteles az értékpapírt a vevőnek kiadni. Ha azonban abból is indulunk ki, hogy a bizományos a megbízó letétebe helyezte az árút és erről szokásos módon értesíti is a vevőt, akkor áll az, amit Frigyes is kiemelt, hogy az értékpapírvételár kiegyenlítés nélkül ennek a letéthehelyezéséről szóló értesítésnek nem szabad azt az értelmet tulajdonítani, hogy ezzel a tulajdonjog is átmege a vevő tulajdonába. Mert ez az értesítés annyira sablonossá vált, hogy ezt a felek maguk sem tekintik olyannak, amely mögött a valóságos tulajdonátruházás rejlik.

Másrészt azonban ingó dolgok eladásánál azt a kikötést, hogy az eladó a vevőnek átadott dolgokra nézve tulajdonjogát a vételár megfizetéséig fenntartja, kétség esetében úgy kell érteni, hogy a vételár teljes megfizetése a tulajdonátruházás halasztó feltétele és hogy az eladó elállásra van jogosítva, ha a vevő a fizetéssel késedelmes. Ezt az elvet a Tervezet. Biz. szöve. 1129. §-ában mondja ki, azonban hozzá is teszi, hogy a kikötés csak úgy hatályos, ha okiratban van foglalva és ha ebben a vételár fizetésének határideje naptár szerint meg van határozva. Egyébként a berlini bankok, a német Depotgesetz legújabb novellájáig, amely a vételár kifizetéséig a bizományos tulajdonjogát fenntartja, a vételi értesítésbe azt a záradékot vették be, hogy a megvett értékpapírok tulajdonjogát a vételár teljes kifizetéséig fenntartják maguknak.

Ez annyival is inkább szükségesnek mutatkozott, mert a német Depotgesetz a számszerűsítésnek a vétel után 3 nap alatt való elküldését kötelezővé tette.

Az osztrák pénzüntézet központról szóló törvény Bundesgesetz vom 29. Juli 1924, betreffend die Erlassung von Ausnahmeverfügungen anlässlich der Wirtschaftskrise (Geldinstitutezentralgesetz) szintén a gyűjtötlet módjára szabályozza a pénzüntézetek letéteben lévő értékpapírokat, nem tesz azonban különbséget a kifizetett és ki nem fizetett értékpapírok tekintetében.¹³

¹² Rapoch említett cikkében ezt olyképen magyarázza meg, hogy a letéti viszony és a folyószámla-viszony között konnexitás van.

¹³ E törvény 4. §-a kimondja: Forderungen auf Ausfolgung in Verwahrung (Depot) übernommenen Wertpapiere sind Aussonderungsansprüche, auch dann, wenn die Wertpapiere übergeben wurden, ohne dass das Geldinstitut darüber ein Verzeichnis der Stücke mit Angabe der Nummern oder sonstigen Unterscheidungsmerkmale

E rendelkezésből is következik, hogy a megbízó védelme kellőképpen érvényesül tehát nem csupán akkor, ha a német Depotgesetz mintájára az egyedi individualis letét alapjára helyezkedünk és megkívánjuk a banktól, hogy a nála elhelyezett értékpapírokat minden egyes letevő nevén elkülönítve kezelje, hanem akkor is, amidőn a bank a nála letétben levő értékpapírokat gyűjtötletként kezeli.

Dr. Zerkovitz Zsigmond.

Törvénykezési Szemle.

Nyugdíjvalorizáció.

A napilapokban ismét olvassuk, hogy az igazságügyminiszter törvénytervezetet készített, amely a nyugdíjvalorizációról is szól. Mégis igaza van a kir. Kúriának, amidőn azt mondja, hogy a törvényalkotás lehetősége nem szolgálhat okul arra, hogy az illetményekre rászorult nyugdíjasok igényei a bírói döntés elől továbbra is elvonassanak. (Kúria 1925 január 14. P. II. 4958/1924. Hítelj. Dtár XVIII. 5.) Sőt nézetünk szerint a per felfüggesztésének vagy a határozat eltolásának ez sohasem lehetett elfogadható oka. A bíróságnak a lehető törvényalkotásokra tekintet nélkül döntenie kell az «érvényben lévő» általános jogszabályok alkalmazásával és ha azokban hiatus volna, a jogszabályok kiegészítésével.

A kir. Kúriának most idézett határozata tudtunkkal az első, amely bizonyos gazdasági nyugdíjaknak az ezen szolgálati viszonyból vett különös indokoltóság alapján történt valorizációja után, a nyugdíjvalorizáció kérdésében általános elvek alapján határozott.

Az általános elv lényegileg nem egyéb, mint a méltányosság. A döntő az, hogy a kir. Kúria a nyugdíjnak valorizációját méltányosnak találja. Mondhatnók, hogy a méltányosság mért-je nem fontos; maga a méltányosság oly szembeötlő. A kir. Kúriának okfejtése nem is épen megkapó. Azok, akik a kérdéssel többet foglalkoztak és az alsóbíróságok nyugdíjvalorizáló ítéleteit ismerik, esetleg azon a nézeten is lehetnek, hogy egyik vagy másik járásbírói, törvényszéki vagy ítélőtáblai ítéletnek ez az indoklása találóbb. De ez nem fontos, lényeges az, hogy immár a legfelsőbb bíróság is egész általánosságban méltányosnak tartja a nyugdíjvalorizációt és valorizálja a nyugdíjkövetelést.

A kir. Kúria nagyon helyesen elfogadta azt a alsóbírósági álláspontot, hogy a méltányossági döntésnél az eset különös körülményei irányadók vagyis az, hogy a nyugdíjas a nyugdíjmelésre ráutalt-e és az, hogy a nyugdíjra kötelezett a felemelt nyugdíjterhet bírja-e.

A nyugdíjmelés mértékének meghatározásánál a kir. Kúria abból indult ki, hogy «senkinek sem sikerült vagyonát és jövedelmét 100% erejéig valorizálva megmenteni» és ennek alapján valamely pontosabb számítás mellőzésével állapította meg a felemelt nyugdíjat abban az összegben, amely «felperes megélhetéséhez való hozzájárulásra is alkalmas és amely alperesre nézve sem elviselhetetlen». Azt hisszük e részben is jobb nyomon jár némely alsóbírósági ítélet, amidőn vagy az állami nyugdíjarányosítás szabályait alkalmazza, vagy az arany nyugdíjnak bizonyos százalékát ítéli meg.

A kir. Kúria az új nyugdíjintézet kérdésével is foglalkozik. Közismert, hogy a nagyobb vállalatok nyugdíjalapokat, nyugdíjintézeteket létesítenek s a nyugdíjmelést kérő alkalmazottakat az alapok és intézetek teherbírására utalással utasítják el. A kir. Kúria kimondja, hogy «nem alperes nyugdíjintézetének, hanem a perben álló és nyugdíjra köteles alperesnek vagyoni képessége az irányadó».

Ez az állásfoglalás nem kapcsolatos a valorizáció kérdésével. Már a kir. Kúriának 1901 nov. 19-én hozott 221/1901 sz. ítélete (Uj Dtar III. 595.) kimondotta, hogy «a részvénytársaság alkalmazottai nyugdíjigényük tekintetében közvetlenül a társaság ellen fordulhatnak, mert a részvénytársaság mely alkalmazottait kötelezi, hogy az általa létesített nyugdíjintézetbe belépjenek s mely

(Stückverzeichnis) erteilt hat, oder wenn dem Kommittenten durch ein Kommissionsgeschäft, sei es auch durch Selbsteintritt des Geldinstituts als Kommissionär beschafft (überlassen) wurden. Sind Wertpapiere einer bestimmten Gattung nicht in solcher Menge vorhanden, dass allen darauf gerichteten Aussonderungsansprüchen voll entsprochen werden kann, so sind diese Ansprüche verhältnismässig zu befriedigen.

e címen fizetésüknek egyrészét viszatartja s tőlük egyéb illetékeket is szed, ezen tényeinél fogva velük szemben felelős azért, hogy a nyugdíjszabállyal meghatározott időben és feltételek mellett nyugdíjazásban részesüljön». Ugyanígy döntött a kir. Kúria 1908 febr. 11-én 4782/1907. sz. a. (Hitelj. Dtar II. 84.) és 1910 szept. 11-én 457/1910. sz. a. (Hitelj. Dtar IV. 152.) hozott ítéletében.

Mindezen esetekben azonban az ú. n. nyugdíjintézet nem volt külön jogi személy, hanem csupán a társaság által létesített külön nyugdíjalap. Legújában azonban a budapesti kir. törvényszék olyan esetben döntött, amelyben a nyugdíjintézet mint belügyminiszteri jóváhagyással létrejött magánjogi egyesület a részvénytársulattól különálló jogi személynek mutatkozott.

A törvényszék ez esetben is megállapította a részvénytársaság felelősségét. Az ítélet (1925 márc. 6. 1924. G. P. 37572/9.) indokai az idézett kúriai határozatok nyomán indulnak el és abból, hogy a nyugdíjgyesület a részvénytársaságnak anyagi támogatásával és «védnöksége» alatt létesült, hogy fennállítását jelentős részben a társaság járulékaik teszik lehetővé, hogy kezelésében a társaság kiküldött igazgatósági tagja, vezérigazgatója és igazgatói útján jelentékeny mértékben résztvesz, hogy a társaság előzetes hozzájárulása nélkül pénzeinek elhelyezéséről, nyugdíjakról, végkielégítésről, neveltetési járulékokról nem is határozhat, hogy a társaság tisztviselőit kötelezi arra, hogy az egyesületbe belépjenek, hogy az egyesületi járulékokat tisztviselőinek illetményeiből levonja, azt következteti, hogy az önálló személyiségű egyesület sem egyéb, mint a részvénytársaságnak nyugdíjak kezelésére alkotott közege és hogy ennek következtében a részvénytársaság felelős azért, hogy tisztviselői, a nyugdíjgyesület tagjai, a nyugdíjszabállyoknak megfelelő nyugdíjat megkapják.

B—r.

Szemle.

— **Anglia alkotmánya** mindenkor nagyon érdekelte azokat, akik akár theoretikus, akár gyakorlati célokból politikai tanulmányokkal foglalkoztak és az alkotmányosság apostolai tanításokban szívesen tárták fel az angol példát. Az angol alkotmány intézményeinek ezen kedvelőit és hírhozóit gyakran érte az a vád, hogy az institúciók lényegét, szellemét meg nem értették, csak a formát látták meg és nem a lényegét.

Magyarország volt igazságügyminisztere, *Nagy Emil* sem tudott ellentálni a csábításnak, amely a szabadság ezen országa felé vonz, nyolc hónapot töltött Angliában ilyen tanulmányokkal, nagy súlyt vetve arra, hogy ne csak a külsőségeket lássa, hanem a dolgok szellemébe is behatoljon. És most megjelent köztünk, hogy szóval és írásban tanítson.

Örömmel üdvözljük törekvését, amellyel ideálokat állít ezen országnak fáradt közszelleme elé s figyelemmel hallgatjuk szavait. De engedje meg, hogy tanításainak egynémelyikéhez megjegyzést tegyünk abból a célból, hogy figyelmét egy — más körülményre felhívjuk, amit azután ő fog messzebb hangzó szóval a nagy nyilvánosságnak megírni vagy megmondani.

A nemesi címek használata Angliában nem egykönnyen áttekinthető és még angol íróknak is szemükre vetik, hogy itt-ott tévedtek. A főnemesi cím közjogilag csak a peer-t illeti meg, vagyis azt, akinek adományoztatott és ki tőle az elsőszülöttség jogán örökölte. Ő egyedül peer, családjának minden más tagja, leendő örököse is, commoner és ezen családtagokat közjogi alapon semmi cím sem illeti meg. Udvariasságból, by courtesy, részülnek csak bizonyos címzésben úgy, hogy apjuk, a peer címeinek egyikét viselhetik. Az angol peer-nek többnyire több címe van ugyanis, minél magasabb rangú, annál több. Megilletik gyakran a maga rangját követő összes alsóbb címek. Így pl. magyar törvényeink egyikében (1879: VIII. tc.) olvashatjuk, hogy Anglia királya meghatalmazottjának kinevezte az igen tiszteletreméltó Cecil Robert Arthur Talbot Gasevyne urat, Salisbury őrgrófot, Salisbury grófot, Cranborne algrófot, Cecil bárót. A legidősebb fiú, a leendő peer, apjának címei közül rendszerint a rangban apja címét követőt viseli, de nem mindig. Nem ezt a címet viseli, hanem a következőt, különösen akkor, ha, mint a felhozott példában, a két címben csak a rangmegjelölés különbözik. Így a Marquess of Salisbury legidősebb fia a Viscount Cranborne címet használja. A Duke of Norfolk örököse sem valamely Marquess, hanem az Earl of Aundel and Surrey címet s a Duke of Northumberland örököse az Earl Percy címet viseli. A Viscount-ok

és Bárók örököseit csupán a honourable címzés illeti. Mindezek a címek azonban tisztán udvariassági címek, épen úgy, mint amidőn a herceg vagy marquess fiatalabb gyermekeinek keresztneve elé a Lord és Lady cím tétetik.

Azt a körülményt, hogy a peer-ek leszármazóinak nagyobb része visszatér és pedig nagy részben minden cím nélkül a commoner-ek közé, említik gyakran mint okát annak, hogy az ú. n. arisztokráciát a társadalom más osztályaitól nem választják el áthághatatlan falak. Legalább ily jelentőségű az a körülmény, hogy folyvást új tagokkal gazdagodik a társadalom többi osztályaiból. Így volt ez mindig és így van ez ma fokozottabb mértékben. Már a háborút megelőzően, 1913-ban az 572 tisztán örökös peer közül 100-at meghaladt azoknak a száma, akik maguk kapták a főnemesi címet.

Mindezt azért kellett elmondani, mert a Pester Lloyd-ban 1925 márc. 25-én The house of Lords címmel közzétett cikkben némely, ezekkel ellentétes és így téves adat foglaltatik.

Ugyanebben a cikkben Nagy Emil azt is mondja, hogy a Lordkancellár és nem a kormány felterjesztésére történik a bírák kinevezése. Ez az állítás, amelyet újsághírek szerint szóbeli előadásában is megismételt, nem hagyható megjegyzés nélkül.

Érthetetlen mindenek előtt a kormánynak és a Lordkancellárnak ez a szembeállítás, amidőn köztudomású, hogy a Lordkancellár tagja a kormánynak, tagja pedig nemcsak a tágabb értelemben vett kormánynak, mint az Attorney General, a Solicitor General és mások, hanem a szűkebb értelemben vett kabinetnek, az igazi kormánynak. Igaz, hogy azt mi meg nem érthetjük és a kontinensen nem is utánozhatjuk, hogy Lordkancellár, aki bíró és pedig nemcsak a House of Lords-ból alakuló bíróságnak, hanem a Chancery divisió of The High Court és a Court of Appeal elnöke és a Judicial Committee of the privy council tagja, kormánytag legyen. De sem a mi szempontjaink sem az, hogy a Lordkancellár speaker-e a Lordok házában, nem változtatnak azon, hogy kormánytag. Nem mondható ezért, hogy amit a Lordkancellár felterjeszt, nem a kormány felterjesztése.

De tévedés az is, mintha a bírói kinevezések általában a Lordkancellár felterjesztésére történének. Már magát a legfőbb bírót, a Lordkancellárt a miniszterelnök (Prime Minister) terjeszti kinevezésre a király elé, de nemcsak a Lordkancellárnak, hanem minden magasabb rangú bírónak a kinevezése a miniszterelnök előterjesztésére történik. A Lordkancellár csak a kisebb rangú bírák kinevezését terjeszti a király elé, némely grófsági tisztviselőnek a kinevezése pedig, legalább forma szerint, ő magát illeti meg.

Az elmondottak szerint a Lordkancellár elnököl akkor, amidőn a Lordok háza bírói hatóságot gyakorol. A Lordok házában ez a bírósága nemcsak a Lordkancellárból és a négy élethossziglan kinevezett Lord bíróból (Lords of Appeal in Ordinary) alakul, hanem a Lordok házában mindazon tagjaiból, akik magas bírói állást töltöttek be, így különösen a volt Lordkancellárokból is, amennyiben, mint rendszeren, a Lordok házában tagjai. b.

— **Térffy Gyula előadása.** A Magyar Jogászegylet perjogi szakosztálya *Juhász Andor* elnöklése mellett ülést tartott, melyen *Térffy Gyula* részletesen ismertette a nemzetgyűlés által röviddel ezelőtt letárgyalt perrendi novellát. A novella lényeges intézkedései a következők. A törvényszéki eljárásban megmarad az egyes bíró előtti eljárás; de három év múlva a törvény életbelépésétől számítva a Pp. ezen módosítása automatikusan megszűnik. A fellebbezési eljárásban az elnök vagy az elnök által megbízott tanács tag ismerteti a per anyagát. A peres felek az ítélet előtt is lemondhatnak a jogorvoslatról. Az elsőfokú ítélet ellen a fellebbezési fórum elhagyásával közvetlen felülvizsgálat kérhető, ha ebben a peres felek megegyeznek (és ha különben is helye van a felülvizsgálati jogorvoslatnak). A járásbírói eljárásban is beadható előkészítő irat. Röviden ismertette előadó a novella azon intézkedését is, amellyel lapunk már behatóan foglalkozott: a bíráknak a választott bírósági eljárásból való kizárását.

A novellát egyik legközelebbi számunkban részletesen ismertetjük.

— **Szladits Károly előadása az Ügyvédi Körben.** Szokatlanul nagyszámú hallgatóság gyűlt össze az Ügyvédi Körben, hogy *Szladits Károlynak* «Mozaik a magánjogi bírói gyakorlatból» című előadását meghallgassa. Szladits előadása három részből állott. Ismertette a Kúria gyakorlatát a valorizáció kérdésében, a kötelesrészre vonatkozó legújabb döntéseket és az ingatlanok el-

idegenítésére vonatkozó jogegységi határozatot. A nagyérdékű előadás egy részét legközelebbi számunkban közöljük.

— **Valorizálás.** 1. . . . Felperes 1889. év óta elébb mint alerdész, utóbb mint központi uradalmi erdész volt a hitbizományi uradalom szolgálatában; szolgálati szerződése alapján nyugdíj illeti. Az akkori hitbizományi birtokos az 1907-ben kelt rendeletével az alkalmazottak nyugdíját, amennyiben ez a nyugdíjalapból ki nem telt, sajátjából biztosította; felperes nyugdíjának a nyugdíjalap által nem fedezett részét a mostani hitbizományi birtokos 1919. évtől 1922. évig terjedő időre a saját jövedelméből fizette. A Kúria a kiskorú hitbizományi birtokosnak azt a kifogását, hogy az előző hitbizományi birtokos említett nyilatkozata a hitbizományi bíróság jóváhagyása nélkül őt nem kötelezi, elvetve, a felperes részére évi 1898 koronában megállapított nyugdíjnak úgy az alperes, mint a felperes vagyoni viszonyainak figyelembevételével évi 12 millió koronára felemelését megfelelőnek találta. (P. II. 4818/1924.)

2. . . . Felperes ny. m. kir. adótárnok a nagybirtokos alperes ellen évi fizetésének 87,000 koronára felemelése végett indított pert. A fellebbezési bíróság a felperes részére az alperes szolgálatából való jogtalan elbocsátása következményeképpen kártérítésként megítélt járadék felemelt értékét 25 q búza ítélethozatalkor való egyenértékében határozta meg. A Kúria a felperes csatlakozási kérelmére a járadékot a 25 q búzának a teljesítéskor való egyenértékében állapítja meg. (P. II. 785/1924.)

3. . . . Felperest (nyug. érseki fővadász) az alperes uradalom 18 évi szolgálat után 1917-től kezdve évi 734 K 52 f nyugdíjjal végellátásban részesítette; ezt a nyugdíjat 1921-től kezdve 1102 koronára felemelte. Felperes keresete ezen nyugdíjösszegnek valorizált megítélésére irányul. A Kúria 1923 január 1-től kezdve évi 240 koronában állapította azt meg. (P. II. 6150/1923.)

4. . . . Alperes azt a birtokát, melyen gazdatisztjeiül a felperesek nyugdíjjogosultság mellett életfogytig szóló tartamra alkalmazva voltak, 1917. évtől kezdve haszonbérbe adta és ezen az okon nekik a szolgálatot az 1900:XXIV. tc. 14. §-a alapján felmondva, velük úgy egyezett meg, hogy a haszonbérlethez próbaszolgálatra való átlépésük biztosítása mellett, részükre külön-külön bizonyos meghatározott összegű nyugdíjat fizet. A kereset ennek a nyugdíjnak teljes valorizálását követeli. A Kúria a fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatásával felpereseket keresetükkel teljesen elutasítja, mert «felpereseknek még a nyugdíjuk értékromlása mellett is megadatott az az élethelyzetük, amely őket a birtok kezelésében bekövetkezett változással elvesztett állásukkal kapcsolatosan veszendőbe ment nyugdíjvárományuk iránt a jogosan követelhető volt mérték erejéig kellően kárpótolta». (P. II. 3362/1924.)

5. Hagyaték megállapítására indított perben a tényállás az volt, hogy a felperesek édesatyja és az elsőrendű alperes felefele részesedéssel tagjai voltak egy közkereseti társaságnak. A kir. Kúria azt a 289,506 korona 56 fillért, amely összeg a cég felszámolása esetében a felpereseknek jutott volna, a következő megokolással valorizálja: «A korona vásárlóképessegének nagymértvű romlása folytán . . . a felperesek ennek az összegnek kifizetése esetében nem kapnák meg azt az értéket, amely az ő járandóságuknak a társaság feloszlásakor való kiegyenlítése esetében nekik jutott volna. Minthogy pedig a felperesek követelése örökletes jogviszonyon alapszik és az ilyen jogviszonyok rendezésénél különösen figyelembeveendő erkölcsi szempontokkal s az osztályegyenlőség elvével ellenkeznek a koronaromlás hátrányos következményeinek egészben a felperesekre való hátrítása, a kir. Kúria úgy találta, hogy a fentiek szerint a felperesek járandóságaként meghatározott összeget megfelelően fel kell emelni. A járandóság felemelt összegének megállapításánál a kir. Kúria figyelembe vette a pernek ebből a szempontból méltánylandó összes adatait; különösen figyelembe vette egyrészt azt, hogy az elsőrendű alperes a közkereseti társaság megszerzett üzletét sikeresen folytatta és a vételkor megvolt érték jelenleg is birtokában van, másrészt azonban az elsőrendű alperes javára mérlegelte azt a körülményt, hogy az adásvételi szerződés megkötése előtt az elsőrendű alperes választást ajánlott a felperesek törvényes képviselőjének arra, hogy az üzletet közösen folytassák vagy a céget felszámolják, a felperesek anyja azonban az ajánlatok egyikét sem fogadta el, hanem az ő és gyermekei illetőségének eladását kívánta; mérlegelés tárgyává tette továbbá azt, hogy az elsőrendű alperes annak idején a megvett társasági vagyonnak teljes értékét kifizette, nem ugyan a felperesek részére, hanem a felperesek anyjának, de ha a kifizet-

tett összeg árvaszéki kezelés alá került volna, legalább is kétségesnek mondható, hogy értékében megmaradt volna-e; figyelembe vette továbbá, hogy a közkereseti társaság értékpapír- és óvadékszámhája magyar koronajáradékkötvényekből állott, amelyeknek forgalmi ára a korona értékesítésével arányban nem növekedett és hogy a társaság követeléseinél is fordulhatott elő értékcsökkenés, méltatta ezeken kívül a fennforgó nehéz hitelviszonyokat és mindezek mérlegelésével a felpereseknek járó 2/8-ad rész illetőség fejében meghatározott összeget 50,000 aranykoronának megfelelő összegű koronára emelte fel». (Kúria P. I. 4194/1924.)

6. «. . . igazságtalanságra vezetne és az örökösödési jog terén irányadó egyenlőség és kiegyenlítés elve sérelmet szenvedne, ha az ági értéket a felpereseknek ugyanabban az összegben ítélnék meg, amelyet ők fiúk helyett vételárként még a háborút megelőzően . . . szolgáltatottak . . . A felpereseknek ebből eredhető károsodása elhárítható . . . azáltal, ha azt a pénzüsszeget átszámítjuk a mai pénzértékre. Viszont azonban ellenkeznek a méltányosság elveivel, ha a felpereseknek ez a vételár . . . a mai érték szerint teljes összegében ítélnék meg, mert az a természetes értéknövekedés, mely az egyes vagyontárgyak értékében a háború folytán előállott, kizárólag csak a tulajdonost illeti, másrészt pedig a pénz leromlásából származó károsodás viselése nem hárítható át egyedül csak arra, aki egy másikkal szemben családi vagy örökjogi alapon pénzszolgáltatásra kötelezve van. Ezeknek és annak a tekintetbevételével, hogy a fennforgó esetről a felperesek az örökösödési szülői, az alperes pedig az örökösödési hitvestársa, tehát a peres felek mindkét vonatkozásban a legközvetlenebb rokonsági kapcsolatban voltak az örökösökkel, továbbá annak tekintetbevételével, hogy a per tárgyát tévő ági vagyon ház és beltelek, a házak értéke pedig a többi vagyontárgy értékével arányosan rendszerint nem emelkedett, jövedelmezősége ellenben azokénál jóval csekélyebb volt: «a Kúria azt találta méltányosnak, hogy 8050 korona ági vagyonérték címén 3500 aranykoronának jelenleg megfelelő 59.500,000 koronát térítsen meg alperes a felpereseknek. A 3500 aranykorona átszámításánál a Kúria a 17,000-es szorzószámot vette alapul». (P. I. 2428/1922. 1925 január 27-én.)

7. Felperes akkor, amikor 1916-ban ingatlanait alperesnek eladta, még kiskorú volt; az adásvételi szerződést a gyámhatóság az ő részéről jóvá nem hagyta, sem felperes nagykorúsága elérével utólag ahhoz hozzá nem járult. Ezért a jogügylet érvénytelen. Felperessel szemben a szerződés megkötése körül rosszhiszeműség megállapítható nem volt. A Kúria a felperest arra vonatkozó felülvizsgálati kérelmével, hogy a fellebbezési bíróság a 360 K vételárnak valorizált értéke ellenében adott csak helyet a keresetnek, elutasítja, mert a jogügylet érvénytelenítésének következménye a felek között az előbbi állapot helyreállítása. (P. V. 3318/1924.)

8. Felperes a m. kir. kincstár ellen azon az alapon indított pert, hogy a nyomozó kezegek felperes ellen feljelentést tettek amiatt, hogy a felperes egy lovat ki akart csempészni s hogy ezt a lovat a löszerszámmal együtt le is foglalták, de a lefoglalást utóbb sem jelentették be a kihágás miatt eljáró rendőri büntetőbíróságnak és így, amikor ez a felperes ellen az eljárást megszüntette, a ló és szerszám visszaadása tárgyában nem rendelkezhetett, sőt a ló hollétét a felperes részvételével végzett nyomozással sem tudta megállapítani, míg a felperes a lovat másnak birtokában megtalálta, aki azt a kincstári árverésen vette. A Kúria az alperest a marasztalási alapösszeg csak fele értékéig átértékelte összegének megfizetésére kötelezi, mert a 100%-os átértékelés az adott esetben nem volna méltányos. A felperes ugyanis teljes átértékelés mellett kétszer akkora értékhez jutna, mint amennyiért oly lovat és szerszámot, mint aminőt tőle elvettek, ma beszerezhet. (Kúria P. VI. 2264/1924.)

9. Felperes alpereseknek 1922-ben a házának eladásából kapott összeget átadta azzal, hogy őt ennek fejében eltartsák. Az ügylet utóbb megszűnt. Alperesek a kapott összeg egy részén ingatlanokat vásároltak. A Kúria kimondta, hogy felperes alperesektől nem igényelheti az előbbi állapot helyreállításaként ezeket az ingatlanokat, hanem csak azt az értékkülönbséget, amely az átadott összegnek az átadás napján volt és a tényleges visszafizetés napján leendő értéke között a zürichi jegyzés szerint fog mutatkozni. (P. V. 4258/1924.)

10. Tényállásnak azt állapította meg a fellebbezési bíróság, hogy azt a famennyiséget, amelyet alperesek megbízottjaik útján

a felperestől átvettek és felhasználtak, a felperestől bizományba vették át. Az 1921. évben indított perrel érvényesített felperesi követelésre a valorizáció kezdő időpontjául 1922 december 17-ét (az elsőbírói ítélet 1922 október 6-án kelt) állapította meg, mert «a m. kir. Kúria is osztja a fellebbezési bíróságnak azt a jogi álláspontját, hogy a tényállás teljes kiderítéséig, ami az elsőbírói ítéletben nyert leszögezést, alperesek perbeli védekezése jóhiszemű volt». (P. IV. 2950/1924.) — (A döntés felette aggályos.)

— **Adalék a cselekvő- és vétőképeség fogalmának elhatárolásához.** Érdekes ügyben hozott ítéletet a Reichsgericht, amely elméleti háttérénél fogva megérdemli, hogy részletesen ismertetessük. A tényállás a következő: felperes még 1893-ban elmebetegnek nyilvánított és emiatt gondnokság alá helyezték. 1905-ben helyezték el az I...i szanatóriumba. Ott ápolónőjével éveken át nemi viszonyt folytatott, amelynek gyümölcseként az ápolónőnek 1918-ban gyermeke született. Felperes jogerős ítélettel köteleztetett arra, hogy a gyermekért tartásdíjat fizessen; ő viszont alperes szanatóriumtól követeli mindama kárának megtérítését, amely őt a gyermek születése folytán érte és érni fogja. Álláspontja szerint ugyanis a szanatórium vétkesen megszegte gondozási köteleességét s emiatt teljes kártérítéssel tartozik. Első- és másodfokon a keresetnek helyt adtak, a Reichsgericht feloldó végzést hozott, többek közt a következő indokolással: kétségtelenül helyes az alsóbíróságok döntése a tekintetben, hogy a szanatórium megtéríteni köteles azt a kárt, amelyet az ápoló személy szenved azáltal, hogy alkalmazottai nem vagy nem megfelelően teljesítik köteleességüket (BGB. 278. §.).

Nem osztja ellenben a Reichsgericht a fellebbezési bíróságnak azt az álláspontját, amely szerint felperest kárenyhítési kötelezettség sem terhelheti, tekintve, hogy alperes felügyeletére és gondozására bízta magát és tehát, hogy alperes nem hivatkozhatna a BGB. 254. §-ára. («Hat bei der Entstehung des Schadens ein Verschulden des Beschädigten mitgewirkt, so hängt die Verpflichtung zum Ersatze so wie der Umfang des zu leistenden Ersatzes von den Umständen, insbesondere davon ab, inwieweit der Schaden vorwiegend von dem einen oder dem anderen Teile verursacht worden ist.») Hiszen ez *salvus conductus* adna a kárenyhítés kötelezettsége alól mindazoknak, akik magukat ápolás, gondozás stb. céljából másnak felügyelete alá helyezik.

De nem felel meg a másodbírói ítélete a BGB. 827. §-ának sem. Ez a §. ugyanis csak azt mentesíti a kártérítés kötelezettsége alól, aki «im Zustande der Bewusstlosigkeit oder in einem die freie Willensbestimmung ausschliessenden Zustande krankhafter Störung der Geistestätigkeit» cselekszik. A másodbírói azonban tényállásában csak «krankhafte Störung der Geistestätigkeit»-ről beszél anélkül, hogy a 827. §-ban előírt további feltételek fennforgását vizsgálja. «A fellebbezési bíróság — mondja a Reichsgericht — csak akkor helyezkedhetik tagadó álláspontra a felperes felelősségével szemben, ha megállapítást nyert, hogy ennek akaratelhatározási szabadsága a kritikus időpontban teljesen hiányzott. Szellemi- és akaraterejének csökkenése, cselekedeteinek következményeivel szemben való beteges közönyösség, a képtelenség a nyugodt megfontolásra . . . még nem töltik be a BGB. 827. §-ának tényálladékat.»

A helyzet tehát a következő: alperes köteles bizonyítani, hogy a BGB. 254. §. alkalmazásának helye van. Jelen esetben azonban ez bizonyítottnak veendő. Ezzel szemben felperes köteles bizonyítani azt, hogy akaratelhatározásának szabadságától a kérdéses időben meg volt fosztva. Ez azonban semmicsetre sem tekintendő bizonyítottnak a gondnokság alá helyezés ténye által, mert «egy elmebetegség miatt gondnokság alá helyezett sem képtelen egy jogi értelemben véve meg nem engedett cselekmény elkövetésére és arra, hogy annak következményeiért felelősségre vonassék». (*Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen. 108. Band, 86. S.*)

Az ítélet érdekesen állítja szembe a cselekvő- és vétőképtelenséget. Plasztikusan mutat rá arra, hogy utóbbi az előbbinek csak egy alosztálya és hogy teljesen helytelen az a felfogás, amely szerint a két fogalom egymást fedi. Más szóval: nem minden cselekvőképtelen egyúttal vétőképtelen is, a vétőképtelenség köre szűkebb, mint a cselekvőképtelenségé.

Közgazdaság.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár mult hó 7-én tartotta 85-ik rendes közgyűlését, amely az igazgatóságnak minden előterjesztését egyhangúlag elfogadta és elhatározta, hogy az 1924. évre a 12-4 milliárd korona tiszta nyereségből 70,000 K osztalék fizetessék, a külön tartalékalapnak 500 millió korona, a nyugdíjalapnak 1 milliárd korona adassék és a tisztviselők külön jutalmazására 750 millió korona fordíttassék, míg a jövő évre 204 millió korona vitessék elő. 17669

A Belvárosi Takarékpénztár rt. f. évi március hó 7-én tartotta meg évi rendes közgyűlését Székely Ferenc udvari tanácsos elnöke alatt. A közgyűlés az igazgatóság által előterjesztett javaslatokat elfogadta és a kimutatott 3,289,155,879 K tiszta nyereségből 1500 K (150 százalék) osztalék kifizetését határozta el az elmúlt üzletévre. 17671

A Hazai Bank Részvénytársaság 30-ik évi rendes közgyűlése az igazgatóság összes javaslatait elfogadta. A mérleg 7,737,082,214 K tiszta nyereséget tüntet fel, amelyből a közgyűlés határozata értelmében részvényenként 7000 K kerül osztalék fejében a 30. számú 1924. évi osztalékszervevények ellenében az intézet és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület pénztáránál kifizetésre. A közgyűlés az igazgatóság tagjává megválasztotta Grüner Tivadart, Rosenthal Adolfot és dr. Wittmann Ernő ügyvédet. 17676

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó Bank igazgatósága megállapította az 1924. évi mérleget, amely 11,051,207,577-52 K tiszta nyereséggel zárul. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1924. évi osztalékszervevény részvényenként 4000 K-val váltassék be. 17677

A Magyar Általános Takarékpénztár rt. igazgatósága megállapította az 1924. évi mérleget. Eszerint 25,178,092,438 K bevétel és 17,658,551,924 K kiadás merült fel, úgy hogy az év tiszta nyeresége 7,519,540,514 K. A közgyűlésnek javasolni fogják, hogy nyugdíjalapra és tisztviselői jóléti célokra további egymilliárd korona folyósíttassék, az osztalékszervevény pedig 7500 K-val = 750% (lavaly 2500 K = 250%) váltassék be. 17679

A Magyar-Olasz Bank igazgatósága megállapította a bank 1924. évi mérlegét, amely 8,004,037,530-27 K tiszta nyereséggel zárul. Az igazgatóság a közgyűlésnek azt a javaslatot terjeszti elő, hogy a tiszta nyereségből részvényenként 1000 K (= 500%) osztalék kerüljön kifizetésre. 17680

Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár igazgatósága megállapította az 1924. évi mérleget és elhatározta, hogy a március hó 31-én tartandó 78-ik évi rendes közgyűlésnek 3000 K osztalék kifizetését fogja javasolni. 17681

A Magyar Országos Központi Takarékpénztár közli, hogy a részvényesek közgyűlése az igazgatóság javaslatait változatlanul elfogadta és elhatározta, hogy a mult évi 7,501,213,242 K-t kitevő tiszta nyereségből az osztalékszervevény e hónap 23-ától kezdve az intézet pénztáránál 10,000 K-jával váltassék be. 17682

Irodavezetői állást keres vidékre is, 12 évi ügyvédi gyakorlattal bíró ügyvéd. Ertesítés «Irodavezető» jelígre a kiadóhivatalba. 17689

Azonnali belépésre keresek teljes vidéki gyakorlattal bíró, tárgyalásokban jártas ügyvédjelöltet. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Ujházi Hugó ügyvéd, Szigetvár. 17678

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST 17662

Szobáink városi és interurban
telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvízes
és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Dr. FISCHER ARTUR hites tolmács irodája

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60 17661

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

SZOBOTHA DEZSŐ hites tót tolmács irodája 17661a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Ludvig Rezső* budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Bírói tekintély. — *Dr. Szladits Károly* egyetemi tanár: Az ingatlan adásvétel tartalmi kellékei. — Törvénykezési Szemle. I. *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: A kötelestész valorizálása. II. *Iffj. dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd: Gazdasági lehetetlenülés az ingatlan átruházása után. III. *Advocatus*: Van-e helye végrehajtás korlátozási keresetnek biztosítási végrehajtás ellen? — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár XVIII. k. 3. ív. — Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 3. ív.

Bírói tekintély.

Tényleges szolgálatban álló bírának a választott bíraskodástól való eltöltése miatt több felszólalás történt. Nyugodtan merem leírni, a bírói karnak túlnyomó többsége örömmel fogadja a törvényhozásnak ezt az intézkedését és csak azt az óhajt fűzi hozzá, bár követné mielőbb a bírának a lakáshivatalból és O. F. B.-ből való kizárása is.

A bírói ítélet legnagyobb ereje az erkölcsi súly, magának a bírónak minden gyanúsításon felül álló egyénisége a köztudat, hogy hozzáférhetlen, befolyásolhatlan, pártatlan, bár törvény alapján, de egyedül lelkiismerete szerint határoz. Ismertem teljesen eladósodott bírót, akinek ítéletmondását mindenkor mindenki legnagyobb tiszteletadással fogadta, mert szívességet soha senkitől sem vett igénybe s ennek folytán soha senki részrehajlással gyanúsítani sem merte. Ennek az erkölcsi súlynak sértetlen fenntartása a bírói karnak legfőbb érdeke. Már pedig bántja a választott bíróság, a lakáshivatal és az O. F. B. is.

Köztudomású tény, pervesztes fél vajmi ritkán győzhető meg, akár a legszebben megindokolt ítélettel is arról, hogy nincs igaza. Ily esetben az ítélet meggyőző erejét a bírói kar erkölcsi súlyában rejlő megnyugtató hatás pótolja. De vajjon meglesz-e az ítéletnek ez a megnyugtató hatása, hogy érdektelen bíró elfogulatlan lelkiismereti meggyőződésének folyamánya, akkor is, amikor a pervesztes fél tudja, hogy ellenfele vagy annak perbeli képviselője a bírót választott bíraskodáshoz és annak révén jelentékeny jövedelemhez juttatta? Gyanúsítás emberi dolog, gyanu nagyon könnyen támad, nagyon hamar terjed. Teljesen mellékes, indokoltan-e, az alaptalan gyanúsítás is gyanúsítás. Ha a törvényhozás ily gyanúsítás lehetősége ellen megvédi a bírói kart, csak elismerés és köszönet illelheti érte. Mit veszítünk vele mi bírák? Túlnyomó részünk úgy sem volt választott bíró, akik voltak, sem azok közül voltak, akikre egyforma rátermettség mellett nyomasztó anyagi helyzetük miatt leginkább ráfért volna. A veszteség tehát a bírói karra nem érzékeny. Aki bírói pályára lépett, mindenkor tisztában lehetett azzal, hogy az kényelmes megélhetést nem nyújt, akire pedig a mai nyomorgó anyagi helyzet elviselhetetlen, csak azoknak a kiváló bírának számát szaporíthatja, akiknek karunkból távozását eddig is sajnálattal láttuk. Ami pedig a jogkereső közönség érdekét illeti, szó sem lehet róla, hogy a tényleges bírák körén kívül épen úgy megfelelő választott bírakat ne találhatna. Ha pedig a választott bíróságot igénybevevő felek és ügyvédek szívesebben veszik a hivatásos bíró bíraskodását, összeállíthatnak választott bíróságot többé tényleges szolgálatot nem teljesítő bírakból is, hiszen az egyén és tudása a bírói pályától való megválása után is ugyanaz marad. Hagyják csak számításán kívül a tényleges bírákat, akiket választott bírói munkájuk díjának önmegállapítása is már feszélyes helyzetbe hozhat, amint nem épen kelle-

mes helyzetbe kerülnek az ily díjmegállapítást esetleg felülbíráló bírák sem.

Nagyon lekötelezné a törvényhozás a bírói kart, ha már egyszer a lakáshivatalt és O. F. B.-t is elzárná előle. Minden testületnek az összetartás, összeforrás az érdeke, miért szednek szét minduntalan bennünket, miért nem hagynak meg már egyszer külön státusnak, csakis bírának? A lakáshivatali s O. F. B. beosztás nagyobb jövedelmet jelent, jelentett karácsonyi ajándékot is — ott a bírói minőség nem volt akadály — mind oly tények, amelyek az együttérzést nem szolgálják, emberek a bírák is. Hiszen oly sok az állami közigazgatási tisztviselő, ha békebeli állományukat összehasonlítjuk a mostanival, magas állásban is oly aránytalanul sok, hogy bírói munkaerő kölcsönvételére szükség nem lehet. Ha pedig bírói szaktudásra van szükség, vegye át a közigazgatás teljesen a szükséges bírakat, váljanak ki a bírói állományból. A közigazgatás nem mindig a tárgyilagos igazság, hanem nagyon is gyakran a célszerűség követelménye szerint, azonfelül nem egyéni meggyőződés alapján, hanem utasításra jár el. Mennyire nem tud minden igényt, sőt sok súlyos igényt sem kielégíteni sem a lakáshivatal, sem az O. F. B. köztudomású tény. E miatt sok az elégtelenség, zúgolódás és aki kétségbe vonná, hogy a nyomán gyanúsítás is támad, az egyes hivatali ajtó előtt várakozók tömegébe vegyülve arról is meggyőződhetik. És ez mind a bírák rovására megy, mert bírótól más eljárást várnak, holott a bírói kar ártatlan benne, egyik teendő ellátása sem a bírói hivatás körébe vág. Szükséges-e mindez, nem bonyolíthatná le a lakáshivatal és az O. F. B. enélkül is a maga teendőjét? Nagyon helyén volna már a közigazgatási s bírói teendők újbóli teljes elkülönítése, hagyjanak csak bennünket bírakat teljesen egyenlő anyagi elbánás alá eső, egyformán küzködő, de valódi bírának, mellőzék egyeseknek külön anyagi előnyhöz juttatását, mert nem egyeztethető össze a bírói kar hagyományos szellemével, amint nem felelt meg a túlóradíjazás és többlet tárgyalási díj sem. Ha egyesekre a közigazgatásnak szüksége van, azokat ne bírákként, hanem tisztviselői állományába teljesen átvéve közigazgatási tisztviselőként működtesse. Elég támadás éri a bírói kart saját hivatásának nem mások várakozása után igazodó betöltéseért, legalább az ellen nyerhetne védelmet, hogy a közigazgatás hálátlan munkájánál is a bírói tekintély szenvedjen.

Ludvig Rezső.

Az ingatlan adásvétel tartalmi kellékei.

(A Kúria 27. sz. polgári jogegységi döntvényéhez.)

Az ingatlan adásvétel tartalmi kellékei tárgyában már régebben kialakult bírói gyakorlat köréből a kir. Kúria a következő tételeket vette fel a Polgárijogi Határozatok Tárába:

475. szám. «Az ingatlanokra vonatkozó szerződés létrejöttnek rendszerint csak akkor tekinthető, ha a felek nem csupán a vétel tárgyára és a vételárra, hanem a vételi szerződés minden lényeges feltételére egymással megállapodtak.» (E. H. 1915. máj. 19-én 5169/1914. P. szám.)

476. szám. «Ha a vételi szerződés nem nyomban vagy a szerződő felek valamelyikének a másik félhez intézett felhívására teljesítendő, akkor különösen az ingatlanok vételénél, a szerződés lényegéhez tartozik az is, hogy a szerződés teljesítésének módja és ideje is megállapíttassék.» (E. H. 1917. október 23-án Rp. V. 4416/1917. szám.)

477. szám. «Ha az alku tárgyát tevő ingatlan meg van terhelve és bérbe van adva, a vételi szerződés lényegéhez tartozik, hogy a felek a vételár mikénti fizetése, az ingatlan átadása és a terhek tekin-

tetében is megállapodjanak.» (E. H. 1917. okt. 24-én P. V. 2436/1917. szám és E. H. 1916. május 31-én P. V. 10,382/1915. szám.)

Jogdogmatikailag, mindeme kérdésekben (a vétel tárgyán és a vételáron felül) a feleknek megegyezniük nem szükséges. A kétoldali szerződések teljesítésének és a vételnek *diszpozitív* szabályai megmondják: mikor kell az ingatlant birtokba adni, mikor a vételárat fizetni («kézen-közön»); miképen szavatol az eladó az ingatlan terheiért (39. sz. T.Ü.H.); mi a helyzete a vevőnek az eddigi haszonbérrel szemben (optk. 1120. §., P. H. T. 139. sz.) stb.

Valójában a Kúria nem is a szerződés tartalmi kellékeként kívánta meg a megegyezést ezekben a kérdésekben; hanem ily megegyezés kimutatása hiányában a szerződéskötés perfekcióját, komolyságát, az alku lezártóságát nem tekintette bizonyítottnak.

A Kúria tehát összetévesztette a szerződési akarat *komolyságát tanusító* körülményeket az ügylet érvényességéhez szükséges *tartalmi* kellékekkel.

A Kúria e gyakorlatával az ingatlan adásvétel *komolyságát* kívánta biztosítani azzal a veszéllyel szemben, hogy a vételi szerződés formátlansága mellett nagyon is labilis a határvonal a pusztán előkészítő alku és a komolyan elhatározott szerződéskötés között. (V. ö. Grosschmid Fejezetek I. §. 1. aljegyzet.)

A Kúria tehát e gyakorlat kifejlesztésével a jogbiztonságot vélte szolgálni és szolgált is, amíg gyakorlata a szóbeli szerződések körében mozgott.

Lényegesen megváltozott a helyzet, mikor a 4420/1918. M. E. számú rendelet az ingatlant elidegenítő szerződésekre az okirati kényszert dekretálta és ezt az 1920:XXXVI. t.-c. 77. §-a törvényerőre emelte.¹

A Kúria egyelőre a megindult mozgás eleven erejénél fogva gyakorlatát a változott viszonyok közt is tovább folytatta és következetesen hozzáalkalmazta az okirati kényszerhez. Nevezetesen kimondotta, hogy az ingatlant elidegenítő szerződés formájaként megkívánt okirat alatt csak az olyat lehet érteni, amelynek szövegéből az adásvételi ügyletnek minden lényeges alkotó eleme kitűnik. Vagyis meg kell benne jelölve lennie nemcsak a vétel tárgyának és a vételárnak, hanem az okiratnak ki kell terjednie a birtokbaadás idejére, módjára, a terhek viselésére stb. is. (Mjogi Dtár XIV. 2.)

Formátlan szerződés körében mindegy volt, a Kúria tartalmi kellékül vagy a komolyság bizonyítékául követelte-e meg minde körülmények felől a megegyezést. Ámde az írásba foglalt és mindkét féltől aláírt szerződés rendszerint már magában hordja komolyságának bizonyosságát, ha nem terjed is ki a jogviszony minden részletére. Ezzel tehát a bírói gyakorlat elvi alapja elcsúszott: a komolysági megkívántatóságokból valóban tartalmi kellékek lettek. Ezzel aztán a gyakorlat hatásában inkább a visszajára csapott át és jogbizonytalanságra vezetett.

Így pl. egyik esetben: «A birtokbalépés idejének szabályozása nem lényeges feltétel s az érvényességet nem befolyásolja, hogy az ingatlan *özvegyi joggal* van terhelve s erről a szerződésben nincs szó (Mjogi Dtár XIV. 68. sz.); más esetben viszont: *érvénytelen a szerződés*, ha nem tartalmaz intézkedést arról, hogy a vevő mily feltétel mellett és mikor lép birtokba (u. o. 69. sz.); továbbá: *ha (?) az özvegyi haszonélvezeti jogru* vonatkozó megállapodás a szerződésnek lényegbe vágó feltételül tekintendő, akkor a vétel erre vonatkozó megállapodás hiányában érvénytelen» (Mjogi Dtár XV. 122. sz.) stb.

A gyakorlati élet iránti finom érzékével csakhamar megérezte a Kúria, hogy itt baj van és kezdte a *gyakorlatot visszafejleszteni*. Az V. tanács nevezetesen ismételt kimondotta, hogy ha az okirat az elidegenítést kétségtelenül tanusítja, akkor nem árt, ha az egyéb lényeges megállapodások az okiratba esetleg tévesen, homályosan vagy hiányosan (esetleg schogyan se) lettek felvéve (Mjogi Dtár XVII. 8., 24., 44. sz.) A «sugalom» helyes volt, de megvalósítása helytelen jogdogmatikai eredményekre vezetett: mintha lehetnének I. és II. osztályú «érvényességi» kellékek s mintha lehetséges volna, hogy formalizált szerződés létrejöhesse, ha nem valamennyi *lényeges* kelléke jelenik meg a megkívánt formában.

A VI. tanács ezzel szemben úgy vélekedett, hogy ha egyszer a törvény valamely szerződésnek írásbeli formát szab meg, akkor *minden* olyan körülménynek, amely a *lényeghez* tartozik, az okiratba kell foglalva lennie. A lényeghez pedig hozzáértette mind-

azokat, amiket a gyakorlat a P. H. T. 475—477. számú elvi határozatokban lényegeseknek jelzett.

A VI. tanács tehát következetesen keresztülvitte az V. tanácstól kezdeményezett gyakorlatot, melynek következetes keresztülvitelétől az V. tanács, nézetem szerint is nagyon helyesen, visszariadt. A VI. tanács állásfoglalása dogmatikailag helyesebb, de gyakorlati eredményeiben tarthatatlan volt. Többek között — miként arra tekintélyes helyről ráutaltak — egyenesen tételes jogszabályba, a 39. számú T. Ü. II.-ba is ütközött. Mert ez a T. Ü. II., midőn a terhekért való szavatosság terjedelmét és módját meghatározta, *szükségképp feltételezi*, hogy érvényesen létrejöhet az ingatlan adásvétel anélkül, hogy a szerződés a terhek viseléséről intézkednék.

Ily körülmények között került a kérdés a jogegységi tanács elé, mely azt f. évi március hó 14-én 27. sz. polgári jogegységi döntvényében megnyugtatóan oldotta meg.²

A jogegységi tanács úgy határozott, hogy az ingatlant elidegenítő jogügylet akkor is érvényes, ha az okiratban nincsen benne a felek között létrejött megállapodásnak *minden része*; elegendő, ha az okirat a jogügyletben résztvevő feleken felül megjelöli az ingatlant és az ellenszolgáltatást, ha pedig az átruházás ellenszolgáltatás nélkül történik, ez a körülmény kitűnik belőle.

A döntvény rendelkező részének szövege kifejezetten nem nyilatkozik arról a kérdéstről, vajjon az ingatlan és az ár megjelölésén *felül* vannak-e az ingatlan vételi szerződésnek még más *tartalmi* kellékei, amelyekben a feleknek — habár nem írásban — meg *kell* egyezniük, a szerződés különbeni érvénytelenségének terhe mellett. Ily további kellékek megkívánása azonban ellenkéznék a döntvényben kifejezett jogtétellel. Mert alig képzelhető, hogy *alakszerű* szerződésnek legyenek olyan törvényszabta tartalmi *érvényességi* kellékei, amelyekre a formakényszer ki nem terjed. A döntvény indokolása (a végén) csakugyan világosan kifejezésre is juttatja ezt az álláspontot, midőn kifejti, hogy a *legkisebb* tartalomként megkívánt kellékek egyúttal *elegendők* is. Ha a felek ezenkívül más kérdésekben is megállapodtak és e további megállapodásokra szerződésileg nem kötötték ki az írásbafoglalást (P. H. T. 66. sz.): úgy a vitássá vált megállapodást okiraton kívül bármely más módon bizonyíthatják. «Ha pedig egyéb megállapodásokat nem is létesítettek és akaratukból nem lehet arra következtetni, hogy ily megállapodások létrejötte előtt az ügyletet nem kívánták megkötöttnek tekinteni, úgy az anyagi jognak szerződéspótló (diszpozitív) szabályai nyernek alkalmazást.» E szabatos fogalmazás nem hagy fenn kétséget arra nézve, hogy az ingatlan adásvételnek az «essentialia negotii»-n felül nincs egyéb törvényszabta tartalmi kelléke, hacsak a felek maguk nem jelentették ki, hogy «egyéb pontokat is megállapodás tárgyává kell tenni» (ptk. tvjav. biz. szöveg 729. §. 2. mondata). Ezzel a P. H. T. 475—477. számú elvi határozatai tárgytalanokká váltak.

A kir. Kúria e szerint — egy kis kerülő után — világos elvi alapokra helyezte az ingatlan adásvétel tartalmi kellékeinek a kérdését. De más irányban tisztázta a döntvény az *okirati formakellék terjedelmének* kérdését is.

A német doktrina szerint az okirati kényszer a szerződés *egész tartalmára* kiterjed. Vagyis nemcsak az «essentialia negotii»-re, hanem ezenkívül azokra a kikötésekre is, amelyekben való megegyezést a felek tartották szükségesnek.³ A feleknek tehát pl. ingatlan vételnél *nem kell* másban megegyezniük, mint az ingatlanban és az árban. De *ha* más kikötésekben is megegyeztek (pl. szavatosság, vételártörlesztés stb.) és ezeket a kikötéseket nem foglalták írásba, akkor megegyezésük e részben hatálytalan. Ehhez képest *részleges semmisség* áll be, mely az egész ügyletre kiterjed,

² L. a Mjogi Dtárnak a jelen számhoz mellékelt füzetében 16. szám alatt.

³ Planck: Kommentar 4. kiad. I. ad 125. §. 4.: «Soweit das Rechtsgeschäft formbedürftig ist, muss sich sein wesentlicher Inhalt vollständig aus der Urkunde ergeben, d. h. im vollen Umfang dessen, was die Parteien als Inhalt des formbedürftigen Geschäfts festgesetzt haben. Dahin gehören, z. B. bei dem Grundstücksveräußerungsvertrag die Zusicherung von Eigenschaften des Grundstücks, Festsetzungen über die Tilgung des Kaufpreises oder Bedingungen des Kaufgeschäfts, Erfüllungszeit. — Die Form ist nicht erfüllt, wenn es nötig ist, die Urkunde in einem wesentlichen Punkte zu ergänzen; nach § 139 ist zu beurteilen, ob und inwieweit das Geschäft bestehen bleibt».

¹ L. erről cikkemet a Jogt. Közl. 1920. 24. számában.

hacsak fel nem tehető, hogy a felek a szerződést a semmis kikötés nélkül is megkötötték volna (Npt. 139.).

A Kúria döntvénye szerint ezzel szemben az ingatlan adásvétel formakényszere csak az árú és az ár meghatározására terjed ki. Ha a felek más kikötésekben is megállapodtak, ezek akkor is megállanak, ha nincsenek okiratba foglalva. Vagyis csupán a felek által lényegessé tett kikötések csak a felek rendelkezéséhez képest esnek az okirati kényszer alá. Mint a példák mutatják, ez a megoldás az élet kívánalmainak is megfelel, noha elméletileg talán aggályosnak is tűnhetik fel. (Ellenk. pl. ptk. tvjav. biz. szöve. 744. §. 2. bek.)

Figyelembeveendő azonban, hogy a Kúria ezzel nem általános elvet állított fel mindennemű alakszerű ügyletre, hanem csupán a 4420/1918. M. E. sz. rendelet keletkezésének történetéből vont le következtetést az *ebben* a rendeletben foglalt formakellék terjedelmére. A döntvényt tehát ebben a vonatkozásban nem lehet alkalmazni más formalizált szerződésre, hanem ez utóbbiakra tovább is szabályként fog állani, hogy a kellő formába nem öltöztetett kikötések hatálytalanok, habár nem *essentiale*-k is.

Dr. Szladits Károly.

Törvénykezési Szemle.

I.

A kötelesrész valorizálása.

(Szemlélődés a Magánjogi Döntvénytár 1925. évi 13. sorszáma alatt közölt öt kúriai ítélet kapcsán.)

1. 1920-as, 1921-es és 1922-es ügyszámokkal ellátott esetek. Tehát három-négy, sőt öt évi felfüggesztés után kezdte meg az I. polgári tanács az érdemi elintéztést. Már akkor, amikor egyéb jogterületeken sem volt még valorizáció, inkább felfüggesztette az ügyeket, semhogy a «korona = korona» igazságtalansága alapján döntsön. Nem meglepetés tehát, hogy most, miután más kérdésekben a valorizáció legalább féligmeddig győzött időközben, itt is valorizációs szellemben határoz.

Az alaptételek: Nem lehet ugyan természetben igényelni a kötelesrészt a pénzromlás dacára sem, csupán pénzben, azonban felemelt (valorizált) értékben. És pedig alapul az az aranykorona-összeg vétetik, amennyit a kötelesrész az örökhagyó elhalálozásakor tett volna (régebbi értékek akkorra átszámítandók: 23. lap 3. bek., 24. lap 2. bek.); ezt az összeget vagy teljesen megítélik (III. eset), vagy — többnyire — méltányosságból mérséklék valamivel. Méltányosság és mérséklés kvantitatív kérdések: az eredmény nagyjából az aranyértéknek kb. 65—70%-ban megítélése volt (I., IV., V. esetek), egyszer 50% (II. eset), ennél kevesebb a közölt esetekben nincsen. Vagyis a (bár mérsékelt) valorizáció kiadás és komoly, súlyában hasonlatos a VI. tanácstól megszokott, szabadon (Pp. 271. §.) kimért felértékeléshez és sokkal több, mint amennyit a judikatura másik irányában szokásos, késedelem-szemléletű felértékelés eredményezni szokott, amely többnyire nagyobb részben mellőzi, mint alkalmazza a valorizációt.

Ennélfogva a valorizáció radikális híveinek is lényegben megelégedéssel kell fogadniuk az I. tanács új gyakorlatát. Még aki 100%-os felértékelést tart is helyesnek, az is csak kisebb részükben kifogásolhatja a döntéseket. A mérséklés szempontjairól és mérvéről alább behatóbban.

2. Meggyőzők a Kúria érvei abban a kérdésben, hogy a természetbeni kielégítést, melyet a tábla iniciatívája felvetett, a limine elhárítja. Ez érvek: hogy a természetbeni megítélés szaporítaná a tulajdonközösségeket, tehát pereket stb. (*communio mater rixarum*); pulverizálná a telekkönyveket és ingatlanokat (egy esetben 57,000-edek szerepeltek!); ellentétben állna az örökhagyó akaratával, aki hiszen a természetbeli kötelesrészes ellenfelének akarta juttatni; céltalan is volna, ha már nincs meg természetben a hagyaték, illetve ajándék a másik félnél. Másfelől nem is szükséges az *in natura* megítélés, mert a volt koronaérték valorizálásával is elhárítható az a hátrány, melyet a pénzromlás a kötelesrészesre hárt. (23. l. utolsó bek. — 24. l. 2. bek., 28. l. 2—4. bek.) Tegyük azonban hozzá, hogy valójában csak akkor járul el ez a hátrány *teljesen*, ha a teljes aranyértéket mérséklés nélkül ítélik meg, illetve legfeljebb oly fokban mérsékelve, amely fokban az ingatlanok stb. időközben vesztek aranyértékükből.

3. Hogy a pénzbeli (papírkorona-) értéket igenis valorizálni

kell, arra a Kúria ma már nem sok szót veszteget. Röviden hivatkozik az igazságra és a méltányosságra, az örökjog etikai alapjára, az egyenlőségre és a kölcsönös kiegyenlítésre. Mindez megfelel a valorizálás terén eddig vezető V. polgári tanács szempontjainak; mindez egészében helyes. Nincs említés sem «korona = korona»-elvről, sem «törvényes intézkedés hiánya»-ról. Nincs szó az eddig közölt esetekben arról, hogy a *hitelező* (kötelesrészes) netáni perindítási stb. késedelme csökkentené vagy kizárná az ő valorizációs igényét (amit, más kérdésekben, a joggyakorlat *egyik* iránya állít); az eldöntött esetekben ilyesmi úgylátszik nem forgott fenn. Adóskésedelemről is csak a kamatok kapcsán történik említés, miről alább. A leközöltek a valorizáció *alapjára* nézve azt a benyomást keltik, hogy ahhoz mást, mint az időközi pénzromlást, nem kívánnak meg. Óhajtandó, hogy ez a felfogás így állandósuljon.

4. A mérsékléshez néhány kritikai megjegyzés fűzhető.

Az ítéletek feltételezik, hogy az ingatlanok értékelkedésének egyrésze rendes (nem pénzromlásos, látszólagos, csak papírkoronában mutatkozó) értékelkedés, mely tehát a tulajdonost, vagyis a kötelesrészes ellenfelét illeti meg, ebből a kötelesrészes nem igényelhet (19. lap 2. bek., 22. lap 2. bek.). Ebben látják a mérséklés egyik okát (ott, ahol az ingatlan jelenlegi értéke tudva van, de egyebütt is). Ezt megerősítik azzal, hogy az esetleges értékcsökkenés terhe is csak a tulajdonosé lenne (26. lap 2. bek.) Másfelől azonban azzal operálnak, hogy az ingatlanok értéke általában nem emelkedett a pénz értékcsökkenésének megfelelő arányban s méltányos, hogy ezt a kockázatot a felek megosztva viseljék (27. lap 1. bek., 29. lap 4. bek.). Itt önellenmondás rejlik. Vagy az egyik, vagy a másik. Nem létezhetik «természetes értékelkedés», ha ugyanannak az ingatlannak reális értéke csökkent. Nem lehet méltányos, a reális értékcsökkenés miatt a kötelesrészes terhére mérsékelni, ha viszont az értékelkedésből neki nem járna semmi.

Továbbá mérséklési alapul vették, hogy «a pénzromlás hátránya a felek közt arányosan megosztandó» (19. l. 2. bek., 22. l. 2. bek.). Ez téves. Nem volt semmiféle pénzromlásos hátrány, amit meg lehetne osztani. Megosztani azt a vagyont (ingatlant) kellett, amely természetben megvolt alperes kezén (pl. 20. l. utolsó bek.) s amelynek értékéből bizonyos hányad felperesnek járt. Ha ezen hányadot *egész* értékében el is veszik alperestől, ő akkor sem károsodott a pénzromláson semmit: a többi rész kezén marad. Több, mint az egyéb részek értéke akkor sem maradt volna meg neki, ha pénzromlás egyáltalán nem lett volna. A pénzromlás hátrányát csak ott lehet megosztani, ahol fennforog, vagyis ahol valami vagyonsökkenést okozott, pl. ha nem ingatlan, hanem takarékbetétkönyv lett volna a hagyaték. Amennyiben az ingatlan aranyértéke csökkent volna, az már külön (előző bekezdés!) figyelembevételét s az különben sem a *pénzromlás* hátránya.

5. Mérsékeltek erősen a kamatot is. A kúriai ítélethozatalig (tehát több évre) teljesen elengedték, onnét évi 8%-ban állapították meg. Holott alperesek a naturálvagyon hasznait húzták és törvény szerint a valorizált tőke mellett is mérsékelt kárkamat jár elvileg (1923:XXXIX. tc. 3. §.) s ugyanaz gazdaságilag is indokolt. Évekig húzódozó pereknél a kamat a teljes aranyértéknek 50%-át is tehet, vagyis a tőke 65—70%-ának kamatmentes megítélése igazából kevesebbet jelent a fél értéknél. Az érdekelteknek mindegy, tőke vagy kamat címén kell-e, illetve nem kell-e valamely összeget megfizetniük. Hogy alperesek nem rosszhiszemű késedelmezők (27. lap 3. bek., 29. lap 5. bek.), az érdemben mindegy: felperes sem rosszhiszemű; kamat nem a rosszhiszem miatt jár, hanem a tőke hasznai fejében. Csak kivételesen lehet helyes a kamat elengedés, ahol a hasznok nem alperesnek jutnak (I. eset).

Általában a tőke- és kamatmérséklés túlzottnak látszik.

6. Örvedetes a határozatok bátor és ügyes technikája. A mai érték kutatása helyett, mely feloldást, költséget, hosszú halasztást eredményezne, az aranyértékre, megközelítő becslésre (pl. 24. lap 3. bek.) építenek. A felülvizsgálati tárgyaláson előterjesztett kérelmeket nem tekintik elkésettnek (18. lap 5. bek., 25. lap 6. bek., 27. lap 5—6. bek.). Alperesnek a nehéz hitelviszonyok folytán hosszabb teljesítési határidőt (30 nap, 45 nap, 6 hó), esetleg részletfizetést is engedélyeznek. Egyszer (19. l. utolsó — 20. l. első bek.) az összeg mérséklésének okai közt is szerepelnek a nehéz hitelviszonyok, ami helytelen. A marasztalások, bár a jelenlegi papírkorona-összeget kiteszik, állandó értékben, t. i. aranykoronában szólnak, úgy hogy ha ennek 17,000-es kulcsát a kormány

a tényleges fizetésig mérsékeli, kisebb papirkorona-összeget kell majd lefizetni. Kérdés, szükséges-e még ez az intézkedés a korona stabilizálása után? Így, ahogy van, az adósokat a fizetéssel való várakozásra motiválja.

Dr. Blau György.

II.

Gazdasági lehetetlenülés az ingatlan átruházása után.

I. A gazdasági lehetetlenülés joggyakorlatának története magán viseli minden új irány legfőbb jellemző vonását: szélsőségekbe csap át.

A gazdasági lehetetlenülés — nagyon helyesen és logikusan — mint a kötelelem alól mentesítő kifogás (exceptio) indult el pályáján, manapság azonban már ott tart, hogy jogcímmé (causa) avanzsált a már teljesített szolgáltatás visszakövetelésére.

Legfelsőbb bíróságunk igen precizen fejtette ki 1923-ban a gazdasági lehetetlenülés jogi természetét, kimondván, hogy az, mint a kötelelem teljesítése alól mentesítő ok, védekezésképpen kifogásul felhozható ugyan, ha az adóstól teljesítés vagy a nemteljesítés miatt kártérítés követeltetik, de aki a szerződést teljesítette, gazdasági lehetetlenülésre nem hivatkozhatik és ez alapon a teljesítés kikötött ellenszolgáltatásának felemelését nem követelheti, mert épen a teljesítés ténye igazolja, hogy az nem volt gazdaságilag lehetetlen. (P. II. 3701. 1922.)

A későbbi joggyakorlat ezt az elvet — különösen ingatlan perekben — lépésről-lépésre feladta.

A Kúria P. VI. 2408/1923. sz. ítéletében hatálytalannak mondta ki az adásvételi szerződést gazdasági lehetetlenülés okából, *noha alperesek már az ingatlan birtokában voltak* és őket a felperes birtokba bocsátására kötelezte.

További lépés volt a fenti elv áttörésére az a határozat, amely gazdasági lehetetlenülés okából felbontotta az adásvételi szerződést, noha az eladók már a szerződésben megadták a bekebelezési engedélyt, amelynek alapján a tulajdonjog a perindítás előtt a vevők javára be is kebelezetett. (P. V. 3745/1924.) Ebben az ítéletében a Kúria a fővédelemmel szemben hangsúlyozza ugyan, hogy az adásvételi jogügyletet teljesedésbe mentnek nem tekintheti és pedig két okból: 1. a vevők még nem voltak birtokban; 2. vételár fizetési kötelezettségüknek az eredeti vételár letétbe-helyezésével nem tettek eleget, ámde kétségtelen, hogy ez az indoklás csak arra szolgált, hogy e bajba jutott eladók nagy méltánytalanság ne essék, mert hiszen ebben a perben a gazdasági lehetetlenülés már nem a teljesítés alól való felmentésre kifogás-képpen, hanem az ügylet hatálytalansága és az eladott és átírt, ingatlanok visszaszerzésére jogcímmül lett felhozva.

Az első ok éles ellentétben áll azzal a jogszabállyal, amelyet ugyanezen tanács 4167/1920. sz. ítéletében szinte kodifikátori pontossággal szövegezett meg: «az ingatlan tulajdonjogának ügyleti átruházása bekövetkezik, ha az átruházó az őt tulajdonszolgáltatására kötelező valamely jogalaphoz kifolyóan a szerzőféllel a tulajdonátruházásában megegyezik és az átruházás a telekkönyvbe bekebelezetetik».

Ugyanígy a Polg. Tvk. biz. szöv. 368. §-a.

A birtok átadása tehát nem lényeges kelléke az ingatlan tulajdonjoga átruházásának.

Viszont a vételár le nem fizetésére való hivatkozás azért téves, mert a synallagmatikus jogügyleteknél csak a nem-pénzbeli tartozás pendenciája a fontos és döntő, mert hiszen számos olyan határozatról tudunk, melyben a pénztartozás teljes, sőt előre történt lefizetése esetén sem kötelezték a másik felet a teljesítésre, feltéve, hogy persze ez még nem teljesített és a gazdasági lehetetlenülés anyagi feltételei egyébként fennforogtak.

Még tovább ment ugyanezen tanácsnak 6677/1923. sz. határozata, amely olyan esetben bontotta fel a szerződést, amikor az *eladott ingatlanok tulajdonjoga a vevőkre volt átírva, sőt azok az ingatlanok birtokában is voltak*. Ezen ítélet feljogosította az eladókat a vevők tulajdonjoga törlésének kérelmezésére és vevőket kötelezte, hogy az eladókat bocsássák birtokba.

Ebben az esetben az ítélet az ügylet pendenciájára már egyáltalán nem hivatkozhatott, miért is ezen döntés nyílt kijelentése annak az elvnek, hogy még a dologi teljesítés után is lehet hivatkozni a gazdasági lehetetlenülésre.

II. Ami a teljesítés után indított kereset jogi természetét illeti, az véleményünk szerint szigorú személyes kereset: *condictio*.

Felperes a teljesített szolgáltatást követeli vissza, nem azért, mert a teljesítés gazdaságilag lehetetlen volt, hanem mert szolgáltatásnak oka nem lett (causa non secuta) avagy oka fogyott (causa finita) azáltal, hogy a kölcsönös érdekiegyenlítés a pénzürték romlása következtében nem következett be. Elméleti szempontból helytelenek tehát mindazon döntések, melyek a teljesítés után az ügylet hatálytalanságát, érvénytelenségét, felbontását stb. mondják ki, mert úgy az ügylet, mint a traditio érvényes és csak a causa tradendi körül felmerült hiba folytán jár vissza a szolgáltatás.

Úgy véljük: nem szorul bővebb indokolásra, hogy a pénzürték romlására alapított ingatlan-conditiokat a legnagyobb mértékben helytelenítjük. Olyan nagyfontosságú gazdasági és jogi érdek fűződik ahhoz, hogy azt, akinek a nevében áll az ingatlan, végleg és megnyugvással tulajdonosnak tekinthessük, hogy a békebeli igazságügyi politika a telekkönyvi állapot lehető védelmére törekedve még az eredeti érvénytelenség okából megindítható törleszi kereseteket (Tr. 148. §.) is rövidebb határidőhöz kötötte. (I. M. R. 947. 1888.)

Sajnos, a legújabb idők felfogása gyökeresen megváltozott, mert hiszen manapság törvényi intézkedés és mód van arra, hogy visszajusson az ingatlan annak, aki aránylag olcsó áron kénytelen volt azt a háborús viszonyok miatt másnak átengedni. (1920. évi XXXVI. tc. 91. §.) Ez a legnagyobb jogbizonytalanság törvénybeiktatása, mindkét részről teljesített szerződések teljes semmivétele, új jogi csodabogár: a földbirtokreform útján az állam segítségével gyakorolható közjogi condictio. Még hozzá olyan condictio, melynél a causa non secuta vel finita sem fontos, mert hisz a földbirtokreform-novella 24. §-a az «aránylag olcsó áron» szavakat is törölte.

Ha már most a bírói gyakorlat is erre a merész útra lép és átírt ingatlanokat ítél vissza az érdekiegyenlítés be nem következése okából, akkor a jogbiztonság ezen téren is halálos dőfést kapott.

A condictio u. i. szigorúan személyes (in personam) kereset lévén, csak az eredeti szerző ellen indítható, de nem az első szerző jogutódja ellen is. Nem lévén dologi per, a telekkönyvben fel nem jegyezhető, (11. sz. p. d.) tehát a harmadik szerzőre kiterjedő hatállyal fel sem ruházható. Sőt van oly nézet, hogy a harmadik szerző ellen akkor sem léphet fel az eladó, ha bizonyítani tudja, hogy az tertius elődjének fogyatékos jogállását ismerte. T. i. a fogyatékos jogállás az, hogy az első szerző ellen condictio indult, ami semmiképpen sem korlátozza ennek tulajdonjogát és az ebből folyó elidegenítési szabadságát.

Ezek szerint az előbbi állapot helyreállítására irányuló condictio csak addig indítható meg, amíg az ingatlan a közvetlen szerző nevében áll, mert a harmadikra történt átírás után az első vevő joggal hivatkozhatik nem ugyan a gazdasági, hanem a jogi lehetetlenülésre, amely őt a visszaadási kötelezettség alól felmenti.

Ha pedig a condictio a kifejtettek alapján tisztára egy esetleges kereset, akkor helyesebb azt teljesen megtagadni — illetve kiáltó méltánytalanság esetén — t. i. abban az esetben, ha az ingatlan már a vevő nevére került és az értékevesztett vételár még lefizetve nem lett, a vevőt nem az ingatlan visszaadására, hanem méltányosan *felértékelt vételár megfizetésére* kötelezni.

Ifj. dr. Nagy Dezső.

III.

Van-e helye végrehajtás korlátozási keresetnek biztosítási végrehajtás ellen?

A budapesti központi kir. járásbíróság P. VIII. 28,464/1924. sz. ítéletével helyt adott egy biztosítási végrehajtást elrendelő végzés ellen folyamatba tett végrehajtás korlátozási keresetnek. Fellebbezés folytán a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 5928/1924. sz. ítéletével a elsőbíróság ítéletét megváltoztatta következő indokolással:

«A kir. törvényszék a Ppé. 39. §-a és a Vht. 232. §-a rendelkezései egybevetéséből — szemben az elsőbíróság jogi döntésével — arra a meggyőződésre jutott, hogy a biztosítási végrehajtást elrendelő végzés ellen sem megszüntetési, sem korlátozási kereset nem indítható, hanem a biztosítási végrehajtás elrendelésével ily értelműen szenvedett részben egyedül a biztosítási végrehajtást rendelő végzés elleni felfolyamodás útján orvosolható. Támogatják ezt a perjogi álláspontot a Ppé. 40. §-a rendelkezései is.

Erre való tekintettel, minthogy az adott esetben a nem vitás

tényállás szerint, felperes végrehajtás korlátozási keresetét arra alapítja, hogy a megtámadott biztosítási végrehajtást elrendelő végzés meghozatalát megelőzően az annak alapjául szolgáló bírói ítéletben megítélt követelés egyrészét kifizette, másrészét pedig értékpapírok letétbehelyezésével biztosította és mégis a biztosítási végrehajtás egy egész megítélt követelés erejéig rendeltetett el, ez a panasza pedig a fent kifejtett jogi álláspont szerint végrehajtás korlátozási keresetlárnya nem lehet, a kir. törvényszék az elsőbírói ítélet megváltoztatásával felperest keresetével elutasította és a Pp. 50. és 425. §-ai alapján a per és fellebbezési eljárás költségeinek viselésére kötelezte.)

Nézetem szerint a törvényszék álláspontjával szemben a járásbíróság döntése helyes.

A Vht. 232. §. csak arról intézkedik, mely esetben van helye felfolyamodásnak biztosítási végrehajtás elrendelése ellen: (a) ha törvény ellenére rendeltetett el, b) ha a követelés teljesen fedezve van). Ez a §. nem zár ki más jogorvoslatot és különben is csak a végrehajtás elrendelése és nem a foganatosítás által szenvedett sérelemről beszél.

Miként segítsen magán az adós, ha a biztosítás elrendelése után, de a foganatosítás előtt egészben vagy részben kifizette vagy biztosította a nem jogerősen megítélt összeget?

A törvényszék szerint ily esetben jogorvoslat nincs, illetve az adós kell, hogy bevárja a perben hozandó ítéletet. Ez az álláspont nem helyes. Ahol kell és lehet segíteni, miért ne segítünk, miért ne támogassa a jogszolgáltatás a jóhiszeműt a rosszhiszeművel szemben?

A törvényszék álláspontja mellett két érv hozható fel: a) felesleges a külön jogorvoslat, mert ott van a perben használt jogorvoslat; b) nem szabad dupla jogorvoslatot biztosítani egy sérelem orvoslására, elég a perben használt jogorvoslat, felesleges a végrehajtás megszüntetési korlátozási kereset.

Egyik érv sem helytálló. Nem felesleges a külön jogorvoslat. Ha a másodfokú bíróság rendelte el a biztosítási végrehajtást, a felülvizsgálati bíróságnak nincs is módjában elbírálni, hogy jogszerűen foganatosított-e a biztosítási végrehajtás. Tehát ily esetekben igen hosszú ideig hatályban marad a végrehajtás. De még az is kérdéses, hogy a fellebbezési bíróság — tekintettel a Vht. 234. §-ra — megszüntetheti-e a biztosítási végrehajtást?

A második érv sem helytálló. Más esetekben is előfordul, hogy a sérelmet szenvedő, válogathat a perorvoslatok között.

Például a Vht. 46. §. esetén választhat előterjesztés és végrehajtás korlátozása iránti kereset között.

A régebbi bírói gyakorlat ingadozó volt. Van kúriai döntés is, mely helyt ad végrehajtás megszüntetési keresetnek biztosítási végrehajtás esetén. (1893 febr. 21. 8964. Dt. u. f. XXXV. 6.)

Szoros zár vagy zárlat esetén a biztosítási végrehajtás sürgős megszüntetése létkérdés lehet az adósra nézve.

Advocatus.

Szemle.

— **Timeo Danaos et dona ferentes** — mondhatnák a magyar kultúrtestületek az alkotmányozó nemzetgyűlésnek és kormányának, amely úgy osztogatja nekik a jogokat, hogy mire az adományozottakhoz érnek, inzultusokká válnak. Hajdan még a Ferenc József-rend lovagkereszteseit is előzetesen megkérdezték, óhajtják-e a kitüntetést, manapság még a kodifikáció is a *de nobis sine nobis* jelszavát követi. Így történt, hogy az Akadémia, a Kisfaludy- és Petőfi-társaság köszönettel visszautasította a budapesti törvényhatósági bizottsági tag jelölési «jogát», mert, miként a M. Tud. Akadémia nem minden elvi él nélkül kifejezte, a Bach-korszak óta nem történt meg, hogy választása kormányhatósági jóváhagyástól függjön. Más változatban ismétlődik e jogadományozási kodifikációs gondolat a főrendiházi javaslatban. Eszerint az ügyvédi kamaráknak két képviselője lesz a főrendiházban, még pedig közvetett választás útján. Minden kamara 2—200 tag után két-két elektort, de legfeljebb tizet választ. Ilyképp a budapesti ügyvédi kamarának tíz elektor jut, a vidéki kamaráknak összesen harmincöt, amiből következik, hogy a «gutgesinnt» vidéki kamarák egyszerűen lemajorizálhatják a de-

struktív többségű budapestit. Nem kell hozzá egyéb, mint egy kis összetartás és az ország legnagyobb kamarájának, amely egymagában több tagot számlál, mint az összes többi kamarák együttvéve, sohasem állana módjában jelöltjét a törvényhozás felsőházába juttatni! *Though this be madness, yet there's method in't* — mondja Polonius, de nem csodálnók, ha a budapesti ügyvédi kamara e kodifikációs módszerre Tasso-val válaszolna: *Man merkt die Absicht, und man ist verstimmt*. Pedig a megoldás nem is oly nehéz. Semmi ok nincs, hogy a budapesti kamara ne közvetlenül válassza a tagjainak számaránya szerint reá eső egyik főrendiházi képviselőt, a többi kamarák pedig közvetett választással a másikat. Ez felelne meg a demokrácia gondolatának, de feltehető-e, hogy a magyar kodifikációnak e mindenünnen száműzött hamupipőkéje éppen a főrendiházi törvényben találjon menedéket?

— **A bírák anyagi helyzetének javítását kéri a német birodalmi igazságügyminisztériumhoz intézett beadványában a német ügyvédegyesület (Anwaltverein) hivatkozással arra, hogy a bírói tisztnak betöltése nehezebb lett, a bírák fizetése pedig elégtelen.** Hangsúlyozza, hogy jogszolgáltatási érdek a bírónak anyagi gondtól mentessége. Fokozottabb mértékben panaszolhatjuk mi ugyanazt és hozzátehetjük, hogy javulás helyett a bíráknak anyagi helyzete romlott, mert az 1923. évi rendezés más tisztviselői kategóriákhoz viszonyítva kedvezőbb volt a bíráknak, mint az 1924. évi rendezés. A bírói fizetések rendezésénél nehéz leküzdeni a közigazgatás tisztviselőinek ellenállását, akik a rendezésben jogtalan megkülönböztetést látnak a maguk hátrányára és szemmel láthatóan arra törekszenek, hogy visszafejlessék azt, amit kivívott előnynek tartanak. Ez az animozitással telt szemlélet nem látja be, hogy a külön státus nem jelent szükségképpen anyagi előnyt. Való, hogy az egyes bírói csoportok kezdőfizetése az állami tisztviselők magasabb osztályának felel meg, mint azelőtt pl. a táblai ítélőbíróé a miniszteri tanácsos fizetésének, holott a külön státus előtt az osztálytanácsosi fizetéssel volt egyenlő, de minden objektív szemlélő tudja, hogy ez az eltolódás csak látszólagos. A minisztériumokban ma az osztálytanácsosi állásokat nem olyan korú és beosztású tisztviselők töltik be, mint azok, akik az ítélőtáblai bírákkal egy fizetési osztályban voltak, hanem korban és szolgáltatásban fiatalabb, működési körben jelentéktelenebb tisztviselők, a régi osztálytanácsosi munkakörben pedig miniszteri tanácsosok vannak. Figyelemmel a kinevezéseknek erre az 1918-ban bekövetkezett s azóta meg nem szűnt rendjére, a bírák nem hogy előnyben részesültek volna, hanem a státusban foglalt rendezés ellenére, inkább elmaradtak. Nagyon csekély kárpótlás ezért és az előbb is lényegesen rosszabb előmenetelért az a lehetőség, hogy a fokozatos előlépés során a magasabb fizetési csoport fizetését idővel elérjük.

A bírói fizetések ma is rendezésre szorulnak ekképpen és míg a rendezés nem fogja megadni azt, amit nem is a bírák maguk, hanem elsősorban a jogkereső közönség jogosan követel a bíráknak, a gondtalan megélhetést, amely az ügyekben való nyugodt elmélyedést biztosítja, ez a kérdés nem fog eltűnni állami problémáink sorából.

Maga az igazságügyminiszter is hangsúlyozta a megoldás szükségességét, legutóbb a perrendi novella tárgyalása alkalmával, amidőn ismét kereseti lehetőségétől, a választott bíróságokban résztvételtől zárattak el a bírák. Reméljük, hogy az igazságügyminiszter ezt a véleményét kellő politikai súllyal érvényesíteni fogja és részben visszaszerzi, részben megszerzi a bíráknak azt, ami funkciójuk és sajátos helyzetük folytán őket megilleti.

l. b.

— **A 86. sz. T. Ü. H.** A kir. Kúria elnöke a következő értesítéssel hívta össze a teljes-ülést: A kir. Kúria VI. polgári tanácsa közölte velem, hogy elvi kérdésben el kíván térni a kir. Kúria teljes-ülésének 86. számú polgári döntvényétől. Minthogy ekként a vitás elvi kérdést az 1912: LIV. tc. (Ppé.) 71. §-a, valamint az 59,200/1912. I. M. számú (Igazságügyi Közlöny XXI. évf., 12. sz., 411. lap) rendelet 18. §-ának 1. pontja szerint a kir. Kúria teljes-ülésében kell eldönteni, az említett döntvényvel eldöntött vitás elvi kérdés újabb eldöntése végett a kir. Kúria polgári tanácsainak tagjaiból alakuló teljes-ülést folyó évi június hó 13. napjára egybehívtam. A kir. Kúria teljes-ülésének említett 86. sz. döntvénye így szól: «A kir. Kúria teljes-ülése a jogegységi tanácsának

24. számú polgári döntvényét hatályon kívül helyezi és kimondja, hogy: a baleset folytán megítélt járadékot a sérült személyén kívül eső körülményeknek, jelesen a gazdasági viszonyoknak időközben beállott változása alapján bírói hatáskörben sem felemelni, sem leszállítani nem lehet.»

— «**A valorizációról**» tartott előadást a budapesti Ügyvédi Körben *dr. Schuster Rudolf*, a kir. szabad. felsőbbíróság elnöke. Előadásában részletesen ismertette és bírálta a Kúria judikaturáját. Az előadás gondolatmenete a következő volt. Előadó kikapcsolta előadásának keretéből azokat a követeléseket, amelyek záloglevelekből, bankbetétekből, biztosítási ügyletekből és végül azokat is, amelyek állami kötvényekből származnak. Ezekről eltekintve *elvi- leg minden követelés valorizálható*. Az említett kivételes követelések ezúttal nem azért kapcsolhatók ki, mivel azok nem lennének valorizálhatók; mert igenis ezeket is valorizálni kell, de ezekre nézve különleges jogszabályok állítandók fel.

Az összes többi követelésekre vonatkozólag (legyenek azok örökösödési jogból, családi jogból, birtokjogból, munkabéri viszonyból, nyugdíjas viszonyából, kötelmi jogból, kártérítésből stb., stb. származók) a következő *valorizálási irányelvek* volnának követendők:

Az országunkat ért gazdasági és pénzügyi katasztrófából kifolyólag a pénzünk értéke senki által előrelátott csökkenést szenvedett. Ha a hitelező a számszerűleg neki járó összeget ebben az elértéktelenedett pénzben kapná meg, kevesebbet kapna, mint ami jár neki (pl. 15,000 K helyett kapna 1 K-t), már pedig mindig csak abból a helyes anyajogi szabályból lehet kiindulni, hogy a felek jogügyleti akarata az, miszerint a szolgáltatás és ellenszolgáltatás æquivalentiája fenntartassék. Ez pedig csak úgy lehetséges, hogy az adós mennyiségileg (de nem belértékileg) adjon többet abból az elértéktelenedett pénzből. Ez vezet az ú. n. *felértékeléshez vagy valorizáláshoz*. Ennélfogva, mint első irányelv szolgáljon az, hogy *a valorizálás előfeltétele* a pénzügyi értékek a követelés keletkezése és teljesítése közti időben beállott nagymértvű csökkenése. Ez az egyedüli előfeltétel, míg a adós késedelme, vétkeisége stb. nem mint a valorizálhatóság előfeltétele, hanem mint a valorizálás mértékét (összegét) fokozó körülmény szerepeljen. Ha ezt nem így állítjuk be, akkor oly követeléseket, amelyeket az adós a lejáratkor minden késedelem nélkül teljesít, nem lehetne valorizálni, ami a méltányossággal ellenkező és ellentétben is áll a joggyakorlatunk nagyrészevel, ahol valorizálás történik minden tekintet nélkül a késedelemre stb.-re. Tartsuk ezért mindig szemünk előtt azt, hogy a pénzügyi romlást nem a késedelem okozta, ennek ezért csak fokozó hatást kell tulajdonítani.

A másik irányelv vonatkozik arra a kérdésre, hogy *a valorizálásnak mi legyen a kezdőpontja?* Erre helyes irányelvül csak azt lehet mondani, hogy a valorizáció kezdete a pénzügyi értékek csökkenés kezdetére essék (ha a lejárat későbbi keletű, akkor a valorizáció kezdete természetesen a lejáratra esik). Ez az irányelv azért mutatkozik helyesnek, mivel az a folyamat, amelyenél fogva a felek jogügyleti akarata már csak felértékelés útján valósulhat meg, már a pénzügyi értékek csökkenés pillanatában veszi kezdetét. Minden más valorizálási kezdőpont (ítélathozatal vagy a valorizáció iránti kérelem előterjesztése napja stb.) teljesen önkényesen választott időpontok, amelyek meg nem indokolhatók.

Végül a harmadik irányelv vonatkozik *a valorizálás mértékére*. A valorizálás *rendesen legyen részleges és csak igen tüzetesen indokolandó kivételben teljes*. Ez az álláspont önként folyik a következőkből: A háború és ezt követő szomorú események pénzügyi és gazdasági helyzetünket teljesen felforgatták. A katasztrófa rászakadt erre az országra, mint akár egy nagy földrengés. A nemzeti vagyonnak nagyobbik része elpusztult és vele együtt apadt — sőt némelykor elpusztult — minden honpolgárnak vagyona és jövedelme. Ez elől a viharként dúló összeomlás elől még a leggondosabb pater familias vagy legkörültekintőbb kereskedő sem volt képes vagyonát teljesen megmenteni. Ezeket és az ezekből folyó általános elszegényedést tartsa szem előtt mindenki, aki valorizál; tartsa szem előtt, hogy ez a katasztrófa nem kímélte meg sem a napszámost sem a legmagasabb főurat és ha mindezeket meggondolja, bizonyára megérti, hogy miért köteles minden hitelező is ezekből a köztudomású tényekből és a közös balsorsbani részesülésből azt a logikai következtetést levonni, hogy rendesen részleges valorizálással kell megelégednie és hogy nem szabad a pénzügyi értékek csökkenés következményeit *csak az adóssal* viseltetni, aki

szintén nem okozója ennek a katasztrófának, de azt el sem háríthatta és teljes valorizálás által tönkretétel. Ezt a nagy ellentétet az adós és hitelező érdeke közt a bíró van hivatva bölcsen alkalmazott méltányossággal kiegyenlíteni. A méltányosságnak dominálnia kell. Minden egyes esetben fontos ténykörülményei külön kiderítendőek, pl. állás, foglalkozás, kereset, munkaképesség, családi viszonyok, vagyoni helyzet, továbbá az, hogy a hitelezőnél — ha pénzt ki se adta volna — mily mértékben értéktelenedett volna el a pénz stb. stb. Mindezeknek gondos mérlegelése mellett állapítandó meg a méltányosság elvei szerint az az arány, amelyet a hitelező köteles elfogadni és melyet az adós megbír. A helyes valorizálás sohase vezessen gazdagodásra, de károsításra sem.

Végül megjegyzendő, hogy Németországban, hol a pénzügyi értékek csökkenése sokkal nagyobb volt, ezeken az irányelveken épült fel egy egységes bírói gyakorlat, mely állandó és bevált.

A nagy tetszéssel fogadott előadáshoz hozzászóltak *Ury Lajos* táblai tanácselnök, *dr. Nagy Dezső* és *dr. Székely Zsigmond* ügyvédek.

Az Ügyvédi Kör nevében *dr. Dési Géza* elnök mondott köszönetet az előadónak.

— **Valorizálás.** 1. Felperes 63,000 K összegű kárának megtérítésére perelt. A kár összegszerűsége a felek között nem volt vitás, de alperes a kereseti ügyletnek közte és a felperes között való létrejöttét és őt kötelező voltát nyilván alaptalanul tagadta s az ügylet teljesítését alaptalanul tagadta meg. Alperes a kárösszegnek valorizált értékben való fizetésére köteleztetett az erre irányuló kérelem előterjesztése napjától számítva. (P. VII. 1748/1924.)

2. «Azzal a tényállással szemben, hogy felperes a korábbi perben érvényesített követelésének valorizálása iránt kérelmet elő nem terjesztett, alperes ebben a kizárólag a már jogerősen megítélt felperesi követelés valorizálására . . . irányuló keresettel szemben az ítélt dolog címén emelt kifogásának mellőzése miatti felülvizsgálati panasza alaptalan.» Oly esetben, amidőn az adósnak azon jogellenes magatartása, amely a bírói gyakorlat szerint alapot nyújt a valorizációra, jogerős elmarasztalása után folytatódik azáltal, hogy az adós tartozását meg nem fizeti, túri azt, hogy ellene a hitelező végrehajtást vezet, a követelésnek végrehajtás útján való behajtását is megakadályozza: akkor nincsen törvényszerű akadály annak, hogy az adós ezen vétkeisége alapján a követelés utólagosan valorizáltassék, ha a hitelező erre irányuló igényét illetően jogfenntartással élt követelésének egészbeni vagy részbeni kifizetésekor. (P. VII. 2277/1924.)

3. A Máv. vitatta, hogy a felperes kára a hordók helytelen berakásából és azoknak gyenge állapotából keletkezett. Tény, hogy a hordók szabálytalanul rakattak be; azokon a feladás alkalmával külsőleg fel nem ismerhető hiányok is megállapítottak. Alperes a berakás körülményével tehát nem minden alap nélkül védekezhetett s tehát mindaddig, míg meg nem állapított, hogy a kár előidézésére nem ezek a körülmények szolgáltak, hanem a kiméletlen tolatás idézte elő azt s amíg az erre nézve megállapított tényállás következtében az alperes kártérítő kötelezettsége s az okozott kár mennyisége megállapítást nem nyert, az alperes védekezése rosszhiszeműek, fizetési késedelme vétkesnek nem tekinthető, már pedig e nélkül a megállapított kár valorizált összegben nem követelhető. (P. IV. 2572/1924.)

4. Felperes a fuvarozás közben elveszett árúk feladásakor volt rendes kereskedelmi értékének és a részére visszajáró fuvardíjnak és kamatai nem valorizálása miatt élt felülvizsgálati kérelemmel. A Kúria a keresetindítás napjától a tényleges fizetés napjáig felmerülő árfolyamkülönbséget megtérítésére kötelezi a Máv.-t, mert az 1922 február hó 27-én benyújtott kárfelszólamlás elintézésére a dolog természete szerint az 1922 ápr. 5-ig terjedő idő szükséges volt, az alperes addig késedelembe egyáltalán nem eshetett, ezidő után pedig a keresetnek 1922 augusztus 23. napján történt beadásáig követelésének érvényesítésével maga a felperes késedelmeskedett. (P. IV. 2942/1924.)

5. Felperes elsőrendű alperes, kinek gazdaságában másodrendű alperes alkalmazott s másodrendű alperes ellen négy ökör visszaadására indított pert. A Kúria a kártérítésre átfordított követelés átértékelése kérdésében a 100%-os átértékelést az elsőrendű alperesre méltánytalannak találta, mert noha másodrendű alperes jogellenes eljárásával okozott kárért vétkeiségre való tekintet nélkül gazdaságának nagy terjedelménél fogva ő is felelős, «nem maradhatott figyelmen kívül, hogy az akkori rendkívüli viszonyok

között mind a felperes, mind pedig az elsőrendű alperes gazdaságának területén a vagyonsbiztonság köztudomás szerint általában annyira meg volt rendülve, hogy a felperes kára könnyen bekövetkezhett volna akkor is, ha ökreit a másodrendű alperes el nem hajtotta volna». (P. VI. 2881/1924.)

— **Széljegyzet a Kúria jogegységi tanácsának 27. sz. döntvényéhez.** A Kúria 27. sz. döntvénye egyenes következménye a korona stabilizálásának s akik tagadnák azt, hogy a jog a gazdasági viszonyok felépítménye, (mondhatnánk társadalom-gazdasági viszonyokat is) azokat ez a döntvény egymagában meggyőzheti.

A 4420.1918. sz. rendeletet az általános jogelvek szerint megszorítóan kellett volna értelmezni s ennek ellenére bíróságaink kiterjesztőleg értelmezték. Miért? Mert a gazdasági viszonyok erre kényszerítették a bíróságot. Az ingatlanok értékének a pénz vásárlóereje hanyatlásából folyó hirtelen és meredek emelkedése arra készítette a feleket, hogy a forgalmi jóhiszem ellenére belekösse-nek a szerződés valamelyik pontjába, vagy a szóbelileg kötött előszerződés írásbafoglalását megtagadják. Számtalanszor előfordult, hogy az ideiglenes és végleges szerződés közti 1—2—3 hónapos időköz alatt az ingatlan értéke tízszeresére szaladt fel s az eladó nagy anyagi kárt szenvedett, a vevő indokolatlan vagyoni előnyhöz jutott volna. Valorizációs törvény híján a bíróságok kénytelenek voltak a szerződést megtámadó s jogilag nem jóhiszemű felet védelembe venni, a szerződések minden szentsége ellenére, mert tényleg az írott joghoz ragaszkodó másik fél vált nem jóhiszeművé. Viszont az ily gyakorlat igen pusztító hatást gyakorolt, hiszen senki sem volt biztos benne, hogy frásbéli szerződése dacára mikor húzza ki lábai alól egy ítélet a «jogalapot».

Kuriózumkép felemlítem a következő érdekes adatot. Nemrég került kezembe a Revue des deux Mondes egy régi, 1887-es évfolyama, melyben egy névtelen beszámoló Elzász-Lotharingiában utazásáról és tapasztalatairól. A Code civil szerint szóbeli szerződés is érvényes, mégha ingatlanra vonatkozik is. A németeknek első dolga volt, hogy a meghódított tartományokban az ingatlanra vonatkozó jogügyletek érvényét frásbéli formához kötötték. A névtelen francia hazafi ekkép jajdul fel:

A német nem érzi a becsületszó szentségét. Azelőtt elég volt, ha a francia eladó kezét adott a vevőnek, mondván: Eladom ezt az ingatlant, a másik felett: Megveszem s ezt minden bíró elegendőnek találta. Jöttek a németek s eltörölték a parole d'honneur-t. «Nem elég a becsületszava az elzászi franciának. Ezentúl írást kell adnia».

Így csak utólag csodálkoztam, hogy a Tomcsányi—Haller éra ezt a rendeletet, mely ellenkezik «a magyar nép érzés- és gondolatvilágával, a magyar nyíltsággal és a magyar becsülettel»: ki nem törölte a törvénytárból, mint egy nemzetpusztító éra jogalkotását.*

Dr. Kuthi Sándor.

— **Lakásügyi kérdések. I. A háztulajdonos kijelölési joga.** A lakásrendelet 11. §-a értelmében a háztulajdonos a megüresedett lakásra bérlő kijelölési jogát a felmondás elfogadásától, vagy pedig a felmondás érvényességét kimondó bírói határozat jogerőre emelkedésétől számított nyolc nap alatt gyakorolhatja.

A lakásrendelet 76. §-a módot ad a lakásügyi hatóságnak végrehajtás felfüggesztésére, ugyanezen jog illeti meg a 42. § értelmében a népjóléti minisztert is, aki is ezen jogával az eléje kerülő esetek legnagyobb részében él is, sőt oly esetben, amidőn a felmondás más lakás rendelkezésre bocsátásának kötelezettsége nélkül lett kimondva, a határozat végrehajtását csak szükséglakás egyidejű kiutalása mellett engedi foganatosítani.

Tekintettel arra, hogy a lakáskeresőknek érdeke, hogy a lakásba mielőbb bejuthassanak, a lakásügyi hatóságnak és a miniszternek ezen joga voltaképen odavezet, hogy a háztulajdonos kijelölési jogával nem élhet, mert a lakáskeresők nem hajlandók addig várni, míg a felfüggesztési határidő eltelik, vagy amíg szükséglakás kiutaltatik.

A kormányzatnak nem lehet hivatása az, hogy amit az egyik kezével ad ki, a másik kezével elvegye és ezért a háziúr jogának

* Az okirati kényszer kérdésének nagy problémáját nem lehet a «magyar becsület» tetszetős jelszavával elintézni. Mi a fejlődés helyes irányát az okirati kényszer további kiépítésében látjuk, amint-hogy a francia jog is nagy területen alkalmazza az okirati kényszert. (Fodor: A perlekedés megelőzése, Jogt. Közl. 1914. 13. 1.) Szerk.

gyakorolhatása céljából a helyes rendelkezés az lenne, hogy ily esetekben a háztulajdonos kijelölési jogával a szükséglakás kiutalásától, vagy a felfüggesztés lejártától számított nyolc napon belül élhessen.

II. **Lifthusználat.** A lakásrendelet 51. §-a a lifthusználat, díjának szabályozását a háztulajdonos és bérlők szabad megegyezésére bizza. A legtöbb házban meghonosodott ez a rendszer, hogy úgy a lakók, mint az idegenek menetenként fizetik a díjakat. A lakásrendelet 97. §-a előírja, hogy a házfelügyelőknek a lifthusználatért meghatározott díjak fizetendők. Ily helyeken a házfelügyelő ezen díjon kívül beszedi a háztulajdonos által lifthusználatért megállapított díjat is.

Egyes esetekben a házfelügyelők ellen feljelentést tettek ezért s kihágási eljárást indítottak. Ennek során azután a háztulajdonost, mint felbujtót is felelősségre vonták és megbüntették, mert a lakásügyi rendőri hatóságnak az a véleménye, illetve nézete, hogy a házfelügyelőnek fizetett összegben a lift használatának díja is bennfoglaltatik.

Mint-hogy a házfelügyelő a lift felett nem rendelkezhetik, mint-hogy továbbá a lakók is tartoznak a házmesternek ezen díjat megfizetni, ezen felül pedig az 51. §. szerint megállapított összegeket viselni, nyilvánvaló, hogy az idegenek sem lehetnek más helyzetben s ők házmester díjazásán felül a lift használatának díját is megfizetni tartoznak.

Célszerű lenne, ha a népjóléti miniszter a rendeletnek ezen hiányosságait mielőbb megszüntetné.

— d. — r.

— **El nem vált nő házasságtörésből származó gyermekének tartásdíja.** A nyíregyházi kir. törvényszék mint fellebbezési bíróság Pf. 3950.1924. sz. ítéletével tartásdíj fizetésére kötelezte a természetes atyát, aki férjes nővel viszonyt folytatott. Az asszony férje nyolc év előtt kivándorolt Amerikába, tartózkodási helye ismeretlen. Az ítélet indokolása figyelemreméltó és gondolkodóba kell, hogy ejtse azokat, akik a kérdésben a judikatura régi álláspontjához ragaszkodnak. Az ítélet indokolásának lényeges része következő:

A kir. törvényszék a jelen tényállásból folyó jogi helyzet eldöntésénél, jogszabályok ütközését látja fennforogni, nevezetesen ama jogszabály, hogy a természetes atya gyermekének tartásáról gondoskodni köteles, ezuttal ellentétben van a több mint 20 éve hozott kúriai döntvények alapján kifejlődött és jogszabály erejével ható bírói gyakorlattal, mely szerint törvényes házasságban élő nő, gyermeke természetes atyától e gyermek tartását nem követelheti. Az ellentétes jogszabályok közül a kir. törvényszék a jelen esetben az előbbi találta érvényre emelendőnek. A Kúriának ismertetett gyakorlata a házaselet tisztaságát, a családi állás kétségtelességét (pater est, quem nuptiæ demonstrant) és az örökjogi helyzetet kívánta megővni és biztosítani. Nem szenvedhet azonban kétséget, hogy ez a gyakorlat nagyjából oly esetek elbírálásából alakult ki, ahol a természetes gyermek anyjának módjában volt a házaseletet ténylegesen is folytatni, ennek dacára házasságtörést követett el, ez az anya, a természetes gyermek tartásának díját senkitől sem követelheti. A mai életviszonyok azonban sokkal nagyobb számban vetik fel azokat a békeévekben ritkaságszámba menő eseteket, midőn a háború és az azt követő gazdasági és politikai összeomlás, az erkölcsi élet meglazulása, sokkal kevésbé kedveznek a különben is egymástól távol élő házastársak összekerülésének s amikor a megélhetés köztudomású nehézségei, a két keze munkájából élő nőt képtelenné teszik, hogy gyermekét saját erejéből eltartsa. Abból az elvből kiindulva, ami kúriai ítéletben is kifejezést nyert, hogy a jogszabály holt betűinek a bíró kezében élni és az életviszonyokhoz alkalmazkodnia kell, a kir. törvényszék mellőzte a más gazdasági és erkölcsi állapotok talajában sarjadzott, de a mai korban már a «summum ius, summa injuria» helyzetét előidéző jogszabályt, annyival is inkább, mert a jelen esetet tekintetbe véve, annak alkalmazása, sem a házaselet tisztaságának, sem a családi élet kétségtelességének, sem az örökjogi helyzet biztosítása és megővése szempontjából nem szükséges. Míg ezzel szemben az alkalmazásba venni kívánt jogtétel, úgy a mai gazdasági és erkölcsi helyzetnek, mint s legfőbb érvként a gyermek érdekeinek inkább megfelel. Az a házassági kötelek, melyben a férj már egy évtizedet is meghaladó idő óta ismeretlen helyen távol van, róla csak oly hír jött, hogy Amerikában, fennálló házasságát elhallgatva, új házasságra lépett, immár nem az az erkölcsi alap, nem olyan erkölcsi és gazdasági érték, amely visszatartaná a vagyontalanul itthagyt, egyszerű szellemi képességű feleséget attól, hogy megélhetését és boldogulását oly férfi oldalán keresse, ki neki családi otthont és biztos anyagi megélhetést ígér. Az ilyképp pusztán jogi formává vált házassági kötelek a gyermek érdekének védelme szempontjával szemben alárendelt jelentőségűvé lesz.

— **A pénzügyminiszter úr figyelmébe.** (Falun lakó ügyvédek panaszos levele.) Bizonyára méltóztatik ismerni a kormány

azon utóbbi rendelkezését, mely szerint a pénzügyi bélyegeket ezen-től a postahivatalok árusítják. Így van ez tehát nálunk faluhelyen is. Ezen rendelet szerint igazságügyi bélyegeket azonban csak azon postahivatalok tartanak, amelyek bírósági székhelyeken vannak. Most már azon ügyvédek, mint magam is s velem együtt igen sokan, akik nem bírósági székhelyen lakunk, abban a kellemetlen helyzetben vagyunk, hogy igazságügyi bélyegekhez nem tudunk hozzájutni s hogy ez velem együtt igen sok Kartársamnak milyen sok kellemetlenséget okoz, azt csak mi tudjuk.

Falun lakó Kartársaim nevében felkérem igen tisztelt Szerkesztő urat, szíveskedjék b. lapjában felhívni az illetékeseket arra, hogy a falun elhelyezkedett ügyvédeknek is adják meg a lehetőséget annak, hogy ilyen irányú szükségleteiket minden fáradság és külön költség nélkül elláthassák.

— **A bécsi Magyar Királyi Követség jogtanácsosának kinevezése.** A Budapesti Közlönyben közzétett hirdetmény szerint a bécsi Magyar Királyi Követség, a Magyar Királyi Külügyminisztérium felhatalmazása alapján dr. Deutsch Maurus, bécsi gyakorló ügyvédet és hites magyar tolmácsot (Bécs, I. Stock im Eisenplatz N° 3.) magyar állampolgároknak Ausztria területén működő bíróságok és egyéb hatóságoknál való képviselőre követ-ségi jogtanácsossá nevezte ki.

17688

Közgazdaság.

A Mercur Váltóüzlet részvénytársaság rendes közgyűlése elfogadta az igazgatóság által előterjesztett évi zárszámadásokat, melyek 2,210.395,200 K tiszta nyereséget tüntetnek fel. Az igazgatóság javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy a tartalékok megfelelő dotálása után osztalékkul részvényenként 600 K (300%) fizetessék ki az előző évi 300 K (150%-kal) szemben. Az osztalékszelvevények az intézet pénztáránál Budapesten, a Mercur Bank pénztáránál Bécsben és a Darmstädter und Nationalbank pénztáránál Berlinben váltatnak be.

17684

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1924. évi mérleget, mely 26,004.703,757 K 84 f tiszta nyereséget tüntet fel és elhatározta, hogy a f. é. április 20-án tartandó közgyűlésnek indítványozni fogja, hogy részvényenként fizetendő 16,000 K osztalék céljaira (tavalý 5000 K) összesen 22 milliárd koronát, az értékesítéskénti tartalékalap javadalmazására 250 milliót, a nyugdíjalap erősítésére 1500 milliót, továbbá a «Báró Kornfeld Zsigmond segélyalap» javára 278 milliót, a «Báró Ullmann Adolf jubileumi alap» javára 500 milliót, az «Alkalmazottak jubileumi segélyalapja» javára 167 milliót fordítson.

17689

Fiatl, most végzett ügyvéd, némi vagyonnal, nagyforgalmú fővárosi ügyvédi irodába társul beléphet. Cím a kiadóban. 17687

Rechtsanwaltsanwärter, ledig, 30 Jahre alt, Doctor juris der Budapester Universität, Absolvent der Hochschule für Welt-handel in Wien, mit vieljähriger **Auslandspraxis**, besonders in den kommerziellen Fächern, sucht entsprechende Stellung, in nur erstklassiger Kanzlei. Angebote werden erbeten unter «Perfekt deutsch-ungarisch» an die Administration d. Blattes.

17688

Fiatl ügyvéd, aki jelenleg egy vidéki nagy városban praktizál, alapos előképzettséggel és a jog minden ágában intenzív gyakorlattal rendelkezik, nagyobb, lehetőleg vidéki irodába be-társulna. Levélbeli megkeresések «Szeged» jeligére a kiadóhiva-talba kéretnek.

17691

30 éves, vidéki és fővárosi ügyvédi gyakorlattal bíró agilis ügyvéd, jó forgalmú ügyvédi irodába társul belépne vagy ugyan-ilyet leszámolásra átvenne. Cím a kiadóhivatalba.

17690

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST

17682

Szobáink városi és interurban telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvizés és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Dr. FISCHER ARTUR

hites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60 17661

Vállal bármilyen nyelvű hite-
les fordítást és levelezést

SZOBOTHA DEZSŐ

hites tót tolmács
irodája

17661a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és chemiai experimentáló szekrények az
ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pót-lások»-kal is el van látva. — Ára kötve **210,000 K.**

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Köz-löny-ben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, amelyek a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	-----	XVII. kötet
Hiteljogi	-----	XVII. «
Perjogi	-----	IX. «
Büntetőjogi	-----	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	-----	XVI. «

Minden kötet ára **35,000 K.**

Úgy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

Főszerkesztő :
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő : Dr. Vámbéry Ruzstem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs :

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos : Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Vargha Ferenc koronaügyész: A jogfolytonosság. — Az ügyvédség szanálása. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: Valorizációs gyakorlatunk egyes főbb pontjai 1925 tavaszán. — Dr. Perlmutter Alfréd szabadalmi bíró: Megjegyzések az 1925. évben Hágában tartandó konferencia munkatervezetéhez. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XVIII. k. 2. ív. — Perjogi Döntvénytár. X. k. 2. ív.

A jogfolytonosság.

A forradalmak óta, sőt azelőtt is; a háború folyamán, több-
ezben fölmerült a jogfolytonosság kérdése. Utóbbi időkben ismét
napirendre került az a felsőház reformjával kapcsolatosan. Bizo-
nyos dolog, hogy oly régi intézménynek reformjával, amilyen a
felsőház, ösztönszerűleg vetődik fel a jogfolytonosság problémája,
mert itt a konzervatívek görcsösen ragaszkodnak a legrégebbi hagyó-
mány fenntartásához, a reformátorok pedig egész új tartalommal
szeretnék megtölteni a régi edényt, melyből így aztán csakis a
forma maradna meg. A két szélsőséges világnézetnek, a misoneis-
musnak s philoneismusnak ezen összeütközéséből következik, hogy
mindegyik párt felhasználja az összes rendelkezésére álló érve-
ket. Ilyen, mint legfontosabb a misoneisták részéről az az állítás,
hogy a merész újítás összetöri a jogfolytonosságot; a philoneisták
pedig azzal érvelnek, hogy a régi főrendiház elkorhadt, életképtelen
intézmény, mely a modern eszmék áramlataiba semmiképpen sem
illeszhető bele. Nem akarok a főrendiház vitájába beleszólani,
ámhár nagyon csábító a kérdés, hanem ezúttal a mostanában
annyit hangoztatott s szinte jelszóvá dagadt jogfolytonosság fogal-
mával s jogszociológiai jelentőségével kívánok röviden foglalkozni.

A konzervatív politikusok a jogfolytonosság fenntartását han-
goztatják, anélkül, hogy annak lényegét érintenék; mint, köz-
ismert realitást kezelik, amely az állami életnek mellőzhetetlen
attribútuma.

A folytonosság — miután a jog épügy, mint az erkölcs, val-
lás, mithosz, nyelv stb. társadalmi jelenség — nem csupán a jog
életének egyik specifikus megnyilvánulása, hanem a folytonosság
törvénye a társadalmi élet egész működési területét felöleli. Tehát
a jogfolytonosságra azt mondhatjuk, hogy az egyik speciális faja
a többi társadalmi tények folytonosságának.

Minden társadalmi jelenség életében vannak állandóságok s
változások; fejlődések s visszafejlődések. Ez következménye a tár-
sadalmi életjelenség természetének, melyet a változás, az örökös
fluktuálás jellemez, épügy mint az egyéni tudat s szellemi élet
minden megnyilvánulását; semmi sem stabil, semmi sem állandó
az egyéni lelki folyamatokban s társasélet tényeiben, mely lényeg-
ében nem más, mint az egyéni szellem kölcsönhatása s össze-
olvadása.¹ A fizikai világban egy darab kő vagy vas századokon
át ugyanaz marad, hacsak erőművíleg vagy vegyileg el nem pusztul,
a szellem ellenben akár egyéni, akár kollektív, társas szellem
legyen az, folyton s szakadatlanul változik. Jól mondja Lindner:
«Geschichtsphilosophie» c. művében, hogy a társadalmi jelenségek
története egy hatalmas folyó, melyet mindig egyformán látunk
tovahömpölyögni, azonban a hullámok, melyek előttünk elsik-
lanak, mindig mások.

Ha ekképpen a társadalmi életet az örökös mozgás s változás
jellemezi, mit értsünk a politikai jelszóvá erősödött jogfolytonos-

¹ Bergson: L'évolution créatrice 2. sk. lap.

ság fogalmán. Jogi specifikum az, mely megkülönbözteti a jogot
a társadalmi élet egyéb tényeitől? Vagy a jogfolytonosság az
állandóságot a teljes és merev konzervativizmust jelenti, mely ki-
zárja a változást vagy fejlődést? Vagy azt értsük rajta, hogy a
jognak, a jogból kell folyni formailag; s akkor meg van a foly-
tonosság vagy talán azt értsük ezen a fogalmon, hogy lehetséges,
sőt szükséges a változás, de annak a régi jogból kell kinőnie, mint
ahogy a fa gallyai, ágai s hajtásai a törzsből nőnek ki?

Kiindulási pontul vegyük itt a megmaradás és változás tár-
sadalmi törvényét, mely a társasélet minden terén s minden meg-
nyilvánulásában érvényesül. Eszerint a társadalmi történet két
energia irányítja, egyik a megmaradásra, az állandóságra törek-
szik, másik az örökös és szakadatlan változásra. A biológiában
az előbbi oka a fajok fennmaradásának, az utóbbi pedig a szer-
zett s átöröklött tulajdonságok módosulását s átalakulását, új faj-
ták keletkezését hozza létre. A pszichológiában a megmaradás
az emlékezetben nyilvánul meg, a változást pedig a gondolkodás
s az asszociáció még eddig meg nem magyarázott csodálatos képes-
sége bonyolítja le. Társaséletben pedig a megmaradás hívei a konz-
ervatívek, a haladás harcosai ellenben a reformátorok.

A biológiában s pszichológiában e két ellentétes erő össze-
ütközése és küzdelme, csendesesen — s legalább reánk nézve — a
tudat kikerülésével megy végbe. Sejtelmünk sincs arról, hogy a
biológiai s pszichológiai realitások mily küzdelmet vívnak az élet
s az élethez való akarat jogának győzelméért. Ellenben a társada-
lomban e két erő összeütközését minden pillanatban ezer és ezer
formában látjuk magunk előtt leperegni. Sőt ez az összeütközés
s a belőle kifejlődő harc s küzdelem — mely néha a legerősebb
viaskodássá erősödik — teszi ki a társasélet lényegét.

Bárhova nézünk is, mindenütt e két erő harcát s küzdelmét
látjuk. A gazdaság, ipar, kereskedelem, a különböző foglalkozá-
sok technikája; tudomány, művészet s irodalom terén az éles-
szemű szemlélő előtt csak úgy rajzik a misoneisták s philoneis-
ták küzdelme, melynek élénksége, erőssége s hevessége mindig az
uralkodó eszme kollektív pszichológiai jellegétől függ. Hajdan a
vallás küzdelmei, ma főleg a politikai küzdelmek követelnek e
téren áldozatokat s hogy a jövőben mik fogják a megmaradás
és változás irányát s tartalmát szabályozni, arról még homályos
sejtelmünk sincs.

Bizonyos azonban, hogy e két erő küzdelme váltja ki java-
részben a kultúrát s az emberiség haladását. Ebből kiindulva a
jog fejlődésére s átalakulására a megmaradás s változás erői három-
féle hatással lehetnek. Nevezetesen: a) győz a konzervatív erő s
megmarad a régi jog; b) győzedelmeskedik a változási törekvés
s kő kövön nem marad a régi jogintézményből; c) a kettő össze-
olvad s egy új alakulat jön létre. Ez a folytonosság vagy konti-
nuitás típusa, amely a jog természetes fejlődését jelenti.

A köztudatban az a meggyőződés van elterjedve, még a pub-
licisták közt is, hogy a megmaradás, vagyis a régi fenntartása
egy a jogfolytonossággal. Pedig lényeges különbség van a kettő
közt. A tradíció, a hagyomány a régit a maga eredetiségében
akarja fenntartani, a kontinuitás pedig a régiből indul ki, de azt
a jelenkori szükséghez képest módosítja és átalakítja; s minél
távolabb haladunk az eredetitől, annál több az új intézményben
az új s annál kevesebb a régi elem. Míg hosszú idők múlva a
régik fokozatos kiküszöbölésével teljessé lesz az átalakulás. A régi
intézmény a társadalomban két okból maradhat fenn, t. i. vagy
az állami hatalom akaratából vagy a társadalom lelki alkatából.

Az előbbi esetben természetellenes az intézmény fenntartása, mert ha a társadalmi intézmény nem felel meg a társadalom szükségletének, annak pusztulni kell előbb vagy utóbb, békés úton vagy erőszakosan. Sok társadalmi mozgalomnak s megrázkódtatásnak az az oka, hogy a botor hatalom előregedett vagy nem kongruens intézményt akar a társadalomra reáerőltetni.

Ellenben, ha a társadalmi intézmény megfelel a társadalom lelki életének s kultúr kívánságainak, az mindig jobban s jobban megerősödik, népszerűsége s tekintélyre tesz szert, mert annak gyökerei a társadalom lelkéből táplálkoznak; és a társadalmi szükség kielégítésére alkalmasak. Régi intézmények tehát öregkorukban is akkor tartják meg fiatalos rugalmasságukat, ha azok a néplélekkel és szükségletekkel össze vannak forrva. A megmaradási törekvés tehát akkor győz, ha a társadalmi szükségnek megfelel az intézmény.

A változási törekvés ellenben akkor lép föl, ha a társadalom bármily okból hirtelen nagy fejlődésnek indul vagy az életföltételek váratlanul megváltoznak. A külső körülmények megváltozása magával hozza a szükségletek megváltozását, ezek pedig az intézmények s jog megváltoztatását sürgetik. Az okos kormány tehát mindig figyeli a környezetet s annak módosulásával megfelelőleg módosítja a jogot s intézményeket.

Ilyenkor nemzeti érzelmek, tradíciók, intézmények régiségének kegyeletes ápolása mellékes és alárendelt jelentőségű, mert sietni kell a változott viszonyok szülte szükségletek kielégítésére. Minden társadalom telítve van ilyen változtatási törekvésekkel. Ezeket azonban aprószemű rostán kell átértesztetni, mert szakszerűen meg kell különböztetni a társadalom lelkialkatából folyó változások kategórikus imperatívusait a törtétek s kalandorok vaklárámájától, mely az országot s társadalmat mindig s minden időben tisztátalan érdekek kihasználására akarja felhasználni.

A jogintézmények állandóságára s megváltoztatására irányzott törekvés a két ellentétes pólust tünteti fel, mert az egyik a jog s intézmények sértetlen konzerválására, a másik azoknak újjal való felcserélésére s a régi hatályon kívül helyezésére törekszik. Az egyik épúgy mint a másik rendellenes szociális jelenség, mert a társadalmak életében a megcsontosodottság épúgy beteges tünet, mint az átmenet nélküli változás; s pedig azért, mert a szociális környezet a mai viszonyok közt nem lehet elzárt. Minden állam láthatatlan kötelekkel van egymáshoz láncolva, ezt az eltéphetetlen köteleket éjjel-nappal szövögeti az egyetemes kultúra; aminek révén egyik társadalom folyton befolyásolja a másikat s lehetetlenné teszi, hogy kínai fallal vegye magát körül s megkövesüljön régi intézményeiben. De époly rendellenes a megnyugvás nélkül való újítás is, mert az emberi s társadalmi élet változásokra van ugyan berendezve, de a változás nem egyenesvonalú s nem szakadatlan, hanem ritmikus és váltakozó, mint minden a természetben. Ez okból a társadalmi életjelenségeknek nem lehet normális természete sohasem a megmaradás, sem a változás, hanem e kettő folytonos együttműködése adja meg a társadalmi élet igazi tónusát s jellemző karakterisztikumát. E két erőnek harmónikus együttműködését nevezik a történetfilozófiában, a történet kontinuitásának, amiről beszédes adatokkal mutatja ki *Vierkant*: «Die Stetigkeit im Kulturwandel» című művében, hogy a társadalmak gazdasági életében, erkölcsében, nyelvében, politikai életében; vallásban, mithosban s tudományban mindenütt a kontinuitás, a folytonosság uralkodik. Tévednek tehát alaposan publicistáink, midőn a jogfolytonosságot jogazonosságnak keresztelik el s azt csak az állam közjogi szerkezetére akarják alkalmazni, mert a jogfolytonosság nem egyedül a közjogi szerkezet identitására vonatkozik. De a jogfolytonosság kérdésében a közhiedelemnek legnagyobb tévedése abban van, hogy a jogfolytonosságot a jogidentitásával azonosítja, holott e kettő közt olyan különbség van, mint az álló s mozgó test közt; mert a folytonosságnak a szakadatlan változás a lényeges ismérve. Már Aristoteles azt tanította, hogy folytonos minden nagyság, melynek részeit közös határok kötik össze. Vagyis a kontinuitás szakadatlan összefüggése valamely nagyságnak (tér, idő, szám, mozgás) oly értelemben, hogy egyik rész megszűnéséből bontakozik ki megszakítás nélkül, a másik rész. A logikában folytonosság egy gondolatartamtról való átmenetel a másikra; a fejlődésben átmenetel egyik létezési állapotról a másikra; s a történelmi eseményeknél, egyik eseményről átmenet a következőre. *Bergson* szerint minden történés kontinuitás, csak a tudat bontja fel azt külön részekre. (L'évolution créatrice.)

Ez a folytonosság a társadalmi élet ismérve, mely egészében s részeiben nem más mint örökös történés, szakadatlan kontinuitás, ahol nincs kezdet és vég; csak örökös folyamat, történés észlelhető, ahol a jelen a múltból bontakozik ki, hozzáadja a múlt-hoz a jelen gazdagodását s tovább építi a jövőt. Szakadék azonban nincs, mert egyik folyik a másikkól, hasonlóan a tudat állapothoz, ahol a pszichikai tények sürgés-forgásában, változatosságában mégis azt látjuk, hogy azok egymásból folynak; újak, de nem önállóak, hanem mint a folyó hullámai szakadék nélkül ömlenek egymásból s követik egymást. Olyan a folytonosság a társadalmi életben, mint az élő lény növekedése és fejlődése. Benne van egész múltja és strukturája, amihez járul az idő minden szakában a fejlődéssel való szaporulat.

Ha két történelmi korszakot nézünk s összehasonlítjuk a társadalmi intézményeket az időközi történések kikapcsolásával, úgy tűnnek fel azok, mintha nem is egy világból valók volnának, holott ha a két intézmény fejlődését lépésről-lépésre kísérjük, reájövünk, hogy azok hosszú időközön át, apró hozzáadásokkal s módosulásokkal egymásból fejlődtek ki, kifejlődtek pedig a kontinuitás révén. A kontinuitásból magyarázható meg, hogy látszólag disparat dolgokat nevezünk egy néven, mert a folytonos változás folytán a tartalom átalakult, az elnevezés azonban megmaradt. A zseniális találmány s az oly forradalom, mely a fejlődés természetes vonalán halad, nem tesz mást, mint kikapcsolja a kontinuitást s átugorja a fejlődés szakadatlan összefüggését. A fokozatos fejlődésnek, a kontinuitásnak kikapcsolásával minden nagy társadalmi esemény forradalminak tűnik fel a régmúlt-hoz képest, mert nem látjuk csak a két szélsőséget és a fejlődési fokokat nem ismerjük. A fejlődés medrében mozgó forradalmi mozgalmat épúgy, mint a zseni alkotását az jellemzi, hogy a közbeeső fokokat átugorja s egyszerre jut a magasba. Persze ez ritkán járhat sikerrel, mert az egyes elme épúgy, mint a társasszellem csak lépésről-lépésre tud haladni; s ahol ugrást lát, a tőle távol állóhoz nem tudván alkalmazkodni és felemelkedni, azt nem is érti meg s így nem fogadja el. Számtalan nagy ember, zseniális gondolkodó élete bizonyítja ezt. Hajdan megégették a száz vagy kétszáz évvel előbbjáró gondolkodót, ma annak emléke bálvány a embereknek. Sajnos, hogy az utólagos piederstálra emelés a zseniére már közömbös, mert az emberi szellem csak cammogva, el-lesve halad a nagy ember után s a társadalom csak utólag rektifikálja róla alkotott ítéletét, akkor, mikor már csak a holtak emlékét díszítheti fel a glória fényével.

A jogfolytonosság tehát, mint minden társadalmi tény folytonossága épen ellentétben a közfelfogással, nem a változatlan fenntartását a réginek, hanem ellenkezőleg a régi szakadatlan változását, módosulását és fejlődését jelenti. A főrendiházi javaslat a felsőházat a modern kor igényeihez kívánja szabni a felvett módosításokkal, tehát meg van abban a kontinuitás, mert a régi intézményből indul ki s ahhoz adja a változtatásokat vagyis kicsendül belőle a fentemlített történelmi törvény, az t. i., hogy minden társadalmi jelenség = a megmaradás + változás; ami nem más, mint a kontinuitás törvénye. Ha tehát a folytonosságot vagy annak hiányát akarjuk megállapítani valamely javaslatnál vagy bármily társadalmi jelenségnél, azt kell nézni, hogy van-e abban valami lényeges elem a régiből vagy nincs.

Ezen a ponton számtalan vita merülhet fel arra nézve, hogy kontinuitás, identitás vagy teljesen új jog vagy intézmény forog-e fenn. Ez a kérdés azonban reánk nézve teljesen közömbös s az, mint a múlt tényeinek fejlődése, csak a történetíró érdekl s a törvényhozóra egyedül az tartozik, hogy a jogi intézmény mily célszerűséggel s hasznossággal bír abban a körzetben, melyre az intézmény kiterjed.

Bizonyos, hogy régi intézmények módosításánál gyakran összeütköznek a tradíciók s a vele kapcsolatos tényezők a progresszió követelményével, mert az egyik a maradást, a másik a változtatást sürgeti. Az utolsó évtizedekben ilyen összeütközés volt az egyházpolitikai vitánál, ahol a progresszió elve győzött. Az ilyen összeütközéseknél két ellentétes értékelés történik, egyik a múlt hagyományainak, a régi megszokottak értékelése, a másik az a haszon s célszerűség, ami a tervezett módosítástól várható. Annak kell győznie, ami mellett több igazság van; az igazság mértéke pedig a célszerűség kvalitásától s kvantitásától függ.

Miután gyakran van összeütközés a tradíciók, régi szokások, a múlt emlékei és a progresszív törekvés közt, jegyezzük meg,

hogya a multhoz való ragaszkodásnál nem mindig a hatalmi kérdés, sőt helyes perspektívával tárgyilagosan nézve a dolgot nem is lehet a hatalmi kérdés a döntő, hanem az, hogy a hagyományban, a régi intézményben mennyi összetartó s konzerváló erő van. Mert midőn a nép görcsösen ragaszkodik vallásához, nyelvéhez, erkölcsiéhez, szokásaihoz s hagyományaihoz, más motívumból teszi ugyan ezt, ez a ragaszkodás azonban nagy koncentrikus erőt foglal magában, mely a társadalmakat megszilárdítja, összeabroncsolja, mint az anyagnál a kohézió a molekulákat.

A tradíciókhoz való ragaszkodás tehát társadalmat fenntartó s szilárdító tényező, mellyel a törvényhozásban is számot kell vetni; s ha a tradíció megbolygatását vagy lerombolását a jelen vagy a jövő társadalom érdekei nem követelik, azt tiszteletben kell tartani. Mielőtt tehát valamely tradíció elpusztításához látunk, jól megfontoljuk, hogy mi fontosabb s célszerűbb a társadalomra, annak lerombolása, amit az új jogintézmények sürgetnek vagy annak tiszteletbentartása, amit a társadalom kohéziója követel.

A jogfolytonosság kérdésének nagy fontossága azonban nem abban van, hogy azt politikai jelszóként felkapjuk s annak köpönyege alatt harcoljunk, nem is abban, hogy ezt a kifejezést helyesen alkalmazzuk-e vagy sem, hanem abban, hogy a társadalmi jelenségekre a megmaradás, változás vagy kontinuitás elveit megfelelőleg s helyesen alkalmazzuk-e?

A törvényhozás művészete nemcsak a paragrafusok szabatos megszerkesztésében áll, hanem főképen abban, hogy akkor alkossunk törvényt, mikor azt a társadalmi élet megköveteli s olyan legyen a törvény, mely a társadalmi szükséglet kielégítésére alkalmas.² Valójában ez a törvényalkotás művészete; amit a közfel-fogásban ma annak tartanak, az inkább nevezhető a törvényhozás esztétikájának. Ehhez a művészethez a kauzális gondolkodás s a társadalom életműködésének tüzetes megismerése szükséges, amire *Tarde* is utal midőn a statisztika reformjával foglalkozik.³ Ma, sajnos, a törvények alkotása ritkán buggyan ki társadalmi szükségéből. Rendesen politikai célszerűségek döntenek annak sorsa felett; gyakran pedig a miniszter ötlete s kedvenc eszméje határozza meg, hogy milyen törvényt alkossanak. Másszor pedig egyes nagy hangú parlamenti csoportok követelése dönt. Ha pedig oly kérdéstről van szó, mely a politikai érdekeket nem érinti, akkor szóhoz jutnak a kodifikátorok. Ez ellen nem lehetne kifogást tenni, ha az így keletkező törvény alkotását társadalmi szükség követelné; ámde a törvényalkotás tényezői kellőleg nem méltányolják ezeket a szükségeket, rendszerint pedig nem is ismerik azokat. A helyes törvényhozásnak úgy kell eljárni, mint az orvosi tudománynak; első lépés a diagnózis, azután a thérapia. Azonban az orvosi tudomány sem elégszik meg a diagnózissal és a gyógyítással, hanem kutatja az aetiológiát is. Főkép fontos ez társadalmi kérdésekben, ahol a törvénynek a társadalmi baj forrását kell felkutatni, ha sikert akar elérni.

Ez a kauzális módszer fog aztán dönteni és nem a priori keletkezett ötletek abban a kérdésben, hogy a törvényhozó a törvények alkotásánál a megmaradás és változás történelmi törvényének szem előtt tartásával a megmaradáshoz ragaszkodjék-e, ami a konzervatív politika, vagy a változást tartsa irányadónak, ami a progresszív, nem ritkán a radikális politikát jelenti vagy a történelmi fejlődés rendes menetének hódoljon s kövesse a megmaradás és változás szintézisét s így a történelmi kontinuitásnak legyen híve.

Vargha Ferenc.

Az ügyvédség szanálása.

— A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. —

A magyar társadalom a jelenleg folyó pénzügyi szanálás mellett, sőt azon túl (nem akarjuk némelyekkel mondani: annak ellenére is) egy általános, úgy lelki, mint gazdasági szanálásra vár.

Ebben a nagy, ebben az igazi szanálási munkában a magyar ügyvédség két minőségben is van érdekelve: mint hivatás és mint kenyérkereső foglalkozás. Mint hivatás magunk is a szanálók közt akarunk lenni, mint kenyérkereső foglalkozás pedig magunk is szanálásra szorulunk.

Mint hivatás: hagyományos készséggel bocsátjuk a reform-

² Le Bon: La psychologie politique 45. sk. 1.

³ L'imitation 143—150.

munka rendelkezésére nemzethűségünket, tudásunkat, tapasztalatainkat, szociális érzésünket, bíráló és teremtő képességeinket, amint hogy a régi készséggel és bátorsággal «navigare necesse est, vivere non est necesse»: fogjuk továbbra is szolgálni a rendnek és szabadságnak összhangját.

Mint kenyérkereső foglalkozás pedig a magunk részére is kívánjuk a szanálást: tehát a törvények szerint az ügyvédség részére biztosított munkaalkalmak eddigi csorbításainak megszüntetését, új munkaalkalmaknak nyitását, az ügyvédi munkaeredménynek lehető kimelését és lelki munkakészségünknek emelését a jogvédői szólásszabadságnak és immunitásnak fokozott biztosításával.

Szabad pályákon is azt a versenyszemélyt, hogy «győzzön a jobb!» a gyakorlatban lényegesen csorbítja az éleltagzság, hogy «győz az élelmesebb». Viszont ennek az élelmeségnek féktelen érvényesülését az ügyvédi pályán erős és szűk korlátok közé szorítják az ügyvédi hivatásból elválaszthatatlan erkölcsi és tekintélyi szempontok. (Ü. R. 10. §., 69. §. b), 68. §. b.)

A magánjellegű és kivált a családi vonatkozású összeköttetéseknek tisztos kihasználása egyes ügyvéd részéről magától értetődik és soha senki által sem kifogásoltatott.

Annál súlyosabb erkölcsi kifogás alá esik, ha ügyvéd az ő esetleges közjogi pozícióját vagy hivatali összeköttetéseit használja föl ügyvédi keresményre. (Lásd a képviselőügyvédekre vagy törvényhatósági bizottsági tagügyvédekre főnnálló törvényes összeférhetlenségi tilalmakat.)

Egyrészt azonban ezeknek az összeférhetlenségi tilalmaknak hálója igen tág szövésű, azokon kiesüszni igen könnyű már csak azért is, mert a közhatóságok nem elég határozottan zárkóznak el a közjogi pozíciójú ügyvédeknek közbenjárása elől. Másrészt kívánatosnak kell tartanunk, nemcsak ügyvédi érdekből, hanem annál a nagy közérdeknél fogva, melyre a képviselő-ügyvédnek, mint képviselőnek fokozott mértékben kell ügyelnie, hogy ezek az igen tisztelt ügyvédtársaink a törvényes tilalmon túl egy magasabb ügyvédi delikatesse tilalmához is alkalmazkodjanak, mely visszatartsa őket még a látszatnak fölkelésétől is, mint hogyha képviselői minőségük támogatná és fokozná az ő ügyvédi minőségüket és nekik bizonyos közigazgatási, sőt bíraskodási pontokon nagyobb súlyt és eredményt biztosítana, mint amely súly és eredmény az egyszerű ügyvédi minősítés alapján minden ügyvédet egyaránt megillet.

Annyival inkább kétségtelen, hogy ennek a kóros köztudatnak felkeltése csak azáltal vált lehetővé, hogy a forradalmi idők örökségeként a közigazgatási egyoldalúságok hihetetlenül elszaporodtak, hogy a gazdasági és pénzügyi válság nyomán a bíraskodás lassanként az esetjogászatnak jellegét kezdte magára öltetni és hogy egyes új törvényeink, mint pl. a földbirtokreform, alkalmat adnak arra, hogy vagyontokat vegyenek el és vagyontokat adjanak: ugyan tág törvényes szabályok szerint, de mégis egy igen szabadjára engedett bírói belátás alapján.

A közönség pedig igen természetesen a maga önös érdeke szerint választja meg az ügyéhez való ügyvédet. Normális időkben és normális ügyekben tehát azt az ügyvédet kereste fel, akinek tudásában és lelkiismeretességében megbízott: «the right man on the right place». Ma azonban, amikor számos ügynek sorsa (bár bizonyára a valóság ellen) azt a látszatot kelti, hogy intézésükben a személyes összeköttetésnek is jutott rész, a közönség az ügyvédben nem a szellemi és erkölcsi képességeket, hanem a közbenjárót és kijárót keresi: «the wrong man on the wrong place».

Ennek a helyzetnek felidézésében súlyos mulasztás terheli a törvényhozást is, amely intelmünk ellenére ugyanakkor, amikor a nyugdíjazott bírák és ügyészek előtt az ügyvédi kamarák kapuit megnyitotta, nem tiltotta el az ügyvédi pályára lépő bíróságot és közlisztviselőket attól, hogy záros határideig annál a bíróságnál vagy egyéb hatóságnál, melynek tagjai voltak, mint ügyvédek szerepeljenek.

Készséggel elismerjük, hogy a korábbi kollegiális nexusnak tényleges befolyása az ügyeknek bírói elintézésére nem volt, sőt, hogy az olykor a páratlanságukat nemcsak érdemben, de látszatra is őrző bíráknál kontraindikációnak is bizonyult. De a nagyközönség mindig hajlamos az alantas gondolkodásra, a ferde látszatnak elhívására s a tényleges alapot nélkülöző ez a ferde látszat is elégséges volt arra, hogy a bírói páratlanság presztízsének leron-

tásával az ügyvédi keresmény megoszlásának oly eltolódását eredményezze, mely a szellemi és erkölcsi súllyal bíró ügyvédeknek rovására az összeköttetésekkel és kijárási lehetőségek látszatával bíró új ügyvédeknek kedvezzen.

Oly eredmény volt ez, melynek felidézése a bírói karból hozánk átlépett igen jeles és tiszteletreméltó új kartársainknak legtöbbször teljesen távol állott, sőt a régi nemes bírói gondolkodáshoz szokott lelküket bizonyára a legfájdalmasabban érintette.

Csak a közönségnek e balhitére és természetes törekvésére, hogy a belső hivatali összeköttetésekkel, tehát kijárási képességgel rendelkező ügyvédeknek keres oltalmat, ha bajba jutott, vezethető vissza az a megdöbbentő jelenség is, hogy a bűnügyi képviselőt a rendőrségnek intellektuális bűnügyekben nyomozó osztályánál kevés egynéhány ügyvédnek kezében összpontosul. Ennek a jelenségnek valóságos okait és ténybeli hátterét mi fegyelmi úton kinyomozni nem bírjuk, mert fegyelmi úton csak konkrét panasz esetén és konkrét adatok és bizonyítékok alapján járhatunk el. De joggal véljük, hogy a valóságos okoknak és a ténybeli hátterének feltárása s a személyes összeköttetések érvényesülésének megszüntetése elsősorban magának a rendőri hatóságoknak áll érdekében, mert a mai állapot arra enged következtetni, hogy a nagyközönségnek tudatában oly feltevések és belátások élnek, amelyek a rendőrségnek s a rendőrség által végzett nyomozati cselekmények pártatlanságának presztizsét érintik s amelyek felderítésre szorulnak: hogy eloszlattassék a látszat, ha téves és megtoroltassék és megszűnjék a kelletlenség, ha ilyen tényleg fennforog. Nagyméltóságodnak és Nagyméltóságod útján a belügyminiszter úrnak figyelmét erre ezennel mély tisztelettel felhívjuk.

Tudjuk, hogy ez csak mechanikai rendszabály lesz, mely a bajt nem a gyökérében fogja orvosolni, amint hogy mechanikai rendszabály a mégoly súlyos fegyelmi megtorlás, amelyet a tisztességtelen versenynek ítélőszékünk elé kerülő eseteiben alkalmazunk. A «kijárást» s a közönségnek a kijáráskba vetett hitét csak az fogja megszüntetni, ha a törvénynek minden külső befolyásolástól ment pártatlan alkalmazása újból átmegy a köztudatba.

Ezt kívánja az igazságnak becsülete és tőle függ a magyar társadalom gazdasági és erkölcsi megerősödése. Tőle függ a magyar társadalom anyagiakban gyenge, de lelkiekben erős és tettrekész egyik tényezőjének, a magyar ügyvédségnek is jövője sorsa.

130 ValORIZÁCIÓS GYAKORLATUNK EGYES FŐBB PONTJAI 1925. TAVASZÁN.*

A gazdasági lehetetlenülés még egyre szerepel. Voltaképp azt kellene feltételezni, hogy ez a szempont csak a korona stabilizálása előtt kötött ügyleteknél merülhet fel. De a bírói gyakorlat újabban is többször hangoztatta, hogy az eladót a teljes vételárnak előrefizetése dacára sem lehet szállításra kötelezni az esetben, ha árújának ára azóta aránytalanul nagyobb mértékben emelkedett, mint a korona értéke csökkent, — másszóval: dacára, hogy a kikötött vételár elértéktelenedése őt ilyenkor nem sújthatta, mert hisz azt még teljes értékben felvette volt, mégis az áremelkedésnek a pénzromlástól független (aranyban mutatkozó) komponense megadja neki a gazdasági lehetetlenülés beneficiumát. Ebből az következnék, hogy a gazdasági lehetetlenülés a stabilizáció után kelt ügyletekre is alkalmazást nyerhet, minthogy egyes árúk ára azóta is emelkedett, esetleg még most is emelkedik.

A gazdasági lehetetlenülés tényálladékaiból régen elejtették a ruinozitást; el azt is, hogy legalább 100%-os áremelkedés mutatkozzék kötés és szállítás közt. Ma már csak «lényeges áreltolódást» kíván meg a Kúria, melynek révén a vevő nyilván aránytalan előnyhöz jutna, az eladó ily hátrányt szenvedne. Az áremelkedést már kb. 25%-tól felfelé ilyennek mérlegelték. Fontos kivétel azonban az, hogy egyáltalán nem szokták a gazdasági lehetetlenülést

* Jelen sorok csak madártávlattól próbálnak tájékoztatni és inkább praktikus horderő, mint dogmatikus konstrukció szempontjából nézik a dolgokat. Behatóan és a döntvénytári, valamint egyéb publikált anyag kitüntetésével összefoglaltam a kérdést «ValORIZÁCIÓ 1924-es joggyakorlatunkban» c. önálló füzetemben (Budapest, 1925, Politzer Zs. és Fia). A régebbi joganyagot és theoretikus felfogásokat — több részlettanulmány mellett — «Pénzromlás és magánjog» című munkám tartalmazza (Jogt. Közl. 1924. 9—13. számok).

elismerni annak az eladónak a javára, akinek birtokában a szállítandó árú megvolt. Ha az áremelkedés csak az eladó szállítási késedelmé alatt következett be, akkor ugyan nem kötelezik őt szállításra, de kártérítésül marasztalják azon árkülönbözetben, amely a szállítás esedékessé-váltakor fennállott.

A vételárelőleget valorizáltan kell az eladónak visszatérítenie, akár gazdasági lehetetlenülés miatt, akár más okból marad el a szállítás. Újabban azonban erősen megoszlott e körül az eredetileg egységes kúriai praxis. A tanácsok egyik része változatlanul fenntartja az eredeti helyesebb felfogást, hogy t. i. a visszatérítésnek abban az értékben (akkori zürichi koronajegyzés alapján) kell történnie, amely az előleg felvételekor létezett: mert hisz az eladó ténylegesen ezt az értéket kapta meg s az ő dolga volt onnét kezdve a romlástól megóvni a pénzt, amellyel csakis ő rendelkezhetett. Más tanácsok ellenben, s köztük épp a hiteljogiak is, arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a vételárelőleg valorizációjáról nem lehet szó egészen addig az időpontig, amikor annak a visszatérítése (pl. azáltal, hogy az eladó felismeri az időközben beállt gazdasági lehetetlenülést) esedékessé lesz; ekkor még eredeti papírösszegben lehet a visszafizetést eszközölni; csak ha tovább késlekedik avval az eladó, akkor lesz valorizációnak helye, mégpedig a visszafizetés esedékességekor volt koronaérték alapján. Vannak esetek, hogy évek választják el az előleg odaadásának és visszaadandóvá-váltának időpontjait s közben a papirkorona 1/10-re, 1/50-re esett. Ez a jogászai konstrukció ilyenkor is megadja a nemteljesítő eladónak a birtokában volt előlegösszeg tekintetében a nemvalorizált koronakölcsön gazdasági ajándékát olyan időszakokra, amikor efféle kölcsönök már alig léteztek és olyan szerződési ellenfél kárára, aki álmában sem gondolt ilyen damnózus kihitelezésre.

Örvendetesebb a gyakorlat fejlődése a valutatarozások kérdésében. Ezek többnyire külföldi eredetű árra vonatkozó adásvételekből állnak elő, sokszor külföldi, de sokszor magyar hitelező (eladó) javára is. Alig egy-két éve a legjobb üzlet volt adósságot csinálni idegen valutában s aztán esedékességkor nem fizetni. A perben legtöbbszörre az nyert megállapítást, hogy a valuta nem «effektív» áll az obligációban, tehát a lejáratkori korona-egyenértéke lép a helyébe, ezt pedig valorizációmentesen lehet megfizetni. Csak két évig kellett az adósnak pert és végrehajtást elhúznia — s ez igazán nem volt nehéz —: azután kifizethette hitelezőjét a belérték néhány százalékával. Még 1924 elején megtörtént pl., hogy egy dollárkölcsön fejében tőkére és kamatra együttesen kb. 350,000 K-t ítéltek meg akkor, amikor a pusztá tőke már 16¹/₂ millió értéket képviselt volna.

A hitelezők ilyen kijátszásának az ideje immár lejárt. Elsősorban is igen erősen hajlamosak a bíróságok arra, hogy a valutaobligációkat *effektív*vé értelmezzék, minek következtében teljesen elmarad a magyar koronára való átszámítás. Ilyértelmű kúriai döntéseket tucatjával találni a döntvénytárakban. Különösen amikor az adós már effektív idegen valutában törlesztette tartozásának egy részét (pl. a belföldi vevő a cseh gyárosnak már szokolban fizetett részletet): többé nem igényelheti a hátraléknak honi pénzre átszámítását. Másrészt azonban többnyire még olyankor is valorizálják a valuta átszámításából nyert összeget, amikor az effektivitást nem lehetett megállapítani, — illetőleg ilyenkor is nem a lejárat, hanem a *tényleges fizetés idejében* eszközlik a magyar koronára átszámítást: úgy hogy csak a fizetés mikéntjében, de nem értékében mutatkozik különbség s a hitelező megkapja a teljes értéket. A régebbi felfogás egyre ritkábban jelentkezik az ítéletekben, s még azt is legalább részvalorizációval szokták egybekapcsolni.

Hasonlót tapasztalhatni a nem-effektív *valutaváltók* körüli is. Itt ugyan általánosságban még nem mondották ki, hogy nem lejáratkor, hanem a *tényleges fizetések*kor kell a valutát koronára átszámítani, de az egyes konkrét perekben, különböző konstrukciók révén, rendszerint erre az eredményre jutnak. Ismeretes az az eset, amikor a Kúria váltóügyi tanácsa egyugyanazon váltóügyben előbb (feloldóvégzésében) még a régebbi felfogást tartotta, t. i. a lejáratkori átszámítást, másodsorra azonban (végítéletében) előbbi álláspontjának megváltoztatásával az újabb, a hitelezőre kedvezőbb elvet érvényesítette.

A valutakérdések kapcsán érdemes arról is megemlékezni, hogy a Kúria *nem* ad helyt azon gyakori kérelemnek, mely a *valutaösszeg mérséklését* igényli az okból, hogy az illető valuta (szokol) aranyban is jelentősen emelkedett. Úgy hiszem, ilyenkor épp a fel-

értékelés elveiből következnek a megfelelő leértékelés. Rokonsérülés ezzel a Hegedűs-érában emelkedett értékű magyar-korona-összegek mérséklése (mérsékeltebb zürichi alapon valorizálása). Utóbbiakat részint elvileg, más esetekben pedig konkrét expediensek révén mérsékelni szokták.

Sok per forog *dologkár* vagy egyéb károk megtérítése körül. Régebben a kártérítésre köteles felet a lönkretett, elvesztett, kisorsajított, ellopott dolognak csak azon értékében marasztalták, amely a kár bekövetkeztekor fennállott, tekintet nélkül arra, hogy a kártérítés megfizetéséig már százszor annyiba került. Újabban néha természetben térítetik meg a kárt, többnyire azonban valorizált pénzüsszegekben. Utóbbi vagy azzal az összeggel egyenlő, amelyen a kérdéses dolog újrabeszerezhető, vagy pedig (ez rendszerint kevesebbet eredményez) zürichi alapon felvalorizálják a kártételkori értéket a fizetésig. Mindamellett ebben a materiában még nagyon ingadozó a judikatúra és újabban is vissza-visszatérnek a teljesen valorizációhíjas vagy csak részben felértékelő ítéletek. Különösen a *vasút* elleni perekben irányul az egyik felfogás oda, hogy az elvesztett és megtérítendő javak értékét nem kell vagy legfőljebb olyan szegényebb károsultak javára kell csak valorizálni, akik annakidején nem voltak képesek az elvesztetteket saját pénzükkön pótolni.

Legkevesebbre jutott a valorizációs joggyakorlat az úgynevezett *«tisztá pénzirtások»*-kal (kölcsön, jelzálogos kölcsön, záloglevél, takarékbetét, életbiztosítás stb.), amelyeknél a pénz nem áru vagy egyéb természetbeni szolgáltatás fejében jár, hanem előzetes pénzzolgáltatás ellenében. E téren túlságosan szövevényes a helyzet, pl. alig lehetséges egy takarékpénztárt valorizációra kötelezni betevőivel szemben addig, amíg nem nyert tisztázást, hogy ő maga valorizáltan érvényesítheti-e saját követeléseit, vagy felértékelődött-e egyéb vagyona. Ebben a körben a judikatúra eddigelé majdnem teljesen elutasított magától minden felértékelést. Elsősorban itt lenne törvényi beavatkozásra szükség. Amióta Németországban a *«dritte Steuernotverordnung»* megkísérelte a gordiusi csomó kettévágását, elvilegesen legalább az aranyérték 15%-áig menő felértékelés alapjára helyezkedvén, és amióta Lengyelországnak szépen kidolgozott, igen messzemenő valorizációs regulatívuma ismeretes: a mi törvényhozásunk számára sem lehet a feladat megoldhatatlan, — legalább is technikailag nem lehet az. Ha mindenek dacára ezután sem jön törvény, úgy megint csak a Kúriára marad a cselekvés *nobile officiuma* és a valorizációnak valamelyes kiépítését előreláthatólag itt is a döntvénytárak hozzák majd. Alsóbb bíróságaink, főként az annyira kimagasló kir. ítélőtáblák, némelyike különben már ezekben a kérdésekben is megelőzte a Kúriát.

A *baleseti járadékok* tekintetében iniciálva van a 86. teljesülési határozat megváltoztatása. Jogászok előtt nincs mit beszélni a judikatúrának erről a legfájóbb pontjáról. Legfeljebb arra érdemes emlékeztetni (hisz hamar feledünk), hogy a 24. jogegységi döntvény, mely a még fennálló teljesülési határozat kezdete volt, már 1921 októberében hozták meg és azóta végtelen sora a támadosoknak hangzott el és hivatalosan is folyton megújult a remény a megváltoztatásra — hiába. Az istenek malmai lassan őrlnek s egyelőre, jó néhány év után, még mindig csak a reménynél tartunk.

A *szolgálati jogviszony* terén, vagy más kifejezéssel: a magánalkalmazottak igényei körül szintén kevésbé fejlődött a valorizáció. A legdöntőbb pontokon a Kúria gyakorlata visszafejleszti az alsó-bíróságoknál kifejlődött tételeket. A *nyugdíjvalorizáció* újabban az aranyérték 20—30%-ára szokott terjedni — pl. jószágigazgatók javára nagybirtokosokkal szemben, akik mégis csak elbírnának többet is —, de úglátszik fejlődőben van.

Még nemrég igen kezdetleges stádiumban volt a *családjogi és örökjogi* igények felértékelése is. Tipikus eset az életben, hogy az örökösársak (pl. testvérek) átengedik maguk közül egyvalamelyiknek az egész birtokot vagy üzletet és hitelezik neki az ennek ellenében fizetendő pénzüsszegeket is, utóbbiaknak esetleg a kamatait veszik fel időnként. Ilyen helyzetek évtizedekig hagyatnak függőben. A birtokban levő azután esetleg — emberi hála! — a pénzromlás kifejlésével megpróbálkozik avval, hogy a többieket változatlan névösszegekkel, azaz pár száz vagy ezer papirkoronával kisémmizze. Ilyesmiknek tökéletesen elvágta az útját a Kúria újabb gyakorlata: a benső érték szerint ejtetvén meg az elszámolást.

Legújabbban megindult az ítékezés a *kötelesrész* körüli perekben is, miután évekig hiába várt a Kúria idevágó törvényre, miközben az alsóbíróságok, főleg a budapesti kir. ítélőtábla, már

iniciálták a kötelesrész valorizációját. A Kúria elvileg az aranyérték mérsékléses megítélése mellett döntött. Ez a valorizáció ügyének jelentős győzelme és újabb nagy győngyülése annak a felfogásnak, hogy amíg törvény nincs, addig a «korona = korona».

Mellőzöm a további jogterületeknek egyenként érintését és áttérek a *joggyakorlatnak* a valorizáció tárgyában felfedezhető *általános elveire*.

Háromféle alapon próbálják a valorizációt felépíteni. Először is az *identitási elven*: hogy t. i. azért kell felértékelni, mert a látszólag magasabb papirkorona-összeg igazság szerint nem több, csak *ugyanaz*, amivel az adós kezdettől tartozott. Ez a gondolat, mely 100%-os felértékelést eredményez, a gazdasági szemléletből ered, a nemjogász előtt majdnem magától értődik, de a bíróságok részéről legkevésbé van elismerve, inkább csak kísérőzenéje az ítékezésnek — az is csak a tanácsoknak szélső valorizációs szárnyán. Második az a szempont, hogy az adós a hitelezője pénzével esetleg a maga számára értékállóan gazdálkodhatott, ennél fogva *alaptalanul gazdagodnék*, ha az elért többletet nem kellene kiadnia. Így különösen, ha az adós földbirtokos, bérlő, kereskedő stb., aki a pénzen pl. beruházásokat eszközölhetett vagy árút vásárolhatott. Ez a szemlélet is túlnyomórészt gazdasági s a bíróságoknak csak egy töredéke előtt játszik szerepet. Ellenben egészen általánosan elterjedt a harmadik, par excellence jogász szemléletmód: az t. i., hogy a valorizáció nem más, mint a *kártérítés* egyik válfaja. Ebből azt következtetik, hogy *csak* a jogilag értett *vétkességben* leledző félre hárítható, tehát a késedelmes adósra vagy arra, aki deliktumból vagy hasonló okból kifolyólag tartozik pénzzel. Ez a tan messzeágazólag ki van munkálva. Az ítékezés egyik iránya még továbbfejlesztett és azt tartja, hogy az, ha valaki lejáratkor egyszerűen nem fizet, még nem teszi őt valorizációra kötelessé, hanem ahhoz valami további, magasabbfokú vétkesség igényeltetik, pl. hogy még az elsőfokú marasztalásnak sem hajlandó deferálni, hanem alaptalanul, perhúzási és fizetéseltolási célzattól fellebbvitellel él. A konkrét esetben mindig nagyon bizonytalan kérdés, elegendő vétkességét fogják-e megállapítani az adósnak s tehát mennyiben kötelezik majd felértékelésre. Ez az egész kártérítési és késedelmi szemlélet gyakran *részvalorizációra* vezet, t. i. az utolsófokúlag konstatált adósvétkesség napjától kezdődőre. Gyakorlatilag ez — miután az életet az ítéletek rendelkező része érdekli elsősorban, nem az indokok — annyit jelent, hogy az aranyértéknek 5, 10, 20, talán 30%-ára értékelnek fel: a valorizálás színe alatt túlnyomó nemvalorizálás rejlik. Még inkább elfogadható az a másik szintén mutatkozó, sőt legújabbban erősödő tendencia, mely az eredeti aranyértéket nyíltan mérsékeli azzal, hogy feltételezhető, miszerint a hitelező maga is elvesztette volna pénzének egy részét utóbb, ha kellő értékben és időben kapta volna is meg adósától. Ez az elmélet többnyire 50—60%-át ítéli meg az alapulfekvő aranyértéknek.

Nem csoda, hogy a különböző tanácsok eltérései, együgyűen azon tanács felfogásának gyors fejlődései és néha visszafejlődései mellett úgyszólván lehetetlenül egy meginduló per csélyeit kellően mérlegelni. Minden perben van bizonytalansági elem, de ezen a téren a *bizonytalanság* a végtelenbe nő.

Akiben nincs elég székszis, azt elismerni, hogy valamely jognézet helyes lehet s ugyanakkor helyes lehet az ellentéte is: az nem konkludálhat másra, mint hogy a valorizáció ügyében még mindig erősen keveredik a helyes a helytelennel. Az egyes jogparcellák nem egyenletesen fejlődtek. Az egésznek a képe ingadozó, de számos részlet már határozott kontúrokat mutat. Félreismertetetlenül működik két általános tendencia: egyfelől az, hogy a «korona = korona» régi elvével véglegesen és minden téren szakítani kell s a valorizációt minden ügykategóriába be kell vezetni, — másfelől azonban az, hogy az adósok terhét csökkentésük és középutat találjanak a teljes felértékelés és a teljes fel-nemértékelés közt. A harc lanygul s mintha már csak az lenne a kérdés, hogy a létrejövendő kompromisszum hány százalékos legyen.

Dr. Blau György.

Megjegyzések az 1925. évben Hágában tartandó konferencia munkatervéhez.

A tárgyalások alapjául elfogadott indítványnak már az 1. §-a is oly fogyatékoságot tartalmaz, hogy arra már jó eleve rámutatni felette célszerű, annál is inkább, mert ipari és kereskedelmi körinknek illetve azok érdekei képviselőit illetékes testületek mó-

dosítási óhajai benyújtásának f. évi április 8-án lejárt határidejét meghosszabbítani nem állván módunkban, csakis irodalmi úton van már meg a lehetőségünk aggályainkat kifejtteni. Ezen szakasz u. i. jelen fogalmazásában csakis oly eszmei javakra, vonatkoztatható, amelyek kizárólag szabadalmazás útján — esetleg védjeggyel — oltalmazhatók, holott a 2. §-ban említett taxatív felsorolásban a kereskedelmi név és jó hírnév, valamint a származási hely megjelölésében rejlő eszmei javak, nemkülönben a tisztességtelen verseny meggátolásával oltalmazandó immateriális javak is szerepelnek. Ennek megfelelően az 1. §. szövegének következő módosítása elkerülhetetlen: a szakasz végéhez illesztendő «non moins qu'à n'importe quel autre bien susceptible d'être subsumé sous le terme propriété immatérielle» (p. c. nom commercial, indication de provenance, rénommé commerciale, repression de la concurrence déloyale). Javaslatom nem ered túlzott óvatosságból, hisz az 1. §-nak jelenlegi fogalmazása is már súlyos félreértésekre adott okot, amennyiben akadt oly föltaláló, aki állattenyésztési, növény-mag nemesítési eljárására, sőt ásványvízforrásának termékére ezen szakasz értelmében a szabadalmat érvelésének egészen komoly színezetével egyenesen követelte. Holott egészen kétségtelen, hogy ezen szakasz csakis azt mondja ki, hogy teszem gyümölcs, bor, állatok vagy ásványvizek pusztán azon címen, hogy azok nem ipari produktumok, az oltalomból nem zárhatók ki; de ebből viszont nem az következik, hogy az oltalom épen szabadalmazás útján kell hogy történjék. Nem, az oltalom úgy fog történni, ahogy az eset válogatja és ahogy azt a tételes hazai szabályok megengedik. A találmánynak a szabadalom jár ki, bornak, gyümölcsnek, ásványviznek stb. a védjegy. Egy szóval ezen 1. §. valódi értelme csak az lehet, hogy ama javak, amelyek a szó szoros értelmében vett «ipar» fogalma alá bár nem is vonhatók, csupán ezen okból az összes rendelkezésre álló oltalmi lehetőségből ki ne zárassanak.

A 4. §-t illetőleg kifogásolandó a «régulièrement» szó és «availablement»-al helyettesítendő. Tudtommal van, de mindenesetre lehet a jövőben oly szabadalmi törvény, amely a bejelentési elsőbbséget nem a tényleges beiktatástól, hanem csakis attól az időponttól számítja, mikor az eredetileg szabályellenesen benyújtott bejelentés összes hiányai (pl. meghatalmazás, igénypontok stb.) pótolttak. Az iktatás tényének érvényes volta (pl. a hatóság illetékessége) és az iktatásnak szabályszerű volta össze nem tévesztendő, mert ez súlyos zavarokra adhat okot. A 4. §. a) pontjában a «jouira» és «pour» szavak közé iktatandó: «par le seul fait de ce dépôt». Ez a beiktatás azért volna talán célszerű, hogy véglegesen eloszlassa ama még mindig elvéte kísértő nézetet, mintha a szabadalom tényleges megadása feltétele lenne a prioritás elnyerhetésének. Az a felfogás, hogy az a limine visszautasított bejelentés a későbbi elsőbbség elnyerésének útját állaná egyébként nem is oly szörványos. Ami pedig a 4. §. 2. bekezdését (verbatim: «Dans l'intervalle entre le jour du dépôt de la première demande et celui du dépôt sous le bénéfice du droit de priorité, les tiers ne pourront acquérir aucun droit valable ni de brevet, modèle d'utilité, dessin ou modèle industriel ou marque, ni de possession personnelle») illeti, az jelenleg érvényben álló törvényünk alapján egyenesen végrehajthatatlan, úgy hogy ezen szakasz elfogadása a tárgyalások megszakitása és az Unióból való esetleges kilépés árán is megtagadandó. Ezen szakasznak u. i. felszólalással egyáltalában nem lehet, megsemmisítési pörrel pedig csak a Szab. Törv. 21. §-ának a bíróság erkölcsi magaslátával össze nem férő erőszakos magyarozatával, ill. egyenes kiforgatásával lehetne érvényt szerezni.

Ami a fölszólalást illeti, a végrehajthatóság azért van kizárva, mert az Sz. T. 35. §-nak 3. pontja alapján csakis azon címen lehet akcionálni, hogy a bejelentő sem nem a feltaláló, sem nem a jogutód, ezen fölszólalási jogcím pedig egyáltalában nem alkalmazható a 4. szakasz d) pontja 2. bekezdésében említett bejelentőre. A Sz. T. 21. §. 3. pontja alapján pedig azért nem lehetne érvényt szerezni a fentemlített 4. §. d) pontjában foglalt rendelkezésnek, mert a 21. §. 3. pontja önként érthetően és — az osztrák-magyar kiegyezési törvény alapján elbírált esetek kivételével — meg nem szakított 30 éves állandó, tehát jogszabályszámba menő joggyakorlat alapján csakis itteni bejelentési elsőbbségű igényrontó magyar szabadalomra vonatkozik.

Az Unió-szerződésnek a fentemlített 4. §. értelmében leendő módosítása az imént kifejtett technikai, ill. perjogi akadályain kívül még azért is ellenezendő, mert annak jogi bázisa annyira ingatag, sőt általános jogi elvek, az ars æqui et boni mértékével mérve

észszerűtlen is, hogy annak következményei úgy, mint minden egyéb helytelen alapnak folyamányai is előre sem láthatók, bíróságunkat pedig lehetetlen feladatok elé fogja állítani. Annyi azonban egész biztos, hogy szegényebb országok alattvalói kárát kell hogy vallják. A magyar föltaláló aránylag sokkal ritkábban jelent be találmányát a külföldön és így az Unió biztosította előnyök számára jóformán csak képzeltiek, ellenben a jóhiszemű előhasználó és bejelentő ama örök érvényű emberi jogától, hogy feltétlen jogi uralmat gyakorolhasson, legegényibb tulajdona, a jelen esetben szellemi munkája gyümölcse fölött, adott esetben, eleshetik. Nem valószínű, hogy utóbbi esetek túlgyakorlati lesznek, de mindenesetre aránylag sokkal sűrűbbek lesznek, mint ama előnyök, amelyek a külföldön eszközölt oly csekély számú bejelentések révén reá hármozhatnak.

Ami végül a 12. §-t illeti, féltő, hogy annak elfogadása esetén anyagi eszközök híján nem fogunk eleget tehetni.

Dr. Perlmutter Alfréd.

Szemle.

— **Aktuális kérdések.** Április hava az aktuális kérdések egész sorát vetette fel: a házbérek szorzószámát, a betétek valorizálását és last not least a központi járásbírócsodjét. Legérdekesebb a szorzószám. Akadt bátor bíró, aki ítéletében kimondta, hogy a szanalási törvény csak a köztartozásoknál ismeri a stilizált aranykoronát, a tetszesszerűtlen szorzószámot, ellenben házbéknél csak «az aranykorona értékének alapulvétele, mellett számított papirkorona» fizetéséről beszél.

A járásbíró ítélete bombaként hatott. Hallatlan vakmerőség ítéletben szembezállani miniszteri rendelettel. Emberemlékezet óta ez meg nem történt. Nyilatkozott a népjóléti miniszter a pénzügyminiszter és . . . a bíró. Természetes, hogy a két miniszter a rendelet törvényessége mellett tört lándzsát. Ellenben nem természetes, hogy a bíró, a napilapok közlése szerint, óva intette a bérlőket, hogy a fizetésnél az ő ítéletét vegyék irányadóul. Szóval a káosz tökéletes és ennek előidőzésében teljesen egyformán részes a törvényhozás, közigazgatás és igazságszolgáltatás. A stilizált aranykoronának végre el kell tűnnie.

A betétek valorizálásának kérdése a három aktuális kérdés közül a legfontosabb. Érdemleges részéhez nem szólok, mert a jogi szaklapok már hosszú idő óta alig foglalkoznak mással, mint a valorizáció problémájával. De az ítélettel kapcsolatban meg kell emlékezni a pénzügyminiszter úr nyilatkozatáról, aki a bírót arra buzdítja, hogy a készülő valorizációs törvény életbelépéséig függesszék fel az ítéletkezést a valorizációs perekben. A miniszter úr, úgylátszik, nem tudja, hogy tanácsának megfogadása esetén a perek nagyobbik részében fel kellene függeszteni az eljárást. És nem tudja, hogy a bíróságok már egyszer felfüggesztették az ítéletkezést a valorizációs perek egyes csoportjában (Kúria I. tanács, továbbá nyugdíjvalorizációk), de megunták a várását.

A betétvalorizálásnak további következménye, hogy a pervesztes bank állítólag fegyelmi feljelentésre készül az ítéletet hozó bíró ellen. Erre csak az a megjegyzésem, hogy ez a feljelentés kissé elkésett. Akkor kellett volna megtenni, mikor az első bíró hozta az első valorizálást elrendelő ítéletet. Igaz, hogy akkor sem használt volna.

A harmadik aktualitás: az aktualitások aktualitása a budapesti központi járásbírócsodje. Nem szép, hogy nem is próbált meg negyven százalékos kényszeregyességet, hanem azonnal csődöt mondott. A tömegnapok valóságos látványosság. Ember, ember hátán. Hosszú terminusok, a leépített segédhivatalok tehetetlen vergődése. A budapesti ügyvédi kamara erőteljes akcióra készül. Kis jóakarattal a csődöt legalább kényszeregyességgé lehetne visszafejlesztetni.

— **Polgári Jog** címmel új folyóirat indult meg, amelynek szerkesztőségi gárdája — *Meszlény Artur* főszerkesztő, *Beck Salamon*, *Varannai István* szerkesztők, valamint *Lénárt Vilmos*, a lap pénzügyi jogi mellékletének szerkesztője — jogirodalmunk közismert munkásaiból alakult. Mindannyian lapunknak is régi munkatársai, ércsengésű nevek, amelyek a jogtudományak trianoni devalvációját után is a békebeli aranyvalutát képviselik. Szükség volt-e az új folyóiratra, elbíró-e a mai Magyarország még egy jogi folyóiratot? — nem keressük, mert az esse mindig a legerősebb *raison d'être* és a legerősebb válasz a *posse* kérdésére. Programja,

amelyet *Meszlény Artur* e klasszikus szavakban foglal össze: a törvény ne legyen az erőszak végrehajtásának formája — a mi programunk is. Baráti melegséggel köszöntjük tehát az új fegyvertársat a közös küzdelemben. A «Polgári Jog» első számának tartalma teljesen igazolja az írók neveihez fűzhető jogos reményeket. *Meszlény Artur*-nak ötletes, közvetlenül intim beköszöntője után *Beck Salamon* kezdi meg a részvényes kisebbség védelmeiről szóló tanulmányát az e tárgyban hozott határozatának bírálatával. Utána *Almásy Antal* meggyőző erővel fejti ki, hogy a Ptkjav. a mai Magyarország számára époly elképzelhetetlen, mint ahogy az ország mai gazdasági helyzete nem alkalmas a polgári törvénykönyv megalkotására. Úgy a főlapot, mint a melléklapot, amelyben *Lénárt Vilmos* a mérlegvalódiság helyreállításának különböző vonatkozásait világítja meg, gazdag, változatos és elevenen megírt szemleírat egészíti ki. Őszinte elismerésünk, amelyet a folyóirat magas színvonala kivált és legjobb kívánságaink, amelyek az új vállalkozást kísérik, megengedik, hogy egy technikai szépséghibára mutassunk rá. Újabban szokásossá vált, hogy ambiciózus magyar jogi szerzők munkáik tartalomjegyzékét francia és angol nyelven is közlik. Ezt a példát követi lap társunk is, noha tudvalevőleg Angliában és Amerikában, amelynek magánjogi rendszere a kontinentális magánjogtól annyira eltér, érthetően csekély az érdeklődés a francia, német s így természetesen még inkább, magyar jog iránt. Hogy ezt az érdeklődést angol tartalomjegyzékekkel nem lehet fokozni, az alig szorul bizonyításra. De ha már angol a tartalomjegyzék, akkor legyen angol. És így talán fiatalabb kollégánk nem veszi rossz néven, ha figyelmeztetjük, hogy «intern» angolul nem «chazi»-t jelent, hanem a. m. internálni, hogy melléklap nem «Complimentary review», hanem «Supplement», hogy főszerkesztő: «Editor in Chief» és nem «principal editor», hogy részvényes kisebbség: «minority of shareholders,» hogy a névelő angolban nem mellőzhető tetszés szerint, hogy yeart-t nem lehet következetesen j-vel írni, hogy évenként: «per annum» és nem «a year» stb. De ettől a szépséghibától eltekintve, amelyet a lap esetleges angol olvasói annál kevésbé vesznek észre, mert az idegennyelvű tartalommutató a füzet közepére van elrejtve, célszerűbbnek látszik, ha már épen szükséges, a tartalomjegyzéket németül közölni. Nincs okunk szégyelni, hogy a magyar jogi kultúra évszázadokon át német hatás alatt fejlődött és ép ezért nincs ok, hogy az angolok e hatásról a jogi sajtónk angol szövegű közléséből szerezzenek tudomást.

— **A nemzetgyűlés igazságügyi bizottsága** abban a jelentésében, amellyel a polgári peres eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatot a nemzetgyűlés elé terjesztette, a következő megszívlelendő figyelmeztetést intézte a kir. igazságügyminiszterhez: «a bizottság abban a reményben, hogy a javaslatnak a bíróságok belső szervezetéről szóló rendelkezései és különösen az elsőfokú egyesbíráskodásnak általánossá tétele a bírói létszámnak némi csökkentését teheti lehetővé, *nyomatékosan figyelmébe ajánlja az igazságügyminiszter úrnak a bírói és ügyészi fizetéseknek olyan rendezését, amely az igazságszolgáltatás függetlenségének, a bírói és ügyészi állás méltóságának megfelel és a mainál jelentékenyen jobb, az anyagi gondoktól teljesen mentes megélhetést biztosítva, őket magas hivatásuknak nyugodt betöltésére képessé tegye.*» E szép és bölcs szavakat örömmel ideiktatjuk azoknak a kiegészítésére, amiket nemrég itt a bírák anyagi helyzetének javításáról elmondottunk. *I. b.*

— **A budapesti központi kir. járásbíróóság csődjét** két ok idézte elő: Az egyik a perek nagymérvű szaporodása a súlyos gazdasági válság folytán, a másik a segédhivatalok személyzetének leépítése. Budapesti alperes ellen négy hétre, vidéki ellen hat hétre tűzik ki az első tárgyalást. Az első tárgyaláson csak ú. n. perfelvételt lehet rendszerint tartani, első érdemleges tárgyalás 4—6 hónap múlva. Vannak kivételek, de ez a szabály. Az illetékes tényezők láthatták, hogy ide fognak fejlődni a dolgok, de a baj megelőzésére semmi sem történt. Miként lehetne megjavítani a mai tarthatatlan helyzetet? A legegyszerűbb eszköz a tömegnapok szaporítása. Több bírónak több helyen kell átmenetileg a tömegnapot tartani, ezt egy kis belső beosztással el lehet intézni. A segédhivatalok személyzetének leépítését be kell szüntetni. Sőt addig, míg a perek száma lényegesen le nem apad, a személyzetet szaporítani kell. Komolyan megfontolandó a járásbíróóság értékhatár leszállítása. Míg a járásbíróóság agyon van terhelve, a törvényszéken igen rövid a határidők. Megjósolta ezt

előre a budapesti ügyvédi kamara, de nem hallgattak rá. Szó lehet a bíróság tehermentesítése érdekében arról a reformról is, hogy az első idézést a felperesi ügyvéd póstai úton közvetlenül eszközölhesse anélkül, hogy a bíróságnak a határnap előjegyzésén kívül a keresettel bármi más dolga volna. Átmenetileg ez a bíróság munkájának további szaporodását vonná maga után. De ha az adósok látnák, hogy a hitelező pár nap alatt ítélethez jut, lényegesen megcsappanna a perek száma, míg a mai rendszer mellett nőttön nő. Sürgősen meg kellene továbbá valósítani az ideiglenes intézkedés (Einstweilige Verfügung) intézményét. Már 14 évvel ezelőtt az Országos Jogászyűlés kívánatosnak mondta «oly eljárás meghonosítását és szabályozását, melynek segítségével a bíróság a veszélyeztetett vitás jogigény biztosítása tekintetében szükséges ideiglenes intézkedéseket a fennforgó szükséghez képest sürgősen megtehesse». Ami 1911-ben kívánatos volt, az ma égetően sürgős és szintén hozzájárulna ahhoz, hogy az alaptalanul védekezők számát apassza.

Sürgősen kell intézkedni, mert egyrészt a közelgő nyár (szabadságidők), másrészt a Pp. novella (fellebbezési bíróságok megkeresései) folytán a helyzet rövidesen még a mainál is lényegesen rosszabb lesz.

— **A bírói és ügyészi status törvényét az 1925: IX. tc. (budget) 7. §-a** annyiban módosítja, hogy ezentúl a harmadik és negyedik fizetési csoportba tartozó bírák és ügyészek két- és nem mint eddig háromévenként lépnek elő automatikusan a magasabb fizetési fokozatba. Az első és a második fizetési csoportba sorozott bíráknál és ügyészeknél megmarad a hároméves előlépés, amely azonban, mint eddig is, miniszteri rendelkezéssel két évre egyéneként megrövidíthető «annak a javára» — amint az 1921. évi 41000. I. M. sz. rendelet mondja — «aki az átlagos mértékben messze felül emelkedő munkát teljesített.» A várakozási idő egyéni megrövidítésének a lehetősége a törvény szerint a harmadik és negyedik fizetési csoportba hozott bírákra és ügyészekre nem terjedt ki. Az új rendelkezés folytán a Kúriai bíró hat év alatt eléri a tanácselnök kezdő fizetését, amit eddig csak 9 év alatt érhetett el. Minden intézkedést, amely a bírák helyzetét valamiképp is javítja, örömmel üdvözlünk. *s.*

— **Szegényvédelem.** (Részlet a budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből.) A pestvidéki törvényszék a büntető főtárgyalást Tokod község (Esztergom megye) előljáráóságának helyiségébe tűzte ki, miután erre a tárgyalásra számos tokodi tanut kellett beidézni, akiknek utazási költsége lényegesen többbe került volna, mint a bíróság tagjainak utazási költsége és napidíja. Erre a tárgyalásra a kamara a bíróság megkeresésére — minthogy Tokodon ügyvéd nincs — budapesti pártfogó ügyvédet rendelt ki. Az ügyvéd kérte a mintegy 500.000 K-t kitevő utazási és ellátási költségeinek előlegezését. A bíróság — általán hiányában — elutasította a kérelmet. A kamara ebben a kérdésben felterjesztést intézett az igazságügyminiszter úrhoz, aki azt a lesújtó választ adta, hogy a pénzügyminiszter úr az «ország sivar anyagi viszonyaira való tekintettel» nem hajlandó ilyenmő költségekre általányt adni a bíróságnak. Más szóval a pénzügyi kormány elvárja az ügyvédi kartól, hogy az állami feladatot képező szegényvédelmet ne csak ingyenesen lássa el, (holott az ügyvédi rendtartás csak helyben végzendő szegényvédelmet kontemplált, itt pedig két napot igénybevevő munkáról van szó, mely az ügyvédet székhelyétől is elvonja s így egyéb, haszonhajtó munkáját teszi lehetetlenné), hanem hogy még tetemes anyagi áldozatot is hozzon.

— **Nyilvános előadásra kerülő ügyeknek más tanácsra való átszignálása.** (Ügyvédi körökből.) Súlyos sérelem az ügynek a felekkel már közölt és ezek által nyilvántartott tanácsról más tanácsra a felek értesítése nélkül történő átszignálása. Ha az egyik peresfél jobban bízva önmagában, mint a néha elkallódó, néha elkésve érkező értesítő-lapban, naponként figyelte az eredetileg kijelölt tanács hirdető tábláját, a csendben történő átszignálás megfosztja törvényileg biztosított felszólalási jogától.

— **Az egrí Ügyvédi Kamara története.** (1875—1925.) Az egrí Ügyvédi Kamara ötvenéves jubiláris közgyűlésén *dr. Erlach Sándor* felolvasta «Az egrí Ügyvédi Kamara története» című tanulmányát. Ez a tanulmány és *dr. Alföldi Dávid* kamarai elnöknek a jubiláris közgyűlésen tartott megnyitó beszéde most nyomtatásban megjelent.

— **Ügyvédi költség valorizálása.** Gyakran közlünk panaszokat, hogy a bíróságok nem méltányosak az ügyvédi költségek

megállapítása kérdésében. Örömmel közöljük az alábbi esetet, melyben a budapesti törvényszék a méltányosság legmesszebbmenő határáig ment el: «X. ügyvéd 1923 december 12-én keresetet adott be G. L. alperes ellen 1.344.000 K ügyvédi munkadíj tőke és járandósága iránt. Ezen perben az elsőbíróság alperest a teljes kereseti összegben és járulékaiban marasztalta, mire alperes a marasztalási összeget bírói letétbe helyezte és az ítéletet megfellebbezte. A fellebbezést a törvényszék elutasította, az elsőbírói ítéletet helybenhagyta és 2%-cs kártérítés megfizetésére is kötelezte. A fellebbezési bírósági ítéletben megállapított teljesítési határidő utolsó napján, 1924 május 8-án alperes a teljes marasztalási összeget, a heti 2%-os kamatokkal együtt felperesnek oly nyugta ellenében, melyben felperes elismeri, hogy a lefizetéssel alperes az ítéletnek eleget tett, lefizette. X. ügyvéd felperes 1924 máj. 31-én újabb keresetet ad be ugyanazon alperes ellen, 4.823.040 K ügyvédi díj tőke és jár. iránt, melyben előadja, hogy az előző perben érvényesített 1.344.000 K neki 1923 dec. 12-i, 0-03-as zürichi paritású koronában járt volna, minthogy azonban alperes csak 1924 május 8-án fizetett, 0-006-os zürichi paritású koronákkal, a késedelmes fizetésből a kereseti 4.823.040 K kára származott, amelynek megtérülését kérte. Alperesek elutasítást kértek. Azzal védekeztek, hogy a peresfelek közötti jogviszonyt az első (alap) perbeli jogerős bírói ítélet véglegesen szabályozta és ő ezen ítéletnek a felperes által adott elismervény szerint is, teljesen eleget tett. Kifogásolta, hogy ha felperes valorizációt akart volna, miért nem indította a keresetet is az első perben valorizáltan. Azzal is védekezett, hogy ha ily *utólagos* valorizációnak helyt adnának, úgy egy per helyett, amelyben felperes hibájából nem valorizáltak, mert nem is kérte, több per is lehetne, mert az első perben már fizetett 1.344.000 K-t, ha most marasztalják, újból 4.823.040 K-t fizethet, de ezzel még mindig nem szabadul a további perekől, mert felperes harmadik keresetet is adhat be, ha ezen 4.823.040 K kifizetések a korona újból esne és így tovább. (Felperes második keresetét sem valorizálta meghatározott zürichi paritású koronákra.) További védekezése az volt, hogy az ügyfél saját ügyvédjével hátrányosabb helyzetben volna, mint az ellenfél, mert, ha ez utóbbi a marasztalási perköltiséget bármily későn is és bármennyire leromlott koronában fizeti meg, ellene ily *utólagos* valorizációnak helye nem volna, míg a saját féllel szemben igen. Végül hivatkozott arra is, hogy a heti 2% kártérítés jellegével bír, ezt ő az alapperbeli marasztaló ítélet folytán megis fizette, tehát valorizációs kártérítés ezért sem jár. Az elsőbíróság P. VIII. 30. 131/1924. sz. ítéletével felperest keresetével elutasította. Felperes fellebbezése folytán a budapesti kir. törvényszék 25. P. 6787/1924. sz. ítéletével az elsőbírói ítéletet megváltoztatta, alperest a kereseti 4.823.040 K tőke, kamatok, per- és fellebbezési költségek megfizetésében marasztalta. Indokolása az, hogy mivel felperes az alapperben fenntartotta jogát a koronaromlás folytán érhető kárai érvényesítéséhez és miután alperes alaptalanul védekezett, amit a két egybehangzó ítélet igazol és ezzel felperes jogos követelésének teljesítését elodázta, ami által felperes oly kárt szenvedett, mely a heti 2%-os kártérítést többszörösen meghaladta, minthogy továbbá jogszabály az, hogy a késedelmes és a perben alaptalanul védekező adós felelős a koronaromlás okozta kárért és minthogy végül az 1923:XXXIX. tc. 5. §. második bekezdés nem zárja ki a heti 2%-nál magasabb kár megtérítését, az elsőbírói ítéletet megváltoztatni és alperest marasztalni kellett».

— **Valorizálás.** 1. Az örökhatározó a kötelesrészre jogosítottak igényeinek sérelmével életében elajándékozta vagyona jelentékeny részét. A kir. Kúria kimondotta, hogy «amennyiben az ajándékozás és a kötelesrész megállapítása közé eső időben az általános gazdasági viszonyok változtak, különösen a pénz értéke feltűnően csökkent és az elajándékozott vagyonnak az értéke ennek folytán nagymértékben emelkedett, a kötelesrészre jogosultnak kötelesrésze megfelelően felemelendő. A felemelés mértékénél legmegfelelőbb kiindulási pontul az elajándékozott vagyonnak és a hagyatéknak is jelenlegi értéke szolgálhatna akként, hogy abból az általános gazdasági viszonyok változásától független értékemelkedés leszámíttassék és a kötelesrész az ekként előállott különbözet alapján ellenérdekű felek mindegyike méltányos érdekeinek figyelembevételével állapíttassék meg. Az adott esetben ez a megoldás azonban nem áll rendelkezésre, mert a mai érték megállapítására a

perben adat nincs és annak becsü útján való megállapítása a felekre aránytalan költséget róna és a per elhúzóására vezetne. Ezért a kir. Kúria a szintén megbízhatónak mutató az a másik megoldási módot fogadta el, hogy a kötelesrésznek az ajándékozásakor volt értéket... aranyértékáron emelte fel». (P. I. 359/1923.)

2. Az a körülmény, «hogy a pénznek a rendkívüli gazdasági viszonyok folytán bekövetkezett értékromlása miatt a kötelesrész pénzben kifejezve nem fedti azt a valóságos követelést, ami a kötelesrészt jogosan megilleti, nem szolgálhat jogalapul a kötelesrész természetben való kiszolgáltatására, mert ha a pénz vásárlóerejének csökkenése folytán az egyéb tárgyak értéke emelkedik, úgy a kiegyenlítés a kisebb értékű pénz nagyobb összegével történhetik, anélkül, hogy csorbát szenvedjen az a jogszabály, hogy a kötelesrész a hagyatéknak az örökhatározó halálakor volt értéke alapján állapítandó meg». A kötelesrésznek ilyen alapon való kiszámításánál azonban a méltányosság megköveteli, hogy az ingatlan természetes értékemelkedéséből előálló értékfelet az örökös maradjon, míg a pénzérték leromlásával járó hátrány arányosan érje mindegyik felet. (P. I. 3341/1922.)

Irodavezetői állást keres 12 év óta önálló ügyvéd. Szíves megkeresések «Irodavezető» jellegre kiadóra kéretnek. 17697

Kartársak helyettesítését, eljárásainak ellátását **vállalja** Budapesten bejegyzett, gyakorló **ügyvéd,** aki telefonnal és írógéppel rendelkezik, a német nyelvet tökéletesen bírja és a francia és angol nyelvben is jártas. Közelebbit 84—01 telefonszámon. 17696

30 éves, vidéki és fővárosi ügyvédi gyakorlattal bíró agilis ügyvéd, jó forgalmú ügyvédi irodába társul belépne vagy ugyanilyet leszámolásra átvenne. Cím a kiadóhivatalba. 17690

Átadom nagyforgalmú falusi irodámat, esetleg lakással együtt. Cím a kiadóban. 17695

Fiatall ügyvéd, több nyelven beszél, társulna, esetleg alkalmazási jogviszonyba lépne. Cím a kiadóban. 17694

Horvátország területére szóló megbízásokat elvállal és teljesít, dr. Fischer Lav zágrábi (Palmočičeva ul 26.) ügyvéd, a magyar nyelv tolmácsa. 17692

Keresztény, nőtlen ügyvéd belépne helyettesként ügyvédi vagy közjegyzői irodába, esetleg ügyvédi irodát átvenne. Ajánlatot kér «Erdélyi» jelige alatt a kiadóhivatalba. 17693

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST 17662

Szobáink városi és interurban
telefonberendezése elkészült
Fürdőszobás, hideg-melegvízes
és szerényebb olcsóbb szobák
Jogászok találkozóhelye

Dr. FISCHER ARTUR hites tolmács irodája

V., Koháry-u. 2—4. sz.
Telefon 163-60 17661
Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

Mindennemű
**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.
Árajánlattal készséggel szolgálunk.

SZOBOTHA DEZSŐ hites tólt tolmács irodája 17661a

V., Koháry-utca 2—4. sz.
Telefon 163-60

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: A B-listás igazságügy. — *Dr. Almási Antal* egyetemi magántanár, budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Ingatlan döntvények. — *Sorix*: A polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosítása. — *Dr. Szende Péter Pál* budapesti ügyvéd: Egyes főbb kérdések a k. f. t.-jog köréből tekintettel a tervezetre. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 3. ív.

A B-listás igazságügy.

Ausztriában megszüntették az igazságügyminisztériumot és annak funkcióit a kancellárra bízták. Történt pedig ez az állam szanalásának szükségdiktálta okaiból. Ezzel azt mondták ki, hogy az állam leginkább mellőzhető terhe az igazságügy. A császári burg homlokzatára rá van írva: Iustitia regnorum fundamentum, de ezt régebben sem vették ott mindig komolyan. Pedig, ha már egyszer utópiákba kellene elmerülni, inkább el lehet képzelni államot, ahol semmi másnak és csak az igazságügynek van vezetője és irányítója.

Ez a nagy osztrák reform bennünket csak annyiban érdekel, hogy nálunk is az igazságügy az életbenlétnek már alig észlelhető tüneteit árulja el. Félni kell, hogy maholnap elnyeli a feledés. Ez a minisztérium, mely tudás és szorgalom dolgában a legkiválóbb erőkre támaszkodott, mely dísz volt egész állami életünknek, mintha valami kárhuzatos varázs áldozata volna. Legszajátosabb terrenumát elkobozták és elvették szavának súlyát. A legfontosabb jogi problémák, melyek megoldása mély szakismeretet igényel, dilettánsok kezébe kerültek. Elöljár a pénzügyminiszter, aki kereskedelmi és magánjogi kérdésekkel kísérletezik, azután jön a népjóléti és a földművelésügyi miniszter. Nem is szólva a belügyekről, ahol a bíróságok feletti felügyelet már határjárás szükségessé.

Mindennek természetesen következményei vannak. A legsürgősebb kérdések nem találnak megoldást. Olyan állapotok szemlélői vagyunk, melyek normális körülmények közt a jogászvilág felháborodását provokálnák. De a jogászvilág anyagilag és lelkiileg annyira ki van merülve, hogy már csak a csendes szenvedésre van benne erő. Az igazságügy benuhátsága elviselhetlen munkaterhet rak a bírói karra, mely alatt előbb-utóbb össze fog roskadni. Hiába tépik széjjel a jogszolgáltatás alaki garanciáit, hiába török össze a kollégiális bíraskodás értékes kereteit, anyagi jog nélkül nem valósíthatók meg a jogszolgáltatás céljai. Nem lehet a bírótól követelni, hogy egyes érdekkollíziók elintézése alkalmával a törvényhozás összes feladatait is megvalósítsa. Amint a jogkérdések bizonyos típusai előállanak, törvényhozási szabályozásra van szükség. Mert igazi egységet csak törvény nyújthat, csakis az abban kifejezésre jutott megmásíthatatlan állami akarat alkalmas visszazsorítani egyesek kísérletezéseit és lehetetleníteni a pertömegeket. Ezenfelül a kérdések összefüggő jellege erősen elmosódik az önmagára utalt bírói gyakorlatban és az esetek atomisztikus kezelése beteges jogbizonytalanságot idéz elő.

Törvénykezési bajaink túlnyomó része arra vezetendő vissza, hogy igazságügyi kormányzatunk minden téren nélkülözteti az iniciatívát. A magánjog terén ma az uralkodó kérdés a valorizáció, mely természeténél fogva a jog birodalmába tartozik. Kötelmi-, család- és öröklésjogi vonatkozásai oly szembetűnőek, hogy csakis abnorman észjárás teheti ezt vitássá. És mégis azt látjuk, hogy a pénzügyminiszter úr tette rá kezét e témára és igéri a törvényjavlat előterjesztését néhány év óta. Elég kegyes koncedálni, hogy

igazságügyminiszter véleményét is kikéri majd. Vajjon mit várhatunk ettől a javaslattól? Mindent, csak nem az igazság megvalósítását. És ez nem is lesz meglepő, mert a valorizációnál ha nem is vonjuk kétségbe, hogy közgazdasági és pénzügyminisztériumok is tekintetbe veendőek, az alaptónusnak bele kell illeszkednie a jog harmóniájába. Ezt pedig semmiféle pénzügyminiszter sem valósíthatja meg, mert politikai helyzeténél fogva a legkülönbözőbb érdekkörök és pártok befolyásának, az egoizmus megfékezhetlen ostromának van kitéve. Ellenben az igazságügyminiszter oly fundamentumon helyezkedhetik el, mely kizár minden politikai aláaknázást. Az ő elve csak az lehet: *suum cuique tribuere!*

A valorizációnak egyik részét bíróságaink imponáló alapossággal, körültekintéssel és a méltányosság követelményeinek megfelelően feldolgozták. Ez a kép az, mely az összeomlás után keletkezett jogviszonyok körébe esik. A césurának túlsó részén azonban már sok ingadozás mutatkozik, ami érthető is, mert itt világos törvényhozási intézkedésekre volt szükség. El kell ismernünk, hogy utóbbi időkben itt is örökösödési, családjogi és egyes kötelmijogi kérdések tekintetében a gyakorlat elszántan utat tör magának. Egészen kétségbeejtő a helyzet ott, ahol állandó vagyonbefektetés jellegével bíró tőkék valorizációja forog kérdésben. Itt még a korona-korona ostobasága grasszál. Érthetetlen, hogy hogyan állhatott elő e jogtéren az a képtelenség, hogy a jó koronákat nem valorizálják, a súlyedő rossz koronákat pedig finom aranymérlegre teszik. Mintha a háború óta a jog terén a logika elvesztette volna uralmát.

Az igazságügy érvényesülését más tekintetben is nélkülözzük. Azt a kaoszt, amelyet az infláció a kereskedelmi mérlegeknél előidézett, meg kell szüntetni úgy, hogy a kereskedelmi törvény intézkedései e tárgyban ismét érvényesüljenek. Ezt az épen nem komplikált operációt a mérlegvalódiság helyreállításának jelszava alatt ismerjük. Jogász számára itt vajmi kevés nehézség áll elő. A pénzügyi kormányzat kezei közt az idevonatkozó munkálatok megdöbbentő fejtelenség képét mutatják. Először józanul a Németországban oly fényesen bevált szabályozást követték, de azután bizonyos pénzügyi körök vétóval éltek. Azonnal megfordultak a hivatalos meggyőződések és most jön egy rendelet, mely koreszülöttség dolgában felülmúl mindent, amit eddigél megbámolni alkalmunk volt. Miután az aranymérleg és a felértékelés hívei megegyezni nem bírtak a kádi kényszeregyességet diktált. Lesz felértékelés és kötelező aranymérleg, továbbá felértékelés és fakultatív aranymérleg. És lesz már nem fakultatív, mert kikerülhetetlen könyvelői agyrázkódtatás.

A jogászvilág várva várja azt a pillanatot, mikor az igazságügyminiszter úr ráeszmél hivatására. Dobja félre a neki insziunált mellékbeavatkozó szerepét, ne hallgasson azokra, akik a fiánc tudományok magaslatáról diktálnak és nem képesek megérteni, hogy az állami életnek nincsen erősebb oszlopa — az igazságnál.

Dr. König Vilmos.

Ingatlan döntvények.

1. A háború előtt ingadozásnak éreztük volna, ha legfőbb bíróságunk valamely jogi kérdésben rövid időn belül jogegységi döntvényt teljes-üléseivel korrigált volna és csakhamar ugyanazt a jogtételt ismét csak teljes-ülés elé kívánta volna vinni.

Ma pedig igen természetesnek találjuk, hogy alig két év után újra ad melius informandum Curiam elé kerül a 24. számú jog-

egységi döntvényt hatályon kívül helyező 86. számú teljes-ülési határozat.

Természetesnek találjuk, mert annak a hatalmas gazdasági erőhullámnak, amely az utolsó évek politikai és egyéb viszonytagai között rajtuk végig vonul, legérzékenyebb és legmegbízhatóbb árammérőt mégis csak a Kúria bölcsessége és hagyományai által sugalmazott döntvényekben látjuk.

Napjainkban tehát a kúriai döntvények eltéréseit és elhajlásait tudatos fejlődés felé való törekvésnek lehet és kell tekintenünk.

Épen ezért azonban ily elhajlás észlelésénél mindig azt is kell kérdeznünk, vajjon az a fejlődés mily irányát jelöli ki, vajjon az új döntvény a fennálló jogot a változott gazdasági és egyéb viszonyoknak megfelelően alkalmazza-e, avagy, ha új jogtételt tartalmaz, vajjon ez más lényeges jogszabályok változása nélkül fenntartható-e vagy sem?

Szabadjon az alábbiakban e kérdéseket a 26. és 27. jogegységi határozat szembehelyezése útján az ingatlanjog tekintetében is felvetnem.

2. A 26. sz. jogegységi határozat kiindulási pontja, hogy az ingatlan tulajdon törvényénél fogva a tulajdonoshoz oly erősen kapcsolt vagyoni jogosultság, amely rohamosan változó gazdasági viszonyaink között a változás előtti optiós szerződésekkel szemben is megvédendő. Szerinte az ingatlan-elidegenítési szerződés teljesítése a változott gazdasági viszonyok okából gazdasági lehetetlenülés címén az esetre is megtagadható, ha az opcióval élni akaró vevő az ügyletet a változott gazdasági viszonyokba be akarja illeszteni, ha oly vételárat kész is fizetni, amely az ingatlan jelen gazdasági értékével egyenlő.

A jogegységi döntvény indokolása szerint ennek legfőbb oka, hogy az ingatlan ma «megbízható (reális) értéket képvisel», a pénz pedig nem.

Ne kerüljük ennek a helyzetnek pontos jellemzését. Valljuk be, hogy ez csak óvatosabb kifejezője annak az elvnek, amely szerint az ingatlan nem oly mértékben könnyed forgalomra szánt jószág, mint más, hogy az nem kommerciális árú.

Ekként a 26. sz. jogegységi döntvény tulajdonképpen annak az elvnek gyakorlati alkalmazása, hogy az ingatlan vételre vonatkozó szabályok mások, mint a kereskedelmi vételre vonatkozók.

A 26. döntvény a kereskedelmi törvény 262. §. általános jogszabályát az ingatlan vételre alkalmazza. A 27. számú ellenben abból a helyes megállapításból, hogy a kt. 336. §-a nem mint különös kereskedelmi jogszabály szerepel az 1875. XXXVII. tc.-ben, jut el ahhoz — a szerény nézetem szerint aggályos — eredményhez, hogy nemcsak kereskedelmi árú, hanem bármely ingó, vagy ingatlan dolog vétele tárgyában is a jogügylet már azzal jön létre, hogy a felek pusztán úgy a vétel tárgyára, mint az árra nézve is megegyeztek.

A 27. sz. döntvény tehát a vételi szerződés létrejötté tekintetében a kereskedelmi vételt az ingatlanra vonatkozó köztörvényi vétellel egyenlőnek veszi és ennek következményeit az utóbbi alakszerűségeire is levonja.

Úgy tetszik, hogy a két döntvény merőben eltérő nézőpontból indul ki és egymással meg sem férő joghatáshoz jut el. Ha az ingatlan adásvétel létesülte a kereskedelmi vételével azonos, akkor a kettőnek gazdasági lehetetlenülés címén való hatálytalansítása sem lehet különböző, akkor belső ellentmondást kell látnunk abban, hogy az ingatlan adására irányuló szolgáltatás teljesítését az erre jogosult a vételár gazdasági beillesztésével, ha úgy tetszik valorizációjával se kényszerítheti ki, a kereskedelmi vétel teljesítését pedig igen.

Az eltérés, szerény nézetem szerint, félreismerhetetlen és kérdéses csak az lehet, vajjon a 26. vagy 27. sz. jogegységi döntvény kiindulási pontja felel-e meg jobban a fennálló jognak, vagy a gazdasági követelményeknek.

3. A 27. számú jogegységi döntvény a kereskedelmi jogiével megegyező magánjogi szabálynak tekintti, hogy a vétel a tárgyára és annak árára vonatkozó megegyezéssel létesült.

Ez kétségtelenül igaz ugyan, de — úgy tetszik — mégsem a teljes igazság és nem is elegendő ahhoz, hogy az ingatlan adásvételt is pusztán az ingatlanra és annak árára szorító megegyezéssel befejezettek tekintsük.

A köztörvényi magánjog ugyanis az ingatlan vételt csak tetelesen szűkebb mérvben engedi át a felek ügyleti autonómiájának, mint a kereskedelmi.

Ebből folyik az is, hogy nem naturalia, hanem igenis essentialia negotiának tekint számos oly akaratnyilvánítást is, amelyet az alaktalan és tartalmilag korlátlan kereskedelmi vételnél a felek szabad és ellen sem őrzött megegyezésébe utal, de az államilag ellenőrzött és alakszerű ingatlan-vételnél az állam és az adásvétel fölött döntő bíróság ellenőrzése alá helyez.

4. A tekintetben, hogy az ingatlan-vétel írásbeli alakszerűséghez fűződjen, ma nálunk nincs véleményeltérés. A fölött azonban, vajjon az ingatlan-vétel ily nagyfokú állami ellenőrzése és irányítása indokolt-e, vajjon az nem ütközik-e a modern magánjog alapelveibe, a nézetek nagyon is szerteágazók.

De ez mitsem változtat azon, hogy a mai jogszabályok mellett fokozott mértékben áll, mi az ingó és ingatlan dologi jogok tartalmi különbségéből amúgy is folyik,¹ t. i. hogy az ingatlan sokkal szűkebb és sokkal egyénisebb tartalommal tárgya az adásvételnek mint az ingó, hogy tehát az előbbire vonatkozó megegyezés sem létesülhet pusztán az ár és az ingatlan telekkönyvszerű, vagy egyébkénti megjelölésével.

5. De vajjon az ingatlan csakugyan annyival szűkebb mértékben tartozik-e a felek ügyleti autonómiája alá, hogy a terhekre, a birtok átadására, a vételár törlesztésére vonatkozó kikötések² diszpozitív szabályokkal sem pótolhatók, hogy ezeket is az ingatlan-eladás esszenciáljának kell tekintenünk?

Azt hiszem ez alig lehet kétséges.

Akkor, amidőn az összes mezőgazdasági és számos beltelki ingatlan tekintetében³ nem csupán hatósági ellenőrzésre, hanem az ingatlanhoz jutó jogutód személyének rátermettségére és alkalmaságára tételes szabályoknál fogva nagyon is⁴ ügyet vető hatósági jóváhagyásra szorulunk, amidőn az állam az árverési vételt is hatálytalansító,⁵ elővásárlási,⁶ megváltási,⁷ parcellázási,⁸ haszonbérlet megváltási⁹ beavatkozási joggal rendelkezik, legalább is az ez alá eső ingatlanok visszerhes elidegenítése tulajdonképpen a tiszta magánjog keretéből ki is vált és magánjogi formákban bár, de valójában közigazgatási jelleget öltött.

Ma tehát lényegileg az összes állami beavatkozás alá eső ingatlan-vételek, vagyis az egész ország szempontjából az adásvételi szerződések hatalmas többsége az eladó jogköréből annak akarata ellenére nehezebben kiváló és a vevő jogkörébe a felek

¹ V. ö. «A dologi forgalom» c. munkám 77—79. oldalait, továbbá «Ungarisches Privatrecht» c. munkám II. k. 29—31. oldalait.

² 475—477. számú «Elvi Határozatok» Szladits szerint (Jogt. Közl. 1925. évi 8. szám: «Az ingatlan adásvételi tartalmi kellékei» c. cikkében) a Kúria annak kimondásával, hogy e kellékek a szerződés lényegéhez tartoznak, a szerződési akarat komolyságát tanúsító körülményeket az ügylet érvényességéhez szükséges tartalmi kellékekkel tévesztette össze. Ily vaskos tévedés azonban — úgy tartom — teljesen ki van zárva. És pedig annál inkább, mert saját gyakorlatomból is tudok oly döntésekről, amelyekben K. a birtok átadására vonatkozó diszpozitív szabály alkalmazásba vételét a tábla döntésével szemben azzal tagadta meg, hogy ez az ügylet lényegéhez tartozik.

³ 1920: XXXVI. tc. 1. §. 1. bek. és 2. §., 1924: VII. tc. 2. §. stb.

⁴ 1925: VIII. tc. 27. §.

⁵ 1920: XXXVI. tc. 16. és köv. §§., 1924: VII. tc. 6. és 7. §§.

⁶ 1920: XXXVI. tc. 27. és köv. §§., 1924: VII. tc. 8. és 9. §-ai.

⁷ 1920: XXXVI. tc. 54. és köv. §§.

⁸ 1920: XXXVI. tc. 49. és köv. §§.

⁹ Különösen a 23. §., amely nyilván abból indul ki, hogy az egész szerződés okiratba került, ha nem is abba, amely a telekkönyvi hatósághoz beadatott. Az 1924: VII. tc. 6. §-a is «az elidegenítő jogügyletről szóló okirat egy példányáról» rendelkezik és egész természetesnek tekinti, hogy az okirat az egész ügyletet tartalmazza. Ellenészetben a visszaéléseknek (titkos kijátszási kikötések stb.) tág tere nyílik.

Kiemelendőnek tartom azt is, hogy Szladits ama felfogását, amely a naturalia negotii alaktalan megkötését épen csak az ingatlan eladásoknál tartja megengedhetőnek (i. h.) szintén nem oszthatom. Az ingatlan eladásoknál a szövegben kifejtettek szerint minden ok megvan arra, hogy az alakszerűségi szabályokat lehetőleg kiterjesztő módon értelmezzük. Be nem látható, miért legyen ép oly alakszerű ügyletnél alakszerűtlen naturale is kiköthető, amelynél az alakszerűség az ügylet tárgyára vonatkozó forgalomképesség megszorításának egyik eszköze. Az alakszerűtlen naturale kiköthetése tehát vagy minden alakszerű ügyletre áll, vagy pedig az ingatlanügyleteknél sem foghat helyet, de nem tudnék okot arra, miért fogadjuk el azt helyesnek és megengedhetőnek kizárólag és csakis az ingatlan-eladásoknál.

megegyezése dacára is csak nehezebben bejutó jogokat létesítenek. Még pedig csupán látszólag ügyleti alapon, valójában azonban szerződési előzmények után közigazgatási elbírás alá eső jóváhagyás vagy állami beavatkozás alakjában jelentkező privilégium útján.

Amíg azok a törvényes és rendeleti szabályok, amelyeken az állam ily hatalmas, az ingatlan-adásvétel magánjogi jellegét valósággal elnyelő, de azt legalább is másodrangú jelentőségűvé lezállító beavatkozási joga alapul, hatályosak, addig az ingatlan-adásvétel és a kereskedelmi vétel összhangzatos voltából kiindulunk — meggyőződésem szerint — nem lehet.

Nem lehet belőle kiindulunk, mert a kereskedelmi vétel ma nagyjából — ha szabad magamat így kifejeznem — már újból és egészben a kereskedelmi és az a fölött lebegő általános magánjog ügyleti elveit követi, holott az ingatlan-adásvétel nem csupán nem vetette le, de sőt, még sokkal nagyobb mértékben burkolódzott be közigazgatási jogi takarójába, mint a háború alatt tette volt.

De nem is célszerű a két vétel összhangjából kiindulunk, mert annak a privilégiumnak a tartalma és terjedelme, amelyet az ingatlanszerzés hatósági jóváhagyása a vevőnek megad, úgyszintén annak a visszerthes megváltási, elővásárlási, igénybevételi stb. jognak tartalma és terjedelme, amellyel az állam a vevő jogaiba lép, vagy amellyel abba maga helyett mást belehelyez, a felek közötti adásvételi szerződés összes, nem pedig csupán annak esszenciális rendelkezéseitől függ.

6. Az 1920: XXXVI. tc. 77. §-ában foglalt törvényes rendelkezés hatálybalépte után — úgy tetszik, még a földbirtok-törvény egyéb rendelkezéseitől el is tekintve a 4420/1918. M. E. sz. rendeletben az ingatlanokat elidegenítő jogügyletek és az azokat előző megegyezések érvényességéhez megkívánt okirat alatt, illetve a jogügyletnek okiratba foglalása alatt mást, mint a teljes jogügylet okirathoz foglalását, nem érthetünk.

A földbirtokreformmal kapcsolatos anyagi jogi megszorítások az ingatlanok elidegenítési lehetőségeit, annak magánjogi forgalomképességét erősen szigorították.

E szigorítás az ingatlan-adásvétel egész tartalmának erős állami ellenőrzés alá helyezésében nyilvánult. Ez pedig — úgy tetszik — hatályosan csakis abban az esetben gyakorolható, ha a szerződés egész tartalma írásba foglalandó. Épen ezért az 1920. évi XXXVI. tc. hatálybaléptével a 4420/1918. M. E. sz. rendelet alak-szerűségi szabályainak jelentősége íziben megváltozott és cessante ratione e rendelet keletkezési története és eredeti nézőpontjai az ingatlan-adásvételek írásbafoglalásának mai terjedelmére — szerény véleményem szerint — többé nem irányadók.

Mindent összevéve: a 26. sz. jogegységi döntvény inkább a rendes magánjogi és forgalmi viszonyoknak a 27. pedig az ingatlanok elidegenítésére nézve ma fennálló gazdasági viszonyoknak és a ma hatályos kivételes magánjogi szabályoknak felel meg. A kettő két eltérő irány felé mutat. Egymás mellett a gyakorlatot alighanem megoldhatatlan nehézségek és kétségek elé fogják állítani.

Ezek eloszlását a 26. sz. jogegységi határozat szellemében új teljes-ülési határozat tenné lehetségessé. A 27. sz. jogegységi határozat szellemében persze csupán a háború előtti régi állapotot ismét megközelítő törvényhozási intézkedések, amelyekre azonban belátható időn belül nem igen van kilátás. *Dr. Almási Antal.*

A polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosítása.

(1925: VIII. tc. 1—22. és 60. §§.)

Ennek a törvénynek az a célja elsősorban, hogy törvénybe foglalja a perrendtartásnak azon módosításait, amelyeket törvényi felhatalmazással kiadott rendeletek léptettek életbe. Ezt a rendeleti jogszabályoknak az 1922. évi XVII. tc. 6. §-ából következő elmulása tette szükségessé. De vannak a törvénynek új intézkedései is.

A törvényszék ma is első fokon általában mint egyesbíróság jár el az 5210/1923. M. E. sz. rendelet alapján. Most a törvény rendeli el, hogy: «a kir. járásbíróság, valamint első fokban a kir. törvényszék polgári peres és nem peres ügyekben mint egyesbíróság jár el.» A kir. ítélőtábla ma is háromtagú tanácsban határoz

a 2779/1916. M. E. sz. rendelet alapján. Most a törvény rendeli el, hogy «tanácsa az elnökön kívül két bíróból» alakuljon. Ezen szervezeti szabályoknak új fogalmazásával a Pp. 54. és 55. §-ai hatályukat veszítik, helyükbe, így mondja a törvény, lépnek az új rendelkezések.

Az egyesbírói hatáskörnek a kiterjesztését a törvényhozó nem kívánja azonban állandósítani. A nemzetgyűlés igazságügyi bizottságának javaslatára a törvény úgy intézkedik, hogy «1. §-ának hatálya életbelépésétől számított három év elteltével megszűnik».

Ennek a rendelkezésnek a beiktatásánál kellemetlen törvényszerkesztési hiba esett, amint az könnyen megtörténhetik az ilyen utólagosan a tervezetbe toldott intézkedéseknél. A módosításnál az volt nyilván a szándék, hogy három év után ismét a Pp. rendelkezései lépjenek életbe, de ez kimaradt a szakaszból. Már pedig csupán azért, mert az 1. §. hatályát veszti, nem lesz újból hatályos a Pp.-nek az ezzel a szakasszal kifejezetten hatályon kívül helyezett 54. §-a és különösen nem a törvényszéki tanácsbíráskodásról rendelkező 55. §., amelyet az új törvény 2. §. helyez kifejezetten hatályon kívül. A helyzet ekképpen az, hogy a három év elteltével nincs törvényes intézkedés arról, hogy a kir. járásbíróság és első fokon a kir. törvényszék miképpen jár el.

Ha a most tárgyalt intézkedés szerves része volna a törvénynek, akkor a törvényszéki társasbíráskodás helyreállításával hatályon kívül helyezte volna a törvény 3. és 19. §-ait, amelyek a törvényszéki egyesbírák eljárását szabályozzák, mert e szakaszok feleslegessé válnak és 9. §-át, amely a Pp. hetedik fejezetét helyezi hatályon kívül, mert a törvényszéki elsőfokú társasbíráskodás helyreállításával az előkészítő eljárásra ismét szükség lesz.

A törvényben nincs intézkedés, 6. §-aival szemben, arról sem, hogy az újra alakuló tanácsoknál jegyzőkönyvet kell alkalmazni és 7. §-ával szemben, hogy a jegyzőkönyvet feleknek nem kell aláírni.

Mindez csak azért nem nagy baj, mert amúgy sem valószínű, hogy a törvényszéki társasbíráskodás a három év elmúltával helyreáll. A törvényszakasz hatályát előreláthatóan törvény fogja meghosszabítani. Ha pedig akkor, vagy később eljönne a törvényszéki elsőfokú tanácsok helyreállításának ideje, a megesselt hiba egy törvényszakasszal kijavítható lesz.

Az elsőfokú általános egyesbíráskodás fenntartásáról egyebet szólni felesleges. Elvi hívei, akik a társasbíráskodásnál jobbnak tartanak, kevesen vannak. A legtöbben megegyeznek viszont abban, hogy leginkább elfogadható azon egyszerűsítő javaslatok közül, amelyeket az államháztartás helyzetéből folyó takarékosági kötelezettséggel indokolnak. Takarékoságra pedig valóban szükség van. Az is bizonyos, hogy a törvényszéki bifurkáció rossz volt. A tapasztalatok után aggodalomra legfőképp bírónevelési szempontok adhatnak okot.

A törvénynek az a 6. §-ában foglalt intézkedése, amelyre az előzőkben már utalás történt, azt mondja ki, hogy: «a tárgyalásnál a lehetőséghez képest jegyzőkönyvet kell alkalmazni». Ez azt jelenti, hogy a Pp. 243. §-ával ellentétben az elsőfokú törvényszéki eljárásban, mint eddig a járásbíróságban, sem kell mindig jegyzőkönyvet készítenek működni. A gyakorlatban ez egyhamar azt is jelentheti, hogy a jegyzőkönyvvezető alkalmazása kivételes. Öreg hiba, amikor a tárgyaló bíró maga vezet jegyzőkönyvet, amikor értékes munkaerejét erre pazarolják. A jelszó évek óta az, hogy a bírót mentesíteni kell a nem bírói munkától, különösen a felesleges írástól. Az új szakasz élő veszedelem, hogy takarékoság látszatával, de tényleg pazarlással, elmerült ebben a nem bíróinak való munkában.

A másik szakasz, amelyre utalás történt, mint novumot azt rendeli, hogy a jegyzőkönyvet az elsőfokú törvényszéki eljárásban a felek is aláírják. Ez ellen nem tehető kifogás, sőt helyes lett volna annak az elrendelése is, hogy a tanu meg a vallomását írja alá és pedig nemcsak az elsőfokú törvényszéki, hanem a felbbezési eljárásban is.

A törvény 4. §-a az előkészítő iratok felesleges áradatának korlátozását célozza, amikor új szabállyal feleknek egy-egy iratán felül újabb előkészítő iratot bírói engedélytől tesz függővé. Ez az intézkedés megerősíti a bírói pervezetést.

Az előkészítésnek megengedése a járásbírói eljárásban, amelyről az 5. §. rendelkezik, indokolt. Az előkészítés előmozdítja az ítélkezés alaposágát és gyorsítja a tárgyalást; némiképpen segít a jegyzőkönyvvezető hiányán is.

A törvény 10. §-ának intézkedése, amely a kiküldött és megkeresett bíró előtt folyó tanukihallgatást szaporítja, már sok vitára adott okot.

Kétségtelenül csökkenti a közvetlenséget, kétségtelenül takarékoság diktálta intézkedés, de, fájdalom, a takarékoság követelményei nem maradhatnak figyelmen kívül.

Felek, a Pp. 410. §-ának az új törvény 13. §-ába foglalt módosítása folytán, az ítélethozatal előtt is kijelenthetik írásban, hogy a fellebbezéstől kölcsönösen lemondanak. E szabálynak volna talán némi gyakorlati jelentősége akkor, ha a lemondást az eljáró bíró személyére korlátozhatnák. A bizalom csak a személynek szólhat s amíg a feleket a bíróváltozás lehetősége fenyegeti, nem várható tőlük ily nyilatkozat. Mai formájában ez az intézkedés ép oly kevésbé gyakorlati, mint az egyesbíró választásának megengedése volt a tanács helyett a 3329/1920. M. E. és 10,417/1922. M. E. számú rendeletekben.

A törvény 12. §-ában azon esetekre, amelyekben az elsőfokú ítélet ilyen a jogorvoslatról történt előzetes, avagy az ítélet után kijelentett utólagos lemondás folytán jogerőre emelkedett, ítélet-szerkesztési könnyítéseket ad. Elég a megállapított tényeknek és az alkalmazott jogszabálynak rövid összefoglalása. A jogerő terjedelme megállapításának szüksége kizárta azt, hogy az indoklás egészen elmaradjon. Kívánatos lett volna, hogy valamennyi ítélet megrövidítése érdekében valamely általános intézkedés történjék. Igaz, hogy nehéz a szabályt megalkotni és érthető, ha a törvényhozó a bíró művészetére bízta, hogy a szükségest el nem hagyva terjedés nélkül adja okát döntésének.

A 14. §. az előzetes végrehajthatóságnak bizonyos mértékű kiterjesztését tartalmazza a balesetből származó kártérítési járadékok fizetésére szóló marasztalásnál.

A 15. §. a szünetelő pernek felvételét négy hónapra zárja ki és eldönti azt a régi vitát, vajjon a három évig szünetelő per felvehető-e újból; eldönti helyesen úgy, hogy a három év leteltével új határnap kitűzését kérni nem lehet.

A felebbezés körében a 17. §-nak új és helyes rendelkezése az, hogy a tanács elnöke, vagy tagja előadja a pert. Ez az intézkedés hozzá fog járulni a per menetének egyszerűsítéséhez és gyorsításához és a feleket felszólalási joguktól nem fosztják meg.

A 18. §. arra ad módot, hogy bizonyos esetekben az elsőbíró ítélete ellen a fellebbezés elhagyásával felülvizsgálattal élhessen a fél, akinek ellenfele ehhez hozzájárult. Ennek az intézkedésnek a gyakorlati jelentősége kétes. A perlekedők nem szeretnek lemondani fórumokról és a sokszor perhúzó alperesek nem szívesen rövidítik meg a pert.

A 20. §. tartalmazza az ítélobíráknak és ügyészeknek a választott bíróságokban részvételtől eltiltását s az ehhez fűződő átmeneti intézkedéseket. A 21. §. a régi perekről szól. A 22. §. a tengerészeti ügyekben eljáró bíróságoknak hatáskörét állapítja meg úgy, amint azt a 10417/1922. M. E. sz. rendelet 5. §-a már megállapította.

A törvény perrendi részének ez az áttekintése meggyőz arról, hogy a törvénynek ez a része lényegesen jobb, mint az 1922. évi tervezet volt. A törvény ezt a dicséretet főleg avval érdemli meg, ami a tervezettel szemben elmaradt belőle. Így nincs benne a járásbírói eljárás szabályainak kiterjesztése a törvényszéki egyesbírói eljárásra, hanem megmarad a Pp.-ben szabályozott normális eljárás az elnök és a tanács hatáskörének egy személyben egyesítésével. És nincs a törvényben a Pp. 498. §-ának az a megszorítása, amely az elsőbírósnál fel nem hozott tényeknek, bizonyítékoknak és keresetváltoztatás nélkül új jogoknak a fellebbezési eljárásban érvényesítését csak akkor engedi meg, ha a fél valószínűvé teszi, hogy az elsőbírósnál hibáján kívül nem élt vele. Úgy látszik a bírálatok nem hiába hangoztak el. (V. ö. A polgári perrendtartás novellájának tervezetéről: 2. és 6. Jogtudományi Közlöny 57. évf. 178. o.) Ami a törvényben új perjogi intézkedés, az — a jegyzőkönyvvezetés új szabályozásának kivételével — elfogadható. A 20. §. bírálatát nem tartozik ebbe a keretbe. A törvényben a legörvendetesebb az, hogy nem tartalmaz lényeges változtatást a mai joggal szemben, legalább abban az alakjában, amelyben a rendeletekben foglalt módosításokkal alkalmaztatik. Örvendetes, hogy nagyjában és egészében megővta a magyar perjog nagy mesterének, Plósz Sándornak alkotását.

Sorix.

Egyes főbb kérdések a k. f. t.-jog köréből tekintettel a tervezetre.

I.

Régi becsületbeli adósságot kíván törleszteni a magyar törvényhozás a *korlátolt felelősségű társaságról* szóló törvény alkotása által.

A KT. életbelépte óta ötven év telt el, s ma már ez az egykoron jó-rossz törvény, mint oly sok más tekintetben, a társasági jog terén is revizióra szorul. (A részvénytársasági jogunk gyökeres reformja elkerülhetetlen, mégha a mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet néhány a részvényjog körébe vágó toldó-foldó rendelkezést tartalmaz is.) Csak helyeselni lehet azonban, hogy a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény életbeléptetését nem akarják ad calendas græcas, vagyis a KT. általános reviziójáig, kitolni, hanem mielőbb megvalósítani. Legalább erre enged következtetni, hogy a sajtó és az érdekképviseletek megkapták a nevezett törvény tervezetét.

A KT. 61. §-a taxatív felsorolja a kereskedelmi társaságokat:

1. a közkereseti —
2. a betéti —
3. a részvénytársaságot és
4. a szövetkezetet.

A szövetkezettől eltekintve kereskedelmi jogunk két főtipust ismer: a közkereseti társaságot, melynek általában kevésszámú tagja van, s melynek tagjai korlátlan, egyetemleges, közvelen és feltétlen felelősséggel tartoznak a társaság hitelezői irányában; s a részvénytársaságot, mely a nagy tőke-koncentráció katexochen típusa, s melynél a társasági tagok — kiket részvényeseknek nevez a törvény — «a társaság céljához és annak kötelezettségeihez egyébbel, mint a részvények névértékének az alapszabályok által meghatározott befizetésével járulni nem tartoznak». (KT. 168. §.) Hiányzik eleddig azonban társasági jogunkban az a társasági alakzat, mely az individualisztikus társasági forma előnyeit, a korlátolt felelősség nyújtotta gazdasági lehetőségekkel hozza összhangzásba. Tapasztalati tény, hogy a kereskedelmi jog fejlődése a tőkeegyesülés felé irányul, s az individualisztikus jellegű alkatalnak további képződése csupán a kapitalisztikus természetű és jellegű társaság keretein belül és analógiájára képzelhető. Ez pedig a k. f. t.

Ma már a német G. m. b. H.-törvény megalkotása után 33 és az osztrák G. m. b. H.-törvény megalkotása után 19 évvel «*sötétbeugrás*»-ról nem lehet szó. A korlátolt felelősségű társasági alakzat előnyei nyilvánvalóakká váltak, s hátrányai semmiesetre sem oly mérvűek, hogy meghonosításáról ezek miatt lemondhatnánk. Különbösen is a választás már régen nem a korlátlan vagy korlátolt felelősség között van, hanem a magyar társasági jog szűk korlátain belül azok számára, akik — bármily okból — a közkereseti társaság bilincseit nem akarják magukra felvenni, a k. f. t. hiányában nem maradt más hátra, mint a részvénytársasági forma. A háború és infláció okozta elszegényedés következtében — különösen, ha az asztronómiai számok misztifikációja el fog mulni — még fokozottabban szükséges lesz a szerényebb tartalomhoz szerényebb formát is statuálni. Elszomorító látvány, mint vetköztette ki a mindennapi élet szüksége a részvénytársaságot a maga lényegéből. A részvénytársaság célja, hogy nem a közönséges értelemben vett kereskedés, hanem a kereskedelmi és ipari nagyvállalkozás szolgálatába álljon.¹ S mit látunk a gyakorlatban? Valahányszor két vagy több egyén a korlátlan felelősségben rejlő nagy vagyoni (és erkölcsi) rizikót ki akarja kapcsolni a társulási ösztön a tiszta tőkeegyesülés keretében szerez kielégítést, még pedig akkor is, ha ezen egyesülés egész lényegét tekintve gazdasági céljait individualisztikus alapon valósíthatná meg a legjobban.²

II.

A német G. m. b. H.-törvény hozatala idején két irány küzdött egymással, nem szólva azokról, akik kígyót-békát kiáltottak az új társasági alakzat ellen, s akiknek sorában oly kiváló jogászokkal is találkozunk, mint Ihering professzor. A G. m. b. H.-t pártolók egyrésze Hammacher vezetése alatt egy *kis-részvénytársaságot* akart, míg nagyon sok híve volt Oechelhäuser irányzatá-

¹ Nagy Ferenc: Ker. jog I. köt. 335 l.

² Neumann Ármín: A korlátolt felelősségre alakult társaságokról szóló 1892. évi német birodalmi törvényről. 5. l.

nak is, ki a G. m. b. H.-t, mintegy *korlátolt felelősségű közkereseti társaságot* képzelte el. A német törvény túlnyomórészt Hammacher koncepcióját fogadta el. Így a német G. m. b. H. oly részvénytársaság, melynek nincsenek részvényei.³

A magyar törvény-tervezet a német anyatörvény nyomdokain halad, de nem hagyta figyelmen kívül az osztrák G. m. b. H.-törvény bevált rendelkezéseit sem. Vannak azonban a tervezetnek egészen új/speciális szabályai is, melyek a német tapasztalatokon okultak s a visszaélések lehetőségének körét szűkítik egyrészt, s a magyar k. f. t.-nak individualisztikus irányban való kifejlését teszik lehetővé másrészt.

A tervezet I. §-a két individualisztikus természetű újítást tartalmaz. Miután kimondja az osztrák és német törvényekből ismert tételt, hogy a korlátolt felelősségű társaság tagjai a társaságnak a meghatározott alaptőke beszolgáltatásáért felelnek, megállapítja a tagoknak azon további felelősségét, hogy meghatározott *jótállási összegek* erejéig is felelni tartoznak.

A magyar tervezet szemben a német és osztrák törvényekkel a jótállási összeget, mint *lényeges kelléket* obligatóriussá tette: a 3. §. kimondja, hogy a társasági szerződésnek meg kell határoznia azt az összeget, amelynek erejéig mindegyik tagnak a társasággal szemben felelnie kell arra az esetre, ha a társaság feloszlása után ennek egyéb vagyona hitelezőinek kielégítésére elégtelen (jótállási összeg). Ez az összeg nem lehet csekélyebb a törzsbetét összegénél. A jótállási összeg, mint ilyen a magyar tervezet sajátja, mert bár sok rokonvonást mutat a *pótbefizetésekkel*, mégis attól lényegileg különbözik. A jótállási összeg a társaság megszűnése (feloszlása, csődje) után válik aktuálissá, még a pótbefizetést úgy a német, mint az osztrák törvények, mint a magyar tervezet szerint a tagok gyűlése határozhatja el.

A pótbefizetéseket illetőleg a tervezet 31. §-a az osztrák törvényt követi, mert míg a német törvény 26. §-a szerint korlátlan pótbefizetési kötelezettség mondható ki, addig az osztrák törvény 72. §-a szerint csupán egy meghatározott maximális összeg. A német törvény azonban a pótbefizetési kötelezettség korlátlanosságával szemben az ú. n. *abandon-jog* által védekezik, megengedvén a G. m. b. H. tagjának, hogy üzletrészét a társaságnak rendelkezésére bocsássa, s ezáltal pótbefizetési kötelezettségétől szabaduljon. Mindenesetre előfeltétele azonban a német törvény szerint is az *abandon-jog* gyakorlásának, hogy a tag törzsbetétét teljesen befizette legyen. Az osztrák törvény és a tervezet az *abandon-jogot* a fenti formában nem vette át, hanem átengedi az efelőli intézkedést az alapszabályoknak, s a magyar tervezet, bár ismeri az *abandon-konfiskációs jogot*, azonban a 25. §-ban körülírt eltérő módon. Amennyiben, ha a tag a törzsbetétre bekövetelt összeg fizetésével késedelmes, a társaság a mulasztás következményeire való figyelmeztetéssel a befizetésre 30 napnál nem rövidebb záros határidőt tűzhet ki s ennek eredménytelen eltelte után őt a társaságból kizárhatja azzal a hatással, hogy üzletrésze a társaság rendelkezése alá kerül és hogy az arra teljesített befizetések a társaság javára odavesznek. De a tervezet szerint a törzsbetét (vagy pótbefizetési kötelezettség) törlesztetlen részének befizetéséért a tag kizárása után is felelős marad. Vitás azonban a német tudományban, hogy van-e helye az *abandon*, illetőleg *konfiskációs jog* gyakorlása után — ha a késedelmes tag utóbb teljesíteni akar — az előbbi állapot visszaállításának. Staub híres kommentárjában Neukamppal szemben ennek lehetőségét tagadja.⁴

III.

A másik novum a tervezet I. §-ában, hogy *a tagok száma* nem haladhatja meg a harmincat. E rendelkezés minden kétséget kizáróan individualisztikus célt szolgál, s abból indul ki, hogy a k. f. t. egész strukturája szemben a részvénytársasággal nem a nagyszámú csak tőkével résztvenni kívánók egyesülése, hanem oly alakzat, melynek tagjai nemcsak tőkéjükkel, hanem munkájukkal is résztvenni óhajtanak, mindenesetre azonban az ügyek intézésére is befolylni kívánnak. Ha pedig valamely k. f. t. az idők folyamán eredeti kisebb keretein túlnó vagy más okból tagjainak

száma a harmincat meg kell, hogy haladja, könnyen átalakulhat részvénytársasággá. Habár e sorok írója helyesnek találja a tagok számának maximálását, egy kivételt mégis megengedhetőnek tartana és pedig ha a tagok száma a harmincat az üzletrészeknek örökösödési osztály következtében történt felosztása következtében haladná meg. A tervezet 21. §-ának ilyen értelemben való módosítása az elvet nem sértené.

(Bef. köv.)

Dr. Szende Péter Pál.

Szemle.

— **Váry Albert** koronaügyész helyettes a védők egyesületében magas színvonalú *vádbeszédet* tartott ama közhatalóságok ellen, amelyek a Bp. megszegésével vétkeztek az igazságszolgáltatás rovására. Talán a *genius loci* volt az oka vagy a Bp. 9. §-ában megszabott és ez egyszer komolyan vett köteletség, hogy az illusztris közvádoló a mentő körülmények felderítésére több gondot fordított, mint amennyit az önmaga elé tűzött feladat igényelt. Hiszen tagadhatatlanul groteszk helyzet az, amelyben a vádló tanítja ki a védelmet saját jogaira. Szinte emlékeztet annak a Heine által idézett parkfelvigyázónak esetére, aki egész életén át a kertben hancurozó gyerekek réme volt s midőn öreg korára megzavarodott, maga köré gyűjtötte a fiúkat e szavakkal: No gyerekek, most megmutatom, hogy kell skandalumot csinálni! De Váry Albert, a közvádoló és miniszteriális hatóság számára kissé fonák helyzetben is, sajnos, megőrizte bölcs mérsékletét a visszasságok ostromozásában és nem ítélte el túlságosan, talán azért nem, nehogy túlságosan megítéltessék. Főképen pedig nem mindig oda címezte a szemrehányásokat, ahová szóltak. Lehet egyébként, hogy az előadás helye és hallgatósága csupán költői keretet szolgáltatott a régi magyar példaszónak: Lányomasszonynak mondom, hogy menyemasszony értsen belőle. Így pl. kitűnő tanács, hogy a védőknek már a nyomozásba kell tevékenyen belenyúlni. Remélhetőleg meghallják azok a rendőri tisztviselők is, akik felvilágosításért járó védőt oly gyakran, az ügyészséghez utasították. Kétségg kívül a védelem feladata, hogy az előzetes őrizet törvényes határainak tiszteletbentartásán őrkdjék és az azoknak túllépésében észlelhető «jelenséget a törvényes formák közé visszaterelje». Sajnos tapasztalat azonban, hogy a «jelenség» erősebbnek szokott bizonyulni a védőnél. Talán a koronaügyész helyettes avagy miniszteri főnöke nagyobb sikerrel végezhetné ezt a «terelő» tevékenységet. Lelkesedéssel osztjuk Váry Albert véleményét, hogy a Pp. Ét. 96. §-ába ütköző nyilvános nyomozás nemcsak a törvényt, hanem a terhelt érdekeit is sérti. De az igazságügy- és belügyminiszter uraknak mégis csak hathatósabb eszközök állnak rendelkezésére, (vagy talán még mindig nem állnak?) hogy a nyomozó közegeket a törvény tiszteletbentartására szorítsák, mint a legerélyesebb védőknek. Nagyon igaza volt a kitűnő előadónak abban is, hogy a Bp. 135. §-ának figyelmen kívül hagyásával történt vallatások «sokszor» (igénytelen véleményünk szerint: mindig) az igazság rovására esnek. Ha azonban emlékezetünk nem csal, a terhelt meggyötetésében a védő mégis csak ritkábban vétkes, mint a vallató csendőrök és a belügyminisztérium nyomozó osztálya, főnökét is beleértve, az előadás e részének alkalmasabb milieut nyújtott volna, mint a védők egyesülete.

Bármennyire osztjuk is azonban Váry Albert vádbeszédének gondosan felépített rendszerét, époly kevésbé fogadhatjuk el a mentséget, amelyet az igazságszolgáltatás fensége ellen vétők számára találni vélt. Szerinte «meg lehet érteni, ha a nyomozóhatóságok az igazságkeresés munkájában felsőbb szempontok által vezetettve néha kénytelenek túltenni magukat a törvényes rendelkezések formalitásain». Ebben a munkában nincs felsőbb szempont, mint a törvény, amelynek formalitásai a törvény lényegét jelentik. Salus reipublicæ suprema lex, de az igazságszolgáltatás tényezői

³ Max Hachenburg: Gutachten über die Schaffung eines einheitlichen Rechtes der G. m. b. H. für Deutschland, Österreich und Ungarn 429. l.

⁴ Herrmann Staub: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung 176. és köv. lapok.

számára: *lex reipublicae suprema salus*. Amikor a törvény állami érdekből eltérést enged a jog kötelező szabályától, akkor arra kifejezetten fel is jogosítja a bírót vagy a nyomozóhatóságot. Nincs és nem is lehet oly érdek, amely a törvény parancsoló szabályát diszkréciónárius joggá változtassa, mert az igazságszolgáltatásban a törvény uralmánál magasabb állami érdek nem képzelhető. Még akkor sem, ha, miként Váry Albert mondotta, a viszonyok megváltozásával megváltoztak a bűnösök és a bűncselekmények. E változás lényege — *quoad salus reipublicae* — abban áll, hogy manapság a társadalom egy része, amelybe főleg a kormányzati tényezők s a hozzájuk közelálló köztisztviselők tartoznak, bűncselekménynek tekint oly cselekményeket, sőt, mi több, oly véleményeket és érzelmeket is, amelyeket «normális» időkben legfeljebb tiszteletreméltó ellenvéleménynek tekintettek volna. Hogy a kriminalitás ily kiterjedtebb értelmezése menti-e a gyanúsítottak érdekeinek védelmére szolgáló törvényes rendelkezések lazább kezelését, ennek a kérdésnek eldöntését nyugodtan reabizhatjuk az előadó tudományos lelkiismeretére. Gyilkosságok s egyéb bandita cselekmények üldözésében, akármily gyakoriak is, sőt akár hazafias vagy hazafiatlan indító okból erednek, bátran beérhetjük a Bp. szabatos alkalmazásával, a «felsőbb szempontok» legfeljebb azt követelik, hogy a szabályszerű nyomozás ne jusson holtpontra.

Ne *sutor ultra crepidam* s így azt hisszük, hogy Váry Albertnek megérdemelt sikere még nagyobb lett volna, ha mint koronaügyész megmarad köztisztviselőnek és az igazságügyi atrocitások védelmét átengedi annak az ügyvédnek, aki majdan a vádról tart előadást a kir. ügyészek egyesületében.

— **Jókai Mór** centenáriumát a *budapesti ügyvédi kamara* díszközgyűlésen ünnepelte. *Baracs Marcell* emlékbeszéde, amely egyaránt méltó volt az alkalomhoz, a tárgyhoz és az előadóhoz, művészi erővel két nagy gondolatot fejezett ki, amely Jókai egyéniségén át az ügyvédség fogalmához kapcsolódik. Az egyik a *jogvédelem* etikája, amely az ügyvédséget foglalkozásból hivatássá magasztosítja. Ezért volt Jókai ügyvéd, ha nem is folytatott gyakorlatot. A másik a *jogfejlesztés* élettana, amelynek az ügyvédség a legerősebb mozgató tényezője. Ezért volt Jókai nemzetének ügyvédje, ha nem is foglalkozott jogászattal. Mesteri művészettel mutatott rá *Baracs Marcell*, hogy azon a napon, amely a történeti alkotmánynak és a népszabadságnak szétbonthatatlan egységét jelképezi, a törvényszegéseknek egész sorozata ment végbe, anélkül, hogy azoknak büntetőjogi parcellázását az akkori ügyész tanácsosnak vélte volna. Valóban a jog nem mindig a törvényből születik és vannak oly alakszerű törvények is, amelyek nem szülnék jogot. Ezekben a konfliktusokban az ügyvéd helye mindig a jog oldalán van. In statu nascendi a jog is gyenge palánta, amely ügyvédi védelemre szorul. Ily védője ma is a százéves Jókai az ezeréves Magyarország jogi megújulásának. Köszönet illeti *Baracs Marcellt*, hogy a költő emléktől megihletett szónoki erővel adott formát a gondolatnak, amely Jókai életéből a magyar ügyvédség számára fakad. Alkalomszerűséget e gondolatnak nem csupán a centenárium biztosít, hanem az a sajnálatosan időszerű kötelesség is, amely a magyar ügyvédekre hárul, hogy a magyar jognak rég kivívott pozíciói ellen az alkotmányosság áruhájában áskálódó támadásokat visszaverjék.

— **Jogegységi döntvények.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi május hó 23. napján a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni:

I. «Az újított perben eljáró bíróság vizsgálhatja-e, hogy az alapperbeli ítélet helyes jogi alapra volt-e helyezve? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. V. 4391/65/1923. számú végzésére, másfelől P. I. 10.791/19/1915. és P. V. 1057/13/1918. számú ítéleteire.)»

II. «Az alapperben hozott ítélet jogerőre emelkedése után bekövetkezett tényeket az újított perben eljáró bíróság csak abból a szempontból vizsgálhatja-e, hogy azok, mint új tények — új bizonyítékkal kapcsolatban — a perújításra alapul szolgálhatnak-e, avagy az újított perben eljáró bíróság ily tények alapján az alapperbeli ítéletet a perújítás kérdésének megbírálása nélkül hatály-

talannak kimondhatja-e?» (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. V. 4391/65/1923. számú végzésére, másfelől P. III. 7704/8/1922., P. IV. 1578/30/1922. és P. II. 5421/16/1921. számú ítéleteire.)

— **Címek.** Köztudomású, hogy az igazságügyi kormány az elmúlt években sokat foglalkozott a bírói és ügyészi címek adományozásának kérdésével. Indokoltágát annak, hogy a kormány ezzel a kérdéssel foglalkozzék, nem kell talán magyarázni akkor, amidőn a német birodalmi köztársasági kormány az alkotmánytörvény egyik szakaszának megváltoztatására készül pusztán avégből, hogy a címeknek adományozása ismét lehetővé legyen. A bírák és ügyészek részére történt címadományozás problémájának felmerülte a bírói és ügyészi fizetésrendezés módjával függött össze. Míg más köztisztviselői kategóriákban a fizetésrendezésnek lényeges része volt a nagymértékű előléptetés úgy, hogy a miniszteri titkárokból legalább osztálytanácsosok, az osztálytanácsosokból legalább miniszteri tanácsosok lettek, a bírónál és ügyészeknél a külön statusba foglalás alakjában egyszerű fizetéscmelés következett be. A bírákat és ügyészeket ezzel bizonyos hátrányok érték. Míg a nagyságos osztálytanácsos lényegileg fizetésrendezési alapon méltóságos miniszteri tanácsos lett, az ítélőtáblai bíró és a főügyész helyettes megtartotta régi címét. Kárpótlásukra a legkülönbözőbb tervek merültek fel és kísérletek történtek. A tervek ismertetésével és bírálásával itt foglalkozni nem kívánok, csak megemlítem azt az egyszerű és közelfekvő megoldást, hogy bírói és ügyészi címének megváltoztatása nélkül a törvényszéki bíró és az ügyész az osztálytanácsos, az ítélőtáblai bíró (törvényszéki tanácselnök) és a főügyész helyettes a miniszteri tanácsos (nagyságos, méltóságos) címzésében részesüljön. A kísérletek közt az első volt a felsőbb bírói és ügyészi állások címének az adományozása. Nem sikerült, mert bizonyos kategóriák, a II. fizetési csoportnak az első fokozatú tagjai indokolatlanul kimaradtak s még így is szemet szűrt a kúriai bírónak elszaporodása a kir. ítélőtáblánál. Ugyanakkor született meg egy miniszteri nyilatkozat alapján a «lakbér-méltóságosok» és a «lakbér-nagyságosok» csoportja, értve azokat, akik a felsőbb fizetési csoport fizetését és lakbérét fokozatos előlépésük során elérték. Utóbb a címek elapadtak s ehelyett 1924 decemberében kormányzó legfelsőbb rendelkezés lehetővé tette a jellegadományozást, amelynek azonban alsóbb fokozatú még ma sincs példája. A megoldási kísérleteket sem kívánom bírálni, vagy épen tanáccsal szolgálni újabb kísérletre, de nem nyomhatom el azt a csodálkozó kérdésem, oly hosszú időn át miért nem volt megoldható megfelelő módon az a kérdés, amikor még csak anyagi áldozattal sem jár a megoldás. És miért az, hogy amidőn végre valamely megoldási mód helyesen vagy helytelenül elfogadtatott, ismét a végrehajtás várat hónapokig. Akinek a minisztériumokban van ügyes-bajos dolga, jelentéktelen ügyekben is csak méltóságos miniszteri tanácsosokkal tárgyalhat, akik fiatal emberek, a bíróságoknál és az ügyészségek-nél pedig idős, nagytekintélyű bírák és ügyészek sem részesülnek megfelelő címadományozásban. Ha az igazságügyi kormányzat a bírónak és ügyészeknek ezen a mellőzésén sem tud segíteni, amely segítséghez pénz sem kell, mit várjon a bírói és ügyészi kar anyagi járandóságainak rendezésétől?

— **Valorizálás.** I. «Az ingatlanok ági jellegének megállapítása iránti kérelemben, mint kevesebb az ingatlanokban levő *ági érték* megtérítése iránti igény is befoglatatik, a Kúria ennek az igénynek elbírálásába bocsátkozott. . . . Az örökhatározó a hagyatékához tartozó ingatlanok megszerzése előtt, még 1902., 1903. évek előtt a szüleitől, illetve az előtte elhalt testvérétől 4678/75 K-t örökölt. Kétségtelen, hogy a korona vásárlóerejének romlása folytán ez az összeg már nem jelenti azt az értéket, amit az az örökhatározóra háramlaskor képviselt. . . . A felemelés mérvének meghatározásánál a Kúria figyelemmel volt arra, hogy az ingatlanok, amelyekből az ági érték kiadandó, az elsőrendű alperes birtokában megvannak, hogy az egész vagyont elsőrendű alperes haszonélvezi és hogy az elsőrendű alperes özvegyi jogára tekintettel ezidőszertint még bizonytalan, hogy az ági érték mikor fizetendő és mindezek méltatásával 4678/75 aranykoronában állapította meg az annak idején megtérítendő ági érték összegét.» (P. I. 6153/1922.)

2. «Felperes, aki mint számtartó volt az alperes gazdaságában alkalmazva, 33 éven keresztül tartott szolgálat után 1908 október 1-én nyugdíjaztatván, évi *nyugdíja* 1584 K-ban állapított meg. . . . A keresethez B) a. csatolt hatósági bizonyítvány szerint, felperes 71 évet meghaladott keresetképtelen, vagyontalan egyén, az alperes

ingatlanainak jövedelme pedig ... a békebeli jövedelemnek 75%-át teszi, a fellebbezési bíróság által megállapított, a létminimumot alig meghaladó összeg a felperes megélhetéséhez szükséges, az alperesre nézve pedig nem elviselhetetlen, tehát a peresfelek vagyoni viszonyainak megfelel. ... A fellebbezési bíróság a felperes részére a magasabb nyugdíjat csak a kereset beadásától kezdve ítélte meg ... mert alperes az 1922. évtől kezdve felperes részére drágasági segélyt folyósított, tehát a pénz értékének csökkenésével a felperesre hárult hátránya pótolni igyekezett, alperest tehát késedelem, -- tekintettel arra, hogy a követelés bírói megállapítástól függött, -- csak a kereset beadásától kezdve terhelte. (P. II. 6445/1924.)

3. «E helyütt már csak az a kérdés vár eldöntésére, hogy alperes átértékelten köteles-e a terhére rótt összeget megfizetni. A kir. Kúria megítélése szerint ennek a kérdésnek elbírálásánál nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény, hogy felperes frankfurti, tehát külföldi cég, amelynek javára az *anyagilag viszonyosság* elvénél fogva nem ítélt meg a kereseti tőke magasabb átértékelése, mint amily mértékben az a felperes hazai államában irányadó jogszabályok szerint magyar állampolgár javára német alattvaló alperes ellen megítélhető lenne. Minthogy a fellebbezési bíróság a Németországgal szemben fennálló anyagi viszonyosságra nézve tényállást nem állapított meg, e nélkül pedig az ügy végeldöntésre nem alkalmas: a fellebbezési bíróság ítéletét az idevonatkozó tényállás megállapítása és ennek megfelelő új határozat hozatala végett fel kellett oldani.» (P. IV. 4222/1924.)

4. «A nem vitás tényállás szerint az örökhatóság ... az összesen 18,160 K-ért összevásárolt ingatlanok megvételéhez szükséges ezt az összeget az atyjától ... ennek 1906-ban bekövetkezett halála előtt kapta, *ági érték*ül ezt a kapott összeget, továbbá azt a szintén aranykoronának megfelelő 1200 K készpénzt kellene megállapítani, amelyet ... az örökhatóság 1908-ban apai örökész címén az egyik testvérétől kapott és végül azt az 1010 K-t, amelyet a felek egyezménye szerint az örökhatóság által atyjától 1899-ben kapott. ... Tekintettel azonban a pénzérték leromlására, ez az összeg nem felel meg az örökhatóság által a békebeli években kapott 20,370 korona valóságos értékének ... Ezt az összeget mindegyik fél érdekének, különösen annak figyelembevételével, hogy az ági értéken vásárolt ingatlanok nagy értéket képviselnek és hogy az ági érték csak az özvegyi jog megszűntekor lesz esedékes, megfelelően fel kell emelni ... Ennélfogva összesen 20,370 aranykoronának megfelelő 346.290,000 K-ban kellett a felpereseket megillető ági értéket ... megállapítani.» (P. I. 8088/1922.)

5. «A valorizáció kérdésében elfogadta a kir. Kúria a fellebbezési bíróság álláspontját indokainál fogva és azért, mert a felperes csak úgy kapja meg az őt jogosan megillető *vételárhátralékot*, ha az alperes annyi magyar koronát fizet, amely vásárlóerejére nézve megfelel a kereset beadása idején fennállott árfolyamnak. Alperest a hátralékos vételár tekintetében az egyszerű fizetési késedelmet meghaladó vétkesség terheli, mert a perben *részben* alaptalanul védekezett, az összes perorvoslatokat kimerítette, az itt meghatározott marasztalási összeget, a marasztaló alsóbírósági ítéletek folytán sem fizette ki, sem azt fizetés hatályával bírót letétbe nem helyezte.» (P. IV. 3451/1924.)

6. «A kir. Kúriának az előtte lefolyt hasonló tárgyú perekben kifejtett jogi álláspontja szerint a *kelengyeszállítások* iránt kötött szerződésai teljesítése már 1918. év október havában, tehát már a jelen per alapjául szolgáló szerződésben kikötött teljesítési határidőben gazdaságilag lehetetlenné vált. ... A felperesnek tehát csak arra van igénye az anyagi jogszabályai szerint, hogy az alperes a vételárrésztelkekből az ő rendelkezése alá került s így a saját üzlete körében felhasználhatóvá vált 10% fejében 180 K-t abban az értékben térítsen vissza a felperesnek, amellyel ez az összeg az alperes visszatérítési kötelezettségének beálltakor ... bírt. ... A vételártöbblet tekintetében azonban valorizálásnak nem lehet helye, mert az alperes kellő időben eleget tett értesítési kötelezettségének s így a felperes a saját mulasztásának azt a jogi következményét, ami beállt annak folytán, hogy az eddig 180 K-n felül befizetett ... részleteket a banktól vissza nem vette s a további befizetéseket meg nem szüntette és így nem háríthatja át az alperesre.» (P. VII. 5095/1924.)

7. «A még meg nem ítélt baleseti járadéknak átértékelt megítélését a kir. Kúria 86. számú polg. leljes-ülési döntvénye nem zárja ki.

A magyar koronának Zürichben jegyzett árfolyama (41·5) szerint számítva 88 K a baleset idején 36·52 svájci frank értékének felelt meg. Az alperes által felperes részére 1918. évi november 1-étől 1924. évi szeptember 30-ig terjedő időre (71 hó) fizetendő havi 88 K, ezen az alapon számítva 2592·92 svájci franknak ez pedig 1924. évi szeptember 30-án 0·007-es árfolyammal számítva 37.041,714 magyar koronának felelt volna meg. Köztudomású tény azonban, hogy a munkabérek és az általános kereseti lehetőségek a korona értékének a romlásával nem emelkedtek egyenlő arányban s az időközben lezajlott gazdasági válságok miatt az ország lakosai, egyes kivételes esetektől eltekintve, pénzüket sem tudták teljes értékűen elhelyezni. A kir. Kúria ezeket a tényközléseket mérlegelve úgy találta, hogy felperes az alperes által részére kárpótlásul fizetendő s 1924. évi szeptember hó 30. napját megelőző időre járó járadékának teljes átértékelését jogosan nem igényelheti, minek folytán figyelemmel főként a munkabérek alakulására, az átértékelés mértékét az adott esetben megközelítőleg 50%-ban s ekként a felperes által a m. kir. államvasutak alperestől a megjelölt időre jogosan követelhető kárpótlás összegét 18.520,857 K-ban állapította meg. A megállapított tényállás szerint alperes felperesnek 1923. évi november hónapban 90,277 K-t már kifizetett. Ez az összeg a koronának 1923. november hónapban és 1924. szeptember hónapban Zürichben jegyzett árfolyama (0·0303 és 0·007) szerint átértékelve 1924. szeptember havában 390,770 K értékének felelt meg, amelyet a 18.520,857 K-ból leszámítva, a felperes jogos követelése 1924. év szeptember havában 18.130,087 K-t tett ki. Alapos tehát a balesetet szenvedett felperesnek az a panasza, hogy a fellebbezési bíróság által részére az elmúlt időre egy összegben kárpótlásul megítélt 12.687,018 K a balesetből reá ez alatt az idő alatt hárult vagyoni hátrányt nem pótolja,» minek folytán a kir. Kúria a fellebbezési bíróság ítéletének ezt a részét akként változtatta meg, hogy a felperes részére az 1924. évi október hó 1. napját megelőző időre egy összegben megítélt kártérítés összegét 18.130,087 K-ra felemelte.

«A balesetből felperesre hárult vagyoni hátrány a baleset idején az akkor volt munkabérvizonyok és pénzérték alapján megállapítva az előadottak szerint havi 88 K-nak vagyis 36·52 svájci franknak és ez az összeg 1924. évi október hó 1. napján teljes átértékelés mellett 521,714 K-nak felelt ugyan meg; a kir. Kúria a fellebbezési bíróság ítéletének azt a részét, mely szerint alperes 1924. évi október hó 1. napjától felperes részére havi 521,664 K járadék fizetésére köteleztetett, ennek dacára az alperes felülvizsgálati kérelme folytán szintén megváltoztatta s az alperes által fizetendő járadék összegét 350,000 K-ra leszállította, mert ugyancsak a munkabérek és kereseti lehetőségek változásának a mérlegelése alapján úgy találta, hogy felperes teljes átértékelést jogosan jelenleg sem igényelhet s az általa jogosan igényelhető mérsékelt átértékelés alapján számítva a balesetből reá hárult kár havi 350,000 K járadék fizetésével megfelelően kárpótlva van.» (P. IV. 5971/1924.)

8. ... A felperes által az alperestől cukorrépa-termelés céljára vett s a felperes gazdaságában elvetett 1300 kg cukorrépa-vetőmag termést nem hozott, hanem felmagzott.

A felperesnek ebből eredő károsodása a tényállás szerint abban állott, hogy a bevetett területen várható 11,535 q cukorrépa termése elmaradt és ezt a cukorrépa mennyiséget szeszgyári üzemből 2817·55 q szemestengerivel és 183·75 q árpával kellett pótolnia ... A fellebbezési bíróság a cukorrépa pótlására használt tengeri és árpamennyiségek a tényleges beszerzési árát fogadta el kártérítési összegül ... Ezt a kártérítési összeget valorizálta a Kúria feloldó végzésének meghozatala idejétől kezdődően; mert az alperesnek a KT. 349. §-ára alapított s a fellebbezési bíróság által elfogadott kifogása csak a kir. Kúria feloldó végzésével döntetett el, eddig az időpontig tehát nem állapítható meg az alperes terhére perbeli magatartásából folyóan a pusztán fizetési késedelmet meghaladó vétkesség. (P. VII. 5936/1924.)

9. ... «Felperes keresetét huzamosabb idő elteltével csupán 1921. augusztus 24-én indította meg, a jog érvényesítése körül megnyilvánuló ezzel az indokolatlan késedelmeskedésével tehát maga is közre hatott abban, hogy az időközben bekövetkezett korona romlásából folyóan a károsodás mérve növekedjék ... Alapos ellenben felperesnek az a panasza, hogy a fellebbezési bíróság a valorizálva megállapított marasztalási összeg kiszámításánál a magyar koronának 1923. április 13-ika után bekövetkezett további érték-

csökkenését nem vette figyelembe. Ugyanis alperes az elveszett zsákok értékének megtérítése fejében fizetendő 12,375 K-t 1921 augusztus 24-iki értékben tartozott megfizetni. Alperes 1923 április 13-án 12,375 K-t fizetett, ekkor azonban a magyar korona árfolyama az 1921 augusztus 24-iki árfolyamhoz viszonyítva annak 12¹/₂-szeresére esett le és így alperes ekkor, összesen 154,687,5 K-t tartozott volna fizetni. Alperes tehát 1923 ápr. 13-án 142,312 K-val hátralékban maradt.

Minthogy pedig a magyar korona értéke ez időponttól kezdve további csökkenést szenvedett, nyilvánvaló, hogy felperes a neki járó, 1921 augusztus 24-iki értéknek megfelelő 12,375 K-át a maga egészében csak úgy kapja meg, ha alperes a hátralékos 142,312 K tőke és kamata után azt az értékkülönbséget is megtéríti a felperesnek, amely a magyar korona árfolyamában 1923 ápr. 13-tól a tényleges fizetés napjáig felmerülend.» (P. IV. 3555/1924.)

10. . . «Az a tényállás, hogy felperes nyug. főszámvevő az alperesi uradalomnál a nyugdíjigényét szabályzó szerződés vagy szabályzat nélkül szolgált és hogy ehhez képest semmi szerződési alapja nem lett volna annak, hogy felperes az 1920 július havával történt nyugalomba helyeztetésekor alperestől nagyobb mérvű végellátást követelhesen, mint amelyet alperes neki akkor — egyébként is a megnyugvására — a B) alatti okirat szerint megállapított.

Ehhez képest annak az ellátásnak, amelyet felperes az alperestől követelhet, a legmagasabb határvetését az ott rendelt juttatásoknak abban az időben volt értéke szabja meg . . . Arra is tekintettel tehát, hogy a nyugdíjösszegének az állami tisztviselőkéhez egyeztetett megszabása nem jelentette az ezekéhez jövőben is leendő alkalmazkodásnak az elvállalását : nincs a felek egymás közötti viszonyában semmi anyagi jogi alapja annak, hogy alperes kötelezettsége a részéről annak idején önként vállalt összeg valorizált mértékén túlterjesztessék.» (P. II. 1488/1925.)

— **A trianoni szerződés judikatúrájából.** Felperes, kolozsvári lakos, a trianoni szerződés szerint volt magyar állampolgár, aki az elszakadt országrészben lakik, a szerződés értelmében magyar állampolgárnak tekintendő alperes részvénytársaságnak, amelynek székhelye az ország területén van, 1918 nov. 1-e előtt tartozott, de ezt a tartozását 1920 folyamán alperes könyvelése szerint is kifizette. Alperes 1921 január hóban ezt az 1920-ban felperes javára írt összeget «külön számlára» vezette át, amivel felperesnek tartozását helyreállította. Felperes a tartozás biztosítására letett értékpapiroknak tehermentes kiadása iránt indított pert. A budapesti kir. törvényszék 1922 október 23-án kelt, utóbb a fellebbezés visszavonásával jogerőssé lett 6. P. 34607/1922. sz. ítéletében felperes keresetének helyt adott a következő okokból:

A trianoni szerződés 254. cikke szerint az ország területén lakó magyar állampolgároknak és az elszakadt országrészben lakó volt magyar állampolgároknak azon kölcsönös követelései és tartozásai, amelyek a háború előtt jártak le, vagy, ha a háború alatt jártak is le, de a háború előtt keletkeztek és teljesítésük a háborús állapot folytán függőben maradt, abban a pénznemben fizetendők, amely a fizetés időpontjában törvényes fizetési eszköz abban az államban, amelynek polgárává lett a volt magyar állampolgár. A hitelező lemondhatott azonban arról a jogáról, hogy követelését a trianoni szerződés 254. cikkében szabályozott átszámítással érvényesítse és alperes le is mondott, amidőn felperesnek korona-teljesítését számláján történt jóváírással elfogadta.

A magyar állampolgárok és a volt magyar állampolgárok viszonyában különben 1918 november 1-e a «háború» kezdetének napja. Ez abból következik, hogy a trianoni szerződés 254. cikke az átszámítás alapjául az ezt a napot megelőző két hónap genfi tőzsdei árfolyamainak átlagát veszi. Az ellenséggel szemben pedig a szerződés 231. cikke szerint, az átszámításnál az az átlagos táv-irati átutalási árfolyam irányadó, amely «az ellenségeskedések megkezdését közvetlenül megelőző hónap folyamán» érvényben volt. A «háború» megszűnésének napja 1921 július 26-a, amikor a trianoni szerződés életbelépett.

Alperes követelése ekképen a «háború» előtt keletkezett ugyan, de nem járt le a háború előtt, mert ezen hitelezett összeg lejártnak csak akkor tekintendő, amidőn peresfelek 1920-ban a fizetéssel és elfogadásával esedékessé tették. A lejárat a «háború» tartamára esik tehát, a követelés ezért a 254. cikk szerint csak

akkor igazodik, ha az ügyletnek, amelyből a követelés ered, «teljesítését a háborús állapot folytán egészben vagy részben felfüggesztették». Az a követelés azonban, amelyet a két fél a «háború» folyamán kölcsönös hozzájárulással rendezett, függőben nem maradt.

w. r.

Közgazdaság.

A Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársulat egyhangúlag elfogadta az igazgatóság összes indítványait, 1924. évi osztalékul részvényenkint 30,000 K-t állapított meg és elhatározta, hogy az osztalékszelvény 1925 május 11-től kezdve kerül kifizetésre. Kimondotta továbbá a közgyűlés a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársulatnak az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya és Iparvállalat Részvénytársasággal, az Esztergomvidéki Kőszénbánya Részvénytársasággal és a Hungária Mészipar Részvénytársasággal való egyesülését és ezzel kapcsolatban elhatározta az alaptőkének 160,000 darab, egyenkint 1000 K névértékű részvény kibocsátása által 750 millió koronáról 910 millió koronára való emelését.

17699

Perfekt gépirónó állást keres. Kormos Erzsébet, VIII., Nap-utca 4. II.

17700

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST

17682

Szobáink városi és interurban
telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvizés
és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Dr. FISCHER ARTUR

**hites tolmács
irodája**

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60

17681

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

SZOBOTHA DEZSŐ

**hites tóltolmács
irodája**

17681a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

BALATONLELLE

Hungária-Pensio.

Utolérhetetlenül olcsó, mégis
kitűnő családi hely

17701

Napi pensio 60,000 korona

Felvilágosítást nyújt
CSÓR LAJOSNÉ tulajdonosnő,
Balatonlelle, Hungária-Pensio, v.
Budapest, Üllői-út 1. Tel. Józsa. 63-63.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *w. r.*: A bírói státus és a bírói fizetések. — *Dr. Hacker Ervin* egyetemi magántanár, miskolci jogakadémiai ny. r. tanár: A világháború hatása a kriminalitásra Franciaországban. — *Dr. Ludwig Rezső* budapesti kir. ítélőtáblai bír. Megítélt követelés valorizálása. — *Dr. Szende Péter Pál* budapesti ügyvéd: Egyes főbb kérdések a k. f. t.-jog köréből tekintettel a tervezetre. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár, XVIII. k. 4. fv.

A bírói státus és a bírói fizetések.

A bírák és ügyészek fizetésének ügyében a kir. Kúria és a kir. közigazgatási bíróság másodelnöke, a budapesti kir. ítélőtábla elnöke, a kir. koronaügyész, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöke és a Kansz bírói csoportjának elnöke az «Országos Bírói és Ügyészi Egyesület» és a «Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége» bírói és ügyészi tagjainak nevében emlékiratot intéztek a miniszterelnökhöz, igazságügyminiszterhez és pénzügyminiszterhez. Az emlékiratnak célja, hogy szembeszálljon azokkal a törekvésekkel, amelyek a bírói külön státusnak a lerontására irányulnak és amelyek az 1924: IV. tc. alapján 5000/1924. M. E. sz. a. kiadott rendeletben már némi sikert értek.

A külön státust az 1920: XX. tc. állapította meg «hosszas és nehéz» küzdelem után.¹ A státusnak még a bírói karban is voltak ellenfelei, az óvatosak, akik félték a jogosulatlan irigykedés felkeltésétől, a küzdelemnek állandósításától és a tisztviselők általános státusán belül kívánták a bírák fizetésének javítását magasabb fizetési fokokba sorozással kivívni. A külön státus mellett azonban súlyos alkotmányjogi okok szóltak, a bírói feladatoknak megfelelő közjogi különállás megteremtése (V. ö. dr. Oswald István: A bírák anyagi helyzete. Jogt. Közl. 53. évf. 23. sz.) és a döntésnél már 1918-ban és utóbb 1920-ban ezek az érvek győzedelmeskedtek. Főleg az elv győzött, mert, amint az emlékirat mondja, a törvénnyel statuált «alapfizetések nem a háború utáni» «gazdasági viszonylatoknak, hanem még, — a háború előtti időben készült előmunkálatok folytán, — az akkori értékviszonyoknak felelnek meg». A törvény épen ezért 20. §-ában úgy rendelkezett, hogy «az állami tisztviselők fizetéstermészetével bíró illetményeinek általános emelése esetében az ítélőbírák és ügyészek illetményeit a megélhetési viszonyok figyelembevételével aránylagosan emelni kell». Helyesen emeli ki az emlékirat, hogy a törvény megalkotásának célja az volt, hogy az ítélőbírákat és ügyészeket «a többi állami tisztviselőktől eltérő, anyagi és erkölcsi függetlenségüket megerősítő helyzetbe juttassák».

A törvény ezen céljára a törvénynek eléggé szűk keretei közt a következő rendeleti szabályozások nagyjában és egészében figyelemmel voltak, csupán a törvényes elvek alapján szükséges továbbfejlesztés maradt el. A Nagy Emil igazságügyminisztersége idejében létesült 6000/1923. M. E. sz. rendeleti szabályozás is megfelelő arányokat mutat. «A törvényben foglaltak betartásánál az 5000/1924. M. E. szám alatt kiadott kormányintézkedés tett változtatást» és a bírákat «az általános tisztviselőstátussal» szemben «hátrányosabb helyzetbe» hozta. Az emlékirat arra a példára hivatkozik, amely szerint a 6000/1923. M. E. sz. rendelet alapján

¹ Csupán a történelmi hűség kedvéért kell megállapítanunk, hogy a külön bírói státust először a *Berinkegy Dénes* igazságügyminisztertől kezdeményezett 1919. évi 27. ú. n. néptörvény valósította meg. *Szerk.*

a kir. Kúria bírójának és a helyettes államtitkárnak a havi illetménye 3.520,000 K volt, még az 5000/1924. M. E. sz. rendelet szerint a helyettes államtitkáré havi 450, a kúriai bíróé havi 380 aranykorona.

Az emlékirat az igazságügyminiszter parlamenti beszédjéből vett statisztikai adatokkal, illusztrálja azt, amit e lapokon nem régen (8. sz. 61. o.) a bírák anyagi helyzetéről szóló cikk a bírói és miniszteri állásokat betöltő személyek koráról és szolgálati idejéről elmondott. A kúriai tanácselnökök életkora átlagosan 65, helyettes államtitkároké 58; — a kúriai bíráké 60, a miniszteri tanácsosoké 46; — az ítélőtáblai bíráké 54, az osztálytanácsosoké 41; — a törvényszéki bíráké 43, a VIII. és VII. fizetési osztályú közigazgatási tisztviselőké 33. A régi rend szerint ezek az állások voltak egyenrangúak.

Az általános tisztviselői státusban a magasabb állások szaporítottak, a bírói előmenetel ugyanezen idő alatt romlott. Az emlékirat utal a II. fizetési osztályba sorozott államtitkárokra, a helyettes államtitkári állásoknak nagy szaporítására, a főispánok, alispánok, polgármesterek, egyetemi tanároknak rangban és fizetésben előlépésére, arra, hogy «már a legtöbb pénzügyigazgató és adófelügyelőhelyettes az V. fizetési osztályban van» és hogy «legújabbán» «a katonatisztek rangfokozatát és ezzel illetményeit az egész vonalon felemelték».

«Magyarország összes bírái nézetének adunk kifejezést» — így folytatja az emlékirat — «annak a megállapításával, hogy az 1920. évi XX. tc. oly közjogi és alkotmánybiztosítéki alapon nyugvó garanciális törvény, amely az 1924: IV. tc.-re való hivatkozással kiadott rendeletek útján mégcsak legkisebb részletében sem változtatható meg. Annak megváltoztatásához csak magának a törvényhozásnak új törvény alkotásával lehet csaka. Ehhez a törvényhez ragaszkodunk, annak betartását szorgalmazunk nem csak jogunk a minket érintő rendelkezések következtében, de kötelességünk az ország jól felfogott érdekében».

Az 1924: IV. tc. csak arra ad jogot, hogy a köztisztviselők és az ítélőbírák törvényes fizetése «az ország pénzügyi helyzetére tekintettel egyenlő arányban» mérsékeltesse. Az 5000/1924. M. E. számú rendelet «téves törvénymagyarázat következtében» intézkedett a bírák hátrányára, a hiba a folyamatban lévő rendezésnél helyrehozandó. Ennek a helyrehozatalnak az útja: «az 1920: XX. tc. alapjaira s az abban megállapított fizetések összegére való visszatérés oly módon, hogy a törvény 20. §-ának megfelelően a bírák fizetése az ország pénzügyi helyzetére tekintettel olyan %-os arányban állapíttassék meg, amely %-os aránykulcsot alkalmaztak az állami tisztviselők illetményének arany-paritáson alapon történt kiszámításánál».

Ezen az alapon a bírói fizetések az aranyfizetések 40—65%-át tehetnék. Az emlékirat 40%-ot javasol, vagyis azt, hogy az 1920. évi XX. tc.-ben megállapított illetmények 40%-a legyen az a «minimális összeg, amellyel a bírói státus kérdése átmenetileg, az ország teherbíró képességéhez viszonyítva» rendeztesse és amely a továbbfejlődésben az 1920: XX. tc. 20. §-ának alkalmazásával kiindulási alapul szolgáljon.

Remélhető, hogy e súlyos szavak és súlyos érvek meghallgattnak és megtörténik a visszatérés az 1920: XX. tc. alapjaira. Azok, akik e kérdésekben döntenek, bizonyára tisztában vannak azzal, hogy nem valamely tisztviselői csoport különleges kívánságairól van szó, hanem arról, hogy anyagi tartalom adassék a bírói függetlenség alkotmánybiztosítékának. *w. r.*

A világháború hatása a kriminalitásra Franciaországban.

1. A világháború közvetlen hatásai ismeretesek. Közvetlen hatásainak feltárása azonban sok tekintetben még csak a jövőben megoldandó feladatok közé tartozik. Egy ilyen problémának, a világháborúnak a kriminalitásra — különösen Franciaországban — való hatásának feltárását kíséreljük meg a jelen dolgozatban.¹

A háború hatalmas befolyást gyakorol, nemcsak a nép élet-felfogására, egész gazdasági életére, hanem kriminalitására is. A háborúnak a kriminalitásra való messzemenő behatását ma már alig vonják kétségbe; legfeljebb a behatás méretei és iránya képezheli vita tárgyát.

Hiszen a háborúnak a békében, a militarizmus képében a kriminalitásra gyakorolt, többnyire kedvezőtlen hatása is eléggé elismert.

E tekintetben a következtetések kiindulási pontját sokszor a harcok törzsek közismert kegyetlenkedéseire való utalás képezi.

A militarizmusnak a békében való hatásának illusztrálására hivatkozás történik arra is, hogy azokban a városokban, ahol katonaság állandóan elhelyezve van, nemcsak a házasságon kívüli születések száma, hanem a szemérem elleni bűncselekményeknek, a kerítéseknek és a magzatelhajtásoknak a száma is nagyobb, viszonyítva azoknak a városoknak viszonyaihoz, ahol katonaság nincsen. Egy másik tábor, mindezzel ellentétben, meg épen arra hivatkozik, hogy a katonai szolgálat, amely az embereket rendre szoktatja, csökkentőleg hatna a kriminalitásra. Tehát láthatjuk, hogy a militarizmus és a kriminalitás közti összefüggés feletti vita lezártan még alig mondható.

Mindez állhat békeidőkre; azonban a háborús idők nagy meg-rázkódtatásai olyan hatalmas kihatásokat mutatnak, a bűnözés terén is, hogy azokat kétségbevonni alig lehet.

Röviden összegezve a háborúnak kriminalætiológiai kihatását, az a hadjáratok elején a kriminalitást csökkenti, utóbb a háború folyamán azt az előbbi arányára ismét felemeli, majd a háború további, hosszabb folyama során pedig a bűnözést erősen felemelő hatást gyakorol.

A háború kihatásának pontos megállapítása máig még nem sikerült; de lényegileg hasonló következményeket mutatnak az e tekintetben tett megfigyelések és kutatások.

A régebbi keletű háborús bonyodalmak kihatásáról érdekes adatokat találunk az 1864. évi osztrák-porosz háborúval kapcsolatban. Ennek a háborúnak kriminalætiológia kihatása² csak kedvező volt; a kedvezőtlen kihatások kiváltását a háború rövid tartama gátolta meg. Bár a gazdasági helyzet eléggé nyomasztó és a termés is rossz volt, valamint kolerajárvány is hatását éreztette, mégis Poroszországban a kriminalitás jelentősen apadt, különösen a lopások, orgazdaságok, csalások és sikkasztások, valamint a testi sértések tekintetében.

Pregnánsabban domborodott ki a háború hatása az 1870/71. évi francia-német háború során. Míg szemben az 1869. év kriminalitásával az 1870. év kriminalitása általában alig mutat emelkedést, addig 1871-ben már erős emelkedést mutat a kriminalitás mindenütt. És könnyű dolog e jelenségeknek okát adni a háború elején mindkét nemzetben felébredt erős nemzeti érzéssel, hazaszeretettel és lelkesedéssel; épen csak a hadjárat hosszabb tartamával együttjáró nélkülözések okozták azután később a nemtelen emberi érzések sűrűbb megnyilatkozását.

2. Azonban még ezeknek a hadjáratoknak aránylag rövidebb tartama is kevés alkalmat adott a mélyebben szántó megfigyelésekre és a háború demoralizáló hatásának megállapítására. E tekin-

¹ Szerző, Bevezetés a büntetőjogba (Budapest, 1924.) című munkájában (a 110. s. köv. oldalon) igyekezett a háborúnak a kriminalitásra való hatásának törvényszerűségeit általánosságban megállapítani. Egy franciaországi tanulmányút során került szerző kezébe a francia igazságügyminisztérium által közreadott: *Compte général de l'administration de la justice criminelle pendant l'année 1919.* (Páris, 1921; a jövőben *Compte* rövidítéssel idézzük majd!) című kiadmány, amelynek adatai által a társadalmi életnek eme törvényszerűségei ugyancsak támogatva vannak; szerzőt ez a körülmény is a jelen dolgozat megírására indította.

² Lásd e tárgyban: Starke, W., *Verbrechen und Verbrecher in Preussen 1854—1878*, Berlin, 1884, különösen 58. köv. old., valamint szerző, *Bevezetés a büntetőjogba*, Budapest, 1924, 111. s. köv. old.

telben a világháborúnak hosszú tartama sokkal több alkalmat szolgáltatott a kriminalætiológiai megfigyelések tételére, bár ezekre nézve végleges véleményt mondani ma talán még korai volna. A világháborúban részt vett és a neutrális állapotban maradt államok összes bűnügyi statisztikai anyagának közreadása és azoknak összehasonlítása után lehet majd csak végleges következtetéseket vonni.

Így egyelőre a világháború kriminalætiológiai kihatását illetőleg inkább csak általánosságban tartott tanulságok levonásával kell beérnünk, ezeket azonban épen a franciaországi 1913—1919. évi bűnügyi statisztikai adatok a legmeggyőzőbben támogatják.

A világháború során eleinte Franciaországban is a kriminalitásnak csökkenését lehetett észlelni. Csak néhány adatra utalunk e tekintetben!

Franciaországban míg 1913-ban a bűnügyi feljelentések száma 591,692 volt, ez 1914-ben 402,161-re, majd 1915-ben 316,523-ra lepadt.³ S bár ez a csökkenés meglehetősen egyenletesen oszlik el az összes bűncselekményeket illetőleg, mégis a legszembeötlőbb az ember élete és testi épsége ellen irányuló cselekményeket illetőleg.

Míg a gyilkosságok száma 1913-ban 193, 1914-ben 168 volt, ez a szám 1915-ben 59-re apadt le; az emberölések száma a jelzett években 283-ról 254-re, majd 113-ra szállt le; a halált okozó súlyos testi sértések száma pedig 136-ról 84-re, utóbb 47-re; a súlyos testi sértéseké 34-ről 20-ra majd 13-ra; végül a testi sértések száma 36,401-ről 20,836-ra, majd 1915-ben 14,623-ra, 1916-ban 14,319-re szállt le;⁴ a hatóságok elleni erőszakok és az erőszakoskodások számadatai pedig az 1913—1916. években 13,444-ről 9812-re, majd 7769-re utóbb pedig 7373-ra csökkent.⁵

Hogy ezek a számok másképen oszlanak el város és vidék közt, erre vonatkozólag adatok, sajnos, nem állanak rendelkezésre. A tapasztalat általában véve az, hogy a nagyobb városokban ez a csökkenés csak kisebb, mert ott a háborúnak a kriminalitást növelő hatása hamarabb válik érezhetővé az ú. n. társadalmi kapillaritásnak ottan való gyorsabb érvényesülése folytán, amint erre részletesebben még rámutatni fogunk. Így például Magyarországon, Budapesten az ottani kir. ügyészséghez, azaz a vádhatóság-hoz,⁶ míg 1914-ben 16,287 feljelentés érkezett, addig 1915-ben nem sokkal kevesebb, vagyis 15,342 feljelentés tétel, annak ellenére, hogy 1915-ben a katonai szolgálatot teljesítők száma már tetemesen megnövekedett. A franciaországi viszonyok e tekintetben alkalmasint hasonló képet mutatnak!

A beállt csökkenést többféle ok idézi elő! Ilyenként jelentkeznek a nép összetételében beállt változások. A mozgósítással egyben a legerőteljesebb korban levő férfiak nagyrésze, akik leginkább hajlanak bűncselekmények elkövetésére, a polgári bíróságok hatásköre alól kivonatnak; a harctéren elkövetett bűncselekményeik pedig más úton nyernek megtorlást. Ezt az állítást a franciaországi a férfínemre és különösen a katonaköteles korban levő néposztályokra vonatkozó statisztikai adatok meggyőzően igazolják.⁷ Franciaországban a büntettek miatt elítélt férfiak száma 1913-ban 1762, 1914-ben 1319 és 1915-ben 695 volt; a katonaköteles korban levőket illetőleg pedig a 21—24 évesek kriminalitása míg 1913-ban 269 esetre, addig 1914-ben már csak 193-ra, 1915-ben pedig csak 114-re rúgott; a 25—29 évesek hasonló adatai 376, 247 és 120 voltak; a 30—39 éveseket illetőleg pedig 514, 384 és 177. S a vétségek miatt történt elítéltetések is hasonló hullámvásról tesznek tanúságot, amennyiben vétség miatt elítéltetett 1913-ban, 202,122 férfi, 1914-ben már csak 134,341 és 1915-ben pedig csak 77,209 férfi.⁸

Ezenfelül a háború által előidézett nemzeti lelkesedés is fokozza az emberekben az összetartás érzetét, az egymásra utaltság tudatát, valamint az áldozatkészség érzelmét. De hasonló jelenségeket idéz még elő az idegeneknek kiözönlése a hadviselő államok területéről; tudvalevő dolog, hogy az idegen állampolgárok kriminalitása mindenkor nagyobb mint a honi lakosságé.

Sajnos, azonban a világháború hosszú tartamának során a

³ Lásd *Compte* X. old.

⁴ Lásd *Compte* XIII. és XVI. old.

⁵ Lásd *Compte* XVI. old.

⁶ Lásd Auer, *Büntettek és bűncselekmények a háború alatt*, Budapest, 1917, 4. old.

⁷ Lásd erre vonatkozólag: *Compte* XIV. old.

⁸ Lásd *Compte* XV. old.

mindinkább fokozódó nehézségek, a nagy emberáldozatok feletti gyász is sokszor háttérbe szorítja a fennkölt érzéseket! S csökkeni a háborúnak a kriminalitást apasztó hatását az is, hogy a hadbavonulások után visszamaradt lakosság egy része olyan, amely testi fejlődés tekintetében elmaradott és ennek folytán közötté sok az olyan, aki szellemi és erkölcsi tekintetben is alacsonyabb értékű és inkább követ el bűncselekményeket.

3. Az utóbb jelzett körülmények azután, a háború hosszabb tartama során, a rendes békeállapotok helyreálltáig, tényleg a kriminalitás fokozását idézték elő Franciaországban is, amint erről a következő statisztikai adatok bizonyoságot tesznek.

Amint már jeleztük, a feljelentések száma Franciaországban 1913-ban 591,692 volt; 1914-ben ez a szám 402,161-re, 1915-ben pedig 316,523-ra apadt le; a háború további tartama során azonban — az imént jelzett tényezők hatása folytán — a feljelentések száma fokozatos emelkedést mutat; számuk 1916-ban 347,348, 1917-ben 390,014, 1918-ban már 460,502 és 1919-ben már 526,395-re szökött fel.⁹ A büntettek miatt elítélt férfiak száma pedig hasonló változásokat mutat; ¹⁰ az 1915-ben még apadó szám (695), 1916-ban már felemelkedik 721-re, 1917-ben 839-re, 1918-ban pedig már 1045-re.

A vétségek miatt elítélt férfiak száma pedig az 1915. évi 77,209-ről 1916-ban felemelkedik 88,146-ra, 1917-ben 102,491-re, 1918-ban 115,301-re, 1919-ben pedig 133,085-re.¹¹

És ha a bűncselekmények egyes csoportjait nézzük, úgy ez a jelenség még pregnansabban domborodik ki. A gyilkosságoknak már jelzett és 1915-ig apadó száma (1913-ban 193, 1914-ben 168, 1915-ben 59) 1916-ban már emelkedést mutat; számuk 1916-ban 69, 1917-ben pedig 83, 1918-ban 95, 1919-ben már 103; s hasonló változásokat mutat a szándékos emberölések száma (1913-ban 283, 1914-ben 254, 1915-ben 113) is, amely 1916-ban 122, 1917-ben 149, 1918-ban 180 és 1919-ben pedig 192-re emelkedik.¹² S különösen a hadköteles korban levőkre vonatkozó számadatok tesznek hasonló tendenciáról tanúságot; 1915-ig kriminalitásuk apadt; 1916-ban már kezd emelkedni; a 21—24 évesek által ¹³ elkövetett büntettek száma volt 1916-ban 126, majd 1917-ben 216, 1918-ban 256; a 25—29 éveseknél 1916-ban ez a szám 157, 1917-ben 181, 1918-ban pedig 231; a 30—39 éveseket illetőleg pedig 1916-ban 208, 1917-ben 216, ellenben 1918-ban már 259. Az 1919. év bűnügyi statisztika adatai némely tekintetben már a békeévek állapotára való lassú átmenetet kezdik mutatni, bár egyes cselekményeket illetőleg kivételesen még nagy emelkedést is mutatnak, mint például a testi sértések vétségét (1918-ban 12,997, 1919-ben 16,403) és a hatóság elleni erőszakok és erőszakoskodások (outrages) cselekményeit (1918-ban 6916, 1919-ben 7186), valamint a szemérem elleni cselekményeket (1918-ban 1659, 1919-ben 4860) illetőleg.¹⁴ És ezen tények magyarázata kézenfekvő. A háború hosszabb folyamában, 1916-ban már bizonyára volt sok olyan, aki épen a háborúban szerzett sérülése folytán hadi szolgálatra már képtelenné vált és visszatért a polgári életre és abba csak nehezen tudott beilleszkedni. Hiszen azok a tulajdonságok, amelyeket a katonákban szükség esetén kényszerintézkedések által is fejleszteni kell azért, hogy a békés polgárból használható katona váljék, mint az elszántság, az ellenséges emberéletnek, sokszor pedig a milliárdokat érő jószágoknak hadművelési célokból való kíméletlen megsemmisítése, mindez távolról sem alkalmas arra, hogy főleg a kevésbé művelt néposztályokban a polgári világba való visszatérés idejére alkalmas világnézetet teremtsen. A hazatérő vagy a háború során szabadságra menő katona pedig otthonlétét ünnepleni akarván, ennek során is akárhány bűncselekmény előidézéjévé lesz.

Következménye ennek legjobb esetben a garázdálkodásra való hajlam és az emberi természetnek eldurvulása, ami Franciaország kriminalitásában főleg a testi sértések vétségének és hatóság elleni erőszakok és erőszakoskodások és a szemérem elleni bűncselekmények számának — már jelzett — emelkedésében nyer kifejezést.

A kriminalitásnak a háború során való megnövekedését azonban még számos más körülmény is előidézi!

A bevonulóknak a produktív munkától való elszakása, a fele-

lőtlenység tudata, hiszen a katona életében mindenben a fellebbvaló szava a döntő szó, mindez a polgári életre is kihat. S bár a háborúk sokszor élelmiszerhiányt is előidéznek, mégis a bevonultak élelmezése épen harci erejük fokozása végett még a békeviszonyokhoz képest is megjavíttatik. A háború befejezése után pedig a jó élelmezéshez hozzászokott leszerelték csak kelletlenül szoknak hozzá a rosszabb megélhetéshez, akárhányszor csakhogya előbb megszokott igényeiket kielégíthessék, bűncselekményeket fognak elkövetni.

4. Fejtegetéseink során említettük a társadalmi kapillaritás jelenségét, vagyis azt a tényt, hogy a hadbavonult férfiak helyére sok helyütt oda nem való elemek, a bűnnel szemben kellő ellentállóképességgel nem bíró fiatalok vagy nők kerülnek. Ezek közt sok az ilyen állásokban idáig meg nem szokott kereset-hez és ennek folytán olyan élvezetekhez jut, amelyekben előbb részük alig volt; ezek során is akárhány fiatalok a bűn útjára téved.

A békeviszonyok helyreállításával és a kereseti lehetőségek változásával pedig, ha kell, még tiltott úton is ezen szórakozásaik további kielégítését fogják megkísérelni.

Épen akárhány háborús iparban, például a löveggyártó üzemekben sok ilyen elemmel, fiatalok és női munkással, lehetett találkozni.

A vérvészteségek folytán beálló munkáshiány pedig nemcsak áremelkedést idéz elő, hanem kihatván a gazdasági helyzetre, közvetve ugyancsak a kriminalitás megnövekedését idézi elő a nehezebb megélhetés által. Ezt a jelenséget a munkátlanok számának csökkenése alig tudja ellensúlyozni.

A francia bűnügyi statisztikában ezeket az imént jelzett társadalmi törvényszerűségeket például a minősített lopások számának emelkedése igazolja; ezek száma 1915-ben 159 volt; ettől kezdve emelkednek; 1916-ban számuk 168, 1917-ben 194, 1918-ban pedig már 244-re szökik fel.¹⁵

S erről tesznek tanúságot a fiatalok és a nők kriminalitásáról szóló adatok is. Míg a 16—20 évesek által elkövetett és a bíróságok által elbírált büntettek száma 1915-ben csak 177 volt, ez a szám azután fokozatos emelkedést mutat; 1916-ban 240, 1917-ben már 298, 1918-ban pedig 366-tal kulminál.¹⁶ A 18 éven aluli korban levő fiatalok által elkövetett vétségek száma pedig hasonló változásokat mutat; az 1914-ben 9991-re, 1915-ben 14,204-1916-ban 17,922, 1917-ben már 21,747, 1918-ban pedig 22,549-re emelkedik.¹⁷

A nők kriminalitása pedig hasonló hullámzást mutat. Míg az általuk elkövetett büntettek száma 1914-ben csak 145, az a szám 1915-ben 164-re, 1916-ban már 334, 1917-ben 368 és 1918-ban 361-re rúg.¹⁸

A nők kriminalitása a vétségek tekintetében pedig hasonlóan változott; 1914-ben az általuk elkövetett és a bíróságok által elbírált vétségek száma 26,637 volt; 1915-ben ez a szám már 33,474, 1916-ban 37,633, 1917-ben 38,244, 1918-ban 45,284 és 1919-ben 53,149-re emelkedett,¹⁹ ami mind a társadalmi kapillaritás folyamán képezi.

A fiatalok korosztályok kriminalitását fokozta azonban még a családfenntartók bevonulása, a haza védelmében való elesése, sok anyának keresetre való utalása és ennek folytán sok fiataloknak felügyelet nélküli maradása. Ez a jelenség minden hadviselő államban tapasztalhatóvá vált a hadi események folytán és tartamuk során.

A tanítók nagy részének bevonulása és a tanítás intenzitásának csökkenése pedig még csak fokozta a fiatalok kriminalitását.

A fiatalok és a női büntettek száma megnövekedésének arányát illusztrálja a francia hivatalos bűnügyi statisztika ama megállapítása is,²⁰ amely szerint ezt a periodust, vagyis az 1914-től 1918-ig terjedő időszakot illetően a férfiak és nők kriminalitása közti arány (86:14.) a női nem terhére a kétszeresre (vagyis 28%-ra) emelkedett, s hasonlóan a fiatalok és felnőttek kriminalitásához való aránya még jobban, 5%-ról 14%-ra, vagyis hogy a fiatalok kriminalitása békebeli kriminalitásukkal majdnem háromszorosára szökött fel.

⁹ Lásd Compte X. old.

¹² Lásd Compte XIII. old.

¹⁰ Lásd Compte XIV. old.

¹³ Lásd Compte XIV. old.

¹¹ Lásd Compte XV. old.

¹⁴ Lásd Compte XVI. old.

¹⁵ Lásd Compte XIII. old.

¹⁸ Lásd Compte XIV. old.

¹⁶ Lásd Compte XIV. old.

¹⁹ Lásd Compte XV. old.

¹⁷ Lásd Compte XV. old.

²⁰ Lásd Compte XVII. old.

A kriminalitás hasonló irányt mutatott Magyarországon és Németországban²¹ is.

5. És a háború okozta gazdasági változások is kihatnak a kriminalitásra!

A világháború hosszú tartama során a nélkülözések bizonyára Franciaországban is fokozták az addig alig napvilágra került ellentéteket a társadalmi osztályok közt. A gazdasági helyzet gazdag és szegény közt kirívóbb lesz; a város és vidék lakosságának élelmezése is bizonyára különbségeket mutatott. Mindez nemcsak a társadalmi osztályok közötti ellentéteket, hanem a kriminalitást is fokozza.

A világháború során Franciaországban is a kegyelmezési eljárások szélesebb keretekben fogtak helyt,²² mint békeidőkben. Ez a tény is csökkenti a törvénytiszteletet és közvetve fokozza a kriminalitást.

És hasonló eredményt idéz elő az újabb és újabb büntetőjogi szankciókat megállapító törvények gyakori alkotása is.²³ Ez a tény is alig alkalmas arra, hogy az emberekben a bűnözéstől visszatartó motivumokat hozzon létre.

Azután a kereslet és a kínálat közötti egyensúlynak a háborúban való megbomlása a kriminalitásnak egy a békeidőkben ismeretlen irányát, az árúkkal való tiltott üzérkedéseket idézte elő; a franciaországi hivatalos bűnügyi statisztika²⁴ éppen ezen komplikált tényálladékok statuálásával magyarázza a bűnügyi vizsgálatok magas számát, amely az összes bűnügyekhez viszonyítva 1913-ban 9%, 1914-ben 10% volt és 1915-ben 12%-ra, 1916-ban és 1917-ben pedig 13%-ra emelkedett; 1918-tól (12%) fogva pedig lassan apadni kezdett.

6. A háborúnak azonban még néhány, a kriminalitást fokozó lélektani jelenségére is utalnunk kell!

A hadműveletek folytán sokan előbbi lakhelyükről távozni és másutt letelepedni kényszerültek. Az új, az ismeretlen környezetben ezek sokkal hamarabb követnek el bűncselekményeket, mint előbb ismerőseik körében, akiknek ellenőrző jelenléte visszatartólag hatott. A vadidegenben hamarabb lép az ember a bűn útjára!

A nők közül pedig míg előbb sokan családjuk körében éltek, a változott viszonyok, a bevonulások folytán, nem tudnak ellenállni azoknak a csábításoknak és kísértéseknek, amelyeknek előbb kitéve nem voltak.

Amint a francia hivatalos bűnügyi statisztika is megállapítja és kiemeli²⁵ és amint ezt az adatok is mutatják,²⁶ a magzatelhajtások és gyermekölések büntetteinek száma körülbelül 100%-kal emelkedett. Míg a magzatelhajtások bűncselekményeinek száma 1913-ban 89, 1914-ben 50 és 1915-ben 44 volt; addig ez a szám 1916-ban 124-re emelkedett és 1917-ben (122) és 1918-ban is (125) és hasonló színvonalon mozgott. A gyermekölések száma pedig míg 1913-ban 92, 1914-ben 67, 1915-ben pedig 80 volt, 1916-ban 138-ra emelkedett, 1917-ben is még 130 és 1918-ban 129 volt.

Végeredményben tehát a háború a kriminalitást közvetlenül és közvetve is erősen fokozta Franciaországban is.

Közvetve a háború például olyként is fokozólag hathat, hogy a háborús sebesülések következtében sokan munkaképtelenné válván vagy legalább is gyengébb munkaerővel bírván, még a leg gondosabb állami gyámolítás mellett is, gazdasági nehézségeik révén hamarabb válnak bűnelkövetőkké!

Dr. Hacker Ervin.

Megítélt követelés valorizálása.

A törvénytől bírói gyakorlat jelentőségének tudatában lassan halad. Szükséges is, erkölcsi súlyának végtelenül ártana az ingadozó kapkodás. A kir. Kúria újabb ítéletei reményt nyújtanak arra, hogy a bírói gyakorlat nem fog többé elzárkózni a megítélt követelésnek jogerős ítélet utáni valorizálásától, hiszen jogszabály nem állja útját, az anyagi igazság követeli, a bírói ítélet tekintélyét pedig nem hogy sértené, de feltétlenül emeli.

²¹ A németországi adatokat illetően lásd: Többen, Die Jugendverwahrlosung und ihre Bekämpfung, 1922. 90. old.

²² Lásd ezekre: Comptes XII. és XVI. old.

²³ Lásd e tárgyban: Comptes VIII., IX. old.

²⁴ Lásd Comptes XI. old.

²⁵ Lásd Comptes VII. és XIV. old.

²⁶ Lásd Comptes XIII. old.

A valorizálás kérdését törvény nem szabályozza, tehát nem is tiltja. A bírói gyakorlat általában valorizál és a már megítélt követelésnek ítélet utáni folytatólagos valorizálása elől elzárkózó legfelsőbb bírósági ítéletek száma még nem oly jelentékeny, hogy ez irányban bírói gyakorlatról szó lehetne. Az igaz, a békebeli bírói gyakorlat ítélet utáni valorizálást nem ismert, de ismert ítélet utáni kamatlizetési kötelezettséget annak bírói megállapítása nélkül (1881: LX. tc. 43. §.) és ismer a mostani hasonló késedelmi kártérítést (1923: XXXIX. tc. 6. §.). Nem is ismerhetett ítélet utáni valorizálást, hiszen egyáltalán nem ismert valorizálást, feladatának körébe ily jogkérdések megoldása nem tartozott, azért e téren irányadóul nem is szolgálhat. Ha irányadónak vennők, el kellene zárkóznunk minden valorizálás elől, már pedig az életviszonyok változását a joggyakorlat megmerevedése útjában meg nem állíthatja s életre való csak akkor lesz, ha az életviszonyok változását követi s azokat rendezni igyekszik. Marad a jogerősség kérdése.

Az ítélet jogerejének tiszteletén akkor esnék csorba, ha az a jogkérdés vonatnék újabb ítélkezés alá, amely már egyszer elbíráltatott. Ez jelenthetne jogbizonytalanságot, amellyel a már megítélt követelés ítélet utáni időre szóló valorizálásának ellenzői érvelnek, csak hogy erről szó nincs. A jogerős ítélet teljes tiszteletben marad, sőt éppen annak rendelkezése szolgál a további valorizálás alapjául. Az ítélet mindenkor ismert és mérlegelhető múlt és jelen ténykörülmények alapján rendezi a jogviszonyt, a jövő ismeretlen és bizonytalan talajára nem épít. Akkor is, amikor jövőbeli szolgáltatás teljesítésére is kötelez, a szolgáltatás mennyiségét és tartamát nem bizonytalan, elképzelt jövőbeli adatok alapján, hanem tényleges konkrét adatokból és köztapasztalati tényekből következtetve határozza meg és miután ezek a ténykörülmények a jövőben változhatnak, mindenkorra szóló elismerést nem is kíván. (Pp. 413. §.) Az ítélet utáni folytatólagos valorizálás sem egyéb, mint ítélethozás után bekövetkezett pénzürtékváltozás figyelembe vétele. Vagy tekintettel volt a bírő már ítélethozáskor a jövőre is és megfelelő értékmérőhöz (zürichi árfolyam, aranykorona érték) viszonyította a szolgáltatás mennyiségét, amikor is újabb ítélkezés szüksége fenn nem forog, vagy nem törődött a jövő eseményeivel és csak a jelen pénzürtékre volt tekintettel, de akkor ítélete nem is vonatkozhatik oly pénzürtékre is, amelyet mérvadóknak nem vett és nem törődésé pótlendő. Ezt az átértékelési igény járulékos természete nem akadályozza, csak a jogfenntartás nélküli önálló érvényesítésnek állja útját. Ha a per folyamán valorizációs igény nem érvényesített, sem utólagos érvényesítésének joga fent nem tartatott, a per jogerős befejezéséig terjedő időtartamra, vagyis a perben érvényesíthető volt és ameddig az átértékelésre befolyást gyakorló ténykörülmények figyelembe vehetők voltak, utólag nem érvényesíthető. Az átértékelés anyagilag nem, csak alakilag jelentvően keresetfelelőmet, nézetem szerint a felülvizsgálati eljárásban is megengedendő, a kérelem teljesítése bizonyításmérlegelést vagy tárgyalástartást nem tesz szükségessé. Ellenben a per befejezésétől kezdődő átértékelés igénylése perbeni jogfenntartástól nem tehető függővé, hiszen érvényesítése a perben nem mérlegelt ténykörülmények utólagos bekövetkezésével kapcsolatos. Előre az ítélet nem respektálásából még sem indulhatunk ki, azt legalább a bíróságnak csak el kell várnia. Szükséges azonban az ítélet utáni késedelmes fizetésekor történő jogfenntartás, mert anélkül a teljesítés teljes kiegyenlítésül elfogadottnak tekintendő.

Azt a véleményt, amely szerint az ítélet a követelés tartalmát minden időkre kihatólag megszabja, bármily késedelmesen történik is a teljesítés és bármint változik is a korona értéke a késedelmes tartama alatt, elfogadni nem tudom, az ítéletben nem láthatok oly merő alakiságot, amelyet a meghozása után lényegesen változott viszonyok között sem szabad érinteni. A valorizálás kérdése vagyoni jogi perekre szorítkozik. Vagyoni jogi viszonyainkat rendező jogszabályaink között nagyon kevés a kényszerítő erejű, általában véve a felek akaratának engednek elsőbbséget. Békeidőben ítélkezés, amely egy kereskedelmi ügyletet hatálytalannak nyilvánított volna, mert a felek által megállapított vételár az árú értékének felét sem érte el, a Kt. 280. §-ára tekintettel helyt nem foghatott. Ma helyt adunk a gazdasági lehetetlenülés kifogásának, ha a szerződéskötés kori vételár értéke koronaértékcsökkenés folytán felére száll alá. Békeidőben elképzeltelen volt, hogy a késedelmesen fizető vevő szerződésileg 1000 K-ban megállapított vételárt 800,000 K összeggel legyen kénytelen kiegyenlíteni, ma éppen

oly kevéssé tartjuk jogellenesnek mint 1000 K vételárelőlegnek 800,000 K összeggel való kiegyenlítését. Ha pedig túltesszük, mert az anyagi igazság szolgálása végett túl kell tegyük magunkat vagyoni perekben a felek törvényénél irányadóbb megegyezésének alaki, szó szerinti alkalmazásánál, úgy vélem, a kimondott ítélet alakosságának tisztelgésben tartása sem lehet nyomatékosabb, hanem itt is kutathatjuk a rendelkezés érdemét. A vagyoni peres bírójának nem alaki, hanem anyagi igazságszolgáltatás a kötelessége, ahol tételes jogszabály kifejezetten útját nem állja, méltánytalanságot és igazságtalanságot orvosolnia kell. Az ítélethez azután bekövetkezett események ítélethezjárkor mérlegelhetők nem voltak, oly viszonyokra pedig, amelyekre szabva nem lett, az ítéletet csak azért, mert egyszer ki lett mondva, ráerőszakolni nem lehet.

Nem tartom helyesnek azt a véleményt sem, hogy az ítélet utánra szóló valorizálás megengedése jogbizonytalanságot eredményez, mivel a felek ítéletnyerés dacára sem tudnák, hogy végcredményben az egyik mennyit követelhet és a másik mennyivel tartozik, holott az ítélekezésnek a vita lezárása a feladata. Az a kérdés, hogyan szól az ítélet. Ha a bíró a papírpénz értékének ingadozására tekintettel megfelelő értékmérőt alkalmazott és ítélete a megváltozott pénzürtékviszonyoknak is megfelel, újabb ítélekezésre szükség nincs. Ha azonban oly értékmérőt vett, amely később be nem válik, miután vagyoni perben nem érték és tartalom nélküli számösszeget, hanem számösszegben kifejezett vagyoniértéket ítélünk meg, csak helyesbíteni kell a mértéket, hogy azt az értéket fejezze ki újból az összeg, amelyet a bíró megítélni kívánt, illetve megítélt. Mert ha a hitelező bírói ítélet dacára sem kapja meg azt a vagyoniértéket, amelyhez jogát az ítélet megállapította, akkor — eltekintve a behajthatatlanságtól — komolytalanná válik az ítélet és ekkor inogna meg vele szemben a tisztelgés. Az a kívánság, hogy az ítélet az adósságot is meg kell nyugtassa, hogy a megítélt összegnél többet nem tartozik teljesíteni, az adósságnak indokolatlan pártfogásba vétele. Jól tudom, mi magyar bírák könnyebben élhetjük be magunkat az adóssággal, mint a hitelező helyzetébe, de ez a tény ítélekezés alapja még sem lehet. A számszerűséghez való ragaszkodás azt eredményezné, hogy 1920 dec. 1-én (zürichi árfolyam 1:425) egyformán jogerősen 1000 K fizetésére kötelezett két adósság közül tartozását 1924 május 1-én (0:0071^{1/4}) az egyik 1000 K-val letörleszthette, míg a másik 200,000 K-t volt kénytelen fizetni, mert utóbbinak tartozását a bíró zürichi árfolyamértékben állapította meg, míg előbbiét nem. Ez csak alaki igazságszolgáltatás és hogy mennyire nem megnyugtató, kiténik a megfordított helyzet feltevéséből. Vajjon, ha a korona értéke ítélethez azután 200-szorára emelkednék, akadna-e magyar bíró, aki az adósságot 200-szoros érték lerovására szorítaná csak azért, mert az ítélet ezt az összeget tartalmazza? Lámpással sem lenne található. Mai viszonyokra békebeli mérték nem alkalmazható. Elkerülhető a megítélt követelés valorizálása iránti újabb perlekedés, csak mondja ki akár a törvényhozás, akár a bírói gyakorlat, hogy a megítélt követelés mindenkor ítélethezjárkor pénzürtékben értendő. Ugyanaz, mint a zürichi árfolyam alapon való marasztalás, csak pótlása a hiánynak, ahol kimondva nem lett.

Igazságszolgáltatásunknak, de társadalmi berendezkedésünknek is kirívó vonása az adósság — bűnös pártfogása. Ha a hitelező késik a kereset beadásával vagy a valorizálási kérelem előterjesztésével, sietve írjuk terhére: keresetbeadásig nem jár késedelmi kamat, illetve valorizálás. Ha a teljesítési határidő lejártával egy ideig türelemmel vár, az adósságot «a viszonyok változására» tekintettel a szerződéstől elállottnak tekinthette. Talán az adósság a kötelezett és elsőbbségi az ő tartozásteljesítési kötelessége, mint a hitelező joggyakorlási kötelessége? Miért kívánunk kíméletlen eljárást a hitelezőtől? A társadalom is általában véve az emberrel csak akkor kezd törődni, amikor alkalmat szolgáltat «megjavítására», bűnös útra lép. Hány ember nyomorog ma, különösen a társadalmi mozgalmak munkásai, a középosztály sorából és ki törődik velük? Pedig talán törődésre érdemesebb, állam-társadalomra értékesebb az az ember, aki inkább éhen pusztul, vagy véget vet kínos nyomorogásának, minthogy bűnös útra térjen, mint a bűnösök tömege. Miért pazarolunk mégis oly sok értéket utóbbiakra kísérletezve velük, hát ha 100 közül egyet megmenthetünk, holott előbbieket mind megtarthatók? A szabadságvesztések végrehajtása sem jár a földön, meg nem valósítható ideálok után tör. Nem lenne-e, de jóval kevesebb, a vagyoni elleni bűncselekmények száma, ha az

clitéletet elsősorban a sértett kárának megtérítésére és nem a maga javára dolgoztatnók, de érdemlegesen felhasználva s értékesítve teljesen munkabírását; ha kevesebbet törődne az elítélt jó tartásával, ne kívánozzék újabb bűncselekmény elkövetésével vissza a jó lakásba s ingyenes eltartásba, hanem óvakodjék tőle; kevesebbet törődne akár éhségstrájkjával is és az így elérendő anyagi erőtt inkább azok támogatására fordítanók, akik tehetetlenségükben inkább elpusztulnak, minthogy átlépjék a hőrtön küszöbét. De hát változtatni a meglevőn ma úgy sem lehet, honnan vennők minden egyes lépés érdemleges megünneplésének költségét.

Ludvig Rezső.

Egyes főbb kérdések a k. f. t.-jog köréből tekintettel a tervezetre.*

IV.

A tervezet 4. §-a az *alaptőke minimumát* 200,000 K-ban, mind-egyik tag törzsbetéteinek minimumát 5000 K-ban állapítja meg. E számadatakból arra lehet következtetni, hogy a tervezet már hosszabb ideje készült, mert 200,000 K ca. 14 aranykorona, mint alaptőke vagy 35 aranyfillér, mint törzsbetét nem komolyan vehető számok. A német törvény 1892-ben a törzstőke-minimumát 20,000 aranymárkában s az osztrák törvény 1906-ban 20,000 aranykoronában fixizotta. Az ezen összegeknek megfelelő magyar korona a mai tőkeszegény világban azonban túl magas. A mi véleményünk szerint körülbelül 5000 aranykorona = 75.000.000 papirkorona volna az ezidőszerű állapotoknak leginkább megfelelő alaptőke-minimum. Ezen álláspontunk mellett szól a német Verordnung über Goldbilanzen vom 28. Dezember 1923. 17. §-a is, mely szerint most a G. m. b. H. törzstőke-minimuma 5000 aranymárka és minden tag törzsbetéteinek minimuma 50 aranymárka kell, hogy legyen.

A magyar kodifikátorok az «alap»-tőke terminológiát használják, mint amely kifejezés a részvényjogból ismeretes. A német és az osztrák törvények a részvényjogi «Grund»-kapital helyett «Stamm»-kapital műszót vették fel. Bár nem bír túlságosan nagy jelentőséggel, mégis azt ajánljuk, hogy vegye át a magyar törvény is a «törzstőke» kifejezést, mely a k. f. t. tőkét megkülönböztetné a részvénytársaság alaptőkéjétől. Egyebekben a magyar törvény úgy is «törzsbetét»-ként fordította le a Stammeinlage-t.

V.

A k. f. t.-jog legfontosabb problémái az *apport-tal* függnek össze. Ezen a ponton érte a német törvényt is a legtöbb támadás s valóban itt jelentkeztek a legnyilvánvalóbb visszasságok. A tervezet is megenged oly kikötést, hogy valamelyik tag törzsbetétét pénz helyett másnemű szolgáltatással törlessze, vagy hogy a társaság részére teljesített vagy teljesítendő nem pénzbeli szolgáltatásnak ellenértéke a törzsbetétre számoltassék el. azzal a megszorítással, hogy a szolgáltatás tárgya csak dolog vagy vagyoni jog lehet s az illető tag nevének s a nem pénzbeli szolgáltatás tárgyának a társasági szerződésben benne kell lennie.

A Németországban bekövetkezett nagyszámú visszaélések megátlását célozzák a tervezetnek 6. és 12. §-aiba foglalt szigorú, de helyes rendelkezések. Ezek szerint az alapítót az alaptőkéből jutalomban részesíteni nem szabad, az alapítás költségeinek megtérítése csak annyiban követelhető, amennyiben a társasági szerződésben ily költségek fejében megállapított legmagasabb összeget meg nem haladja. Azok az alapítók pedig, akik valamelyik tag nem pénzbeli betétét tudva a valódi értéket meghaladó értékösszeget fogadtatták el a társasággal, vagy akik az alapításnál egyébként csalárdul jártak el, személyesen és egyetemleg felelnek a társaságnak minden ebből eredő kárért. E szabály cogens, kivétel nem ismer s ki sem játszható, mert a társaságnak oly ügylete, amely az alapítót az említett felelősség alól felmenti, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan.

A k. f. t. individualisztikus jellegét célozza a német törvény 3. §-ának s a tervezet 3. §-ának azon rendelkezése, mely szemben az osztrák törvényvel, mely csak visszatérő vagyoni szolgáltatásokat ismer, megengedi, hogy a tagok a társasági szerződésben a

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. számban.

törzsbetétek beszolgáltatásán s esetleges pótbefizetéseken kívül *másnemű szolgáltatásra* is kötelezhetők legyenek.

A törvény ezen kitételét a német gyakorlat messzemenően kitágította. Így a Reichsgericht egy döntvénye kimondotta, hogy az ügyvezetői tevékenység ellátásának kötelezettsége is stipulálható. (R. G. 4. V. 04.)⁵

Nem elég világos a tervezet szövegezése a társasági tagoknak, mint *ügyvezetőknek fizetését* (alkalmazotti javadalmazását) illetőleg. A 34. §. azt a tiltó rendelkezést tartalmazza, hogy a társaságnak oly vagyonából, amely az alaptőke fedezésére szükséges, a tagok részére fizetést teljesíteni nem szabad.

Parisius és Krüger Kommentárja szerint⁶ a törvény 30. §-ának rendelkezése (mely a tervezet említett 34. §-ával megegyezik) csupán a társasági tagokra, mint olyanokra vonatkozik és nem vonatkozhat a társasági tagokra hitelezői (alkalmazotti) minőségükben. Ez okfejtést hajlandók vagyunk akceptálni, de a törvényhozás helyesen tenné, ha a kételyeket precíz átszövegezéssel eloszlatná, annál is inkább, mert a tervezet 80. §-ának 3. bekezdése, mely szerint a társaságnak oly ügyvezetője, vagy alkalmazottja, aki egyuttal tagja a társaságnak a szolgálati viszonyból eredő követeléseire nézve a társaság csődjében az ily követelésekkel egyébként összekötött csődbeli előjogokat nem érvényesítheti, az ellenkező érvelésnek nyújt erős argumentumot. A német törvényvel szemben a magyar tervezet az osztrák törvényt követve kimondja, hogy az ügyvezetők versenytilalom alatt állanak. A tervezet konstrukciója a társtag-ügyvezetőt quasi főnökként kezeli s ezen tétel konzekvenciáját vonja le az idézett 80. §-ban. De talán helyes volna az alkalmazotti minőségből folyó jogoknak is részben helyt adni, különösen oly esetben, ha az ügyvezetőt vétkesség (könnyelműség, spekuláció) nem terheli. Ne feledjük, hogy a részvénytársaság igazgatósági tagjának, mint alkalmazott igazgatónak e viszonyból eredő jogait eddig semmiféle törvényes rendelkezés nem csorbítja.

VI.

Az *üzletrészekkel összefüggő jogok* tekintetében is az individualisztikus elv követelményeit érvényesíti a tervezet. Így szemben a német törvény 15. és az osztrák törvény 49. §-ával az üzletrész *átruházhatóságát* cogens szabályként a társaság írásbeli beleegyezésétől teszi függővé. Ezzel szemben a törzsbetét teljes beszolgáltatása után a társaság beleegyezését csupán nyomós okból tagadhatja meg. Azon esetet, ha valamelyik tag eredeti üzletrészhöz még egy másik üzletrészt szerez, más-másképpen szabályozza a német, az osztrák és a magyar jog. A német törvény szerint az üzletrészek megtartják jogi önállóságukat, az osztrák törvény szerint összeolvadnak s jogilag eggyé válnak, míg a tervezet szerint az üzletrészek addig, amíg az illető törzsbetétek teljesen befizetve nincsenek — és ha különböző természetűek azontúl is — megtartják önállóságukat. Amiből azonban a contrario következik, hogy ellenkező esetben összeolvadnak. A saját üzletrészek megszerzése (vagy zálogbavétele) tekintetében a tervezet (37. §.) az osztrák törvényt követi. Míg a német törvény 33. §-a a teljesen befizetett üzletrészek megszerzését csak a törzstől tiltja, addig az osztrák törvény tiltó rendelkezése, a hitelezők érdekeit tartva szem előtt, abszolút. A tilalom nem terjed ki azonban arra az esetre, ha a társaság a tag elleni követelésének behajtása végett nyilvános árverés útján szerzi meg az üzletrészt.

Ugyancsak az osztrák törvény helyes újításait követi a tervezet, midőn rendeli, hogy a tagok határozatait haladéktalanul be kell vezetni a határozatok könyvébe, melybe a rendes üzleti órák alatt minden tag betekinthesz (56. §.); s midőn az ügyvezetőknek kötelességévé teszi, hogy a tagokról és üzletrészeikről rendes jegyzéket — tagjegyzéket — vezessenek, melynek minden a tagok személyében s az üzletrészekben beálló változást fel kell tüntetniük (43. §.)

Az *üzletrészek amortizációjának* problémáját a tervezet (38. §-a) általában a német törvényvel egyezően oldja meg (német törvény 34. §.), de azonkívül egy oly törvényes kényszeramortizációs rendelkezést tartalmaz, mely kétségkívül túlló a célon. A tervezet (38. §.) szerint ugyanis a társaság az érték megtérítése mellett bevonhatja annak a tagnak üzletrészt, akinek a társaságban maradása a tár-

saság *célját meghiusítaná*. Ebben a formában ez a szakasz igazságtalan, mert szerzett jogokat veszélyeztet és önkényes, mert a kisebbséget — melyet a tervezet egyébként hathatósan véd — kiszolgáltatja a többségnek. Ha már a magyar kodifikátorok egy ilyen szabály felvételét elengedhetetlennek tartják, úgy a K.T. 100. §-ának analógiájára a bíróság — és nem a társaság — megítélésére kell bízni, hogy forog-e fenn oly körülmény, mely a társaság célját meghiusíthatja.

VII.

A *tagok összeségét* megillető jogok tekintetében a tervezet 63. §-a, szemben a német és osztrák törvényekkel, szintén oly nívumot hoz, mely a magyar k. f. t. individualisztikusabb jellegét domborítja ki. A tervezet szerint minden tag követelheti az ügyvezetőktől a méltányosság határai között azt a ténybeli fevilágosítást, melyre szüksége van, hogy szavazó jogát gyakorolhassa s az évi mérleg megállapítására hivatott gyűlést megelőző nyolc nap alatt minden tag beletekinthesz a társaság könyveibe és egyéb irományaiába, amennyiben ez az évi mérleg megvizsgálásához szükséges. E rendelkezések hasonlósága a betéti társaságok kultagjainak jogállására (K.T. 135. §.) emlékeztet s csak helyesíthető. Logikusan következik azonban a tervezet szelleméből e messzemenő jog megszorítása arra az esetre, ha a társasági szerződés felügyelőbizottságot szervez.

Hatályos védelemben részesíti a tervezet a *kisebbséget*. Egyrészt megadja nekik a K.T. 175. §-a szerint a részvényesek tizedrészét megillető jogokat (64. és 65. §.), másrészt az 57. §. minden tagnak megtámadási jogot biztosít oly határozatok ellen, melyek a törvénybe, vagy a társasági szerződésbe ütköznek, vagy a társaság *érdekeit* szándékosan és súlyosan *sértik*. A bíróság a megtámadott határozat vérehajtását az ügyvezető (és az esetleges felügyelőbizottság) meghallgatása után a per jogerős befejezéséig felfüggesztheti.

Ugyancsak a kisebbség védelmét szolgálja a tervezet, midőn az osztrák törvénynek (45–47. §-ai) gyakran dicséret újítását a német törvényvel szemben a hiteles könyvvizsgálókat (revizorok) illetőleg átvette. (64. §.)

A tervezet ötödik fejezete a német törvény ötödik fejezetével egyezően *«A társaság feloszlása és semmisnek nyilvánítása»* címet viseli. De míg a német törvény ötödik fejezetét e cím megilleti, addig a tervezet ötödik fejezete semmisnek nyilvánításról mit sem tud. A német törvény is csak egy esetben ismeri a megsemmisítést, ha t. i. a társasági szerződés lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik (75 §.) a tervezet azonban az első fejezet 16. §-ában foglalja a kérdéssel s kimondja azt a helyesíthető elvet, hogy a társaságnak a cégjegyzékbe való bejegyzése után a társasági szerződés *alaki* kellékeinek hiányára többé nem lehet hivatkozni, sőt akarathiány alapján sem lehet a társaság érvényét kétségbe vonni. Jogot a tervezet (a címen kívül) csak feloszlásra, de nem megsemmisítésre ad.

VIII.

Végül még egy javaslatot pro domo vagyunk bátrak tenni. A tervezet 2. §-a a társasági szerződés érvényéhez közokiratot tart szükségesnek. Mi azt hisszük nem szerénytelen a kívánság, ha e szakasz oly módosítását ajánljuk, hogy az 1924. XII. tc. 1. §-ának mintájára kimondassék, hogy a társasági szerződés érvényéhez közokirat vagy bejegyzett ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat szükséges. Álláspontunk jogosságát tekintve annak bővebb indokolásától e helyt eltekintünk.

* *

A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvénytervezet nagyban — egészben sikerült alkotás. S ha egy-két rendelkezése még módosításra szorul is s ha a magyar stílusztika szabályai szerint last but not least még meg kell fésülni, kívánatos, hogy minél előbb lépjen életbe.

Dr. Szende Péter Pál.

Szemle.

— **Nagy Emil**, Magyarország volt igazságügyminisztere válasszal tisztelte meg azt a néhány sort, amelyet a Pester Lloydban «The house of Lords» címmel megjelent cikkéről írtam (I. Budapesti Hírlap 1925. évi május 15.). Csodálkozom, hogy a bírálat névtelenségén megütközik. Angliában a sajtónak régi hagyománya az anonymus kritika.

⁵ Parisius und Krüger: Das Reichsgesetz betr. die G. m. b. H. 41. I.

⁶ i. m. 85. I.

Nem a bíráló fontos, hanem a bíráló. Súlya ne a bíráló személye szerint igazodjék. Az én személyem sem fontos. Érté-
nem még a «porondra» hívást, ha cikkem sértő volna, avagy a
legkevésbé udvariatlan, de én nem írtam a Pester Lloyd-ban meg-
jelent cikknek valamely részéről, hogy «édeskés», nem neveztem
íróját gúnyosan «tudós»-nak, hanem néhány tárgyilagos megjegy-
zést tettem. Azt, hogy a tárgyilagos ellentmondás, már csak azért,
mert ellentmondás, sértő volna, helyesnek el nem fogadhatom.
Abból, hogy én csak kis «b» vagyok, nem következik, hogy «csak
hódolat illet meg, nem bíráló». A fogadást nem állom. Nem
hiszem, hogy Angliában komoly írói vitát fogadással döntenének
ei. Ez aligha «angol mód», inkább karrikatúrája.

Érdemben válaszom a következő:

Én a Pester Lloyd-ban megjelent cikkben foglaltakra négy
megjegyzést tettem, a válasz egy-gyel foglalkozik. Megemlíti ugyan
a főnemesi címekre vonatkozó «fejtegetés»-t, amelyben nincs ig-
zam, de bővebben nem szól róla. Ezért én is kénytelen vagyok
annak a kijelentésére szorítkozni, hogy minden, amit a címekről
mondtam és példákkal megvilágítottam, helyes is.

Második megjegyzésem az volt, hogy a Lordkancellárnak
bírói kinevezésre irányuló felterjesztéséről nem mondható, hogy
nem kormány felterjesztése, mert a Lordkancellár tagja a kormá-
nynak, a szűkebb értelemben vett kabinetnek. A Lordkancel-
lár — ez áll a cikkben — «ist der Vorsitzende des Oberhauses,
zugleich der höchste Richter im Lande; er ist es und nicht die
Regierung, der die zu ernennenden Richter dem König unter-
breitet». Ez a helyzetnek teljes félreismerése, mert a Lordkan-
cellár, amikor bírói kinevezésre felterjeszt, ezt nem bírói vagy
elnöki minőségében teszi, hanem mint miniszter.

Erről a megjegyzésről a válasz hallgat. Nem ismeri be, hogy
a kormánynak és a Lordkancellárnak említett szembeállítás téve-
dés volt, hanem hallgat a kérdéstről.

Ez a második megjegyzés volt pedig az én cikkem lényege.
Az a fontos, hogy a bírói kinevezés Angliában is miniszteri fel-
terjesztésre történik és nem a miniszteriumtól különálló, attól
független bírói személy javaslatára.

A bírának kinevezésére irányuló miniszteri felterjesztések
Angliában nem egy kézből erednek. Angliának nincs igazságügy-
minisztere, azok a teendők, amelyeket a kontinentális felfogás
szerint az igazságügyminiszter lát el, megoszlanak a Lordkan-
cellár, a miniszterelnök és a belügyminiszter, a Home Secretary
közt. A legfőbb bírák kinevezése a miniszterelnök felterjesztésére
történik.

A Pester Lloydban megjelent cikkből, amely idézett soraiiban
a Lordkancellárt nem mint kormánytagot mutatja be, hanem
szembeállítja a kormánnyal, még a Lordkancellár kinevezésének
ez a módja sem tűnik ki. Különbösen pedig a cikk szerint — a
vonatkozó mondatokat idéztem — minden bírót a Lordkancellár
terjeszt kinevezésre a király elé. A Budapesti Hirlapban közzétett
válasz ezzel szemben már nemcsak azt konstatálja, hogy a Lord-
kancellár, hanem megengedi azt is, hogy a *Lord Chief Justice*
of England kinevezésére is a miniszterelnök tesz felterjesztést.
Ha megengedné még azt is, hogy a House of Lordsban bíráskodó
Lords of Appeal in Ordinary, akikről még szólok és a *Court of*
Appeal tagjainak, a *Lords Justices of Appeal* kinevezése is ilyen
módon történik, nem volna közöttünk eltérés. A *Lord of Appeal*
in *Ordinary* miniszterelnöki felterjesztésre történő kinevezése talán
bizonyításra sem szorul, mert ez a kinevezés nem egyéb, mint
peer (Life Peer) kreálása. A *Lords Justices of Appeal* kinevezésének
kérdésében utalok *Hatschek* nagy angol közjogára, amelyben
olvasható (II. 155. §.), hogy a kinevezés a miniszterelnök elő-
terjesztésére történik.

A Lordkancellár a *puisné judges* kinevezésére tesz előterjesz-
tést. Megengedem e helyütt, hogy harmadik megjegyzésemben a
«kisebb rangú bírák» összefoglaló megjelölés használata a jár-
atlan olvasót esetleg tévedésbe ejthette. Ezen megjelölés alapján
kiszáradó bírákra gondolhatt, holott *puisné judges* is a *Supreme*
Court of Judicature bírái, akik csak a legfőbb bírákkal szemben
kisebb rangúak. Helyesebb lett volna talán *közbíráknak* nevezni,
ahogy *Grosschmid* azon bírákról szól, akik az 1723: XXV. tc. alap-
ján a hétszemélyes táblához a nádor elnöklété alá kinevezendők
voltak. De én a cikket, amint a válasz kiemeli «ügynevezett jogi
szaklapban» írtam jogász közönségnek ismert dolgokról, nem volt
okom félni félreértéstől.

A Lordkancellár hatáskörébe tartozik a *County court judges*
kinevezésének ügye és Lancaster kivételével a békebírák kinevezése.

Negyedik megjegyzésem a Lordok háza bíróságának össze-
tételére vonatkozott. A Pester Lloydban megjelent cikk szerint
1876-ban létesítették a jogászlordok intézménye. «Unter dem Titel
der höchsten Gerichtsinanz des House of Lords bilden nun diese
Lordrichter den höchsten Gerichtshof.» A megjegyzés az volt,
hogy ezt a Lordkancellár elnökletével ítélkező, felsőházi bírósá-
got nemcsak a négy *Lord of Appeal in Ordinary* alkotja, hanem
a Lordok házában mindazon tagjai, akik magas bírói állást (high
judicial office) töltöttek be, így, elsősorban a volt Lordkancellá-
rok, amennyiben, mint rendesen, a ház tagjai. A válasz ellenve-
tést nem tartalmaz.

Mindennek a sommázata az, hogy a válasz két kiváló meg-
jegyzéssel s azok közt különösen az alapvetővel, amely a Lord-
kancellár miniszteri funkciójára vonatkozik, egyáltalán nem fog-
lalkozik. Polemiában pedig kétségtelenül áll a *qui tacet, consentire*
videtur. A főnemesi címekre vonatkozó megjegyzésnek ellent-
mond ugyan, de nem bocsátkozik a kérdés taglalásába. Csupán
a kinevezési előterjesztések kérdését ragadja ki s ebben is mind-
járt bevezetésül koncedálja, hogy valami igazam van.

Azt hiszem, hogy az ily válasz semmiesetre sem érzékenyked-
hetik és nem kívánhat jogosan elégtételt az írói becsület meg-
sértéséért. Komoly hangú és tárgyilagos bírálat különben sem
sértheti az írói becsületet, hanem, ha alapos, mint a válasz tanu-
sága szerint is túlnyomó részben az enyém, alkalmas szolgálhat
az írói tévedések helyreigazítására, ha téves, mint a válasz sze-
rint az egyik kérdés némely részleteiben az én bírálatom volna,
komoly és tárgyilagos ellenbírálatot érdemel. b.

— **A kényszeregyességi rendelet 54. §-ához.** (A debre-
ceni kir. ítélőtábla elvi határozata.) A 4070/1915. M. E. rendelet
54. §-a feljogosítja a bírót, hogy bizonyos esetekben megtagadja
az egység jóváhagyását.

A megtagadást nem írja elő a rendelet kötelezően s a rende-
let életbeléptétől kezdve a bíróságok igen liberálisan magyaráz-
ták ezt a rendelkezést. Így a budapesti kir. ítélőtábla P. I. 1403/1916.
sz. a. az elsőbírósággal ellentétben a kereskedelmi könyvek fel-
mutatásának elmulasztásához nem fűzte az eljárás megszünteté-
sének joghatályát, mert a cél: az adós vagyoni állapota felőli tájé-
kozódás másképp is elérhető.

Az 54. §. 1. pontjának alkalmazhatósága kérdésében a debre-
ceni kir. ítélőtábla most érdekes döntést hozott, mely határozot-
tan elvi jelentőségű. A kir. ítélőtáblai végzés leszögezi a rendelet
egyik alapelvét, mely már-már elhomályosult: amelyet a rende-
letet mindenáron reformálni akarók is elfelejtettek, hogy a kény-
szeregyességi eljárás a hitelezők autonómiáján épül fel, a bírósá-
gáé csak az ellenőrzés szerepe, mint a hagyaték lebonyolítása
körüli. A konkrét eset az, hogy R. I. debreceni kereskedő 50%-os
k. e. ajánlatát a hitelezők túlnyomó többsége elfogadta, de az első-
bíró az egységet nem hagyta jóvá, mert adós csalárdul járt el,
előzetes letartóztatásban volt a tárgyalás napján is, alapos gyanú
merült fel, hogy árúit elrejtette, eltitkolta, fizetéseképtelensége
tudatában újabb hiteleket vett igénybe, nagy mennyiségű árút
halmozott fel, melyről tudhatta, hogy nem fogja értékesíthetni,
az árúkat beszerzési áron alul is árusította, vagyis egész maga-
tartása nyilván azt mutatta, hogy «utazott» a kényszeregyességre.
Az elsőbíró a jó erkölcsökbe ütközőnek találta ily adóssal kötött
egység bírói szankcionálását.

Az elsőbírói végzést maguk az érdekelt hitelezők támadták
meg s a kir. ítélőtábla P. II. 559/1925. sz. végzésével a hitele-
zőknek adott igazat.

A kir. ítélőtáblának álláspontja a következő: Azzal a kíván-
sággal, hogy a jóhiszemű kereskedőt csalárdul megkárosítani
igyekvő adós kényszeregyességet ne köthessen s így a kereske-
delemből kirekesztessék, szemben áll a hitelezők érdeke, hogy köve-
telésüknek legalább egy részét megmentsék és szemben áll az a
közgazdasági érdek, hogy ezt a megmenthető részt ne eméssze
fel a csődeljárás, hanem az a hitelezőkhöz jusson vissza, hogy
ezek azt az üzletük által szolgált gazdasági rendeltetés szerint
használhassák fel. Csak akkor indokolt az egység megtagadása
ily esetben, ha a kvóta csekély s az annak megfizetésére irá-
nyuló egység jóváhagyása sokkal kisebb anyagi előnyt biztosít
a hitelezőnek, mint annak az erkölcsi kárnak a mértéke, melyet
a jóhiszemű forgalom fosztogatóival szemben megengedett szigo-

rúbb jogkövetkezmények alkalmazásának mellőzése okoz. A fennforgó esetben a felajánlott kvóta 50% volt.

Bár a döntésnek azt az álláspontját, mely az ajánlat erkölcsi hiányait a kvóta magasságával egyenlíti ki, nem írjuk alá, örömmel látjuk a gazdasági liberalizmus, a hitelezői autonómia és a kereskedelmi élet törvényszerűségének a jog szigorú szabályaival kiegyenlítő erejét.

Dr. Kuthi Sándor.

— **Büntetőjogi irodalmunk** is azokkal a nehézségekkel küzd, amelyek gazdasági leromlottságunkból és kulturális elszigeteltségünkől fakadnak. De azért ha nem csurran, mégis cseppen. Ily örvendetes jelenség *dr. Kováts Andor* debreceni professzornak értekezése az újabb büntetőtörvény-tervezetek és az eljárási elvülés félbeszakításáról. Dolgozatának első felében a háború utáni kodifikációt ismerteti — részben személyes levelezésből merített adatokkal — Európa különböző államaiban, majd pedig ezeknek állásfoglalását bírálja az elvülés félbeszakításának kérdésében. *Kováts Andor*, aki már két nagyobb munkájával (Bevezető tanulmányok és Az elvülés dogmatikája) tett bizonyosságot, hogy e problémának legalaposabb ismerője, a félbeszakítás «álnok és félszeg» intézményének eltörlése mellett foglal állást és a diffeza sociale nézőpontjából arra a kriminálpolitikai eredményre jut, hogy az elvüléstől való kizárást a tettes visszaesésétől feltételeztessék. E megoldás véleményünk szerint kétségtelenül helyes, feltéve, hogy a kodex a speciális visszaesés rendszerét következetesen keresztül viszi. — Büntetőjogunk egy fiatalabb és szorgalmas munkásának: *dr. Kéthely Sándor*-nak tollából az 1843-iki büntetőjogi javaslatról jelent meg egyes dolgozat a miskolci jogászelet könyvtárában. Megállapítja, hogy a magyar javaslat a jogegyenlőség, a demokrácia és a nemes liberalizmus korában született. Nem árt ezt manapság újból hangsúlyozni, midőn kultúrszegénylegények a magyarság legragyogóbb korszakának megcsúfolásával a progresszív és nemzeti gondolat összeférhetetlenségét hirdetik.

— **A Tébe könyvtár.** I. *A csődönkívüli kényszeregyeségről szóló törvény és rendeletek rendszeres magyarozata.* Írta *dr. Meszlény Artúr.* Második teljesen átdolgozott és bírói gyakorlattal bővített kiadás. Az új kiadás feldolgozza az alaprendeletet módosító 15,700/1925. I. M. számú rendeletet és közli a kir. ítélőtáblák határozatait. A Tébe kiadásában megjelent könyv ára 70,000 K. — II. *Váltójog.* Írta *dr. Pethő Tibor* kir. járásbíró és *A váltók illetéke.* Írta *dr. Andreánszky István* pénzügyminiszteri titkár. A váltójog szerzője a bírói gyakorlaton kívül feldolgozta a már kihirdetett, de még életbe nem lépett Pp. novella 53. §-át (váltónovella), amely §-ban foglalt szabályok a 8621/1920. M. E. rendelet folytán ma is érvényesek. Szerző foglalkozik továbbá a váltóelvülésnek a békeszerződéssel összefüggő rendelkezéseivel és a háborús váltókra vonatkozó szabályokkal. *dr. Andreánszky* a váltók illetékére nézve fennálló jogszabályokat gyűjtötte össze, tekintettel az 1925 április havában életbelépett törvényekre és rendeletekre. A könyv ára 50,000 K.

Közgazdaság.

Az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaság május hó 9-én tartott közgyűlése az 1924. üzleti évi osztalékot részvényenként 100,000 K-ban állapította meg. Az 5000 K névértékű részvények 34. sz. szelvénye május hó 11-étől kezdve a Magyar Általános Hitelbanknál kerül beváltásra. 17703

A Magyar Ruggyantaárúgyár Részvénytársaság közgyűlése elhatározta, hogy részvényenként 450% = 9000 K osztalékot fizet és hogy a jóléti alap céljaira 350.000,000 K-t fordít. Az igazgatóság új tagjaivá Schwartz Alfréd és dr. Stein Emil urak választottak. A közgyűlés után megtartott igazgatósági ülésen Kelemen Lajos ügyvezető igazgató urat vezérigazgató-helyettesé nevezték ki. 17707

A Magyar Cukoripar R.-t. közgyűlése az idei osztalékot 120,000 K-ban állapította meg. Az osztalék május 20-tól kerül kifizetésre. Az igazgatóságba új tagként báró Kornfeld Pál választott be. 17706

Vidéki kir. közjegyző, sürgős belépéssel, helyettest keres, esetleg a nyári hónapokra. Cím a kiadóban. 17702

Tizennégy éve ügyvéd, fővárosi és falusi gyakorlattal, belépne társ, vagy irodavezetőként akár budapesti, akár vidéki ügyvédi irodába, vagy átvenne leszámolásra ügyvédi irodát. Cím a kiadóban. 17704

35 éves ügyvédi iroda Künszentmártonban 1000 □-öles szép kerttel, kényelmes házzal, 12 W. búzáért eladó. Cím: Szilárdfy, Szeged, Somogyi uca 11. 17705

ROYAL NAGYSZÁLLODA BUDAPEST

17602

Szobáink városi és interurban telefonberendezése elkészült

Fürdőszobás, hideg-melegvizű és szerényebb olcsóbb szobák

Jogászok találkozóhelye

Dr. FISCHER ARTUR

hites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60 17601

Vállal bármilyen nyelvű hites fordítást és levelezést

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

SZOBOTHA DEZSŐ

hites tót tolmács

irodája

17601a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

BALATONLELLE

Hungária-Pensio.

Utolérhetően olcsó, mégis kitűnő családi hely 17701

Napi pensio 60,000 korona

Felvilágosítást nyújt CSÓOR LAJOSNÉ tulajdonosnő, Balatonlelle, Hungária-Pensio, v. Budapest, Üllői-út 1. Tel. Józ. 63-63.

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogászközönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pótlások»-kal is el van látva. — Ára kötve 210,000 K.

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Közlemény- **DÖNTVÉNYTÁR**-ak, amelyekben a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogászközönséget. Megjelent a

Magánjogi	—	XVII. kötet
Hiteljogi	—	XVII. «
Perjogi	—	IX. «
Büntetőjogi	—	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	—	XVI. «

Minden kötet ára 35,000 K.

Úgy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,

Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Szadits Károly egyetemi tanár: Plósz Sándor. — Dr. György Ernő budapesti ügyvéd: Megjegyzések a k. f. t. tervezetthez. — Dr. Berezel Aladár budapesti ügyvéd: A Kúria joggyakorlata a szolgálati jogviszony kérdéseiben. — Dr. Fekete László kir. közjegyző helyettes: Jelzálogjogi fix prioritás mezőgazdasági hitel biztosítása érdekében. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 4. ív. — Perjogi Döntvénytár. X. k. 3. ív.

PLÓSZ SÁNDOR

Plósz Sándor meghalt. Elment csendesen, feltűnés nélkül, ahogy élt. Azt sem tudtuk róla, hogy beteg: váratlanul csapott le közénk halálának döbbenetes híre.

Nagy ember halála mindig fájdalmas vesztesége a nemzetnek. De Plósz Sándor elvesztése még sokkalta keserűbb nekünk. Mert vele kidőlt a régi Magyarország egyik legnagyobb szellemi erősege, akit a gondviselés eddig vígaszul és reményül hagyott meg köztünk. És sokkal korábban dőlt ki, mint kellett volna.

Mert Plósz Sándor nem volt törődött aggastyán, akinek megváltás a halál. Tele volt életerővel, alkotó kedvvel. Azért is vonult tavaly nyugalomba az egyetemen, hogy zavartalanabban dolgozhassék. Most épen a magyar perjog németnyelvű rendszerén dolgozott egy nagy gyűjteményes vállalat részére; a kézirat feléig már elkészült. Úgy dőlt ki, mint a villámsujtotta tölgy. Erős testben örökifjú lélekkel vonult át a halhatatlanságba.

Elment és bár halhatatlan emléket hagyott hátra, mégis szomorúan érezzük, hogy a nagy ember emléke is olyan, mint a préselt virág: hiányzik belőle a szirmok színe, illata.

Mert mit fog tudni Plósz Sándorról az utókor?

Hogy ő volt a magyar perjogi tudomány új korszakának megteremtője. A polgári perjog reformátora, messze földön híres kódexek alkotója. A váltójog klasszikus rendszerének írója. A keresetjog tudományos megalapozója. Magyarország nagy igazságügy-minisztere. Fél évszázadon át az egyetemi katedra díszje, büszkesége, nemzedékek tanítómestere. A lipcsei egyetem jubiláris díszdoktora, Magyarország reprezentatív jogtudósa a külföldön.

Mindezt feljegyezi róla a jogtörténet. Később nemzedékek fogják tudni, mi volt Plósz Sándor a jogtudományak.

De csak mi, kortársai és tanítványai tudjuk, hogy ki volt valójában Plósz Sándor. Csak mi tudjuk, hogy a nagy tudósnak ez a külső képe csak halovány visszfénye egy még nagyobb emberi egyéniségnek.

Plósz Sándor nemes emberi lényében rejlik tudományának is a titka. A jogtudomány mint virág nőtt ki ebből a szép emberi életből.

Igazi «napsütötte férfi» volt. A hegyoldalról nézte az életet, rózsaí, barackfái és fenyői közül, melyeket maga ültetett, oltott, gondozott. Erősen gyökerezett az anyaföldben. Egyszerű házban, imádott családja körében, boldog emberként élt. E boldog élet derűje hatja át egész működését. Ezért olyan eleven, olyan lüktető igazságú az ő tudománya. Szóbeliség, közvetlenség, szabad mérlegelés, mint éltető napsugár ömlik el perrendtartásán. Ki a szabadba! A jogtudomány az élet tudománya, az életigazság művészete. Plósz Sándor a jogtudományban a plein-air művészet képviselője.

Azt mondani róla, hogy puritán ember volt, banalitásszámba megy. Milyen is lehetett volna más? Lelkének stílusa olyan volt, mint egy görög templom: csupa egyszerű vonal, amely méreteiben és harmóniájában grandiózus. Amellett a puritánság a komorság és szárazság elriasztó mellékképzetét kelti. Plósz Sándor pedig az volt, akiről férfiletére el lehetett mondani, hogy csupa báj.

Bájos volt az ő minden póz nélküli közvetlenségében. Egyéniségének legfőbb varázsa álmódzó kék szeméből sugárzott. Ez a szempár mint két örökös kérdőjel tekintett a világra, a gyermek szent kíváncsiságával és tudnivágyásával, és a tudós szünetlenül töprengő kételkedésével.

Mert Plósz Sándor mindenekfelett tudós volt, szenvedélyesen tudós, az maradt a miniszteri székben és a politikában is. Bármely kérdés ragadta is meg elméjét, abban mindig új és az eddiginél mélyebb eredményekre jutott. Ebben nemcsak elméjének rendkívüli elemző ereje, hanem épen szenvedélyes tárgy szeretete is segítette. Problémáját először legegyszerűbb elemeire redukálta s azután teljes erővel rávetette magát, addig el nem engedte, amíg csak valami homály maradt körül. Ilyenkor nem ismert pihe-nést: séta közben, vidám társaságban, tanítványai vagy kollégái körében egyre visszatért az őt foglalkoztató témára. Ebből az intenzív elemzésből rakódtak le elméleti megállapításainak gyöngyszemei, a vélelmek jogi természetéről, a bizonyítási teher alapjairól, a magánjogi szabályok struktúrájáról és annyi más.

Megvolt benne az igazi tudós önbizalma. «Mert, aki a tudományt akarja művelni, annak mindenekelőtt abból kell kiindulnia, hogy ő jobban tudja azt megcsinálni, mint mások.»¹ De érezte azt is, hogy «a tudós igazi hangulata a kételkedés».¹ Ezért sokan határozatlannak, habozónak tartották. Pedig az ő habozása csak onnan eredt, hogy élesebben látta az eldöntésre váró kérdések nehézségeit, mint mások.

Jogi tudományát meghatóan szerette. Noha átfogó elméjével világosan látta a természettudományok úttörő hatását az emberiség haladásában, époly világoslátással tüzte ki a jogtudomány nemes céljait. Megragadó erővel fejtette ki ezt a céltűzést az Akadémián 1916-ban tartott másodelnöki megnyitó beszédében.²

«A társadalmi érdekek felismerése, kellő értékelése és harmonikus érvényesülésük biztosítása a jog feladata.» És folytatta Ulpianus szavaival: «jurisprudencia est divinarum atque humanarum rerum *notitia*, *justi* atque *injusti scientia*.» Vagyis: a jogásznak mindenekelőtt *ismernie* kell az életviszonyokat. De nem ez az ő igazi tudománya, mert az életviszonyokat az illető szakmabeliek jobban ismerik. A jogász *specifikus* tudománya, hogy az életviszonyok összeütközéseit a közérdekhez viszonyítva egyenlítse ki; más szóval, hogy tudományosan különítse el az igazságot az igazságtalantól.

Plósz Sándor tudós lelkülete nehezen idomult hozzá a miniszteri álláshoz. Nem volt a cselekvés embere, noha nem félt a felelősségtől. Az a magasabbfajta bátorság lakozott benne, amelyről ő maga mondta: «nem az bátor, aki nem fél, mert annak csak jó idegei vannak; bátor az, aki fél a veszedelemtől és mégis neki-megy». Neki a miniszterség áldozat volt, melyet azért vett magára, hogy perrendtartását révbe segítse. Mikor 1905-ben — munkáját félbehagyva — távoznia kellett, könnyekkel búcsúzott a mi-

¹ Plósz Sándor válasza 70-ik születésnapja ünnepén, l. Jogt. Közl. 1916. 24. sz. 211. l.

² Akadémiai Értesítő 1916. évi folyam 8—10. füz.

nisztériumtól, mert «útját tört remények szegélyezik». Mily nagy öröm volt, mikor utóbb mégis megérte szeretett perrendjének törvénybe iktatását és életbelépését!

A perrendtartás, ez volt munkás életének legfőbb célja. Boldog ember, aki élete munkájának tökéletes sikerét megérhette. És megérhette benne nagy ethikai értékek biztosítását. Mert, mint *Magyar Gyéza* mondta Plósz üdvözlése alkalmával: a külföldi per-jogokhoz hasonlítva, a magyar perrendtartás «valamennyi közt a legnagyobb mértékben adja meg a módot arra, hogy a magyar bíró igazságosan ítéljen.»³

Ez a nagy férfiú egész életében nem tett mást, mint gyarapította a tudományt és hazájának dicsőségét. A nemzet el is halmozta hálájával. Csak élete alkonyán akadtak, akik a forradalom utáni áramlatoktól sodortatva, méltatlan támadásban részesítettek. Ez akkor sok keserűséget okozott neki.

Plósz támadóinak lelkiismereti terhén csak az könnyíthet, hogy a bántalom, szerencsére, semmiben sem érinthette a megtámadott nagyságát.

Az Akadémia előtt, a Széchenyi szobrát övező kertben áll Budapestnek, a maga igénytelenségében is egyik legkedvesebb szobra, a Szarvas Gáboré. Magas oszlopról tekint alá a tudós mellképe, az oszlop alján pedig kis leánya ágaskodik lábújj-hegyen, kezében babérlombbal, hogy a tudós fejére helyezze, de nem ér fel hozzá. Így nyújtjuk mi, hálás magyar jogászság is Plósz Sándor felé elismerésünk babérágát. De ha mi nem érünk fel hozzá elismerésünkkel, époly kevéssé ért fel hozzá a kisebbsítés. Szíven találhatták vele, de nem téphették meg dicsőségét, mely fejét övezi.

Mert Plósz Sándor magasan áll múltó korszakok hullámai felett. Ő a jog örökéletű nagy mesterei közül való. Igazi *klasszikus* jogász. Minden modernsége mellett azért tisztelte annyira a római jogot. Neki a római jog nem ódon furcsaságok antiquáriuma volt, hanem az örök emberi bölcsesség tárháza. Ha odaát, az elysiumi mezőkön a római remekjogászok árnyaival találkozik, azok méltán fogadhatják őt congeniális társuként körükbe. Mert életének egész művével híven fejezte ki nagy tanításukat, hogy a jog: *ars æqui et boni*, a méltányosnak és nemesnek a művészete.

És még egy, lélekben rokon szellemóriással találkozhatik túl, a boldogok szigetén: a nagy filozófus-császárral. Plósz Sándor lelkének legmélyebb rétegeiben, amelyekbe ritkán engedett bepillantást, igazi stoa-bölcs volt, telve ugyanavval a fenkölt lelki békével, amelyet Marcus Aurelius elmélkedései lehelnek.

Hajdanta nagy fejedelmeket hármas ércokorsóban temettek. Plósz Sándor emlékezetét is három nemes érc óvja az enyészettől: tudománya, törvényalkotása és életének nemes példaadása. Mert nagy volt, mint tudós, nagy volt, mint törvényhozó, de legnagyobb volt mégis, mint ember.

Amíg Plósz Sándor lelke marad köztünk, jogtudományunkban és törvénykezésünkben, addig még Trianon kapui sem vehetnek erőt hazánkon. Mert addig palládium van velünk: a legnemesebb emberi eszmék eleven ereje.

Dr. Szladits Károly.

Megjegyzések a k. f. t. tervezethez.

A korlátolt felelősségű társaság életrehívásának aktualitását voltaképpen a mérleg felértékelési rendelet adta meg. Az alaptőke minimalása következtében a már fennálló törpe részvénytársaságok megszüntetendők vagy átalakítandók lesznek, a jövőben pedig csak komolyabb alaptőkével rendelkező alakulatok ölthetik magukra a részvénytársaság palástját, mely ugyan az utolsó évek sok zivatarában sokat vesztett fényéből és presztizséből, de mégis oly intézmény, mely rendeltetésénél fogva valóban a gazdasági élet komolyabb megnyilvánulásai számára volna fenntartandó. A k. f. t. bevezetését Magyarországon a jogászai közvélemény és a gazdasági érdekeltségek már hosszú idő óta sürgetik s így annak bevezetését, figyelemmel épen a részvénytársasági jognak ezen új fejlődési irányára, csak örömmel üdvözölhetjük. Miután azonban újabb időkben a kodifikációs munka fontossága és jelentősége elhomályosul, miután nagyon berendezkedtünk a rövid életre szánt rendeletek és törvények életbeléptetésére, melynél mindjárt életbeléptetésük után a mikénti módosítás kérdése vált aktuálissá, fokozottabb kötelesség, hogy azoknál a törvényeknél, melyek természete-

tüknél fogva stabilabb jellegűeknek ígérkeznek, a jogászai közvélemény hozzászólása, megfelelő kritikája segítse elő a kodifikáció munkáját s ha már szélesebb körök érdeklődése az ily fajta minden politikumtól és pikantériától ment törvényalkotási munka iránt nem is nyilvánul meg, a jogászok tegyék meg kötelességüket. Ez a szempont vezet, amikor a Jogt. Közl.-ben megjelent ismertető bírálat után a k. f. t. tervezethez hozzászólók természetesen oly irányban, amint az a korábbi közleményekben kifejezésre nem jutott.

A k. f. t. a német és osztrák jogrendszernek bevált intézménye. Törvény, felsőbb bírósági gyakorlat és jogirodalom szélesre kítaposta ez intézmény életműködésének szabályait. A magyar kodifikálók számára magától adódott ezeknek a külföldi példának alapulvétele. Ezzel a magától adódó alkalommal a kodifikáció élt is. A magyar javaslat nagy részében szolgál fordítása a külföldi tervezeteknek, némi felcseréléssel és átforgatásával a szakaszok egymásutánjának, a magyar jogi és gazdasági élethez való hozzáidomítás komoly törekvése nélkül. Ahol a külföld példakkal szemben a javaslat novumot tartalmaz, ez újításai szerencséseknél épen nem tekinthetők.

A magyar javaslat jellegzetes vonásai a külföldi törvényalkotásokkal szemben a következők: több kogens szabály alkalmazása azokon a pontokon, ahol a külföldi törvények diszpozitív szabályokkal is megelégesznek, a visszaélések ellen való védekezés szempontjából a tagok felelősségének fokozása a társasággal szemben vállalt kötelezettségek mikénti teljesítése, a hitelezőket megillető jogok szempontjából, valamint a társaságon belül a kisebbséget megillető jogok fokozottabb kidomborítását illetőleg. Míg a visszaélések elleni védelem szempontjának fokozottabb kidomborítását általános elvi szempontból helyesnek tartjuk s legfeljebb a kivétel mikéntje ellen vannak egy és más pontban kifogásaink, — addig a kogens szabályoknak szaporítását, a felek szabad rendelkezési jogának szűkebb térre szorítását, a gazdasági élet gyakorlati követelményei szempontjából szerencsésnek nem tekinthetjük.

Maga a tervezet első szakaszában is már kifejezésre juttatja azt a tendenciát, hogy a hitelezői érdekek védelmét mindennél fontosabbnak tartja s ahelyett, hogy a törvény első szakaszában a KT. egyéb hasonló rendelkezéseinek mintájára e kereskedelmi társaságunk szabatos jogi definícióját adná, azt igyekszik kidomborítani, hogy a társaság tagjai a hitelezőket illetőleg a meghatározott jótállási összegek erejéig is felelősek. A törzsbetéttel egyenlő nagyságú jótállási összegnek a tervezetbe való felvétele az az új intézmény, amellyel a javaslat lényegesen eltér a hozzá egyébként annyira hasonló német és osztrák törvényektől. Itt technikailag mindjárt az tűnik fel, hogy erről a fontos kérdéstről a tervezet igen szűkszavúan rendelkezik, nyilván azért, mert a külföldi kodifikáció példái nem álltak rendelkezésre. E szűkszavú rendelkezésnek gyakorlati hátrányai azonban, ha a tervezet jelen alakjában emelkednék törvényerőre, igen érezhetően mutatkoznának. A tervezet azt mondja ki, hogy a jótállási összegnek legalább egyforma nagyságúnak kell lennie a törzsbetéttel, a tagok felelőssége a jótállási összegre fennáll a hitelezők kielégítése végett, de a tagok a társaság hitelezőinek közvetlenül ezért nem felelnek. A jótállási összegek bekövetelésének és behajtásának mikéntjéről azonban a tervezet már hallgat.

A jótállási összegre vonatkozó rendelkezések részletesebb kiegészítésén kívül azt a kívánságot kellene még támasztanunk, hogy a jótállási összegnek a tervezetbe való iktatása semmiesetre se kogens, hanem diszpozitív szabály legyen, a tagoknak e részben adassék meg bizonyos szabad mozgási lehetőség s ismerje el a törvény a jótállási összeggel vagy anélkül megalakuló k. f. t.-kat, ezen a ponton talán analógiául vehetvén a KT.-nek a korlátlan és korlátolt felelősségű szövetkezetek tekintetében érvényben lévő szabályait. Az e fajta szabályozás senkinek hátrányára nem volna, a hitelező ugyanis tudná azt, hogy melyik társaságnál számolhat még a tagok jótállási összegével, melyiknél nem jön ez kalkulációba s ehhez képest alkotna képet a társaság hitelképességéről. Ezen a ponton világosan mutatkozik a javaslatnak az a tendenciája, hogy a harmadik személyek érdekeinek védelmében talán messzebb megy el és több tekintettel van ezen szempontokra, mint magának a k. f. t. intézményének életképes megalkotására. Ha ugyanis a törvény — s véleményünk szerint helyesen erre kellene irányulnia — azt a célt tűzi maga elé, hogy a részvénytársaság

³ Jogt. Közl. 1916. 24. sz. 210. l.

mellett a korlátolt felelősségben rejlő előny nyújtásával egy másik gyakorlatilag nagy jelentőségű kereskedelmi társasági formát kíván a gazdasági életnek rendelkezésére bocsátani, úgy ezt a célzatot a törvény konstrukciójában is kifejezésre kell juttatni. Hogy a tagok személyes közreműködése folytán teljes anyagi felelősségük minden szándékos vagy gondatlan mulasztásért megállapíttatik, egészében helyeselhető, mert a felelősség érzésének fokozására alkalmas. De hogy a k. f. t.-ban való részvétel oly sokféle anyagi obligót is jelentsen, ez némiképp ez intézmény kívánatos kifejlődésének akadályául fog szolgálni. A már említett személyes tevékenységgel vagy mulasztásokkal összefüggő felelősségi momentumokon kívül a tervezetből különleg a k. f. t. tagjaira a következő terhek hárulnak: a) a törzsbetét befizetési kötelezettsége; b) a jótállási összeg, legalább a törzsbetét nagyságáig; c) a törzsbetétek behajthatatlansága esetén a kiegészítési kötelezettség a behajthatatlanná vált törzsbetéteket illetően; d) esetleg a pótbefizetés kötelezettsége. Mindez oly terhet jelent, melyek épen az óvatos és konzervatív tőkét fogják ez intézménnyel szemben némi meggondolásra készíteni. A jótállás kérdése magában véve is olyan, amely nagyon sokak számára igen ellenszenvesnek mutatkozik. Egy meghatározott összeget hajlandók ugyan egy vállalat számára megköcskázlatni, azt be is fizetni, de hogy egy későbbi időpontban, mely pontosan előre nem is látható, még egy további obligó Damokles kardja is lógjon fejeik felett, erre nehezen lesznek kaphatók. A jótállási összeg fenntartása tehát az intézmény kifejlődését, a tartózkodó, reális tőkerészesedéseknek ez intézménybe való bekapcsolódását nehezítené meg.

Ép ily kevésse tarthatjuk szerencsésnek a k. f. t. tagjainak 30-as számban történő korlátozását. Erre nincs semmi szükség, mert hiszen szélesebbkörű csatlakozás sem veszélyeztetné ez intézmény sikerét, viszont a megszorítás számos esetben az intézmény rovására válna. Ha még itt tekintetbe vesszük azt a szempontot, hogy a k. f. t. épen most a kisebb részvénytársaságoknak ily társaságokká leendő átalakulása szempontjából bír fokozottabb aktualitással s erre vonatkozólag a tervezet is részletes intézkedéseket tartalmaz, úgy már ezen folyamat sikeressége szempontjából is indokolatlanul súlyos akadálynak jelentkezik a 30-as taglétszám korlátozásának fenntartása.

Nem intézkedik a tervezet a céghasználat kérdésében, holott e részben úgy a német, mint az osztrák törvények határozott intézkedéseket tartalmaznak, kimondván, hogy e társaságok cége csak k. f. t. toldattal használható. Ezt a szabályozást a mi kodifikációnk nyilvánvalólag csak tévedésből felejtette ki.

Az alaptőke minimumának kérdésénél, figyelemmel tőkeszegénységünkre, már az 1000 aranykorona minimumot is elképzelhetőnek tartanám.

A tagok számára biztosított megtámadási jog a kisebbségi jogok érdekének védelmében igen aggályos intézkedéseket tartalmaz a tervezet 57. §-ában. Ez a szakasz ugyanis kimondja, hogy a tagok határozata nemcsak annak a törvénybe vagy a társasági szerződésbe ütköző volta miatt támadható meg, hanem azért is, mert «a társaság érdekeit szándékosan és súlyosan sérti». Ez a szakasz tehát túl megy a KT. 174. §-án, mely részvénytársasági közgyűlési határozat megtámadását csak azon indokból engedí meg, ha az a törvénybe vagy alapszabályba ütközik. Annak megítélése, hogy egy meghozott határozat szándékosan és súlyosan sérti-e a társaság érdekeit, nem jogászi, hanem célszerűségi, gazdasági, üzleti probléma. Erre vonatkozólag bíróság előtt érvényesíthető keresetjogi jogot adni igen veszélyes kísérlet, mely a társaság érdekei szempontjából súlyos hátrányokra vezethet. Ily kérdések elbírálása egyébként a peritelti technika szempontjából is igen súlyos nehézségekbe ütközik.

Kifogásolható és súlyosan aggályos rendelkezése a tervezetnek annak 77. §-a, mely a királyi ügyészség számára biztosítja azt a jogot, hogy keresetileg kérhesse a társaság felosztatását, ha tagjai törvényellenes határozatokat hoznak, az ügyvezetők törvényellenes cselekményeit elnézik, ha a közjót veszélyeztetik. Ez a rendelkezés nagyon könnyen a politikát csempészheti bele e társaságok életműködésének elbírálásába. Az ügyészség kormányutasításra jár el, a kormány által képviselt politikai tendenciák szolgálatára használható fel s a politikai szempont belevegyülésének még csak lehetősége is kizárható a gazdasági életből, különösen a szakasz jelen fogalmazásában, mely nagyon általánosságban és határozatlanul rendelkezvén, a beavatkozás számára tág

teret nyit. Erre az intézkedésre semmi szükség sincs. A német és osztrák törvény is ismeri ugyan a hatósági részről folyamatba teendő kereset alapján kimondható felosztatás esetét, de ezt a kereseti jogot közigazgatási jellegű hatóságokra bízza. Véleményünk szerint a mi viszonyaink között erre a szakaszra semmilyen alakban sincs szükség. Cégbíróságaink máris igen messzemenő alapossgal bírálják el a cégek működésének mikéntjét s a részvénytársaságok minden határozata a legfokozottabb alapossgal, a törvény és az alapszabályok összes rendelkezéseinek gondos szemmeltartása mellett bíraltatik el. Bátran azt mondhatnánk, hogy ezen a ponton a cégbíróságok felügyeleti és ellenőrzési jogukat inkább túlzott mértékben, mint kevésse gyakorolják.

A közérdekű ellenőrzés szempontjainak helyes módon történő érvényesítése felé inkább más út vezet. Erre az útra a tervezet is rá lép 64. §-ában, amidőn a revizorok, hiteles könyvvizsgálók vizsgálati jogosultságát lépteti életre az esetre, ha ezt a tagoknak legalább egytizede kívánja. A revizorok intézménye az angol-amerikai jog alapján indulva kitűnően bevált Európában is, Németországban már széles elterjedtségnek örvend s az osztrák törvénynek a revizorok működésére módot adó rendelkezései is sikerrel állották ki a gyakorlati tűzpróbát. Kellő erkölcsi, értelmi és szakképzettségi hivatottsággal rendelkező revizoroknak a kereskedelmi társaságok ellenőrzésébe való intézményes bekapcsolása megfelel a gyakorlati élet követelményeinek s alkalmas arra, hogy az üzleti erkölcsökre és a helyesebb üzletvitelre nevelő hatást gyakoroljon. Ezen a ponton csak az volna kívánatos, ha a tervezetben felemlített revizori intézmény megfelelő törvényes kiépítést találjon s a revizorok által megejtendő könyvvizsgálat, a felvilágosítások megadására vonatkozó kötelezettség az osztrák törvény mintájára részletesebb körülírást nyerjen.

Dr. György Ernő.

A kir. Kúria joggyakorlata a szolgálati jogviszony kérdésében.

Gallia Béla dr., a kir. Kúria kiváló bírása, a Jogállam márciusi számában cikket írt a Kúria legújabb gyakorlatáról a szolgálati viszony kérdéseiben.

A cikk előláróban ismerteti Schwartz Tibor és Nászay Károly nemrég megjelent könyveit, ezután rögtön áttér a kir. Kúria határozatainak ismertetésére. Az ismertetés abból áll, hogy dr. Gallia Béla leközi a kir. Kúria döntéseit, állást azonban nem foglal sem az ismertetett döntések mellett, sem ellene, mindössze két döntéssel kapcsolatban tesz csillag alatt megjegyzést, az egyik helyen megmondván, hogy a döntéssel nem ért egyet, hogy miért nem, azt nem mondja meg, a másik helyen pedig azt jegyzi meg, hogy a felfogás helyessége vitatható. En bloc azonban kritika nélkül közli a határozatokat, amely negatív magatartásból és a két megjegyzésből az következtethető, hogy a határozatokkal (a két határozattól eltekintve) egyet ért. Ám ez csak következtetés; a fájdalmas az, hogy ilyen kiváló elmének a kritikáját nélkülözzük, ami annál sajtáságosabb, mert épen ebben a cikkben emeli ki maga dr. Gallia — és méltán — érdemként Schwartz könyvének kritikái jellegét.

A kir. Kúrián a II. tanács hatáskörébe tartoznak az alkalmazotti perek. Évek óta kísérjük figyelemmel a tanácsnak az alkalmazotti perekben követett joggyakorlatát és a legmélyebb tiszteletünk kifejezése mellett is ki kell nyilvánítanunk azon tapasztalatainkat, hogy a jus æquum alkalmazása majdnem sohasem foglal helyet. Olyankor, amikor kétféle döntés is lehetséges, a kir. Kúria II. tanácsa, nem a gazdaságilag gyengébb fél: nem a munkavállaló mellett dönt.

A következőkben a dr. Gallia által ismertetett határozatok egynemelyikével kívánok foglalkozni.

«Ideiglenes jellegű szolgálati szerződésről csak akkor lehet szó, ha az köttetik ki, hogy a szolgálatot bármelyik fél, előzetes felmondás nélkül bármikor felbonthatja.» A Kúriának ezen álláspontja téves és emellett *tételes intézkedéssel*: az 1910. 1920. M. E. sz. rendelettel is *ellentétben áll*. Az id. rendelet 4. §-a értelmében az ideiglenes jellegű szolgálati viszonyok határozatlan időre kötött szolgálati szerződéseknek tekintendők, amelyeket csak *felmondással* lehet megszüntetni. A 23. §. értelmében az ellenkező kikötés *érvénytelen*. A 4. §. 1. i. élesen viszi keresztül a disztinkciónak: *határozatlan és határozott* időre szóló szolgálati viszonyok konzekvenciáit. Ennek folytán téves tehát a cikkírónak a fent idézett

mondathoz fűzött azon következtetése is, hogy: «e döntés szerint az 1910/1920. M. E. sz. rend. 23. §-ának korlátai nem nyerhetnek alkalmazást akkor, ha a szolgálati viszony maga annak megköltésekor tisztán *ideiglenes* és nem állandóbb jellegű.» Téves — ismétljük — mert ellentétben áll a 4. §-al, amely az ő exemplifikatív felsorolásában még az olyan rövid időre szóló szolgálati viszonyokat is, mint «idényre», vagy «*kisegítésre*» szintén határozatlan időre szóló szolgálati szerződéseknak tekinti, amelyeket szintén csak felmondással lehet megszüntetni. Dr. Gallia szerint: «az említett rendeletben szabályozott szolgálati viszony természeténél fogva csak az állandó szolgálatra vonatkozik. Így pl. napidíjasra nem». Igaza van dr. Gallianak, de nem mondja meg — a negatívumtól eltekintve — hogy mit lehet állandó szolgálatnak tekinteni? Épen ezt a problémát eliminálja a 4. §. és épen ezért statuálja *intézményesen* az 5. §. a próbaidőt. Véleményünk szerint a «nem állandóbb jellegű» szolgálati viszony vagy a próbaidőből következtethető (addig, amíg a próbaidő fennáll), vagy pedig abból, hogy a felek egy aránylag *rövid időre* szóló (rövid *határozott* időre szóló) szolgálati szerződést kötöttek. Nem áll meg az sem, hogy a napidíjasra nem nyerhetnének alkalmazást a R. intézkedései. Miért? Mert járandóságait naponta kapja? Ha ez így megalánna, akkor ki kellene mondani azt is, hogy a mellékfoglalkozás (pl. óradíjas könyvelőség) után nem jár felmondási idő.

«A R. nem tartalmaz intézkedést arra nézve, hogy az alkalmazottnak bizonyos szolgálati minőségében egy évi felmondáshoz volna igénye, ennél fogva a joggyakorlat által bizonyos alkalmazottra vonatkozólag megállapított egy *évi felmondási időt nem lehet olyannak tekinteni melytől eltérésnek helye nem lehet*, annál kevésbé, mert a R. 20. §-ának tilalma szorosan lévén magyarázandó, azt kiterjedőleg magyarázni nem lehet.» (Itt melleleg megemlítjük, hogy az előbb közölt esetben a kir. Kúria a 23. §-t, amely pedig világosan utal a 4. §-ra, egyáltalában nem alkalmazta.) A kir. Kúria ezen felfogása sem helytálló.

A R. 23. §-a amúgy is nagy szépséghibája a rendeletnek. Csak a szolgálati szerződés *megköltésekor* ismeri az ú. n. kényszerhelyzetet. A későbbi időpontokban már fikciókkal operál. A szolgálati viszony megszűnésekor az alkalmazott által aláírt joglemondó nyilatkozatot érvényesnek tekinti, még ha az alkalmazott azt a legszorultabb helyzetben írta is alá. De ettől eltekintve: a rendelet — önmagától értetődőleg — nem vette fel a szokásjog által megállapított hosszabb felmondási időket, hanem azokat érintetlenül hagyta. A rendelet csak annyiban foglalkozott a felmondási idővel, hogy az előző rendelet (4424/1919. ú. n. Fridrich-féle rend.) által megállapított felmondási időket 2 évi szolgálat esetére a duplájára emelte. A 23. §-ban tehát hallgatólag ott van a szokásjog által megállapított hosszabb felmondási idő is. Hiszen, ha a kir. Kúria álláspontja lenne a helyes álláspont, akkor azt is ki lehetne mondani, hogy ezek egyáltalában nem tartoznak a rendelet alá, tehát végkielégítés sem jár nekik, (R. 9. §.) és ezekkel szemben szóval is fel lehet mondani a szolgálati viszonyt.

«Ha a munkaadó az elbocsátásra okot adó magatartást az elbocsátáskor általánosságban megjelöli, annak ténybeli alapjait a perben is felhozhatja és bizonyíthatja.» A legsúlyosabb szankció a rögtöni hatályú elbocsátása szolgálati viszony megszüntetését illetőleg. Épen ezért évtizedes gyakorlaton alapult azon követelmény, hogy a munkaadó a rögtöni hatályú elbocsátást tüzetesen indokolni tartozzék és ne utólag keressen a gombhoz kabátot. Ma az esetek legnagyobb részben a munkaadó a rögtöni hatályú elbocsátást azzal indokolja, hogy az alkalmazott «az üzlet érdekeit veszélyezteti». Ebbe azután minden szubszumálható később és a kir. Kúria ezt elégségesnek tartja.

«Magasabb tudományos képzettséget igénylő állásokban állandóan alkalmazottak egy évi felmondási időre tarthatnak igényt.» A cikk megjelenése óta a kir. Kúriának ugyanezen tanácsa egy üzemvezető mérnök részére hathavi felmondási időt állapított meg.

Hosszasan foglalkozik Dr. Gallia Béla azzal a sokat vitatott kérdéssel, hogy követelheti a felmondott állapotban levő tisztviselő azokat a fizetésemeléseket, amelyeket a felmondás időtartama alatt az aktív tisztviselők kapnak? Idézi a kir. Kúriának az e tekintetben hozott nemleges határozatát, magyarázatot fűz hozzá s mintha maga is érezné, hogy itt valami nincs egészen rendben, hozzáfűzi: «ha tehát ez a munkavállalóra méltánytalan, ezen a törvényhozásnak kell segíteni». Nem említve itt most a svájci polgári törvénykönyvnek azon százszor agyonidézett axiómáját, hogy a bíróság-

nak bizonyos esetben törvényhozó hatalomként kell eljárnia, csak azt kérdezzük, hogy vajjon nem-e az idézett formulával (nincs törvény reá) odázta el hosszú éveken keresztül a bíróság bizonyos kérdések elintézését, míg végül belátván, hogy törvényhozási intézkedésre belátható időn belül kilátás nincs, mégis csak elintézte törvény hiányában is a kérdést. (Gazdasági lehetetlenülés, valorizáció stb.)

«A R. 11. §-a értelmében nem illeti végkielégítés azt az alkalmazottat, aki a szolgálati szerződést nem a *munkaadó hibája folytán* szünteti meg. A munkaadó jogszabályaink értelmében nem kötelezhető arra, hogy alkalmazottja fizetését a pénz vásárlóképeségének arányában emelje. A munkaadónak az a magatartása tehát, hogy alkalmazottjának illetményeit nem emelte oly arányban, mint azt ugyanazon helységben működő hasonló vállalatok tették, nem tekinthető a munkaadó *hibájának*, mert a munkabér szabad egyezkedés tárgya lévén, az a féi, ki a másik kívánságát nem teljesíti, még nem hibás.» A jogtudomány ellenesei azt vetik a jog szemére, hogy az merő formalizmus; nem szeretnők, ha ezek az ellenesek az előbbeni mondatnak pontosvessző utáni részét elolvasnák. A közölt határozat értelmében tehát ha egy 30 szolgálati évvel rendelkező tisztviselő, ha az utolsó tíz évben egyszer sem kapott javítást s emiatt kilép, nem kap végkielégítést. Milyen kitűnő fegyver lehet ez némely munkaadó kezében. Hogy a kir. Kúria itt sem alkalmazza a jus æquumot, az hagyján. De a rendeletet sem helyesen alkalmazza. Mert a rendelet szántszándékkal nem azt mondja, hogy végkielégítés akkor jár, ha az alkalmazott a munkaadónak valamilyen olyan magatartása miatt szünteti meg a szolgálati viszonyt, amely miatt *azonnali hatályú kilépésnek van helye* (Ipartörvény 95. §-a), hanem jár már akkor is, ha a munkaadónak valamilyen más *hibája* forog fenn, amely miatt az alkalmazott kénytelen a szolgálati viszonyt (ha nem is azonnali hatállyal) megszüntetni, ilyen hiba pedig nyilvánvalóan az is, ha a munkaadó az alkalmazott fizetését túlhosszú ideig és indokolatlanul meg nem javítja. Ugyancsak Dr. Gallia Béla közli a kir. Kúriának azon határozatát is, amely megállapítja, hogy a munkaadónak joga van — ellenkező eredeti kikötés hiányában — a munkaidőbeosztást egyoldalúlag megváltoztatni, azaz az alkalmazottat, aki eddig a délutáni órákban nem dolgozott, azt délutáni órákra is befogni és ezzel — esetleg — a munkaidő *tartamát* is meghosszabbítani. (Kivéven az egészséget veszélyeztető esetekben.) A két határozatot szándékosan írtuk egymás mellé. Hogyan, hát a munkaidő tartamának meghosszabbítása nem szabadegyezkedés tárgya? De ettől is eltekintve, a munkaadó, aki nem kötelezhető arra, hogy az alkalmazott fizetését bármily csekély mérvben is emelje, vajjon teheti-e azt, hogy az alkalmazottat esetleges addigi délutáni mellékfoglalkozásától egyoldalúlag elüsse azzal a tényével, hogy a munkaidőt másképp osztja be és annak tartamát meghosszabbítja.

Az illetékes és szabályszerűen eljáró fegyelmi bíróság által megállapított tények valóságát és a kiszabott büntetés megfelelő voltát a rendes bíróság felül nem vizsgálhatja. Ezt a gyakorlatot nemcsak a kir. Kúria, de az alsóbb bíróságok is követik. Véleményünk szerint helytelenül. Miért tabu a fegyelmi bíróság határozata? Hiszen a fegyelmi bíróság nem *választott bíróság*. A választott bíróságnak ad hoc közhatósági jellege van, a fegyelmi bíróság (például egy bank fegyelmi bírósága) ezt *sok mindenféle okból* nélkülözi.

Dr. Berczel Aladár.

Jelzálogjogi fix prioritás mezőgazdasági hitel biztosítása érdekében.

A f. ó. április hó 29-én életbelépett 1925: XV. tc. — mely a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő egyes rendelkezésekről szól, igen figyelemreméltó új intézkedéseket hoz a jelzálogjog intézményébe. «A mezőgazdasági hitel jelzálogi biztosítását célzó rendelkezések» című III. fejezetében ú. i. mezőgazdasági jelzálog-hitel-ügyletek körében — ha nem is teljesen kiépítve — elismeri a rögzített ranghely (fix prioritás) elvét.

Csakis magát a törvényt tekintve — világos, hogy ennek a törvénynek összes rendelkezései — így az alább tárgyalandók is — kifejezetten mezőgazdasági hitelügyletekre s az azokkal kapcsolatos jelzálogjogokra vonatkoznak. A törvény alkalmazása szempontjából mindenekelőtt az tisztázandó tehát, mi tulajdonképpen az a mezőgazdasági hitel.

A mezőgazdaság érdekében, vagy pedig mezőgazdasági ingat-

lanra, avagy végül mezőgazdaság érdekében és mezőgazdasági ingatlanra felvett illetve — miután a jog már az ilyenekkel is foglalkozik — felveendő hitel? A törvény nem eléggé szabatos. Mert lehet, hogy mezőgazdasága érdekében a tulajdonos városi házának lekötése mellett vesz igénybe jelzálogkölcsönt . . . Vagy: mezőgazdasága érdekében mezőgazdasági és más ingatlanának egyetemleges jelzálogjoggal való lekötése mellett . . .

Ámde az egyedüli megbízható — már pedig itt teljesen megbízható, első pillanatra szembeálló kriterium kell — az egyedüli megbízható kriterium csak az lehet, hogy a kölcsönt mezőgazdasági ingatlanra veszik-e fel. Az, hogy minek érdekében veszik a kölcsönt igénybe, még inkább, hogy valóban annak érdekében használják-e azt fel, amire igénybe vették, meg nem állapítható. S ha már magában véve az is kifogásolható, hogy ezután már e törvény alkalmazása szempontjából is disztinkválni kell mezőgazdasági s más ingatlan közt, képzeljük el, minő zavart okozna, ha nem a jelzálog gazdasági rendeltetése, hanem a kölcsön, valahogyan mégis kinyomozott rendeltetése fogadtatnék el döntő kriteriumul. Ugyanazon ingatlan lenne ilyen (az új törvény alá eső), meg amolyan (az eddigi jog alá eső) zálogjoggal terhelve . . .

Csupán rá akartunk mutatni erre a talán már minuciozítás számba vehető szabatosági hiányra, egyébként meggyőződésünk, hogy a hivatkozott s az alábbi vonatkozásaiban tárgyalandó törvény a rendszerint a telekkönyvből is ilyenekül megállapítható mezőgazdasági ingatlanokra felvett illetve felveendő jelzálogkölcsönökre vonatkozik.

Tudvalevő, hogy eddigi jogunk szerint — s nem mezőgazdasági ingatlanra bejegyzett vagy bejegyzendő jelzálogkölcsönök tekintetében továbbra is csak ez lesz irányadó — a hátrább álló jelzálogjog rangban automaticé előlép pusztán azon tény folytán, hogy valamely előtte álló jelzálogjog megszűnt (kitöröltetett), illetve az annak alapjául szolgáló követelés megszűnt. Következésképpen az ingatlan végrehajtási árverése esetén — a jelzálogos hitelezők követelései csakis a fennálló tételek alapján megállapítandó «telekkönyvi rangsorozat» szerint lévén kielégítendők — a fennálló jelzálogjoggal biztosított hitelező az előtte bekebelezve volt, de kitörölt, vagy bekebelezve lévő, de megszűnt jelzálogjogokra való tekintet nélkül kap kielégítést. Az oly hitelező, ki jelzálogjogáról lemondott, hitelező, de nem jelzáloghitelező, a kielégítésnél tehát figyelmen kívül marad; s ha a zálogjog fennálló ugyan, de az annak alapját képező követelés megszűnt (s ez pl. az 1881: LX. tc. 197. §-a értelmében perreutasított keresete folytán bíróilag megállapított), — a zálogjog mindenesetre érvényes követelést tételezván fel — a kielégítésnél ugyancsak figyelmen kívül marad.

Nem mintha ezt példával kellene festenünk, csupán mert a későbbi elmondandók során erre hivatkozni akarunk, álljon itt a következő példa: a telekkönyvben be van kebelezve A. javára 100, B. javára 50 s C. javára 30 milliós zálogjog.

Már most: ha A. 100 milliós zálogjoga, illetve az annak alapjául szolgáló követelés megszűnt, B. a nélkül, hogy ezt valamikor igényelhetné vagy csak remélhetné volna is, a nélkül, hogy most az újját mozdítaná, az ő 50 milliós zálogjogával első helyre jut s mint ilyen kap kielégítést, ugyanígy a második helyre előre ugrik C. az ő 30 milliós zálogjogával.

Ezzel a jogi konstrukcióval szemben úgy nálunk, mint — amennyiben a multban egyes külföldi jogokban is így volt — külföldön is igen jelentős észrevételek hangzottak el. És pedig úgy a hátrább álló jelzáloghitelező, mint az ingatlantulajdonos helyzetét tekintve.

Aki valamely ingatlanra kölcsönt ad, a fennálló telekkönyvi állapottal számol. C. tudta vagy — ami mindegy — tudnia kellett, hogy az ő 30 milliós zálogjogát megelőzi A. 100 millióval és B. 50 millióval, ennél fogva C. az ő, ilykép igen hátrányos telekkönyvi helyzetbe jutó jelzálogkölcsöne feltételeit ehhez képest szabja meg, vagyis a kölcsönt sokkal súlyosabb feltételek mellett adja. Arra igazán nem számít s nem számíthat, hogy A. zálogjoga majd kiesik.

Ha most ez valamely okból mégis bekövetkezik, C. teljesen indokolatlanul a maga súlyos feltételű kölcsönével minden ellenérték nélkül a már sokkal kevesebb rizikóval járó második helyre lép.

A tulajdonos pedig — aki A. üressé vált helyére nem hozhat be más hitelezőt — a kedvező fekvésű első helyet egyszersmin-

denkorra elveszti s miután a rendszerint súlyosabb feltételű, hátrább állott zálogjogok előléptek, kérdéses, hogy ezeknek előnyomulása folytán — különösen, ha azok nagyobb összegűek vagy nagyobb számmal vannak — kaphat-e meg ingatlanára egyáltalában jelzáloghitelt.

A külföldi törvényhozásokban általában ezen a helyzeten már rég segítettek és a mi polgári törvénykönyvünk tervezete s annak bizottsági szövege is bizonyos mértékig segíteni akart.

A külföldi jogok közül nézzük a német s a svájci polgári törvénykönyvet.

A német kódex szerint:

A jelzálogjog születése pillanatában az ingatlantulajdonosnál van, azt illeti s csak rajta keresztül jut az a jelzáloghitelezőhöz. Der Gläubiger erwirbt, sofern nicht die Erteilung des Hypothekenbriefs ausgeschlossen ist, die Hypothek erst, wenn ihm der Brief von dem Eigentümer des Grundstücks übergeben wird. (1117. §.) Ez a zálogjog keletkezésére vonatkozik; az annak alapját képező, de itt attól elválasztható követelés tekintetében a német ptkv. rendel: Ist die Forderung, für welche die Hypothek bestellt ist, nicht zur Entstehung gelangt, so steht die Hypothek dem Eigentümer zu. (1163. §.) Azután, ha a követelés létrejött s utóbb megszűnik, a zálogjog nem szűnik meg, hanem az a tulajdonost illeti, aki annak további sorsáról bármikor rendelkezhetik. Erlischt die Forderung, so erwirbt der Eigentümer die Hypothek. (u. e. §.)

Ez az ú. n. tulajdonosi jelzálogjog (Eigentümer-Hypothek) rendszere. Ingatlana tekintetében a tulajdonosnak magának lehet jelzálogjoga, amely mint absztrakt jog jelentkezik s vonatkozik az ingatlan értékének az egyes zálogösszegek által determinált részeire. A 250 milliót érő ingatlanra első helyen 100, a második helyen 50 s a harmadik helyen 30 millió korona erejéig van magának a tulajdonosnak zálogjoga. Ezeket a zálogjogokat ő bármikor tetszése szerint bárkire átruházhatja s ha később reá visszaszállottak, ismételten. Ha pedig az ingatlan végrehajtási árverésen eladatik, igénye van a tulajdonosnak a saját zálogjogának vagy zálogjogainak rangsora szerinti kielégítésre. Egyetlen különbség a tulajdonos, mint saját ingatlanán lévő jelzálogtulajdonosa s a többi jelzálogos hitelező között, hogy a tulajdonos maga zálogjoga alapján végrehajtási árverést nem kezdeményezhet. Ami egyébként felesleges is lenne, hiszen erre a tulajdonos, aki szabadkézből eladhatja az ingatlanát, nincs utalva.

A svájci kódex szerint:

Die pfandrechtliche Sicherung ist auf die Pfandstelle beschränkt, die bei der Eintragung angegeben wird, Grundpfandrechte können in zweitem oder beliebigem Rang errichtet werden, sobald ein bestimmter Betrag als Vorgang bei der Eintragung vorbehalten wird. (813. §.) Sind Grundpfandrechte verschiedenen Ranges auf ein Grundstück errichtet, so hat bei Löschung eines Grundpfandes der nachfolgende Grundpfandgläubiger keinen Anspruch darauf, in die Lücke nachzurücken. An Stelle des getilgten vorgehenden Grundpfandes darf ein anderes errichtet werden. (814. §.)

Vagyis minden egyes jelzálogjog egyszersmindenkorra megmarad abban a telekkönyvi rangsorban, amelybe a bekebelezésekor jutott (fix prioritás) s semmi esetre sincs igénye az előlépésre, ha az előtte mint Vorgang bejegyzett összeg erejéig zálogjog nem létesül, vagy létesül, de bármily okból utóbb megszűnik.

Végeredményében egyező e konstrukció a német jogéval, de itt nincs kimondva, hogy steht die Hypothek dem Eigentümer zu; a tulajdonos itt nem alapíthat saját zálogjogot, csak feljegyezhető egy létesítendő zálogjog rangsorát. S azután ha megszűnik a zálogjog, csak annak helyén darf ein anderes errichtet werden; a tulajdonos tehát nem a reá visszaszállt, meglevő s őt illető zálogjogot ruhazza át másra, hanem a megszűnt zálogjog helyén alapíthat (errichten) egy másikat. Más létesít ugyanazon a ranghelyen, de nem ugyanazt ruhazza át.

Végül különbség a német codex rendelkezéseivel szemben, hogy itt ha zálogjog létesül, amely előtt csupán rangfenntartás de zálogjog nincs s a tulajdonos az előbb álló ranghely felett nem rendelkezett, vagy a megelőző ranggal bíró követelés kisebb, mint amekkora az ahhoz tartozó fenntartott zálogösszeg, a zálogértékesítésnél az üres ranghely, illetve annak be nem töltött része figyelmen kívül marad s ezekre való tekintet nélkül jutnak az igazi, követeléssel bíró, valóságos hitelezők kielégítéshez. Nem úgy, mint a német jogban, hol a tulajdonos saját zálogjoga alap-

ján az árverési vételárból rangsora szerinti kielégítésre tarthat igényt.

A magyar polgári törvénykönyv Tervezete újtásként — világosnak ugyan nem mondható módon — ebben a vonatkozásban több irányban szándékolt változtatást tenni, melyek, minthogy a Tervezet a zálogjog járulékoságának elvi alapján áll, ezzel az alappal sehogyan sem egyeztetethetők össze. Azok u. i. — mint mindjárt látni fogjuk — lényegükben a saját zálogjog elismerését jelentik.

Jelesül:

a) A jelzálogos hitelezőt az ingatlanok oly tulajdonosa fizeti ki, ki a jelzálogos hitelezőnek nem személyes adósa. Akkor a követelés ex lege a tulajdonosra száll, a jelzálogjognak reá történt átszállását a tulajdonos a telekkönyvben bejegyeztetheti s ő azt, ha más végrehajtást vezet az ingatlanra, a megfelelő ranghelyen érvényesítheti, igényt tarthatván a kielégítésre. (679. §. 1. bek.)

Ugyanez a helyzet, ha a jelzálogos hitelező s a dologi adós személye egy lesz, pl. egyik a másik örököse. (682. §.)

b) Ha pedig a jelzálogos hitelezőt az ingatlanok oly tulajdonosa fizeti ki, ki egyúttal személyes adós, a jelzálogjogot más követelés biztosítására átengedheti (hát az övé volt, hogy átengedheti?) a kielégített hitelezőnek más követelés biztosítására vagy átruházhatja (úgy látszik, csakugyan az övé volt) harmadik személyre (679. §. 3. bek.)

Ugyanez lesz a helyzet, ha a jelzálogos hitelező s a személyes adós egy személy lesz, pl. egyik a másik örököse. (682. §.) (Bef. köv.)

Dr. Fekete László.

Szemle.

— Nagy Emil volt igazságügyminiszter, aki a B. H. vidéki olvasóinak temperamentumos cikkeiben szokta újabban felfedezni Angliát, nem elégedett meg azzal a komoly válasszal, amelyet b. munkatársunk komolytalan hangú ellenbírálata adott. Pedig saját bevallása szerint úgy várta a választ, mint ahogy «fiatal emberek szokták várni a párbajra kihívásra szóló feleletet». Viszonzásában az ügyet «amint mondani szokás a lovagiasság szabályai szerint befejezettek» tekinti, mert miként jellegzetes kifejezéssel panaszolja «b. úr meghátrált a fogadás elől» s ehelyett «belebocsátkozik hosszú részletes magyarázatokba, amelyekből azt látom, hogy b. úr az angol jogi viszonyokat csak könyvekben olvasta».

Nagy Emil volt igazságügyminiszter már hivataloskodása idejében nemcsak kifejtette, de be is bizonyította, hogy nem barátja a könyveknek. Tudományos vitatkozási módszere is a könyvnyomtatás felfedezése előtti korból ered, amelyben vitás kérdéseket lovagi tornákon vagy istenítéleteken döntöttek el. Madarat tolláról, embert barátairól és — metaforáiról lehet megismerni. Fogadás, párbaj, lovagiasság szabályai stb. — rávallanak arra a kaszinói légkörre, amelynek szelleme Nagy Emil úr vitairataiból felénk árad. Mitőlünk ellenben époly távol áll, hogy tudományos véleményeltéréseket lövésny- vagy kártyafogadások mintájára intézzünk el, mint ahogy ez elintézés érdemében sem a «lovagiasság», hanem a tudományosság szabályait tartjuk fontosaknak. Lovagok ne foglalkozzanak tudománnyal és tudósok ne lovagiaskodjanak. Ha pedig a t. lovag urak az úri kaszinók előkelő atmoszférájából mégis leereszkednek a tudomány szürke világába, ahol nincsenek hercegek, grófok, nemesek, nincsenek párbajképes és párbajképtelen urak, hanem csupán emberek, akik becsületesen keresik az igazságot, akkor alkalmazkodjanak a mi vitatkozási módszereinkhez.

Ezek közt első helyen a szabatos idézési kötelezettség áll. «Mint emlékezni méltóztatnak — így szól az idézet — a b. nevű cikkíró azt állította, hogy az összes bírákat a miniszterelnök terjeszti fel a királyhoz kinevezésre, a Lord Chancellor hatáskörébe pedig csakis a kisebbrangú bírák kinevezésének felterjesztése tartozik.» Lehet, hogy a B. H. olvasói jól emlékeznek, de Nagy Emil úr rosszul méltóztatik emlékezni. Cikkírónk ugyanis a következőket mondotta: «De

tévedés az is, mintha a bírói kinevezések általában a Lordkancellár felterjesztésére történnék. Már magát a legfőbb bírót a Lordkancellárt a miniszterelnök (Prime Minister) terjeszti kinevezésre a király elé, de nemcsak a Lordkancellárnak, hanem minden magasabbrangú bírónak a kinevezése a miniszterelnök előterjesztésére történik.» Ebben talán kifogásolható, hogy b. munkatársunk nem kellő szabatos-sággal fejezte ki magát, midőn a miénktől annyira eltérő angol bírói szervezetben egyszerűen «magasabbrangú» bírákról beszél, de az már nem csupán szabatosság hiánya, ha Nagy Emil úr azt, amit cikkírónk kivételként említ szabálynak imputálja.

Nem felel meg továbbá a tudomány játékszabályainak, ha az ellenkritikus fölényes gesztussal kétszer is utal b. munkatársunk cikkének «egyéb súlyos tévedésére» s ezek részletezését tréfás fordulattal azért mellőzi, mert a felajánlott fogadás útján «mindenekelőtt ebben a szűkös szanalásos világban egy kis pénzmaghoz óhajtott hozzájutni». E sorok írója nem volt az Eszterházy-uradalom jogtanácsosa, sőt ellenkezőleg a jelzálogadós magyar föld urainak nobilitásába nainul bizakodva vesztette el utolsó fillérét, de, ha igaza van, úgy mégsem szokta az ellene elkövetett «súlyos tévedések» cáfolatát magángazdaságának szanalásáig elhalasztani.

Végül pedig nem szokásos a jogtudományban a Bodóné-módszer alkalmazása sem. Amikor munkatársunk annak igazolásául, hogy a Lords Justices of Appeal-t nem, miként Nagy Emil úr írta, a Lordkancellár, hanem a miniszterelnök előterjesztésére nevezik ki, *Hatschek* angol közjogának ismert tekintélyére hivatkozik, az ellenkritikus azzal vág vissza, hogy munkatársunk régi könyvekből dolgozik, mert hisz a jogi lordok számát 1923-ban 4-ről 6-ra emelték fel. Ügylátszik egyébként, hogy az ellenkritikus úr, aki az idézőjelet («szaklap») csak maró gúnyként alkalmazza, angol tanulmányútljában mégis csak találkozott könyvekkel, ha nem is méltatja őket arra, hogy belőlük idézzen. Mert az mégsem valószínű, hogy volt Lord Chancellor-unok, aki merő kollégialitásból az angol pecsétör hatáskörét is ki akarta terjeszteni, Londonban járván személyesen számlálta meg a jogi lordokat és érdeklődött mindegyiknek kinevezési dátumáról. Ép ezért mi megmaradunk azoknál a fránya könyveknél, ha idegen államok igazságügyi berendezéséről akarunk tájékozódni, mert tapasztalás szerint olcsóbb könyveket Angliából Magyarországra, mint igazságügyminisztereket Magyarországból Angliába szállítani. Ezenkívül ép most olvasom E. S. *Roscoe*-nak a Victoria-korabeli Lordkancellárokról írt könyvében (már megint egy könyv! még hozzá 1912-ből) hogy az angol Lordkancellárok Bacon ideje óta könyveket nemcsak olvasni, de írni is szoktak, mert az angol Lordkancellárok tisztában vannak azzal a primitív igazsággal, hogy egész kultúránk az írásban megrögzített tapasztalatok halmozásán alapszik.

— A Magyar Jogászegylet hiteljogi szakosztálya dr. Tury Sándor elnöklése mellett 1925 május 23-iki ülésén dr. Gallia Béla kúriai bíró tartott előadást a «Nyugdíjvalorizáció»-ról. Előadásának lényege a következő volt:

«A pénz elértéktelenedése törvényszerű kísérő jelensége a hosszantartó szerencsétlen háborúknak. Végig kíséri az emberiség egész történetét és a joggal szemben is mindenkor ugyanazzal a követelményekkel lép fel, hogy t. i. a hitelezőn, kit a pénzromlás sujtott, segítsen.

Ephesus, Róma törvényei, Nagy Frigyes 1762. évi rendelete, az osztrák 1811. évi Finanzpatent és a francia forradalom és direktorium törvényei a célt szolgálják; a két első a jelzálogos hitelezőnek természetben adja oda a megterhelt ingatlan egy részét, az utóbbiak a jó pénzben felvett tartozásnak a pénzromlás dacára is teljes értékben való visszafizetését írják elő.

A mostani világháborút követő pénzromlás után a leromlott pénzü államok lassan tértek a törvényhozás útjára. Ezek között leghátrább maradt Magyarország, mely némely speciális rendelkezésektől (haszonbérek, bérek, villamos áramárak) eltekintve, még

ma is teljesen a bírói gyakorlatra hagyta a valorizáció megoldását. A bíróság elsősorban az adós vélkes késedelmét tekintette oly kártérítési alapnak, melyen az adós a pénzromlás következményeiért felelőssé tehető. Ez azonban a késedelem nélküli károsodást és egyenlőtleniséget nem oldja meg; és így más megoldási módokat kellett kutatni.

A pénz elvesztette értékmerő természetét és bár névértéke nem változott, belső értéke és vásárlóereje nagy mértékben csökkent. Aki két különböző időpont koronáját egyértékűnek veszi, mérési hibát követ el. Ez a mérési hiba győz meg arról, hogy a jó pénzben, mint kirovó pénzben meghatározott tartozásnak oly rossz pénzben lerovása, mely esetleg a kirovó pénz nemnek 1.5000 részét éri, nem megfelelő teljesítés. Ezt az észleletet követi az a jogi következtetés, hogy az így támadt méltánytalanságot a lehetőség szerint jóvá kell tenni és a két időszak pénze között az anyagi értékiegyenlítődést ismét a lehetőség szerint létre kell hozni. Különösen elismerte ezt a jog az ú. n. célkötelmeknél, ahol maga a kötelezettség vállalása a felek akarata szerint kitűzött célt kíván biztosítani, mint különösen a tartási, életjáradéki és nyugdíjszerződéseknél.

A magánalkalmazott nyugdíjszerződése a szolgálati szerződés alkotó része. Nem lényeges kelléke a szolgálati szerződésnek, de ha létesül, nem a munkaadó ajándéka, hanem mind a két fél érdekét szolgálja. A munkaadó így biztosítja magának az alkalmazottnak megbízható stockját, kikre a nyugdíjra való tekintettel állandóbban számíthat és akik ily helyen olcsóbban is szolgálnak, mintha öregségükre tőkét kellene gyűjteniök; míg az alkalmazott nyugalmat és biztonságot nyer munkaképtelensége gondjával szemben és ezért jobban ragaszkodik állásához, olcsóbban szolgál és a nyugdíjra befizet. A nyugdíj tehát viszonyos és visszatérő ügyleten alapszik és célkötellem jellegű, mert az öregség esetére való gondolkodás a célja. Az az évi nyugdíj azonban, melyet a nyugdíjszabályzat névértékű papirkoronában biztosít, nem elég az egy napi legelemibb szükségletek fedezésére sem és így nem felel meg annak a célnak, amelyre kikötött és ellenkezik a felek akaratával, valamint a magánjognak ama szabályával, hogy a szerződést, tekintettel az eset körülményeire és az élet józan felfogására, a méltányosság által megkívánt módon kell teljesíteni. A teljesítés mérvére vonatkozó megállapodás jogi alapja elesvén, a bírónak kell legjobb belátása szerint a teljesítés mértékét megállapítani akként, hogy a nyugdíjas életfenntartásához eredeti nyugdíja arányában hozzájáruljon és a munkaadóra ne legyen elviselhetetlen. Így oldotta ezt meg a lengyel valorizáló rendelet, a német, sőt az osztrák joggyakorlat is, a Nagy Emil-féle magyar javaslat és erre az állásponton helyezkedett a magyar bírói gyakorlat is, melyet előadó tüzetesen ismertetett és amely a felértékelésnek nem látta akadályát az 1921. XIV. tc. valutajogi szabályában. Különösen kiemelte az előadó, miként több évtizedes bírói gyakorlat állapította meg, hogy a nyugdíjért nem a nyugdíjalap vagy intézet, hanem maga a munkaadó felel, még akkor is, ha a nyugdíjintézet önálló jogi személyiséggel bír; és hogy ekként nem az alap, hanem a munkaadó teherbírása az irányadó.

Mi az oka, hogy a bírói gyakorlatban jelentkező és mérsékelten valorizáló megoldás ellenére a törvényhozás akarja a nyugdíjvalorizációt szabályozni? Úgy látszik ezt a munkaadók valódi vagy vélt érdeksérelmei kívánják. A bírói gyakorlat mérsékelt iránya elég cáfolat arra, mintha a bíróság túlerősen valorizálna és nem venné tekintetbe a vállalat teherbíró képességét. A törvényhozási szabályozás azért szükséges, mert munkaadóra és alkalmazottra egyaránt kívánatos, hogy a nyugdíj mennyisége általában per nélkül legyen megállapítható és hogy a vállalatok a rájuk váró nyugdíjterhet előre ismerjék. A bíróságot sem kívánatos a nyugdíjperek nagy tömegével elhalmozni.

A törvényhozási megoldás módja lehet: 1. országos nyugdíjalap létesítése és az összes nyugdíjalapoknak ebbe beolvasztása; amit az előadó a fennforgó viszonyok között, amikor a nyugdíjalapok legnagyobb része nem fizetőképessé, céltévesztettnek tart;

2. a valorizálás alapjaként a felértékelt mérlegből kitűnő teherbíróképesség elfogadása;

3. egy normál valorizáló kulcs felállítása, melynek alapján a nyugdíj per nélkül fizetendő, külön szakbíróság előtt bizonyíthatassa a vállalat, hogy ily kulcsot sem bír meg, és az alkalmazott, hogy a vállalat többet is megbír és hogy rá nézve magasabb kulcs volna méltányos.

A maximális százalékon túl való felértékelés eltiltását előadó igazságtalannak tartja, ha a vállalat több terhet is elbír. A teherbíróképesség meghatározásánál nem a jelenlegi és a háború előtti vagyon arányát, hanem a konkrét teherbírást tartja vizsgálónak, t. i. a vállalat valóságos vagyonát és jövedelmét, másrészt az összes nyugdíjigényeknek a vállalat összvagyonához, jövedelméhez és egyéb kötelezettségekhez való arányát. Ismertette a PTOE. emlékiratát, melynek több kívánságát megszívlelendőnek tartja; különösen azt, hogy az alkalmazott más jövedelme és vagyona ne legyen feltétlen akadálya a nyugdíjvalorizálásnak; hogy a valorizálás a keresetindítás előtti időre is kimondható legyen és hogy a létminimum a lehetőség szerint eléressék.

A mai válságos időben a munkaadó és nyugdíjas ellentétes érdekeit csak különös megértéssel, igazságszeretettel és méltányosan lehet megoldani. Remélhető, hogy a törvényhozási megoldás el fogja kerülni mindazt, ami egyik felet a másik rovására előnyben részesítené és mely ezzel kapcsolatban a bíró lelkiismeretére az igazságot és meggyőződést lenyűgöző békót rakna.

Az előadást f. hó június 6-án vita követte. A felszólalók közül *Dr. Barna Károly* az osztrák bírói gyakorlatra hivatkozva fejtegette, hogy az érvényes jog szerint a nyugdíjat valorizálni nem lehetne; hogy az egyetlen lehetséges megoldás az összes nyugdíjalapok egyesítése, ezekből a legsürgősebb igények kielégítése és a tapasztalatok alapján a munkaadói és alkalmazotti hozzájárulás mérvének megállapítása; de a teher ne csak a magánvállalatokra háríttassék, hanem az állam vállalja magára a kockázatot. Kívánja a nyugdíjperek illetékmentességét, mert az óriási illeték a legnagyobb vállalatok tönkretételére is alkalmas. A nyugdíjfelemelést méltányosnak tartja. *Dr. Löw Loránt* a nyugdíjvalorizálás normál mértékének felállítását kívánja, melynek kulcsa az állami tisztviselők és nagyobb állami üzemek (pl. MÁV) nyugdíjai szerint állapítandó meg. Nyugdíjintézet terhének a háborút vesztett államra hárítását lehetetlennek tartja. *Dr. Proszwimmer Béla* a bíróságok ingadozó valorizációs gyakorlata miatt szükségesnek tartja a törvényhozási szabályozást. Helytelennek tartja, hogy nem a nyugdíjalap, hanem a munkaadó tétetik a nyugdíjért felelőssé. Vitatja, hogy a nyugdíj nem más, mint biztosítási szerződés. A nyugdíj nem azonos a tartással, mert független a megélhetéstől. A nyugdíjalapok elpusztulása vis major; legrosszabb esetben a kár megosztandó, mint ezt már a római jog a Lex Rhadia de jactu-ban tanítja. Ennek a kármegosztásnak a módja nemcsak a mérsékelt valorizáció, hanem az is, hogy a kár egy részét adókiivetés formájában az állam fizesse meg. A létminimum követelését a trianoni béke terheinél is súlyosabbnak tartja. *Dr. Erdősi Antal* a Pénzügyügyi Tisztviselők Országos Egyesületének memorandumában foglalt kívánságokat ismertette, nagyobb vállalatok mérlegei kapcsán teherbíróképességüket bizonyította és hivatkozott arra, hogy az igazgatói tantiémek mérséklése a nyugdíjvalorizálást lehetővé tenné.

A vitát 1923. június 13-án folytatják.

— **A védelem szabadsága.** «Alte Advokaten, junge Richter gibt einen hässlichen Klang.» Harminczéves ügyvédi gyakorlat után írta ezt híres munkájában a bécsi ügyvédi kamara egyik legkiválóbb tagja, dr. Edmund Benedikt. És most ötvenéves ügyvédi gyakorlat után, egy szenzációs bűnügy védőjeként saját magán tapasztalja mondásának mély igazságát. A wöllersdorfi perben dr. Benedikt igen erős támadást intézett a perben szereplő szakértő ellen, kijelentvén, hogy szakvéleménye nemcsak helytelen, hanem részben tudatosan hamis. A törvényszék a védőt ezen kijelentéseért rendreutasította. Dr. Benedikt tiltakozott a rendreutasítás ellen, mert ügyfele érdekeinek megvédése érdekében jogosan tette a nyilatkozatot és nyomban elhagyta a tárgyalási termet. Védőtársai a rendreutasítás visszavonását követelték. A tanács visszavonul és három óráig tartó tanácskozás után a tárgyalás folytatását másnapra halasztotta anélkül, hogy a magát sértve érző kiváló ügyvédnek a legcsekélyebb elégtételt adta volna. Természetes, hogy dr. Benedikt nem tért többé vissza a védői székbe.

Solamen miseris! Dr. Benedikt esete számos analog magyar eset emlékéit idézi fel bennünk. Csak nemrég bűnvádi eljárás megindításával fenyegette meg az elnök a védőt, mert azt merete mondani, hogy a terhelő tanúk hamisan vallottak.

Benedikt esete jellemző arra a viszonyra, mely a védő és elnök között újabban nemcsak Ausztriában, hanem nálunk is ki-

fejlődött. Valóban, ha még Benedikt se kerülheti el a rendreutastást, akkor felette megrosszabbodott a bírói és ügyvédi kar közötti viszony. Pedig ép Benedikt mondja, messze Ausztria határán túl ismert és nagyrabecsült munkájában: Es gibt kaum einem Vorgang, der so sehr mit Befriedigung erfüllt, als wenn ein eifriger, aber von Rechtsgedanken geleiteter und die dadurch gesetzten Schranken nicht überspringender Advokat vor einem weisen Richter verhandelt.

— **Taufer Könyvtár.** Harmincnégy éve, hogy a legnagyobb magyar börtönügyi szakember, akit a magyar közigazgatás rövidlátása idegenbe üzött, mint a zenicai fegyház igazgatója elhunyt. Nevének emléke ma is frissen él mindenkinek kegyeletében, aki tudja, mit köszönhetett a nemzetközi tudomány és a magyar börtönügy Taufer önfeláldozó munkájának. Emlékének hervadhatatlan koszorújába babérszálat fűzött fiának *dr. Taufer Emil* egészségügyi főtanácsosnak nemes elhatározása, amellyel nagynevű atyjának szakkönyvtárát az igazságügyminisztérium börtönügyi osztályának adományozta, amely azt *Taufer Könyvtár* címmel külön fogja kezelni s gondoskodni fog továbbfejlesztéséről. Minden igazi tudósnak könyvtára lelki világát jelképezi és tükrözi. Reméljük, hogy a Taufer Könyvtárral Taufer szelleme is bevonul az igazságügyminisztériumba. Erre a szellemre ma ép oly szükség van, mint volt akkor, amikor Taufer az abszolutizmus után fogott a börtönügy megszervezéséhez. És a könyvtárhoz talán idővel akad majd börtönügyi succrescencia is, amely a könyvtárt olvassa.

— **Kegydíjvalorizáció.** A kir. Kúria 1925 márc. 4-én kelt P. II. 3552/1924. sz. ítéletében (Hj. Dtar XVIII. 19.), tudtommal, először döntött a kegydíjvalorizáció kérdésében. Hirlapíró kérte a vállalatotl járó s a nyugdíját kiegészítő kegydíjának ezt a fel-emelését és a kir. Kúria, bár «a kegydíj önkéntesen vállalt szolgáltatás», figyelemmel arra, hogy a nyugdíjjal egy célt szolgál és tekintettel a konkrét eset körülményeire, különösen peres feleknek vagyoni viszonyaira, a fellebbezési bíróságnak kegydíjfelemelését méltányosnak ítélte, amely nem ütközik jogszabályba.

A kir. Kúriának ezzel az ítéletével kapcsolatban talán nem érdektelen a budapesti kir. törvényszék oly jogerős ítéletének közlése, amelyet szintén kegydíjvalorizáció iránt indított perben 1925 márc. 15-én 6. P. 44776/1925. sz. a hozott. Erdemes az esettel foglalkozni, különösen azért, mert ebben peres felek jogviszonya szerint a kegydíj nem nyugdíjpótló juttatásnak tekinthető.

A tényállásból kitűnik, hogy a kegydíj fizetését az uradalomnak hasznélvezője az uradalomhoz tartozó szállóval kapcsolatban eszközölt szerencsétlen spekuláció folytán tönkrement bérlo családtagjainak kötelezte, amely kötelezettségvállalás után a bérlo egyéb vitatott jogait nem érvényesítette.

A kir. törvényszék 40%-os valorizálást ítelt meg a következő okokból:

A kegydíjvállalás nem csupán azt jelenti, hogy a kötelezettséget vállaló a meghatározott koronaösszeget juttatja a megadományozottnak, hanem azt, hogy bizonyos értéket juttat, amely értéket az adományozó pénzben, mint általános és a háborút megelőző felfogás szerint a legkevésbé ingadozó értékmérőben fejezti ki. Ezért, ha a nagy gazdasági változások során a pénz ezt az értékmérőt jelentőségét elvesztette s a megadományozott a juttatott koronaösszegért épen a pénzromlás miatt megközelítően sem tudja azon életjavakat megszerezni, amelyeket 1914. évben megszerezhetett, az értéket kifejezett, de többé ki nem fejező koronaösszegnek mellőzésével az adományozni kívánt értékre kell visszatérni.

Fokozottabb mértékben áll ez akkor, amidőn a kegydíjvállalás előzménye az volt, hogy felek kölcsönös követeléseket támasztottak és amidőn a kegydíjvállalással ezek a követelések rendezettek. Ha a kegydíj jogcímével a kötelezettségvállalás külön vált is attól a jogviszonytól, amelynek rendezése a kegydíjvállalásra okul szolgált, de mégis az, hogy ily kiindulása volt, megerősíti azon feltevés helyességét, hogy a kötelezettségvállalás nem pusztán számszerű pénzegységeknek, hanem értékek juttatására irányult.

Ebből a megállapításból nem következik azonban a kegydíjnak teljes valorizálása. Általánosan ismert és a bíróságok döntéseiben ismételt megállapított tény, hogy senkinek sem sikerült 100% erejéig valorizálni vagyonát és jövedelmét. Különösen áll ez a fizetésekről és egyéb eltartási járadékokról. Ezért a kegydíjnál is csak méltányos felemelésről lehet szó amely emelésnél és különösen az emelés mértékénél a bíróság figyelemmel van az igénylő és az adós viszonyaira.

Felperesnek rászorultságát a kegydíj emelésére s alperesnek teherbírást a kir. törvényszék megállapította. A mérték meghatározásánál pedig elfogadta azt a 40%-ot, amellyel az adós tényleges alkalmazottai fizetésének arányában nyugdíjasainak és egyéb

kegydíjasainak járandóságait emelte s amely 40% megüti, sőt általában meghaladja azt a mértéket, amely a valorizációnál alkalmaztatni szokott.

w. r.

— **Dr. Szende Péter Pál ügyvéd: «A felértékelési mérleg.»** Ezzel a címmel a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról és a vele kapcsolatos rendelkezésekről aktuális, alapos kommentár hagyta el a sajtót lapunk dolgozótársának dr. Szende Péter Pál budapesti ügyvédnek tollából. A munka felöleli a mérlegek átértékelésének egész jogi és közgazdasági materiáját. Foglalkozik az egyes társaságoknál az átértékelés kapcsán felmerülhető problémákkal, hogy alacsony vagy magasabb értékelés-e a megfelelőbb. Böven ismerteti a Németországban kifejlesztett gyakorlatot, az egyes vagyontárgyak (ingatlanok, berendezések stb.) értékelését illetően. Részletesen kitér a részvénytársaság strukturájában az alaptőke-minimum behozatala és a helyi jellegű részvénytársaság statuálása által bekövetkezett változásokra, épúgy, mint a szövetkezeti jog terén az üzletrészek fakultatív valorizációja következtében előálló helyzetre. Az adóamnesztia is megfelelő megvilágításba kerül. Elméleti fejtegetései érdekesek, gyakorlati útmutatásai hasznosak. A mű Grill Károly könyvkiadóvállalat kiadásában jelent meg. Ára 28,000 K. k. i.

Vidéki, közepkorú, jónevű, keresztyén ügyvéd nagyobb forgalmú irodát átvenne, vagy idősebb kollégával társulna. Megkereséseket «Jövő» címen a kiadóhivatalba kér. 17711

Nyugdíjazott törvényszéki bíró, 45 éves, közjegyzőhelyettesi állást vállal. Cím a kiadóban. 17710

Dr. FISCHER ARTUR
hites tolmács
irodája
V., Koháry-u. 2-4. sz.
Telefon 163-60 17661
Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

BALATONLELLE

Hungária-Pensio.

Utolérhetetlenül olcsó, mégis kitűnő családi hely 17701

Napi pensio 60,000 korona

Felvilágosítást nyújt

CSÓR LAJOSNÉ tulajdonosnő,

Balatonlelle, Hungária-Pensio, v.

Budapest, Üllői-út 1. Tel. Józ. 63-63.

Természettani és természettajzi műszerek
 Vetítő-készülékek
 Térképek és falitáblák
 Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
 Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
 Fizikai és chemiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
 Mérnöki műszerek
 Rajzeszközök és logarlécek
 Mikroszkópok és tudományos műszerek
 legjutányosabban kaphatók

CALDERONI
 Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál
 Budapest, IV., Váci-utca 50.
 Árajánlattal készséggel szolgálunk

SZOBOTHA DEZSŐ
hites tolmács
irodája 17661a
V., Koháry-utca 2-4. sz.
Telefon 163-60

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Holitscher Szigfrid* budapesti kir. közjegyző: A közjegyzői intézmény félszázados évfordulója. — *Ludvig Rezső* budapesti kir. táblabíró: Előzetes végrehajthatóság. — *Dr. Fekete László* kir. közjegyző helyettes: Jelzálogjogi fix prioritás mezőgazdasági hitel biztosítása érdekében. — *Dr. Kende Ernő* ügyvéd, tőzsdebíró-sági jogügyi titkár: Jogirodalom. Der Begriff «Recht.» Irta dr. Darvai Dénes. A szerző kiadása. 1924. 178 oldal. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 5. iv. — Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 4. iv.

A közjegyzői intézmény félszázados évfordulója.

A hazánkban egy évezreden át a közhitelesség szolgálatában állott jogi intézmények, a régi királyi jegyzők, a pápai és császári közjegyzők, majd a hiteles helyek (káptalanok és konventek) — ámbár utóbbiakat az országbírói értekezlet az 1858. évi nyilt-parancscsal Magyarországon is életbe léptetett osztrák közjegyzőségnek alig két évi fennállás után a nemzeti érület nyomása alatt való megszüntetésével 1861-ben ismét visszaállította — a mai közjegyzőséggel összefüggésbe alig hozhatók. Az alkotmány végleges visszaállítása után, a minden téren nagy lendülettel megindult újkori állami berendezkedés munkájában, egy nagy alkotásokról emlékezetes korszakban, amikor a törvénykezési rendszer újjáalkotása jelentkezett természetszerűleg első feladatul, azonnal (1870-ben az első magyar jogászyűlésen) szóba került a közjegyzői intézmény is, anélkül azonban, hogy most már a nemzeti sajátosság megőrzéséről ennél a modern igények kielégítésére szükséges intézménynél csak szó is lett volna és így az 1874. évi XXXV. tc. történelmi előzményekre egyáltalán vissza nem nyulva, hanem kizárólag külföldi mintákra támaszkodva illesztette be jogrendszerünkbe a közjegyzői intézményt, mely 1875 augusztus 1-én történt életbeléptetésétől számíthatja tehát ma 50-ik évfordulójához ért fennállását hazánkban.

Két rendszer, a francia és a német között volt választás és azok az okok, melyet a német kultúrának biztosították a nagyobb befolyást minden téren, végül itt is határozók voltak, mindazonáltal a francia intézmény kézenfekvő előnyei a rendelkezésre álló német rendszerek közül a francia szellem által leginkább befolyásolt 1861. évi bajor és 1871. évi osztrák törvényhez vezettek. Így a magyar közjegyzőségben mindenekelőtt megtaláljuk a francia rendszernek egyik legjellegzetesebb vonását, a hivatali önállóságot, amellyel a közjegyző sajátlagos hatáskörében — a magánmegbízásban közhitelességgel való tanusításnál — kizárólag saját, a felek önrendelkezéséből reáruházott imperiumánál fogva minden bírósági vagy hatósági felhatalmazás vagy megerősítés szüksége nélkül jár el. Nem sajátlagos hivatása terén a perenkívül eljárásban és nevezetesen az 1874. év óta ismételten szabályozott hagyatéki eljárásban azonban az önállóság elve már elejtetett és a közjegyző csak mint a bíróság képviselője jár el. A francia közjegyzőség másik kiváltsága az autonom testületiség is a tekintélyes felügyeleti hatáskörrel felruházott kamarákban kezdettől fogva át lett ugyan ültetve, de már a német felfogás érvényesült a fegyelmi hatalomnak döntő részben a bíróságra való ruházásánál.

Az előzetes jogvédelem leghatályosabb eszköze, mely nélkül igazi jogszolgáltatás ép oly kevésbé képzelhető, mint bíróság vagy ügyvédség nélkül: a magánjogviszonyoknak a keletkezés időpontjában hozzáférhetetlen hitelességgel való megállapítása, a közhite-

lesség, mely azonban, ruháztassék a közjegyzőre vagy bármilyen más állami szervre, célját és előnyeit mindenesetre csak úgy valószínűsítheti meg, ha az azzal tanusított igazság teljesen egyenlő erejű a bírói vizsgálattal kiderített igazsággal, a bírói ítélettel. A közjegyzői okirat természetéből következik tehát első sorban annak végrehajthatósága és pedig bármely kötelezettség tekintetében és a felek külön alávetése nélkül, amint azt az osztrákkal szemben a mi törvényünk elismeri, de továbbmenve, mint a francia és bajor törvényben, közvetlenül a közjegyző végrehajtási záradéka és nem mint nálunk külön bírói határozat alapján. Magában véve ez a különbség talán csak eljárási, mert hiszen a bírói ítélet végrehajthatóságához is külön elrendelő végzés szükséges, de már magát a közhitelességet teszi illuzoriussá, ha aztán a bírói eljárásban, mint törvényünk teszi, megengedtetik a korlátlan, nemcsak a közhitelesség előfeltételét képező kellékek hiányára alapítható alaki, hanem a tanusított jogügylet érdemében, sőt a törvényes rendelkezések által ugyszólván kizártnak tekintendő érvénytelensége iránt való anyagi kifogási jog is, ahelyett hogy az külön érvénytelenítési perre utaltatnék. Még inkább rovására megy a közhitelesség intenzitásának az, hogy perrendtartásunk a közjegyzői okirattal szemben való ellenbizonyítást korlátlanul megengedi, nemcsak az önként értetődő ~~materiale~~ hanem az u. n. formális ellenbizonyítást is, tehát neucsak arra vonatkozólag, hogy a tanusított nyilatkozatok, jogcselekmények, egyéb tények, ügymenet stb. a jogügylet érvényes létrejöttére alkalmatlanok, hanem ezeknek valóban való megtörténtére, sőt a tanusított eljárási alakszerűsége megtartására kiterjedőleg is. Ez utóbbi a közjegyzői okirat bizonyító értékét teljesen devalválja és a magánokiraténál is kisebbé teszi, mert az eljárási alakszerűségek sokneműségénél és szövevényes voltánál fogva sokkal nagyobb támadási felületet nyújt, amihez még a judikatura ingadozása járul és másfelől a főbizonyításnál a magánokirattól egyedül megkülönböztető u. n. tartalmi bizonyító ereje, mely szerint a tanusított nyilatkozatnak stb. nemcsak megtörténtét, hanem tartalmi valódiságát is bizonyítja, ugyis csak a gyakorlatilag igen csekély értékű valódisági vélelemre redukálódik. Az igazi közhitelességtől tehát nagyon távol állunk és egyáltalán nem csodálható így, ha pl. még a végrendeletek is nagyobb horderejű esetekben a közvégrerendelettel szemben legfeljebb a közjegyzőnél letett magánvégrerendeletet favorizálják.

A közhitelesség következetes érvényre jutása mellett az, hogy azt az állam a magánjogforgalom mely területeire statuálja, vagyis a kizárólagosság, a sokat emlegetett közjegyzői kényszer kérdése, amelyről pedig már az intézmény életbeléptetése alkalmával és azóta is legtöbb szó esett, elvileg csak másodrendű és nem tartozik az intézmény lényegéhez, melynek hatásköre a közhitelesség előnyei által úgyis adva van. Arra, hogy az okiratszerkesztés a közjegyzőség kiváltságává tétessék, nem gondol senki. A telekkönyvi jogok átruházását tárgyzó okiratoknál is a közokirati vagy hitelesítési kényszer első sorban nem a közjegyzőség, hanem a jogbiztonság kérdése és a jogpolitikai indokok itt előbb utóbb kell hogy ép úgy mint Németországban, nálunk is a közokirat kizárólagosságára vezessenek. Azonban az, hogy a közjegyző ezektől egyenesen elzárassék, ellenkezik minden józan felfogással az intézmény rendeltetéséről. Már pedig a községi jegyzők magánmunkálati hatásköre, közigazgatási közegeknek jogszolgáltatási feladatokkal való megbízása, ez a nálunk egyedülálló maradványa egy elavult államigazgatási rendszernek és neántsvirága a politiká-

nak, a gyakorlatban szükségképpen idevezetett. A közjegyzőnek a magánokiratok felvételétől való eltiltása is, ami többek között arra vezet, hogy épen csakis a közjegyző előtti jogforgalomra oktrojáltatik a nem a jogügylet természetéből folyó unitas actus-kelléke ennek összes nehézségeivel, teljesen indokolatlan, elavult és keresztülvihetetlen. A közjegyzői intézmény nem szorul arra, hogy ellenszenves kényszerrendszabályokkal tétessék életképessé, de szűnjenek meg a közjegyzői hatáskör szabad fejlődésének csak nálunk ismert mesterséges akadályai.

A közjegyzőnek a német rendszerrel ellentétben nálunk kizárólagos és önálló hivatásává tett hites bizonyági ügyköre, mint említettük, az örökösödési ügyek perenkívüli ellátásánál megállott. Ma talán, egészen más szempontokból a bíróság tehermentesítésének jegyében, be fog következni a perenkívüli teendőknek általában a bírói hatáskörrel való lefejtése és ha itt különböző igazságügyi szervek jöhetnek tekintetbe, az örökösödési eljárásba vágó teendőkre nézve nyilvánvaló a közjegyző egyedüli hivatottsága. Mai hagyatéki eljárásunk legprægnansabb ténye, a hagyatékátadás, nálunk mindig nélkülözötte az osztrák rendszerben fölélt bírói rendelkezésre, a birtokbabocsátásra kiterjedő tartalmat és sohasem volt egyéb, mint a jogviszonyoknak és a felek megállapodásainak közhitű tanúsítása, kézenfekvő tehát elsősorban ennek és legfeljebb csak ezzel kapcsolatban, de semmiesetre sem enélkül, az igazgatási jellegű bírói cselekményeknek is a közjegyző hatáskörébe való utalása.

A közjegyző ügyfélképviselési joga, dacára, hogy törvényünk az 1871. évi osztrák törvénynek erre vonatkozó rendelkezését szó szerint átvette és ott az ma is minden kétségen felül áll és csak a peres eljárás terén van megszorítva, nálunk a felmerült támadásokkal és incidentális korlátozásokkal (keresek. eljárás) szemben az egész perenkívüli törvénykezésre kiterjedő újabb autoritativ megerősítésre szorul. A fegyelmi bíraskodásnak első fokozatán kizárólag a kamarákra való ruházása és a főlebbvitelre a kir. Kúrián közjegyzői tanács alakítása, a közjegyzőségnek szintén régi követelménye.

A rendelkezésre álló szűk keretben inkább csak sejtethettük azokat az irányokat, amelyekben a közjegyzői intézmény kétségtelenül nagyobb arányú reformokra szorul. Kétség fog el azonban, vajjon lehet-e egyáltalán ma, a hazánkat ért nagy történelmi katasztrófa után, a jog kultuszára, különösen pedig marandó magánjogi alkotásokra kevésbé alkalmas időkben eredményre való kilátással foglalkozni a közjegyzőség reformjának kérdéseivel és vajjon a közjegyzőségnek, melynek kamarái a napi politikától, a mindenkor uralkodó politikai irányzatoktól mindig távol tartották magukat és nem támaszkodhattak másra mint a jogeszmére, ezért megvan-e az ehhez szükséges erőssége.

Dr. Holitscher Szigfrid.

Előzetes végrehajthatóság.

A Kúria Pksz. 4134/1924. sz. végzése szerint az elsőbíróság a fennforgott esetben helyesen rendelte el a Ppé. 31. §. 4. pontja alapján a kielégítési végrehajtást, habár a fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó ítéletében nem mondotta ki az előzetes végrehajthatóságot, mert azáltal, hogy ítéletének rendelkező részében a pertárgy értékét az 1.000.000 K-ás felülvizsgálati értékhatárral szemben 100.000 K-ban állapította meg, világosan kifejezést adott azon álláspontjának, hogy felülvizsgálatnak helye nincs, tehát fölöslegesnek tartotta a végrehajthatóság kimondását.

Ezt a határozatot követhetőnek nem vélem, követése csak növelné a jogbizonytalanságot, amelyből úgyszólván elég részünk van. Van törvényes intézkedésünk, az eltérés tőle azért, mert a bíróság mulasztást követett el, valamint ki nem mondott, amit kellett volna, nem indokolt.

A Ppé. 31. §-a szerint a polgári bíróságnak ítélete végrehajtható, ha jogerős vagy ha fellebbvitelre tekintet nélkül végrehajthatónak van nyilvánítva. Jogerős az ítélet a Pp. 410. §-a értelmében, ha a fellebbvitel vagy ellentmondás törvényes határideje ily perorvoslat érvényesítése nélkül lejárt, a fellebbvitellel vagy ellentmondással meg sem támadható ítélet pedig kihirdetésével emelkedik jogerőre. Két fokú fellebbviteli rendszerünk mellett kétségtelen, hogy a felülvizsgálati bíróság ítéletei kihirdetésükkel jogerősökké válnak és az általuk engedélyezett teljesítési határidő

lejártával végrehajthatók. Ellenben azokban az esetekben, amelyekben a Pp. a fellebbezést vagy felülvizsgálatot kizárja, ha még oly kétségtelen is, hogy fellebbvitelnek, illetve további fellebbvitelnek helye nincs, az ítéletet az azt hozó első vagy fellebbezési bíróság fellebbvitellel meg nem támadhatónak és ennél fogva magától értetődőleg kihirdetésével jogerőre emelkedettnek és végrehajthatónak nem minősítheti, mert ehhez jogköre nincsen. A Pp. 486., 529. §-a értelmében ugyanis az oly ítélet elleni fellebbezést, illetve felülvizsgálati kérelmet, amely ellen fellebbvitelnek, illetve további fellebbvitelnek helye nincsen, nem az ítéletet hozó, hanem az a bíróság utasítja vissza, amelynek hatáskörébe a fellebbvitel elintézése tartoznék. Annak megállapítására tehát, van-e helye fellebbvitelnek nem az ítéletet hozó, hanem a felsőbbfokú bíróság hivatott. De nem tekintheti fellebbvitellel meg nem támadhatónak az ítéletet az azt hozó bíróság akkor, amikor a fellebbvitel megengedhetősége a pertárgy értékétől függ, abból az okból sem, mert ez az értékmegállapítás is a felsőbbfokú bíróság hatáskörébe tartozik és az ítélethez bíróságnak értékmegállapítása reá nézve nem kötelező. Akkor sem, amikor felülvizsgálati kérelem beadásáról van szó, mert a pertárgy értékének megállapítása itt nem perbeli tényállás-megállapítás, hanem célja az alaki jog helyes alkalmazása, a felülvizsgálat megengedhetőségének megállapítása, ami a felülvizsgálati bíróság hatáskörébe esvén, oda tartozik a Pp. 521. §-a értelmében a pertárgy értékének meghatározása is.

Mily következményekkel járna egy oly bírói gyakorlat, amely elismerné a fellebbezési bíróságnak állásfoglalási jogát abban a kérdésben, hogy a pertárgy értékére tekintettel felülvizsgálatnak van-e helye, következtethető a kir. Kúria: I. P. IV. 3650/1924. sz.; 2. P. VII. 4326/1924. sz.; 3. P. VII. 2651/1924. sz.; 4. P. IV. 4329/1924. sz. és 5. P. VII. 4246/1924. sz. határozatának egybevetéséből. Ezek szerint a felülvizsgálat megengedhetősége szempontjából: 1. a fellebbezési bíróság ítéletének meghozásakor, 2. a fellebbezési tárgyaláskor, 3. a másodbírói ítélet kihirdetésekor, 4. a felülvizsgálati kérelem beadásakor volt, illetve 5. a felülvizsgálati tárgyaláskori pertárgyérték irányadó. Ha most az értékek erős ingadozása következtében más pénzüsszegbeli érték jelentkezik pertárgy értékeként a fellebbezési bíróság utolsó tárgyalásakor, mint ítéletének meghozásakor, illetve kihirdetésekor, más a felülvizsgálati kérelem beadásakor, mint tárgyalásakor, melyik érték alapján foglaljon álláspontot a fellebbezési bíróság? Későbbi értéket, mint ítéletének kihirdetésekorit, figyelembe nem is vehet, mert jövőbeli alakulását nem ismerheti. Amennyiben pedig a felülvizsgálati bíróság más értéket venne irányadónak, mint a fellebbezési bíróság — pl. véleményem szerint helytelenül az ítélet kihirdetése utánit, holott a kihirdetésével jogerőre emelkedett ítélettel befejezett perben későbbi értékváltozás miatt a fellebbviteli jog többé fel nem éledhet — és az előbbinek értékelése szerint megengedetté válik a felülvizsgálat, holott a fellebbezési bíróságnak ellenkező álláspontja volt, a fellebbezési bíróságnak el nem fogadott állásfoglalása egy meg nem álló kielégítési végrehajtási eljárás folyamatba tételét vonná maga után. Vannak esetek, amikor a felülvizsgálat meg nem engedése, előre biztosra vehető, de itt megint az a kérdés merül fel, hogy meddig, mily értékig terjedhet ez a biztoság. A Pp. 415. és 509. §-ai, amelyek szerint az azokkal meghatározott értékhatárokig marasztaló ítéletek fellebbvitelre tekintet nélkül előzetesen végrehajthatóknak nyilváníthatók, nem tartalmaznak rendelkezést az iránt, hogy a fellebbvitellel meg nem támadható első-, illetve másodfokú ítéletek előzetes végrehajthatóságának kimondása szükségtelen, a 415. §. nem utal a 476. §-ra, az 509. §. sem az 521. §-ra. Ebből csak az következtethető, hogy a törvény az esetben is, amikor az ítélet elleni fellebbvitelt a pertárgy csekélyebb értékére tekintettel kizárja, az ítélet azonnali végrehajthatóságát az előzetes végrehajthatóság kimondása által kívánja biztosítani, ellenben annak kimondását, hogy fellebbvitelnek helye nincsen, ekkor is a magasabb fokú bíróságra bizza.

Amennyiben az eljáró bíróság az ítélet végrehajthatóságát ki nem mondta, pótlólagos kimondása általános bírói gyakorlat szerint nyomban az ítélet kihirdetése után szóval kérhető, amikor még a másik fél is meghallgatható, avagy kérhető az ítélet kiegészítése a Pp. 409. §-a értelmében. Ha a fél elmulasztja kérését, várja be a felülvizsgálati kérelem visszautasítását, ami alig következik be később, mint vitás végrehajtási jogának esetleges jogérvényes megállapítása.

Ludvig Rezső.

Jelzálogjogi fix prioritás mezőgazdasági hitel biztosítása érdekében.*

Ha e szabályozást végigolvassuk, bizony az nem egyéb, mint elismerése a tulajdonos rendelkezési jogának a megüresedett ranghely, sőt — a T. terminológiája szerint — a jelzálogjog fölött. A jelzálogjog így hát még sem szűnt meg, pedig a követelés a személyes adós teljesítése által megszűnt. Már pedig a T. az Indokolás szerint ugyancsak hangoztatja, hogy nem ismeri el a követelés nélküli zálogjogot.

Ha a zálogjog a követelés megszűnte dacára nem szűnt meg — pedig nem szűnt meg, mert íme átruházható — addig, míg át nem ruháztatik, mi egyéb az, mint saját jelzálogjog? Hiszen saját ingatlanon van saját magam javára zálogjogom.

Ilyenformán csak üresen hangoztatott elv a zálogjog járulékosága. Ha nyíltan a saját jelzálogjog elvi álláspontjára helyezkedett volna a T., a jelzálogjog intézményének Tervezetbeli szabályozása mindenesetre tisztább, világosabb s helyesebb lett volna.

A T. bizottsági szövege — amely, amint látni fogjuk alapul szolgált az 1925: XV. tcikk vonatkozó rendelkezéseinél — abból indulva ki (amit egyébként a T. 679. §-ából sehogyszem tudunk kiolvasni), hogy a jelzálogos hitelező kielégítésével egyidejűleg kell a tulajdonosnak a megüresedett ranghellyel rendelkeznie, a tulajdonos érdekébe a T. 679. §. 3. bek. kiegészítését látta szükségesnek.

Számolva u. i. azzal, hogy a tulajdonos nem tud vagy nem akar nyomban rendelkezni a megüresedett ranghellyel, időközben azonban jóhiszemű tertius a jelzálogjogra további jogot szerezhet, megengedi a tulajdonosnak annak a törléssel való egyidejűleges feljegyeztethetőségét, hogy a törölt zálogjog ranghelye fennmarad oly újabb, a törölnél nem terhesebb zálogjog javára, melynek bejegyzését a tulajdonos (miért csak a tulajdonos?) a feljegyzés fogadatosításától (ami szükségkép egybeesik a törléssel) számított egy év alatt kéri. (Bsz. 686. §.) Tulajdonváltás esetén e fenntartást természetesen az új tulajdonos javára is szól. Ha azonban a tulajdonos a fenntartással nem él s közben — az egy éven belül is — az ingatlanra végrehajtást vezetnek, a fenntartás figyelembe nem jő.

Ezenkívül a bizottsági szöveg még egy oly irányú rendelkezést tartalmaz, amely végeredményben a tulajdonosnak a ranghellyel való diszponálási jogára vonatkozik. Nevezetesen a konverzióval kapcsolatban.

Az 1886: XXIV. tc. 76. §-ában nyert felhatalmazás alapján kiadott 947/1884. I. M. sz. rendelet szerint, ha pénzintézetből stb., pénzintézettel stb. szemben fennálló jelzálogtartozás átváltoztatása céljából kölcsön vétetik fel, úgy a tulajdonos, mint az új hitelező a megállapított feltételek mellett a zálogjog-bekebelezési kérvényben kérheti, hogy az új kölcsön zálogjoga a konvertálandó régi zálogjog rangsorozatában kebebeztessék be. Ezen a szabályozáson tágitani akart a bizottsági szöveg azáltal, hogy a konverziót lehetővé tenni szándékolta minden, nemcsak pénzintézeti stb. kölcsönnél s annak határidejét kitolta egy évre. A Bsz. 687. §-a u. i. kimondja, hogy a tulajdonos a már bejegyezve lévő jelzálogjog rangsorában nem terhesebb újabb jelzálogjogot is bejegyeztethet, úgy hogy ez az új zálogjog csak akkor lesz — és pedig a régi rangsorában — hatályos, ha régi jelzálogjogot az új zálogjog bejegyzésétől számított egy év alatt törlik.

Ezekben vázolva az eddigi jogállapotot, rámutatva a reformtörekvésekre, nagy vonásokban megrajzolva az utóbbiaknál alapul vett fennálló német s svájci jogot, rátérünk a bevezetőben említett, most életbelépett új magyar törvény vonatkozó rendelkezései ismertetésére.

Ha mezőgazdasági ingatlanon bekebelezve lévő jelzálogos követelés egészben vagy részben megszűnik vagy a zálogjog szűnik meg azáltal, hogy a hitelező zálogjogáról lemond, a jelzálog tulajdonosa a jelzálogjog telekkönyvi kitörléséig a megszűnés vagy lemondás terjedelmében a jelzálogjog ranghelyével rendelkezhetik. (1925: XV. tc. 6. §.)

Ennek a rendelkezési jognak a tartalma az, hogy a tulajdonos a régi jelzálogjog kitörlésével egyidejűleg annak rangsorában bármely (akár az eddigi, akár új) hitelező javára új zálogjogot alapíthat (svájci ptkv.: darf ein anderes errichtet werden!) a régi,

egyidejűleg törölt követelésnél nem terhesebb, új követelés biztosítására. (U. e. §.)

Részleges megszűnés esetén a részhelyre kerülő új zálogjogot megelőzi a régi hitelező fennálló zálogjog-része.

A Bsz. fennebb tárgyalt irányú rendelkezésével teljesen egybehangozva, nyilván ugyanabból a megfontolásból, rendeli továbbá az új törvény, hogy ha a tulajdonos a kitörléskor nem él az imént vázolt rendelkezési jogával, a kitörléssel egyidejűleg feljegyeztetheti, hogy a törölt jelzálogjog rangsorát egy év tartamára fenntartja a törölt jelzálogjognál nem terhesebb új jelzálogjog bejegyzésének céljára. (7. §.)

Ha jelzálogjog telekkönyvi kitörlését nem a tulajdonos kéri, nyilván abból a célból, hogy az a 6. és 7. §-aiban biztosított jogaitól el ne üttethessék, a telekkönyvi hatóság erről a tulajdonost a törlés elrendelése előtt értesíteni köteles, a tulajdonos pedig az értesítés vételétől számított 30 napon belül kérheti vagy új jelzálogjog bejegyzését (6. §.), vagy a ranghely fenntartását. (7. §.) Ha a tulajdonos a 30 nap alatt e kérelmek egyikét sem terjeszti elő vagy bejelenti, hogy e jogai egyikével sem él, határoz a telekkönyvi hatóság a törlési kérelem felett. (8. §.)

A törvényhozás tehát a zálogjog accessoriussága elvét nem adta fel s nem helyezkedett a saját jelzálogjog álláspontjára. Mezőgazdasági ingatlanokra vonatkozólag csupán a rögzített ranghely (fix prioritás) elvét fogadta el, azt is csak időbelileg korlátozottan oly értelemben, hogy a ranghely csak a kitörlésig, illetve esetleg azontúl egy évig tartható fenn az új jelzálogkövetelés számára.

A saját jelzálogjog intézményét nem ismeri el. Mert hiszen az új jelzálogjog csak akár az eddigi, akár új hitelező javára alapítható. Új zálogjog is alapítható. Nem mint a német ptkv. szerint, hol erwirbt der Eigentümer die Hypothek. Hanem olyanféleképpen, mint a svájci ptkv. szerint: an Stelle des getilgten Grundpfandes darf ein anderes («új») errichtet werden («alapítható»). A svájci ptkv. azonban időhöz nem köti a régi helyén való új zálogjog alapításának jogát. Nálunk ez legfeljebb a törléstől számított egy év alatt gyakorolható. Tehát: vagy nem siet a tulajdonos a megszűnt zálogjog telekkönyvi kitörlésével (de akkor kiteszi magát annak, hogy arra harmadik jóhiszemű jogokat szerezhet) vagy ha a törléstől számított egy év alatt nem jöhet az új kölcsönrel, véglegesen elveszti a jó ranghelyben rejlő értéket s előlépnek a hátrább álló hitelezők.

A 1925: XV. tc. e rendelkezéseivel innen marad a Tervezetben, amely — mint láttuk — ha vargabetűvel is, de eljut a saját jelzálogjoghoz. Amely szerint — láttuk — a tulajdonos jelzálogjogot «átengedhet», «átruházhat» (s nem «újat alapíthat»).

A svájci ptkvhöz s nem a némethez simul ez az új törvényünk abban a kérdésben is, hogy mi történjék a jelzálognak végrehajtási árverésen való értékesítése esetén az üres ranghelyekkel.

A 9. §-ban u. i. kimondja, hogy végrehajtási árverés esetén, ha a kielégítési sorrend megállapítása előtt a jelzálogjog a követelés megszűnte okából vagy a hitelezőnek a zálogjogról való lemondása okából még nem töröltetett vagy töröltetett, de a feljegyzéssel (7. §.) fenntartott ranghelyre addig az időpontig új jelzálogjog nem jegyeztetett be — vagyis a ranghely üres — e ranghely a kielégítési sorrend megállapításánál figyelmen kívül marad. (V. ö. svájci ptkv. 815. §.)

De törvényünk itt most — nyilván a Terv. hatása alatt s annak szellemében — egy lépéssel tovább megy, kimondván, hogy az esetben azonban, ha a jelzálog tulajdonosa a követelés kiegyenlítéséért harmadik személytől megtérítést követelhet, visszkerecsentet érvényesíthet vagy ily követelés harmadik személyt illet meg a tulajdonossal szemben, e követelés biztosítására a még nem törölt jelzálogjog hatálya fennmarad. (9. §.) V. ö. Terv. 679. §. 1. bek. s annak 2. bek., mely utóbbi arról szól, hogyha a fizető személyes adóst a dologi adós ellen a köztük fennálló jogviszonyból kifolyólag megtérítés illeti, a személyes adósra átszáll a jelzálogjog, dacára annak, hogy az alapul szolgált követelés a fizetés folytán megszűnt.

Ha a 9. §-a jelzálog-tulajdonost illető megtérítés biztosítására hatályában fennmaradó jelzálogjogra vonatkozik, az tulajdonképpen saját jelzálogjog.

Összefoglalva: ezzel az új törvénnyel mezőgazdasági ingatlanok tekintetében bevezettetett jogunkba a fix prioritás, de nem feltétlenül, hanem csak arra az esetre, ha a tulajdonos akarja s az ezt csak a régi zálogjog kitörlésével egyidejűleg vagy telek-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. a 12. számban.

könyvi feljegyzés mellett a törléstől számított egy év alatt akarhatja. Ha nem akarja (a törléssel egyidejűleg arra a helyre új jelzalogjogot nem alapít vagy a törléssel egyidejűleg egy évre szóló ranghelybiztosítást nem kér vagy kér, de utóbb lemond a ranghelyfenntartásról; végül, ha az egy év letelik anélkül, hogy a fenntartott helyre új jelzalogjog bejegyeztetnék) vége a fix prioritásnak s az eddigi jognak megfelelően a hátrább álló jelzalogjogok automaticae előlépnek.

Ez a törvényi rendelkezés, ha nem is elégíti ki teljesen az ez irányban, különösen a Tervezet bírálatával kapcsolatban széleskörben felmerült kívánalmakat, mindenesetre helyes irányban tett, igen jelentős lépés, mely céljának megfelelően a hitelszerzés könnyítését fogja eredményezni vagy annak legalább is jelentős tényezője lesz.

Abban azonban nem tudunk megnyugodni, hogy a rendelkezések csak az ingatlanok egy kategóriájára, a mezőgazdasági ingatlanokra vonatkoznak. Nem tudjuk belátni — természetesen tisztán jogászai szempontból nézve a dolgot — hogy amit helyesnek, jogosnak ismerünk el mezőgazdasági ingatlan tulajdonosát tekintve, miért vonjuk meg ugyanazt más ingatlan tulajdonosától. Vagy helyes s méltányos ez a rendelkezés, akkor álljon az minden ingatlanra nézve vagy nem, akkor nem lett volna szabad azt egyes — hogy úgy mondjuk: ilykép privilegizált — ingatlanfajokra nézve sem behozni. Már magában véve az sem helyeselhető, hogy anyagi jogszabályok létesítésénél — nagyon fontos ok nélkül — disztíngválunk egyes ingatlanfajok közt.

Úgy véljük, hogy azok a szempontok, melyek ezt az új rendezést teljes mértékben indokoltá tették a mezőgazdasági ingatlanok tekintetében, ugyanígy indokoltá tennék azt más ingatlanokra vonatkozólag is.

Végezetül, bár nem vág szorosán témánk körébe, de mert a tárgyalt törvény a fennebbi rendelkezésekkel együtt rendezi, kitérünk a felveendő kölcsön részére ranghely újonnan való létesítése kérdésére.

Ismét csak mezőgazdasági hitel tekintetében az 1925: XV. tc. 10. §-a szerint a tulajdonos telekkönyvileg feljegyezetheti, hogy ingatlanát hat hónapon belül a feljegyzésben maximálisan kitett összegig jelzalogilag meg akarja terhelni, ha a bejegyzést azután ezalatt az idő alatt kéri, a bejegyzés a feljegyzés rangsorában eszközözlendő.

Más, mint mezőgazdasági hitel tekintetében ez irányban megmarad az eddigi szabályozás, jelesül az 1859 augusztus 1-én kelt s az orszb. ért. 21. §-a alapján hatályban lévő ig. min. rend. intézkedései, melyek szerint ily rangsor-feljegyzés az ott megállapított feltételek mellett csak 60 napig hatályos.

Dr. Fekete László.

Jogirodalom.

Der Begriff «Recht.» Irta dr. Darvai Dénes. A szerző kiadása. 1924. 178 oldal.

Bölcsen mondta Lask, a háborúban hősi halált halt jogfilozófus, hogy minden fogalomalkotás kivétel nélkül egy bizonyos módszer eredménye. A *jogfogalmat* is több különböző tudomány kutatja és ezek különböző módszereik segítségével különféle eredményekre jutnak. Így van szoros értelemben vett jogászai, társadalmi és bölcséleti jogfogalom. A bölcséleti jogfogalom teljesen távol áll a jurisztikus, a szociális jogfogalomtól és főjellemtvonása, hogy általános világnézeti felfogásba illeszkedik bele, ezáltal pedig egy része lesz a filozófiának.

Darvai a *filozófiai jogfogalommal* foglalkozik. Eredményei újak. Ujak azért, mert bizonyos tekintetben ő új világszemléletet ad. Ennek az új világszemléletnek egy darabja Darvai jogfogalma is.

A könyvnek a gerince így természetesen a bölcséleti beállítás. Megértéséhez a legközelebbi út, ha keressük azt a gyökeret, amelyből növekedett és erőteljes ágakat hajtott.

A természettudományok évszázada második felében nemcsak az általános bölcséleti elmélyedés dekadenciájával találkozunk, hanem a jogtudomány terén is a pozitivisták törekvések felszínre kerülését látjuk; az empirikus irány a jogtudományban is, a bár felette hasznos, de mégis egyoldalú dogmatikus kutatások túlsúlyát eredményezte.

A filozófiai kriticizmus, a racionalizmus újjáéledése szükség-

képen új életet vitt a jogbölcséleti vizsgálódásokba is és ma már ott tartunk, hogy a gondolkodók — bár több skrupulussal, mint a természetjognak naiv racionalizmussal operáló bölcselők — ismét abszolútumokat keresnek a jogban is (Stammler!). Mindenesetre gondolkodási és módszertani hiba az általános érvényességeket a jog *tartalmában* keresni. A per absolutum helyes *jogfogalom*, a metajurisztikai jogeszmé feltárása azonban ismeretelméletileg, logikailag és módszertani szempontból megengedett és szükséges.

Darvai világszemlélete, amelybe a helyes jogfogalom beilleszkedik, az újabb logicista irány továbbfejlesztése. Ő maga csak *Husserlre* utal, úgy látom azonban, hogy gondolatai végeredményben *Bolzano-ra*, de főként *Brentano-ra* vezethetők vissza, aki egyrészt a lelki jelenségek evidenciáját, objektivitását hangsúlyozza különösen, másrészt már Husserl előtt reámutatott a lelki jelenség «intencionális» természetére, arra, hogy minden lelki jelenségnek tartalma, tárgya van, habár az nem egyformán van benn a pszichikai jelenségben. Brentano tanaiból az objektivitást Meinong vette át (tárgyelmélet), az intencionalitás elméletét Husserl; mindkettőt egyesíti és széles mederben továbbviszi Darvai.

Darvai *objektivitása* kétségkívül rokon Meinong tárgyelméletével. Minden fogalomnak — úgy mond — megvan az a sajátossága, hogy az «valami»; a fogalom meghatározás célja az arra irányuló objektivitási tényállás megállapítása, hogy micsoda általában a szóbanforgó dolog. És mindez megvan függetlenül az emberi tudattól, gondolkodástól, cselekvéstől, pszichikai folyamatától.

Husserl az *intencionalitást* az «eszmélésnél» látja. A tiszta eszmélés (Bewusstsein überhaupt) határozza meg a jellegét minden létezőnek; az eszmélés maga pedig viszonylatba lép a dolgokkal, ezáltal helyhez és időhöz kapcsolódik; az eszmélési folyamatok különböző tartalmi viszont vonatkozásba kerülnek egymással. Ezt a Husserl-féle ismeretelméleti idealizmust, amelynek az a sarkpontja, hogy az *eszmélési folyamatokat idealiter* és *immanenter magukban foglalnak* Darvai egész széles körre terjeszti ki. Ő úgy látja, hogy az intenció csak egy esete a mindent átfogó «tencióknak». Darvai a tenciók egész rendszerét állítja fel. Így az intencióhoz hasonló jelenséget tapasztalunk az *észlelésnél*, melynek szintén van ilyen tárgya, az észlelt dolog, mely az észlelés folyamatához úgy tartozik hozzá, hogy annak egyébként elkülönült léte egyben az észlelés lelki folyamatával. Az észlelés tárgya azonban — nem úgy, mint az eszmélésnél — már nincs benn idealiter és immanenter az észlelés folyamatában. Az észlelt tárgy *megtartja önálló létét*, sőt az észlelés folyamatával való egybekapcsolódás által maga az észlelés el is veszti tiszta lelki jellegét (objektivitás!). Ezt a jelenséget Darvai új szóval «*introtencióknak*» nevezi.

Az intenció és introtenció jelenségeivel azonban nemcsak a tudatfolyamatoknál találkozunk, hanem egyéb jelenségeknél is. Így mozgásoknál u. n. quasi fizikai folyamatoknál (például a hangzásnál), tudattalan lelki folyamatoknál, cselekvéseknél stb.

Vannak azután átmeneti fokok is az intenció és az introtenció között; ilyen például az akarás, szemben a kívánnással.

Vannak tenciók, melyeknél az *idegen dolog önállósága elvész*, ezeket Darvai «*transgrediens*» tencióknak nevezi. A transgrediens tenciók fontos esete a nem egészen szerencsés elnevezéssel megjelölt «*Zwischengegenstände*» bentlevősége az egyes folyamatokban, mint például a kívánságnak bentlevősége a kívánni folyamatban. Maga a kívánság a kívánni folyamattal szemben nem folyamat, hanem ontikus értelemben vett dolog, «*ousion*», amely a folyamattal kémiai egységgé olvad. Darvai azért nevezi ezeket a dolgokat *Zwischengegenständenek*, — talán «*bennrejlő dolgoknak*» mondanám, — mert nem állanak szemben a folyamattal, hanem szorosan hozzásimulnak ahhoz, alkalmazkodnak hozzá.

Ily «*bennrejlő dolog*» szükségképpen megvan minden folyamatban. Különösen hangsúlyozandó, hogy nemcsak a szemléletes dolgoknak, hanem az azzal szemben álló *intelligibilis* folyamatoknak is megvan a tencionális tulajdonsága és így különösen, ami a transgrediens tenció «*bennrejlő dolog*» csoportjára áll, alkalmazható az intelligibilis folyamatokra is.

Ezek előre bocsátása után nézzük most már, hogy miként illeszkedik bele ebbe a világszemlélet formába a jog fogalma.

Darvai szerint maga a jog «*fundált dolog*», amely több téglából van összerakva; a jog *a jogi egységek összességéből* alakul.

A legnevezetesebb jogi egység a *jogi norma*. A jogi norma mint általában minden norma önmaga már nem többség, hanem egység, amely független minden mástól: ontikus értelemben vett dolog. Következik ebből az is, hogy a norma nem «akarás», mert az akarás lelki folyamat, a folyamat pedig nem lehet egység. Hogy a norma fogalmát megérthessük, azt kell vizsgálnunk, hogy *miként viszonylik az a normaadás (Normieren) folyamatához*. Darvai mindenekelőtt azt állapítja meg, hogy a norma és a normaadás folyamat nem lehet azonos, továbbá, hogy a norma ontológiai értelemben nem ellentételes a normaadás nominalizációjának (a norma subjektívális formációjának), épen mert a norma az egységek elemi egységi és nem formációs egységi (például néhány ember) csoportjába tartozik. Továbbá a norma nem ideális, vagy lelki terméke a normaadás folyamatának sem. Végül a normaadásnak nem tárgya a norma; a normaadás tárgya ugyanis a normában foglalt tényállás, az, hogy valaki valamit tegyen. Ez utóbbi komplex fogalom, míg a norma elemi egység.

E negatív körülhatárolás után kérdés az, hogy tulajdonképpen mi a norma? A *norma szerzőnk szerint az a «bennrejlő dolga» (Zwischengegenstand) a normaadás (Normieren) intelligibilis (nem szemléletes) folyamatának, amely más folyamatoktól tencionálitásánál fogva különbözik. Tencionális szempontból a tárgyi intenció és introtenció átmeneti fokáról van szó.*

A megoldandó feladat ezután az, hogy meghatároztassék, hogy mi közelebből a normaadás intelligibilis folyamata, hogy ebből a norma fogalmára következtethessünk. A normaadás intelligibilis folyamata az «előírás» folyamata (Vorschreiben) tágabb értelemben vett csoportjába tartozik. És a norma maga «az előírás» (Vorschrift) csoportjába. Az előírás folyamata, így tehát a normaadás folyamata is tencionális értelemben magában foglalja («hat») az előírás, a norma tényállását. Különösen hangsúlyozandó, hogy minden előírási folyamat, így tehát a normaadás folyamata is bizonyos értelemben a külvilág felé fordul, közelebből oly módon, hogy abban a tárgyi tényállás, az ami elő van írva, mint szükséges bennrejlík, azzal mintegy vegyileg összeforr, abban testestől-lelkestől bennfoglaltatik. A normaadás folyamatában bennfoglaltatik természetesen ezenfelül a norma címzettje is.

A norma — látnivaló — az előírásnak egy alfaja. A norma megkülönböztetendő a kauzális előírástól. (például, ha egy leendő mozgást egy másik mozgás ír elő); a teleológikus előírástól (pl., ha valamely növény bizonyos tápanyag felszívását kívánja meg); a logikai előírástól (ha például azt állítjuk, hogy bizonyos premiszókból szükségképpen következik bizonyos konkluzió); természeti törvények előírásától (hogy például a vízbekerülő tárgy súlyából veszt). *Az egyes előírásfajok különbözőségét az illető szükségszerűség különös tulajdonsága adja, amely beleolvad az előírás folyamatába.*

A norma jellegét az *etikai szükségszerűség* adja. A normaadás intelligibilis folyamatában ugyanis valamely animális lény cselekvése lesz szükségszerűvé. Ennek a szükségszerűségnek a lényege az, hogy *az animális lény cselekvése teljesítendő* (zu bewirkend) lesz. Az az animális lény viszont, akit a norma érint, a normával szemben *szabad lényként áll* és magát a normát az jellemzi, hogy abban az *előírt cselekvés szabad szükségszerűsége* van meg. A norma etikai jellegét ezek szerint teljesítendő cselekvés szabadsága adja meg. Ez áll minden normára, tehát a jogi normára is.

Közelebből tekintve most már a *jogi normát*, Darvai megállapítja, hogy az *relatív norma*, szemben az erkölcsi, abszolút normával, amely szerint az előírt cselekvés szükségképpen (schlechthin) végzendő el; a jogi norma, de általában minden relatív norma, viszont csak bizonyos szempontokra tekintettel végzendő el, csak annyiban, amennyiben bizonyos következmények bekövetkeztét nem akarjuk. A relatív normák végső fokon a praktikus emberre nyulnak vissza és őt arra figyelmeztetik, hogy védje meg érdekeit, kerülje el a fenyegető bajokat. Az abszolút norma ezzel szemben nincs tekintettel erre a gyakorlati lehetőségre. A hátrány, amely a címzettet fenyegeti, őt szabad lényként érinti; a hátrány emiatt etikai színezetű. E felfogás mellett a norma motívumai nincsenek benn a lélekben, hanem azonkívül vannak és csupán a lélekre irányulnak.

Ha közelebből vizsgáljuk az erkölcsi és a jogi norma közötti különbséget, azt látjuk, hogy az erkölcsi norma nem érinti a címzettet oly mereven, mint a jogi. Az erkölcsi norma csak posztu-

látum, míg a jogi necesszitatív erővel lép fel. A posztulatív normát Darvai deontológikusnak (a szó Bentham-tól ered, aki az erkölcsant «deontology»-nek nevezte), a necesszitatív normát pozitív-nak mondja. A jogi norma tehát *pozitív*. Vannak pozitív erkölcsi normák is; ezek azok az abszolút normák, amelyeket a lelkiismeret ad. Ilyen például az az erkölcsi norma, hogy: «ne ölj». Ennek ugyancsak megvan a necesszitatív jelleme, de egyébként is mindenben hasonló a jogi normához. A jogi norma különbözik a parancstól is, mert az utóbbi csak posztulál, míg a jogi normának a karaktere necesszitatív. Az illem normái is abszolút normák.

A normák hierarchiájában a *jogi normát tehát a relativitás és a pozitivitás jellemzi.*

Amint azt már kidomborítottam, Darvai nemcsak a normát tekinti jogi egységnek; a jog sok építőköből összerakott épület. A jogi norma mellett további jogi egység az úgynevezett *indikálás*, bizonyos cselekvéseknek az ajánlása. Az indikálásoknak nincs kényszerjellege. Az indikálásoknál általában elképzelhetünk abszolút (például erkölcsi) és relatív (jogi) indikálásokat. Vannak a deontológikus norma mintájára a címzethez nem mereven szóló, aposztrofáló indikálások és a pozitív norma mintájára a címzethez határozottabban szóló, lelkébe mintegy behatoló indikálások. A *relatív és pozitív etikai indikálásnak «bennrejlő dolga» jogi egység*. Példája ennek az az eset, ha az állam bizonyos magatartásra jutalmat helyez kilátásba; evvel ezt a magatartást kívánatosá teszi.

További jogi egység a *lehetővé tétel* (Ermöglichung.) Ehhez úgy jutunk, ha az intelligibilis engedély *relatív* és egyben *pozitív* formáját képzeljük el. Ha például elvárhatjuk azt, hogy az állam párbaj esetén a közbelépéstől tendenciózusan tartózkodni fog.

Jogi egység a *megtiltás*. Ez a norma antipódusa. Jogi egység annyiban, *amennyiben relatív és pozitív formában jelentkezik*. Egyszóval *minden intelligibilis folyamat tekintetbejöhét a jogi egység megállapításánál*, amely folyamat a címzethez mint szabadon cselekvő lényhez introtencionális módon fordul és e lény cselekvésének relatív és pozitív etikai szükségszerűsége, indikációt stb. ad. A folyamatoknak «bennrejlő dolga» a jogi egység, feltéve mégis hogy ez az egység bizonyos *speciális jelképet* tartalmaz.

Ami már most a jogi egységeknek ezeket a különös jellegét illeti, megkívántatik mindenekelőtt, hogy a következmények, amelyek a címzett lelke előtt feltárulnak ne nyugodjanak természetű folyamatokon, de ne alapuljanak természetfeletti erők cselekvésein sem, hanem *embereknek cselekvésein, melyek célokot követnek és valósítanak meg*; ezeknek tehát specifikus tendenciózus jellegük van. Így a jogi norma oly előírás, mely szerint az a bizonyos következményként szereplő a normaadóra visszanyúló cselekvés azért végeztetik el, hogy «hátrányt» létesítsen és evvel a hátránnyal a címzett cselekvésére adja meg a választ. Ilyen *tendenciózusan választadó cselekvést tartalmaz minden jogi egység*. Következik ebből az is, hogy a jogi egység fogalmában sem a büntetés, sem a szankció fogalma nem foglaltatik benn; szankcióról azért sem lehet szó, mert még a jog normáiban is csupán *választadó* szándékot tételez fel. A jog azonban nemcsak normákból áll.

A jogi egység második különös feltétele az, hogy a következményeket érvényesítő embereknek a vonatkozó viszonylatban *szuverenitással* kell rendelkezniök. Darvai felfogásából folyik, hogy ez a szuverén hatalom lehet képzelt is, nem kell valóságosnak lennie; elég ha a címzett annak tartja. A szuverenitás egyébként közelebből azt jelenti, hogy a következményeket létesítő cselekvéseivel szemben ennek akarata ellenére halandó lény normát nem állíthat fel, kauzális kényszert nem alkalmazhat.

Utolsó különleges feltétele a jogi egységnek az, hogy a jogi hatalomnak *erkölcsi jogosultsága* legyen arra, hogy a vonatkozó következményeket alkalmazhassa. Itt különbséget kell tenni a jogi és önkényes norma között. A kettő között az elválasztó vonal nem az, hogy az önkény joggá lesz, ha a jogi hatalom önmaga erkölcsileg kötve van a jogi egységhez, vagy ha a jog által megkívánt magatartás egyben erkölcsi előírás is, hanem kizárólag az, hogy *a szuverén joghatalom erkölcsileg jogosult a következmények alkalmazására*. Ez a jogi hatalomnak *a szubjektív joga*. Ez kettőt jelent. Lehetséges, hogy a joghatalomnak megengedett (dürfen) a következmények alkalmazása és lehetséges, hogy erre erkölcsileg fel van hatalmazva (können). Az erkölcsi felhatalmazás azt

jelenti, hogy harmadik személyek erkölcsileg lekötöztettek arra, hogy a joghatalmat ne akadályozzák meg a konzekvenciák alkalmazásánál és hogy a joghatalom meg is követelheti ezt a korlátlanlanságot. Például a joghatalomnak erkölcsileg meg van engedve büntetést alkalmazni, ha a címzett valamely cselekvést elmulaszt; és az itt jelentkező jogi egység jogi karakterén nem változtat az, ha a címzett vagy bárki más erkölcsileg jogosult volna a büntetéssel szembehelyezkedni. De jogi normával állunk szemben akkor is, ha a joghatalom részére erkölcsileg nem megengedett a büntetés alkalmazása, a vele szemben álló harmadik személyek azonban erkölcsileg kötelezve vannak arra, hogy ne akadályozzák meg a büntetés végrehajtását. *Végeredményben tehát deontologikus (erkölcsi) világrendben nyugszik az, hogy a joghatalomnak megvan-e a szubjektív joga a «végrehajtásra».* Jogi egységgel állunk szemben azonban már akkor, ha valamely konkrét jogterületen a *közvélemény előtt* (tehát nem is minden egyes érdekelt előtt és nem is egyhangúlag, hanem nagyjában) az a nézet uralkodik, hogy a joghatalmat megilleti az erkölcsi jogosultság a konzekvenciák alkalmazására.

Darvai gondolatainak ismertetésével céloim az volt, hogy felhívjam a figyelmet egy nagy csomó értékes eszmére, amely már közelebbi kritika nélkül is a legnagyobb érdeklődést keltő anyag a továbbgondolkodásra és új irányokban való munkálkodásra. Nem tudom, hogy sikerült-e megérzéskitenem Darvai gondolatvilágát és hogy elég világosan áll-e az olvasó előtt az, amit könyvében lefektetett. Mentségül szolgáljon a munka komprimált stílusa, a gondolatok többé-kevésbé újszerűsége és az, hogy a kitünő német nyelven megírt művet szerzője német nyelven gondolta is el, úgy hogy a dolgok visszaadása magyarul kétségkívül sokszor nem is sikerülhetett. Az érdeklődőt — és meggyőződésemet, hogy sokan lesznek ezek — magára a munkára utalom. Igaz, hogy nem kis feladat annak figyelmes és alapos áttanulmányozása, de amikor becsuktuk a könyvet, elmondhatjuk, hogy kiváló logikai, sőt esztétikai élvezetben részesültünk. A gondolatok egysége, tömörsége, az eredményeknek szükségképpen való egymásbólfolysása jellemzi kiváltképpen Darvai munkáját.

A kritikus az egyes részletkérdésekben aligha fog oly hibát találni, amely a munka értékét csökkentené. A bírálónak inkább az lehet a feladata, hogy Darvai világszemléletével szemben foglaljon állást.

Ha végiggondoljuk azt, amit Darvai elmondott nekünk, eredményként azt állapítanám meg, amit már a bevezetésben is érintettem, hogy Darvai filozófiáját az objektivizmus jellemzi, hogy ezt a szót még jobban aláhúzzam, azt mondanám, hogy ő a realista-objektivistája. A világot és ennek jelenségeit el tudjuk képzelni különböző sikokban. Az a sík, amelyen a Darvai-féle világ nyugszik olyan igazi valóság, amely megvan, létezik, megvolt és meg is lesz, függetlenül attól, hogy az emberi tudatban ennek a világnak visszatükröződése van-e. Ez a világ ontikus egységek összetétele; ilyen ontikus egység minden jogi egység is, amely megvan függetlenül attól, hogy az emberi tudat ismeri-e a jogi egységet és méginkább, hogy annak való lényegét, helyes fogalmát felismeri-e. A jogi egység létező valami, habár nincs is annak adresszátusa és létezik akkor is, ha a jogot létesítő szuverén hatalom szintén nem valóság és csupán a címzett meglévőnek tekintti. Darvai rendszere panlogisztikusnak is nevezhető. Eredményei az észből folynak, érvényesek akkor is, ha nem volna emberi elme, amely ezeket a gondolatokat végiggondolja és az eredményeket levezeti.

Természetesen a realista-objektivistája és a panlogisztikus világgelfogással szemben felsorakoztathatók mindazok az érvek, melyeket ezzel a téren valaha is felhoztak. Darvai filozófiája evvel áll és evvel bukik. A Husserl-féle intencionális fenomenológia továbbfejlesztése, túl a fenomenológián egészen a tenciók reális-objektív beállításáig szintén az előbbi kérdés függvénye.

A realizmus, idealizmus, objektivizmus, szubjektivizmus kérdései azonban az emberi problémák végső kérdései. Ezen a téren a filozófusok soha sem győzték meg egymást és azt megmondani, hogy kinek van igaza, azt hiszem soha sem lehet. Ha Darvai realizmusával szemben érveket hozok fel, ez nem azt jelenti, hogy neki nincs igaza, hanem azt, hogy az ellenpártnak is vannak határozó érvei és hogy nem lehet igazságot szolgáltatni. Nem hagyhatom azonban szó nélkül, hogy az «ousionok» reális objektivistája betiltása arra a racionalista lehetetlenségre vezet, hogy a jelenségek aprioritásával párhuzamosan tudatunkban is fel kell ven-

nünk egy annak mindenben megfelelő aprioritást. Hogy azonban ez tényleg így van-e, aligha bizonyítható. De a racionalista bölcséleti iránnyal szemben felhozhatjuk azt a Bergson-i tételt is, hogy a fogalmakkal operáló gondolkodás teljességgel képtelen arra, hogy a valóságot megközelítse. A fogalmak az emberi elme szülöttjei, és csupán azt a célt szolgálják, hogy a dolgokat, amelyek bennünket környeznek, szükségleteink kielégítésére felhasználhassuk. Az emberi agy által alkotott fogalmak — itt jelentkezik előttünk Bergson bölcséletének igazi mélysége — már azért sem felelhetnek meg a valóságnak, mert a gondolatok általánosok, egymás irányában éles határvonalakkal rendelkezők, merevek és élet nélküliek, a valóság viszont állandóan változó és egyéni: *panta reon*.

Az emberi tudás és gondolkodás végsősége persze egy gondolkodónak sem róható fel hibájául. Természetes az is, hogy a maga tétéleit mindenki az egyedül helyeseknek tartja és azokból von le minden konzekvenciát. Darvai rendszerének egyik legfőbb erénye, ami egyben minden igaz gondolkozó legnagyobb érdeme, a következetes végig gondolása a problémának. Ha filozófiával általában érdemes és kell foglalkozni, úgy Darvai könyve bizonyára az, amelyet közelebbről meg kell ismerni.

Utóljára a Darvai által megadott jogfogalomról kívánok még néhány szót szólni. Amint mondtam a jogfogalom «ousionja» okszerű folyamánya filozófiai rendszerének. Érdemes volna kitérni levezetései egyes stádiumának közelebbi vizsgálatára. Így különösen az erkölcsre, az etikára, a jogra vonatkozó fogalmaknak egymáshoz való viszonyára. Gondolom, lesz még alkalmam erre a kérdésre más kapcsolatban visszatérni. Ezuttal csupán a végső konkluziója kapcsán kell egy megjegyzést tennem. Az erkölcsi tényezőnek a szuverenitás fogalmába való bekapcsolása által egy már régi idők óta ostorozott eredményre jut. Ezt határozottan szépséghibának találok. A jog fogalmáról adott meghatározása végső fokon rokon lesz az úgynevezett «elismerési elméletek» által követett tanokkal. Ezeknek a tanoknak a helytelenségét már sokan kimutatták és Darvai — úgy látom — ennél az egy pontnál nem talál elég érvet a jogos kritika megerőtlenítésére.

Mindent összefoglalva, Darvai munkája nagy nyereség nemcsak a magyar tudományra, hanem súlyos aktív tétel a gondolkodás történetében.

Dr. Kende Ernő.

Szemle.

— A «luxusüggyvéd», az «üggyvédek üggyvédje», aki száz milliókat vesz át a kir. ügyészség megvesztegetésére, a jog- és kormányfőtanácsos, aki eskü alatt jelenti ki önmagáról, hogy «hülye és számár», szerencsére csak muzeális monstrumai a sok ezer tagot számláló üggyvédi karnak. Ha tehát nem is vethetnek árnyat az üggyvédségre, mégis szomorú fényt vetnek arra a társadalmi tudatra, amely őket kitermelte. Bár a jelennek nincs *Propertius*-a, aki a római *respublica* hanyatló korszakában hirdette, hogy

Auro pulsa fides, auro venalia jura;

Aurum lex sequitur . . .

és nincs *Petronius*-a, aki ebből levonta a következtetést:

Ergo iudicium nihil est nisi publica merces

Atque eques, in causa qua sedet, empta probat —

azért mégis szinte kiirthatatlanul gyökeret vert a közhiedelemben a meggyőződés, hogy nem az érvek ereje, hanem a hatóságok rokonszenve vagy ellenszenve a döntő, hogy: plus valet favor in iudice, quam lex in codice. Ennek a téves hitnek a keletkezésében nem csupán azoknak a nagyrészt alacsony intelligenciáknak van része, akikhez a vádlottak többsége tartozik. Része van mindenekelőtt az ellenforradalom bátortalanosságának, amely a forradalmak liquidációjának gyűlöletesen elfogult feladatát az igazságszolgáltatásra hártotta. Része van annak az elszomorító ténynek, hogy az igazságszolgáltatás társadalmi exponense: a bírói és ügyészi egyesület a kurzusgyűlöletnek jogászilag jelentéktelen szimbólumát ültette elnöki székébe, amiből a hivatalnoki lélektanban járatlan közönség azt a következtetést vonta le, hogy nem politikai ügyei számára is több rokonszenvet érhet el az az üggyvéd, aki gutgesinnt-ségével maga is rokonszenves. Ezt

a nyilván téves feltevést megerősítette az a feltűnően barátságos fogadtatás, amelyben egyes rendőrtisztviselők, ügyészek és bírák a nekik rokonszenves ügyvédet — gyakran a fél jelenlétében — részesítették. Ami pedig csupán egy tünete a hazánkban divó u. n. pertu közigazgatásnak. Részben van végül és pedig legnagyobb része magának az ügyvédi karnak, amely vétkes nemtörődőséget tanúsított ama néhány ügyvéddel szemben, akik a *venditio furni*-t egyedáruságként gyakorolták. Egészen tájékozatlan verebek is csirpelték annak a négy ügyvédnek a nevét, aki mint főkapitánysági be- és kijáró a kiszabadítás és lecsukatus jogász specialista, valamint annak az ugyancsak csekély számú ügyvédnek a nevét, aki a vádemelés és a vizsgálat szakában hasonló szakszerűséggel működött. Kartársak, akiknek erre vonatkozólag feltehetőleg konkrét bizonyítékaik voltak, sajnos, nem tartották fáradságra érdemesnek, hogy akár a kamara útján, akár közvetlenül leleplezzék a szédelgőket és ha netán akadtak — részeseiket. Reméljük, hogy a mozgalom, amelyet a Bűnügyi Védők Egyesülete indított, eredménnyel fog járni, de ezt az eredményt csak a hatóságok és az ügyvédi kar vállalt együttműködése érheti el. Mindkettőnek, elsősorban pedig az államnak és a társadalomnak érdeke, hogy kipusztítsa az igazságügyi pocsolya héréből élősködő csúszó-mászókat, ha pedig az derülne ki, hogy a pocsolya nem csupán a közönség képzeletében élt, kiszáritsa az élősdiekkal együtt magát a pocsolyát is.

— **A baleseti járadékok.** A f. é. június 13-án megtartott teljes-ülésem a kir. Kúria a 86. sz. teljes-ülési döntvényt hatályon kívül helyezte s úgy látszott ezzel az utolsó akadály is el volt hártva az elől, hogy az ily járadékosok az őket megillető magasabb járadékot megkaphassák.

Azonban ez csak látszat volt, mert a járadékosok nagy része, mondhatjuk zöme elé igényüknek mielőbbi megvalósíthatásában egy újabb akadály gördült, é. p. a hatásköri kérdés.

A budapesti kir. törvényszéknek ezekkel az ügyekkel foglalkozó bírái u. i. arra a megállapodásra jutottak, hogy azon baleseti károsultak igényei, akiket az 1907: XIX. tc. 10. §-a a balesetbiztosítási kötelezettség alól kivett, nem tartoznak a törvényszék hatáskörébe, hanem az 1921: XXXI. tc. 15. §. 3. pontja értelmében a munkásbiztosítási bíróság elé.

Ezzel szemben a budapesti kir. munkásbiztosítási bíróság egyes bírái, továbbá a munkásbiztosítási felsőbíróság az ellenkező álláspontot képviselik.

Hogy mit jelent ezen hatásköri vita az igények érvényesíthetése szempontjából nem szükséges bővebben fejtegetni.

Kérdéses az, mely álláspont a helyes? Véleményünk szerint a munkásbiztosítási bíróságé, mert a Pp. 413. §-a szerint az ily felemelési keresetek az alapper bíróság előtt indítandók meg s ezen nem változtat az sem, hogy ma már ily keresetek nem tartoznak a törvényszék hatáskörébe, mert ezen keresetek voltaképpen a perújítási keresetek fogalma alá esnek s ezeket az alapper bíróságtól elvonni nem lehet.

d. r.

— **Jogi furcsaságok.** (Marasztaló ítélet, melynek alapján sem biztosítási, sem kielégítési végrehajtást nem rendel el a bíróság.) A furcsa eset a következő:

R. bankár a budapesti törvényszéken pert indít T. kereskedő ellen 37 millió korona iránt. A törvényszék ítéletet hoz és abban T.-t 6 millió korona 15 nap alatti megfizetésére végrehajtás terhével kötelezi, R. bankárt pedig e megítélt összeget meghaladó követelésével elutasítja. Az ítélet elutasító része ellen a felperes fellebbezéssel él. Alperes nem felel.

A 15 napi teljesítési határidő eltelik; az alperes nem fizet. A felperes kielégítési végrehajtást kér. A törvényszék a kérelmet elutasítja, mert — így szól az indokolás — «a kérelem alapjául szolgáló végítéletet elutasító részében épen kérelmező támadta meg fellebbezéssel s ennek következtében — tekintettel arra, hogy alperes a Pp. 493. §-a értelmében a marasztaló rész tekintetében csatlakozhatik a fellebbezéshez — a 9. sorszámú ítéletnek marasztaló része sem emelkedett jogerőre».

A felperes a törvényszék végzését nem folytatja fel, mert annak elintézése hosszabb időt venne igénybe, a megítélt követelés biztosítása pedig sürgősnek mutatkozik. Ezért a *törvényszék szerint* még nem jogerős ítélet alapján biztosítási végrehajtást kér.

És most következik a furcsaság. A törvényszék nem rendel el a biztosítási végrehajtást sem, mert — így szól az indokolás —

«a kérelem alapjául szolgáló végítéletet alperes nem támadta meg fellebbezéssel, az pedig, hogy az ítéletnek elutasító részét felperes megfellebbezte, biztosítási végrehajtás elrendelésére törvényes alapot nem szolgáltat».

A felperes, aki abban a meggyőződésben fogadja e végzést, hogy csupán csak elnézésről van szó, személyesen interveniál a törvényszéken, ott azonban megnyugtatták, hogy a végzések nem elnézésen, hanem a törvényen és a törvényes gyakorlaton alapulnak.

Felfolyamodás folytán a kir. ítélőtábla helybenhagyta a törvényszék végzését következő indokolással:

«A Pp. 410. §-a értelmében az ítélet egy része ellen használt fellebbevitelnek az egész ítélet jogerőre emelkedésére halasztó hatálya van; annak alapján tehát kielégítési végrehajtásának helye nincs, de biztosítási végrehajtást sem lehet elrendelni, mert ennek a Pp. 51. §-ában meghatározott előfeltétele, hogy a kötelezett fél a határozatot ellentmondással, vagy halasztó hatályú fellebbevitellel, illetőleg kifogással támadja meg. Minthogy a csatlakozás pusztán lehetősége a biztosítási végrehajtás alapjául nem szolgálhat, helyesen határozott az elsőbíróság, midőn a fellebbező felperest a biztosítási végrehajtás iránt benyújtott kérelmével elutasította.»

Azt senki sem fogja kétségbe vonni, hogy visszás és tarthatatlan helyzettel állunk szemben.

Véleményünk szerint a visszás helyzetet a törvény helytelen értelmezése idézi elő.

A bíróságnak e visszás helyzetet teremtő végzése az É. t. 51. §-ának betűszerinti értelmezésén alapul. E §. szerint biztosítási végrehajtásnak van helye, ha a kötelezett fél a határozatot kellő időben ellentmondással, vagy halasztóhatályú fellebbevitellel, illetőleg kifogással megtámadta. A bíróság e §. rendelkezéseit betű szerint alkalmazta. E törvényes rendelkezésnek azonban egyedüli értelme az, hogy ha a követelésre jogosult félnek a halasztó hatályú fellebbevitel miatt nem nyílik meg joga kielégítési végrehajtásra, addig is míg a határozat jogerős lesz: követelését biztosíthatja biztosítási végrehajtás útján. A végrehajtás elrendelésének alapja ugyanis a *marasztaló határozat* és a *nem teljesítés*. Az a körülmény, hogy a kötelezett fél megtámadta-e a marasztaló határozatot, vagy sem: csupán a már megszülemlt végrehajtási jog minősítése kérdésében jelentős, t. i., hogy kielégítési, vagy biztosítási végrehajtásra nyílt-e meg a jog. Az ítélet megtámadása, vagy meg nem támadása, nem forrása a végrehajtáshoz való jognak, mert ez a marasztaló ítélettel már meg született.

Probléma tehát csak az lehet, hogy biztosítási, vagy kielégítési végrehajtásnak van-e helye. De a kettő közül valamelyiknek feltétlenül helye van. Ha megáll a bíróságnak az az érve, hogy azért nem lehet biztosítási végrehajtást elrendelni az ítélet marasztaló része alapján, mert azt a kötelezett fél fellebbezéssel meg nem támadta, ezzel a bíróság tulajdonképpen az ítélet marasztaló részének jogerőre emelkedését állapította meg, ebből pedig az következik, hogy a *már a marasztalás alapján megszülemlt* végrehajtási jog kielégítési joggá minősül. Ha pedig úgy fogjuk fel a dolgot, hogy az ítélet marasztaló része e Pp. 493. §-án alapuló csatlakozási lehetőség miatt még nem jogerős, úgy a *már a marasztalás tényével megszülemlt* végrehajtási jog biztosításhoz való joggá minősül. Ez az utóbbi megoldás az É. t. 51. §. szerinti rendelkezésének sem mond ellent, ha a Pp. 493. §-án alapuló csatlakozási lehetőséget a marasztaló ítélet megtámadását helyettesítő és azzal egyenértékű törvényes jogállapotnak tekintjük. De nincs is szükség ily fikcióra, mert a végrehajtás marasztaló ítélet alapján mindenkor elrendelendő, ha a törvényt helyesen értelmezzük.

A bíróság ismertetett álláspontja erősen sérti az egészséges jogérzékét és veszélyezteteti igen érzékenyen a hitelezők legelemibb érdekeit.

Dr. Harnos Viktor.

— **A Végr. törvény 91. §. háromnapos határideje záros.** A budapesti központi kir. járásbíróság 1925. Pk. 210,067. számú végzésével hivatalból megsemmisítette a január 8-án foganatosított végrehajtást, következő indokolással:

H. Frigyes végrehajtató javára a végrehajtás január hó 2-án foganatosított s befejezést nyert kiemelésével annak, hogy a kiküldött a felvett, berekesztett s a felek által aláírt jegyzőkönyvet három nap alatt bemutatni köteles volt s csak a 13-ik napon mutatta be, az eljárás teljes befejezte után, újabb vagy folytatós végrehajtás elrendelése nélkül a kiküldött újabb végrehajtást foganatosítani jogosult nem volt, teljesen önkényes s szabálytalan intézkedését tehát hivatalból meg kellett semmisíteni.

A törvényszék a felfolyamodásnak nem adott helyet, következő megokolással:

Ingó vagyon lefoglalásával teljesített végrehajtási eljárási felüggesztése és tovább folytatása a fennálló joggyakorlat szerint csak annak háromnapos időközben van megengedve, amely a Végr. törv. 27. és 91. §-ai értelmében az iratot betérjesztése céljából a kiküldött rendelkezésére áll.

Minthogy ez a háromnapos határidő záros, ezalatt az iratok fel-

tétlenül bemutatandók oly esetben, ha tényleges foglalás történt, a bírói kiküldött semmiesetre sem lehet az idő elteltével abban a helyzetben, hogy ugyanazon végrehajtást rendelő végzés alapján további eljárást foganatosíthasson, mert ennek lehetősége a Végr. törv. 117. §-ában meghatározott előfeltételek valamelyikének fennforgásától függ, aminek megítélése azonban nem a bírói kiküldött, hanem a bíróság hatáskörébe tartozik.

Ily eljárás folytatására a kiküldött csupán a Végr. törvény 116. §-ának esetében jogosult, amely eset azonban itt fenn nem forog.

Hatásköri kérdésről lévén szó, azt, hogy a kiküldött hatáskörét túllépte az elsőbíróság az alaki jogszabályok szerint, hivatalból figyelembe venni nemcsak jogosult, de köteles is volt. Ezekre való tekintettel az elsőbíróság végzését az indokolásban felhozottak alapján is helyben kellett hagyni. (21. Pf. 1496/1925.)

— **A mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő egyes rendelkezésekről** szóló törvény és annak végrehajtási rendelete magyarázattal. *Dr. Bándy Ferenc* és *dr. Ridly István* az O.F.B.-nél előadókként működő bírák ily című most megjelent füzet a fenti törvényen és rendeleten kívül felöleli a földbirtoknovella alapján kibocsátott több lényeges kormányrendeletet (8000/1924. P. M. rendelet a vagyonváltság földek juttatásánál irányadó feltételektől a többi vagyonváltság rendeletek kivonata, az O.F.B. előtti eljárás szabályai 6650/1924. M. E. sz. rendelet stb.)

Közgazdaság.

Az Angol-Magyar Bank igazgatósága *Krausz Simon* elnökle alatt tartott ülésében megállapította az 1924. (XXXIV.) üzletévre vonatkozó mérleget. Az üzletév 9,556.395,006 K tiszta nyereséggel zárul. A nyereség hovaforrása tekintetében az igazgatóság azt a javaslatot fogja a június 30-án tartandó évi rendes közgyűlés elé terjeszteni, hogy abból részvényenkint 2000 K osztalék fejében a részvényesek között 5,936.364,000 K fizetessék ki, a rendes tartalékalap egy milliárd koronával gyarapíttassék, míg az alapszátalyszerű levonások után fennmaradó 1,716.143,092 K az 1925. üzletév számlájára vitessék át 17712

32 éves bejegyzett ügyvéd, német és francia nyelvtudással, elvállalná ügyvédi iroda vezetését vagy közjegyző-helyettesnek menne. Szíves megkereséseket «*Vidékre is*» jelige alatt a kiadó továbbít. 17713

Fővárosi ügyvéd átvenne jóforgalmú vidéki ügyvédi irodát, esetleg cserébe adja fővárosi gyönyörű lakását. Komoly ajánlatok «*Alkalom*» jeligével a kiadóhivatalba intézendők. 17714

1923. El. XIX. H. 5/6.

HIRDETMÉNY.

A budapesti kir. ítélőtábla elnöke az 1924. évi május hó 19. napján 1924. El. VII. R. 4. szám alatt kelt rendeletével a 13300/1912. I. M. számú rendelet 6. §-a értelmében és az ebben a rendeletben meghatározott korlátok között elrendelte a selejtezést a budapesti kir. törvényszéknek 1884—1892. évekből, úgyszintén a volt kereskedelmi és váltótörvényszéknek 1884—1892. évekből származó mindazon irataira, amelyek a 13300/1912. I. M. számú rendelet értelmében kiselejtezhetőkké váltak.

Ennek folytán a budapesti kir. törvényszék irattárában őrzött következő iratok fognak kiselejteztetni:

1. A I. irattári jelű rendes perek iratai;
2. a II. irattári jelű gondnoksági és hagyatéki ügyekre vonatkozó iratok;
3. a III. irattári jelű csődügyekre vonatkozó iratok;
4. az V. irattári jelű házassági perekre vonatkozó iratok;
5. a IV. irattári jelű és 1907—1914. évekből származó perenkívüli vegyes ügyek (megkeresések, végrehajtások szegényjog, pártfogó ügyvéd kirendelése és a házassági életközösség visszaállítása) iratai.

Kiselejteztetnek továbbá:

A volt kereskedelmi és váltótörvényszék iratai közül az 1884—1892. évekből:

6. az I. irattári jelű leletek és közjegyzői kamarai megkeresésekre vonatkozó iratok;
7. a II. irattári jelű váltófizetési meghagyásokra vonatkozó iratok;
8. a K. II. irattári jelű váltókereseti perek iratai;
9. a III. irattári jelű megsemmisítési, csődnylási és más vegyes kérvényi ügyekre vonatkozó iratok;
10. a IV. irattári jelű csődügyek iratai;

11. a VI. irattári jelű kézbesítések, fordítások, vidéki csődügyekben megkeresések és választott bírósági iratok;
12. végül a kezelési könyvek és jegyzékek az 1918. év végéig használatban volt ügykönyvek postakönyvek tájékoztatók, nyilvántartási és mindennemű jegyzékek tárgyalási naplók és az összes pertári könyvek és jegyzékek.

A fent felsorolt ügyek iratai csak az esetre esnek selejtezés alá, ha azokban az utolsó érdemi intézkedés az 1892. év vége előtt tételt.

Felhívom ennél fogva az érdekelteket, hogy amennyiben a fentebb évszám és ügyszám szerint megjelölt selejtezendő iratok közül egyes iratok kiadását, vagy tovább való megőrzését kívánják, az iránt hozzám (V, Alkotmány-utca 14. I. em. 50.) e hirdetés közzétételétől számított egy hónap alatt indokolt kérelmet intézzenek, mert az egyhónapi határidő lejártá után a selejtezés végre fog hajtatni.

Budapest 1925. évi június hó 20-án.

17715

Dr. Oswald István,
a budapesti kir. törvényszék elnöke.

Dr. FISCHER ARTUR

hites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2—4. sz.

Telefon 163-60 17661

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

SZOBOTHA DEZSŐ

hites tót tolmács
irodája 17661a

V., Koháry-utca 2—4. sz.

Telefon 163-60

Mindennemű
természettani, természetráji és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Fontos ujdonság!

**A mérlegvalódiság helyreállításáról
szóló rendelet magyarázata**

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200 1925. P. M. sz. rendelete
a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek, aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a rendelet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Egy angol per tanulságai. — Dr. Borsodi Miklós ny. kir. törvényszéki bíró, ügyvéd: Végrehajtásijogi problémák. — Dr. König Endre budapesti ügyvéd: Bíróküldés büntetőügyekben. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A nyugdíjak valorizációja a magyar bírói joggyakorlatban. — Dr. Ambrózy Ágoston szikszói kir. járásbíró: A jogi igazság. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 5. fv.

Egy angol per tanulságai.

Ez év március havában Londonban egy polgári per tárgyalatott le, mely nem annyira tárgyánál fogva, mint inkább a benne szereplő személyek, de különösen háttere miatt okozott Londonban szenzációt.

A per érdemével nem óhajtunk foglalkozni, hanem a napokig tartó tárgyalás néhány külsőségét akarjuk leszögezni, mert ezen külsőségekből általában véve is, de különös tekintettel a nálunk egy idő óta mutatkozó különös igazságszolgáltatási jelenségekre, igen értékes tanulságokat lehet leszűrni.

Dorothy Muriel Dennistoun keresetet indított a tőle törvényesen elválasztott férje Jan O. Dennistoun czredes ellen a férje érdekében ieti kiauások és neki adott kölcsön címén £ 1330 tőke, továbbá a házasság felbontásakor köztük támogatása tekintetében létrejött megállapodás meg nem tartásából származó kár iránt. Egy egyszerű polgári per és mégis a King's Bench Div., mely előtt a per folyt, 19 napon át tárgyalta az ügyet. Nálunk, de talán az egész kontinensen, ez elképzelhetetlen. A kereset alapját képező és tagadásba vett tényállás eldöntendő lévén (a peresfelek a bizonyítási anyagot nem terjesztették affidavit-ek alakjában a bíróság elé), a tárgyalás esküdtek (special jury) közreműködésével folytatott le. A bizonyítási eljárás során alperes személyesen (tanuként) is kihallgattatván Sir Ellis Hume K. C. a felperesért működő barrister keresztkérdése (cross-examination) egyedül egy és fél napot vett igénybe. Ezek a külsőségek mutatják, hogy az angol igazságszolgáltatás az emberileg elérhető legigazságosabb ítélet hozatalára törekszik, melynek első és legfőbb kelléke a valódi tényállás kifürkészése. E cél elérése végett az angol felfogás sem időt, sem fáradságot, sem költséget nem kímél. Minden angol emberbe beidegződött a justitia fundamentum regnorum mondás igaz volta. Amilyen büszkék voltak a németek a háború előtt a hadseregükre, olyan büszkék az angolok az igazságszolgáltatásukra. A keresztkérdés Angliában törvényes intézmény és a tanuvallomás hitelesítésének egyedüli és legmegbízhatóbb eszköze,* mellyel szemben nálunk a keresztkérdés a jog érvényesítésének és védelmének csak türt eszköze, mely rendszerint türelmetlenséget és visszatetszést vált ki.

A most említett keresztkérdés során az angol igazságszolgáltatási viszonyokra felette jellemző incidens történt. A felperes érdekében működő fentebb nevezett vezető counsel a keresztkérdés során alpereshez rá nézve több kellemetlen kérdést intézett, melyekre alperes folyton kitérő válaszokat adott. Körülbelül a hatodik kérdés-, illetőleg erre adott válasznál a vezető counsel ezt a játékot megunta és kissé idegesen kijelentette, hogy az «nonsense», amit alperes tesz. Erre Mr. Justice Mc Cardie, a tárgyalást vezető bíró azon óhajának adott kifejezést, hogy szeretné,

* L. cikkírónak idevonatkozó «A valódi tényállás kiderítése» című cikkét. Jogt. Közl. 1916 júl. 30-án megjelent 31. számában.

ha a counsel ilyen kijelentésektől tartozkodnék, mert ez udvariatlanság a bírósággal szemben és árt az ügyvédi hivatás bájainak (amenities).

A tárgyalás 15. napján az alperes érdekében működő vezető counselnak Mr. Edward Marshall Hall K. C.-nak kellett volna az esküdtekhez intézendő előadást (address) megtartania, helyette azonban szólásra emelkedett Mr. Norman Birkett King's counsel és előjáróban kijelentette, miszerint a vezető counsel szilárdan el volt ugyan határozva, hogy az előadást ő fogja megtartani, azonban már az egész tárgyalás sorozaton át gyengélkedett s tegnap oly rosszul lett, hogy képtelen az esküdtekhez szólani. Hogy ennek, az esküdteknek szóló kimentésnek nagyobb súlya legyen, a tárgyalást vezető bíró sietett kijelenteni, hogy neki közvetlen tudomása van arról, miszerint Mr. Norman Birkett K. C. a késő éjjeli órákban kapta csak az értesítést, hogy a vezető counsel betegsége miatt neki kell az előadást megtartani. Erre felemelkedik az ellenfél (felperes) érdekében működő vezető counsel és azon meggyőződésének ad kifejezést, miszerint az összes jelenlevők érzését tolmácsolja, midőn Mr. Edward Marshall megbetegedése felett legnagyobb sajnálatát és egyszersmind ama reményét fejezi, hogy mielőbb fel fog épülni. Ezután Mr. Norman Birkett K. C. az esküdtekhez intézett előadását kezdte meg, mely 4 óra hosszáig tartott. Akinek az érintkezési modor és vitaközlési mód finomsága iránt érdeke van és aki az egymás és a hivatás megbecsülését nagyra tartja, annak a fentebb ismertetett történetekhez kommentár nem kell. Egy finom és tisztult atmoszférában, kölcsönös megbecsüléssel és megértéssel folyik le Angliában az a tevékenység, amit emberi igazságszolgáltatásnak nevezünk.

A tárgyalás óriási érdeklődés mellett folyt le, mely érdeklődés középpontjában állott Almina Lady Carnarvon, Lord Carnarvon özvegye, aki Tut-ank-Amon sírja felfedezőinek egyike volt és Egyiptomban tragikus körülmények közt meghalt. Férje halála után újból férjhez ment a perbeli alpereshez. A per tulajdonképpen Lady Carnarvon ellen indult, mert a lady nagyon gazdag lévén, ha az alperest a bíróság elmarasztalja, úgy fizetni az asszony fog, mivel a férj vagyontalan, másrészt igen boldog házasságban élnek és a volt feleség arra is számított, hogy ez a kellemetlen háttérrel bíró per megzavarja a boldog családi életet.

Ily körülmények közt került a lady a tanuk padjára. Ezt előre kellett bocsátani, mert csak úgy érthető meg az alperes érdekében eljáró counsel azon kérdése, hogy «szereti-e a férjét?»

Ez a kérdés nálunk aligha lett volna feltehető, mert a bíróság ezt nem engedte volna meg. A kérdésre a válasz az volt, hogy «I love him, with all my heart, my soul and my body» (szeretem őt teljes szívemből, egész lelkemmel és egész testemmel), ami a hallgatóságnál általános derültséget keltett, amely derültségért nem a bíró, hanem a vezető counsel utasította rendre a hallgatóságot ezen szavakkal: «lehet, hogy egyesekre nézve ez nevetséges, pedig ez egy ünnepélyes megállapítás».

Végül a 17. tárgyalási napon sor került arra, hogy a tárgyalást vezető, illetőleg helyesebben az elnöklő bíró a tárgyalás anyagát az esküdteknek összegezze (summing up). Ez alkalommal a bíró és a felperesért működő counsel közt egy bizonyos kérdésre nézve véleménykülönbség keletkezett, amely az alábbi módon nyert elintézését.

A dolog megértése végett a következőket kell előrebocsátani. Mint már fentebb említettük, a kereset azon kár megtérítése irán-

is indíttatott, mely felperesnek abból származott, hogy alperes felperessel az ő támogatása tekintetében kötött megállapodást nem tartotta be. A felperes által erre vonatkozólag produkált bizonyítási anyag felette zavaros volt. A megállapodást peresfelek maguk foglalták írásba, amelyről szóló okmány hiányos és kétértelmű volt; felperes a hiányokat kiegészíteni és a kétértelműséget eloszlatni részben a peresfelek erre vonatkozó későbbi levelezésével, részben a felek keresztkérdésével kísérelte meg. Eldöntendő volt tehát az esküdtek által az, hogy alperes támogatást (support) vagy tartást (alimony) kötelezett-e, továbbá, hogy csak arra az esetre, ha felperes erre később rászorul vagy tekintet nélkül szűkös helyzetére, végül, hogy a kötelezés csak akkor válik hatályossá, ha alperes megfelelő anyagi helyzetbe jut vagy egyébként is. *Mr. Justice Mc Cardie* bíró az összegezés során kifejtette azon szempontokat, melyek a megállapodás létrejöttére vagy létre nem jöttére irányadók és rámutatott arra, hogy ha a tárgyaláson felmerült ténykörülmények közül az egyiket vagy másikat fogadják el valódinak az esküdtek, akkor ennek minő jogi következménye lesz. Ennek kapcsán kijelentette a bíró, hogy erre vonatkozó fejtegetéseit írásba fogja foglalni és annak egy példányát átadja az esküdteknek vagy pedig a gyorsírói feljegyzéseknek erre vonatkozó részét áttéteti kurzív írásba és ennek egy példányát adja majd át az esküdteknek. Erre a felperesért működő counsel kijelenti, hogy 40 évi ügyvédi működése alatt ilyen eljárásról nem hallott, gyakorlata alatt pedig ilyen eset nem fordult elő, hogy a bíró fejtegetéseit írásban akarja az esküdteknek átadni és ennél fogva ellenezte ezt. A bíró minden további vita nélkül szándékától elállott és kijelentette, hogy ha fejtegetéseinek e részéhez fog érkezni, úgy az esküdteket fel fogja kérni, hogy fejtegetéseinek e részéről jegyzeteket készítsenek maguknak. Nem hiszem, hogy akár nálunk, akár másutt a kontinensen a bíró oly hamar vagy egyáltalán engedne az ügyvéd jogi felfogásának, mert a bíró rendszeren avval a meggyőződéssel ül a bírói székbe, hogy ő jobb jogász, mint az ügyvéd, sőt némelykor iskolamesteri jogokat vél gyakorolhatni az ügyvéddel szemben. A perben eljáró angol bíró is volt 30 évig ügyvéd, mégis meghajolt a hosszabb gyakorlattal és ennél fogva több tapasztalattal bíró ügyvéd előtt, magával teljesen egyenrangúnak, kartársának tekinti és az is, mert mikor az angol ügyvéd bírói hivatalt vállal, továbbra is az Inn (ügyvédi testület) tagja marad.

De a valódi tényállás kifürkészésében és az emberileg lehető legigazságosabb ítélet hozatalában nemcsak bíró és ügyvéd működnek együtt vállvetve és kölcsönösen, hanem a bíró folytonos, közvetlen szoros kapcsolatban az esküdtekkel. Az angol esküdtek nem mungók módjára, mint a kontinentális esküdtek «igennel» vagy «nemmel» válaszolnak a feltett kérdésekre, hanem öntudatosan bíró és ügyvéddel együtt fejtenek ki összmondást.

Az ismertett perben a bíró 10 fő és számtalan kiségitő kérdést intézett az esküdtekhez. Azután, hogy az esküdtek körülbelül másfél órai tanácskozás után megadták a kérdésekre a feleletet vagyis kihirdették a verdiktet, — a bíró valóságos tárgyalást kezdett a nyilvános tárgyaláson az esküdtekkel, hogy egyik-másik kérdésre adott válaszukat miképen értelmezik s ily módon a nagy nyilvánosság előtt állapította meg a bíró azt, hogy az esküdtek a válaszukkal tulajdonképen mit akartak megállapítani.

Az esküdtek verdiktjükben kimondták, hogy a keresetileg érvényesített megállapodás nem jött létre, de *saját kezdeményezésükből*, anélkül, hogy erre kérdést kaptak volna, megállapították, miszerint a peresfelek közt igenis létrejött olyan megállapodás, mely szerint az alperes arra kötelezte magát, hogy volt feleségét anyagilag támogatni fogja, ha az arra reá fog szorulni, de csak abban az esetben, ha ő olyan anyagi körülmények közé jut, melyek azt megengedik. A bíró ítéletében (judgment) a verdikt ezen részével is foglalkozott érdemben, dacára annak, hogy az esküdtek erre kérdést nem kaptak. A megállapítást azonban nem honorálta, nem alaki, hanem érdemi okból, mert szerinte az esküdtek által megállapított megállapodás határozatlan és ennél fogva nem hajtható végre, amit részletesen megindokolt. Az ítélet természetesen a költségek tekintetében is intézkedett, de nem számszerűleg, mert, — mint a bíró kijelentette, — hogy mennyi a költség, azt ő nem tudja, hanem csak az arányokat, melyek szerint a peresfelek a költségeket viselni kötelesek. Ugyanis az angol bíró nem bibelődik a számszerű költségek kiszámításával, azt a clerk-re bízta, ki azt a solicitorral együtt elvégzi, ő csak

az arányt jelöli meg. És itt ismét egy szokatlan jelenség mutatkozott: az alperest terhelő arányt kisebbre szabta, mint amint különben kellett volna, mert az alperes a per során nem oly erőszakosan (oppressivly) iparkodott álláspontját érvényesíteni, mint a felperes.

A bíró ítéletét érdemi indokoláson kívül bizonyos megjegyzésekkel is kísérelte. Mindenekelőtt kijelentette, hogy egy órát sem sajnál abból az időből, amelyet e perre fordított. Bevallja, hogy gyakorlatában eddig sohasem tapasztalta azt az elkeseredést, azt az erőszakosságot és szívósságot, mellyel felek e pert előtte tárgyalták. Feleknek sem megfelelő okirati, sem megfelelő tanubizonyíték nem állván rendelkezésre — azt lehet mondani — valósággal reá vetették magukat a személyes kihallgatásra és az avval s minden más tanuhallgatással elválaszthatatlan kapcsolatban levő keresztkérdésre. A peresfelek az illető ellenfél ügyvédjének keresztkérdése tüzeiben szinte vért izzadtak, a kényesebbnél kényesebb kérdések egymást kergették, az erre adott válaszok nem egyszer fellebentették a sötét háttér függönyét, élet-halálharc folyt, nem a kereseti összegért, hanem olyan értékekért, amelyeket keresetbe venni nem lehet és a tárgyaló-teremben mindinkább izzóvá vált a levegő. Ezekre a körülményekre mutatott reá az elnöklő bíró ítéletének érdemi indokolásával kapcsolatos megjegyzéseiben és leszögezte, hogy mindezek dacára a peresfelek ügyvédeknek egyike sem lépte túl hatalomkörét. Ez alkalommal épúgy, mint általában az angol eljárásban szokás — valahányszor az elnöklő bíró az ügyvéd felszólalására vagy megjegyzéseire reflektál — az ügyvédet a «learned» (tudós, tapasztalt) jelzővel illette.

Végül még csak azt akarjuk megemlíteni, hogy e perbe előkelő személyek is belevonattak, a már említett *Almina Lady Carnarvon-en* kívül, a gárdaezred tábornoka, az időközben elhalt *Sir John Cowans*, azonkívül sok kényes és pikáns kérdés vetődött fel, a per mégis teljes nyilvánosság mellett tárgyalattat le, mert az angol eljárás nem ismer zárt tárgyalást. Az angol bíró valóságos állami hatalmat (az állam bírói hatalmát) gyakorol, már pedig angol felfogás szerint egyetlen államhatalom gyakorlása sem lehet felelőtlen és ellenőrizetlen, minél fogva a bírói hatalom gyakorlása sem, mely ellenőrzés leghathatósabb eszköze a nagy nyilvánosság.

Az angol felfogás nagyon élesen tud különbséget tenni a *bírói függetlenség* és a *bírói abszolútizmus* közt.

Dr. Admeto Géza.

Végrehajtási jogi problémák.

I. Árverés — árverési vevők hiányában.

A súlyos gazdasági viszonyok folytán a fizetési s ezzel a fogasztási képességben általánosan bekövetkezett nagy csökkenés eredményeként gyakran megesik, hogy ingó-árverésen a végrehajtató képviselőjén és az eljáró hatósági személyen kívül más meg nem jelenik. Egy ily esetben a kiküldött az árverés megtartását árverelő hiányában megtagadta. A végrehajtató képviselője előterjesztéssel élt, mire a budapesti központi járásbíróság Pk. VII, 223,221/1924. sz. végzésével az előterjesztésnek helyt adva, a kiküldött intézkedését megváltoztatta s kimondotta, hogy az árverés megtartandó lett volna, habár azon csak a végrehajtató képviselője jelentkezett árverelőként. Ezt a végzést a törvényszék, mint felfolyamodási bíróság 21. Pf. 4768/1925. számú végzésével helybenhagyta. A végzés indokolásában hivatkozik a V. T. 105. §-ára, amely az árverés megtartásának feltételeit tartalmazza, de oly rendelkezést, mely szerint az esetben, ha csak egy árverelő jelentkezik, az árverés mellőzendő, nem foglal magában. A kiküldött által hivatkozott 107. §. ama rendelkezéséből, hogy az árverés tárgya a megígért ár háromszori kikiáltása után a legtöbbet ígérő által megvettnék jelentetik ki még akkor is, ha más árverelő által ígret nem tétel, épen arra lehet következtetni, hogy az árverés akkor is megtartandó, ha csupán egy árverelő jelentkezett.

A most vázolt álláspontot aggályosnak tartom, mert az árverés alá kerülő ingók legképtelenebb elkotyavetyélésére ad módot, aminthogy e határozatok után tényleg előfordult, hogy a végrehajtató képviselője, mint egyedüli árverelő a becsértéknek talán század részéért vásárolta meg az elárverezett ingókat.

Mindenesetre hiánya törvényünknek, hogy ingó árverésnél

nem állapítja meg azt a minimális árat, amelyen alul a lefoglalt ingókat eladni nem szabad. Ily intézkedést tartalmaz az osztrák Executions-Ordnung 277. §-a, mely szerint a kikiáltási ár $\frac{1}{3}$ -át el nem érő ajánlatok az árverésnél figyelembe nem veendő; sőt a végrehajtási bíróság a végrehajthatók kérelmére a legkisebb ajánlat mértékét fel is emelheti. Nálunk a közadók kezeléséről szóló 1923: VII. tc. 58. §-a tartalmaz hasonló intézkedést, nevezetesen azt, hogy az első árverésen az egyes tárgyakat az érték $\frac{3}{4}$ -én alul eladni nem szabad, hanem kisebb ajánlat esetén az árverési hirdetményben kitűzött második határnapon újabb árverést kell megkísérlni, amelyen a legtöbbet ígérőnek mindenesetre át kell engedni.

Ily korlátozó intézkedés hiányában a törvénynek oly magyarázata felé kell hajlanunk, amely legalább több árverelőnek (helyesebben árverelni szándékozónak, vagy még helyesebben mint-hogy a szándék nem igen vizsgálható, több személyből álló közönségnek): jelenlétét, mint az elkotyavetyélés veszélyének egyetlen ellensúlyozóját kívánja meg. Erre pedig a 107. §. módot ad, mert abból a kitételekből: «ha más árverelő által ígélet nem tétetett» azt a következtetést is le lehet vonni, hogy tehát a törvény supponálja, hogy más árverelők is jelen vannak, csak azt nem kívánja a leütéshez, hogy a többi jelenlévő magasabb ígéletet tegyen.

De ugyanerre az eredményre kell jutnunk az árverés fogalmából is, mert hiszen ahol nincs meg a magasabb ígélet lehetősége, ott nincsen árverés.

Ha tehát arra az álláspontra helyezkedünk, hogy az árverés megtartásához több személy jelenléte szükséges, úgy az a kérdés lép az előtérbe, hány személy szükséges a «több» fogalmához. Leghelyesebbnek tartom, per analogiam a kir. Kúria 32. számú teljes-ülési határozatának alkalmazását, mely a rágalmazás régi kritériumában megkívánt több személy alatt kettőnél több személyt értett.

II. *Vitás kérdések a kereskedelmi zálog árverésénél* (KT. 305., 306. és V. T. 115. §.).

A kereskedelmi ügyletből eredő követelés biztosítására szolgáló kezizálogjog kétféle: 1., a K.T. 305. §-ban szabályozott zálogjog, amely a magánjogtól abban tér el, hogy a hitelező keresetindítás nélkül kielégítheti magát a zálogtárgyból oly módon, hogy az árverés egyszerű kérvény alapján az illetékes járásbíróság által elrendeltetik; 2., a K.T. 306. §-ában meghatározott kezizálog, amidőn a felek írásban úgy állapodnak meg, hogy a hitelező a zálogból közbenjárás nélkül kielégítheti magát. Ilyenkor a hitelezőnek jogában áll a zálogból bírói közbenjárás nélkül kielégíteni magát, nyilvános árverés útján, sőt ha a zálogtárgyak piaci vagy tőzsdei árfolyammal bírnak, azokat hiteles személy által a folyó árban magánúton is eladathatja.

A KT. 305. §-ában szabályozott zálogjog alapján előzetes per nélkül egyszerű kérvényre elrendelt árverés esetén újabban előfordult, hogy a V. T. 115. §-ának azt az intézkedését, mely szerint a kiküldött a kezizálogok megbecsülése után az árverési hirdetményt kibocsájtani köteles, úgy értelmezték, hogy a kiküldött az elárverezendő tárgyakat a V. T. 47. §-a értelmében összeírni tartozik s ennek további konzekvenciájaképen az árverés kitűzését csak az összeírás időpontjától számított 15 nap elteltével engedték meg. Ez azonban nyilván téves álláspont, mert itt az összeírásnak sem célja, sem helye nincsen, mert itt foglalásra és zálogjog szerzésre nincsen szükség, hanem a kiküldött a helyszínére csak azért megy, hogy a kezizálogot megbecsülje s hogy így az árverési hirdetményben a becsértéket feltüntethesse. Ennek magától értetődő további konzekvenciája, hogy itt előterjesztésnek helye nincsen. Azt, hogy igénybejelentési felhívás kibocsátásának nincs helye, maga a 115. §. kimondja. Így tehát semmi értelme sincsen a 15 nap bevárásának, minthogy igénykeresetet beadni úgysem lehet.

A KT. 306. §-ában szabályozott zálog esetében pedig előfordult, hogy bírósági végrehajtóhoz fordultak, mint hiteles személyhez s az általa megtartott árverés ellen előterjesztést adtak be.

A központi kir. járásbíróság helytelenül belement az előterjesztés érdemébe ahelyett, hogy azt visszautasította volna, téves álláspontját arra alapítja, hogy a V. T. 115. §-a a KT. 305. és 306. §-ai alapján elrendelt árverések között különbséget nem téve, kimondja, hogy a kiküldött eljárása ellen előterjesztésnek van helye. Ámde a KT. 306. §. esetén nincsen bírói kiküldött, a végrehajtót nem a járásbíróság küldi ki, hanem az a fél felkérésére,

mint hiteles személy jár el, itt tehát ép úgy nincs előterjesztésnek helye, mint ahogy a kir. közjegyző által megtartott árverés ellen sincs jogorvoslat. Szabálytalanságok ellen ez esetben csakis kártérítési perrel lehet orvoslást keresni.

III. *Felfolyamodás a végrehajtás elrendelésének kérdésében.*

A Pp.-t életbeléptető törvénynek a végrehajtási eljárás során hozott végzések ellen használható felfolyamodásra vonatkozó 40. §-a szerencsétlen szövegezése miatt sok félreértésre nyújt alkalmat, abban a kérdésben, hogy a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzés ellen hányfokú jogorvoslatnak van helye. E §. szövegezésénél elsősorban az a hiba történt, hogy előbb szabályozza a 3. bekezdésben a kivételt s azután a 4. bekezdésben a rendes esetet. Nevezetesen előbb kimondja azt, hogy külföldi bíróság megkeresése alapján a végrehajtást elrendelő végzés ellen akkor is van helye felfolyamodásnak, ha a másodbíróság az elsőbíróság végzését helybenhagyta s e szabályt kiterjeszti a külföldi bíróság megkeresésére végrehajtást elrendelő végzés ellen beadható kifogást elintéző másodbírói végzésre is és csak ezután mondja ki a szabályt, hogy t. i. másodbírói végzés ellen további felfolyamodásnak csak a törvény által megengedett esetekben van helye s ezután jön valami lapsus folytán egy teljesen hibásan szövegezett szabály, hogy t. i. a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzés ellen van helye felfolyamodásnak. E szövegzésben kettős hiba van, az egyik, hogy a szöveg nyilvánvalóan azt akarja kimondani, hogy a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott másodbírói végzés ellen van helye felfolyamodásnak, a másik hiba pedig, hogy hallgat arról, vajjon a rendes szabály szerint, amely ugyanebben a §-ban foglaltatik, hogy t. i. egyebekben a felfolyamodásra a Pp. szabályait kell alkalmazni s így a Pp. 551. §-a szerint csakis megváltoztató másodbírói végzés ellen van helye további felfolyamodásnak, vagy pedig mint sokszor tévesen hiszik, a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott helybenhagyó másodbírói végzés ellen is van helye további felfolyamodásnak. Itt mindenképp megjegyezzük, hogy az ingatlan végrehajtás elrendelésénél a 140. §-a kimondja, hogy a másodbíróság végérvényesen határoz. Viszont a telekkönyvi hatóságnak az elrendelés folytán a bekebelezés vagy feljegyzés stb. tárgyában hozott végzését megváltoztató másodbírói végzés ellen további felfolyamodásnak van helye. Ami már most az ingóvégrehajtás elrendelésénél a vitás kérdést illeti, a törvény helyes értelme a zavaros szöveg dacára kivehető abból, hogy a külföldi bíróság megkeresése alapján végrehajtást elrendelő végzésnél mint kivételt kiemeli, hogy itt akkor is van helye felfolyamodásnak, ha a másodbíróság az elsőbíróság végzését helybenhagyja. Amiből a kontrarió következik, hogy más esetben a Pp. 551. §-ban foglalt szabály szerint csakis a megváltoztató másodbírói végzés ellen van helye további felfolyamodásnak.

Dr. Borsodi Miklós.

Bíróküldés büntetőügyekben.

(Észrevételek a kir. Kúria B I. 1223/1925. sz. határozatához.)*

R. R. vádlott az ellene sajtó útján elkövetett vétség miatt folyamatban lévő bűnügyben bíróküldési kérelemmel fordult a Kúriához, mert véleménye szerint sem az eljáró ítélőtanáctól, sem általában a bpesti kir. büntetőtörvényszéktől elfogulatlan ítéletet nem várhat. Kérelmének indoklásául előadta, hogy az eljáró tanács ítéleteiből oly politikai meggyőződés tükröződik vissza, mely vádlott politikai nézeteivel és felfogásával homlokegyenest ellentétben van, hogy e tanács tárgyalások alkalmával a Bp. rendelkezéseit több ízben súlyosan szándékosan megsértette és midőn egy ízben, törvénysértés alkalmával jelenlevő R. R. azt a megjegyzést tette, hogy a tanács tagjai nem ismerik a jogot és a törvényt, a tanács elnöke vádlottat a Bp. 296. §-nak megsértésével igazoltatása és a fokozatos rendbüntetések alkalmazása nélkül törvényellenesen letartóztatta, ami által vele mint nemzetgyűlési képviselővel szemben is alkotmányjogi sérelmet követett el. Ezenkívül vádlottnak a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnökével is konfliktusa volt. Mindezek alapján kérte úgy az eljáró ítélőtanács, mint általában a budapesti kir. büntetőtörvényszék elfogultságának megállapítása mellett más bíróság kiküldetését. E kérelmet a Kúria elutasította.

Mielőtt e határozat egyes indokaival foglalkoznánk, tisztáz-

* BDtár XVIII. k. 55. l.

nunk kell egy súlyos alkotmányjogi tévedést. A Kúria szerint ugyanis «a bírói függetlenségnek egyik alapvető biztosítéka, hogy az arra törvény szerint illetékes bíróság eljárása alól a döntése alá került ügy, a törvényben szorosan meghatározott mellőzhetetlen szükség esetein kívül el ne vonassék». Minden közjogi tankönyvben olvasható, hogy a bírói függetlenség biztosítékai: 1. a bírák elmozdíthatatlansága (1869: IV. tc. 15. §.) és áthelyezhetlensége (1891: XVII. tc.); 2. az összeférhetlenség szabályozása (1869: IV. tc. 8—13. §§.); 3. a bírák anyagi függetlensége. (1869. évi IV. tc. 5. §.) és 4. az együttalkalmazást kizáró okok, (1891. évi XVII. tc. 41—43. §§.). Sarkalatos elv az is, hogy «senkit illetékes bírójától elvonni nem szabad» (1869: IV. tc. 20. §.); ez azonban a bírói függetlenséggel semmi vonatkozásban sincs, hanem *kizárólag* az állampolgárok érdekeit szolgálja és ez irányban az alkotmányjogi biztosítékok egyik legfontosabbikát képezi. Az alkotmányjogászok soha nem is gondoltak másra, mint hogy a szóbanforgó jogelv egyes egyedül a polgárok védelmét célozza; ez talán legekleatásabban a németalföldi alkotmányból tűnik ki, melynek 150. §-a a következő: «Niemand kann *gegen seinen Willen* dem Richter entzogen werden, welchen das Gesetz ihm zuerkennt.» (Közölve Bluntschlinál: Staatsrecht II. k. 307. l.). De hogy az illetékes bíróság ítélkezési jogot vindikálhatna magának és ez attribútuma volna a bírói függetlenségnek, ellentétben áll a közjogászok eddigi tanításaival.

Ezekután a határozat egyes indokaira kívánunk áttérni. A Kúria szerint a Bp. 29. §-nak első bek. 2. pontja alapján bíróküldésnek csakis akkor lehet helye, ha a folyamodó ténybeli adatokkal legalább is valószínűsíti, hogy a bíróságot az ügyben szereplő felek iránti bármily okból származó rokon vagy ellenszenv vezeti, nem pedig a törvény rendelkezései, a bírói eskü és lelkiismeret parancsából reájuk háruló kötelességérzet, minek következtében elfogulatlan, részrehajlatlan eljárás és határozathozatal nem remélhető. Ezzel szemben meg kell állapítanunk, hogy az általánosan elfogadott felfogás szerint az elfogultság nemcsak akkor forog fenn, ha szándékos igazságtalan ítélettől kell tartani, hanem akkor is, ha a bíróság olyképen van impressionálva, hogy akaratlanul is helytelen határozatot hozna. A bíró akkor is részrehajló, ha optima fide jár el — tehát a bírói eskü és lelkiismeret követelményeinek eleget tesz — azonban tudtán kívül befolyásolva van (Balogh Illés Vargha: A Bp. magyarázata II. k. 178—180 l.). Kétségtelen, hogy a jelen esetben az eljáró ítélőtanács és vádlott politikai meggyőződése között áthidalhatlan űr van és oly ellentét uralkodik mely kétségessé teszi azt, hogy a tanács a vádlott szubjektív felfogás szerint az általa elkövetett politikai deliktum súlyát pártatlanul fogja mérlegelhetni. Ebben semmiféle lekicsinylése sincs a bírói tekintélynek, mert Vargha Ferenc koronaügyész is mélyen fundálva megállapította, hogy soha sem szabad megfélemlenünk arról, miszerint a bíró is társadalmának tagja, a közületben él és így ennek hatása alól nem vonhatja ki magát. Ha pedig a társadalom paroxysmusban, erős felindulásban vagy legalább is izgott állapotban van, ez mindenkit magával ragad, így a bírót is s épen ez okból a jelen kor kritikusa soha nem mondhat tárgyilagos ítéletet kortársairól (Jogállam 1925. évf. 1—3. sz.). Ezek szerint tehát le kellene mondanunk arról, hogy a bírótól ilyen esetekben politikai természetű perekben teljesen tárgyilagos ítélkezést nyerjünk. Mégis tagadhatatlan, hogy úgy, mint a társadalomnak, a bírói karnak is lesznek mindig oly elemei, kik életfelfogásuknál fogva magukat jobban emancipálni tudják az uralkodó politikai áramlatoktól, mint mások és így alkalmasabbak arra, hogy politikai jellegű deliktumok elbírálásánál kellő megnyugvást keltsenek. Ha már az esküdtszéket nélkülözni vagyunk kénytelenek, arra kell legalább törekednünk, hogy ily esetekben oly bírák ítélkezzenek, kik a jogkereső közönség által elismerten a bírói karnak leghiggadtabb elemei közé tartoznak.

Függetlenül mindettől, önmagában is elegendő alapot képez felfogásunk szerint az eljáró ítélőtanács elfogultságának megállapítására az a körülmény, hogy a tanács elnöke vádlottat a fent előadott módon letartóztatta. Nem kívánunk e helyt azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy a Bp. 296. §-a, valamint vádlott immunitási joga ez alkalommal megsértetett-e*, mert nézetünk szerint az eljáró ítélőtanács elfogultságát a Kúria eddigi judikaturája alapján még abban az esetben is konstatálni kellett volna, ha a Bp.

296. §-nak, valamint az immunitási jognak a kir. büntetőtörvény-szék, illetve a nemzetgyűlés által történt értelmezése volna a helyes. Kimondotta ugyanis egy esetben a Kúria, hogy «az a tény, hogy folyamodó a g—i járásbíróság ellen, ennek legfelsőbb hatóságánál panaszlóképen lépett fel, alkalmas arra, hogy a nevezett bíróságnál alkalmazott bírákban folyamodóval szemben ellenséges indulatot ébresszen s ebből kifolyóan azoknak a jelen ügyben való elfogultlansága tekintetében alapos aggályt keltsen. (Kúria 7236/1905.) Kétségtelen, hogy ha elegendő ok az elfogultság megállapítására az a körülmény, hogy vádlott panaszt emelt a bíróság ellen, a jelen esetben, midőn folyamodó jog és törvény nem ismeretével vádolta az eljáró tanácsot és ezért annak elnökével súlyos összetűzése is volt, az elfogultságot szintén meg kellett volna állapítani. Tagadhatatlan, hogy az ítélőtanács elnöke és vádlott között e konfliktusból kifolyólag ellenséges viszony keletkezett, továbbá, hogy az ellenséges viszony önmagában véve is elegendő ok az elfogultság megállapítására. (Angyal Pál: Büntetőeljárásjog I. k. 144. l.) Kifogásolta a Kúria, hogy vádlott tárgyi okok és ténybeli adatok helyett csupán egyéni nézetén alapuló körülményeket tudott felhozni bíróküldési kérelmének támogatásául és így a törvényes alapul szolgáló előfeltételeket még csak nem is valószínűsítette. Valóban novumot képez, hogy a bíró elfogultságát, tehát a hozandó ítélet igazságtalan voltát tárgyi avagy ténybeli adatokkal kellene, avagy lehetne igazolni vagy valószínűsíteni. Helyesen jegyzi meg Angyal Pál, hogy a felek kérelmében foglalt előterjesztés szubjektív vélekedésen alapul és hogy a bírói határozat dönti el azt a kérdést, vajjon az elfogultság mint lehetőség in concreto nem fokozódik-e valószínűséggé. (i. m. I. k. 144. l.) Ha a Kúria fenntartaná a jövőben is felfogását, úgy ez annyit jelent, mint hogy az elfogultság okából való bíróküldés (Bp. 29. §.) és az elfogultság miatt való mellőzés (Bp. 68. §.) intézménye büntetőperrendünkben egyszerűen törölve van.

Sokkal nehezebb annak elbírálása, miszerint az a körülmény, hogy vádlottnak a bpesti kir. büntetőtörvény-szék elnökével két ízben konfliktusa volt, elegendő alap-e a bíróság valamennyi tagja ellen az elfogultság valószínűségének megállapítására, avagy ebből csakis a kir. törvény-széki elnök elfogultságára lehet következtetni. Habár felfogásunk szerint minden támadás és sérelem, mely a kir. törvény-széki elnököt, mint a testület vezetőjét és reprezentánsát éri, bizonyos fokig rajta keresztül valamennyi bírósági tagra kihat és így esetleg alkalmas azokban is vádlottal szemben ellenséges érzületet kiváltani, mégis kétségtelen, hogy már gyakorlati okoknál fogva is nehéz volna az elfogultság fennforgását az összes bírákra kiterjeszteni.

A megbeszélte határozat indokolásában megnyilvánult jogi felfogás teljesen kizárja azt, hogy a jövőben valamely bíróság vagy bírói személy elfogultsága megállapítható legyen. De ki is venné magának a bátorságot, hogy bírót elfogultság kifogásával illessen, ha a Kúria szigorúan az érdekeltég elbírálásánál nélkülözhetlen előterjesztéseket, az irányban is vizsgálat tárgyává teszi, hogy nem tartalmaznak-e rágalmozó vagy sértő kitételeket. A bíróküldési és mellőzési kérelem mindig bizonyos személyes éllel fordul a bíró ellen és mindig kellemetlen tényeket tartalmaz. De ezeket rágalmozásnak vagy sértésnek minősíteni csak akkor lehet, ha nemcsak valótlanok, de az érdekeltég konkrétumától eltekintve is alkalmasak a személy megbecsülését lefokozni. Valaki lehet klerikális érzelmű, a törvényt nem helyesen alkalmazó, avagy túlzó politikai nézeteket követő bíró és azt hisszük, hogy mindezek az érdekeltég szempontjából érvényesíthetők is, anélkül, hogy bármilyen kétségbe akarnók vonni az illető becsületét és jóhízműségét. Ha azonban prezumáljuk a sértési szándékot és a kifogásoló feje fölött lógatjuk a damoklesi kardot, úgy az érdekeltégi kifogás, mely a mai égháborús légkörben majdnem az egyetlen védelmi eszköz, alaposan el lesz temetve. Dr. König Endre.

A nyugdíjak valorizációja a magyar bírói joggyakorlatban.

I.

A valorizációs problémák között a nyugdíjak valorizációjának kérdése talán az, amely az emberek legnagyobb számát a legérzékenyebben érinti. Igaz, hogy egész társadalmi osztályok mentek tönkre az állampapírok és fix kamatozású kötvények elértéktelene

* Lásd erre vonatkozólag Vámbéry, Jogt. Közl. f. é. 4. sz.

dése miatt, ámde ez fiatalokat és öregeket, munkaképeseket és munkaképteleneket egyformán sújtotta és nem jelentette mindig egyúttal az értékpapír tulajdonosának gazdasági tönkretűnését, mivel azok az esetek jelentékeny részében munkaképességgel bírtak és így az értékpapírból remélt de elmaradt jövedelmet más jövedelmi forrásokkal tudták pótolni. Ezzel szemben a nyugdíjasok nagy tömegeinek nyugdíjukon kívül más jövedelmi forrásuk nincs és munkaképességük elvesztésével, más jövedelmi forrásra szert nem is tehetnek ezért a papirkoronában fizetett nyugdíj elértéktelenedésével a legnagyobb nyomorba jutottak és így számukra «a megváltás problémáját» jelenti nyugdíjuk valorizációja.

A valorizáció alap gondolatát képező anyagi igazság és méltányosság elve is talán a nyugdíjak valorizációja érdekében szólal fel a legnagyobb súllyal, mivel ez esetben a valorizáció nem egy kockázattal járó kereskedelmi ügyletből előállott igazságtalanságot van hivatva kiegyenlíteni, hanem azon igazságtalanságot, amely akkor áll elő, amidőn egész munkaerejét munkaadójának szentelt nyugdíjas élete öreg és munkaképtelen korában, szerződésileg megállapított nyugdíját, részben a nyugdíjárulékok befizetése ellenértékéért járó eltartását, nem kapja meg. A nyugdíj ezen rendelkezésére és jogi természetére hivatkozik, a nyugdíj valorizációját kimondó egyik ítélet indoklása: «A nyugdíj fogalmát boncolva, csak arra a megállapításra juthatunk, hogy abban nem csupán az időközben befizetett járulékoknak, hanem az idők folyamán kifejtett szolgáltatok ellenértéke is bennfoglaltatik. Kétségtelen, a nyugdíjas állás elfoglalása alkalmával a felek jogügyleti akarata odairányult, hogy a tisztviselő előregedése vagy munkaképtelensége esetére olyan helyzetbe kerüljön, amely ha szűkösen is, létfenntartási lehetőségét biztosítsa.»

A nyugdíj-valorizáció kérdésének megoldása emellett a legszorosabb összefüggésben van a munkaerők felváltásával, az előregedett alkalmazottaknak friss munkaerővel való kicserélésével és így végeredményében az egész társadalmi dolgozó-szervezet fel-frissítésével. Mindaddig, amíg ezen kérdés megoldást nem nyer, a jobb belátással bíró munkaadó a nyugdíjazást mellőzi, épen úgy, mint az egyébként nyugalomra vágyó és nyugdíjra jogosult alkalmazott a nyugdíjba vonulástól irtózik és azt minden áron megakadályozni igyekszik. Ez a helyzet pedig a társadalom fejlődő menetében bizonyos stagnációt hozott létre, amely a friss erők érvényesülésének akadályja.

A társadalmi szempontok, az államnak szanalása volt az irányadó szempont a közalkalmazottak nyugellátásának rendezésénél, amely a szanalási törvényben, illetve az annak alapján kibocsátott 5100/1924. M. E. rendelet által történt meg s amely szerint a közalkalmazottak nyugdíja az aranykorona paritás kb. 40% erejéig valorizáltatott.

Amíg így egyfelől a közalkalmazottak nyugdíjának valorizációja bizonyos formában elintéztést nyert, továbbra is nyílt kérdés maradt a magánjogi szerződésben alapuló mindennemű nyugdíjak valorizációja s a többször ígért törvényhozási intézkedés késlekedése folytán, ezen nagyfontosságú kérdés eldöntése a bírói joggyakorlatra bízott.

Alsóbíróságaink ítéleteikben elvéve, itt-ott, már évekkel ezelőtt valorizálták a nyugdíjat, de a kir. Kúria csak lassan, megfontolva s az alább ismertetendő átmenet után kezdte a nyugdíjak valorizációját általános jogszabályként alkalmazni. A kiindulási pont azon jogfelfogásban találta támaszát, hogy a nyugdíj lényegében tartás s a nyugdíj fizetési kötelezettség quasi tartási kötelem. Amidőn a kir. Kúria hosszas küzdelem után kimondotta, hogy a Pp. 413. §. alapján a megváltozott körülményre való hivatkozással nemcsak az ítéleten, hanem a szerződésen alapuló tartozási kötelezettségek mennyiségének megváltoztatása iránt kereset indítható, adva volt a nyugdíjak valorizációjának kiindulási pontja, mivel a nyugdíjvalorizáció a fenti jogszabálynak logikai folyománya. Így ítélkezett a kir. Kúria P. III. 4209/1922. sz. a. ítéletében: «a kir. Kúria meggyőződése szerint nem szenvedhet kétséget, hogy a szerződő feleknek a tartásdíj mennyiségének meghatározásánál az az egyező szándéka és akarata jutott kifejezésre, hogy a tartásdíjnak általuk egyetértően megállapított összege a felperes társadalmi állásához és a felek vagyoni és kereseti viszonyaihoz mért megélhetését, a szerződés kötések fennforgott gazdasági viszonyok között, teljesen biztosítja. A fent előadottakból önként következik, hogy abban az esetben, ha akár a felek vagyoni viszonyai, akár pedig az általános gazdasági megélhetési viszonyokban

vagy mindkettőben utóbb olyan változások állottak be, amelyeket a felek a szerződés megkötésekor előre nem láthattak és amelyeknek következtében a szerződésileg megállapított tartásdíj összege utóbb elégtelennek bizonyult, a tartásra jogosult felperest attól, hogy a Pp. 413. §. alapján fellépjen, eltiltani nem lehet, mert egyfelől erre nincs jogszabály, mely azt tiltaná és mert másfelől ez a feleknek a szerződés kötések fennforgott, fent már említett szándékával és szerződési akaratával nemcsak hogy nem áll ellentétben, hanem annak megfelel.» Ugyanígy a P. III. 5530/1922. sz. alatti kúriai ítélet is.

Amíg így egyfelől a nyugdíjvalorizáció kimondásához az átmenetet a nyugdíj = «quasi tartás» elve szolgáltatta — másfelől azon eset, amidőn a nyugdíjszerződés ugyan fix pénzüsszegben megállapított nyugellátás fizetésére kötelezett, — azonban a fix összeg a nyugdíj megállapításakor, illetve a nyugdíjszabályzat létesítésekor bizonyos mennyiségű természetbeni ellátásnak felelt meg s a felek akarata tulajdonképpen az volt, hogy a nyugdíjas nyugellátásul bizonyos mennyiségű természetbeni ellátás ellenértékét kapja meg, amely azonban, az egyszerű számítás okából, a békében jelentéktelenül ingadozó pénz egyenértékében nyert kifejezést. Ez a tényállás volt a Kúria P. II. 1248/1921. sz. ítéletének alapja, amely perben egy gazdasági intéző kérte nyugdíja valorizációját. A Kúria ítélete indoklásában megállapította, hogy «a peresfelek jogviszonyát ebben a kérdésben szabályozó felhívott nyugdíjszabályzat rendelkezése szerint, alapelveként nyert megállapítást, hogy minden alkalmazott nyugdíjárandságának alapját egy évre járó készpénzfizetés, természetben kiszolgáltatandó járandósága, illetményföldjének és tehéntartásának egy évi jövedelme képezi. Ugyanezen §. 2. bekezdése tartalmazza azon rendelkezést is, hogy az illetmények egyenértéke a szabályzathoz fűzött függelékben meghatározott összegben egyszersmindenkorra állapítottatott meg». A kir. Kúria 1922 június 16-án hozott ítéletében a fenti tényállás alapján a nyugdíjat valorizálva ítélte meg, anélkül azonban, hogy ezen időben még a korona = korona elvétől kifejezetten elszakadt volna. Az ítéleti indoklás gondolatmenete a következő volt: A felek nyugdíjul bizonyos mennyiségű természetbeni ellátást állapítottak meg; ezen természetbeni ellátás egyenértékét az egyszerűbb kezelés okából pénzüsszegben fixirozták, nyilvánvalóan azért, mert békében a természetbeni szolgáltatás egyenértéke alig ingadozott. Azonban a bekövetkezett változások folytán a természetbeni szolgáltatások egyenértéke teljesen megváltozott, a nyugdíj fizetésére kötelezett tehát a nyugdíjként megállapított természetbeni szolgáltatás jelenlegi értékét tartozik fizetni. Ezen ítéletben a Kúria a megváltozott körülményekre való hivatkozással tulajdonképpen való szándéka szerint nem más nyugdíjat állapított meg, nem «értékelte fel» az eredetileg megállapított nyugdíjat, hanem csupán reá mutatott a nyugdíjszerződés valódi tartalmára, azt csupán értelmezte, amint az ítéleti indoklás kifejezi: «Nem szerződés megváltoztatásról, vagy módosításról, hanem a szerződés helyes értelmezéséről lévén szó.»

Amidőn az 1924. év folyamán a pénz elértéktelenedésének következményeként, a törvényhozás az elértéktelenedett korona (papirkorona), valamint az aranykorona közötti különbséget törvénybe iktatta — a korona = korona elvével való nyílt szakítás bekövetkeztén — a bíróságok valorizáló gyakorlata erős lendületet vetett, ami a nyugdíjak valorizációjánál azt eredményezte, hogy a kir. Kúria a gazdasági alkalmazottak nyugdíját akkor is valorizálva ítélte meg, ha a nyugdíjszerződés tiszta pénztartozásra s nem természetbeni szolgáltatások egyenértékére irányult. Ez volt a kir. Kúria joggyakorlata 1924 november és december hónapjaiban (lásd, P. III. 4002/1923., P. V. 6052/1923., P. II. 646/1924. sz. ítéleteket), de ekkor is a kir. Kúria még mindig csak gazdasági alkalmazottak nyugdíját valorizálta, míg másnemű alkalmazottak nyugdíját valorizálni vonakodott és az ezirányú perekben, a törvényhozási intézkedés reményében, az ítélet meghozatalát kitolta.

A bírói joggyakorlat fejlődésében a legnagyobb fontosságú lépést a kir. Kúria II. számú tanácsának 1925 januárjában hozott 4958/1924. sz. a. ítélete jelentette, amely ítélet indoklása hivatkozik arra, hogy a nyugdíjvalorizációs perek eldöntésének nem lehet akadály az azon körülmény, hogy a magánalkalmazottak nyugdíjának szabályozása tárgyában törvényjavaslat készült s ez «nem szolgálhat okul arra, hogy illetményeikre reászorult nyugdíjasok igényei a bírói döntés elől továbbra is elvonassanak». Ezen ítéletben a kir. Kúria egy pénzintézet volt alkalmazottjának nyug-

díját valorizálta, oly esetben valorizált tehát nyugdíjat, amidőn az alkalmazott szolgálata alatt sem élvezett természetbeni ellátást. Ezen ítélet hozatalától kezdve, a kir. Kúria II. számú tanácsa a nyugdíjakat általában valorizálja és pedig tekintet nélkül a nyugdíjas egykori szolgálatának természetére, sőt a folyó évi március havában hozott P. II. 3552/1924. sz. ítéletben a kir. Kúria kegydíj valorizációját mondta ki. A kegydíj valorizációjánál, a kir. Kúria II. számú tanácsa, a nyugdíjnak tartási kötelezettség jellegét tartotta szem előtt s alkalmazta a kegydíjra, a következő indokollással: «A kegydíj keletkezésére nem azonos jogi természetű ugyan a nyugdíjjal, mert a nyugdíj a magánalkalmazottaknál a többi szolgálati járandóságokhoz hasonlóan rendszerint szerződésen vagy az ennek kiegészítő részét képező nyugdíjszabályzatban alapszik, míg a kegydíj önkéntesen vállalt szolgáltatás, rendszerint nyugdíjigény hiányában, de a teljesített szolgáltatásokra való tekintettel. Azonban mind a kettő ugyanazt a célt szolgálja, amennyiben úgy a nyugdíj, mint a kegydíj a megélhetés biztosítását célozza. A kegydíj valorizálásának kimondásával a Kúria valorizáló gyakorlata a járadékszerű szolgáltatások azon körére is kiterjed, amidőn a járadékszerű szolgáltatás nem szerződésen, hanem önkéntes elvállaláson alapszik.

II.

Lássuk, hogy a Kúria a nyugdíj valorizációjánál milyen jogszabályokat alkalmaz!

A nyugdíj valorizációjának jogalapja:

a) A méltányosság. «Jogsabály, hogy az adósnak úgy kell kötelezettségét teljesíteni, mint azt, tekintettel az eset körülményeire és az élet felfogására, a méltányosság megkívánja.» (P. II. 4958/1924.). Ugyanígy P. II. 6556/1924.

b) A szerződő felek valóságos akarata. «Ha a munkaadó alkalmazottjának hosszabb szolgálati idejére és a fizetéséből levont nyugdíjjárulékokra tekintettel, a szolgálati viszony megszűnéskor nyugdíjat biztosít: e nyugdíjszerződés megkötésekor a felek akarata nyilvánvalóan arra irányult, hogy az alkalmazott — ki a nyugdíjban nem ellenérték nélkül részesül, — oly járadék birtokába jusson, mely, — ha megélhetésre talán nem is elégséges — egyéb jövedelmeit kiegészítve, megélhetésének lehetővé tételéhez mindenesetre hozzájáruljon.» (P. II. 4958/1924.)

«A Kúriának az a jogi álláspontja, hogy azon jogi alapelvénél fogva, miszerint elsősorban a felek akarata az irányadó, a teljesítésre kötelezett alperes a nyugdíjat abban az értékben és abban az összegben tartozik szolgáltatni, amelyet a felek az A) a. okirat (nyugdíjszerződés) kiállításakor szem előtt tartottak.» (P. V. 6052/1923.)

c) Tartási kötelezettség. «Amennyiben felperesnek alperestől járó nyugdíja a lehetőség korlátai között megfelelően fel nem emeltetnék, úgy ő állandó ellátás fejében úgyszólván mitsem kapna alperestől. Ez azonban nemcsak a méltányosság követelményeivel, hanem alperesnek azzal az akaratával is ellenkeznek, hogy felperes a részére állandó ellátásul megállapított nyugdíjat valóságilag megkapja.» (P. III. 4002/1923.) Ugyanezen indokollást tartalmazza a Kúria P. II. 4958/1924. sz. a. ítélete is.

«A nyugdíj valorizációjára való jogot nem szünteti meg azon körülmény, hogy a nyugdíjas semmitsem fizetett nyugdíjjárulék címén és azon kérdés elbírálásánál, hogy a nyugdíj valorizálandó-e, közömbös az a körülmény, hogy a nyugdíjas az államtól is hűz nyugdíjat ott teljesített szolgálatai után.» (P. III. 4002/1923.)

A nyugdíj rendeltetése:

A Kúria állandó gyakorlata a nyugdíjban nem oly járadékot lát, amely a nyugdíjra jogosult teljes eltartását célozza, hanem annak rendeltetése csupán az, hogy a nyugdíjas egyéb jövedelmeit kiegészítve, megélhetésének lehetővé tételéhez hozzájáruljon (P. II. 4958/1924.), illetve «megélhetésének megsegítésében mindenesetre számot tegyen». (P. II. 7323/1923.)

A nyugdíj, illetve a nevelési járulék jellege szerint a kedvezményezetteknek bizonyos fokban való megélhetését van hivatva biztosítani. (P. II. 998/1925.)

Milyen szempontok vétetnek tekintetbe a valorizáció mértékének megállapításánál?

Valamint a törvényhozás a köztisztviselők nyugdíját az aranyparitásnak csak bizonyos százalékában állapította meg, úgy a Kúria joggyakorlata is a valorizáció mértékének megállapításánál figyelembe veszi:

a) «azt az általánosan ismert tényt, hogy senkinek sem sikerült vagyonát és jövedelmét teljesen 100% erejéig valorizálva megmenteni és így a teljes aranyérték megállapítása felperest az alperessel szemben aránytalan haszonhoz juttatná» (P. II. 4958/1924.);

b) hogy a nyugdíjas nyugdíjában, ennek eredeti megszabása szerint sem található teljes megtámaszkodást (P. II. 7323/1923.);

c) hogy a mai súlyos gazdasági helyzet terheit mindkét félnek kell viselnie (P. II. 6150/1924.). Ugyanígy a P. II. 6556/1924. sz. a. ítélet is;

d) azon körülményt, hogy a nyugdíjas «beteges, jövedelemmel és számottevő keresettel nem bíró egyén» s ezért, valamint egyéb körülmények következtében «nyugdíjára reá van utalva» (P. II. 4958/1924.), vagyis a nyugdíjas «vagyonai és kereseti viszonyait»;

e) azon körülményt, hogy a valorizáció a nyugdíj fizetésére kötelezett gazdasági romlását elő ne idézze (P. V. 6052/1923.);

f) hogy a nyugdíj fizetésére kötelezett ingatlan birtokai a gazdálkodás sikerét veszélyeztetően meg ne terheltessenek (P. III. 4002/1923.);

g) hogy a nyugdíj fizetésére kötelezett számos volt alkalmazottjának köteles nyugdíjat adni (P. III. 4002/1923.);

h) a nyugdíjas szorgalmas és hű szolgálatait;

i) a nyugdíjas munkaképtelenségét;

j) azon körülményt, hogy a nyugdíj fizetésére kötelezett nagybérlő, akinek jövedelme a mezőgazdasági termények árának rendkívüli emelkedése következtében szintén emelkedett (P. V. 6052/1923.).

Ezzel szemben nem jön tekintetbe, ha:

a) a nyugdíjasnak fia tartási kötelezettségében, a nyugdíján kívül egyéb megélhetési alapja is van (P. II. 7323/1923.);

b) a nyugdíj fizetésére kötelezett üzemének évek óta tartó passzív eredménye mellett a kereseti igény érvényre jutása a többi alkalmazott és nyugdíjas illetményének viselését veszélyeztetné, mert a nyugdíj fizetésére kötelezettnek, mint adósnak a feladata arról gondoskodni, hogy az alkalmazottjai illetményének a változott viszonyokhoz való hozzáarányosítását bevételének újabb fokozásával miképpen valósítsa meg (P. II. 7323/1923.).

A kir. Kúria joggyakorlata szerint a nyugdíj fizetéseért a munkaadó felelős, még akkor is, ha a munkaadónak külön nyugdíjalapja, vagy nyugdíjintézete van. «A kir. Kúria által állandóan elfoglalt jogi álláspont szerint az egyes társaságok (cégek) nyugdíjalap intézménye a létesítő céggel szemben nem külön jogi személy, hanem egyszerűen közigazgatási (adminisztratív) szerv. (P. II. 998/1925). Ugyanígy P. II. 7057/1924., P. II. 4958/1924., P. II. 7147/1924. számú ítéletek is.

A valorizáció mértéke. A valorizáció mérvét a bíróság minden körülmény figyelembevételével, legjobb belátása szerint állapítja meg. A bírói joggyakorlat t. i. a valorizálandó nyugdíjat alapjára nézve nem vitás követelésnek tekinti, amelynek mennyiségét a Pp. 271. §. alapján állapítja meg (lásd P. II. 6150/1924., P. II. 6556/1924., P. II. 998/1925. számú ítéleteket.) Ennek következtében a joggyakorlat a valorizáció legváltozatosabb képét mutatja, a teljes átértékeléstől kezdve, az eredeti nyugdíj aranykorona értékének 20%-ig terjedő valorizációjáig. A Kúria a gazdasági 1918. és 1919. években megállapított nyugdíjának teljes átértékelését rendelte el, amidőn azon különbözetet ítélte meg, amely egyrészt a nyugdíjnak megállapításkor volt értéke, másfelől a tényleges kifizetésnek időpontjában fennforgó érték között mutatkozik. (P. V. 6052/1923., P. II. 646/1924.). Ezen esetekben a tényleges érték megállapítása a zürichi jegyzés alapján történt.

Más esetben egy pénzintézeti alkalmazottnak nyugdíját a kir. Kúria csak 20% erejéig valorizálta, de ugyanazon tanács, vidéki takarékpénztár, mint munkaadóval szemben az 1914. évben megállapított nyugdíj aranykorona értéke 54%-át ítélte meg. (P. II. 6556/1924.). Előfordult, hogy 18 évi szolgálatot teljesített alkalmazottnak 1917. évben megállapított nyugdíját a kir. Kúria csak 32% erejéig valorizálta, helyi érdekű vasúttal szemben pedig egy mozdonyvezetőnek 30%-os valorizációt ítél meg.

A valorizáció mértéke átlagban 20—40% között mozog, amelyet egy alsóbíróági ítélet azzal indokol, hogy «az állampolgároknak átlagos jövedelme a háborút megelőző időkhöz viszonyítva kb. 40—45%-ra tehető»; ezen % felel meg a köztisztviselők nyugdíja jelenlegi mértékének is.

A valorizált nyugdíj esedékességének kezdőpontja. A kir. Kúria állandó gyakorlata a valorizált nyugdíjat csak a valorizálás iránti kereset beadásától kezdődő hatállyal ítéli meg: «Felperes

a nyugdíj felemelésére irányuló keresetét a nyugdíjra vonatkozó megállapodás létrejövéte után huzamosabb idő elteltével indította meg; jogainak érvényesítése körül megnyilvánuló ezzel a késedel-mével a pénz vásárlóerejének csökkenéséből a jelzett ideig elő-állott kárt magára vette; a kereset beadása előtt letelt időre tehát a nyugdíj felemelését jogosan nem követelheti.» (P. II. 646/1924.)

Az előadottak tartalmazzák nagy vonásokban azon jogszabá-lyokat, amelyeket felsőbb bíróságaink a nyugdíj valorizációja végett érvényesített jogigények eldöntésénél alkalmaznak. Ezen jogszabá-lyok nem múló és átmeneti jellegűek, mert mélyen gyökereznek a «ius naturale», a «ius bonum et æquum» talajában és tekintettel arra, hogy a készülő törvényjavaslat előreláthatólag csak az általános kereteket adja meg, a törvény életbelépése után is élni fognak.

Dr. Munkácsi Ernő.

A jogi igazság.

Meg van állapítva, hogy azonos gondolatok és érzések ugyan-azonos idegfolyamatokat indítanak meg az agyban. Ha ez így van, akkor nyilvánvaló, hogy egy olyan magasrendű, ós idők óta lényegileg azonos elvek szerint végbemenő agyműködésben, aminő a bírói ítélkezés, szilárdra kiformált mesgyeutaknak kellett kelet-kezniök. Az érzések és gondolatok abban a látszólag kusza há-borgásában, ami a bíró lelkében az igazság keresése közben lezaj-lik, kétségkívül szabályos hullámjáratok vannak. Egy ilyet bírás-kodásom rövid ideje alatt is sikerült megfigyelnem és az a kö-vetkező:

Az igazságnak egy bizonyos nyers képzete a bíróban a tár-gyalás során mihamar kialakul. Ezt az igazságot azonban nem lehet mindjárt ítélet alapjául elfogadni, mert a bírót a törvény is köti, amelyet rá kell alkalmazni a jogesetre; az igazságnak ama nyers képzetét a törvény normái alapján revideálni kell, enged-ményeknek, módosításoknak alávetni és csak az így kicsiszolt igazságot lehet ítélet formájában kimondani. A törvény az élet-ben előforduló számtalan jogeset mindegyikére nem provideál-hat; a jogesetre néha erővel kell ráhúzni a paragrafust. De ha a bíró ezt a látszólagos erőszakot meg tudja indokolni, akkor a jogrend követelte igazságnak eleget tett.

Az igazságnak azt az általánosabb első, nyers képzetét böl-cseletinek vagy anyaginak, az ítélkezés során kialakult másodi-kat joginak vagy alakinak mondhatnánk.

Az ítélkezés lelki munkájában egy igen szembeötlő szabályos hullámmozgás tehát az anyagi és alaki igazság ezen küzdelméből fejlődik ki.

Arra nézve, hogy az igazság az ítéletig ily színeváltozá-son megy át, utalok Lord Baconra, a bölcsész-jogtudósra, aki az igazság bölcséleti, teológiai és jogi formája közt különböztet (Essays 3. o.).

A fenti megfigyelésből folyó két tételre kívánok még utalni. Az egyik az, hogy a kétféle igazság ebből a küzdelméből az alaki igazságnak kell az ítéletben érvényre jutnia. A másik az, hogy a jogszolgáltatás és általában a jog tökéletesedése lassanként az anyagi igazság győzelméhez fog vezetni.

1. Ami az elsőt illeti, kétségkívül helyes az, hogy a bírói íté-let az alaki igazságot juttatja érvényre, mert az alaki igazságnak fix támpontjai vannak a törvényekben, amelyeken az állam jog-rendje felépül; az anyagi igazságnak pedig csak az a jogérzet a bázisa, ami minden embernél — intelligenciája és lelkiismereti érzékenysége szerint — különböző.

Ha a bíró lelkében a jogeset kapcsán az igazságról egy, a törvénnyel nem egész kongruens, átfogóbb, általánosabb, talán emberesebb kép dereng is, neki (ha a kettőt összeegyeztetni nem lehet) az ítéletben mégis az alaki, a törvényes igazságot kell meg-szólaltatnia, mert az utóbbin épül maga az állam. A jogi igaz-ság érvényesülése az állam szempontjából, mondhatjuk, hatalmi kérdés és létérdek.

Ezen álláspont támogatásául megint csak Bacon klasszikus példázatára utalhatok, aki elmondja (Essays 153.), hogy Salamon trónja alatt két kőoroszlán állt őrt az igazság mellett, de felhívja a bíró figyelmét, hogy az igazság oroszlánai a trón alatt voltak («but yet lions under the throne»). Nem azt jelenti-e ez, hogy a legfőbb törvény az állam érdeke és hogy az igazságot is ennek a legfőbb érdeknek a szempontjából kell kiszolgáltatni.

2. Az is kétségtelen viszont, hogy a jogszolgáltatás tökéle-

tesedése mindig közelebb hozza a két igazságot és a végén az anyagi igazságot juttatja diadalra, és ez a folyamat párhuzamos a természeti és a tételes jog közeledésének és a természeti jog diadalra jutásának folyamatával, mert mi egyéb a természeti jog, mint az emberbe oltott jogérzet? A tételes jog pedig a törvények uralma. A jogszolgáltatásnak és magának a jognak tökéletesedése semmi egyéb, mint a jogérzet oly fokozatos megerősödése, amely lassanként a törvényeket feleslegessé teszi. Ha a jogérzet támasz nélkül is biztos és szilárd, akkor az állam törvénykönyv nélkül is bebocsáthatja a bírót az ítélőszékbe.

Az angol jogban a forradalmi védtörvényekhez hasonlóan, csupán elveket enunciól, minden kazuisztikát mellőző törvények vannak, de bírónak oly magas erkölcsi színvonalú jogérzéke és tudása van, hogy számukra a részletező paragrafus inkább bi-lincs, mint támasz lenne. Kétségtelen, hogy egy egész kiváltságos jogérzékű és tudású bíró könnyebben megtalálja önmaga az anyagi, az örök igazsághoz vezető utat, mint egy heterogén elemekből álló bármily kiváló törvényhozó testület útmutatása mellett.

Mindezekből az is következik, hogy a törvényszerkesztésben is inkább a jól körülbástyázott általánosítás, mint a végnélküli részletezés a tökéletesedés útja, amire közeli példát nyújt a hábo-rús rendeletek korszaka, ahol az ellentétes intézkedések tömegében elveszett a törvényhozói akarat.

Dr. Ambrózy Ágoston.

Szemle.

— **A bírói tekintélynek** legveszélyesebb rombolói azok a bírák, akik törvényes hatalmukkal úgy élnek, hogy az vissza-élésnek látszik. Az a szuverén hatáskör, amellyel a Bp. a főtárgya-lás elnökét felruházta, nem jelent egyszersmind törvénytárgyará-zati szuverénitást is. Sőt ellenkezőleg: minél nagyobb a hatalma, annál inkább köteles az alkalmazott törvény magyarázatában a magyarázat hagyományos szabályaihoz alkalmazkodni. Ha nem teszi, állnia kell a bírálatot, mert a törvénytárgyarázat helyességé-nek kérdésében a bíró is csak ügyfél a jogtudományának ítélő-széke előtt, aki igazának védelmében nem hivatkozhatik tekinté-lyére, hanem csupán érvekre.

Ennek elmondására a közelmúlt napokban felmerült «eset» készlet, amelyben a főtárgyalás elnöke letartóztatott és négy napig fogvatartott egy sajtóvétséggel vádolt lapszerkesztőt, aki szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg. Hírlapi közlés sze-rint az eset úgy történt, hogy az idézést a szerkesztőségi szolgálta vette át és azt a szerkesztővel nem közölte. A vádolt elővezeté-sének elrendelése után, több óra múltán, az időközben a történ-tekről értesült vádolt önként megjelent ugyan, de a főtárgyalás elnöke nem volt hajlandó a parancsot hatályon kívül helyezni, a vádoltat letartóztatta és az elnapolt főtárgyalás megtartásáig fogva tartotta.

Tudvalevő, hogy a Bp.-nek az idézőlevél kézbesítéséről szóló 80. §-a szerint ha a kézbesítő az idézettet lakó- vagy tartózkodó-helyén meg nem találja, «a kézbesítendő irat házanépe valamely teljeskorú tagjának adandó át». Szerkesztőség nem lakóhely, ha-nem ipari vállalat üzemi helyisége és a szerkesztőségi szolgálta nem háznép, így tehát az adott esetben a kézbesítés szabályszerűségé-hez legalább is szó fér. Még inkább szó fér azonban a követke-zetéshez, amelyet a főtárgyalás elnöke a szerinte szabályszerű idézésből levont. E következtetés — az elővezető parancs — a Bp. 131. §-a szerint akkor vonható le, ha a szabályszerűen meg-idézett terhelt nem jelent meg és elmaradását figyelembe vehető okkal ki nem mentette. Amihez Vargha Ferenc koronaügyész a Bp. kommentárjában (I. 561.) a következő magyarázatot fűzi: «Miótan azonban az elmaradás kimentése nincs határidőhöz kötve, az elővezető parancs az idéző-levélben meghatározott határnap elteltével azonnal kibocsátható. Ha azonban a terhelt az elővezető-parancs kibocsátása után elmaradását igazolta s az igazolást a hatóság elfogadta, a kibocsátott elővezető parancsot azonnal vissza kell vonni. Ha a terhelt ily okokat hoz fel, az elmaradást igazolt-nak kell kimondani s azt elkésés okából mindaddig nem lehet elutasítani, míg csak bármily módon meg lehet akadályozni az elővezetést.» E magyarázatból és magából a törvényből minden értelmes, elfogulatlan ember — e kellékek pedig a bíróban jog-gal feltételezhetőek — azt olvassa ki, hogy az elővezetés foganato-sítását mellőzni kell, ha annak kettős célját: az idézett vádolt megjelenését és a bíróság tiszteletének biztosítását a vádolt utó-

lagos megjelenésével amúgy is megvalósította. Igaz ugyan, hogy a bíróság határoz az igazolás elfogadása felett, de az adott esetben a kézbesítés problematikus módja és a vádlott önkéntes jelentkezése már önmagában kizárja az igazolás visszautasítását. Azt pedig komolyan alig hihette a bíróság, hogy egy budapesti napilap szerkesztője, aki mihelyt valóban tudomást szerzett az idézésről, önként jelentkezett, a szökés gondolatával foglalkozna. A személyes szabadság korlátozása a bűnvádi eljárásban csak addig jogosult, amíg elkerülhetetlenül *szükséges* és így minden bírói döntés, amelynek nincs más jogcíme, mint hogy a törvény *lehetővé* teszi a korlátozást, a priori jogellenes.

Amily törvénysértő volt magának a letartóztatásnak ténye, ép-úgy ellenkezik a Bp. egész szellemével, hogy az előzetes fogság keddtől szombatig tartott, holott ugyanazon tanácsnak korábban, csütörtökön is volt tárgyalási napja. Ugyanannak a napilapnak, csütörtökre is ki volt tűzve egy nagyobb sajtópere, amely a felek kibékülése miatt elmaradt. Midőn a védelem azt a kérelmet terjesztette elő, hogy az ilykép megüresedett időben a letartóztatott szerkesztőnek ügye tárgyalassék, a főtárgyalás elnöke e kérelmet állítólag azon címen útasította el, hogy a nyomdát a bíróság nem idézte meg szabályszerűen. Tehát a bíróság saját vagy a kézbesítő hatóság mulasztásában találta annak akadályát, hogy a törvényellenes letartóztatás két nappal hamarabb érjen véget! Ezzel szemben áll a Bp. 157. §-ának imperatív rendelkezése, amely szerint az eljáró hatóságoknak *kötelessége* oda törekedni, hogy az előzetes letartóztatás lehető rövid ideig tartson. E szabály alól a törvény a főtárgyalási elnököket sem veszi ki, még abban az esetben sem, ha a letartóztatásra *nem* volt kellő ok.

Szíves figyelmébe ajánljuk a büntetőtörvényszék elnökének és a törvényszék felügyeleti hatóságainak, vajjon az *oportet ut fiant scandala* szabályát a bírói tekintély emelésére alkalmasnak tartják-e? Talán a felügyeleti hatóságok módot fognak találni annak megakadályozására, hogy a bírói cognitio megszorítását célzó javaslattal legyünk kénytelenek a személyes szabadságnak hasonló súlyos sérelme ellen védekezni.

— **Valorizációs következetesség.** Egyik dolgozatomban rámutattam a Kúria V. tanácsának 5823/1923. sz. ítéletére, melyben következő kijelentések foglaltattak: «Igaz, hogy erre (azaz a felértékelésre) törvényhozási rendelkezés nincsen, de ez nem szolgálhat akadályul arra, hogy fenti álláspont érvényesüljön, mert a magyar magánjognak jelentős része törvényhozáson kívül alakult ki, az általános jogszabályok pedig, jelesül az, hogy senki sem gazdagodhatik másnak rovására, továbbá az, hogy az ügyletkötés célja és a felek ügyletkötési akarata a jóhiszeműség és méltányosság követelményeinek megfelelően kell, hogy megvalósuljon és végül az, hogy a felek érdekei kölcsönösen lévén, az értékkiegyenlítésnek is megfelelőnek és egyenlőnek kell lenni, külön törvényhozási rendelkezések nélkül is célravezető módon megvalósíthatók és kell, hogy megvalósuljanak.» Eme bátor állásfoglalás azt a felkiáltást váltotta ki belőlem: Im, az igazság útban van! Bocsánatot kell kérnem az igazságtól hamis híradásom miatt, úgy lát-szik, a személyazonosságban tévedtem. Mert van más igazság is. Amennyiben ugyancsak az V. tanács 4333/1924. sz. ítéletében (M. Dár 1925. 33. sz. eset) kölcsönösszeg valorizálását megtagadja azzal az indoklással, «hogy *ezidőszertint nincs oly törvény vagy kialakult bírói gyakorlat, amelynél fogva a hitelező hasonló kölcsöntartozásoknak valorizált összegben való megfizetését egyedül a pénz időközi leromlása folytán és az esetben is követelhetné, ha az adós részéről semminemű késedelem fenn nem forog.*» Ha életem utolsó éveiben nem szoktam volna meg a logika törvényeivel szemben bizalmatlansággal viselkedni, azt mondanám, ha nincs kialakult bírói gyakorlat, úgy ott van a Kúria és talán éppen azért van, hogy teremtsen olyan gyakorlatot, mely «kialakul». Kérdezhetném továbbá, ha szükség van kialakult gyakorlatra és még sincs, hogyan keletkezhetett az 5823/1923. sz. ítélet? A svájci polg. törvény 1. §-a azt mondja, ha nincs törvény és nincs szokás-jog, akkor ítéljen a bíró olyan szabály szerint, melyet mint törvényhozó alkotna. A fenti ítélet pedig kijelenti, hogy törvény hiányában nincs igazság. Punktum. A törvényhozó pedig következetes marad és a törvényt sürgetőknek azt feleli: azért se. Az eredmény pedig az, hogy 100,000 aranykoronát lekvittelnek 7 koronával. És mikor ez megtörtént, másnap a fináncfakerek bögik, hogy nem kell valorizáció, mert mindenki beletörődött már, hogy elvesztette vagyonát. Mások meg bánatos arckifejezéssel dadogják: szomorú, szomorú, de ezen nem lehet segíteni. És így leperog a gyalázatos film, mely egyik oldalon az ország aránylag leggazdagabb embereit lépteti fel, akik joggalalanul még gazdagabbakká válnak, míg a másik oldalon a kiéhezett, nyomor-ütött középosztály vonaglik, melyet senki sem fogad védelmébe.

Igy néz ki a nálunk oly sokszor említett és dicsőített «osztó igazság». Ha nem volnánk egy tragédia szemlélői, nevetni lehetne a gazdák megrökönyödésén, mert nem találkoznak tőkésék, akik hosszú lejáratú olesó jelzáloghitelt nyújtanak. Nem akarják belátni, hogy szűkkeblűségükkel ezt maguk lehetetlenítették. A törölt jelzálogkövetelések némi kárpótlása által legalább a jóhiszeműségnek bizonyítékát lehetne szolgáltatni. De ez feltételezné azt is, hogy az állam adja vissza a földtehermentesítési kölvénytulajdonosoknak az aranyban beszedett földtehermentesítési járulékokat. A pupilláris vagyonok ellen elkövetett atrocitások megállítására nélkül a normális hitel helyreállítása el sem képzelhető. Ezt gondolják meg a felértékelés ellenségei. A jogeszmé örökkévalósága iránti bizalmunkat csak az tartja fenn, ami Németországban történt. A Reichsgericht imponáló fellépése ítéleteiben, de irodalmilag is tagjai részéről. Amikor a politikailag korrumpált államhatalomnak odakiáltották, hogy nincs semmi, amit szabadna alárendelni az igazságnak.

Dr. K. V.

— «Luxusügyvéd» címmel mult számunkban megjelent közleményünkre névtelen levelet kaptunk, amely a kérdést fajvédelmi nézőpontból világítja meg. Durva hangja ellenére is készséggel adnánk helyet előlizetünk felszólalásának, ha volna benne elég bátorság, hogy nevét velünk közölje, mert a közleményben egyes hatóságok ellen emelt vádért a sajtójogi felelősséget nem vállalhatjuk.

Közgazdaság.

A Magyar Kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. június 30-án tartott évi rendes közgyűlése az 1924. évi osztalékot 8500 K-ban állapította meg, amely július 1-től fizetetik. 17719

Fővárosi ügyvéd átvenne jó forgalmú vidéki ügyvédi irodát, esetleg cserébe adja fővárosi gyönyörű lakását. Komoly ajánlatok «Alkalom» jellegével a kiadóhivatalba intézendők. 17717

Vidékre ajánlkozik kereskedelmileg is képzett 32 éves nőlen ügyvédjelölt. Szíves meghívásokat kiadóba «Doktor utr. jur.» jellegére kérek. 17718

Dr. FISCHER ARTUR

hites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60 17661

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

SZOBOTHA DEZSŐ

hites tót tolmács
irodája 17661a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

Fontos ujdonság!

A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet magyarázata

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200 1925. P. M. sz. rendelete a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek, aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a rendelet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.

könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az ügyvédek. — *Dr. Salamon Xav. Ferenc* somorjai közjegyző: A hitbizomány megszüntetése Csehszlovákiában. — *Dr. Tihanyi Lajos* budapesti ügyvéd: A Kúria teljes-ülésének 87. sz. polgári döntvénye és a valorizáció törvényhozási szabályozása. — *Dr. Illatky Endre c.* miniszteri titkár, min. eln. sajtóelőadó: A zeneművek nyilvános előadási jogát szabályozó rendeletről. — *Dr. Binét Menyhért* sárospataki ügyvéd: Siketnémák cselekvőképessége. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 6. iv. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XVII. k. 2. iv.

Az ügyvédek.

A budapesti ügyvédi kar oszlopos tagja *Nagy Emil* Angliából, hol több hónapot töltött, visszaérkezve, itthon körülnézett és úgy találta, hogy az ügyvédi kart meg kell óvni további sülyedéstől.

Mint orvosként, azt ajánlotta egy előkelő napilap hasábjain megjelent cikkében, hogy a budapesti ügyvédi kamarát legalább három részre fel kell osztani (hogy így az illető egyenként organikusabb kamarai testületek egy bizonyos belső erkölcsi összetartozóság kötelékébe jussanak egymással a mai teljes anarchia helyére).

A cikkre megadta a választ a budapesti ügyvédi kamara érdekes elnöke ugyanazon lap hasábjain, cikkét azzal a kíváncsággal fejezve be, bár a többi testületknél és intézményeknél, amelyek közhatalmat gyakorolnak, annyi anarchia volna, mint a budapesti ügyvédi kamarában.

Pap József válasza felment bennünket az alól, hogy *Nagy Emil* cikkével részletesen foglalkozzunk, de néhány megjegyzéssel ki akarjuk egészíteni cikkét.

A cikk angol példára hivatkozik. Londonban a barristerek négy «Inn»-t alkotnak. Erre utalva ajánlja, hogy a budapesti kamara osztassék fel legalább három részre. Amint Londonban van négy ügyvédi kamara, épúgy lehet Budapesten legalább három.

Azon érveken kívül, amelyeket *Pap József* válaszában az angol példa ellen felhozott, még a következőkre mutatok rá:

Tudtommal egész Angliában az ügyvédek csak Londonban vannak karilag szervezve, mert a barristerek mintegy 90%-a Londonban lakik. Nem Londonnak, hanem egész Angliának barristerei oszlanak meg tehát négy «Inn»-re. Magyarországon tehát legalább háromszor annyi kamara van, mint Angliában. De ha a londoni «Inn»-ek létszámát hasonlítjuk össze a budapesti kamaráival, akkor sem látok lényeges különbséget. Húsz évvel ezelőtt már 9000 volt a barristerek száma. Ezt a számot négygel elosztva egy «Inn»-re 2250 esik. A londoni «Inn» tehát nem sokkal kisebb, mint a budapesti.

Nagy Emil tehát téved, ha angol példára hivatkozva javasolja a «mamut» kamara felosztását.

Miért javasolja a feldarabolást? Mert ezzel elérhetnénk azt, hogy «egymást úgy, ahogy ismerő egymáshoz világnézetileg közelebb álló ügyvédek kerüljenek össze egy-egy testületbe».

Vajjon mit szólnának a londoni barristerek, ha valaki azt ajánlaná, hogy a londoni ügyvédek következő kategóriákba osztassanak: konzervatív, szabadelvű, munkáspárti és pártonkívüli. Vagy talán nem politikai pártállás, hanem valamely bölcsészeti «világnézet» szerint kívánja *Nagy Emil* az ügyvédek felosztani?

De *Nagy Emil* cikkében súlyos ellentmondást is látok.

Azt javasolja, hogy fel kell osztani a kamarát, mert a kisebb kamarákban «egymást úgy, ahogy ismerő» egymás «világnéz-

letileg közelebbálló» ügyvédek kerülnek össze. De cikkének bevezető részében arról panaszkodik, hogy a választásoknál a tömeg, mely «a fegyelmi választmányt megválasztja», arra szavaz, «aki neki több szabadságot engedélyez.» Kérdem, az a veszély, melyre a cikk rámutat, nem kisebb egy «mamut» kamarában, mint egy kis kamarában, ahol csak «világnézetileg közelebb állók» tagjai a kamarának?

Az az érv, melyet a cikk a kis kamarák mellett felhoz, a leg-erősebb érv a nagy kamarák mellett. Indokoltabb volna a kis vidéki kamarák összevonása, mint az egyetlen nagy kamara felosztása.

Bátran merem közel húsz éves tapasztalatom alapján állítani, hogy a budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bíraskodását sem «világnézetileg», sem egyéb melléktekintetek nem befolyásolták és nem befolyásolják.

Azt is panasolja a cikk, «hogy lehessen azt várni ettől az egymást egyáltalán nem ismerő s minden organikus érzelmi és lelki összetartozódás nélkül együtt kollegáskodó zűrzavaros tömegtől, hogy az «autonómia» szent nevében fenn tudják tartani az ügyvédi kar erkölcsi magaslatát».

Erre a támadásra, melyet az ügyvédi kar meggyőződése szerint nem érdemel, azt kell mondanom az autonómia szent nevében, hogy *Nagy Emil*nek és sok előkelő ügyvéd társának többet kellene törődnie a kamara ügyeivel. Részt kellene venni a kamarai életben.

Nincs minden jól úgy, ahogy most van. A kar «mamut» voltának kétségtelenül vannak hátrányai is, melyeket megfelelő reform által — de nem több részre való osztásával — lehetne enyhíteni. De az elégedetlenek ne támadják a kart napilapok hasábjain, hanem szerezzenek érvényt felfogásuknak az autonóm kamara kebelében, terjesszék elő eszméiket a kamarán belül vagy a jogi szaklapokban.

Nem az a baj, hogy nagy a pesti kamara, hanem az, hogy nagyobbik része nem törődik a kar ügyes-bajos dolgaival. A magyar ügyvédi kar erkölcsi nívója van oly magas, mint bármely más foglalkozást űzőké.

Igaza van *Pap József*nek: «a magyar ügyvédi kar igaz, hogy szegény, titáni harcot küzd a megélhetésért, de azért becsületes». Szórványos eltévelyedések előfordulnak. De nemcsak nálunk. Londonban pár nappal ezelőtt fegyházra ítélték egy letartóztatása napjáig köztisztületben álló előkelő védőügyvédet (K. C.!), akiről kiderült, hogy éveken át egy rablóbanda szellemi vezére és orgazdája volt.

Dr. Teller Miksa.

A hitbizomány megszüntetése Csehszlovákiában.

Sok vajadás után kihírdették a 179/1924. számú törvényt a hitbizományok megszüntetéséről, amely a kihirdetés után három hónapra lép életbe: tehát 1924 november 14-én. A törvény mai alakjában a harmadik szövegtől és a német, valamint a lengyel megszüntetési törvénytől abban a lényeges részben tér el, hogy a jogviszonyok rendezését teljesen magánjoginak minősíti és a szabályozásukat a jelenlegi hitbizományi birtokos, valamint a legközelebbi három várományos és a hitbizományi gondnok meg-egyezésének tartja fenn (2. §.), amely a törvényszék jóváhagyására szorul. (2. §. 3. bekezdés.)

A törvény életbeléptével elveszítik hatályukat az alapító leve-

733A

lek, családi határozmányok és a hitbizományról szóló összes rendelkezések (1. §. 1. pont), kivéve a T. 6. §-ában megírt, az alapítólevélben szabályozott, járadékokra, eltartásra, részesedésre, kiházásításra, apanage-ra irányuló jogosultságukat, mert ezeket 6. §. hatályában fenntartja; sőt amennyiben előbb említettem egyesség a bírósághoz betérjesztetik, hirdetményileg is felhivatnak a jogosultak igényeiknek 30 napon belül leendő bejelentésére. Ha ez megtörténik és elismertetik, a bíróság intézkedik a követelések biztosítása iránt, egyébként pedig a jogosult igényét az általános jogi szabályok szerint érvényesítheti. (6. §. 3. bek.)

Elvesztik hatályukat és pedig kárpótlás nélkül olyan helyettesítési igények, amelyek az alapítólevélben vannak megállapítva 1. §. 2. bekezdés, mert a többi várományos joga, az egyezés jóváhagyásával, illetve az ezt pótló alább említett bírói intézkedésekkel a 9. §. 1. bekezdése szerint megszűnik, sőt a törvény életbelépte után tíz év elteltével (1934 november 14-ike után) még azon a címen sem lehet igényt támasztani a mindenkori birtokos ellen, hogy az igénylőnek már az alapítólevél értelmében erősebb joga van. Ezzel az évtizedekre visszanyúló perek méregfogát húzták ki.

Hogy kik az egyesség megkötésére hivatott várományosok, erre a törvény 2. §. 1. bekezdése azt a választ adja, hogy azok, akik azon a napon, amikor a törvény hatályba lép (1924 november 14-én), a hitbizományban utódlásra jogosítottak és legalábbis a mélymagzat állapotában vannak, illetve a gondnok. Ha azonban a hitbizomány az eddigi birtokos halálával szabaddá lesz, akkor elegendő az alapítólevél szerint hivatott jogutódnak és a két legközelebbi várományosnak (de nem a várományosok egyes utódainak) a megegyezése. Ez az utóbbi jogszabály a «hereditas iacens» fogalmának folyománya és épen azért, mivel ellenkezik a magyar joggal, a magyar jog szerint hivatott legközelebbi harmadik várományos jogfosztását eredményezné, de mégis az «unifikáció» gondolatának megfelel.

Intézkedik a törvény arra az esetre is, hogyha az egyezés az érdekelték között 1924 máj. 14-ig (magyar törvény életbeléptétől számított hat hónapon belül) nem sikerül. Ez esetben az egész vagyon átmegegy annak a tulajdonába, aki a törvény életbelépte napján birtokos volt, csakhogy ő csupán fiduciarius, előörökös lesz és korlátozva lesz az alapítólevél szerint utódlásra jogosult legközelebbi várományos utóöröklési jogával. Ha ennek az utóörökösnek személyében valamelyes olyan akadály volna (nem egyenrangú házasság, a nemesség meg nem léte, vagy egyéb családi határozmányok), amelyek az 1918 október 28-iki utáni törvényekkel és a polgári jogegyenlőséggel ellenkezik, akkor ezen akadályok figyelembe nem jönnek. (T. 3. §. 1. pontja.)

A 3. §. 1. bekezdésének ezen rendelkezése a legkevésbé helyes az egész törvényben, amely egyébként a prágai parlament egész ellenzékének helyeslését is kiváltotta. A hitbizományi birtokos eddigi pozíciója megszűnik, tulajdonos lesz ugyan, de az állaggal mégsem rendelkezik; kölcsönt az állagra fel nem vehet; investíciókra még kevésbé lesz képes, mint eddig volt. Ő csak kezelője lesz az utóörökös vagyonának. Ezenfelül terheli fogja újabb illetékfizetés is, mert hiszen telekkönyvileg is (bárha korlátolt), de tulajdonossá lesz. Ha a törvény a hitbizományi vagyont bizonyos kulcs szerint szétszította volna, jobban közelítette volna meg az elérendő célt. Ezenfelül a második és harmadik hitbizományi várományos megrövidítését is eredményezi, mert őket az egyesség megkötésénél a hitbizományi birtokos és az első várományos semmi esetben sem fogják akarni respektálni, mert hisz a törvény automaticamente életbelépteti a 3. §-ban az egyesség nem sikerülte esetére a pótintézkedéseket.

Igy a második és a harmadik várományos az első várományos és a hitbizományi birtokos önkényétől függenek. A hat hónap leteltével azután a hitbizományi birtokos és az első várományos, helyesebben akkor előörökös és utóörökös egymás között megegyeznek, amihez joguk el sem vitatható. (V. ö. E. II. 1917 nov. 6. P. I. 3484/1918.)

Mint hogy a törvény szerkesztői a hereditas iacens fogalmával operálnak és a magyar jognak ipso iure öröklési szabályát figyelmen kívül hagyják, a T. 3. §. 2. bekezdés ismét beszél a hitbizományi vagyonnak az eddigi birtokos elhalálása folytán való «szabaddá létéről», rendelve erre az esetre, hogy ilyenkor az egész vagyon az első várományos korlátlan tulajdonába megy át. A második és harmadik várományos jogfosztása eklatáns!

Még nagy jogi vitákat fog előidézni a 3. §. 2. pontjának

második mondata, amely állítólag a végrendekezés szabadságát védi, rendelkezvén arra az esetre, hogyha a mindenkori birtokosnak alapítólevél szerint végintézkedéssel joga van jogutódját megnevezni. Ha ezen igen kivételes jogot a törvény életbelépte előtt elhunyt hasznélvező végrendeletileg gyakorolta, sőt végrendeletében intézkedett arra az esetre is, hogy mi történjék vagyonával a hitbizomány feloszlása esetén, akkor a hitbizomány ezen végrendelet értelmében — menten a hitbizományi kötelektől — lesz átadandó, mint az utolsó hitbizományi birtokos hagyatéka. Ez mint kivétel a szabály alól szorosán magyarázandó.

Itt azonban élesen kell különböztetnünk a következő három eset között: a) ha az utolsó birtokos az alapítólevél szerint jogosult volt a hitbizomány megszüntetésének esetére is végrendeletileg intézkedni és a törvény életbelépte előtt intézkedett — a dolog rendben van, vita sem támasztható, — b) ha azonban az alapítólevél szerint csak egyszerűen a jogutódot megnevezni jogosult, ellenben a megszüntetés esetére intézkedni külön jog meg nem adatott, végrendeletében — feltéve, hogy a jelen törvény előtt kelt — ilyen rendelkezésével túllépte az alapítólevélben részére biztosított nominálási jogot s így érvénytelen. A jelen törvény tehát ezen §-ában ez esetben egy — nézetem szerint — kezdetől fogva jogérvénytelen. Végintézkedést (helyesebben kívánalmat) törvényerőre emelne, amit nem lehet feltételezni.

c) Ha ellenben ilyen végrendelet a törvény keletkezése alatt jött volna létre, akkor ez a jelen törvény erejénél fogva joggal számíthat teljes jogérvényre, mert hiszen a törvény adja meg neki a joghatályt, épen a végrendekezés szabadságából kiindulva.

E mellett nem szenvedhet kétséget, hogy az utolsó hitbizományi birtokos alatt a törvény életbeléptekor birtokban lévő hasznélvező értendő. Mint tudjuk — a magyar jog szerint, amely pedig Slovenskóra érvényes — hitbizományi hasznélvező birtokának, illetve a birtok jogosságának nem kelléke az átadás, mert az előző hitbizományi birtokos elhunytával az alapítólevél intézkedésének erejénél fogva nyomban birtokba lép, illetve lépni jogosult a jogutód. Nem törheti át azt a kijegecesedett jogelvet ez a megszüntetési törvény sem, mert ez nem akarja újból az eddigi jogtól eltérőleg szabályozni a hitbizományi jog megnyíllásának eseteit, hanem csak a régi jogszabályok szerint érvényesen megnyíllt hitbizományokat likvidálja, tehát a törvény életbelépte napján az eddigi jogszabályok, illetve érvényes végrendekezés szerint birtokba jutott és a birtokban lévő hasznélvező további jogosultsága is kétségtelen, mert épen a végrendekezés szabadságának védelme követeli meg, hogy érvényben maradjon az eddig hatályos végrendeleti intézkedés, amely a mai hitbizományi hasznélvező kezébe adta a vagyon birtokát. A törvénynek nem célja a tényleges birtokviszonyok megbontása és a jelenlegi birtokos kivétele, hanem ellenkezőleg épen a jelenlegi birtokos védi a jogutóddal szemben és egyúttal a jogutódl javára, sőt az utolsó hitbizományi birtokosnak teljes végrendekezési szabadságát ismeri el.

Érdekes jogi kérdés vetődik fel arra az esetre, hogyha az előző birtokos érvényesen (alaki és főleg anyagi szempontból) végrendekezett, utódját a hitbizományi birtokra már kirendelte és a végrendeletében kinevezett utód birtokba is lépett a halál napján, de a bírói megerősítés (átadás) nem történt meg; egyúttal ugyanezen előző birtokos intézkedett — és pedig eltérőleg — a hitbizomány megszünte esetére is. Az új birtokos pedig szintén végrendekezett és pedig a hitbizományi utódlás, mint a hitbizomány megszünte esetére is, tehát két végrendelet konkurrálna. A fentiekből kitűnőleg a jelenlegi birtokosnak jogai gyakorlására átadás nem lévén essenciálisan szükséges, utolsó birtokosnak az számít, aki a törvény megszavazása, kihirdetése és életbelépésekor ténylegesen és jogosan birtokban volt.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az előző végrendeletnek a hitbizomány megszüntetése esetére szóló intézkedése hatályba nem léphet, mert a végrendelet ezen pontjának értelmezésénél az elhalálozás napján fennállott jogviszonyok irányadóak, már pedig akkor a hitbizomány még jogilag fennállott s így a végrendeletnek ez esetre szóló pontja — mégha anyagilag érvényes is volna — nem hatályosulhat. Más volna a helyzet és az előző végrendekezés tehát csak úgy léphetne hatályba, a magyar jog területén, hogyha hereditas iacens léteznék, ekkor lehetne vitatni az előző végrendeletnek hatályosulását.

Ha már most a törvény hatálybalépte előtt ez a második — «be nem szavatolt» — birtokos halálozott volna el, akkor is ennek

a birtokosnak végrendeleti szabadságát kell védeni s csak erre alkalmazható a törvény azon intézkedése, hogy az utolsó birtokos végrendelete szerint, mint hagyaték adandó át.

Megoldatlan — és bírói döntésre vagy újabb törvényhozási intézkedésre vár az a kérdés — hogyha a végrendelet folytán kinevezett jelenlegi hitbizományi birtokos nem intézkedett volna a vagyon sorsáról a törvény életbelépte előtt. Nem egyeztethető össze a szerzett jogokkal, hogyha ettől elvonnák az utód nominálási jogát; épen ezért nézetem szerint az általános szabályokat ez esetben sem lehet majd alkalmazni.

Végül a 3. §. 3. bekezdése szerint, ha a hitbizományi birtokos a törvény életbelépte után hal meg, de az egység megkötése előtt, akkor a jogvédelem az, hogy a korlátolt tulajdont megszerezte és az utóörökös korlátlan öröklési joga áll be.

Ha az utódlás joga tekintetében vita van vagy e tekintetben a fentemlített hat hónap alatt a per megindul, akkor a bíróság a 8. §. értelmében bevárni köteles a per jogerős eldőlését és csak azután intézkedhetik az ítélet alapján elismert személyek javára a telekkönyvi keresztülvitel iránt.

Ezen eljárási szabály mellett még fontos a 10. §-nak rendelkezése is, hogy a törvény életbelépte előtt elhunyt hitbizományi birtokos után az eddigi hitbizományi szabályok szerint folytatódnak le az eljárás, amely mellett azonban figyelembe kell venni a 3. §. 2. bekezdését vagyis azt, hogy a törvény életbelépte előtt «megürült» hitbizományt az első várományos tulajdonába, illetve végrendeletileg megjelölt utód tulajdonába kell átadni. Itt megint csak a «hereditas iacens» fogalma tűnik elő s épen azért a slovenskói bíróságok feladata leszen a megfelelő értelmezéssel korrigálni azt, amit a törvény szerkesztője nem ismert.

A törvény 12. §-a az előörökös és utóörökös jogviszonyait szabályozza: az előörökös szabad vagyona (aliod) az utódnak vagyoni felelősséggel tartozik a vagyon rosszabbodásáért a bíróságilag engedélyezett adósságok meg nem fizetett részleteiért, de viszont visszatérítést követelhet a beruházásokért.

A hitelezők pedig — amennyiben a bíróság a törvény életbelépte előtt őket elismerte — a 14. §. szerint az átlagon megfelelő rangsorban kielégítést követelhetnek az utóörökös jogait megelőzően.

A 13. §. hatályban tartja a lefoglalási törvény értelmében birtokreform alá vont ingatlanok zárlatát. Tehát semmi előny ebből a megszüntetésből a birtokra nem származik, sőt az a hátrány is bizonyos mértékig fog következni, hogy azt a bizonyos mentesített 150, illetve 250 hektárnyi területet is teljesen ki fogják sajátítani, amit eddig — épen azért, mert a hitbizományi célnak szolgált — a prágai közigazgatási bíróság 5552/1922. számú elvi határozatával külön álló vagyoni komplexumnak ismert el akkor is, hogyha a birtokosnak, mint szabad vagyon, máshol már biztosítva volt egyízben ez a minimum. Minthogy azonban a hitbizományi birtokos most a hitbizományi vagyonban egyéni tulajdont szerez, tehát két oldalról biztosított kedvezmény egyikétől el fog esni, amint az előadók a parlamenti tárgyaláson hangsúlyozták is, bár a törvényben erről kifejezetten szó nincsen. Ha kisajátítás keresztül vitetik, akkor az érdekeltek az átvételi ár mikénti sorsáról állapothatnak meg (T. 11. §.). Vagyis röviden: megszüntettük ugyan a hitbizományt, de a birtokhivatal jóindulatától függ, hogy az érdekeltek természetben kapnak-e valamit, vagy elveszik-e a törvényben írt minimális birtokot, mert minden egység a földbirtokhivatalnak lesz bemutatandó jóváhagyás végett, úgyhogy joggal mondhatják ezt a megszüntető törvényt újabb kisajátítási törvénynek is.

Az eddigi hitbizományi bíróságok hatásköre a törvény életbeléptével megszűnik és csupán az egység jóváhagyása és a megszüntetési törvény által reájuk rótt egyéb teendők végzése terheli őket.

Az egység jóváhagyása, vagy a 3. §-ban megírt hat hónapi határidő letelte után az összes ügyeket az általános szabályok szerint illetékes bíróság intézi el.

Minthogy a hitbizományi vagyonok jó részének illetékes bírósága a köztársaság területén kívül van, a 16. §. szerint e tekintetben Slovakiában és Rusinszóban levő azon I. fokú társasbíróság (törvényszék) lesz illetékes, amelynek területén a vagyon, illetve annak nagyobb része fekszik. Ha az érdekeltektől a bíróságok megegyezni nem tudnak, a legfelsőbb bíróság határoz. Kérdés azonban, hogy amennyiben az igazságügyminisztérium már delegált volna bíróságot,

a jelen lex posterior alapján a delegáció nem veszi-e el joghatályát?

Végül a 17. §. tartalmaz intézkedéseket a kultúrügyjteményekről.

A gyűjtemények, irattárak, könyvtárak tekintetében minden elidegenítés, amelyet az iskola — minisztérium jóvá nem hagyott hatálytalan. Ez a hatóság dönti el, hogy mi adható át majd az új tulajdonosnak tulajdonába. A kérdés általános szabályozásáig a birtokos őrizetében hagyathatik, illetve a birtokos költségére — veszélyeztetés esetén — máshol is elhelyezhetők.

A fentiekben ismertetett törvény — bár sokáig készült — nem tekinthető tökéletes műnek, főleg a slovenskói és rusinskói jogászok szemüvegén keresztül, mert a hereditas iacens megbotlygatja az egyébként oly tiszta «ipso iure» elvet; a végrendekezésről szóló része pedig egyenesen hiányos, át nem gondolt, csak arra jó, hogy belőle perek legyenek és a bíróságokat foglalkoztassák. Közgazdasági szempontból elkésett, mert ennek 1919—1920-ban kellett volna jönnie s akkor nagy értékek szabadultak volna fel; a kisajátítás folytán csak nagyon kétséges gazdasági előnyt jelent. A kérdés azonban mindig politikum volt, ma is az és a törvény életbelépte után is az marad.

Dr. Salamon Xav. Ferenc.

A Kúria teljes-ülésének 87. számú polgári döntvénye és a valorizáció törvényhozási szabályozása.

A kir. Kúria folyó évi június hó 13-án tartott polgári teljes-ülésében megváltoztatta az 1923. évi június hó 18-án hozott 86. sz. polgári döntvényt és a 87. számú polgári döntvényében kimondotta, hogy a baleset folytán megítélt járadék számszerű összege a sérült személyén kívül eső, a gazdasági viszonyokban beállott ama körülmény alapján is felemelhető vagy leszállítható, hogy a marasztalásban meghatározott pénznem értéke lényegesen megváltozott.

E döntvény indokolása első sorban *közjogi* szempontból nagy érdekű.

A 87. számú polgári döntvényben megváltoztatott kúriai álláspont ugyanis annak megállapításán nyugodott, hogy a baleseti járadék az abban marasztaló ítélettel állandó *pénztartozássá* válik s hogy pénztartozás valorizálására jogszerű alap nincs s a 87. sz. polgári döntvény megállapítja azt is, hogy már nagymérvű koronaromlás idején alkotott törvény, sőt a 86. sz. döntvény meghozatala utáni törvényerejű szabály is fenntartja a korona = korona elvét. Minthogy a bírót az 1869: IV. tc. 19. §-ának 2. bekezdése szerint ítéletében a törvény feltétlenül köti, a 86. sz. teljes-ülési döntvény állásfoglalásából logikusan az következett volna s ezt a döntvény indokolása nem is hallgatja el, hogy nemcsak a baleseti járadékok, hanem egyéb magyar koronakövetelések tekintetében sem lehet helye írott jogszabály nélküli valorizációnak. És mégis előállott az a sajátságos helyzet, hogy dacára a Kúria teljes-ülési 86. sz. polgári döntvényének és dacára a Pp. életbeléptetéséről szóló 1912: LIV. tc. 75. §-a ama rendelkezésének, mely szerint a kir. Kúriának teljes-ülési határozatát a bíróságok mindaddig követni tartoznak, míg a Kúria teljes-ülése meg nem változtatja, a most hozott 87. sz. teljes-ülési polgári döntvény indokolásánál a Kúria abban a helyzetben volt, hogy a 86. sz. döntvényben kifejezésre jutó, a valorizáció törvényhozási kifejezett külön intézkedés hiányában meg nem engedő jogelvvél szemben a *bírói gyakorlatra* is hivatkozik. Már pedig világos, hogy ha van az 1912: LIV. tc.-nek kötelező ereje s ha bíróságaink respektálni tartoznak e tc. ama 70. és köv. §-ainak rendelkezéseit, melyek speciális feltételektől teszik függővé a döntvényben egyszer kifejezett jogelvtől bírói ítéletben való eltérést, az olyan bírói gyakorlatnak a törvényességé kizártnak látszik, amely gyakorlat szembehelyezkedik az írott törvényeknek és törvényerejű írott szabályoknak a Kúria — egy akkor még — meg nem változtatott teljes-ülési döntvényében megállapított értelmével.

Ha tény, hogy a teljes-ülési döntvényben kifejezett jogelv köti a bíróságokat mindaddig, míg ezt a teljes-ülés az előírt minősített többséggel meg nem változtatja, akkor lehetetlennek látszik ez előfeltétel bekövetkezése előtt egy eltérő bírói gyakorlatnak az 1869: IV. tc. megsértése nélkül való kialakulása.

Én az eltérő bírói gyakorlat kialakulásában még sem látok

anomáliát. Közjogunk szerint az országos szokásjog a törvénnyel egyenlő erejű s épen ezért az országos szokásjognak törvényrontó ereje is van. Bár a 86. sz. döntvény indokolása, mikor megtagadja a pénztartozás valorizációját, a fennálló törvényekre hivatkozik s ilyenül a 87. sz. döntvény idézi is az 1921 : XIV. tc. 4. §-ának ama szabályát, mely szerint az államjegyeket a koronaértékben teljesíthető minden olyan fizetésnél, amelyet jogszabály, szerződés vagy más jogügylet alapján nem kell ércpénzben teljesíteni, mindenki és így minden közpénztár is teljes névértékükben elfogadni köteles, de az élet, mely nem engedi magát a *summum jus summa injuria* béklyói közé szorítani, e törvényi szabály dacára is a valorizációs igények egyre több kategóriája számára nyitotta meg a per nélküli érvényesülés kapuját. Az élet nem engedi az írott jogszabályok merevségeit *ad absurdum* vezetni. A jogérzet, a méltányosság s ezekkel kapcsolatban az a praktikus szempont, mely egy méltányosnak érzett igénnyel szemben fél a perviselés bizonytalanságaitól, egyre több valorizációs igényt juttatott per nélkül, megegyezéses alapon érvényesüléshez úgy, hogy az életben a bíróságok közreműködése nélkül is kialakult egy valorizáló szokásjog, amelyet azután egyre határozottabban kénytelenek voltak a bíróságok is respektálni. Az a bírói gyakorlat tehát, mely a 86. sz. teljes-ülési polgári döntvény hatálya fennállásának tartama alatt bizonyos esetekben speciális írott jogszabályok nélkül is valorizált, *contra legem* tette ezt, de *secundum consuetudinem*. És nem sértette meg az 1912 : LIV. tc. 75. §-át sem, hanem csak azt tette, amit a 87. sz. döntvény indokolása, mikor a nem balesetjáradékkal kapcsolatos, hanem más valorizációs igények tekintetében már kialakult szokásjogra is hivatkozik. A 87. sz. döntvény terminológiájában mindenestre sokkal szabatosabb volna, ha nem bírói gyakorlatra, hanem arra a bírósági gyakorlatot már megelőzően kialakult szokásjogra hivatkozik, mely lehetővé tette, hogy szemben a Kúria 86. sz. döntvényének törvénytárgyát az 1912 : LIV. tc. 75. §-ával ily bírói gyakorlat kialakulhatott s mely szokásjognak ez a bírói gyakorlat már csak alkalmazása.

E bírói gyakorlat törvényessége a 87. sz. döntvény indoklásában egyébként írott jogunknak a 86. sz. döntvény meghozatala óta bekövetkezett fejleményeire való hivatkozással is alátámasztást nyer. A Kúria ugyanis a baleseti járadékok valorizálása tárgyában való újabb állásfoglalásánál arra is hivatkozik, hogy törvényhozási felhatalmazás alapján a m. kir. kormány rendeleti úton úgy az 1921 : XIV., mint az 1924 : V. tc. hatályossága alatt, melyekről pedig a kúriai döntvény indokolása a korona = korona elvének dekretálását és fenntartását állapítja meg, «egyebek közt a forgalomban lesülyedt értékű koronát szorzószámoknak alávető irányban több oly intézkedést tett, amelyekből félreérthetetlenül az ismerhető fel, hogy a kormány különösen az államnak bizonyos követeléseivel szemben a valorizálást nem tekinti kizártnak».

A 87. sz. döntvény indoklásának e megállapítása tehát olyanak ismeri el a valorizációs bírói gyakorlatot, mely a 86. sz. döntvényénél későbbi írott és törvényerejű jogszabályokra is támaszkodik. És azt hiszem, nem tévedek, mikor épen e hivatkozásban látom az új döntvény indoklásának a valorizációs kérdések megoldási fejlődése szempontjából a legnagyobb jelentőségű tételét. Mert hiszen a Kúria itt abból, hogy törvényi felhatalmazáson nyugvó kormányrendeletek csupán bizonyos tartozásokra nézve mondták ki eddig a valorizációt, immár nem *a contrario* von le általános következtetést, hanem a köztartozásokra vonatkozólag valorizációt rendelő egynémely írott jogszabály létezéséből az azokban kifejezett szabályozás alá nem eső igényeket illetőleg most már *per analogiam* következtet.

A Kúria ez állásfoglalásával megadta a végső lökést a valorizációs kérdések általános rendezéséhez, mert hiszen ezzel azt a zsilipet nyitotta meg, mely talán valamennyi közt a legerősebben szorította vissza a valorizációs igények bírói úton való érvényesülésének áradatát.

A felemelés vagy leszállítás mértékét illetően a Kúria teljesülése nem nyilatkozott. Ezek tekintetében továbbra is megmaradt a jogbizonytalanság. Kétségtelen, hogy most már az adósi érdekeltségek époly intenzitással fogják sürgetni a valorizációs kérdések törvényhozási rendezését, mint ahogyan eddig a hitelezői érdekeltségek tették.

A 87. sz. döntvény, mikor benne általános jogelvként jelentkezik a valorizáció, de annak mértékéről nem nyilatkozik, olyan

állást foglal el, mely nem szünteti meg a valorizációs kérdések törvényhozási szabályozásának szükségét, de ezt csak még ége-többé teszi.*

Dr. Tihanyi Lajos.

A zeneművek nyilvános előadási jogát szabályozó rendeletről.

A zeneművek színpadon kívül való nyilvános előadási jogának szabályozása tárgyában a belügyminiszter nemrégiben körrendeletet adott ki (168,809/1924. B. M., Belügyi Közlöny 46. szám). A rendelet kibocsátását saját szavai szerint indokolta tette az az értesülés, hogy «nem szerzik meg azok nyilvános előadásához előírt jogot, illetve vonakodnak az előadási jogot a magyar zeneszerzők hivatalosan elismert képviselőitől, a külföldi zeneszerzők magyarországi megbízottjától, nevezetesen a «Magyar Szövegírók, Zeneszerzők és Zeneműkiadók Szövetkezete»-től megfelelő díjazás ellenében megváltani», valamint az az álláspont, hogy «úgy, amint más bűncselekménnyel szemben, a szerzői jog bitorlásával elkövetett bűncselekmények elhárításával is» a közigazgatási hatóságok mindent megtegyenek, «amit hivatásuk gyakorlásában jogszabály által nem tiltott módon megtehetnek».

Ebből kiindulva a körrendelet arra kötelezi az illetékes hatóságokat, hogy szigorúan ellenőrizzék, hogy a szórakozóhelyek tulajdonosai, engedélyesei (?) és bérlői, valamint alkalmi előadások rendezői beszerezték-e előzetesen az előadási jogot az említett Szövetkezettől. A körrendelet a Szövetkezet részéről adható engedélyeket két csoportra osztja: egyszeri alkalomra és egész évre szólók csoportjára. Az előbbiek a nyilvános előadás, multság stb. rendezőségétől a rendőri engedély kérésekor kívánandók meg, az utóbbiak a mutatóengedély kiadásakor, illetve meghosszabbításakor. Ez utóbbi feltűnő helyen kifüggesztendő. A körrendelet szerint a hangjegy nélkül játszó zenekarok (cigányzenekarok), illetőleg az őket alkalmazó helyiség-tulajdonos az előadási jogot méltányos átalányösszegben szeresheti meg. Az éves, állandó engedélyek megszerzésére a körrendelet egy havi időhaladéket engedélyez.

Ahol e határidőig az előadási jogra vonatkozó engedélyt meg nem szerezték, az ellenőrző hatósági személy köteles a további játszástól a zenekarokat eltiltani és a szerzői jogbitorlást elkövetők elleni büntető eljárás megindítása végett a további intézkedéseket megtenni.

Véleményünk szerint a körrendelet — mai formájában — jogrendünkbe nem illeszthető. Egész elgondolásában, csaknem minden részletében összeütközésbe kerül tételes törvények rendelkezéseivel, ezek szellemével.

Véleményünk megvilágítására szolgáljanak a következők :

1. A szerzői jogról szóló 1921 : LIV. tc. 24—27. §-ai szerint szerzői jog bitorlásának vétsége esetében a büntetés kiszabása a sértett fél kérelmére történik, még pedig polgári perben. E tc. 27. §-a a következőket mondja: «Az eljárás csak a sértett fél kérelmére indíttatik meg. A sértett fél az első bírósági ítélet megelőző tárgyalás befejezéséig kijelentheti, hogy a bitorló megbüntetését nem kívánja. Ilyen kijelentés esetében büntetésnek helye nincs.»

A körrendelet preventív intézkedéseket foganatosított, ennek ellenére már akkor, amikor sértett még nincsen, amikor a szerzőnek — a leendő sértettnek — az eljárás megindítására vonatkozólag álláspontja nincs, vagy ismeretlen, a büntetésre irányuló kívánságát pedig még ki sem fejezhette.

A ma fennálló jogrenddel való szakítást jelentené annak az elvnek érvényesülése, mely nem lát ellentétet abban, hogy a szerző akarata ellenére megtorló intézkedések nem következnek be, de preventívek igen.

2. A szerzői jogi törvénybe ütköző intézkedés az is, amely a nyilvános előadás betiltását rendeli el arra az esetre, amidőn az előírt határidőig az előadási jogot, illetve az állandó engedélyt be nem szerezték. E betiltás egyaránt bír preventív és megtorló intézkedés jellegével. A preventív jellegre az előbbiekben kifej-

* Lásd «A részvénytársaságok mérlegének realitása kereskedelmi jogunk szempontjából» c. cikkemet a *Jogtudományi Közlöny* 1925. évi március hó 1-jei és «Valorizáció és valutarendezés» c. cikkemet az *Az Adó* 1925. évi június számában.

tettek állanak, a megtorló jellege miatt pedig ellentétben áll a szerzői jogi törvény fentidézett 27. §-ával.

3. A körrendelet bünvádi eljárás megindítása végett szükséges további intézkedések megtételére is utasítja az ellenőrző hatósági közeget ily állandó engedély megszerzésének elmulasztása esetében. Bünvádi eljárás azonban a szerzői jogi törvény értelmében bitorlás miatt nem indítható. Tehát a körrendelet a hatóságokat oly közigazgatási cselekmények, intézkedések megtételére utasítja, amelyek a hatóságok szempontjából teljesen céltalan munkatöbbletet jelentenek. Nem ismerünk oly jogszabályt, mely még folyamatban nem lévő magánjogi pereknél módot adna az illetékes bíróságnak, hogy egyes személyek figyelmét felhívja magánjogi igényeik érvényesítésének lehetőségére és kérdést intézzzen hozzájuk, vajjon óhajtanak-e felperesek és a jelen esetben egyuttal «sértettek» lenni.

4. Ellentétben áll az ellenőrző hatósági közegeknek nyomozati cselekményre való utasítása a 130,000/1899. B. M. számú s a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére a Bp. életbe léptetése alkalmából kibocsátott utasítás tételes intézkedéseivel is. Ez utasítás 25. §-a szerint magánindítványra vagy magánvdára üldözhető bűncselekmények miatt rendőri nyomozás csak akkor teljesíthető, illetve rendelhető el, ha az arra jogosított a vádat, illetve indítványt kellő időben előterjesztette, a szerzői jog bitorlásánál még ha a bünvádi perrendtartás érvényesülne is eljárási szabályként, akkor sem lehetne tehát a sértett előzetes hozzájárulása nélkül, miként a körrendelet teszi, nyomoztatni. Sőt az utasítás 30. §-a szerint, ha a nyomozás során kiderülne, hogy magánindítványi bűncselekmény forog fenn, erről az indítványtevésére jogosított értesítendő s a nyomozás addig nem folytatható, amíg ez nem tesz indítványt.

5. A körrendelet a szerzői jog nagy anyagából csak egy kis csoportra, zeneművek nyilvános előadására vonatkozik. Erre a kis csoportra alkalmazott jogelv azonban könnyen irányadóvá válhatik a többi csoportok egyikére, vagy másikára is. Ebből a látószögből szemlélve a körrendeletet, nem kétséges, hogy ha a közigazgatás ma a zeneművek szerzőit akarja ily módon védeni, holnap e védelmét kiterjesztheti az írói mű szerzőjére is. Ez viszont a sajtószabadságnak preventív intézkedésekkel való korlátozását jelentené. Vizsgálat tárgyává tehetné például a közigazgatás sajtótermékek előállításánál, terjesztésénél, vajjon szerzői, vagy kiadói jog szempontjából a nyomdász, kiadó, fordító, kereskedő stb. nem követ-e el vétséget, jogbitorlást.

6. Fentiekől eltekintve a körrendeletnek alaphibája, hogy nem a szerzőket, illetve a szerzői jogot kívánja védeni, hanem csak azokat a szerzőket, akik az említett Szövetkezethez tagjai és azon szerzői jogokat, amelyeket e Szövetkezethez ruháztak. Ez alaphibának különös következményei vannak. A rendőrhatalóság a körrendelet alapján nem fogja engedélyezni azt az előadást, amelynek műsorán kizárólag oly szerzők művei szerepelnek, kik e Szövetkezethez nem tagjai, illetve e művekre vonatkozó szerzői jogot erre át nem ruházták. Meg fogja tagadni azért az engedélyt, mert a Szövetkezettől e műsorra vonatkozólag az előadási jogot megszerezni lehetetlenség. A körrendelet a Szövetkezeten kívül álló szerzők védelmére kevesebb gondot fordít, így azt a látszatot kelti, mintha ezek jelentőségét csekélyebbnek tartaná. A Szövetkezethez való belépés, illetve a jogoknak erre való átruházása végett így bizonyos befolyásolás mutatkozik, ami azonban a körrendeletnek nem lehet feladata.

Hiába mondja ki a körrendelet, hogy e Szövetkezet hazai és külföldi szerzők hivatalosan elismert képviselője. Ez igaz lehet nagy általánosságban, igaz lehet most. In concreto a Szövetkezethez a szerzővel szemben való jogállását a bíróság minden esetben külön fogja elbírálni, nem befolyásolhatja őt az a körülmény, hogy a körrendelet a Szövetkezet javára előlegezi a hazai és külföldi szerzők szerzői jogát.

7. Szerkezeti szempontból is sok kívánnivalót hagy a rendelet; egyes fogalmak megjelöléseül pedig oly kifejezéseket használ, amelyek már más fogalmak kifejezésére szolgálnak. Szerkezetiileg kifogásolható, hogy indokolásszerű bevezetésében a szerzői jogbitorlás elhárítását tartja csak indokolandónak, befejezésül pedig a bitorlást elkövető elleni büntető eljárás megindítását célzó intézkedésekről, vagyis megtorlásról is beszél. A Szövetkezet szempontjából is kifogás alá esik a rendelet, mert beleavatkozik magánjogaiba: előírja, hogy a hatóságok meggyőződjenek, vajjon

tőle az előadási jogot megfelelő díjazás ellenében megváltani nem mulasztották-e el, mintha ezzel a körrendelet a Szövetkezethez az ingyenes jogátruházástól kívánná eltiltani, — a körrendelet megszabja, hogy a Szövetkezet kétféle engedélyt adhat ki, egyszerit és évrészlőt, mintha nem állana jogában ezenkívül másfélét is kiadni; méltányos általányösszeg mellett való megegyezést a körrendelet csak a hangjegy nélkül játszó zenekarok esetében képzelt el, mintha a hangjegyből játszó méltányosságra nem számíthatnának.

Az utóbbi méltányos megállapodás a körrendelet szövege szerint a hangjegy nélkül játszó zenekarok esetében az őket alkalmazók közül csak helyiség-tulajdonossal köthető, más alkalmazókról, akik egyuttal nem tulajdonosai is a helyiségnek, a körrendelet nem szól. A körrendelet engedményesekről beszél, amikor engedményeseket akar megjelölni. Ezek a szerkezeti és nomenclaturai hibák az imént említett törvényességi kifogás mellett természetesen tizedrangúak.

8. Kulturális hatása is figyelemreméltó lehet a rendeletnek. Aggodalmunknak kell e tekintetben kifejezést adnunk, mert úgy látjuk, hogy a zenei előadások közigazgatási úton való szabályozása, megnehezítése a zenei kultúra szabad fejlődését gátolhatja.

A zenei előadások tárgyául oly zeneműveket fognak választani az előadók, amelyek már szerzőjogi védelem alatt nem állanak. A régi, már köztulajdonná vált zeneművek fognak uralkodni zenei kultúránkon, az agyonvédett szerzői jog az új szerzők műveit háttérbe fogja szorítani, hírnevük terjedését, műveik közismertté válását fogja hátráltatni, műveik hangjegyei iránti kereslet is csökkenni fog s így a körrendeletnek egyaránt örvendhet a szerző és a kiadó is!

Ennyivel kívántuk indokolni ama véleményünket, hogy a körrendelet helytelen, jogrendünkkel ellentétes, hibás.

De lege ferenda megemlíthetnénk, hogy a szerzői jog védelme szempontjából és épen tételes szerzői jogunk intézkedéseinek megfelelően elegendő volna csak azt elrendelni, hogy az illetékes rendőri hatóság a bejelentett műsort a szerző tudomására hozza. A nehézség e rendelkezésnél is az volna, hogy ezt az utólagos közlést valamennyi érdekelt szerzőhöz eljuttatni körülbelül lehetetlen volna, a védelem tehát csak a szerzők egy bizonyos csoportjára szorítkozhatnék, például a körrendeletben szereplő Szövetkezetre. Egy ilyen irányú rendelkezés előtt azonban mérlegelendő volna, vajjon melyik a nagyobb közérdek, egy ilyen Szövetkezethez, csoportnak érdekében a közhatóságot rendszeresen igénybe vétetni, vagy az ilyen csoportban tömörült érdekelt szerzői jogát is csak úgy kezelni, mint a többiét, vagyis az említett közigazgatási ellenőrző tevékenység mellőzésével.

Nézetünk szerint az ily ellenőrző tevékenység mellőzendő, mert egy érdekcsoportnak ily különös előnyben való részesítése teljesen indokolatlan.

Dr. Hlatky Endre.

Siketnémák cselekvőképessége.

A korlátozott jogi cselekvőképességet hazai jogunkban bizonyos átlagos testi és lelki kondíció hiánya vonja maga után a nagykorúaknál, illetve a csökkent jogi értékű testi és lelki kondíciók is csak akkor, ha a törvény szerint erre hivatott szervek ezt az állapotot közhatóságilag konstatálták, ami egyuttal gyám, illetve gondnokrendelés formájában történik (1877: XX. tc. 28—33. §-ai). Korlátozott cselekvőképesség esetén a cselekvőképességnek mindig az az oldala érdekel bennünket, mely a lekötelezést, a visszterhek vállalását és a joglemondást jelenti, (Almásai a joglemondás érvényességéhez kívánt cselekvőképességnek mondja ezt: A dologi forgalom, 54. l.) s nem az ennek megfelelő *jogszerzési* képesség, miután jogunk az ügyleti akarat patológikus hibáit és a testi épség bizonyos hiányait a jogok szerzése tekintetében akadályoknak nem tekinti. Így a visszteher nélküli szerzést illetően a Gyámi Törv. 33. §-a.

A *siketnémáság* azon testi fogyatékoságok közé tartozik (a római jogtól kezdődően az összes európai jogrendszerben), melyek a jogügyleti cselekvőképesség korlátozását vonják vagy vonhatják maguk után. A siketnémák jogviszonyai tekintetében a Gyámi Törv. idézett §-ai, az 1876: XVI. tc. 2., 3. és 18. §-ai, az 1886: VII. tc. 21. §. és a házassági törv. állítanak fel korlátokat. Az 1877: XX. tc. 28. §-a szerint a siketnémáknak két osztályát kell a cselekvőképesség szempontjából megkülönböztetni: a gond-

nokság alá helyezett és a nem helyezett siketnémákét. Ugyanígy az 1894: XXXI. tc. 14., 15. §-ai.

Eltekintve a végrendeletek alkotásánál a siketnémára szabott korlátozásoktól, a siketnémaság *önmagában* nem egyértelmű a lekötöztetési, joglemondási képesség korlátozottságával. Általában a siketnémát élők közötti ügyleteiben érintetlen cselekvőképességűnek kell tekinteni, aki tehát saját cselekménye által érvényesen mondhat le jogokról s kinek ügyletei szigorító formáságokhoz kötve nincsenek. A siketnéma cselekvőképességének korlátozottsága nem eredendő és önként adódó, hanem csak bizonyos hatósági deklarálás folytán előállhat, ha t. i. a siketnémát az 1877. évi XX. tc. 28. §-nak a) vagy b) pontja alapján, a törvényszerű eljárás lefolytatása után gondnokság alá helyezik vagy azért, mert magát jelekkel megértetni nem tudja, vagy mert vagyona kezelésére képtelen, még ha jelekkel meg is érteti magát.

A gondnokság alá helyezett siketnéma jogviszonyait illetően természetesen a gondnoksági ügyek sablonja az irányadó. De a fenti két kategórián kívül eső, vagy e kategóriákba tartozó és gondnokság alá nem helyezett siketnéma cselekvőképessége tekintetében az általános szabályok nyernek alkalmazást.

(Érdekes itt megemlíteni a haladottabb jog: a Polg. tvkönyv terv.-nek álláspontját a siketnémával szemben, mely az általános gondnoksági szabályoktól eltérően a siketnémával szemben az ú. n. kisebb fajta gondnokságot hozza javaslatba, ezt is fakultatíve, tehát a gondnoksági megkötöttséget vele szemben lazítja. Ennek lényege abban áll, hogy a gondnokság csak az érdekelt kérelmére esetleg ad hoc rendelhető el, az érdekelt siketnéma kérelmére bármikor megszüntethető és a gondnok személyét is ő hozhatja javaslatba: Főelődalmány, XCVIII. sz. elvi kérdés. Ez a gondnokság nem letartóztatási intézet, csak egy asylym, melyet a siketnéma bármikor elhagyhat.)

Az ügyleti, joglemondási cselekvőképesség tekintetében legfontosabb az 1886: VII. tc. 21. §-nak az a korlátozása, hogy okirattal a siketnéma ellen csak az esetben lehet bizonyítani, ha a kérdéses okirat közjegyzői.

Általánosságban ez a jogszabály a siketnéma jogcselekvési képességét — hogy saját személyében terhes kötelezettséget vállaljon — nem érinti. Kétségtelen ugyanis, hogy az említett törvényhely a közjegyzői alakszerűséget nem állítja fel *érvényességi kellékül* a siketnéma jogügyleteire. Ez nemcsak e §. szövegezéséből tűnik ki, melynek értelmezése szerint a kritikus jogügylet más perrendszerű bizonyítékokkal is igazolható — (ugyanígy *Jancsó*: Házassági vagyonyjog, 107. §. a hozomány átadásának bizonyítását illetőleg, ugyanezen törvényhely kapcsán) — és csupán az *okirattal* való bizonyítás van közjegyzői okiratra korlátozva, hanem a következő: 22. §. egybevetéséből is, mely azokat az eseteket sorolja fel, melyekben a közokiratbafoglalás érvényességi kellék. Ez a felsorolás taxatív és siketnémákról nem intézkedik.

A közjegyzői novella szerint is tehát siketnémák joglemondást tartalmazó ügyletei nincsenek a közokiratbafoglalás érvényességi kellékéhez kötve. Ügyleteik az alakszerűség, vagy alaktalanság tekintetében ugyanazon szabályoknak vannak alávetve általában, mint a teljes cselekvőképességűeké. Ha azonban az ellenérdekű fél az elkötelezést a siketnémával szemben okirattal kíváná igazolni, ez az okirat csak közjegyzői lehet. A §. azonban nem zárja ki, hogy a siketnéma által vállalt kötelezettség más bizonyító eszközzel (tanu, beismerés, szemle stb.) igazoltassék s az elkötelezésnek vele szemben érvény szereztessek.

A törvényhozót e §. megalkotásánál nyilván az okiratoknak az egyéb bizonyító eszközök feletti kiváltságos jelentősége: azoknak bizonyos esetekben a bírói szabad mérlegelés alóli elvonása és a csökkent testi diszpozíciójuknak közérdekű védelme vezette. Mindenesetre a siketnémák jogilag releváns, írásbafoglalt akaratkijelentései közhatósági ellenőrzés alá kerültek s az okiratok bizonyító ereje ezen közhatósági ellenőrzés fennforgásától és tanúsításától tételtől függővé. De csakis az okirat bizonyító ereje s nem egyben az ügylet hatályossága is.

A kérdés egészen más jelentőséget nyer, ha a siketnémák olyan ügyletei kerülnek szóba, mely ügyletekkel a siketnéma ingatlanra vonatkozó tulajdonjogáról mond le és a 4420/1918. M. E. sz. rendelet intézkedései válnak aktuálisakká. Vagy általában olyan ügyleteknél, hol az írásbeliség ügyleti-érvényességi kellék (üggyévi díjlevél stb.).

Az 1886: VII. tc. megalkotásakor ingatlanok tulajdonának át-

ruházását célzó ügyleteknél az írásbafoglalás még nem volt érvényességi kellék. A 4420/1918. M. E. rendelet ezt az új jogszabályt iktatja be hazai jogunkba. A helyzet ezzel lényegesen megváltozik. Meg kell tehát vizsgálni, hogy az újonnan megkonstruált okirati kényszer következtében az e jogszabály alá tartozó ügyletek érvényesítése a siketnémával szemben nem függ-e a közjegyzői okiratbafoglalásból, ami már majdnem egy azzal, hogy az ügylet hatályossága maga feltételezi a közjegyzői okiratbafoglalást?

A kérdésnél röviden ki kell térni az okiratok szerepére, a jogügyletekhez való viszonyára és főként leglényegesebb tulajdonságukra: a bizonyító erőre, hiszen kiállításuk is főként ez utóbbi miatt történik.

A közismert definíciókat nem érintve, az okiratok: 1. vagy olyanok, melyek egyszerűen csak regisztrálnak bizonyos ügyleti folyamatot, ám e regisztrálás nélkül sem az ügylet, sem annak érvényesítése csorbát nem szenved; 2. az okiratok másik fajtájánál az okirat nemcsak egyszerű árnyéka, fotografiája a jogügyletnek, hanem integráns alkotó része, tényálladási eleme. E nélkül maga a jogügylet hatályosan nem jöhet létre: a kötelező írásbeli alakszerűség esetei. 3. Az okiratok külön fajtája végre az értékpapír, melynél az okirat nemcsak a jogügyletnek tényálladási eleme, hanem maga a jogügylet.

Az okiratok első fajtájánál az abban foglalt, jogilag releváns nyilatkozatok bizonyítása akármilyen más bizonyító eszközökkel történhetik. A Pp. 330. §-a ugyan az okirati bizonyításnak előjogot ad, ez azonban itt nem a kizárólagos bizonyítási mód.

Az okiratok második és harmadik csoportjánál azonban vizsgálni kell, hogy a kötelező okiratbafoglalás, illetve az ügylet konstituáló írásbeliség a bizonyítás menetét mennyiben befolyásolja, illetve azt mennyiben szűkíti? *Magyar* szerint (Perjog 573. l.) és *Jancsó-Meszély* (Pertartás Kézikönyve II/204.) szerint egyedül az értékpapír az az okirat, melynél az írásbeli forma nemcsak ügylet konstituáló kellék, hanem *kizárólagos* bizonyítási eszköz is.

A bizonyítás szempontjából azonban ugyanezt a jelentőséget és ugyanezt a jellegzetességet meg kell állapítani a második csoportbeli okiratok számára is. Kétségtelen, hogy okirati kényszer esetében csak maga az okirat lehet az egyetlen és kizárólagos bizonyíték. Okirati kényszer esetén — ha az ügylet érvényessége tekintetében vita támad — a kötelelem csak magával az okirattal bizonyítható s ezt más bizonyítási eszköz nem helyettesítheti. Nem elég pl. tanukkal igazolni, hogy a felek bizonyos okiratot megfelelő formák között állítottak ki. A bíróság ugyanis az okirat egész szövegének szorgos méltatásával állapítja meg, hogy pl. az alapul fekvő jogügylet szempontjából az okirat a lényeges ügyleti rendelkezéseket tartalmazza-e s így okiratnak tekinthető-e?

Bíróságaink gyakorlatában — az okirati kényszer esetén — a bizonyítást illetően ezt a jogszabályt találjuk. A kir. Kúria P. VI. 2356/1922. sz. határozatával (Perjogi Dtár VIII/1.) az ügyvédi díjlevél kérdésében kimondja, hogy az ügyvédi díjakról lemondás is csak okirattal, de nem tanukkal és a fél eskü alatti kihallgatásával bizonyítható. A határozat itt a bizonyítás kérdését és nem az ügyleti érvényesség kérdését érinti. Az ellenkező határozatok, melyek pusztán a jogkereső közönség érdekeinek védelmét célozzák hasonló természetű ügyekben, nem érintik az itt hangoztatott bizonyítási elvet.

Eltekintve a 4420/1918. M. E. sz. rendeletről, a siketnémának ingatlan tulajdonára vonatkozó elkötelezéseit illetően a Telekkönyvi Rendtartás szempontjából sem más a helyzet, mint amint fentebb előadtunk. A telekkönyvi eljárás nem más, mint bizonyos, ingatlanokra vonatkozó jogváltozásoknak nem kontradiktórium és eminenter okirattal való bizonyítása és érvényesítése. Miután a telekkönyvi eljárás természete szerint az okirat itt a jogváltozásoknak kizárólagos, perenkívüli bizonyítási eszköze, az 1886. évi VII. tc.-nek az okirati bizonyítás tekintetében felállított fontos tétele alkalmazást kell, hogy nyerjen. Az okiratból ugyan természetesen nem tűnik ki, hogy a perenkívüli eljárásban résztvevő fél siketnéma-e vagy sem, a Telekkönyvi Rendtartás 83. §-a pedig csupán az okiratoknak alak- vagy tartalom szerinti jogérvényességéről beszél, ami lényegileg más, mint a bizonyítási alakszerűség, de a telekkönyvi eljárás természetéből és a fentiekből más nem következhetik.

Az 1886: VII. tc. 21. §-nak és a 4420/1918. M. E. sz. rendelet intézkedései alapján más konklúzióra jutni nem lehet, minthogy

siketnémáknak saját személyükben, ingatlanra vonatkozó tulajdoni elkötelezései velük szemben csak közjegyzői okirattal érvényesíthetők s minthogy az érvényesíthetőség a kötelelemnek lényeges tulajdonsága, mondhatjuk, hogy csak azzal létesíthetők.

Dr. Binét Menyhért.

Szemlé.

— **A Kúria elnökének távozásáról** kettős okból legőszintébb sajnálattal veszünk tudomást. Tóry Gusztávnak évtizedek hosszú során át az igazságügyi szolgálatban kipróbált egyénisége, a háború előtti korból átmentett egyensúlyozott gondolkodása, európai színvonalú jogi műveltsége, törhetetlen munkaereje és minden közfunkcionáriusnak példás kötelességtudása oly biztosítékot jelentett a legfelső bíróságnak elnöki székében, amelyet a mainál nyugodtabb időkben sem szívesen nélkülöznének. Tóry Gusztáv párját ritkító adminisztratív képessége és előkelő tapintata úgyszólván zökkenés nélkül segítette át a legfelső bíróságot az ellenforradalom hullámverésén. Talán még nyomósabb a másik ok, amely aggodalommal tölt el a Kúria elnöki székének vakanciája miatt. Nyiltan bevalljuk, hogy az ország jelenlegi kormányát nem tartjuk oly elfogulatlanoknak, hogy az igazság legfőbb órének kiválasztásánál a politikai nézőponttól ment tudna maradni. Azok a nevek, amelyek forgalomba kerültek — ebben az esetben igazán *nomina odiosa* — jogos aggodalmunknak inkább fokozására, mint eloszlatására alkalmasak.

— **Bíróküldés büntetőügyekben.** (Levél a szerkesztőhöz.) A *Jogtudományi Közlöny* legutóbbi számában a «Bíróküldés büntetőügyekben» feliratú cikkben szó van arról is, hogy a cikkben tárgyalt esetben (Schadl-Rupertügy) az is szerepelt bíróküldési okul, hogy «vádoltoknak két ízben konfliktusa volt a büntető-törvényszék elnökével (Langer Jenő) is». Nem szeretném, ha a cikket bárki is félreértené, mintha valami személyes természetű afférről lett volna szó. Ezért engedje meg igen tisztelt Szerkesztő Úr, hogy a kérdést megvilágítsam. Az említett konfliktus az volt, hogy a parlamentben szóvá tettem egyik bűnügynek elvételét az eredetileg illetékes tanácstól. Mert egyébként azt, hogy a büntető-törvényszék kiváló elnökével személyes afférja is támadhasson valakinek, kizárja az, hogy őt az a dualizmus, hogy mikor bíró, egyuttal érzéseknél alávett ember is, sohasem zavarja meg bírói hivatásának pártatlan, törvényszerű és emelkedett szellemű gyakorlásában.

Dr. Rupert Rezső.

— **A telekkönyvi kivonatok hitelesítése** terén új rend lépett életbe július hó 1-én a budapesti központi kir. járásbíró-ság telekkönyvi hivatalában. Elég, ha elmondjuk mi az új rend, mindenki látni fogja, hogy megint szaporodott eggyel a halvaszületett reformok száma. Utóbbi időben folyton szaporodott a telekkönyvi kivonatok megrendelői száma. A legegyszerűbb megoldás ilyenkor az volna, hogy szaporítják — esetleg átmenetileg — a leírók és összeolvasók számát. Nálunk megbüntetik a megrendelőket és pedig nem is egyszer, hanem többször. Először, akinek sürgősen kell a kivonat, annak a járásbíró-ság elnökségénél soronkízüli elintézését kell kérnie. Ez az első büntetés, mert idővesztéssel jár. Másodszor oldalankint tízezer korona soronkízüliségi díjat kell lefizetnie. (Nem értjük, minek kell soronkízüliséget kérni, ha úgyszólván fizetni kell érte. Tudtukkal a soronkízüliséget mindenki megkapja. Ez tehát csak cifrázza a copfot.) De mert három a magyar, ennél fogva harmadszor a soronkízüli telekkönyvi kivonatok csak két hét múlva adják ki. Miért? Mert majdnem mindenkinek sürgősen kell a telekkönyvi kivonat, tehát a megrendelőik nagyobbik része soronkízüli elintézését kér. Ott vagyunk tehát, ahol a mádi zsidó, azzal a különbséggel, hogy oldalankint tízezer koronával többbe kerül. A telekkönyvi hivatal tele van zúgolódó megrendelőikkel, akik sehogy se értik, miért prédikálják, hogy meg kell könnyíteni a hitelt, az építkezést stb., mikor ezen akciók legprimitívabb előfeltételénél ily akadályokat gördít az érdekeltek útjába a hatóság. Ma gyorsabban lehet Pestről New-Yorkba eljutni és onnét visszaérkezni, mint egy pár soros hiteles telekkönyvi másolat boldog birtokára szert tenni. Akinek különösen sürgősen kell a kivonat, az csak úgy kaphatja meg, ha az elnöki hivatalból egy «meg

ma» kézjegyet tud szerezni. Íme mily nagy dolog egy hiteles telekkönyvi kivonat megszerzése. És a B. listások tömege sétál munka és jövedelem nélkül!

— **Iam proximum ardet . . .** Az elmúlt hetek valamelyik napján látogató jelentkezett számos ügyvédi irodában. Egy szegényesen öltözött idős úr nyitott bocsánatkérően ajtót és gyűjtő-ívet szorongatott kezében. Ez a jelenség eléggé mindennapos, de maga a gyűjtőív elütött a szokásszerű kéregető ívek sablonos tartalmától! Egy ügyvédnek — kevés évvel ezelőtt elhunyt, sokak által ismert és tisztelt, igen jónevű, ügynevezett előkelő ügyvédnek — özvegye fordult a férje volt kartársaihoz, hogy adjanak segítséget, mert egyik gyermeke fekszik otthon holtan és nincs pénze a temetési költségekre.

Megdöbbenő! És amíg az ember keze öntudatlanul a pénztárcája után nyult, az öntudat első ébredésekor az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet jut az eszébe. Úgy rémlik mindannyiunk előtt, hogy valami ilyesmi is létezik. E tiszteletreméltó Egyesületről azonban a hivatalos lapnak 157. számában olvassuk épp, hogy annyira híjján áll az anyagi eszközöknek, hogy az Igazságügyminiszter az aggkori ellátásnak fizetési kötelezettségét is kénytelen volt felfüggeszteni.

Egymás mellé állítva ezt a két jelenséget, nem szökken-e mindenkinék arcába a pirosság, hogy ezek felmerülhettek? Nem kell-e rémülettel gondolnunk arra, hogy ilyesmi mindennap elő fog fordulhatni? Ma előfordult másnál, holnap talán . . . !

Ezt az állapotot tovább túrni nem lehet! Egyes jószívű emberek irgalmasságára és a koldulás szégyenére nem szabad kárhóztatni kirokkant ügyvédeket, magukra maradt ügyvédi özvegyeket és árvákat! Ha kari önértet egyáltalán létezik, ezeken az állapotokon sürgősen segíteni kell! De nem beszédek várak: itt cselekedni és pedig intézményesen kell cselekedni, sürgősen, egyetlen napi késedelem nélkül!

Felhívom az egész ügyvédtársadalmat, az összes ügyvédi kamarák vezetőségét és az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetnek vezetőségét, hogy haladéktalanul indítsák meg a mozgalmat és ne engedjék szünetelni azt egy pillanatra sem mindaddig, amíg mind az a kérdés, ami a most felbukkant jelenségeknek háttérében van, a magyar ügyvédség lelkinyugalma, önértete és tisztessége érdekében kielégítő megoldást nem fog találni!

Hogy az állam nehéz pénzügyi helyzetben van, hogy az egész ország gazdasági helyzete nagyon szomorú és hogy az ügyvédség helyzete általában végtelenül sivár, mind ez tény és mind ezt én is jól tudom. De mégsem méltóztassanak mindezzel előhozakodni. A seb annyira égető, hogy azt leplezetlenül kell megmutatni a társadalom és kormánykörök előtt. És az orvoslás érdekében, mely elsősorban a mi érdekünk, elsősorban magunknak kell tette és áldozatra való készségünket dokumentálnunk!

Mit kelljen csinálni és miben álljanak az intézményes cselekvések, ezt az arra illetékesek lesznek hivatva megállapítani. De addig is a magunk tennivalója körül egy eszmével a következőkben vagyok bátor szolgálni:

A csőd eljárásban, a csődönkívüli kényszeregyességi eljárásban túlnyomó részben az ügyvédség részére van fenntartva a csődtömeggondnoki és vagyonfelügyelői tisztség. Azonkívül itt vannak számára a különböző zárlati és ügygondnokságok. Ügyvédek, kiket e tisztségek érnek, megérdemelten bár, de rendszerint tőlük nem függő okból, mondjuk gyakran bírói kegyként, sokszor igen tekintélyes és a rendes ügyforgalmukon kívül eső jövedelmekhez jutnak és jutottak.

Ez a soronkízüli jövedelem fölülte alkalmas lehetne arra, hogy abból a Nyugdíjintézmény részeltessék.

Tartsa minden csődtömeggondnok, vagyonfelügyelő vagy ügygondnoknak kinevezett ügyvéd elsőrendű és erkölcsi kötelességének, hogy az így keletkezett soronkízüli jövedelmének egy részét a Nyugdíjintézmény részére átengedje!

A kari becsület kényszerítő ereje alá helyezném, hogy ez megtörténjék a már folyamatban levő hasonló ügyekben, esetleg a már befejezett ügyekben visszamenőleg is.

Közöttünk, ügyvédek között, pedig induljon meg egy nemes vetélkedés, nyilvánuljon meg minél hatalmasabban a kari érdek iránt való áldozatkészség és meg vagyok győződve, hogy ezzel igen lényegesen fogjuk előmozdítani bajunknak orvoslását, ami az ügyvédségnek önmaga iránt való elodázhatatlanul sürgős becsületbeli kötelessége!

Dr. Virányi Lajos.

— **Az albérlő címtáblája.** A budapesti kir. ítélőtábla, mint felülvizsgáló bíróság kimondotta, hogy az albérlő a lakás egyik ajtaja mellett és a kapubejáróban vagy a lépcsőházban a bérbeadó megkérdezése nélkül kitéheti címtábláját. Az ítélet indoklása következő: A lakbérleti szabályrendelet IV. fejezetének kivételével a többi fejezetei, így a III. fejezetben foglalt 19. §. is bérlet elnevezés alatt az albérlőt is értik, ami leginkább nyilvánvaló a bérfizetés idejét szabályozó 8. §. és a felmondási időt szabályozó 28. §. rendelkezéseiből s csak az albérletre vonatkozó kivételes rendelkezéseket tartalmazó IV. fejezet tesz külön említést az albérlőről. Ebben a fejezetben foglalt 24. §-nak az a rendelkezése azonban, hogy albérlő a bérbeadó irányában jogokat nem szerez, nincsen ellentétben a 19. §. harmadik bekezdésének avval a panaszolt értelmezésével, hogy a lakás bérletje alatt, aki a lakása egyik ajtaja mellett és a kapubejáróban vagy a lépcsőházban a bérbeadó megkérdezése nélkül címtáblát alkalmazhat, az albérlő is értendő, mert amennyiben az albérbeadás meg van engedve, az albérlő a bérlet által a bérelt lakással kapcsolatban reá átruházott összes jogokat a bérbeadó háztulajdonos külön beleegyezése nélkül gyakorolhatja s a 24. §. fent idézett rendelkezéséből csak az következik, hogy albérlő a közte és a bérlet közt létrejött szerződésből eredő olyan jogot, amely a bérlet meg nem illeti, nem gyakorolhatja s a bérleti viszonyból kifolyólag a bérbeadóval szemben közvetlenül jogokat nem érvényesíthet. (13. P. 11,554/1924.)

— **Szabad-e a bírónak a tárgyalás alatt aludnia?** A német birodalmi törvényszéket ez a kérdés gyakran foglalkoztatta, a védőknek a büntetőperrend 338. §-ára alapított azon semmisségi panaszra folytán, hogy a bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva. A panasz mindenkor elutasított avval a megokolással, hogy az alvás nem vonható a fenti törvényszakasz fogalma alá. Legutóbb 1924 február 28-án foglalkozott a birodalmi törvényszék ezzel a kérdéssel, amikor a védő azt panaszolta, hogy az elnök a védés alatt aludt. A megokolás azt mondja, hogy a törvény abból indul ugyan ki, hogy az összes tanácsstagoknak testileg és szellemileg kell jelen lenniük a tárgyaláson, azonban a kifejtendő figyelem mérvét az egyes bíró kötelességérzetének kell átengedni, úgy hogy erre panaszt alapítani és bizonyítani elrendelni nem lehet. A jogirodalomban ez a felfogás heves támadásoknak tárgya.

Közjegyzőhelyettes, ki jelenleg szabadságon lévő közjegyző irodáját vezeti, helyet keres Budapesten, vidéken 1925 augusztus hó 20-tól. Cím kiadóban. 17721

Fontos ujdonság!

A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet magyarázata

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200/1925. P. M. sz. rendelete a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek, aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a rendelet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Dr. FISCHER ARTUR

hites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2-4. sz.

Telefon 163-60 17661

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

SZOBOTHA DEZSŐ

hites tót tolmács
irodája

17661a

V., Koháry-utca 2-4. sz.

Telefon 163-60

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pótlások»-kal is el van látva. — Ára kötve 210,000 K.

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Közönlönyben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, melyekben a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	-----	XVII. kötet
Hiteljogi	-----	XVII. «
Perjogi	-----	IX. «
Büntetőjogi	-----	XVII. «
Közgazgatási és pénzügyi	-----	XVI. «

Minden kötet ára 35,000 K.

Úgy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Aktuális kérdések. — *Dr. Irk Albert* pécsi egyetemi tanár: Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége. — *Dr. Vámbéry Rusztem*: Az orvosi titok és a magzatelhajtás. — *Dr. Lőw Antal* budapesti ügyvéd: A kincstár elleni jogtalan gazdagodási igények valorizációja. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 7. iv. — Perjogi Döntvénytár. X. k. 4. iv.

Aktuális kérdések.

Az idő pénz

mindenkinek, aki nem munkanélküli jövedelemből él. Így tehát a bírának, kezelőtiszviselőknak és ügyvédeknek is. Míg azonban az utóbbiak inkább locatio conductio operis útján értékesítik idejüket, az előbbieknak az állammal kötött jogviszonya inkább a locatio conductio operarumhoz hasonlít. Vagy talán szabatosabban: a közhivatalnok havibér ellenében, az ügyvéd akkordba dolgozik. Amiből következik, hogy az ügyvéd ideje értékesebb a bírónál.

Tudjuk, hogy egyik hasonlat sem egészen talál, mert hisz a bíró és általában a közhivatalnok nem csupán az állam bérmunkása, hanem az állami szuverénitásnak is képviselője, akít e minőségében tisztelet illet. De e tisztelet nem mehet annyira, hogy viszont ő ne tisztelje a nála hivatalosan eljáró ügyvédnek az időhöz fűződő vagyoni érdekét. A neki járó tisztelet sem felejtetheti el a bíróval és a bírósági hivatalokkal, hogy nem a jogkereső közönség van azért, hogy neki hivatala legyen, hanem őt azért ruházta fel az állam közhatalosi jogokkal, hogy a jogkereső közönségnek érdekeit szolgálja. Ha tehát nem is kívánjuk ridegen olyképp beállítani a bíróság és a jogkereső közönség érdekében eljáró ügyvéd viszonyát, hogy az előbbi van az utóbbi kedvéért és nem megfordítva, mégis következik e viszonyból, hogy a bíróság ügyvitelében az ügyvéd érdekeit ép úgy köteles tiszteletben tartani, mint az ügyvéd a bírói méltóságot.

Újabbban, a lezajlott eseményektől megtépzott hatósági tekintélynek helyreállítására irányuló törekvésben ez az elméleti kiindulópont kissé feledésbe ment. Most pedig az igazságügyminiszter legújabb rendelete az ügyvédek idő-pénze ellen irányuló hatósági deliktumból valóságos rendszert csinált. Néhai Baumgarten Izidor-ral szólva nemcsak fordítva kantározza fel a lovat, de még lovagol is rajta.

Az igazságügyminiszter úr rendeletében megállapítja, hogy a bíróságok ügyforgalma *tetemesen megnövekedett*. A logika örök szabályai szerint ebből az igazságügyi kormányzatnak azt a konsekvenciát kellene levonnia, hogy ez okból az igazságszolgáltatás terén a létszám nem csökkenthető. Ámde a miniszter úr ugyanazon rendeletben bejelenti, hogy a bíróságok kezelőszemélyzetét *jelentékenyen* apasztotta. Íme ez a magyarázata annak, mért akad meg a forgalom a bíróságoknál.

A rendelet a meglévő bajokat még tetézi. Nevezetesen lényegesen megrövidíti az értesítési időket. Pedig soha se volt szükség annyi értesítésre, sürgetésre, mint most. Tehát előbb létszámcsökkentéssel kaoszt teremtettek és azután az értesítési idő megszorításával és az értesítő-lapok drágításával megnehezítik, hogy a jogkereső közönség érdeklődjék, hol alszik az ügye, miért nem halad előre. Még nagyobb baj, hogy az értesítési idő nem egységes. Valóságos igazságügyi Bædeckerre volna szükség, hogy az ügyvédek eligazodjanak, hol kapnak értesítést 9—10-ig, hol 10—11-ig, hol van

zárva a hivatal hétfőn, hol pénteken. Az egyesbíróságok erre vonatkozó hirdetményei eddig publikálva nem lettek. Hogyan tudhatja a jogkereső közönség például, hogy a pestvidéki törvényszék telekkönyvi hivatala kedden zárva van? Még kevésbé lehet fogalma, hogy mielőtt délelőttjét rászánja egy budai útra, kitől tudhatná meg a nagy titkot, zárva-nyitva van-e az iroda. Mert telefon van ugyan minden bíróságnál, de «telefon útján értesítést adni nem lehet» (háromszor ismétli az új rendelet).

Hihetetlen, mennyi energiát pazarolnak a bíróságok és általában a hatóságok arra, hogy az értesítési időt minduntalan változtatják.

Mikor már azt hisszük, hogy elértük az impraktikus rendszer csúcspontját, akkor a zöld asztalnál még egy új csomóval meghosszabbítják a copfot.

Ily új csomó, hogy a budapesti telekkönyvben az iktató már kilenckor nyílik, de a telekkönyvek csak tízkor tekinthetők meg. Tehát, ha ősrégi bölcs szokás szerint pont kilenckor a felek jelentkeznek egy átírási kérvénnyel, a vevőnek nem szabad megnézni, rendben van-e a telekkönyv?

Az 5000 K-ás értesítők formájában a közönség büntetést fizet, mert ügyének állása iránt érdeklődik.

Ha a hivatalok túlterheltsége volt a korszakalkotó reform oka, felmerül a kérdés: e túlterheltség miért akadályozza a fizető-közönség kiszolgálását s miért csupán az ingyenessét? Hiszen kétségtelen, hogy az ügyvédek, sőt a nagyközönséget is ez az értesítés-, forgalmi adó bizonyára nem fogja visszatartani, hogy a segédhivatalok szolgálatait igénybe vegye, mert l'art pour l'art, pusztá gyönyörűségből amúgy se szokott senki az iktató-és kiadóhivatalok rideg ajtain kopogtatni. Talán őszintébb volna, ha a kormány bevallaná, hogy az időkorlátozásnak az ügyvédek idejét sértő módja kifejezetten az állami jövedelmek gyarapítását célozza.

Pedig valójában mégsem a sanda mérszáros esetével állunk szemben. Mert az ok, amelyből a rendelet a helytelen következtetést levonta, épen nem költött. Bírósági segédhivatalaink valóban túlterheltek, mert a létszámcsökkentés a hivatali hierarchiának tudvalevőleg nem koronáját, hanem a földalatt szerényen megvonuló gyökérszárait nyeste. Metaforamentesen szólva: nem miniszterekből, államtitkárokból és miniszteri tanácsosokból telik ki az a 15,000 hivatalnok, akít a szanalási törvény értelmében el kell bocsátani, hanem elsősorban segédhivatali tisztviselőkből. Egyes bíróságoknak ügyforgalma — így pl. a központi járásbíróságé — sokkal nagyobb mint volt, a kezelők száma pedig megfogyott. Ebben a dilemmában nincs más választás, mint a kezelő-tisztviselők számának szaporítása vagy a javadalmazás megfelelő emelésével a munkaidő meghosszabbítása. Csak épen a harmadik lehetőség, amelyet az igazságügyminiszteri rendelet választott, nem lehetséges. Mindenki tudja, a kormány ép úgy, mint mi, hogy az ügyvédi kar túlnyomó része válságos helyzetbe került.

Ezt a válságot az igazságügyi kormányzat nem fokozhatja azzal, hogy belemarkol az ügyvédek idő-pénzébe és újabb anyagi terheket ró rájuk.

Folytathatnók, de kár a nyomdafestékért. Az igazságügyi kormány nem kíváncsi a jogi szaksajtó véleményére. Nem árulja el előre, mik a tervei és nem törődik a kritikával.

Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége.

I. A régi nemzetközi asszociáció és az új nemzetközi organizáció.

A párizsi békeszerződésekkel életrehozott Nemzetek Szövetsége a nemzetközi jog területén új problémákat vetett fel. Ezeknek sorában elméleti (nemzetközi jogtani) és gyakorlati (politikai) súlyával talán legelől áll azon kérdés, hogyan alakul az államok szuverénitása ezen új államközi organizáció mellett?

Ha figyelemmel vagyunk az államoknak a világháború előtti közösségére, azt látjuk, hogy az a nemzetközi jogközösség, amelyben az államok egymás között éltek, az államoknak önkéntes, szabad társulásán nyugodott s így ezért ezen államközi viszony a világháború előtt nélkülözött minden szervezetséget. Abban minden állam a maga szuverénitásának elvileg intakt megővésével egymás mellett helyezkedett el, elhárítva magától minden, egy nemzetközi hatalom alá rendelő szervezetet. Röviden az államok kapcsolata: internacionális asszociáció és nem organizáció volt.

A Nemzetek Szövetségével egy bizonyos államközi organizáció létesült. Ezen organizáció, amint látni fogjuk, az organizációk természetéből eredően, számtalan, az államok akaratától független kötelezettséget ró az organizáció tagjaira, sőt azon államokra is, melyek ezen nemzetközi organizációnak ma még nem tagjai. De egyes intézkedéseivel az állami szuverénitást nemcsak korlátozza, hanem az állami élet meghatározott területein fel is függeszti.

Hogy a Nemzetek Szövetségének az állami szuverénitást korlátozó természetéről tisztább képet nyerhessünk, röviden legelőbb is azzal a kérdéssel kell foglalkozunk, hogy voltaképpen milyen államközi szervezet is a Nemzetek Szövetsége, vagyis milyen annak politikai karaktere?

A világháború előtt az államok közötti laza kapcsolatot a a közös érdekek felismerésén alapuló és azok megvédését szolgáló szerződéseken kívül, amely szerződések garanciáját végsősorban a nemzetközi etika képezte, a jogi szankciót nélkülöző nemzetközi normák tartották fenn. És az államok közötti időközi fegyverszünet, a «nemzetközi béke» eme laza kapcsolatban addig fenn is állott, míg a vezető nagyhatalmak érdekei egymással szembe nem kerültek.

Az államok közötti szervezetlenségből ismételtelen előálló véres háborúk a nemzetközi jogközösség felbomlásához, a «famille des nations» feloszlásához vezettek mindannyiszor, mikor e szervezetlen közület nagyhatalmi tagjai akaratából összetevődő nemzetközi hatalom megszűnt létezni.

A messze multa visszanyúló népszövetségi mozgalmak az államok eme szervezetlen viszonyának megszervezését tűzték ki célul, mikor egy államközi organizáció propagálásával a tartós béke biztosítását írják zászlójukra.¹

Ha a népszövetségi mozgalmak történeti multját tanulmányozzuk, a népszövetségi alkotmányok felépítésének két koncepciójával találkozunk.

Az egyik a világ-állam konstrukciója. Vagyis e szerint a népszövetség supra-nacionális jellegű. Abban megszűnnek a tag-államok külön állami szuverénitásai. A tag-államokból szerveződő civitas maxima, a rész-államok külön szuverénitásából előálló szuper-suverénitását: a nemzetközi törvényhozói, bírói és végrehajtói szervekkel gyakorolja. A másik koncepció szerint pedig a szövetségben résztvevő államok szuverénitása érintetlen marad. Nem ismer el semmi olyan bensőbb államközi organizációt, mely a tag-államok szuverénitásának feladását vagy korlátozását áldozatul kívánna, nem olyan nemzetközi szerveket, melyek a szuverén államhatalom funkcióit megkötnék.

Kérdés, melyik irányt követi a Nemzetek Szövetségének alkotmánya?

Eddigélén ezen elméletileg is fontos kérdés inkább csak politikai vonatkozásaiban okozott erős nézeteltéréseket és parlamenti összecsapásokat. Így különösen a svájci szövetségtanácsban és

¹ Annak a kérdésnek érintése, hogy a párizsi békeszerződésekben foglalt Nemzetek Szövetsége, mennyiben igazán a népek szövetsége, hogy abban a sok száz éves népszövetségi idea milyen megjelenést öltött, nem tartozik jelenleg feladatunkhoz. L. erre nézve szerző: A Nemzetek Szövetsége című munkáját. Külügyi Könyvtár III. k. 1921.

az amerikai szenátusban. Svájcban a pártok közötti nézeteltérést még fokozta az, hogy amint tudjuk, a népszövetséghez csatlakozását referendum döntötte el.

Így Isler képviselő szerint: «Tisztában kell vele lennünk, hogy a népszövetséghez egy alkotmánycikkkel való csatlakozással, megszűnünk szuverén állam lenni, mert ez az új nemzetközi jog minden további nélkül alkotmányjog is.»

Mások arra hivatkoztak, hogy a Nemzetek Szövetségével egy olyan államalakulási folyamat megy végbe, milyen az őskantonok és a többi kantonok társulásából a mai svájci köztársaságot létrehozta. Vagy legjobb esetben a szuverénitás megosztása ment végbe, amint az egyes kantonok és a Szövetség között megszlik a szuverénitás. Usteri szerint a Nemzetek Szövetségében való belépésnél: «nem államszerződésről van szó, nem Svájc és egy más állam közötti egyezményről, hanem akaratmegegyezéséről, egyfelől Svájc, másfelől a Nemzetek Szövetsége között, amely Nemzetek Szövetsége Svájc belépésével egy személyt alkot, amennyiben annak egyik része. Más szavakkal Svájcnak a Nemzetek Szövetségében való belépésével egy államközi közületben tagsága létesült és ez nem szerződési viszony, hanem tagsági viszony alakulása». Viszont mások és főleg a kormány tagadóba vették, mintha az állami szuverénitás feladásáról vagy megosztásáról vagy egyáltalán korlátozásáról lenne szó. Így Bolli szerint: «A Nemzetek Szövetsége egész szerződési anyagának vizsgálatával azon eredményre jutottam, hogy a dolgot bárhogyan is nézzük, végső sorban még is államszerződési anyagról van szó, de nem feloldódásról egy új államalakulatban. Ennek az államszerződésnek vegyes karaktere van.» Motta pedig oda nyilatkozik, hogy a Nemzetek Szövetségében minden állam teljesen megőrzi a maga szuverénitását. «Tous les Etats qui font partie de la Société des nations gardent absolument leur souveraineté. Ce principe a été proclamé plusieurs fois a Genève, au sein de conseil, ainsi qu'au sein d'l Assemblée. Chacun sait que la Société des nations n'est une formation tout a fait nouvelle. Il est cependant indispensable que chaque État conserve absolument sa souveraineté. La Société des nations ne constitue pas un superétat.»²

Az amerikai szenátus többsége a Nemzetek Szövetségében egy «super-powers» megteremtését látja, az állami szuverénitás átruházását a benne inkorporált «world-governing»-re. Erre különben már a béketárgyalásokat megelőzően több ízben figyelmezteti Wilson az Egyesült-Államok külügyi államtitkára, Lansing s óva inti, hogy a Nemzetek Szövetségében foglalt kötelezettségek közül nem egy olyan természetű, melyek hovatartozása felett csak a kongresszus dönthet, minthogy az állam szuverén jogkörét érinti. Így különösen a népszövetségi tervezet szankciói közül a fegyveres kényszereszköz alkalmazását tartja az Egyesült-Államok szuverénitásába ütközőnek. «Nem tartom okosnak — írja a Wilsonhoz intézett egyik levelében — hogy a mi szuverén jogunk tőlünk független eseményekért más hatalmak által más földrészekben valamilyen korlátozódjék, ez sem a mi szuverénitásunkkal, sem pedig a mi érdekeinkkel össze nem egyeztethető és szilárd meggyőződés szerint a közvélemény és a szenátus egy ezen alapon felépített szerződést el fog utasítani.» Amit Lansing előre látott, be is következett és azóta bármint igyekeztek az entente vezető államférfiai az amerikai álláspontot leszerelni, nem sikerült.

Ismételtelen történetek kísérletek, bizonyítgatások, hogy a Nemzetek Szövetsége Amerika szuverénitását nem sérti.

Így Bourgois szerint érthetetlen Amerika távolmaradása, hisz a Nemzetek Szövetsége nem más, mint az összes szabad nemzetek szabad társulása, «a hazafiúi és nemzeti ideának és az emberi szolidaritás eszméjének a leghatalmasabb biztosítéka». A Nemzetek Szövetsége nem államfeletti állam. A nemzeti kormányservek helyébe nem létesít egy felsőbb kormányhatalmat, mely a maga akaratát rá akarná oktrojálni amazokéra. A Nemzetek Szövetségének akaratát a különböző szuverén hatalmak közös akaratáé.³

Ugyancsak Amerika megnyerése érdekében ír Robert Cecil «The Alleged Superstate» cím alatt. «Kétségtelenül igaz — írja — hogy minden szerződés bizonyos fokig korlátozza azoknak a cselekvési szabadságát, kik azt megkötik. Tény az is, hogy ez az igazi tárgya minden szerződésnek. Ha a szerződéstköttők ugyanolyan szabadságot élveznének tetszésük szerint még azokban a kérdé-

² Idézetek La Société des Nations. 1921. No. 1—2-ből.

³ La Société des Nations. 1921. No. 4—5. 245. l.

sekben is, melyekkel a szerződés foglalkozik, nyilvánvaló, hogy a szerződésnek semmi értelme nem lenne. Ebben az értelemben korlátolja a Nemzetek Szövetsége a tagok szabadságát. De a megfontolás alatt álló bíráltság ennél sokkal messzebbre megy. Azt tartalmazza, hogy a szövetség belenyúl a függetlenség lényeges feltételeibe és tagjait saját akaratuk ellenére idegen bonyodalmakba és hamis helyzetekbe fogja belerántani. A valóság az, hogy a szövetség nemcsak nem államfeletti lény, hanem még nem is szövetség. A Covenant csak azt a közvetlen kötelezettséget rója a tagjaira, ami valóban korlátolja szabadságukat, hogy ne indítsanak háborút azonnal vagy titokban.⁴

Ezekkel a csábítgatásokkal szemben azonban ott áll az amerikai Egyesült-Államok elhunyt elnökének, Hardingnak álláspontja: «In the existing League of Nations world — governing with its super — powers, this Republic will have no part», amelyet utóda is magáévá tett.

Ezek, a különben érdekes, de politikai célkitűzésű nyilatkozatok és parlamenti diszkussziók a Nemzetek Szövetsége igaz jogi jellegének a tisztázását nem vitték dűlőre. Sajnos, annak megállapítását a hivatalos szaktudomány is mindezekig elhanyagolta.

Kelsen az amerikai szenátus többségének a Nemzetek Szövetségéről alkotott felfogását jog-logikailag támasztja alá. Szerinte az ideális államközi organizáció a fejlődés szempontjából nem is lehet más, mint államfeletti lény. «A szuverénitás képzetének — írja — természetesen radikálisan el kell fojtódnia. A kulturális öntudat ezen forradalmasítása mindenekfelett szükséges. Nem valami pusztán jogászai konstrukció kedvéért, bár az elméleti jogszerinti helyes belátás a jogfejlődés némely akadályának elhárítására is alkalmas. Mert a saját állami szuverénitásról alkotott képzet eddigelé — joggal vagy nem jogosan — mindannak az útjában állott, ami a nemzetközi jogrend kialakulásával egy munkamegosztó organizációra, ami bizonyos organumok beállításával a továbbképzésre a nemzetközi jog alkalmazására és keresztülvitelére, amely a nemzetközi jogközösségnek a maga primitív állapotából egy civitas maxima továbbfejlődésére irányult.»⁵

Schücking — Wehberg a Nemzetek Szövetségében államszövetséget látnak. Álláspontjukat Jellineknek az államszövetségről szóló azon felfogására vezetik vissza, mely szerint: «az államszövetség független államoknak a szövetséges területek védelmére létesült tartós kapcsolata, a szövetséges államok között létrejött állandó organizáció a szövetségi célok megvalósítására. Épen ezért szerintük a Nemzetek Szövetségével egy új nemzetközi jogalany jelenik meg, melyet mindazon jogok és kötelezettségek megilletnek, melyekkel eddig csak államok bírtak.»⁶

Magyary a Nemzetek Szövetségében egy teljesen új államközi kapcsolatot megjelenését tekintti: «A Népszövetség lényeges ismertető jeleit — írja — a következő két tételben foglalhatjuk össze. A Népszövetség egy felette belső világorganizáció. És ez mint uralmi organizáció alakult ki, amely hozzá imperialisztikusba csúcsosodik ki.» Majd: «A Népszövetség a maga uralmi kialakulása következtében egy államfeletti világorganizáció, amely a világ államai felé és nem mellé van rendelve. De azért még korántsem államfeletti lény. A Népszövetség leginkább, mint teljesen új fajtájú kapcsolata fogható fel, melynek hasonlóját a multban nem találhatjuk.»⁷

A Nemzetek Szövetségének jellegére vonatkozó álláspontunkat részünkről a következőkben összegezzük.

Amint már más helyen kimutattuk, a Nemzetek Szövetsége nem a népek szövetsége, hanem bizonyos államok kooperációjának biztosítására irányuló szervezet, meghatározott államok szövetsége.⁸

Kérdéses tehát, hogy a Nemzetek Szövetségében valóban államszövetség vagy valamely más ismert állam-kapcsolat nyert-e létet?

Államszövetség alatt, az uralkodó politikai doktrínát tartva szem előtt, tudvalevően az államok olyan kapcsolatát értjük, mely-

ben minden állam megőrzi a maga állami szuverénitását. A rész-államhatalmak nem olvadnak egybe egy állami főhatalomba. A szövetség tehát nem állam, kifelé nem az államszövetség jogalany, hanem annak tagjai s mindenik szuverén hatalommal járhat el, hatalmuk gyakorlásában kizáróan a szövetség közös célja korlátolja. Épen ezért az államszövetségnek nincs törvényhozói, bírói és végrehajtói hatalma. Mivel az államszövetségnek nincsen imperiuma tagjai felett, ezért nincsen is szervezett ereje akaratának kikényszerítésére. Az ellenkező szövetséges taggal szemben a többi tagok csak a nemzetközi jog biztosította eszközöket vehetik igénybe. A szövetségi határozatok végrehajtásának nincs semmi biztos garanciája. «A szövetségi végrehajtás — írja Jellinek — mint minden nemzetközi jogi kényszereszköz, állandóan a szövetséges tagok kölcsönös erőviszonyától függ. Így a német szövetségben a szövetségi végrehajtás a nagy államokkal szemben üres szó volt és a szövetségi határozatok végrehajtása valóságban saját akaratuktól függött.»⁹

A másik koncepció, amely tekintetbe jöhet, a nemzetközi állam, a civitas maxima, (a super state, a Staatenstaat) típusa. Ezen államkapcsolatban a kapcsolat megszűnik, amennyiben a különböző államok külön állami léte egy új személyi létben feloldódik. Az egyes államok szuverénitásából egy új szuper-szuverénitás áll elő. A különböző államhatalmaktól tevődik össze a szervezett nemzetközi hatalom. A civitas maxima akarat a legfőbb akarat, melynek végrehajtására megvan az ereje a szervezett végrehajtói hatalomban.

Mely kategóriába osztható tehát a Nemzetek Szövetsége?

Az államszövetség, amint láttuk, lényegében nem más, mint a háború előtti államközi szervezeten közösség. A politikai írók az államszövetségben lévő államok közti kapcsolat jelzésére rendszerint a «nemzetközi viszony» kifejezést is használják.

Ezzel szemben a Nemzetek Szövetsége már olyan szerveket ismer, melyek a nemzetközi végrehajtás, ügyintézés célját szolgálják, melyek továbbá, ha ma még — a hatáskörök teljes el nem különítése és ezen funkciók teljes szervei ki nem építése folytán — a nemzetközi akaratelhatározás rendszeres kiképzésére nem is alkalmasak, de annak előmozdítására hivatottak (Tanács, Közggyűlés). Továbbá a nemzetközi kötelezettségek kikényszerítésének végrehajtásáról is gondoskodik és végül a nemzetközi vitás ügyek elbírálására állandó nemzetközi bíróságot tartalmaz.

Tehát olyan szervek, részben pedig olyan szervei lehetőségek, melyek az abban résztvevő államokat szorosabb, egymástól függőbb kapcsolatba hozzák, mint az államszövetség formája.

De épen olyan kevésbé lehet azt állítani, hogy a Nemzetek Szövetségében immár egy nemzetközi állam nyerne megtestesülést.

Annyi kétségtelenül igaz, hogy ezen új nemzetközi organizációban, amint látni fogjuk, minden állam szuverénitása lényeges korlátozásnak van alávetve, illetve bizonyos irányban az állami szuverén jogkör fel is van függesztve, de mindez még korántsem olyan természetű, hogy az állami külön szuverénitások teljes abszorpciójával egy új szuper-szuverénitás állott volna elő.

Az állami részhatalmakból elsősorban is nem tevődött össze egy olyan nemzetközi hatalom, mely a maga akaratának kiképzésére megfelelő szervvel (nemzetközi vagy világparlament) rendelkezne.

Ismételjük, hogy ezek olyan tények, melyeknek kellő figyelembe nem vételével elhamarkodott lenne a Nemzetek Szövetségében államfeletti államot tekinteni. De másfelől ép annyira indokolatlan az a felfogás, mely a Nemzetek Szövetségét államszövetségnek értékeli.

A Nemzetek Szövetsége mai tökéletlen kialakulásában tehát sem államszövetség, sem nemzetközi állam, hanem átmenet a kettő között. De szervezete közelebb áll az utóbbihoz, mint az elsőéhez.

(Folyt. köv.)

Dr. Irk Albert.

Az orvosi titok és a magzatelhajtás.

Nem csupán a természettudományokban járatlan beteg követei orvosától, hogy határozott diagnózissal honorálja bizalmát, hanem a fegyelmzett jogász is, miként arról már boldog emlékü Schächter Miksa panaszkodott, kétségbeejti az orvosszakértőt exact

⁹ Jellinek: Allgemeine Staatslehre. 1905. 745. 1.

⁴ The Times, July 4. 1921.

⁵ Kelsen: Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts. 1920. 320. 1.

⁶ Schücking — Wehberg: Die Satzung des Völkerbundes. 1921.

⁷ Magyary: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. 1922.

⁸ Irk: A Nemzetek Szövetsége. 1921.

kérdéseivel. Szinte jogos revánsnak látszik tehát, ha viszont az orvosok az őket érdeklő jogi kérdésekben azt várják a törvénytől, hogy matematikai szabotossággal adja meg a kívánt felvilágosítást, amely feltevés egyébként jogosabb, mint az orvostudományal szemben támasztott igény, mert a jog szabálya normatív és absztrakción épül fel, viszont az orvostudomány kötve van a természettudomány csupán átmeneteket ismerő s az eset individualitása szerint módosuló normáihoz. Ha a jog mégsem tud megfelelni a hozzáfűzött orvosi várakozásnak, ennek oka a társadalom sajátos élettvényeiben, a jogszabály mögött rejtőzõ erkölcsi értéktételekben rejlik, amelyek épügy *horror categoriae*-ban szenvednek, mint tifusz vagy a tüdőgyulladás.

Ennek tulajdonítható, hogy az orvosok gyakran homályosnak látják a törvényt ott, ahol az csupán latitude-öt biztosít és ellentmondást találnak ott, ahol etikai érdekből kivételek enyhítik a szabály merevségét. Így merült fel újabban ismét az orvosi titoktartásra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések értelmezésének kérdése is. Nem először, mert már az orvosok és természettudósok 1892. évi vándorgyűlésének központi választmánya alaposan félreértette a Btk. 329. §-át, midõn azt kérte az igazságügyminiszertõl, hogy az orvost bizonyos esetekben a titoktartás alól *mentesítõ* rendelkezést hagyja ki (!) a Btk. módosításakor. Pedig a törvény idevágó rendelkezéseinek szerkezete jóval világosabb, mint pl. a német Btk. analog 300. §-ának szabálya. Magát az alapvetõ rendelkezést a Btk. 328. §-a elég érthetõen akként formulázza, hogy a titok tiltott fölfedezésének vétségét követi el az orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznõ, aki valamely család vagy személy jóhírnevét veszélyeztetõ és foglalkozásánál fogva megtudott vagy rábizott titkot *alapos ok nélkül* felfedez. Hogy mi az alapos ok, azt a törvény ugyan nem határozza meg, de a poenalizálás rációjából következik, hogy az ok csak akkor alapos, ha a titok felfedezésével megvédhetõ társadalmi érdek nagyobb annál az érdeknél, amely a titok megõvására fûzõdik. Ezt az alapvetõ rendelkezést kiegészíti a Btk. 329. §-a, midõn az «alapos ok»-nak nem definiált fogalmát néhány példával megvilágítja. Így nem tartozik a 328. §. rendelkezése alá (= alapos ok a titoknak egyébként tiltott felfedezésére): ha az orvos a titokról a hatóságot kötelességéhez képest értesíti.

Alaposabb ok nem is képzelhetõ, mint a törvényben megszabott kötelesség. Ilyen a felségsértés, az állami rendet felforgató mozgalom feljelentésének a Btk. 135. §-ában és az 1921: III. tc. 3. §-ában mindenkire, tehát az orvosra is, megszabott kötelessége, továbbá az a kötelesség, amelyet a Btk. 230. §-a ugyancsak mindenkire ró, hogy oly tény, amelytõl valamely ártatlanul letartóztatott vagy elítélt ember felmentése függ, a hatóság tudomására hozzon. Ilyen a közegészségügyi törvényben (1876: XIV. tc. 80. §.) az orvost terhelõ kötelesség, hogy a ragályos, illetve fertõzõ betegséget bejelentse, ilyen a népjóléti miniszternek az elvetélések kötelezõ bejelentésérõl szóló 1924. évi 3500. sz. rendelete is (Belügyi Közl. 29. évf. 9. sz.), amely szerint a bábák kötelesek az elvetélést a szülési jegyzõkönyvbe bejegyezni és az orvos köteles az elvetelés észlelését aláírásával bizonyítani. Látnivaló, hogy az orvosi titok ily kötelességszerû felfedezésének esetei nincsenek összefoglalóan kodifikálva, hanem csupán a törvények és rendeletek idevágó singularis rendelkezéseibõl állapíthatók meg. Önként értendõdik, hogy a Btk. 329. §-ában említett kötelesség *csak jogi kötelességet* jelent, az orvos tehát nem hivatkozhatik az e szakaszban biztosított mentességre azon a címen, hogy a titok felfedezésével erkölcsi kötelességet vélt teljesíteni. Végül ugyancsak kifejezett kivételt statuál a Btk. 328. §-ában védett titok felfedezésére a Btk. 329. §-a, midõn a titok elárulásának jogtalanságát kizárja, ha az orvos, akit a hatóság megkérdez, vagy akit tanuként hallgat ki a bíróság, a titkot vallomásában fedi fel. Minthogy azonban a Bp. 205. §-a szerint az orvos a tanulás kötelessége alól mentes, hacsak megbízója õt a titoktartás alól fel nem mentette, az orvostól függ, akar-e vallani vagy sem. De mert a Bp. 205. §-a csak jogot ad a vallomás megtagadására, anélkül, hogy eltiltaná, a Btk. 329. §-ának általános szabálya alapján a mentesség megilleti.

Úgy gondolom tehát, hogy a Btk. 328., 329. §-ainak viszonya a kifejtettek szerint elég világos: az utóbbi, midõn a 328. §-ban említett «alapos okot» illusztrálja, részint kötelezi, részint feljogosítja az orvost a titok felfedezésére. Minthogy azonban a Btk. 329. §-ában foglalt kivételek felsorolása nem taxatív, a mentesség a titok felfedezésére alól az orvost más «alapos okból» is megillet-

heti, mint aminõkrõl a 329. §. megemlékezik. Mint az «alapos ok» iskolapéldái szerepelnek a német irodalomban: a házi orvos, aki a menyasszony szüleit felvilágosítja a völegényjelölt reménytelen tbc-jérõl, aki az atyának elárulja fia nemi betegségét, aki óva inti az anyát, hogy gyermekeit a ragályos kórban szenvedõ nevelõnõvel együtt ne engedje aludni stb. (Kahl: Der Arzt im Strafrecht, Zeitschr. f. d. ges. Strafwiss. 29., 359.). Szembeszökõen mind oly esetek, amelyekben az orvosi titok elárulása a másnak életét vagy egészségét *a jövõben fenyegetõ veszélynek elhárítására* szolgál, úgy hogy a mentesség nem csupán a Btk. 328. §-ából, hanem a jogos védelem (Btk. 79. §.) analogiájából is következik. Ez logikusan megfelel az orvosi hivatásnak, amelynek súlypontja praevención fekszik, úgy hogy a titoktartás és titokelárulás kötelességkonfliktusainak megoldásában a specifikus orvosi etika nézőpontja a döntõ. Mert a bírõ csupán *ex post* ítéli meg, hogy az ok «alapos» volt-e vagy sem. Nem oszthatom *Angyal* Pál nézetét (A titok védelme 1909. 122.), aki azt hangoztatja, hogy a törvény «igen helyesen» a bírõra bízta az érdekösszeütközés döntését, aki a mindenkor «uralkodó társadalmi felfogás ütõerén tartja kezét». A tapasztalat, sajnos, azt bizonyítja, hogy a bírõ nem egyszer hajlandó saját egyéni felfogását a társadaloméval összetéveszteni. De ettõl eltekintve is, a törvény önmagának állít ki szegénységi bizonyítványt, ha minden irányítás nélkül a bírõra hártja át oly etikai összeütközések elintézését, amelyeknek megoldására képtelen. Cícero szava (De Off. III. 17.), hogy «aliter leges, aliter philosophi tollunt astutias; leges quatenus manu tenere possunt, philosophi quatenus ratione et intelligentia» ma is változatlanul érvényben áll. Épen az adott konfliktussal kapcsolatban mutat rá *Finger* (Vergl. Darst. d. deutsch u. ausl. Strafr. VIII. 369.), hogy heterogen felfogásokra bomló társadalmakban mily veszedelmet rejt magában az igazságszolgáltatás iránti bizalomra, ha érzésileg színezett erkölcsi kérdések eldöntését a törvény a bírõi cognitio körébe utalja.

Ez kiténik annak a kérdésnek a vizsgálatából is, amely az orvosi titok problémáját ezúttal felszínre vetette. Kérdés ugyanis, vajjon *de lege lata* jogosult-e az orvos az orvosi titoknak elárulásával az abortusnál észlelt magzatelhajtás alapos gyanúját feljelenteni, tehát a bûncselekmény gyanúja alapos ok-e titok felfedezésére; *de lege ferenda* pedig helyes volna az orvost a feljelentésre kifejezetten kötelezni?

Ha a törvény indokolása döntené el a törvény szavaiban kifejezett akaratot, az elsõ kérdésre igen-nel felelhetnénk. Helyesen jegyzi meg azonban *Angyal* (i. m. 126.), hogy a törvény indokolása e helyütt tulló a célon, mert azt a kijelentést teszi, hogy: «Idetartozik a magzatelhajtás, amit az orvos, habár a segélyét igénybevevõtõl tud is meg, vagy ennél észlel, köteles a hatóságnak feljelenteni. Ily esetben nem a titok felfedezése, hanem annak elhallgatása képez az orvosra nézve büntetendõ cselekményt» Minthogy azonban a tételes jog ily feljelentési kötelességet nem ismer, nyilván téves volna az a következtetés is, amelyet az indokolás téves állításából levonnának. Midõn a képviselõház s Btk. 328. §-ának javaslatát tárgyalta, *Zay* Adolf, aki mellesleg szólva mindig arra törekedett, hogy a magyar kódexet a német Btk.-höz közelebb hozza, azt indítványozta, hogy az «alapos ok»-ot «jogos indok»-kal helyettesítse a törvényhozó, mert az «alapos ok» kifejezése «nagyon tág, elasztikus, gyarló és a kódexbe nem való». A képviselõház többsége, mint jól fegyverezett szavazó-masina, minden vita és indokolás nélkül leszavazta *Zay* indítványát (Lõw: Anyaggyûjt. II. 593.) úgy hogy örök titok marad, miért használja törvényünk a német kódexnek egyébként ugyancsak sokat vitatott «unbefugt» kifejezése helyett, az «alapos ok»-ot. Így tehát a törvény keletkezési története sem nyújt felvilágosítást, vajjon alapos ok-e a titok felfedezésére, ha az orvos hivatásában egy már elkövetett bûncselekményt észlelt? Azok a kifejezések, amelyeket egyes külföldi törvények és javaslatok használnak («senza giusta causa» Olasz Btk. 164. §., «nécessaire pour sauvegarder un intérêt supérieur» Svájci jav. 287. §., «durch ein öffentliches Interesse oder ein berechtigtes Privatinteresse gerechtfertigt» Osztr. jav. 403. §. stb.) ép oly kevésbé döntik el, vajjon «jogos ok», «magasabb érdek», vagy «közérdek»-e, hogy az orvos a bûncselekmények állami üldözéséhez fûzõdõ általános és elvont érdekének áldozatul hozhatja-e azt a sajátos és különös érdeket, amely páciensének titkához fûzõdik. Véleményem szerint a tagadó választ két körülmény indokolja. Egyrészt az, hogy az ellentétes érdekek súlyának latálásában az orvos csak hivatási etikájából indulhat ki

Az orvos nem rendőr, tehát bűncselekmények denunciálása nem hivatási kötelessége. Igaz ugyan, hogy mint mindenkinek, úgy az orvosnak is joga van bűncselekményeket feljelenteni, de e jogát a titoktartási kötelesség megszegésével csak akkor gyakorolhatja, ha az adott eset *in concreto* szolgálat «alapos okot» a feljelentésre. Ellentmond másrészt a feljelentés jogosultságának a törvény rációja is. Vannak jogrendszerek, mint pl. a francia, a japán és a bolgár, amelyek az orvosi titok felfedezését feltétlenül tiltják, van jogrendszer, mint az angol, amely titok elárulását egyáltalán nem bünteti (legfeljebb mint magánjogi sérelem, kártérítésre szolgálhat okul), ellenben a magyar törvény, mint a legfőbb kontinentális jog, közvetítő álláspontra helyezkedik. Alapgondolata a szabályozásnak kettős: egyrészt a betegnek személyiségi joga, hogy titkát akkor is megőrizhesse, ha azt az orvossal, mint bizalmi letéteményesével közölte, másrészt a társadalomnak érdeke, amely a betegek gyógyításához fűződik. Ezt az érdeket támasztja alá a titoktartás biztosításával, amely *Liebman*-nal szólva (*Die Pflicht des Arztes* stb. 29.) «ist das Stimulans, mit welchem die Wissenschaft den Kranken, den sie zum Vertrauen nicht zwingen kann, für ihre Zwecke gewinnt». Homlokegyenest ellentétbe kerülne a törvény rációjával, ha épen oly esetben adnók meg az orvosnak a feljelentés jogát, amelyben a betegség, az abortus, *indiciuma* a bűncselekmény gyanújának. Ez a lehetőség valósággal elriasztaná a beteget, hogy orvoshoz forduljon, már pedig minden oly törvénytudomány, amely a törvény céljával, a ratio legis-szel ellentétes, a hermeneutika elemi szabályaiba ütközik.

Ezzel voltaképp megoldottnak látszik a második kérdés is, vajjon *de lege ferenda* helyes volna-e az orvost a magzatelhajtás feljelentésére jogosítani, vagy épenséggel kötelezni? Elvben az állami mindenhatóság ezt természetesen nem zárja ki, mert a törvény a római pápánál is hatalmasabb s így — miként azt a fiúsitás intézménye bizonyította — leányból fiút is csinálhat. Elképzelhető, hogy a törvény fontosabbnak nyilvánítsa a magzatelhajtás üldözéséhez fűződő állami érdekeket, mint azt, hogy elvetélt nő orvoshoz forduljon, szóval a jövőbeli élet védelmét fölébe helyezze a már meglévő élet védelmének. Valóban akadtak is német partikuláris törvények — így a braunschweigi Medizinalgesetz 1865-ben, vagy a lübecki Medicinalverordnung 1876-ban, — melyek az orvost kötelezték, hogy gyanúját a hatóság tudomására hozza, sőt hasonló rendelkezést foglal magában az Osztrák Btk. 359. §-a is, de a perverz törvényhozási gondolatoknak nincs határa, amit *Birnstiel* javaslata (1785.) bizonyít, aki a gyermekölések elhárítására azt kívánta, hogy «ein jeder, der eine Weibsperson vollkommen oder unvollkommen fleischlich erkennt» ezt az «előkészületi cselekményt» megtörténtétől számított három hónap alatt a bíróságnál bejelentse. Hogy a magzatelhajtás megelőzésére irányuló csodabogaroknak (v. ö. *Ed. Liszt: Die kriminelle Frucht- abtreibung* II. 533—546.) se szeri, se száma, az részben anachronisztikus *babonának*, részben annak a páratlan *hipokrizisnek* tulajdonítható, amellyel az államilag approbált etika a magzatelhajtás büntethetőségét kezeli. Annak a babonának, hogy az állam boldogulása és a polgárok jóléte a népességnek szaporodásától függ, annak a babonának, hogy a gazdasági tényezőktől függő népszaporaság állami kényszereszközökkel befolyásolható. Nemcsak a «meddő» Franciaország bizonyítja, hogy az államnak hatalmi helyzete és kultúr színvonala a lakosság számának stagnációja mellett is biztosítható, hanem a néhány millió lakóval bíró kis államok viszonylag alacsony születési arányszámaikkal (így Dánia, Norvégia, Svédország és Svájc) tanúsítják, hogy a kultúra és ezzel együtt a jólét magas foka épen nem függ a népszaporaságtól. Nem is az államnak, hanem a militarista gondolatnak érdeke, hogy bőséges ágyúttelékekhez, a kapitalizmusnak érdeke, hogy olcsó munkaerőhöz jusson és az imperialista, nagytőkés szövetségnek érdeke, hogy ezt az osztályérdeket kibérelt sajtójában és kibérelt tudományában állami érdekek tüntesse fel. Ellenben addig, amíg az állam a fizetéseket és a munkabéreket nem hozza arányba az alkalmazottak és a munkások gyermekeinek számával, addig hiába adja meg az osztályerkölcs postulatumainak a jogi kényszerszankciót. *Levasseur*, a legnagyobb francia statisztikus utalt rá, hogy egész hiábavaló a népszaporodás csökkenésének subtilis okait kutatni: les familles en France n'ont pas beaucoup d'enfant parcequ'elles ne veulent pas en avoir beaucoup. Ezt a római császárság népszaporító törvényeinek kudarcra óta elégszer ismétlődő tényét sem a nép «felvilág-

sításával», sem azzal nem lehet megváltoztatni, ha az orvosokat a magzatelhajtások feljelentésére kötelezzük.

Szinte érthetetlen, hogy akadnak át nem gondolt nacionalizmusukban elvakult orvosok, akik e kötelezettséget szívesen vállalják és nem veszik észre azt a képmutatást, amelyet a büntető-törvény a nemi problémával szemben általában és a magzatelhajtással szemben különösen tanúsít. Még *Szent Ágoston* is, aki a keresztény erkölcsnek eléggé hivatott képviselője volt, különböztetett az *embryo informatus* és az *embryo formatus* között, kriminális büntetéssel csupán az utóbbinak elhajtását tartotta büntetendőnek. Büntető kodexünk nemcsak a pápánál, hanem még a szenteknél is katolikusabb, midőn a fogantatás pillanatától kezdve 2—3—5 évi börtönnel sújtja a terhes nő beleegyezésével végrehajtott magzatelhajtást, aszerint, hogy házasságon kívül vagy házasságon belül esett teherbe vagy extraneus nyereségvágyból követte el a cselekményt. Különböztet a törvényes és törvénytelen fogantatás közt, tehát honorálja a cselekmény *egy* motivumát: a leányanya ú. n. szégyenérzetét, de figyelmen kívül hagyja, vajjon a magzatelhajtás azért történt-e, hogy az anya attól a nyomortól meneküljön, amellyel «a gyermekáldás» őt magát és a születendő gyermeket fenyegeti, vagy azért, hogy természetnek karcsúságát megővje. Hogy gyakorlatilag törvényünk drákói rendelkezése milyen értékű, azt eléggé bizonyítja a statisztikai tény, hogy a háború előtti Magyarország utolsó öt évében évente összesen 95—145 vádlottat ítéltek el magzatelhajtás címén, holott csak a bejelentett halvaszületések száma évente több mint 12,000-re rúgott! Ha ennek a tragikus operett-paragrafusnak valóban a fent megvilágított népszaporodási érdek a *raison d'être*-je, akkor ugyanazzal a logikával büntetni kellene a fogantatás megakadályozásának minden esetét, aminek lehetetlenségét talán még azok is belátják, akik a boldogult *Bryan*-nel netán szószerint veszik az Úrnak Ábrahámhoz intézett példázatát az égnek csilagairól és a tenger fövényéről. Ha viszont a fogantatás pillanatától kezdve az élőlény az, amely mint nasciturus védelemben részesül, akkor ugyanazzal a logikával büntetni kellene mindazoknak az élő lényeknek az elpusztítását is, amelyeknek hasonmását a magzat a biogenetikai törvény szerint fejlődésének egyes szakaiiban kifejezi. Megengedem, nem könnyű az időpontot meghatározni, amelytől kezdve a méhmagzat elpusztítása valóságos társadalmi érdeket sért vagy azoknak a körülményeknek a körülírása, amelyek indokolják, hogy az anya a terhesség megszakítására orvosi segítséget vehessen igénybe, de addig, amíg a magzatelhajtás a mainál kielégítőbb törvényes szabályozást nem nyer, szinte sértő a feltevés, hogy az orvos köteles legyen az üldözéshez segédkezet nyújtani.

Minden orvos elsősorban bizalmasa a segítségét kereső betegnek. Ennek a bizalomnak megrendítése magát az orvosi hivatást ásná alá. Noha a Btk. a lelkesre nem tartotta szükségesnek, hogy titoktartását büntető rendelkezéssel biztosítsa, a Bp. 204. §-a szerint a lelkes arra nézve, amit vele a gyónásban közöltek tanu gyanánt a vallomás semmisségének terhe mellett ki sem hallgatható. Azoktól az orvosoktól, akik hivatásuk alapeszméjét félreismerve, önként kínálkoznak fel a mindenkép kilátástalan büntetőjogi üldözés zsandárjaivá, bátor vagyok megkérdezni: vajjon mit szólnának a lelkesek ahhoz, ha őket akarná a törvény arra kötelezni, hogy a gyónásban megtudott magzatelhajtást feljentsék? Nem hiszem, hogy akadna orvos, ha esetleg nem monista is, aki a testi és a lelki üdvösség pásztorainak két rendje közt a különbséget meg tudná indokolni. *Dr. Vámbéry Rusztem.*

A kincstár elleni jogtalan gazdagodási igények valorizációja.

Tudomásom szerint még mindig széles köröket érdekel azon követelések sorsa, amelyek közmunkák és közszállítások végzésére 1918 október 30. és 1919 március 21. napja közti időben létrejött szerződésen alapulnak. Az ilyen szerződésekből származó és közhatóságok, elsősorban pedig a kincstár ellen fennálló követelések nagy száma vár még elintézésre és ezért érdekel bírhat az alábbi kis esetnek kapcsán annak a kérdésnek a vizsgálata hogy az ilyen természetű követeléseknél a vétkes késedelem okozta koronaromlást a kincstár a kialakult joggyakorlat értelmében ép úgy köteles-e megtéríteni, mint minden más adós, vagy pedig, hogy ezen most már általános érvényű jogszabálynak a kincstárral szemben van-e valamilyen akadálya.

Az eset, amelynek kapcsán ez a kérdés a budapesti kir. törvényszék előtt teljes élességgel felmerült, az volt, hogy felperest 1919 januárjában a hadügyminisztérium több teherautó javításával bízta meg. Felperes a munkát elvégezte és a kijavított teherautókat a hadügyminisztériumnak leszállította. 1919. aug. 27-én, tehát már a kommun után a hadügyminisztérium igazolta, hogy a minisztérium átvételi bizottsága az autókat átvette és a javításért járó követelést a végleges leszámolás fenntartásával elismeri. Ezután felperes éveken át sürgette elismert követelésének elintézését. Végre 1925 április 15-én a kereskedelmi minisztérium egy leirattal értesítette, hogy felperes által igényelt 92,807 K-ból a vonatkozó rendeletek értelmében 46,404 K-t elismerhetőnek talál, miután az állam gazdagodása ezen összeg erejéig bekövetkezett és az elismert összegnek postatakarékpenztár útján leendő megküldése iránt egyidejűleg intézkedett. Ezen átirattal egyidejűleg a kereskedelmi minisztérium az 1919 márciusi értékű 46,404 K fejében átutalt 1925. évi 46,404 papirkoronát. Ezt természetesen felperes nem fogadta el, hanem megindította a pert a kincstár ellen.

A kereset gondolatmenete az volt, hogy az 1370/1921. M. E. rendelet értelmében arra illetékes közigazgatási hatóság (minisztérium) a bírói út kizárásával határozott és az állam alaptalan gazdagodását és fizetési kötelezettségét az 1919-ben bejelentett követelés tekintetében 45,000 K részösszege erejéig megállapította. A most idézett miniszteri rendelet 7. §-a értelmében az illetékes közhatalóság köteles a hozzá áttett kérvények alapján a felülvizsgálatot 3 hónapon belül teljesíteni. Nem szorul tehát bizonyításra, hogy midőn az illetékes közhatalóság a rendelet által előírt három hónap helyett hat esztendő múlva intézi el véglegesen felperesnek jogosnak ítélt igényét, akkor a közhatalóságnak illető közegét olyan vétkes mulasztás terheli, melyből származó kárért az állam felelős. Ehhez járul, hogy az idézett rendelet 5. §-a kifejezetten előírja azt, hogy a közszállítás ellenértékére a teljesítések idejében érvényben volt árak és munkabérek irányadók. E rendelkezés nem érthető másképpen, minthogy a rendelet a közszállítónak a szállításkori ellenértékét, ezt azonban teljes mértékben megadni kívánja. Ennyiben tehát már ez a rendelkezés is a valorizáció gondolatát tartalmazza. Minthogy pedig a vétkes késedelem ideje alatt előállott pénzromlásból eredő kárt az állandó bírói gyakorlatban kialakult jogszabály értelmében a késedelemért felelős fél megtéríteni köteles, ezért felperes joggal követelheti, hogy a kincstár azon követelése tekintetében, melyet a minisztérium jogosnak elismert és amelynek tekintetében a kincstárnak felperes terhére történt alaptalan gazdagodását jogerősen megállapította, kártérítést kapjon a kincstártól a pénznek a késedelmes 6 év alatt beállott romlásáért.

A kincstár egyszerűen a rendelet 1. §-ának 2. bekezdésével védekezett, mely szerint «a közhatalóság a bírói út kizárásával határoz». A törvényszék hosszas töprengés után és láthatólag vérző szívvel elutasította felperest és kifejezést adott annak, hogy bár meggyőződése szerint az anyagi igazság felperes oldalán van és egyenesen kegyetlenség őt 1919. évi 46,000 K értékben árúja és munkája fejében 1925. évi 46,000 papirkorona elfogadására kényszeríteni, mégis az idézett rendelet, mely bírói utat kizár, az anyagi igazság érvényesülését akadályozza.

Valóban a döntés igazságtalan volta szembeötlő. Mert íme a rendelet statuál egy jogszabályt, mely szerint az állam semmiképpen sem kíván jogtalanul gazdagodni valamely polgárának kárára, hanem ellenkezőleg határozottan kijelenti, hogy a jogtalan gazdagodás határáig mindenkit teljes mértékben kielégíteni köteles. Felette fonák helyzet ez, mert hiszen míg egyfelől a minisztérium valósággal ünnepélyes leiratban közölte a féllel, hogy az 1919. évi teljesítmények alapján az állam a fél kárára 45,000 K erejéig jogtalanul gazdagodott, másfelől ezt a jogtalan gazdagodást a pénzromlási korszak hat éve folyamán leromlott azonos névértékű 1925-beli papirkoronával kívánja kiegyenlíteni, vagyis mégis csak jogtalanul kíván gazdagodni. Az egyik kezével úgy tesz, mintha nyujtana valamit, míg a másik kezével visszaveszi. S a bíróság ezen fonák helyzettel szemben a súlyos igazságtalanság átérzése ellenére is úgy találta, hogy a bajon nem tud segíteni. Pedig a rendelet nézetem szerint korántsem kárhóztathatja a bíróságot erre a passzivitásra. A rendelet 1. §-a ugyanis ekként intézkedik «A közszállítók és közmunkák végzésére irányuló szerződéseket az illetékes közhatalóságok felülvizsgálják abból a szempontból, vajjon

ezek a szerződések az államnak, a törvényhatóságnak, a községnek, az általuk fenntartott üzemeknek, intézményeknek érdekükben állottak-e és szükségesek voltak-e, háramlott-e azokból gazdagodás, vagy egyéb előny az államra, vagy arra a testületre, üzemre, intézetre, vagy intézményre, amelynek érdekében a szolgáltatást kikötötték.

A közhatalóság a bírói út kizárásával határoz és a felülvizsgálat eredményéhez képest a szerződést vagy egyéb jogi tény mint érvénytelen mellőzi vagy változatlanul fenntartja, hacsak a féllel másképp nem egyezik meg.

E rendelkezés pontosabban megvizsgálva korántsem jelenti a követelés teljes elvonását a bírói úttól. Mert az idézett szakasz kifejezetten csak *egy bizonyos szempontból* való felülvizsgálat tart fenn a közhatalóságoknak, t. i. abból a szempontból, vajjon *háramlott-e gazdagodás, vagy egyéb előny az államra*. Semmi szükség és semmi alap sincs arra, hogy egy ilyen természetű rendeletben foglalt jogszabály oly tágan értelmeztesék, amint azt nyilvánvalóan a törvényszék teszi. A rendelet szövegi és értelmi helyes magyarázata szerint a közhatalóság csupán a szerződés fennállása, vagy érvénytelensége és a jogtalan gazdagodás fennforgása, vagy fenn nem forgása kérdésében határoz bírói út kizárásával, ellenben minden egyéb kérdés és jogvita, ami az ezen határon túl van, kizáró rendelkezés hiányában, változatlanul a bírói útra tartozik. Hiszen megtörténhetik például, hogy a minisztérium megállapítja valamely szerződés érvényét, elismeri az állam teljesítési kötelezettségét és azután az ügyletet még sem teljesíti. Ilyen esetben a fél, a szerződést nem teljesítő állammal szemben, teljesen védtelen volna. A rendelet pl. azt az esetet is provideálja, hogy a közhatalóság esetleg nem tartja fenn változatlanul a szerződést, hanem a féllel «másképpen egyezik meg». Lehetetlenség, hogy ilyen egyesség teljesítését a fél a közhatalóságtól az általános jogszabályok értelmében ne követelhesse, hanem a szóbanforgó rendeletnek túlhajtottan szoros értelmezése folytán szerződéses joga tekintetében a bírói úttól végleg el legyen zárva. És tulajdonképpen a bevezetőleg ismertetett és ehhez hasonló esetekben ugyancsak az történt, hogy a közhatalóság hivatalosan elismert alaptalan gazdagodás megtérítési kötelezettségének teljesítését megtagadja, illetőleg nem kellően kívánja teljesíteni. Mert hiszen a korona = korona fikciónak alkalmazása 1919—1925-ig terjedő késedelemmel párosult koronaeltolódás esetén a tartozás teljesítésének nem tekintendő.

Az ilyen természetű esetek eldöntésébe még a Pp. 2. §. 3. pontja is belejárhat, mely szerint «állami tisztviselők hivatalos eljárásából eredő kár megtérítése iránt az állam ellen indított perek a törvényszék katáskörébe tartoznak». Az itt tárgyalt és ehhez hasonló elintézésre váró esetek valorizációs perek, vagyis olyan perek, amelyek valamely közhatalóság késedelmes elintézése folytán beállott pénzértékcsökkenés kármegtérítésére irányulnak. Ebből a szempontból nézve az eseteket, azok tulajdonképpen lényegükben valóban az eljáró állami tisztviselő, vagy tisztviselők késedelmes intézkedéséből előállott kárt tárgyaznák, mely kárt a fél az állam ellen kívánja érvényesíteni és amely kárért az állam a fennálló jogszabályok értelmében valóban felelős is. Így az idézett perrendtartási szakasz szerint az ilyen természetű perek a polgári perútra és a törvényszék elé tartoznak és az 1370/1921. M. E. rendelet itt tárgyalt intézkedése a perrendtartásnak szabályát hatályon kívül nem helyezi. Tehát a most idézett szakasz önmagában is kellő alapot nyújthat a nyilvánvaló igazságtalanságnak megszüntetésére s ilyen természetű kártérítési perek érdemi tárgyalására és az anyagi igazság érvényre juttatására.

Midőn bíróságaink még a res judicata elvén is túlteszik magukat, hogy adott esetben a hitelező a koronaromlás okozta kárnak méltányos kárpótlásához jusson, úgy még kevésbé szabadna eltérniük azt a hipokrizist, mely szerint a hitelező egy sok év előtt elszenvedett jogtalan gazdagodás fejében, értékben teljesen leromlott és a semmivel egyenlő összeget legyen köteles elfogadni.

Dr. Lőw Antal.

Szemle.

— Tizenkét ügyvéd keres — egy bírót. Gyakori dolog, hogy az ügyvédek, akik különbeni jogkövetkezmények terhe mellett vannak idézve, idegesen, de megadással várják a későn érkező bírót. De a szokásos időfecsérlést is messze meghaladja az az eset,

mely minap történt egyik budapesti bíróságnál. Egy tucat ügyvéd jelent meg perfelvételre. Mikor a zárt ajtó jóval kilenc után sem nyílt meg, a bíró titkárát kereste fel az ügyvédek küldöttsége. Eredménytelenül, mert a titkár sem volt található. A küldöttség erre bírókeresésre indult és kiderült a következő. A tárgyalást kitzúzó bíró már szabadságon volt, de helyettesítéséről gondoskodás nem történt. Végre a bírókereső ügyvédek intervenciójára az elnökség delegált egy bírót és a perfelvételek nagy késéssel megkezdődhettek. Nem jelöljük meg a bíróságot, mert nem annak kitzúzó vezetőségében van a hiba, hanem a rendszerben, mely leépit, ahol nem volna szabad és pazarol, ahol leépitésnek volna helye.

— **Özvegyi jog utóöröklés esetén.** Hazai jogunk szerint az özvegyi jog abban áll, hogy az özvegy özvegyisége idejére elhunyt férje vagyonában bennmaradhat és azt haszonélvezheti.

Kérdés most az, hogy megilleti-e az özvegyet az özvegyi jog azon vagyonra, amelyre nézve utóörökös van rendelve, amelyben tehát az örökhatyó csupán előörökös volt.

A konkrét eset a következő: A. végrendeletet hagyott hátra, amelyben egész vagyonát unokaöccsére, B.-re hagyta azzal, hogy B. elhalálása esetén a vagyon felerésze másik unokaöccsére C.-re fog átszállani. A. hagyatéka letárgyaltatott, a végrendelet értelmében B.-nek átadatott és a hagyatéka felerészére az utóöröklési jog C. javára feljegyeztetett. Néhány év múlva B. szintén elhalt, tehát C. javára az utóöröklés megnyílt. B. hagyatéka az 1894. évi XVI. tc. 79. §. 3. pont 4. bekezdése szerint örökösödési eljárás során letárgyaltatván, az előörökös B. özvegye kérte, hogy az özvegyi jog az utóörökösöt illető hányadra (felerészre) is állapítsák meg az ő javára és ezen jog telekkönyvileg biztosítsák. C. ezen kérelem elutasítását kérte, mert szerinte ő az utóörökösödés megnyíltával az örökséget feltétlenül megszerezte, tehát az neki minden korlátozás nélkül átadandó.

Nézetem szerint jelen esetben nem alkalmazható az 1894. évi XVI. tc. 81. §-a, amely szerint, ha csupán az özvegyi jog vitás, ez a körülmény a hagyatéka átadását nem akadályozza, az átadás azonban az özvegynek özvegyi jogát nem érinti s az örökösök csak a törvény rendes útján követelhetik az özvegyi jog megszorítását.

Jelen esetben ugyanis lényegileg a fele vagyon nem B., hanem tulajdonképpen A. hagyatékát képezi, mert a Kúria 11,759/1893. sz. ítélete szerint az utóörökös — az utóörökösöt rendelő örökhatyó (A.) végrendelete alapján, a saját és nem az előörökös jogán örökösödik és ezen utóörökléssel terhelt vagyon nem képezi az előörökös (B.) hagyatékát, hanem az az ő elhalálásával közvetlenül az utóöröklést rendelő örökhatyóról (A.) száll az utóörökösre (C.). Ily körülmények között tehát nem az utóörökös C., hanem az örökhatyó előörökös B. özvegye utasítandó a törvény rendes útjára özvegyi jogának érvényesítése iránt, annál is inkább, mert C. nem lévén leszármazója B.-nek, nem is áll jogában az özvegyi jog korlátozását kérni.

Bár tételes rendelkezés erre vonatkozólag nincs, de kifejlődött azon bírói gyakorlat, hogy utóörökös rendelése esetén az előörökös, bár telekkönyvileg tulajdonjogot szerez, ez azonban addig, míg az utóöröklés lehetősége megvan, valóban nem tulajdonjog, hanem inkább haszonélvezet, mert a kirendelt örökös mindaddig, míg az utóörökös öröklési joga fennáll, az örökség tárgyára nézve nem rendelkezhetik, azt el nem idegenítheti, meg nem terhelheti, sőt ha az utóöröklés tárgyát képező vagyonban hiány vagy kár mutatkozik, az előörökösrel szemben az utóörökösnek kártérítési igénye is van. Mindezekből megállapíthatónak vélem, hogy az utóöröklés tárgyát képező vagyonra az előörökös özvegyének özvegyi joga nincs.

Dr. Zimányi Endre.

— **Hiteljogi bírói gyakorlat 1914 óta.** A TÉBE agilis kiadvállalata felkérte dr. Kovács Marcell kir. kúriai bírót, állítsa össze az utolsó tíz esztendő hiteljogi bírói gyakorlatát. A TÉBE könyvtárában most jelent meg ennek a valóban hézagpótló munkának első füzeté, melyben szerző nagy tudással és a közismert alaposágával oldja meg a reá bízott nagy feladatot.

A mű hiteljogi joggyakorlatunknak 1914 óta történt fejlődését vázolja, de feltünteti a törvények és rendeletek által előidézett változásokat is. Az I. füzet a kereskedelmi törvény 1—60. §-ainak keretei közt, különösen a cégjogra és az alkalmazottakra vonatkozó joggyakorlatot ismerteti. Az alkalmazottakra vonatkozó joggyakorlat köréből 147 felsőbbírói határozatot közöl a szerző, feldolgozva a Hiteljogi, Perjogi és Magánjogi Döntvénytáron kívül a Magyar Jogi Szemle mellékleteit is.

A mű négy füzetben a TÉBE kiadvállalata kiadásában jelenik meg. Az első füzet ára 30,000 K a kiadónál (Dorottya-u. 9. Tel. 7—62) vagy pedig a könyvkereskedések útján rendelhető meg.

— **Egyenes adók. V. Társulati adó.** Az egyenes adókról szóló különféle törvények és rendeletek útvesztőjében az eligazodás már annyira lehetetlenné vált, hogy a szanalási törvényekben kapott felhatalmazás alapján a m. kir. pénzügyminiszter az egyenes adóakra vonatkozó törvényeket és rendeleteket 36—42. sz. törvényerejű szanalási rendeletekben rendszeresen egybefoglalta. Így ezeket a törvényerejű rendeleteket, valamint az azokra vonatkozó végrehajtási utasításokat részletes és a gyakorlat igényeit szolgáló *kommentár*, valamint *betűrendes tárgymutató* kíséretében «Egyenes Adók» cím alatt a TÉBE kiadvállalat m. sz. kiadja.

Az egyenes adónemekre vonatkozó részek szerzői: *Kölbig Ferenc* miniszteri tanácsos, *dr. Jakab László* miniszteri tanácsos, *dr. Róth Pál* min. titkár, *dr. Csulak Elemér* pénzügyi tanácsos, *dr. Pilyos Lajos* miniszteri titkár, *Frimmel Gyula* miniszteri titkár, tehát azok, akik közvetlenül részt vettek a rendeletek elkészítésében s így a kiadandó mű megbízhatósága és jósága kétségen felüli. A társulati adóval foglalkozó füzet már megjelent *dr. Róth Pál* miniszteri titkár tollából, mint az Egyenes Adók című gyűjtemény V. kötete. A 226 oldalas könyv ára 75,000 K. A munkát a m. kir. pénzügyminisztérium a hatóságok, tisztviselők és adózók figyelmébe ajánlotta. A könyv, mint a TÉBE könyvtár 12. kötete jelent meg és a TÉBE kiadvállalatánál (Dorottya-utca 9. Tel.: 7—62) vagy a könyvkereskedések útján rendelhető meg.

— **Az általános forgalmi adóról** szóló törvény alaprendelkezéseit a közel multban keletkezett törvényi és rendeleti intézkedések számos vonatkozásban módosították, megváltoztatták. Ezeket az újabb rendelkezéseket szakszerűen ezideig még nem dolgozták fel, úgy hogy ebből a szempontból hézagpótló *dr. Tillmann István* pénzügyi titkár «Az általános forgalmi adó» című műve. A könyv szerzője, aki a pénzügyminisztérium forgalmi adóosztályának referense, azt a célt tűzte maga elé, hogy az általános forgalmi adót az 1925 augusztus 1-i jogállapot szerint, könnyen áttekinthető formában ismertesse az érdekeltekkel. A mű különös részletességgel tárgyalja az általánosítás kérdését az adózó szempontjából. Felsorolja az összes körülményeket, amelyek tekintetbe vételével kell az egyes forgalmi adó hivataloknak az általános összegét megállapítani.

Megrendelhető az Apolló irodalmi és nyomdai r.-t.-nál Budapest, V., Sas-u. 13. Ára 100,000 K és 5000 K portó.

— **Tallózás az angol igazságszolgáltatásban.** Az angol rendőrbíróság elé azok az ügyek is tartoznak, amelyek a mi büntetőjárásbíróságunk forgalmának legnagyobb részét képezik, a közönsége is körülbelül ugyanaz, mint nálunk. A *lambethi* rendőrbíróság (Lambeth Police Court) *Mr. Rooth* nevű bírása (magistrate) különös gyakorlatot inaugurált. Az asszonyoknak különböző perpatvaraikból, pletykálkodásaiból és veszekedéseiből származó panaszait nem veszi fel, illetőleg az idézést (summons) nem bocsátja ki. Sőt megeskik, hogy komolyabb panaszra sem bocsátja ki az idézést. Így ez évi június 12-én egyetlenegy panaszra sem bocsátotta ki az idézést. Felfogása e tekintetben az, hogy hibázni, vétkezni emberi dolog, bepanaszolni és a szomszédot a bíróság elé hurcolni, asszonyi bosszúvágy. Szerinte egyik panasz és idézés kibocsátása egy másik panaszvételt és idézés kibocsátását vonja maga után, ami egyrészt a hatóságnak felesleges munkát okoz, másrészt az idézések kibocsátása után fizetendő illetékek (idézésenkint 2 shilling) csak csökkentik a férjek keresetét. A kérdést úgy oldja meg, hogy a panaszlotthoz elküldi egy, erre a célra felhatalmazott bírósági tisztviselőt (warrant officier) azzal, hogy az illetőt komolyan figyelmeztesse, miszerint a jövőben jogtalan és sértő cselekményektől tartózkodjék. Az ilyen figyelmeztetésnek rendszerint fogantatja van, mert az illető nagyon jól tudja, hogy az ily irányú intést nem tanácsos figyelmen kívül hagyni. Épen a fentemlítt június hó 12-iki panasznapon megjelent egy fiatal asszony összekarmolt arccal, panaszolván, hogy az anyósa bánt így el vele és kérve az idézés kibocsátását. A bíró erre a meghatalmazott tisztviselőhöz fordulva csak annyit mondott: «figyelmeztesse az anyóst» és evvel az ügy el volt intézve. Az angol közvélemény pedig nem zúgolódik *Mr. Rooth* ezen eljárása ellen.

* *

Az angol rendőrbíróság hatáskörébe azonban a bűnügyi vizsgálat is tartozik. Megjegyzendő, hogy Angliában minden bűnügyi vizsgálat *nyilvános és kontradiktóris eljárás* útján folytatattik le. *Major William Pilcher*, a gránátos gárdaezred őrnagya ellen feljelentés tételét, hogy fürdőszobájában nyitott, illetőleg le nem függönyözött ablak mellett fürdik, úgy hogy mindenki látja és ez által, valamint avval, hogy teljesen ruha nélkül különböző gyanús mozdulatokat tesz, közbotrányt okoz. Az őrnagy előkelő társadalmi állású és a vád angol szempontból meglehetősen súlyos volt, különösen azért, mert az eljárás eleinte a *Vagrancy Act* (a csavargásról stb. szóló törv.) alapján indult meg. A szembe levő ház férfi és női cselédsége tanuként kihallgattatott, kik a vádat megerősítették. *Mr. Clarke* védő mindenekelőtt nyomatékosan utalt arra, hogy az ablak előtt egy nagy tábla állott és hogy nem felel meg a valóságnak az e rendőri jelentés, miszerint ez a tábla bizonyos alkalmakkor eltávolítottatott volna. Részletesen kifejtette a feljelentés

képtelenségét, rá mutatott arra, hogy a félremagyarázás és nagyítás mire vezet és mint különös sérelmet felemlítette, hogy az őrnagy soha figyelmeztetve nem lett, sem a hatósághoz be nem idéztetett, hanem letartóztaták és ennél fogva vele méltatlanul bántak, holott ő oly jellemes, erkölcsös és érdemes ember, amilyen talán nincs egy második az országban. Kihallgatta a védő Lord Cheylesmore, Brig. General Trotter, Groom-in-waiting to the Prince of Wales, Viscount Gort és több más előkelőséget, kik mind az őrnagy jellemes és erkölcsös voltát igazolták. Ezek után *Mr. Francis* bíró kijelentette, miszerint ő szeretné az őrnagyot hallani. Az őrnagy késznek nyilatkozott vallani, mert Angliában a vádlottnak nem kell vallani és hozzá kérdéseket intézni nem lehet. Az őrnagy előadta, hogy néhány év előtt az orvosa svéd gimnasztikát ajánlott neki, ezt gyakorolta fürdő után, arról pedig halvány sejtelve sem volt, hogy látják őt, annál kevésbbé arról, hogy a szembe levő ház sötét szobájából látszóval nézik; ha őt látni lehetett volna, akkor a szemben levő házban lakó Lord és Lady Bury jó ismerőseinek is kellett volna látniuk őt, pedig azok nem látták. Erre a bíró kijelentette, hogy anélkül, miszerint félne, hogy helytelen dolgot követ el, az eljárást megszünteti és nem küldi el az esküdtekhez (grand jury), mert megvan győződve arról, miszerint nincs lehetőség arra, hogy a jury vád alá helyezné az őrnagyot; az őrnagy eljárása inkább együgyű (stupid) volt, mint roszakaratú. E bírói határozat kihirdetése után pedig hozzá tette, miszerint reméli, hogy ez a most lefolytatott eljárás a hadseregbeni jövő pályafutására nem lesz káros hatással.

* *

Angliában közigazgatási jog nincsen, hanem csak közigazgatási gyakorlat van, épúgy nincs közigazgatási bíróság, hanem közigazgatási kérdésekben, valamint adóügyi, vámügyi stb. ilyen kérdésekben is a rendes bíróság sokszor esküdtek bevonásával a common law szerint dönt. A következőkben közlünk ilyen esetet.

A love-i kikötő-biztoság Cornwallban (the harbour Commissioners of Love Cornwall) engedélyt adott arra, hogy az illető vállalkozók a love-i kikötő keleti rakpartján gözzel hajtott körhintát (merry-go-round) állíthassanak fel és az augusztusban ott tartandó ünnepélyek alkalmával járathassák. *Moul* és társai *Shapcott* és társai vállalkozók ellen a *Chancery division*-nál panaszt emeltek, amelyben kérték, hogy a kikötő-biztoság az engedély visszavonására utasítsa. A tárgyaláson a panaszosok ügyvédje, *Mr. Vaisey K. C.* előadta, hogy a vásári ünnepségeket oly lármával tartják meg, hogy ez egymagában véve is türheterlen, a zenével és énekléssel kísért gőzkörhinta járatása pedig elviselhetetlen helyzetet fog teremteni. Ezen bekövetkezendő elviselhetetlen helyzet miatt mindenféle fenyegetődzések hallatszanak és már felvonulások is voltak. *Mr. Gover K. C.*, a panaszoltak ügyvédje, közbe szól: tehát valóságos polgárháború. A panaszosok ügyvédje kérte ennél fogva, hogy ezeknek a vásári ünnepségeknek, de különösen a körhinta járatásának bizonyos határ szabassék arra való tekintettel, hogy az ünnepségek szombat estétől jövő szombat estéig a késő éjjeli órákon át tart. *Mr. Justice Eve* bíró kijelenti, miszerint bizonyos, hogy a zenének folytonos ismétlése sokakat rettenetesen irritál, valamint bizonyos az is, hogy sokan a nap-palt átviszik a késő éjszakába, táncolnak és énekelnek, ami felette kellemetlen azokra nézve, akik este hazatérve, békében akarnak ebédelni és illő órában nyugalomra térni. Saját tapasztalata alapján következtethet arra, hogy mennyivel nagyobb lehet ez a kellemetlenség, mikor már elviselhetetlen az a láрма, amikor fiatal leányok dögönyöznek egy instrumentumot, amit zongorának neveznek. De ő elvileg nem óhajt közbe lépni, mert evvel az ottani lakosság egyharmad vagy fele részének rendes évi mulatságába beleavatkoznék, ez alkalommal pedig annál kevésbbé, mert bizonyítva lett, hogy a lakosság nagy részére a panaszolt kellemetlenség nem kellemetlenség, hanem nagy öröm és mulatság. A költségeket kölcsönösen megszüntette.

* *

Mrs Harriet Freeman bej. kölcsönadó (Rothorhishe New Road) három asszony ellen kölcsön visszafizetése iránt pert indított a southwark-i grófsági bíróság (Southwark County Court) előtt. Az egyik asszony előadta, hogy ő úgy egyezett meg a felperessel, miszerint a kölcsönadott £ 4 után hetenként minden shilling után 1 penny kamatot fizet; a kamatot már 10 hónapon át fizeti és még mindig tartozik a tőkével. *Sir Thomas Granger* bíró: ez úgy látszik olyan, mint a hólabda. Maga fizet kamatot és most többel tartozik, mint eredetileg, maga úgy látszik egy dőre asszony. Az asszony: én tudom ezt, felperes eddig a kölcsönadott £ 4-ért £ 15-t kapott tőlem. *Bíró*: (felpereshez): én csodálkozom a maga mérsékletén. *Felperes*: oh! bár sohase kezdtem volna el. *Bíró*: akkor hagyjon fel a dologgal; én nem sajnálom magát, örülök, hogy ha majd elveszíti a pénzt és szeretném, ha minden kölcsönző elveszítene a pénzt, de sajnos, ez nem fog bekövetkezni. A bíró ezután kimondotta, hogy adós a hátralékos tartozást havi 1 shillinges részletekben törlesztheti. Hasonló határozatot hozott a másik két asszony tartozása tekintetében.

Dr. Admeto Géza.

Előkelő, fiatal ügyvéd társat keresek, budapesti irodámba. Cim: Vác-Pokolfürdő igazgatósága. 17727

Idén végzett ügyvéd, perfekt német nyelvtudással, fokozott gyakorlati kiképzése céljából, forgalmasabb irodában — jelölti szerény honorárium mellett is — alkalmazást vállal. Ajánlatokat «Ambíció» jellegre a kiadóba továbbít. 17726

Kitüntetéssel vizsgázott fiatal ügyvéd irodavezetőnek ajánlkozik «Fixumért» jellegre a kiadóhivatalba. 17722

Vidéki ügyvéd jófogalmú irodájába kereszteni nőtlen fiatal ügyvéd kartársat keres, egyelőre fixlizezéssel, később végleges társulás lehetséges. Ajánlatokat különösen olyantól, aki szerényebb igényű s ki anyagi viszonyai miatt önálló irodát nem nyithat, a kiadóhivatalba kér «Kolléga» címre. 17723

«Kir. közjegyzőhelyettes keres sürgősen dr. Miskolczy Pál berettyóújfalui (Bihar megye) kir. közjegyző. 17724

Közjegyzőhelyettes e hó 20-tól helyetteséget keres itt vagy vidéken. Ajánlatokat «Teljes gyakorlat. 7.» alatt kiadóba kérek. 17725

Dr. FISCHER ARTURhites tolmács
irodája

V., Koháry-u. 2—4. sz.

Telefon 163-60 17861

Vállal bármilyen nyelvű hiteles fordítást és levelezést

SZOBOTHA DEZSŐhites tót tolmács
irodája 17861a

V., Koháry-utca 2—4. sz.

Telefon 163-60

Mindennemű

természettani, természettajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI**Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság**

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Fontos ujdonság!**A mérlegvalódiság helyreállításáról
szóló rendelet magyarázata**A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200/1925. P. M. sz. rendelete
a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek,
aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a ren-
delet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is
ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági
szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és**Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.**
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Juhász Andor. — *Dr. Löw Tibor* kir. törvényszéki tanácselnök: Fedezési kényszer. — *Dr. György Ernő* budapesti ügyvéd: A tudományos munka jogi védelme. — *Dr. Irk Albert* pécsi egyetemi tanár: Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 5. iv. — Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 6. iv.

Juhász Andor.

Juhász Andor 1911-ben lépett először a nagy nyilvánosság elé, amikor a budapesti kir. törvényszék elnöke lett. Az a különös feladat várt rá az elnöki székben, hogy előkészítse a polgári perrendtartás életbeléptetését, majd az egyesült két törvényszék élén az életbeléptetés munkájának vezetője legyen. A feladatot teljes mértékben megoldotta s amidőn 1915-ben a budapesti kir. ítélőtáblának lett elnöke, az országnak valósággal első törvényszékét adta át utódának, amely törvényszék az új perrendet a háborús nehézségek ellenére mintaszerűen alkalmazta. A budapesti kir. ítélőtábla elnöki állása mindig nagy jelentőségű volt az igazságügyi adminisztrációban, de Juhász Andor elnökségének idejében fokozódott ez a jelentőség. Juhász Andornak működése nem szorítkozott a táblai kerület adminisztrációjára. A budapesti kir. ítélőtábla elnökének véleménye döntő volt az egész magyar igazságügy kérdéseiben. Az országnak igazságügyi faktorai megszokták, hogy minden felmerülő kérdésnél elsősorban azt kérdezzék, hogy mit szól ehhez Juhász Andor? A Kúria elnöki széke megüresedvén nem is volt más komoly jelöltje.

Juhász Andor ezen érvényesülésének alapja komoly és teljes koncepciója a magyar igazságügy egészéről, amely koncepció a modern jogszolgáltatás követelményeiből indul ki, azoknak teljesítését szem előtt tartja, de figyelemmel van mindenkor a lehetőség korlátaira. Gondolkozásának ez az ideál-t nem felejtő, de az adott viszonyok reális keretein nem túlcsapongó iránya tette véleményét oly becselessé mindazoknak, akik a magyar igazságügy kérdéseinek lehető legjobb megoldására törekedtek.

Juhász Andor koncepciójának teljességéből következik, hogy a jogszolgáltatás minden tényezője érdekelte és nevezetesen, hogy tisztában volt mindenkor azzal, hogy az eljárási szabályoknál még fontosabbak az eljáró emberek. Ez az érdeklődés nemcsak a bírói személyek megválogatására s a bírák személyi kérdéseire vonatkozott, hanem az ügyvédség kérdéseire is, amelyekkel mindenkor kellő figyelemmel és nagy megértéssel foglalkozott. A bírák személyi kérdéseit illetően minden alkalommal állásának és személyének teljes súlyával lépett fel és nem rajta múlt, hogy a bírói javadalmazás még mindig nem érte el azt a mértéket, amely a munkának gond nélkül végzését biztosítaná.

Juhász Andorra a Kúria elnöki székében oly funkció vár, amelyben a nagy nyilvánosság még kevésbé ismeri: a civilis jogszolgáltatás irányítása. Ez annál fontosabb, mert a bírói jogalkotó tevékenységnek fokozódott és fokozódik a jelentősége s ebben a jogalkotásban irányító a kir. Kúria. Azok, akik nemcsak Juhász Andort, az elnököt ismerik, hanem a bírót is, tudják, hogy ennek a feladatnak is meg fog felelni.

Juhász Andor a Kúria elnöki állását be fogja tölteni teljesen, de az országnak jogászközönsége azt várja, hogy működése ezután se maradjon hivatalos állásának kereteiben, hanem Juhász Andor tovább is az országnak döntő szavú igazságügyi tanácsadója

legyen a jogszolgáltatás minden kérdésében. Fiatalon érte el az ország legfőbb bírói méltóságát; van benne erő a munka folytatására, arra, hogy az újraépítésben vezére legyen a magyar jogászságnak s e tisztében gyarapítsa azt a tiszteletet, amellyel a magyar jogászság a Kúria elnöki székében üdvözli.

Fedezési kényszer.

Kereskedelmi perekben árúteljesítésre irányuló keresetekkel szemben mind többször találkozni azzal az alperesi kifogással, hogy a vevőnek a teljesítés elmulasztásakor, avagy megtagadása-
kor fedezeti vételt kellett volna eszközölni és hogy ezért a mulasztó adóstól csupán a szerződési árnak és a mulasztás vagy megtagadás idején kialakult piaci árnak a különbözetét követelheti.

Ez a kifogás a kereskedelmi törvény 353. §-ára támaszkodó bírálattal alaposnak nem ítéltető, mert e törvényszakasz szerint a vevő a teljesítéssel késedelmes eladótól minden korlátozás nélkül követelhet teljesítést. Csak a záros határidőre kötött ügyletnél hátríthatja el a vevőnek teljesítési követelését az eladó a KT. 355. §-a alapján azzal a hivatkozással, hogy a vevő a teljesítéshez ragaszkodását a záros teljesítési határidő vagy határnap elteltevel azonnal nem jelentette be.

A régebbi bírói gyakorlat sem fosztotta meg a vevőt teljesítési követelésétől és szorította fedezésre, vagy, ami ebben a vonatkozásban egy jelentőségű a fedezési kényszerrel, az absztrakt kár követelésére. A bíróságok a törvény intézkedésével szemben nem is jutottak abba a helyzetbe, hogy azzal a kérdéssel foglalkozzanak.

A háború idejében a gazdasági lehetetlenülés gyakorlatában megszületett az a tétel, hogy bizonyos esetekben a szerződésnek teljesítése a késedelmes adóstól nem követelhető, hanem csupán kártérítés. A bíróságok ezt a döntést az ügyletkötéstől az ügylet teljesítés idejéig megváltozott viszonyokkal, előre nem látható s ezért az eladót nem terhelő kockázatnak elhárításával és egyéb méltányossági szempontokkal indokolták. Bármilyen gondolatmenet vezetett azonban e döntésre, a bíróság azt a szigorú elvet, hogy a vevő a szerződésteljesítését feltétlenül követelheti, ez ítéletekben félretette.

Ezekből a döntésekből nem következett ugyan, hogy a teljesítési követelés más okból is kizárható, de a jogfejlődésnek ezen az útnál közelfekvő volt annak a kérdésnek a felvetése, nem volna-e más esetekben is indokolt a teljesítési követelés kizárása s a vevőnek kárkövetelésre szorítása.

Dr. Wittmann Ernő érdekes és tanulságos előadásában — amelyet «A szállítási szerződésekre vonatkozó jogszabályok a háborús tapasztalatok alapján» címmel 1917 március 3-án tartott a Magyar Jogászegyletben — fel is vetette a kérdést, vajjon «helyesek-e a KT. azon intézkedései, melyek a szerződészégések következményeit szabályozzák.»

Wittmann a magyar joggal szembeállítja az angol jogot, amely szerint a vevő a szállítást mulasztó eladótól rendszerint csak a nemteljesítésből eredő kárnak megtérítését követelheti és teljesítésben marasztalásra a bíróság csak akkor jogosult, ha az adásvételi ügylet tárgya egyedileg meghatározott árú. És Wittmann olyan szabályozást kíván, amely szerint a vevő rendszerint kártérítést követelhesen a szerződészégő eladótól és teljesítést csak akkor, ha a kártérítés alkalmatlan a sérelemnek orvoslására.

Ugyancsak 1917-ben dr. Baumgarten Ferdinánd a kereskedelmi törvénynek revíziójáról értekezvén (Jogállam, XVI. 544.) a telje-

sítési és kártérítési igény eseteinek pontosabb meghatározását kívánta, nehogy a választási jog az adós (indokolatlan és aránytalan hátrányára) gyakoroltassék. «A teljesítési igény korlátozása azonban» — folytatja az író — «másképp a teljesítés biztonságában való jogos bizalmat rendíti meg, aminek ellensúlyozására a kártérítési igény hatályosabb kifejlesztésére van szükség».

A fedezési kényszer elve azért a bíróságok ítélkezésében más-különbén nem volt ismeretlen, érteve e helyen nem abban az értelemében, amelyben az absztrakt kárkövetelést kizárja, hanem abban, amelyben konkrét, vagy absztrakt kárkövetelésre szorít teljesítési követelés helyett. Ebben a vonatkozásban az absztrakt kárkövetelés sem egyéb, mint annak a követelése, ami a vevőnek akkor járna, ha piaci áron fedezeti vételt eszközöl.

A fedezési kényszer elve — idézett előadásában (6. o.) Wittmann Ernő is céloz erre — benne van a dologkárnak pénzben megtérítésével foglalkozó magánjogi gyakorlatban, amely abból a jogtételtől indul ki, hogy a kár egyenértéke a károsodás beálltán időpontja szerint állapítandó meg (K. 1922 nov. 29. P. IV. 5455. Mjogi Dtár XVI. 16.). Ezt az elvet a kártérítési joggyakorlat nemcsak a dologkárnál alkalmazza ugyan, hanem akkor is, amidőn a sérült keresetképeségében beállott csökkenésből eredő kár megtérítéséről rendelkezik (K. t. ü. 86. sz. polg. döntv. III. 4. bek.), amely esetben nem lehet szó fedezésről. De a jogtétel eredete mégis csak az, hogy a károsult a megrongált dolgot haladéktalanul pótolhatja vagy kijavíthatja és hogy ezt megtenni köteles. Legtöbbször a károsult gondoskodhatik legkönnyebben a dolog pótlásáról vagy kijavításáról. A dologról többnyire ő rendelkezik, ő ismeri beszerzési és karbantartási lehetőségeit és kötelessége a bírói gyakorlatnak alapvető felfogása szerint a károsító felet nagyobb károsodástól megóvni. A tétel felépítésénél feltételezni kell, hogy a károsult a pótlásra vagy javíttatásra szubjektíve képes, vagyis, hogy van rá pénze és hogy a pótlás vagy javíttatás objektíve lehető, van honnan beszerezni, kivel kijavíttatni és végül, hogy a haladéktalan beszerzés a legkedvezőbb. Így a kir. Kúria is, amidőn 1923 jún. 21-én hozott IV. 6063/1922. sz. ítéletében (Mjogi Dtár XVI. 98. e.) a kárttevőt csak annak a pénzösszegnek a megfizetésére kötelezte, amely «arra az esetre volt szükséges, ha és amennyiben felperes a betört ablak helyreállítása iránt megfelelően intézkedett volna», indokolásában kiemelte, hogy a károsult is a kárnak kisebbsítésében közreműködni köteles (kárenyhítési kötelezettség), továbbá, hogy a károsult, aki a biztosítási összeget felvette, nem hivatkozhatik arra, hogy a kárt vagyoni helyzete miatt nem pótolhatja (szubjektív képesség) és hogy «a legelemibb gondosság mellett felperes a folyton hullámzó értékelődésre való tekintettel arra számíthatott, hogy a helyreállítási munkálatok elhalasztása a kárt állandóan és fokozatosan emelni fogja» (a beszerzés kedvező időpontja).

A naturális restitutio mellőzése is különben, az a jogelv, hogy a károsult rendszerint nem kérheti a dolognak természetben helyreállítását, vagy pótlását, hanem csak pénzben megtérítését. (K. 1923. jún. 21. IV. 6063/1922. Mjogi Dtár XVI. 98.) részben azon alapszik, hogy a károsult a dolog helyreállításáról, pótlásáról nagyobb kár elhárítása végett gondoskodni tartozik és így csak a helyreállítási, pótlási költségek megtérítése jöhet szóba.

A fedezési kényszer elve ezekben a határozatokban csak mint lappangó eszme jelentkezik, azonban mint uralkodó s nyíltan kimondott dogma annál kevésbé mutatkozhatik, mert a magyar magánjog nemcsak a szerződéshez hű félnek teljesítéshez jogát megóvta mindenkor, de amennyiben a kereskedelmi törvény kifejezett szabályai az adás-vétel körében másképp nem rendelkeztek, még azt is alig és nehezen engedte meg, hogy a szerződéshez hű fél a szolgáltatást visszautasíthassa s e helyett kártérítést követelhesse. Csak «mikor a kiszabott időn túl a hitelező már az imént kívánt jószágnak, szolgáltatásnak hasznát nem veheti» nem lehet őt elfogadásra szorítani, mondja Frank Ignác (Az osztó igazság törvénye Magyarhonban. I. rész. 311. §. IV.). És Grosschmidt is, aki szerint «megengedhető, tisztán csak elvontan szemlélve, hogy a hitelezőnek a jogát a naturális szolgáltatás elejtésére kevésbé nehézkesen is lehetne felfogni», az élő jogról azt vallja, hogy a hitelező csak az adós késedelme okozta érdekmúlás esetén szoríthat el a természetben szolgáltatást s e nélkül csak akkor, ha az adós a jogerejű marasztalással kitűzött teljesítési idő eltelte után is késedelmes (Fejezetek kötelmi jogunk köréből II., IX. fejt. 92. §.).

A kir. Kúria is elfogadott jogszabálynak mondja, hogy «ha

az egyik fél a szerződést egyáltalán vagy nem a kikötött módon, kellő időben vagy helyen teljesíti, a másik félnek, erre vonatkozó előzetes kikötés nélkül, nem a szerződés megszüntetéséhez, hanem csak ahhoz van joga, hogy annak pontos teljesítését és kártérítést követelhesse». (K. 1918 nov. 21. P. VI. 4018/1918. Mjogi Dtár XIII. 8.) «kétoldalú jogügyletnél» — mondja más döntésében a kir. Kúria (1916 dec. 13. Rp. IX. 5929/1916. Mjogi Dtár XI. 82.) — «az egyik fél mulasztása rendszerint csak a teljesítés követelésére szolgálhat alapul». És ismét más esetekben csak azért engedte meg a szerződéstől elállást, mert célját veszítette. (K. 1917 jún. 26. Rp. III. 2049/1917., K. 1917. márc. 28. P. II. 7084/1916. Mjogi Dtár XII. 27. és 26.).

(Folyt. köv.)

Dr. Löw Tibor.

A tudományos munka jogi védelme.

A Népszövetség egyik albizottságának mostani ülészése a nemzetek szellemi terén való együttműködésének tárgyában aktuálisá teszi a tudományos kutatás és felfedezések jogi védelmének kérdését, lévén e tárgy a bizottság munkaanyagának egyik legfontosabbik pontozata. A tudományos munka speciális jogi védelemre eddig két irányban talált. Az egyik volt az írói művek szerzői joga, ahol a jog védelmének tárgya maga az irodalmi munka, mint a szerző sajátos egyéni alkotása. Ezt a szerzői jogi törvény védte meg mint irodalmi alkotást. A másik védelem a technikai jellegű szellemi alkotásokra terjed ki bizonyos előfeltételek fennforgása esetén, ahogyan ezt a szabadalmi jog a gazdasági élet gyakorlati igényeire való tekintettel is megállapítja. Kiesik azonban ebből a két körből a tudományos felfedezéseknek és gondolatoknak széles köre, amely nem mint írói munka és nem mint a szabadalom tárgya jelentkezik. A tudós munkáját, könyvét, vagy értekezését endedély nélkül megjelentetni, vagy azt plagizálni a szerzői jogi törvény tilalma alá esik, de a tudományos felfedezés, a gondolat, amely a tudós agyából kiröppent, közkinccsé válik, azt mindenki felhasználhatja, a tudós pedig felhasználásból folyólag semmiféle speciális jogot, főleg pedig anyagi vonatkozásokban nem érvényesíthet, a tudományos munkának e körbe eső megnyilatkozásai a jogrendszer által külön oltalomban nem részesültek.

A tudományos munkát végzők helyzetének az utolsó években erőteljesen érezhetővé vált leromlása s így a felsegítésükre való törekvés volt a mozgóáramlata ama komoly áramlatnak, mely főleg a francia, de részben az olasz jogászok körében a megoldandó problémák sorába helyezte a tudományos kutatás és felfedezés jogvédelemben való részesítésének szükségességét. A törekvésnek kulturális és emberi motívumai feltétlenül tiszteletreméltók és helyeselhetők. Akinek meg van az érzéke a nagy és komoly emberi érték iránt, az megdöbbenéssel láthatja csak azt, hogy amíg egyfelől a technika szédületes haladása az emberiség életszínvonalát és anyagi lehetőségeit soha el nem képzelte magasságok felé vezet, addig másrészt azok a nagy elméleti kutatók, akiknek munkája alapvetésül szolgál e nagy fejlődés lehetőségeinek megteremtésében, a legszűkösebb viszonyok között legyenek kénytelenek élni. A tudósok munkájának megkönnyítése voltaképpen nem az ő egyéni érdekük, vagy kényelmi szempontjuk, hanem érdeke ez az emberiség haladásának, melynek ügyét a munkalehetőségekben biztosított tudósok munkája szolgálja a legnagyobb erővel. Azok a szempontok, melyek az irodalmi és művészeti alkotásokban speciális jogintézmény útján történő védelmét a szerzői jog rendszerének létesítése útján indokoltá tették, felsorakoztathatók a tudományos kutatás és felfedezés jogi védelmének, a tudományos munka eredményeire vonatkozó jognak elismerése kérdésében is. A probléma csupán ott kezdődik, hogy ezt a kulturális és jogfejlődési szempontból kívánatos célt el lehet-e érni, meg vannak-e az erre vonatkozó technikai lehetőségek? Megoldható-e a probléma anélkül, hogy a tudományos kutatás zavartalanságát, a tudományos munka nagy nemzetközi kollektivitását ne érintse?

A jogászai probléma a kérdés technikai megoldásának mikéntjénél kezdődik. Mi legyen a jog védelmének tárgya, meddig terjedjen az és milyen szankciókkal járjon? Ruffini a turini egyetem tanára terjesztette élő javaslatát ez ügyben a Népszövetség bizottsága elé és ezen javaslat alapján került a kérdés főleg a francia jogi irodalom részéről behatóbb megvitatás alá. A tervezet lényegesen szűkebb keretek közé szorított szerzői jogot kíván konstituálni a tudományos találmányokra és felfedezésekre. Kiterjedne

azon munkálatokra és kísérletekre, melyek az élő lények, vagy holt anyagok eddig ismeretlen törvényszerűségeit állapítják meg, vagyis olyan szellemi alkotásokra, melyeknek speciális tudományos természete megkülönbözteti azokat az ipar, az irodalom és művészet termékeire megállapított védelemtől. A szerzői jog, amely ezekre vonatkozólag megállapított, nem terjedne ki korlátlan felhasználási, vagy értékesítési jogosultságra, főleg pedig a felhasználás tekintetében nem ismerné a bitorlás fogalmát, hanem csak igényt állapítana meg a kérdéses felfedezésnek ipari, vagy üzleti felhasználásából eredő előnyök egy hányadára. Tehát csak azok a találmányok és felfedezések lennének e speciális intézmény által megvédve, illetve csak azok részesülnének az ezáltal nyújtott előnyökben, amelyek ipari, vagy üzleti alkalmazásra alkalmasak, akár közvetlenül, akár úgy, hogy azoknak eredményeit ily célra tovább fejlesztve, átadomítva felhasználják. Nem áll meg azonban a részesedésre való igény abban az esetben, hogy ha a tudományos feldolgozás valamely gyakorlati alkalmazásban már meglévő találmány, vagy felfedezés tudományos magyarázatát adja csupán, vagyis a javaslat szerint a tudományos munkának kell a priusnak lenni ahhoz, hogy a gyakorlati felhasználást illetőleg jogi oltalomban, illetve a javaslat által szándékolt haszonrészesedésben részesüljön. Az elméleti kutató a javaslat szerint részesedést nyerne munkája gyakorlati eredményeiből, az elért jövedelmekből — ami nem áll analógia nélkül — tantiémet, licenc-díjat kapna.

Már a javaslat elgondolásából és felépítéséből is nyilvánvaló, hogy annak készítője s így az intézmény életbeléptetésének legelkessebb híve is tisztán látta azokat a nehézségeket, melyek ez intézmény gyakorlati megvalósításához fűződnek. Amíg az irodalmi és művészi alkotásokra fennálló szerzői jogi rendszer egy lezárt jogintézményt statuál és a szellemi alkotások ezen körére a tulajdonjoghoz hasonló jogi pozíciót teremt, hiánytalanul és teljesen körülhatároltan, addig a tudományos munka jogi védelmét szolgáló javaslat csupán egészen szűk körben, egy speciális eshetőségre, a tudományos munka elvégzésétől és a tudós személyétől független esetlegességre vonatkozólag akarja életbeléptetni ezt az új jogintézményt. Amíg a szerzői jog valóban jogot jelent a szónak abban az értelmében is, hogy azzal feltétlenül élni és rendelkezni, attól másokat elzárni lehet, addig a javaslat a tudományos munka eredményeire ezt a messzemenő jogi hatályt megadni nem szándékozik, a jogi uralom helyett a haszonban való részesedés méltányossági és szociális kívánalma jelentkezik csupán. A szerzői jog a szerzőt művének feltétlen urává teszi meg, a javaslat pedig csak anyagi előnyt kíván a tudományos felfedezőnek biztosítani.

S ez a nagy tartózkodás érthetővé is válik, ha a kérdésnek leglényegesebb szempontját vesszük figyelembe. Mert valóban igaz, hogy «Gedanken sind zollfrei» s hogy a tudomány igazságainak elterjedését korlátozni nem szabad és nem is lehet. A tudósok támogatásának méltányos és rokonszenves gondolatával szemben ott áll a még nagyobb érdek, hogy a tudomány munkáját, a gondolatok kicserélésének termékenyítő forrását semmiféle beavatkozással megzavarni nem szabad. A tudományos élet nagy eredményei nem egyes emberek fejből pattannak ki. Szervesen felépülő organikus egység a tudomány fejlődése; az egyes egyének munkája egymásba kapcsolódik, az egyiké a másikéből folyik. Ennek a nagyszabású, kölcsönhatásokon épülő munkásságnak jogi korlátokat vonni nem lehet. Igaz, hogy ily irányú korlátozásra a Ruffini-féle javaslat sem gondol. De így is további kérdések merülnek fel. Az egyik az, hogy a javaslat a maga szerény körre szabott formulázásában sok gyakorlati eredménnyel járna-e?

Azonfelül a javaslat megoldásában is sok és súlyos technikai nehézséget látunk. A tudomány organikus fejlődésénél fogva igen gyakori jelenség, hogy az adott előfeltételek megléténel fogva egyszerre és egymástól függetlenül többen jutnak ugyanarra a tudományos felismerésre. Nem kevésbé gyakran előforduló jelenség az is, hogy egy tudományos tételt, vagy felfedezést többek munkája teremti meg a végleges alakban, az egyik kutató gondolatát a másik fejleszti tovább a tapogatózás stádiumából a véglegesítéshez. Hol van az a bírói testület, amely ezekben a kérdésekben megnyugtató döntést tudna hozni? Hiszen a tudományos prioritásnak eldöntése, annak megállapítása, hogy valamely felfedezéshez az alapgondolatot ki szolgáltatta, az egyes tudományágaknak legsúlyosabb és szinte megoldhatatlannak bizonyult problémája, melynek megoldása magának a tudomány fejlődési törté-

netének hiteles krónikája volna, oly munka tehát, melynek elvégzésén az illető szak legnagyobb elméi is vajmi gyakran hiába folytatódnak terméketlen vitáikat. Ily kérdések eldöntésére a rendes bírói fórumokat igénybe venni nehéz és meg nem felelő megoldási mód volna, arra alkalmas bírói testület hiányában pedig a javaslat által nyújtott előnyös lehetőségek gyakorlatilag mit sem érnek.

A megoldásnál felmerülő nemzetközi jogi vita-lehetőségeket még elképzelni sem könnyű, különösen ha a különböző nemzetek tudományos kutatóinak nem egyszer megnyilatkozó féltékenykedéseit és elfogultságait figyelembe vesszük.

A tudósokon segíteni kell. A tudomány embereinek messzemenő támogatása súlyos és aktuális nemzetközi problémaként kezelendő. Azt hisszük azonban, hogy a fentebb ismertetett tervezet jelen alakjában aligha lehet ennek az egyébként annyira üdvös célú törekvésnek megfelelő eszközévé. Ha a Népszövetség a nemzetek erkölcsi és kulturális együttműködésének komoly és hatékony fórumává válik, úgy meg kell, hogy találja egyéb módon azokat az eszközöket, melyekkel a tudomány munkásait életükben és munkájukban támogatja, a tudományos munka szabadságát pedig minden szabályozás köréből kirekesztetten őrzi meg.

Dr. György Ernő.

Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége.*

II. A Nemzetek Szövetségének szankciói.

A régi nemzetközi jogban a nemzetközi normák kényszererővel való felruházásával szembeszegült az államok féltékenyen őrzött szuverénitása. Ezen felfogás szerint a nemzetközi jogközösségben minden állam megőrzi a maga szuverén hatalmát úgy kifelé, mint befelé és azért elhárít magától minden olyan organizációt, mely a maga akaratát kényszerrel igyekeznék megvalósítani. Így Oppenheim szerint az államok közössége minden organizációjának az államok teljes szuverénitásából és teljes egyenjogúságából kell kiindulnia, ezen jellegzetes tulajdonságok sértetlen megóvásával. Szerinte míg a belső állami életben a végrehajtói hatalom nélkülözhetetlen szükségesség, minthogy abban az egyes csak a kényszernek enged, addig ez a kérdés az államközi viszonylatokban másként alakul, lévén: «az államok más természetű személyek, mint az emberi személyek». Oppenheim szerint az államokat jelenlegi alkotmányos szervezetük, úgyszólván, morálisabb tette, mint amilyenek az abszolutizmus idejében voltak «az államok a szerződések szentségének bizalmi alapján érintkeznek egymással». Szerinte tehát: «Mindazok a javaslatok, melyek egy nemzetközi végrehajtói hatalomra irányulnak, nemcsak a szuverénitás fogalmával ellenkeznek, hanem nemzetközi békének és jognak az ideáljával is. A fejlődésnek célja nem a renitenskedő államoknak alávetésében áll, hanem abban az állapotban, amelyben egyetlen renitenskedő állam sem létezik, minthogy minden állam magát önként aláveti azon kötelezettségnek, hogy a vitás kérdéseket a nemzetközi bíróság elé viszi és azok döntését elismeri.»¹⁰ Sőt Zitelmann még a háború súlyos megpróbáltatásai között is azt hirdette, hogy a nemzetközi szabályok kikényszerítése amint eddig hiányozott a nemzetközi jogból, akként kell annak továbbra is hiányoznia, mert minden állam szuverén s ha «egy jogi kényszerhatalommal felruházott magasabb államorganizációnak lenne alávetve, úgy többé nem volna szuverén állam, hanem egy új államnak tagja».¹¹

A nemzetközi jogi írók azon csoportjának felfogása, akik a nemzetközi jogrendnek biztosítását a szervezett nemzetközi kényszerhatalom szankciói nélkül vélik megvalósíthatónak, ép annyira ideálisan szép, de a valóságban tarthatatlan, mint azon íróké, akik az állami kényszerhatalom ellen küzdenek s az egyesek minden kényszertől ment, önkéntes társulásában látják a jövő ideálját. Amiként az ideális anarchizmus az ember egy képzelte tökéletességének fikcióján csúszik el, akként az internacionális szankció nélküli nemzetközi jog az államoknak mint tiszta morális személyeknek feltételezésén.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a mult számban.

¹⁰ Oppenheim: Die Zukunft des Völkerrechts. Festschrift für K. Binding. 1911. 162. l.

¹¹ Zitelmann: Haben wir noch ein Völkerrecht? 1914. 9. l.

A világháború alatt a régi nemzetközi jog alapjába vetett hit megingott; a nemzetközi normák internacionális morális szankciója nem volt elég erős a nagy teherpróbák kiállítására. És ebben az értelemben igaza volt Eltzbachernek, mikor a háború pusztításai közben azt írta, hogy a régi nemzetközi jog épülete összedőlt.¹² Összedőlt, mert kicsúszott alóla a nemzetközi bizalom etikai alapzata.

Mit értünk a nemzetközi jogban szankciók alatt? Nemzetközi kötelekességek megsértésének jogi következményeit. A nemzetközi jog által szabályozott azon kényszereszközöket, melyeket a nemzetközi jogközösségbe tartozó államok megfelelő szervezete a nemzetközi jogsértő állammal szemben alkalmaz s amint már most ezen eszközök katonai vagy gazdasági természetűek szokásos pozitív vagy negatív szankciókról beszélni.

A világháború súlyos megpróbáltatásai alatt a nemzetközi szankciók megvalósításának követelése a nemzetközi jogirodalomban, mondhatni, általánossá válik. A nemzetközi szankciók meghonosítása körül folyó vita voltaképpen nem is a szankciók szükségessége felett, hanem a körül mozgott, hogy vajon a nemzetközi kényszereszközök pozitív vagy negatív alakban nyerjenek-e kialakítást? Az állami szuverenitás védelmezői ugyanis a pozitív szankcióktól a szuverenitás teljes megszűnését féltették s így inkább a negatív szankciók mellett érveltek. Így Lansing több ízben tiltakozott Wilsonnál a fegyveres nemzetközi kényszereszközök meghonosítása ellen, ami szerinte az amerikai nemzeti szuverenitással semmiképpen össze nem egyeztethető. «Véleményem szerint, írja Wilsonhoz intézett egyik levelében, nem szabad olyan helyzetbe jutnunk, melyben azon alternatíva elé kerülhetnénk, hogy haderóinket vagy Európába vagy Ázsiába küldjük, vagy szerződéses kötelezettségeinkhez hűtlenné váljunk. Az amerikai szenátus a kongresszusnak adja meg a jogot a háború megüzenésére. Véleményem szerint nem ruházható át és semmi szín alatt nem szüntethető meg szerződéses úton, ezért semmiféle szerződés, ha még olyan tanácsos is volna, nem írhatja elő az amerikai szárazföldi és tengeri haderő önálló vagy közös alkalmazását egy szerződés teljesítés kikényszerítésére vagy egy szerződésben foglalt garanciának biztosítására.»¹³ Ezért ajánlja, a népszövetségi alkotmányba, mint ami az amerikai szuverenitással inkább összeegyeztethető, a negatív szankciók felvételét.

A Nemzetek Szövetségének egyességokmánya számolt azokkal a kívánalmakkal, melyek a nemzetközi jogirodalomban a szankciók meghonosítására irányultak. A Covenant a negatív és pozitív szankciókat kombinálva tartalmazza.

Lássuk, melyek a nemzetközi szankciók alkalmazásának egyességokmányban megállapított esetei. A Covenant szerint szankciók alkalmazásának van helye:

1. Ha a szövetség tagja megszegi ama szövetségi kötelezettséget, hogy a választott bírósági ítéletet híven végrehajtsa (13. cikk, 2. bekezdés.); 2. ha a Szövetség tagja ama szövetségi kötelezettségének nem tesz eleget, hogy a felmerült szakadásra vezethető vitás ügyet (a 12., 13., 14. cikkek szerint) választott bírósági döntés vagy a Tanács vizsgálata alá bocsássa, illetve egyhangúlag elfogadott tanácsjelentés dacára, háborút kezd olyan tag ellen, mely a tanácsjelentésben ajánlott módot elfogadja; ezt a tagot «ipso facto olyannak kell tekinteni, mintha háborús cselekményt követett volna el a Szövetség valamennyi többi tagja ellen» (16. cikk, 2. bekezdés). 3. A 17. cikk a választott eljárást vagy tanácsi vizsgálat alá bocsátást kiterjeszti azon államokra is, melyek nem tagjai vagy csak egyikük tagja a Szövetségnek, amennyiben arra felszólítást kapnak. Ha az illető államok ezen felszólításnak eleget tesznek, akkor a 12—16. cikkek rendelkezései irányadók azokkal a változtatásokkal, melyeket a Tanács szükségességeknek tart. Ha most a felszólított állam a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségek elvállalását visszautasítja és a Szövetség valamely tagja ellen háborút indít, az ilyen állammal szemben a 16. cikkek rendelkezései nyernek alkalmazást. Ha pedig mindkét fél vonatkozik a kötelezettségeket elfogadni, a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, melyek az ellenségeskedések megelőzésére és a vita megoldására alkalmas.

Ezekben az esetekben a Szövetség részéről igénybe vehető rendszabályok a következők: 1. A Szövetség tagjai a szövetség-

szegő állammal minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak; 2. saját állampolgáraik és az illető állam polgárai között minden érintkezést betiltanak; 3. minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek a szerződészegő és minden más állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e vagy sem; 4. a Tanács ajánlatot tesz az iránt, hogy a Szövetség tagjai minő szárazföldi, tengeri és légi haderővel járuljanak a szövetségi megállapodások betartásának biztosítására hivatott fegyveres erőkhöz; 5. egymást pénzügyi és gazdasági intézkedésekben támogatják, hogy az ezzel járó veszteségek és hátrányok a legkisebb mértékre csökkenjenek és kölcsönösen védekeznek a szerződés-szerű állam valamelyikükkel szemben alkalmazott intézkedés ellen s végül 6. megfelelő intézkedéseket tesznek a szövetségi megállapodások betartásának biztosításában közreműködő had-erőnek területükön való átvonulására (16. cikk).

A Nemzetek Szövetségének vonatkozó rendelkezésiből nyilvánvaló, hogy a nemzetközi kötelezettségek biztosításánál első-sorban is a gazdasági szankciókra gondol s csak kiegészítőképpen a fegyveres beavatkozásra.

III. A pozitív szankciók és a hadüzenés felségjoga.

Vizsgáljuk először azt a kérdést, hogy a Nemzetek Szövetségének egyességokmányában szabályozott pozitív szankciók mennyire nyúlnak bele az államok eddigi szuverén jogkörébe.

A régi nemzetközi jog uralma alatt a szuverén államok egyik legfőbb felségjoga volt: a hadüzenés joga, a jus belli, mely külön alapjogban, jog az önfenntartásra nyert elismerést. Ezen alapjog szerint ugyanis minden államnak jogában állott léte ellen irányuló mindennemű támadást visszaverni, megtorolni, illetve ilyen támadásokat megelőzni. Ebből folyóan határait megerősíthette, tetszésétől függő szárazföldi, tengeri és légi haderőt szervezhetett.

Az államnak ezen joga mint érintetlen felségjog nyert általános elismerést, mely jognak korlátozását az állami szuverenitás tanának hirdetői a legerélyesebben visszautasítják. Így mint Bornhak ez irány legklasszikusabb képviselője írja, az államoknak a hadüzenés felségjogától való megfosztása egyenlő volna a szuverén állami lény és egy magasabb állami fejlődés lehetőségének mester-séges megszüntetésével. «Az emberi nem az ideális javakban szegényebbé válnék, hogyha a háború lehetősége eltűnnék és nem maradna más hátra, mint csupán a gazdasági fejlődésnek élni. A népek harcának helyébe az államok között, mint az emberi társas-élet legfőbb organizációi között, a társadalmi osztályok küzdelme lépne: minden idealizmus vesztére, az enyémért és a tiedért.»¹⁴

A világháború sorsdöntő csapásai alatt ezen felfogás lényegesen megváltozott.¹⁵

A Nemzetek Szövetségének egyességokmánya az államok háborúviselési felségjogát a következőképpen korlátozza. Az egyességokmány 12. cikkének 1. bekezdése szerint: a Szövetség tagjai megállapodnak abban, hogy a közöttük felmerülő vitás kérdéseket, amelyek szakadásra vezethetnek, vagy választott bíróság, vagy a Tanács vizsgálata alá bocsátják és megegyeznek abban, hogy semmi esetben sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a bíróság ítélete vagy a Tanács jelentése után.

Az egyességokmány vonatkozó rendelkezései szerint minden szakadásra vezethető államközi viszály a választott bíróság vagy a Tanács elé van utalva.

Ha az egyességokmány 12. cikkének fenti rendelkezését a 13. cikk utolsó bekezdésében foglalt azon intézkedésével vetjük egybe, mely szerint: «A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy híven végrehajtsák a hozott ítéletet s nem idétnak háborút a Szövetség olyan tagjai ellen, mely az ítéletnek aláveti magát. Azon esetben, ha az ítéletet nem hajtják végre, a Tanács az ítélet érvényesítésére megfelelő intézkedéseket indítványoz (13. cikk, 4. bek.)» akkor nyilvánvaló, mert a vonatkozó rendelkezésekből kiviláglik, hogy a bíróság ítélete kötelező; a választott bírósági ítélet után semmi szín alatt, tehát három hónap elteltével sem viselhető háború, anélkül, hogy a 16. cikkben körülírt együttes szankciót nem provokálná. Mert nem tételezhető fel, hogy a nemzetek együttműködésének, a nemzetközi béke és biztonság megvalósítására létesült

¹² Eltzbacher: Totes und lebendes Völkerrecht. 1918. 21. 1.

¹³ Lansing: Die Versailler Friedensverhandlungen. 1921.

¹⁴ Bornhak: Der Wandel des Völkerrechts. 1916. 1. 1.

¹⁵ L. Irk: Az új nemzetközi jog. 1923. 81. s. köv. 1.

organizációnak egyik főszerve a vitában álló feleknek peres ügyükben a fegyveres elintézés indítványozná.

Vizsgáljuk most azokat a vitás ügyeket, melyek a Tanács elé kerülnek.

Itt két eset lehetséges: 1. A vitás kérdésben a Tanács határozatát a tagok vagy egyhangúlag fogadták el (nem számítva a vitában álló felek képviselőjének szavazatát). 2. A Tanács határozata szótöbbséggel lett elfogadva. Az első esetben a Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy egyik olyan fél ellen sem viselnek háborút, mely a jelentésben ajánlott megoldást elfogadja. A második esetben a vonatkozó rendelkezés következőképpen szól: «— Szövetség tagjai fenntartják maguknak azt a jogot, hogy akképen cselekedjenek, mint azt a jog és igazság érdekében szükségesnek látják» (15. cikk, 7. bek.). Bár az egyhangúlag elfogadott tanács-jelentésre vonatkozó rendelkezés nem eléggé tiszta, alig lehet vitatott, hogy az ilyen tanács-jelentés kötelező erejű és az annak ellenére a döntést háború után kereső fél ipso facto a Nemzetek Szövetsége ellen vétőnek tekintendő, amelyre a 16. cikk szankciói nyerne alkalmazást.

A nem egyhangú tanács-jelentésre vonatkozó rendelkezés már nem hagy semmi kétséget aziránt, hogy a jog és igazság érdekében szükséges szabad cselekvés nem lehet más, mint a népszövetségileg biztosított nyitott út az ultima ratióhoz, a háborúhoz.

Az egyességokmány, mint minden rendelkezésében, úgy a nemzetközi szankciók alkalmazása terén is súlyosabb terheket ró a nemtagokra, mint a tagokra. Így a 17. cikkében mindjárt kijelenti, hogy ilyen államokra: «12—16. cikkek rendelkezései irányadók, azokkal a változtatásokkal, amelyeket a Tanács szükségesnek tart». Az egész népszövetségi alkotmány tendenciózus felépítését tartva szemlélve, kétségtelen, hogy ezek a változások a nemtagokkal szemben csak megszorítóak lehetnek. Ilyen, gondolatban felmerülhető változtatás pl., hogy nemtagokra nézve a nem egyhangú tanács-jelentésnek is olyan joghatálya van, mint a tagokra nézve az egyhangúnak. És valóban, ha a 17. cikk vonatkozó rendelkezéseit figyelmesen vizsgáljuk, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy ha a Szövetség kötelékén kívül levő állam egyszer felszólítást nyer, hogy a tagokra nézve megállapított kötelezettségeknek magát alávesse, háborút semmi szín alatt anélkül nem indíthat, hogy olyannak ne tekintessék, mintha háborús cselekményt követett volna el a Szövetség valamennyi tagja ellen. Mert: 1. ha felszólított állam vitás eset elintézésénél a reája rótt kötelezettségei elvállalását visszautasítja s a Szövetség valamelyik tagja ellen háborút indít, vele szemben a 16. cikkben körülírt kollektív szankció nyer alkalmazást; 2. ha pedig a felszólítás dacára mindkét fél a reájuk rótt kötelezettségek elfogadása előtt vonakodik: «a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, mely az ellenségeskedések megelőzésére és a vita megoldására alkalmas» (17. cikk, 2. bek.).

Az egyességokmány előbb ismertetett rendelkezéseiből nyilvánvaló, hogy a régi nemzetközi jog egyik alapjogának tartalmi átalakulásával, az államok egyik eddigi legfontosabb szuverén elhatározási és cselekvési képessége, a hadüzenés felségjoga de jure internationale többé nem létezik. Mert még a legszűkebb körre korlátozott háborúviselés joga, a «jogos», az «igazságos» hadviselés is ezentúl nem az államok szuverén akarathatározásának credője, hanem a Nemzetek Szövetségének a nemzetközi konfliktus felülbíralata alapján keletkezett akarathatározásából folyó következmény. A szuverén államok egyik, eddig nélkülözhetetlennek tekintett attribútuma átment a nemzetközi hatalom birtokosára, a Nemzetek Szövetségre, mely ezen hatalmánál fogva rendelkezik de jure a nemzetközi kényszerszabályok, tehát a nemzetközi fegyveres erők alkalmazása felett.

Így ma már természetesen hiányzik a szuverén államok eddigi hadügyi budget joga is, mert az csak az előírt keretek között mozoghat, mikor szerződészerűen, kötelezően elő van írva a hadsereg katonai erőinek létszáma, mikor meg van állapítva a hadkiegészítés, a katonai kiképzés, a fegyverzet, lőszer és hadianyag mennyisége.

IV. Az államterületi felségjog korlátozása.

Az államok szuverén jogköre lényeges korlátozásokat szenved a Nemzetek Szövetségének nem katonai jellegű szankciói által is.

1. Így mindenekelőtt a Nemzetek Szövetségének pozitív szank-

cióihoz fűződő, kiegészítő rendelkezéseit véve figyelembe, azt látjuk, hogy a Nemzetek Szövetsége a Szövetség egésze ellen vétkezéssel szemben olyan kötelezettségeket ró a tagállamokra, melyek adott esetben, míg ezen konfliktus el nem intéződik, az állami szuverén életnyilvánulást bizonyos irányban teljesen felfüggesztik.

A régi Nemzetközi jog uralma alatt minden szuverén állam függetlenül maga szabályozhatta más államokkal a kereskedelmi és pénzügyi viszonyait, állampolgárainak más államokkal való érintkezését és összeköttetéseit. Az egyességokmány 16. cikke azonban e jogot a Szövetség elleni nemzetközi konfliktus esetére megszünteti, vagyis a Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy: az ilyen állammal minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak, saját állampolgáiraik és a szerződéstszegő állam polgárai között minden érintkezést betiltanak és minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek a szerződéstszegő és minden más állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e vagy nem (16. cikk 1. bek.).

De ezen túlmenően, az egyességokmány a szövetséges államok területei felségjogának felfüggesztését tartalmazza akkor, amikor az államok területeik feletti korlátlan rendelkezését bizonyos körülmények között megszüntetvén, az azok felett való rendelkezést a Nemzetek Szövetségre ruházza át.

Míg eddig ugyanis minden állam más államok között folyó háború esetén megőrizhette semlegességét, megtehetette preventív intézkedéseit, hogy területe át ne alakuljon a szomszédos államok között folyó háborúban hadszínterré, így elzárhatta az idegen haderők átvonulása előtt; addig a népszövetségi egyességokmány 16. cikke a tagállamokra azon kötelezettséget rója, mely szerint megfelelő intézkedéseket lesznek kötelesek tenni arra nézve, «hogy az ő területükön átvonulhassanak bármely Szövetségi tagnak oly haderői, amelyek a Szövetség megállapodása betartásának biztosításában közreműködnek».

A Nemzetek Szövetségében foglalt, államokra nehezedő kötelezettségek, amint látható, az állami szuverénitás körét nemcsak kifelé, hanem befelé is megsűkítik. Nemcsak a nemzetközi, hanem az államközi szuverénitást is korlátozzák.

2. Az államterületi felségjog igen lényeges korlátozását tartalmazza: *a nemzeti kisebbségek nemzetközi védelem alá való helyezése.*

Az állami szuverénitás tanának megfelelően a régi nemzetközi jog alaptétele volt, hogy minden állam területi felségjogánál fogva szabadon állapítja meg alattvalóira érvényes jogrendjét. «Világos — írja Levermore — minden állam, amely szuverénitásának teljes birtokában van, a maga alattvalóinak törvényes, vallási és nyelvi jogait és kiváltságait szigorúan belső ügyének fogja tartani, amelyet saját belső államjogrendszerével fog megállapítani, menten minden idegen előírástól vagy beavatkozástól.»¹⁶

Az új nemzetközi jogban ezen állami szuverénjog megszüntetik, vagyis bizonyos irányban maga az állam is saját alattvalóival szemben nemzetközi korlátok közé helyeződik.

Aki a háború előtti pár évtized nemzetiségi mozgalmi politikai értékelésének figyelmes kísérője volt, láthatta, mint kerül egyre inkább szembe az állam-idea a nemzetiségi ideával, vagyis közelebről, mint hódít egyre jobban azon tudományos felfogás, amely szerint az államok a nemzetiségek alkotásai és nem a nemzetiségek az állami élet fejleményei.

Ugyhogy a háborús célkitűzések e téren immár előművelt elméleti és gyakorlati talajt találtak.

Wilson 1917 április 2. üzenetében: «a népek felszabadítását», «a nemzetek szabadságát», «kisnemzetek jogait és szabadságát» akarja a világháborúval biztosítani. Grey szerint: «Azt akarjuk, hogy az európai nemzetek, legyenek nagyok vagy kicsinyek, önálló létet éljenek, kormányformájukat meghatározva, teljes szabadságban fejlődésükön dolgozhassanak.» «Azt akarjuk, — mondja ismét Churchill — hogy ez a háború Európa térképét a nemzetiségek alapelveinek megfelelően átalakítsa, a népek igazi előnyére, mely a fajokat felszabadítja, a nemzetiségek integritását új alapra fekteti.»

A vezető államférfiakon kívül különféle egyesületek, nemzet-

¹⁶ Levermore: Organisation pour une Paix durable. Recueil de rapports sur les différents points du programme minimum. 1916. II. 267.

közi konferenciák sürgetik a kisebbségi védelem békeszerződési biztosítását. Már az 1915. évi párizsi nemzetközi nemzetiségi konferencia deklarálja a nemzetiségi jogokat, így többek között, hogy a nemzetiségeknek mint biológiai, földrajzi és történelmi tényezőknél alapuló természeti jelenségeknek: az élethez fejlődéshez és önmeghatározáshoz való joga ugyanolyan alapelveken sarkaló eredeti jog, mint az emberi nemnek alapjogai. «A nemzetiségeknek, hozta létre azokat akár közös származás, nyelv vagy tradíció, vagy keletkezettek legyenek különféle népcsoportok egyesüléséből, a szabad önrendelkezésre joguk van», mondja a deklaráció.

Milyen célkitűzéssel kerül a kisebbségek védelme a háborús entente-célok előterébe, e helyen nem vizsgáljuk; a valóság az, hogy kellő előkészítéssel a kisebbségek védelme a békekötésnél már mint megalapozott jogelv nyer polgárjogot az egyes államok békeszerződéseiben.

A Nemzetek Szövetségének egyességokmányában a nemzeti kisebbségek védelmének tiszta, határozott enunciaciója, még inkább általános nemzetközi jogi szabályozása hiányzik. A 23. cikk, 3. bek. pusztán annyit tartalmaz, hogy a Szövetség tagjai: «Kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsájtott területek benszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról gondoskodni fognak.» Ezen homályos fogalmazás nem ad biztos támpontot arra nézve, hogy az pusztán a gyarmatok benszülötteire vonatkozik-e, vagy a nemzeti kisebbségekre is?

Így a kisebbségek jogait a Szövetséges és Társult Főhatalmaknak egyes államokkal kötött szerződési biztosítják (pl. a Magyarországgal 1920 június 4-én Trianonban kötött békeszerződés 54-60. cikkelyei. Cseh-Szlovákiával, a Szerb-Horvát-Szlavon állammal az 1919 szeptember 10-én St.-Germain-en-Layben, Romániával, Párizs 1919 december 9-én stb.). Összesen mintegy tíz állammal kötött kisebbségi szerződés van életben. Több állam pedig (mint Albánia, Finnország, Eszt- és Lettország, Litvánia) ajánlat (recommandation) elfogadása alakjában biztosítja a kisebbségek védelmét.

Ezen szerződések a kisebbségek védelmét kiveszik az illető államok szuverén jogköréből és nemzetközi kötelezővé emelik. A szerződő állam ugyanis kötelezi magát a kisebbségek védelmére vonatkozó rendelkezéseket *alaptörvényekül* elismerni, vagyis, hogy azokkal szemben semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz ellentétben, illetve nem lesz hatályos. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetségének Tanácsa többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Azok nemzetközi érdekük kötelezettségek s mint ilyenek a Nemzetek Szövetségének védelme alatt állanak. Ha pedig ide vonatkozó jogi vagy ténykérdések felett a szerződő állam s oly szövetséges és társult hatalom vagy bármely oly hatalom között merülne fel véleménykülönbség, amely hatalom a Nemzetek Szövetségének Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség nemzetközi jellegű vitát képez, amely, ha a másik fél kéri, a Nemzetközi Állandó Bíróság elé terjesztendő. A bíróság döntése ellen nincs helye fellebbezésnek.

A kisebbségek védelmére vonatkozó rendelkezések megtartását a Tanács ellenőrzi s a Tanács minden egyes tagjának joga van, hogy a Tanács figyelmét ezen kötelezettségek bármelyikének megsértésére, vagy megsértésének veszélyére felhívja s ilyen esetben a Tanács úgy jár el s olyan utasításokat adhat, amilyenek alkalmasoknak és hathatósoknak mutatkoznak.

Valamennyi kisebbségi szerződés, lényegtelen változtatásoktól eltekintve, ezeket a fontos, az állami szuverénitásban mélyen belelyúló nemzetközi korlátozásokat tartalmazza. Az államok szuverén törvényhozási joga alattvalóinak a kisebbségekre vonatkozó nemzetközi rendelkezések folytán fel van függesztve. Minden ilyen állam, akaratától függetlenül, alaptörvényileg van mihez tartás végett kötelezve. Ha tehát egy állam ezen nemzetközi rendelkezésekkel szemben ellenkező törvényt hozna, nemzetközi jogsértést követne el, amely a Nemzetek Szövetségének kollektív eljárását vonná maga után. A kisebbségek nemzetközi védelme nem pusztán az állami akarat kiképzést függeszti fel egy irányban, hanem az állami végrehajtói hatalmat is korlátozza, amikor annak mikénti gyakorlására idegen hatalmi tényező adhat utasítást.

Az állami szuverénitás ezen lényeges megszükitése a kisebbségek védelmének nemzetközi kötelezővé való emelésével ma még nem zárult le, mert amit a kisebbségi szerződések megvalósítottak, az a program-minimum, már pedig a fejlődés a program-maximum felé mutat (L. különösen a Finn recommandation-t

és a Lengyelországgal 1922 május 15-én kötött egyezményt), ennek pedig alaki és anyagi nemzetközi jogi vonatkozásai az állami szuverénitás egyrészének újabb feláldozását fogják maguk után vonni.

V. A jus foederum.

Az államközi organizációra vonatkozó mozgalmak történeti múltjának tanulmányozásából látható, hogy az igazi nemzetközi organizáció: valamennyi szabad államnak szervezete a nemzetközi tartós békének közös erővel való biztosítására. Abban tehát nem lehet helye bizonyos államok külön szövetségének. Az igazi államközi organizáció épen ezért az államok szabad nemzetközi szerződés-kötési jogát bizonyos irányban ipso facto felfüggeszti.

A Nemzetek Szövetsége mai kialakulásában még nem az összes szabad államoknak az őszinte tartós béke biztosítására létesített organizációja. Mindamellett az egyességokmány nem térhetett napirendre ezen fontos elvi kérdés felett s vonatkozó cikkeiben az államok szerződés-kötési jogára többrendbeli korlátozó intézkedést tartalmaz.

Így a Nemzetek Szövetségének egyességokmánya előírja, hogy ezentúl minden nemzetközi szerződést vagy megállapodást a Szövetség tagjainak haladéktalanul be kell iktatni a titkárságnál, az pedig tartozik, mielőtt lehetséges, közzétenni. A beiktatás előtt semmiféle ilyen nemzetközi szerződésnek vagy megállapodásnak nincs kötelező ereje (18. cikk.).

A 20. cikk az államok szerződés-kötési jogát a következőképpen korlátozza: 1. A Szövetség tagjai között az egyességokmány elfogadásával megszűnik minden olyan kötelezettség és megegyezés, mely annak rendelkezéseivel össze nem egyeztethető; 2.) ezen rendelkezésekkel össze nem férő kötelezettségeket nem vállalhatnak; 3.) ha pedig valamely tagja a Szövetségbe lépése előtt vállalt volna ilyen kötelezettséget, kötelezése annak felbontása iránt a lépéseket azonnal megtenni.

Az egyességokmány ezen rendelkezései, a szervezet tökéletlensége következtében, a nemzetközi jogban inkább csak a jövőre juthatnak különösebb jelentőséghez. Úgyhogy ma e téren az állami megkötöttség igen illuzórikus. Így elsősorban is a nemzetközi szerződéseknek a Titkárságnál előbb beiktatása csak hatályossági, de nem érvényességi feltétel. Aminek különben Tittoni az első genfi közgyűlésen nyilvánosan is kifejezést adott, mikor odanyilatkozott, hogy a nemzetközi szerződések a szerződő feleket ratifikálásuk pillanatában kötelezik akkor is, ha a Titkárságnál be nem iktatják.

A külön szövetségek létesítése pedig a fenti rendelkezésekkel nincs kategórikusan lehetetlenné téve. Elég e téren a Nemzetek Szövetségének létesítése óta az utódállamok között kis-entente név alatt létrejött szövetségére utalnunk, mely ugyan «a béke fenntartásának biztosítása» (21. cikk) cím alatt jött létre; de valóságban nem más, mint ezen államoknak Csonka-Magyarország ellen irányuló koalíciója.

VI. Az állami egyenlőjogúság elvének áttörése.

Végül a párizsi békeszerződéseknek több irányú, de nem annyira elvi jelentőségű államszuverénitást érintő rendelkezéseit mellőzve (mint amilyenek pl. az állampolgárságra, külügyi képviseletre, egyes gazdasági, pénzügyi stb. kérdések nemzetközi szabályozására vonatkozóak) egy, az államszuverénitás tanából folyó, régi nemzetközi jogi principium áttöréséről kell még megemlékeznünk.

A régi nemzetközi jog egyik, Jellinek szerint *első* alaptétele: az államok egyenlőségének elismerése, tekintet nélkül nagyságukra és politikai jelentőségükre. Liszt szerint az állami szuverénitás tana legélesebben az államok teljes egyenlőjogúságában jut kifejezésre, vagyis abban, hogy: «a nemzetközi jogegyezmények csak azokat az államokat kötik, melyek megkötni akarják, hogy jogilag tekintve a legkisebb állam szavazata ép olyan súlyosan esik latba, mint a túlhatalmas szomszédjáé, hogy a kisebbségnek minden majorizálása elvileg ki van zárva.»¹⁷

A Nemzetek Szövetségének alkotmánya ezen régi nemzetközi jogi elvvel több irányban szakít. Így elsősorban akkor, amikor eme nemzetközi szervezetet akként szabályozza, hogy eredeti tagokat és belőle kizárt államokat ismer, mikor a felvételüket kérő,

¹⁷ Liszt: Das Völkerrecht. 1921 6. 1.

ezen utóbbi államokra más kötelezettségeket ró, mint amilyenek az előbbi tagokat terhelik.

Nemzetközi jogilag az egységokmány ezen rendelkezésének, minthogy a szövetségi alkotmány illetén kiépítése kirívó célzatosságot szolgál és így nem lehet állandó jellegű, nem tulajdonítunk különösebb jelentőséget. Sokkal fontosabbnak tartjuk, az állami egyenlőségi principium áttörésének elvi szempontjából a Nemzetek Szövetségének 14. cikke alapján, 1920 december 13-án létesült Állandó Nemzetközi Bíróság szervezetét.

Az Állandó Nemzetközi Bíróság mikénti megszervezése körül lefolyt vitákban hosszú időn keresztül az volt az általánosan kiforrott vélemény, hogy abban az államok egyenlősége feltétlen elismerést nyerjen, hogy benne minden államnak, tekintet nélkül nagyságára és súlyára, képvisellete legyen. Már a második hági konferencián Amerika elejtette a bíróság megszervezésében az állami egyenlőség követelményét, amikor egy kisebb tagösszetételű bírói kollégiumban látta a Nemzetközi Bíróság életképességének előfeltételét. A legutóbbi években lényeges változás érezhető a felfogásokban. Mindjobban ezen amerikai álláspont kezd előtérbe kerülni. Ebből a szempontból különös jelentőséghez jut az 1920. évi hági jogászértekezlet. Ezen már nyíltan szót emeltek, hogy a bíróság szervezetében a nagyhatalmaknak közvetlenül képviselét biztosítsák (Philimore és Adatci). S bár egyesek (Hagerup, Altamira, Lapradelle) továbbra is védték az állami egyenlőség elvét, mégis azon határozatot fogadták el, hogy a bíróság tagjainak megválasztásában: a civilizáció főformáinak és a világ főjogrendszereinek képvisellete legyen biztosítva.

Ezen az elvi alapon nyugszik az Állandó Nemzetközi Bíróság szervezete, mikor a bírók számát 11 rendes és 4 póttagban állapítja meg. Ezen szám felemelhető 15-re, illetve 6-ra és a 9. cikkely szerint a bírakat akként kell megválasztani, hogy a személyes kellékeken kívül biztosítsák: «dans l'ensemble la representation des grandes formes de civilisation et des principaux systemes juridiques du monde». A bírakat állami hovatartozásukra való tekintet nélkül kell választani, de csak az tekinthető megválasztottnak, aki a Közgyűlésben és a Tanácsban többséget kap.

Mindezen intézkedésekből nyilvánvaló, hogy az állami egyenlőség elve át van törve, sőt még azzal sincs enyhítve, amivel a hági jogászértekezlet többsége megkísérelte, hogy ha már valamennyi állam képvisellete nem biztosítható a bíróság szervezetében, legalább egyenlő részesedése biztosítsák a bíróság megalakításában. Mert, amint Magyary helyesen állapítja meg, az egyenlőség két úton is bele van véve a bíróság szervezetébe: «Először azáltal, hogy a bírának a maguk összességében a civilizáció főformáit és a világ főjogrendszereit kell képviselniök, már pedig egészen bizonyos, hogy némely államnak ezen a címen szükségképpen kell kapni a bíróság szervezetében képviselétet». Másodszor pedig a Tanács a nagyhatalmak érdekeit képviselő szerv lévén, ezeknek jelöltjeit fogja támogatni.¹⁸

Az objektív kritikának tehát fejtegetéseink alapján meg kell állapítania, bárhogyan is hirdetik egyesek, igaz, inkább politikai célkitűzéssel, mint jogászai megalapozással az ellenkezőjét, amint ezt más helyen bővebben kifejtettük¹⁹, az államok sokáig védelmezett, érzékenyen feltett szuverénitása az új nemzetközi jog szervezetének és alkotmánya rendelkezéseinek részben áldozatul esett.

Az államközi békés életnek, a nemzetközi magasabb kulturális és gazdasági értékcsereleés lehetővé tételének elengedhetetlen előfeltétele az állami szuverénitás nemzetközi jogi korlátok közé szorítása.

Épen ezért, mikor a szuverénitásnak a modern állam kialakulásában és benne egy fejlettebb civilizáció lehetővé válása terén betöltött fontos misszióját elismerjük, készek vagyunk annak egy részét áldozatul hozni, ha ezen áldozat még magasabb értékek szolgálatába szegődik.

Az államok korlátlan szabadságát váltsa fel azok nemzetközi jogi megkötöttsége, ha az államközi anarchiát felváltó nemzetközi jogrend valamennyi állam egyformán közös célját, az ember lényéhez méltó, etikai alapon nyugvó nemzetközi béke nagy ideális célját szolgálja.

A szuverén államok szervezetlen jogközösségének helyébe

¹⁸ Magyary: Az Állandó Nemzetközi Bíróság. Külügyi Szemle 1921. I.—II. 49. l.

¹⁹ Irk: Új nemzetközi jog, 1925. II. k. 118. s. köv. l.

lépjen az államközi organizáció, ha a maga természetéből eredő nemzetközi korlátozásaival új nemzetközi ideális kultúr- és reális világgazdasági értékek keletkezését és az eddigiek gyarapodását teszi lehetővé az emberiség közhasznára.

De nincs helye az állami lét szabadságköre korlátozásának akkor, ha azt bizonyos hatalmi csoportok önző, világimperializmusra irányuló törekvése kívánna úgy. Ha az állami szuverénitás megnyírbálásával egy formájában és tartalmában eddig ismeretlen nemzetközi rabszolgaság az államok szabadságának a megfojtására törekednék.

Dr. Irk Albert.

Szemle.

— **Contempt of Court** (a. m. a bíróság megvetése) mint önálló bűncselekmény-fogalom az angol *common law* sajátos terméke. (Stephen: Commentaries IV. 323.) Jellegzetes vonása az évszázados bírói gyakorlatból táplálkozó angol szokásjognak, hogy a precedens-ek hasonlatosságára kiszélesedő deliktumok idővel egész heterogén cselekményeket ölelnek fel. Így történhetett, hogy a Contempt of Court vétsége ma már szinte emlékeztet a német Btk. *grober Unfug*-jára, amelynek határozatlansága a tréfás jogászi bökversben talált szemléltető kifejezésre:

Was man nicht definieren kann
Sieht man für groben Unfug an.

Ugyanily meghatározási iszonyban szenved a Contempt of Court tényálladéka is, amely eredetileg a bíróság iránti tiszteletlenségben merült ki. Ide tartozik a tárgyalás rendjének mindennemű megsértése, az idézett meg nem jelenése, az eskü megtagadása, ellenszegülés az ítélet végrehajtásával szemben, az ügyvédi műhiba stb., de Contempt of Court-ot követ el a békebíró vagy más alsóbbfokú bíró is, aki az ügy elintézésében késedelmes, az eljárási jog valamely szabálya ellen vét vagy a rendőr, aki jogosulatlanul tartóztat le valamely ártatlan embert. Lehet, hogy akaratlan a szimbolizmus, amelyet a Contempt of Court tényálladékanak e kétkísága kifejez, de mély tanulság rejlik benne. Az a gondolat, hogy nemcsak az ügyvéd vagy magánfél vélhet a bíróságot, mint alkotmányos intézményt megillető tisztelet ellen, de a bírói hatalom kezelője is. Nem elegendő tehát a bíróság tekintélyének biztosítására, ha az extraneust kényszerítjük a bíróság tiszteletére, de a bíró is büntetés terhe mellett köteles önmagát megbecsülni. Ez a gondolat idegződött be az angol jogszolgáltatásba s ezért, bár ott a bíró törvényértelmező szabadsága hasonlíthatatlanul nagyobb, mint a kontinensen, nem szokott előfordulni, hogy a bíró, akár anyagi, akár eljárási jogi kérdésekben, egy jól alkalmazott mellék- vagy körmondattal oly értelmet adjon a jogszabálynak, amely egyéni izlésének megfelel.

— **A baleseti járadékok.** Lapunk 13. számában rámutattunk a járadékok felemelésének kérdésében támadt hatásköri kérdésre.

A kérdés fontosságára s arra való tekintettel; hogy a hatásköri vita az ily igények érvényesítését nagyon kitolná, úgy a munkásbiztosítási felsőbíróság, mint a budapesti kir. ítélőtábla az igazságügyminisztériumhoz fordultak s kérték, hogy az 1921. évi XXXI. tcikk 29. §-ában nyert felhatalmazás alapján ezen kérdést rendeleti úton szabályozza.

Értesülésünk szerint az igazságügyminisztérium ezt a kérdést tényleg rendeleti úton kívánja szabályozni s az ily pereket a munkásbiztosítási bíróság hatáskörébe utalni.

Nem akarunk most azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy a fentebb idézett törvényben nyert felhatalmazás kiterjed-e ezen kérdés szabályozására vagy sem, hanem csak azt vizsgáljuk, vajjon a kérdésnek ekként való szabályozása megfelel-e az igényjogosultak érdekeinek s a sokat hangoztatott eljárás egyszerűsítésének.

Mindkét kérdésre «nem»-mel kell felelnünk.

A munkásbiztosítási ügyekben a bíraskodást — Budapest kivételével — kerületi pénztárak székhelyén levő járásbírók gyakorolják; Budapesten pedig külön e célra szervezett bíróság.

Tekintettel arra, hogy a felemelés iránti perek zöme Budapesten fog lefolyni, azt kell vizsgálni, hogy miként alakul a helyzet ezen bíróságnál.

Ez a bíróság már eddig is úgy túl van terhelve egyéb sürgősebb természetű ügyek elintézésével, hogy az ily baleseti járadék iránti perek, mint kevésbé sürgősek kezeltenek; s napirenden van, hogy ily perekben a keresetre hónapokon át semmi intézkedés sem történik.

Ennek kizárólagos oka az, hogy ezen bíróság bírói személyzete a mostani ügyforgalom lebonyolítására is alig elegendő, ha tehát most még a járadékfelemelési perek is odautaltatnak, a helyzet csak rosszabbodni fog.

Ebből a szempontból tehát ezen megoldást nem tarthatjuk szerencsésnek.

De ezenfelül még azért sem helyes ezen pereket az alapper bíróságától elvonni, mert az alapper bírósága — akár a járásbíróság, akár pedig a törvényszék volt az — ma mint egyes bíróság jár el, míg a munkásbiztosítási ügyek a tv. 19. §-a értelmében elsőfokon is és pedig egy bíróból és két ülnökből álló tanácsban tárgyalandók s sokszor — úgyszólván az esetek zömében — órákhosszat kell várni, míg ülnököket «fogni» lehet s a tanács megalakulhat. Úgy, hogy az alapper bírósága minden körülmények közt gyorsabban határozhat, mint a munkásbiztosítási bíróság, ezenfelül pedig ezen szabályozás mellett, meg az iratok átküldésével stb. felesleges iratváltás jár s a mellett a kezelés is megnehezítettetik.

Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy ezen igények a munkásbiztosítással egyáltalában nem függnek össze s ez okból sem utalhatók ezen bíróság hatáskörébe. —d.—r.

— **Bírák és ügyészek irodalmi működése.** Mődukban van egy igazságügyminiszteri rendelettel foglalkozni, mely a bíróságok és ügyészségek tagjainak irodalmi működésére vonatkozóan nagyon figyelemreméltó és gyakorlati alkalmazásra érdemes észrevételeket és rendelkezéseket tartalmaz. Ebben a rendeletben az igazságügyminiszter felhívja a bíróságok elnökeit és a főügyészeket, hogy főleg a fiatal s pályájuk kezdetén levő hivatalnokok irodalmi működésére felügyeljenek, sőt buzdítsák őket a munkára. Hogy pedig e buzdításnak annál nagyobb hatása legyen, a miniszter nemcsak azt ígéri meg, hogy az előléptetések-nél kiváló tekintettel lesz a jogi szakirodalom művelőire, hanem egyszersmind az igazságügyminisztérium kebelében bizottságot állít fel, melynek feladata lesz figyelemmel kísérni az összes bíróságok és ügyészségek tagjainak irodalmi működését és a magukat ekként kitüntető bírákra és ügyészekre a miniszter figyelmét felhívni, hogy ez aztán az illetőkhöz szerencsekívánó és buzdító levelet intézhessen. «Ez a bizottság — mondja a szóbanforgó igazságügyminiszteri rendelet — kézirati munkákat is elfogad a jog minden szakára és a törvényhozásra vonatkozólag, ha azokat az írójuk beküldi; az illető jelentés folytán, melyet a bizottság ama munkákról elem fog terjeszteni, esetleg intézkedni fogok, hogy e munkák közzététele megkönnyítettessék. Azt akarom — írja a miniszter — hogy minden ifjú, kik törvénytermeink, jogszolgáltatásunk reményét képezik, megértse, hogy a munka mindinkább szabálya legyen a hivatalnok életének, hogy oly társadalomban, mely újjászületik, a közbecsülést csak az érdem és a köznek tett szolgálatok szerzik meg. Igazságszolgáltatásunk csak akkor, ha mindinkább komolyabb törekvést mutat fel s ha ugyanezt megkívánja azoktól, akiket kebelébe felvesz, csak akkor fog diadalmaskodni minden támadás felett s tarthatja fenn magát a munkássága, tudománya és tehetsége iránt táplált régi tisztelet színvonalán».

Hazai viszonyainkra térve át, csak sajnálatunkat fejezhetjük ki, hogy oly kitűnő szakférfiak, minők mind a bírói, mind az ügyészi karban, de főként felső bíróságaink soraiban — szerencsére elég bőven — találkoznak, működésüket kizárólag hivatalos foglalkozásukra szorítván, nem hatnak ki közvetlenül jogtudományunk fejlesztésére s legislaturánk helyes kerékvágásba való vezetésére. Ismerünk nagy jogászokat, kik magas látkörű tudományossággal bírnak s kiknek ismeretei, a gyakorlati élet által

kipróbált mind megannyi vert aranyat képeznek s ez a kincs nem kerülve forgalomba, holt tőke marad, mely a közre nézve úgyszólván teljesen kárba vesz. Pedig ha valahol, úgy hazánkban nagy szükség volna rá, hogy a gyakorlat férfiai vállvetve közreműködjenek jogtudományunk fejlesztésére és igazságügyi mizériáink megszüntetésére épen most, midőn azon ponton állunk, hogy igazságszolgáltatási szervezetünket messze kiható reformokkal átalakítsuk. Most minden jó tanácsnak kétszeres értéke van s minden életrevaló eszmének elhallgatása véték... Még mindig nagy számmal vannak, kik összegyűjtött tapasztalati kincsüket nem értékesítik a közre nézve. Ez nagyrészt azon nálunk a legújabb időkig uralkodott bal felfogásnak tulajdonítható, miszerint a bíró, a hivatalnok végezze a kötelességét, mely ügyis elég terhet ró reája s ne szerepeljen a nyilvánosság előtt, mi csak hivatása teljesítésétől vonná el s áldatlan rekriminációkra, konfliktusokra szolgáltatathatna alkalmat. Íme most maga a kormány szólítja fel hivatalnokait irodalmi működésre, sőt nemcsak felszólítja, hanem elismerésben, kitüntetésben részesíti a kiválóbb tehetségeket s a jobb munkákat, ha az illető bíró vagy ügyész nem teheti, közkölségen kiadja: mindenkit meggyőzhet arról, hogy mily fontos érdeke van az államnak abban, miszerint a gyakorlat férfiai értékesítsék ismereteiket és tapasztalataikat a jogtudomány és törvényhozás körül. Hisszük, hogy ez a példa jó hatással lesz nálunk s nagy jogászaink mindig többen és többen kilépnek visszavonultságukból.

* *

A fentebb szövegű kormányrendeletet — Dufaure, francia igazságügyminiszter bocsátotta ki 1876 augusztus hó 15-én, tehát egy év híjával kerek ötven esztendővel ezelőtt — a hazai viszonyainkra vonatkozó fenti észrevételeket pedig szóról-szóra az akkori kiváló jogi folyóiratunk, a «Magyar Igazságügy» VI-ik kötete irta 1876 november 1-i kelettel (361—363. lap).

Nem lenne érdektelen fontolóra venni, hogy azóta e téren mennyit haladtunk előre?!
Zsoldos Benő.

Nőtlen, keresztény, 29 éves ügyvéd betársulna ügyvédi irodába, vagy irodavezetői állást vállalna. Ajánlatokat «Vitéz» jelígre a kiadóhivatalba kér, dupla borítékban. 17729

Főváros környéki járási központban hajó-és vasútállomással bíró helységben, negyedszázad óta fennálló ügyvédi iroda átvételére, vagy vezetésére minden tekintetben helytálló képességű kartárs kerestetik. Cím a kiadóhivatalban. 17730

Irodámba azonnali belépésre társat keresek. Körösi János berettyóújfalui ügyvéd. Bihar megye. 17731

Előkelő, fiatal ügyvéd társat keresek, budapesti irodámba. Cím: Vác-Pokolfürdő igazgatósága. 17727

Kezdő ügyvédjelölt ügyvédi vagy közjegyzői irodában állást keres. Leveleket «Felvidéki» jelígen kiadó továbbít. 17733

Fővárosi régi jó forgalmú és hírnevű ügyvédi irodába betársulhat fiatal agilis ügyvéd, aki alapos gyakorlattal, a német nyelv tudásával és befektethető tőkével rendelkezik. Ajánlatok teljes cím közlésével a kiadóhivatalhoz! 17732

HARCSA BÉLA

angol úri szabó

Budapest, IV., Városház-u. 16, I. em.

Telefon 183-31.

Sportruha- és breeches-különlegességek

Előnyös külföldi szövet- és szőrmebevásárlásaim folytán módomban van

városi, utazó- és autó- **BUNDÁKAT**

az előidényben rendkívül mérsékelt árban készíteni.

Közismerten előkelő ízlés, szolid árak

17728

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Helényi József* budapesti kir. törvényszéki bíró: A kir. ítélőtábla. — *Dr. Auer Pál* budapesti ügyvéd: Az erdélyi magyar telepések ügye. — *Dr. Lőw Tibor* kir. törvényszéki tanácselnök: Fedezési kényszer. — A budapesti ügyvédi kamara értekezlete. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási és Pénzügyi Döntvénytár. XVII. k. 3. iv. — Hiteljogi Döntvénytár XVIII. k. 6. iv. — Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 7. iv.

A kir. ítélőtábla.

A nyár folyamán a napilapok a takarékosági bizottságról írva azt a hírt hozták, hogy a most mondott intézmény a kir. ítélőtáblák megszüntetése mellett foglalt állást.

Bármily megdöbbentő ez a hír: vártunk. Vártuk a hír megcáfolását, de hasztalanul.

A tervek felöli teljes tájékozatlanság mellett szólunk a kérdéshez, de mégis hozzászólunk, mert bár tisztában vagyunk azzal, hogy a takarékosági bizottságnak csak véleményező hatásköre van és tisztában vagyunk azzal is, hogy sok fórumnak lesz még hozzászólása ahhoz, hogy igazságügyi szervezetünk ily súlyosan megrendíthessék, a kir. ítélőtáblák féltése részünkről oly nagy, hogy a megcáfolatlan hírre is feljajdulunk.

A feljajdulás komoly mindazok részéről, akik hisznek és bíznak a jog és igazság eszméjében, akik hiszik, hogy «Justitia est regnorum fundamentum» és akik meg vannak győződve, hogy komoly állami élet, hogy jogállam csak jól szervezett, helyesen működő bíróságok mellett képzelhető el.

Amikor a táblák megszüntetésének kérdésével foglalkozunk, különös súlyt helyezünk annak kiemelésére és kidomborítására, hogy nem bírói, hanem közérdek lebeg szemünk előtt. A bírói előléptetési érdekek a táblák megszüntetése mellett is megvédhetők, de a bíróságokat kultúrállamokban nem a bírák, hanem az állami és társadalmi rend megvédése érdekében szervezik.

Nagy ünnepük volt nemrégiben a kir. ítélőtábláknak. Teljesülésében ünnepelt a budapesti kir. ítélőtábla is. Akik ott voltunk és hallottuk a kir. ítélőtábla kiváló elnökének nagyszabású előadását ható beszédét, felemelő érzéssel távoztunk az ülésről. Felemelő érzés volt jogszolgáltatásunk történeti multja, fejlettsége és felemelő érzéssel töltött el jövő fejlődésének lehetősége. Szétaraboltságunkban, megaláztatásunkban vigaszt és reményt nyújtott az a nagy kultúrérő, amely igazságszolgáltatásunkat ennyire fejlesztette. Azzal a tudattal távoztunk, hogy az az állam, az a nemzet, amely a legkülönbözőbb elnyomatások dacára ilyen igazságszolgáltatást, ilyen bírói szervezetet teremtett, a maga igazságát is diadalra fogja juttatni. Senki sem gondolt arra, hogy rövid pár hónap múlva meg akarják húzni e multban gyökerező, a nép lelkébe hatolt, a nép által tisztelt, történelmi hagyomány erejével bíró, az állampolgárok életét, szabadságát és vagyonát védő nagyszerű intézmény felett a lélekharangot.

A természet fejlődése és átalakulása arra int bennünket, hogy minden fejlődésnek lassúnak és a multban gyökerezőnek kell lenni. Ugyanez áll a visszafejlesztésről. Intézmények, különösen jól bevált intézmények megszüntetése csapásként hat, mert a megfosztottság érzetét kelti. Fokozottan így van ez, ha egy olyan intézmény megszüntetéséről van szó, mint a kir. ítélőtábla, mert az igazságszolgáltatás egy garanciájának elvételéről van szó. Még a legjobb igazságszolgáltatás mellett is vannak elégedetlenkedők.

Ez az elégedetlenség az elkeseredésig fokozódhatik, mert az elégedetlen úgy érzi, hogy elvették tőle igazsága érvényesítésének lehetőségét.

És ez az elkeseredés nem nélkülözne minden alapot. A kir. ítélőtáblák megszüntetése azt vonná maga után, hogy a legtöbb ügy a kir. törvényszékeknél nyerne befejezést, mert még a hatáskörében erősen kiterjesztett Kúria is csak az ügyek kis számát tudná elintézése körébe vonni. A törvényszékek iránti tiszteletünk dacára aggályosnak tartjuk, hogy ez a bíróság az ügyek nagy tömegének végső fokú fóruma legyen. Ennek bővebb kifejtését feleslegesnek tartjuk.

E sorok írója meg van győződve arról, hogy az elmondottakat tudják azok is, akik a kir. ítélőtáblák megszüntetésének gondolatával foglalkoznak.

Nem is a jogszolgáltatás gondolatának fejlesztése és javítása, nem is a kir. ítélőtábla működésével való meg nem elégedés, hanem a takarékoság keresztülvitele adta ezt az álláspontunk szerint szerencsétlen eszmét.

A takarékosággal kapcsolatban reá kívánunk mutatni, hogy a takarékoság ebben a kérdésben nem erény, mert takarékoságból legmagasabb erkölcsi értékeink feláldozása elmaradottságunkat és pusztulásunkat vonhatja maga után.

De a kir. ítélőtáblák megszüntetése nem is jelent takarékoságot. Ennek az állításnak megokolására elég talán reámutatni arra, hogy a kir. ítélőtáblák bírái valamelyik bíróság keretében el volnának helyezendők, hogy továbbá ezeknek a kihalása (ez most divatos vezérszóvá vált) sem jelentene lényeges megtakarítást, mert a legtöbb ügyben végső fokon eljáró kir. törvényszékek meg volnának erősítendőek, mert végül a jogorvoslat elmaradása polgári ügyekben oly bevételi forrástól fosztaná meg a kincstárt, amely a nélkül, hogy valamilyen ezirányú statisztika állana rendelkezésünkre, körülbelül felérne azzal az összeggel, amit a kir. ítélőtáblák megszüntetésével megtakarítunk.

Nem tudunk hinni a táblák megszüntetésében. Lelkünkön mégis könnyíteni akartunk e sorok közöttételével.

Dr. Hetényi József.

Az erdélyi magyar telepések ügye.

Az a döntés, amelyet a Nemzetek Szövetségének tanácsa az erdélyi magyar telepések kisebbségi panasza tárgyában hozott, méltó felháborodást váltott ki a magyar közvéleményből. A napisajtó már kellőképp rámutatott arra a jogsérelemre, amely az erdélyi magyar telepéseket a Népszövetség döntése következtében érte, de nem eléggé emelte ki azt, hogy a sajnálatos elintézés oka nem annyira a jóindulat hiánya volt, mint inkább a kisebbségi panasz eljárás hallatlan fogyatékos, a fennálló jogelvekkel homlokegyenest ellenkező volta.

Ép ezért magát az ügyet, mely a napilapokban eléggé ki-merítően tárgyalatott, csak röviden kívánjuk ismertetni s inkább a kisebbségi panasz eljárást óhajtjuk olvasóink előtt megvilágítani; rámutatván a bajok forrására és az orvoslás módjára.

A magyar kormány a 80-as évek végén magyar családokat telepített Erdély románlakta vidékére. A békekötés idején e telepek összterülete 42,101 hold volt. Ebből a területből az 1921. évi július 23-iki a román agrárreformról szóló törvény 10. §-a alapján a román kormány kisajátított 24,015 holdat. A telepek ere-

deti teljes vételára (kamat nélkül) a szerződések szerint 11.286,014 magyar korona volt. A telepesek a kisajátított 24,015 hold fejében az agrárreformról szóló törvény alapján némi kártalanítást kaptak, amely összesen körülbelül 300,000 arany frankot tett ki.

A magyar telepesek panaszukban előadták, hogy a román agrárreformról szóló törvény említett 10. §-a ellenkezik a nemzeti kisebbségekre vonatkozó Románia által is aláírt és törvényei közé iktatott nemzetközi szerződéssel és így az annak alapján fogantatott kisajátítás jogellenes.

A kisebbségek védelme tudvalévően nem a népszövetségi egyességokmányban biztosított, hanem külön szerződésekben. Ily szerződésben kötelezte magát Románia is 1919 december 9-én a szövetséges és társult hatalmakkal szemben, hogy a nemzeti kisebbségek védelmét célzó szabályokat törvénybe iktatja és a törvényt alaptörvénynek fogja tekinteni. Kötelezettséget vállalt arra, hogy egyetlen román törvény vagy rendelet sem fog ezekkel a szabályokkal ellentétes rendelkezést tartalmazni. Ezek a szabályok nemzetközi természetűekké nyilvánították, amelyek a Nemzetek Szövetségének védelme alatt állnak. Csak az esetben változtathatók meg, ha a Nemzetek Szövetsége tanácsának többsége hozzájárul. Ezeknek a szabályoknak egyik legfontosabbika egyenlő tényleges és jogi elbánást biztosít mindenki számára, tekintet nélkül vallására, nemzetiségére és anyanyelvére. Az agrárreformról szóló román törvény 10. §-a azonban ezzel a rendelkezéssel ellenkezik.

Ez a §. ugyanis feljogosítja a román kormányt, hogy a törvényben megszabott minimumon alul maradó kis- és törpebirtokokat is kisajátítsa, feltéve, hogy azok oly telepesek birtokai, kik 1885. óta telepítették le. A törvény ugyan nem beszél kifejezetten magyar telepesekről, más telepesek azonban 1885. óta nem jutottak birtokhoz Erdélyben. Románia képviselője nem is tagadta, hogy a törvény kivétel nélkül magyar telepesekre vonatkozik, a törvény tendenciája is nyilvánvaló, mert hisz a birtokreform gazdasági és szociális okai közül nem hozható fel — és nem is hozható fel — egy sem, mely a törpebirtokok felosztását indokolná. A magyar telepesek tehát a 10. §. által oly külön elbánásban részesültek, mellyel csakis ők sujtattak, a román állam többi polgára nem. Ez a §. tehát az összes polgároknak egyenlő elbánást biztosító nemzetközi szerződésbe ütközik.

A román kormány védekezése a következő: A telepeseket a magyar kormány annakidején az összefüggő erdélyi román nemzetiségi tömb megosztása céljából juttatta földjükhöz. Ettől eltekintve azonban a telepesek a román álláspont szerint nem fizették ki parcelláik vételárát s így, mint szerződésszegők — függetlenül az agrárreform törvénytől — jogosan fosztattak meg birtokuktól. Románia képviselője értésére adta a Népszövetség tanácsának, hogy abban az esetben, ha az agrárreformról szóló törvény 10. §-a érvénytelennek nyilváníthatnák, nemcsak a már kisajátított 24,015 hold, hanem a további 17,186 hold ki nem sajátított terület is elkoboztatnák az erdélyi magyar telepesektől, többé nem az agrárreform törvény alapján, hanem azoknak még a román kormány jogelődével, a magyar kormánnyal kötött szerződésüknek megszegése címén.

Az ügyet a Népszövetség tanácsának háromtagú bizottsága készítette elő s annak előadója Afranio de Mello-Franco, braziliai képviselő és «ambassadeur spécial» volt. Mello-Franco jelentésében előadta, hogy a román kormány képviselője, Titulescu azt ajánlotta, hogy gyakorlati megoldást keressenek, amely figyelemmel van a telepesek érdekeire, anélkül, hogy a kérdés jogi részét eldöntené, illetve arra kényszerítené Romániát, hogy az agrárreform törvény 10. §-át hatályon kívül helyezze. Majd azt is közölte vele Titulescu, hogy kormánya a már fizetett kisajátítási összegeken kívül összesen még 700,000 arany frankot hajlandó a kisajátítást szenvedett telepeseknek juttatni s egyben lemond a további kisajátításról, tekintet nélkül a telepeseknek általa vitatott szerződésszegésére. Kötelezi magát arra is, hogy azon telepesek sem fognak birtokaikban háboríttatni, akiknek tulajdonjoga telekkönyvileg nincs bekebelezve. A 700,000 arany frankot Románia hajlandó a Népszövetséggel egyetértésben szétosztani.

Mello-Franco jelentésében jelzi, hogy az agrárreformról szóló törvény 10. §-át a kisebbségi védelmet biztosító rendelkezések szempontjából aggályosnak tartja, azonban úgy véli, hogy, ha kompromisszumos megoldás nem jön létre, a telepeseknek a román kormány kilátásba helyezett magatartása folytán további kisajá-

tításoktól kell tartaniok. A kompromisszumos megoldás biztosítja számukra a megmaradt területen a békés birtoklást és a kisajátított terület után további kárpótlást juttat nekik. Ezen körülményekre való tekintettel a román kormány által javasolt kompromisszumos megoldás elfogadását javasolta.

A Népszövetség tanácsa egy órán át tartó tanácskozás után, amelyen Titulescu londoni román követ nagy beszédet mondott, egyhangúlag elfogadta Mello-Franco javaslatát.

A döntés kétségkívül felette sérelmes. A jogi kérdést nem dönti el, az agrártörvény 10. §-át nem nyilvánítja érvénytelennek, nem kötelezi Romániát annak hatályon kívül helyezésére és in integrum restitucióra. Kompromisszumos megoldásnak sem tekinthető, mert a 700,000 arany frank a korábban már fizetett 300,000 aranyfrankkal együtt 1.000,000 aranyfrankot tesz ki, holott a telepek eredeti vételára a román kormány szerint is 11.286,014 aranykorona volt. A telepesek tehát összesen körülbelül az eredeti vételár $\frac{1}{11}$ részét kapják meg kártalanításul, holott azóta a birtokok értéke emelkedett. A szerződésszegésre való hivatkozás alaptalan, mert a telepesek a vételárhátralékot a megszállás óta befizették a román állampénztárba.

A kisebbségi panaszjelzés alapelvei azon határozatokban foglaltaknak, melyeket a Nemzetek Szövetségének tanácsa 1920. évi október 22. és 25-én, 1921 június 27-én, 1923 szeptember 5. és 26-án hozott. Az 1920 október 22-iki, Tittoni javaslatára hozott határozat szerint a kisebbségi panaszjelzés csak az esetben indulhat meg, ha a Nemzetek Szövetségének valamely tagállama hívja fel a Tanács figyelmét a kisebbségi rendelkezések megsértésére vagy azok megsértésének vaszélyére. Ez nem érinti azonban maguknak a kisebbségeknek, továbbá a Tanácsban nem képviselt államoknak azon jogát, hogy «petíciókat» vagy «információkat» juttassanak el a Nemzetek Szövetségéhez. Ezekkel a petíciókkal és információkkal azonban hivatalosan csak akkor foglalkozik a Nemzetek Szövetsége, ha a Tanács valamely tagállama felhívja azokra a Tanács figyelmét. Ha a panaszt nem a Tanács valamely tagja nyújtja be, a Nemzetek Szövetségének főtitkára köteles a Tanács 1921 június 27-iki határozata értelmében a panaszt, mielőtt azt a Tanács elé terjesztené, azon állam kormányához juttatni, amely ellen a panasz irányul. Az illető állam három hét alatt köteles a főtitkárral közölni, vajjon kíván-e nyilatkozni? Ha kíván, úgy két hónap alatt köteles azt megtenni. A Tanács elnöke ezt a határidőt meghosszabbíthatja. Az érdekelt állam alaki és tárgyi kifogásokat tehet. Ha alaki kifogásai alapján a panasznak a limine való visszautasítását kéri, a főtitkár a Tanács 1923 szept. 5-iki határozata értelmében értesíti a Tanács elnökét, aki vagy egyedül, vagy — ha jónak látja — a Tanács két tagjával együttesen dönt az elutasítás tárgyában. Ha azonban az érdekelt állam kívánja, a Tanács elé terjeszti a petíciót. Minden más esetben, valamint akkor is, ha a Tanács az a limine való elutasításra nem lát okot, a panasz hármas bizottság elé utalandó. E bizottság a Tanács elnökéből és két tagjából áll. A Tanács 1923 szept. 5-iki határozata értelmében a hármas bizottság vizsgálata informatorius jellegű. Ha a bizottság arra a meggyőződésre jut, hogy a panasz alaptalan, a Tanács nem foglalkozik többé az ügygel. Elutasító határozatot azonban nem hoznak s az érdekelték bármikor újból előterjeszthetik a panaszt és a Tanács bármely tagállama utólag is magáévá teheti azt. Ha a hármas bizottság úgy látja, hogy a panasz nem alaptalan, még nem feltétlenül kerül az ügy a Tanács elé, hanem csak az esetben, ha a Tanács valamelyik tagállama indítványozza, hogy a Tanács foglalkozzék a petícióval. Mihelyt az eljárás a Tanács előtt megindul, bevonatnak abba a panasztévé állam és azon állam, mely ellen a panasz irányul, az esetben is, ha nem tagjai a Tanácsnak. Azon államok, melyek a Nemzetek Szövetségének nem tagjai, valamint maguk a kisebbségek nem vonatnak be az eljárásba. A Tanács olyképp járhat el és oly «instrukciókat» adhat, amelyek az adott esetben legalkalmasabbaknak és leghatékonyabbaknak látszanak. Oly viták esetén, melyek a panasszal megtámadott állam és a Tanács valamely tagja között jog- vagy ténykérdésben merülnek fel, ezen viták olybá veendő, melyek a Nemzetek Szövetsége egyességokmányának 14. §-a értelmében nemzetközi jellegűek és a panasszal megtámadott állam által a Tanács bármely tagjának kívánságára az állandó nemzetközi törvényszék elé terjesztendők. A törvényszék végérvényes döntése helyett annak jogi szakvéleménye is kikérhető. Erre van is már két precedens, amikor is a lengyel-

országi német kisebbségek ügyében adott a hágai törvényszék véleményét.

Mindebből minket az érdekel, hogy a kisebbségek a Tanács előtt nem jelenhetnek meg, hogy a Tanács előtt az eljárás nem kontradiktórius, az auditor et altera pars elve nem érvényesül, továbbá, hogy az állandó nemzetközi törvényszék elé csak kivételes esetekben kerülnek még az oly ügyek is, amelyek pedig jogi döntésre feltétlenül alkalmasak.

Nincs okunk feltételezni, hogy Mello-Franco brazil diplomata ellenséges érülettel viseltetik a magyar kisebbségek iránt és különösképen kedveli a románokat. A magyar lapok híradása szerint is a tárgyalás során a Tanács több tagján bizonyos rokonszenv volt észlelhető a panaszttevő kisebbség iránt. A döntés bizonyára nem kis részben annak tulajdonítható, hogy a kisebbségek képviselőjének a tárgyaláson nem volt módjában felszólalnia és nem cáfolhatta meg az elismerten nagy tehetségű Titulescu érveit. Nem mutatható rá arra, hogy a kisebbségi védelem általános elveinek szempontjából mily nagy érdek fűződik a román agrárreformról szóló törvény 10. §-ának hatályon kívül helyezéséhez, nem bizonyítható, hogy a telepések nem követtek el szerződészegést, végül nem mutathatta ki, hogy a felajánlott összeg mily jelentéktelen. Még nagyobb baj, hogy nem volt lehetséges az ügyet a hágai nemzetközi törvényszék döntése alá bocsátani. Ennek a bíróságnak elfogulatlanságához — mint az eddigi tapasztalatok is bizonyítják — kétség sem fér. Míg a Nemzetek Szövetségének Tanácsa nem lévén jogi fórum, minden áron tranzigál és kompromisszumos megoldást keres, addig a nemzetközi törvényszék kizárólag a fennálló jogszabályok és jogelvek alapján dönt. Nem kétséges, hogy ez a törvényszék megállapította volna, hogy az agrártörvény 10. §-a kisebbségi védelmet biztosító nemzetközi szerződésbe ütközik s így érvénytelen.

Hírlik, hogy a genfi döntés szóba kerül a magyar parlamentben is, amelyet részben magyar testvéreink elszenvedett sérelme miatt akarnak idő előtt összehívni. Csak helyeselhető, hogy a magyar parlament nem veszi szó nélkül tudomásul a történeteket. Tartozunk ezzel nemcsak önmagunknak, hanem tőlünk elszakított testvéreinknek is. Célt tévesztett dolog volna azonban ezt az alkalmat arra használni, hogy a Népszövetség Tanácsának tagjait vagy épen az ügy brazil referensét támadjuk. Ezzel nem segítünk bajainkon s még talán létező szimpátiákat is kockára teszünk.

Fel kellene azonban használnunk ezt az alkalmat arra, hogy a kisebbségi panaszjárás reformját megsürgessük, hogy a kisebbségi ügyekben a kontradiktórius eljárásnak, az auditor et altera pars elvnek és a kisebbségek perképeségének elismerését kieszaköljük és hogy oly irányba tereljük a fejlődést, mely a kisebbségi panaszok számára a Népszövetség Tanácsának illetékességé helyett a hágai állandó nemzetközi törvényszék illetékességét biztosítja. Gondoskodjunk róla, hogy meghallják ezt a követelésünket a Genfben ülésező diplomaták és tegyék ezt szavá kiküldötteink az interparlamentáris konferencián is. Használjuk fel minden nemzetközi és diplomáciai összeköttetésünket ennek a célnak elérésére. Ezzel nemcsak az elszakított magyar kisebbségek érdekét, hanem a nemzetközi jog uralmának, fejlődésének ügyét is szolgáljuk.

Dr. Auer Pál.

Fedezési kényszer.*

A kereskedelmi törvény már idézett 353. §-ában az eladó szállítási késedelmének esetére kifejezetten megengedi, hogy a vevő «tetszése szerint» «a teljesítés helyett a nem teljesítés miatt kártérítést» követelhesen.

Ezen kárkövetelés mértékének megállapításánál ismét szerepel a fedezési kényszer a joggyakorlatban.

A törvény (356. §. 2. p.) akképen szabályozza a kártérítést, hogy olyan árúk szállítása elmulasztásának esetében, amelyeknek piaci vagy tőzsdei ára van, a kártérítés a szerződési árnak és a teljesítési hely és idő piaci vagy tőzsdei árának a különbözete, de a vevő igazolható nagyobb kárának a megtérítését is követelheti. Ez a szakasz csak a záros határidejű ügyletekre vonatkoznék ugyan, de a joggyakorlat a halasztó határidejű ügyletekre is alkalmazza. (Kúria. 1916. szept. 6. P. IV. 635/1916. Hjogi Dtar X. 208.)

A szakasz szerint a vevőtől függene az, vajjon absztrakt kárt követel-e, avagy konkrét kárt, amely a konkrét fedezeti vétel árkülönbözetében állhat, vagy az elmaradt haszonban. Árkülönbözet és vesztett haszon együttesen nem követelhető, mert — amint a kir. Kúria (1912 jún. 28. 144/1912. Hjogi Dtar VI. 142.) a helyzetet megvilágítja — «az eladó, ha az árkülönbözetet megfizeti, olyannak tekintendő, mint aki a szerződést teljesítette». A vevő pedig, aki az árút megkapta azzal, hogy megkapta a beszerzési ár különbözetét, vesztett hasznot nem követelhet a késedelmes adóstól, mint késedelmesen tényleges teljesítés esetén sem. (Kúria 1908 máj. 20. 875/1907. Hjogi Dtar X. 40. Elvi jel. hat.). Arról, aki árkülönbözetet követel absztrakt felszámítás esetén is feltételeztetik a fedezeti vétel.

A bírói gyakorlat a szakasz engedte szabadságot megszorítja azonban, korlátozza a vesztett haszon követelésének lehetőségét a fedezési kényszer alkalmazásával. A vevő, mondja a kir. Kúria (1923 nov. 27. P. VII. 1540/1923. Hjogi Dtar XVII. 58., olyan árúknál, amelyeknek piaci vagy tőzsdei ára van, rendszerint csak az árkülönbözetet követelheti «az ezt a különbözetet meghaladó kárt (haszonvesztéséget, elmaradt nyereséget) a vevő a bírói gyakorlat által követett és az elvi jelentőségű határozatok tárába 654. szám alatt felvett elvi jelentőségű határozatban (1915 jún. 23-án Rp. IV. 277/1915. ügyszám) is kifejezésre jutott jogszabály értelmében csak akkor követelhet, ha igazolja, hogy a nem szállított árút a teljesítés helyén és idején saját hibáján kívül fekvő okokból nem szerezhette be». Ebben a gyakorlatban is, mint a dologkárnál, a károsultnak kárelhárítási kötelezettsége érvényesül és módosítja azt a helyzetet, amely máskülönben a törvényszék rendelkezéseiből következne. (V. ö. Kúria 1915 szept. 21. Rp. VIII. 2566/1915. Hj. Tára IV. 31. Elvi jel. hat.)

Ez a most említett ítéletekben alkalmazott fedezési kényszer nem azt jelenti, hogy a vevőnek tényleg meg kellett venni az árút, hogy kárkövetelést támaszthasson, hanem csupán azt, hogy a vevőnek a kárkövetelése ezekben az esetekben nem lehet több, mintha piaci áron fedezeti vételt eszközölt volna. Vannak elvéte ítéletek, amelyek nemcsak a vesztett haszon, hanem az absztrakt kár követelését is kizárják és a vevőt a valóságos fedezeti vételből eredő kárkövetelésre szorítják. Olyan esetek ezek, amelyekben a vevő nem továbbeladásra, hanem felhasználásra (elfogyasztásra) vásárolta az árút, amelynek piaci vagy tőzsdei ára van. (Kúria 1921 szept. 15. P. IV. 1487/1921. és Kúria 1921. szept. 27. P. IV. 1552/1921. Hj. Tára III. 55. és 53.)

Az eddig elmondottak azokra az adásvételi ügyletekre vonatkoznak, amelyeknek tárgya piaci vagy tőzsdei áron megvásárolható árú. A törvénynek (356. §. 2. p.) abból az intézkedéséből, amely az absztrakt kárszámítást csak az ilyen árúk szállítása elmulasztásának esetére statuálja, az ítélezés általában azt következteti, hogy olyan árúnál, amelyeknek nincs piaci vagy tőzsdei ára, csak a tényleges fedezeti kár, avagy az elmaradt haszon számítható fel. (K. Lfi. 1880. szept. 5. 567. Dtar r. f. XXVI. 160. o. — K. Lfi. 1881 júl. 5. 477. Dtar r. f. XXVIII. 84. o. — K. 1918 márc. 19. Rp. IV. 304/1918. Hj. Tára IV. 31. Elvi jel. hat. — Kúria 1920 szeptember 14. P. IV. 1358/1920. Hj. Tára III. 28.). Az elmaradt haszon felszámítása ez esetben is absztrakt lehet, mert «nem szükséges annak az igazolása, hogy a megvett, de tényleg nem szállított árúra már volt is olyan vevője, kinek az árút nyereséggel eladhatta volna, hanem elég annak bizonyítása, hogy az árú a rendes kereskedelmi forgalomban a szállításra kikötött időben nagyobb áron értékesíthető lett volna, mint amennyibe az a vevőnek került volna». (K. 1908 dec. 10. 388. Hjogi Dtar III. 4.)

A fedezeti kényszer elve súlyosan érvényesül azokban a döntésekben is, amelyek a szállítás előzetes megtagadásának esetére zárják ki, hogy a vevő más kárt követelhesen, mint a megtagadás idejének árkülönbözetét. Ezen határozatokban nincs szó arról, hogy a vevő a lejáratkor teljesítést ne kövelelhetne, de a határozatok szövegezése olyan, mintha ez a teljesítési követelés szóba se jöhetne. Oka ennek az a hallgatóságos megfontolás, hogy ezt a perbe se vitt követelést a gazdasági lehetetlenülés amúgy is kizárná. Különben ezekben a határozatokban is döntő motívum a kárelhárítási kötelezettség.

Amidőn «a vevő a fennforgó körülmények közt tisztában lehetett azzal, hogy neki az eladó az árút szállítani nem fogja». (Kúria 1918 okt. 25. P. IV. 3397/1918. Hjogi Dtar XIII. 50.) «amikor az eladó a teljesítést már az erre kikötött határidő előtt ki-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a mult számban.

fejezetten megtagadja) «az árkülönbözetre irányuló kártérítési igényének elbírálásánál a szerződéses ár és az eladó elállásáról való értesülés időpontjában fennállott piaci ár veendő figyelembe» «a vevő még a szerződésszegő eladóval szemben is tartozik ezt a felet a nagyobb károsodástól megóvni» (Kúria 1918 jún. 28. P. IV. 2162/1918. Hjogi Dtár XII. 112.) «igazolható nagyobb kárának a megtérítését» «jogosan csak akkor igényelheti, ha ettől a nagyobb kártól magát nem mentesíthette» (Kúria 1918 ápr. 10. P. VIII. 6195/1917. Hjogi Dtár XII. 111.) «A fedezeti vételt nem eszközlő vevő nem érvényesíthet az eladó ellen oly igényt, amely a teljesítési határidő lejártakor létező piaci árak alapulvétele mellett kialakuló árkülönbözet megtérítésére irányul, hanem ily esetben az eladó elállásának idején létező piaci és szerződéses ár közötti különbséget lehet a kárigény tárgya» (Kúria 1917 szept. 27. P. IV. 8104/1916. Hjogi Dtár XI. 138.).

Ezen határozatoknak háttérében lappang tehát a gazdasági lehetetlenülés. A kir. Kúriának 1924. szept. 9-én kelt P. VII. 6881/1923. sz. ítélete (Hjogi Dtár XVII. 119.) kifejezetten gazdasági lehetetlenülés alapján utasítja el a teljesítési követelést és ezzel kapcsolatban alkalmazza a fedezési kényszer elvét a kárszámításnál. A Kúria elfogadja ugyanis a fellebbezési bíróságnak azt az álláspontját, hogy a vevőnek járó árkülönbözet meghatározásánál csak a keresetindítás idejének a piaci ára és nem a tűzifának a keresetindítás után beállott áremelkedése vétessék figyelembe, mert vevő a kereset megindításának időpontjában, amidőn eladó közölte vele, hogy nem teljesíti a szerződést, tudott arról, hogy eladó a tűzifát szállítani nem hajlandó és így a vevő elháríthatta volna a tűzifának tovább drágulásával előálló nagyobb károsodását azzal, hogy a nem szállított fát a keresetindítás idejében piaci áron beszerzi.

Maga a gazdasági lehetetlenülés sok esetben nem egyéb, mint annak a kimondása, hogy a vevő fedezeti vételre volt köteles, amidőn meggyőződött arról, hogy az eladó nem teljesít. Itt azonban nemcsak a más kárszámítás kizárása lényeges, hanem kifejezetten a teljesítési követelésé. Megvilágítja ezt a kir. Kúriának 1917 ápr. 18-án kelt P. VIII. 6371/1916. sz. ítélete (Hjogi Dtár XI. 100.): A le nem szállított fameennyiség a szerződésileg megállapított árban áprilisban még beszerezhető volt. A faárak azután emelkedtek fokozatosan, majd rohamosan a kötlevelemben foglalt ár 150%-áig. Eladó március 26-án szállított utoljára, vevő április hó 1-e után többször sürgette a szállítást, utoljára szeptember 6-án és október 31-én teljesítést perelt. Az ítélet elutasító. A vevő, aki áprilisban tudhatta, hogy az eladó többé nem szállít, jogérvényesítése tekintetében nem tarthatta bizonytalanságban, károsodástól lehetőleg megóvni volt köteles és bár «nem volt jogi értelemben vett kötelessége a fedezeti vétel eszközlése, mégis a fedezés lehetősége mellett, jelen esetben különös tekintettel még a faáraknak gyorsan változó háborús alakulására, ennek eszközlését a kereskedelmi forgalomban kötelező jóhiszeműség szabta meg». A gazdasági lehetetlenülés tipikus esete ez összefonódva a fedezési kényszerrel. (V. ö. Kúria 1922 szept. 29. P. VII. 1927/1922. Mj. Tára IV. 4.)

Az újabb bírói gyakorlatban a határozatoknak még van csoportja, amelyben a fedezési kényszer elvének szerep jutott. Ez a KT. 326. §-ának gyakorlata. Az az értelmezés, hogy az adós az idegen pénznemben kirótt tartozást a lejárat és nem a tényleges fizetés napján jegyzett árfolyam szerint köteles fizetni, ismét nem egyéb, mint a hitelezőnek fedezeti vételre szorítása. A lejárat napján a jegyzésnek megfelelő összegért megveheti a kirovásban szereplő külföldi pénzüsszeget. A megoldás elfogadható is lett volna, ha csak a külföldi pénznem paritása változik, csakis az árú drágul, de súlyos megkárosítása volt a hitelezőnek a magyar korona romlása következtében. Ezen segített némiképp a valorizáció.

A bírói gyakorlatnak ez az áttekintése arra mutat ugyan, hogy a fedezési kényszer elve különösen újabban nagyobb jelentőségű, mint első meggondolásra látszanék, de «általános fedezési kötelezettség, amely a teljesítési követelést kizárná és a vevőt a fedezésre (vagy az árkülönbözet követelésére) szorítaná, nincs». (Kúria 1924. febr. 6. P. VII. 4261/1923. az alsóbírósági indokolásnak elfogadásával.)

Egyedül a budapesti árú- és értéktőzsdének pénznemekre és külföldi kifizetésekre vonatkozó 1922 febr. 1-én életbelépett szokásaiban érvényesül a valuta és deviza késedelmes szállításának, vagy átvételének esetében nyíltan és teljesen a fedezési kényszer elve. Ezen szokások keretében csupán az alaptalanul kifogásolt

«pénznemek» átvétele, leszállított «pénznemek» és «külföldi kifizetések» még ki nem fizetett vételára követelhető, máskülönben a szerződéshez hű fél csak elállhat az ügylettől, vagy a szokásokban meghatározott módon absztrakt vagy konkrét kárát számíthatja fel, teljesítést nem követelhet.

Ennél a speciális, csupán a valuta- és devizakereskedelemre vonatkozó szabályozásnál sokkal szélesebb körben, de nem általánosságban alkalmazza a fedezési kényszert a budapesti árú- és értéktőzsde külön bírósága 1924 jan. 16-án kelt 2191/1922. számú határozatában, amely a következő érdekes és a külön bíróság felfogását jellemző kijelentéseket tartalmazza: «Igaz ugyan, hogy a felek közt vitás ügylet elbírálásánál a külföldi kifizetésekről szóló új szokások alkalmazást nem nyerhetnek és felperesnek teljesítés iránti igénye nem e szokások rendelkezései alapján volt elutasítandó. E szokásokban is egyébként a bíróságnak az az állandó gyakorlata jutott kifejezésre, hogy olyan helyettesítő ingóságok, árúk kötelezése esetén, melyek a piacon vagy a tőzsdén könnyűszerrel bármikor beszerezhetőek voltak, a késedelmes fél ellenfele minden oly esetben, midőn tisztában volt avval, hogy a teljesítésre nem számíthat, vagy pedig, mint a jelen esetben, midőn likvid természetű tartozást köteles kiegyenlíteni, mely tartozás tekintetében a szerződés teljesítése körül vétkes féllal szemben visszereseti igénye van, rendszerint nem ragaszkodhatik a teljesítéshez, hanem tartozik a piacon, illetve a tőzsdén a szállítani elmulasztott ingóságokat beszerezni s magát ily módon fedezvén csak az esetleges árkülönbözetet követelheti, amivel azonban teljes kára meg is térül.» Ezen döntés szerint fedezeti vételt kell tehát a vevőnek eszközölni, ha «a teljesítésre nem számíthat», így különösen a teljesítés megtagadásának eseteiben, amennyiben olyan árút vett, amely a piacon «bármikor» és «könnyűszerrel» beszerezhető, továbbá, ha az árút tovább adta és már szállítani köteles ügy, hogy a konkrét ügyleti kár terhelné, máskülönben eladót.

Megemlítendő még itt a tőzsdei árúüzleti szokások 76. §-a, amely fizetése képtelenség esetében a másik felet kötelezi, hogy «legkésőbb a fizetése képtelenség tudomására jutását követő napon vagy, ha ez lehetséges nem volna, kérelmére a tőzsdetanács által megállapítandó határidő alatt, az ügyletet annak lejárat idejére» fedezze, illetőleg lebonyolítsa «és a terhére vagy javára mutakozó különbséget a fizetése képtelennel» elszámolja. (V. ö. a csódtörvény 19. §-ával.)

Vajjon a fedezési kényszer elvének térhódítása nem kívánja-e meg, hogy törvényhozási úton szankcionáltassék annak a kimondásával legalább, hogy a vevő rendszerint kártérítést követelhet és csak kivételesen teljesítést.

A törvényhozás beavatkozása nem kívánatos.

Nehéz ugyan annak a kérdésnek az eldöntése, vajjon valamely kor hivatott-e törvényhozásra s vannak, akik Savigny írásának is csak zsenialitását ismerik el, nem igazságát, de vajjon nem szembeötlő-e, hogy a mai gazdaságilag forrongó idők kizárnak minden maradandóbb jogalkotást. Igaz, hogy a jogalkotásnak gyakran feladata lehet és a háború kitörése óta legfőbb célja, hogy átsegítsen átmeneti helyzeteken és a gazdasági élet bajaival küzdők épen az utolsó években gyakran sopánkodtak a törvényhozásnak ilyen segítségeért. De a törvényhozás a legfontosabb kérdésekben (gazdasági lehetetlenülés, valorizáció) késlekedett és az életre, a bírói gyakorlatra hagyta a segítséget. Természetes ez, mert szabályozásai csak általánosságokban mozoghattak volna, nagyobb mértékben, mint más magánjogi törvényhozások; ezen általánosságok megállapítását s azoknak keretében az egyes eseteknek méltányos eldöntését helyesebben engedte át ezért a törvénykezésnek. Különben akárhogy is lehetett volna és kellett volna hogy legyen, bizonyos, hogy így történt: a törvényhozás hallgatott és a kérdéseket a bírói gyakorlat oldotta meg. Ezt a bírói jogalkotást, amely immár öntudatra ébredt és feladatát mindjobban teljesíti, kár megzavarni.

Különösen kár beavatkozni a bíróságok munkájába a fedezési kényszer kérdésében. Az előző áttekintés megmutatta, hogy a bírói gyakorlat ez elvnek érvényt szerzett ott, ahol erre szükség van, megmutatta, hogy különösen a kárelhárítási kötelezettség szabályának néha talán túltengő érvényesítésével az általános jogszabályok gyakorlati eredményét nagymértékben átalakítja. Mást mint az egyes esetben megkívánt méltányosság szerint történő alkalmazását az elvnek, törvény sem rendelhetne. Az előzőkből kitűnik, hogy ezidő szerint egész jogi felfogásunkkal ellenkezőnek

a fedezési kényszerített statuuáló általános jogszabály alkotása. A bírói gyakorlattal szemben csak az az óhaj, hogy amint Baumgarten idézett dolgozatában kívánja, törekedjék a teljesítési követelés helyére lépő «kártérítési igény hatályosabb kifejlesztésére».

Magánjogi törvényalkotással ma nemzeti okokból sem szabad foglalkozni. Az elszakított részekkel különös erővel köt össze a közös magánjog, nem valószínű, hogy ott törvényalkotások egyhamar más jogot teremtenének. Magyar részről megszüntetni ezt a közösséget nem szabad. Az új magyar törvényeket ott alkalmazni nem lehetne, az új határok megakadályozzák azt, hogy meghallják túlról a magyar törvényhozás szavát. De amit a bírói gyakorlat mond, áthallatszik és a jogfejlődésre döntő hatású ott is, ha megszólal a kir. Kúria.

Dr. Löw Tibor.

A budapesti ügyvédi kamara értekezlete.

— Új ügyviteli szabályok. Az igazságszolgáltatás késedelmessége. —

Az új ügyviteli szabályok által előidézett túrhetetlen állapot nagy forogást idézett elő az ügyvédség körében. A budapesti kamara vezetősége kamarai értekezletet hívott össze, melynek tárgysorozatába felvette az ügyviteli szabályok elleni panaszokon kívül az ügyvitel lassúsága és az illetékek magassága miatti panaszokat.

Dr. Pap József kamarai elnök megnyitó beszéde után dr. Petrik Aladár az új ügyviteli szabályok ellen beérkezett panaszokról referált és mint ezen ügy előadója következőképpen összegezte álláspontját.

A rendelet törvényellenes, mert a telekkönyvi nyilvánkönyvek és nyilvánjegyzékek megtekintését, amit törvények tettek nyilvánossá és amelyeknek szabad megtekintését törvények biztosítják — oly rövid időre szorítja, hogy egyértelmű a nyilvánkönyvi jelleg megszüntetésével.

A gyakorlatban — a budapesti bíróságok ügyforgalma mellett — egy órai értesítési idő oly kevés, hogy azalatt a rendes napi forgalmat lebonyolítani nem lehet. Ennek eredménye az a botrányos «sorbaállítás», amely máris lábrakapott.

A rendelet egész szelleme azt árulja el, hogy olyan ember agyában született meg, aki soha még gyakorlatban ügyeket el nem intézett, értesítést nem kért s aki az igazságszolgáltatás legfőbb céljának a segédhivatalok nyugalmát tartja, oly célnak, amely előtt minden más igazságügyi érdeknek meg kell hátrálnia.

Az értesítési díj törvénytelen, mert ez voltaképp illeték, ügyviteli szabály keretén belül pedig illetéket vagy adónemet megállapítani nem lehet.

Az értesítési díjnak a békeparitás négyszeresére való emelése indokolatlan.

Méltánytalan az, hogy a szegényjogos ügyekben sem lehet díjtalanul értesítést kapni, holott a szegényjogos ügyek díjtalan vitelért az ügyvédség, ha már más jutalmat úgysem kap, legalább is a hatóságok előzékenységét kiérdemelné.

Az értesítésadás szünetelése a hét egy napján: olyan korlát, amit a fejlődő ingatlanforgalom és hitelélet nem fog megtűrni; s így ez a szűkkeblű rendszabály akadálya lesz a hitelélet kifejlődésének és az a pár óra, amit a kezelő iroda nyer, a nemzetgazdaság kiszámíthatatlan kárával fog járnai.

A rendelet 8. §. 4. bekezdése szerint egy értesítésért — ha ahhoz több segédkönyvben való megtekintés szükséges — az értesítési díj sokszorosa is követelhető, ami visszaélésekre adhat alkalmat.

Az egyes bíróságok eltérő időben adnak értesítést, ami az ügyvéd munkabeosztását teszi lehetetlenné: legtöbb helyen az értesítési idő egybeesik a tárgyalások idejével.

A mai nehéz gazdasági viszonyok közt kevés ügyvéd tarthat segédet, kénytelen maga dolgozni és eljárni s így tehát ép a dolgozó, küzködő ügyvéd megélhetését veszélyezteti a rendelet. Sok intézkedést megért az utolsó évtizedben az ügyvédség, mi érdekeit sértette, de ez a rendelet felülmúlja az összes ügyvédellenes intézkedéseket, mert egyenesen a kenyerétől fosztja meg.

A gyakorlat pedig azt mutatja, hogy az a cél, amit a rendelet el akar érni, nem indokolja a rendelet intézkedéseit, mert a rendelet életbelépte óta sem a határnapok nem lettek rövidebbek, sem a kiadmányozás nem lett gyorsabb, sőt az értesítési lapok adminisztrációja, a rendkívüli értesítésadások kérésének elintézése stb. csak szaporítja a felesleges intézkedések számát, az értesítésadás megnehezítése pedig azt eredményezi, hogy sokszor az ügyvéd az iratok megtekintésének lehetetlensége miatt hiányosan előkészülve kénytelen a tárgyaláson megjelenni.

Dr. Popper Tódor a budapesti kamara főtitkára a bíróság lassú ügyvitelére miatt panaszokat ismertette. Különösen túrhetetlen az állapot az ország legnagyobb bíróságánál, a budapesti központi járásbírósnál.

Ennél a bíróságnál a mai helyzet az, hogy a beadott keresetekre első terminust a legtöbb bíró 3—4 hétre ad (a polgári perrendtartás helybeli alperesnél 8 napot, vidékinél 15 napot irányoz elő), de előfordulnak 2, sőt 3 hónapos terminusok is. Az adósoknak nyújtott ez a «perjogi halasztás» nagy mértékben megnő, ha az adós «érdemben» védekezik. A folytatólagos tárgyalást (szeptember 1-én) már a jövő évre tűzik ki, de nem szokatlanok a februári és márciusi határnapok sem. Így aztán olyan perekben, ahol 3 tárgyalásra van szükség, ami nem megy ritkaságszámba, a kereset beadását követő másfél éven belül nincs elsőbírósági ítélet. Ezután következik csak a második fórum, amelynek határozata előtt a hitelező még mindig nem juthat, pénzéhez. És ezt a kálváriát kell járni a felperesnek akkor is, ha az alperes alaptalanul védekezik, ami rendszerint csak a bizonyításfelvétel után tűnik ki. Ez alatt az idő alatt a szerény késedelmi kamat meg némi perköltség fizetése ellenében az adós *vigan forgatja a hitelező pénzét*, az utóbbi pedig sopánkodhatik az agyonszanált igazságszolgáltatáson s irigyelheti az adós helyzetét.

A perek érdemi elintézésén kívül az ügykezelés is nagyon késedelmes. A főljstromiroda, ahova az összes ügydarabok beérkeznek, az irattár, mely az előiratokkal felszereli a beadványt, a külön irodák, melyek szétosztják az elintézendő ügyeket, nagy hátrálékokkal dolgoznak. 4—5 napig, de sokszor egy hétnél is tovább tart, míg az ügydarab felszerelten az előadóhoz érkezik, hát még a leírás, meg az expedició, mennyi időt vesz igénybe, Végrehajtási kérvények legkedvezőbb elintézési ideje 2 hét, pedig az ügyvédek már a járásbírósnak elnökének felhívására a kérvényekhez hozzácsatolják nemcsak az elintézés fogalmazványát (melyet csak át kell nézni az előadónak), hanem az összes kiadványokat is. Váltófizetési meghagyásokat 8—10 napnál előbb nem expedial a bíróság, pedig ezt békében egy nap alatt intézték el.

Ha a baj okát kutatjuk, a bíróság személyi és munkastatisztikájára megadja a pontos választ.

A központi járásbírósnál 1925 január 1-től szeptember 1-ig 154,016 ügy érkezett; 1924. év hasonló időszakában: 74,972. Vagyis a járásbírósnál idei ügyforgalma több, mint kétszerese a múlt évének.

Ezzel szemben az ítélőbírák száma 87-ről 84-re, a fogalmazószemélyzet (titkár, jegyző, joggyakornok) 49-ről 45-re, a segédhivatali tisztviselők és kezelők száma 97-ről 88-ra csökkent, végül a díjnoki személyzet 40-ről 45-re emelkedett, az utóbbi létszámában azonban 7 kiegészítő is bennfoglaltatik. Szóval a bíróságnál 273 ember munkájának kétszeresét 262 embernek kell elvégezni. Csoda-e, ha felszaporodik a hátrálék?

Jellemző a mai helyzetre az is, hogy a statisztika szerint a fent felsorolt pereknek 20—30%-a érdemleges, vagyis olyan, ahol az alperes védekezik. A békében a pereknek 90—92%-ában az adós nem jelent meg, makacssági ítéletet hoztak ellene, mely 8—15 nap múlva végrehajtható volt. Az érdemleges pereknek ez a módfeletti elszaporodása főleg abban leli magyarázatát, hogy a renitens adós perhúzási intencióját a bíróság késedelme elősegíti.

Beszéljünk még az árverések megtartásának leküzdhetetlen akadályáról, ami szintén ezzel a kérdéssel függ össze? A hitelező végre megkapja a végrehajtható ítéletet; az adós azonban a végrehajtás foganatosítása után sem fizet. A hitelező kitűzeti az árverést, melynek határnapja a törvény szerint 30 napnál hosszabb nem lehet. Az adós az árverési hirdetmény ellen — rendszerint alaptalan — előterjesztéssel él s ennek elutasítása esetén a végzést felfolyamodja a törvényszékhez. A törvény szerint az árverés az előterjesztés jogerős elintézéséig nem tartható meg. Ámde az a 30 nap, melyből az előterjesztési, a kézbesítési és felfolyamodási határidő legalább 15 napot igénybe vesz, rendszerint nem elegendő arra, hogy a járásbíró és a fellebbezési tanács elintézzék az ügyet s így a hitelező kénytelen újból kitűzteni az árverést, amikor előlről kezdődik a fenti folyamat. Ha a bíróság nem volna túlterhelve, a törvénynek ez a kétségtelen hiánya nem volna annyira érezhető.

Végig mentünk a per születésétől annak befejeztéig s látjuk, hogy minden fantáziánál a bírói hatalom érvényesülésének akadályaival találkozunk. Hogy lehet ily körülmények közt egészséges hitelélet kifejlődésére vagy pláne a külföldi tőke ideözönlésére számítanunk?

Ezeket a bajokat okvetlenül segíteni kell. Létszámszaporítás, a rendelkezésre álló munkaerő intenzívebb kihasználása, helyesebb munkamegosztás, megfelelőbb rendszabályok útján-e, ennek megállapítása a kormány teendője. De a kereskedő és iparos társadalomnak az ügyvédi karnak és az egész jogkereső közönségnek közös táborba kell szállni s a jogos kívánságnak megfelelő eréllyel bátorossággal és szívóssággal kell követelni az orvoslást.

Sokkal nagyobb erkölcsi és anyagi érdekek forognak itt kockán, semhogy a mozgalom eredményét kicsinyes pénzügyi okok megakadályozhatják vagy akár késleltethessék! A magyar igazságszolgáltatás jó hírveéért igenis áldozatot kell hozni!

Dr. Nyulási János előadó a törvénykezési illetékek leszállítását követelte. Különösen két törvényhozási illeték aránytalan-ságát és méltánytalanságát emelte ki. Az egyik az ítéleti illeték magassága. Érdemleges perekben még érthető a háromszázalékos illeték, de ú. n. makacssági ítéleteknél aránytalan és igazságtalan.

Aránytalan, mert a bíróságnak a makacssági ítélet nem ad munkát és igazságtalan, mert a fizetni nem tudó alperest további háromszázalékkal sújtja. Aránytalanul magasak a cégbejegyzési illetékek is. Az egyéb illetékek közül különösen magas a másfél százalékos nyugtabélyeg, mely egynegyedszázalékra volna leszállítandó.

Dr. Graber Károly szerint a budapesti központi járásbíróóság súlyos helyzetét a járásbíróági értékhatár túlságos felemelése és a gazdasági krízis idézte elő. Javasolja a járásbíróági értékhatár leszállítását és a központi járásbíróóság főljástromirodájának és irattárának decentralizálását.

Dr. Blauner Mór a következő javaslatokat terjesztette elő:

1. Mondja ki az értekezlet, hogy a polgári igazságszolgáltatás egész vonalán, úgy a bírói, mint az adminisztratív elintézkedésekben kívánatosnak tartja praclusiv határidők meghonosítását, mely reformot különösen a perorvoslati fokon több állam (Németország, Német-Ausztria, Cseh-Szlovákia) igazságszolgáltatása már sikerrel honosított meg.

2. A bírósági megkereséseknek késedelmes elintézése gyakran oka a perek elhúzásának, ez okból soronkivüliség elrendelését kell kérnünk a bírósági megkeresések foganatosítására.

3. Az igazságszolgáltatás költségeit a felek által belizetett magas díjak és illetékek fölösen fedezik, a létszámapasztás tehát az államélet ezen területén pénzügyileg sem indokolt.

Ezért kérjük a bírói létszám megfelelő emelését legalább a békelelétszám arányáig, ott, ahol szükséges, de követeljük a lehetetlenül lecsökkentett adminisztratív személyzet legsürgősebb kiegészítését is.

Ezen kiegészítés legkisebb mérvét a központi járásbíróóságánál 40 új napidíjas alkalmazásában látjuk.

Ugyancsak elkerülhetetlen a joggyakornokok szaporítása legalább olyan arányban, hogy az alsófokon, minden két bírónak legalább egy joggyakornok álljon rendelkezésre.

4. A polgári igazságszolgáltatás késedelmes menetét fokozza az a munkaeltolódás, mely a magas értékhatár miatt a járásbíróóságokhoz utalja a perek túlnyomó részének elsőfokú elintézését, míg a törvényszékeket szükségen felül tehermentesíti. Ezen aránytalanság megszüntetése céljából a törvényszéki értékhatár leszállítása megérett követelmény.

5. Az érdemleges perek elintézésének gyorsítása érdekében elhibáztatni kell tartani a kötelező ügyvédi képviselő túlmagas értékhatárát, melynek jelentékeny leszállítása közismert okoknál fogva indokolt.

6. Szükségesnek tartjuk a bíróságok tehermentesítését olyan irányban, hogy a bíróságok perenkívüli munkájának egy része külföldön bevált minta szerint, közjegyzői és ügyvédi hatáskörbe utaltassék át.

Dr. Teller Miksa indítványozza, hogy az ügyvédeknek nagyobb befolyást kell biztosítani az elintézkedések expedíciója körül. Semmi komoly akadálya nem volna annak, hogy az első tárgyalásig mindent a felperesi ügyvéd végezzen és csak a határnapot írassa be, bemutatva e célból és lebélyegezés végett a kereset példányait. Az összes leírási munkákat az ügyvédek vállalhassák, kik ennek ellenében azt kérhessék, hogy a bemutatott kiadványokat postai kézbesítés végett nyomban átvehessék. A kézbesítések körüli súlyos bajokat enyhíteni lehetne, ha nemcsak posta útján lehetne kézbesíteni, hanem sürgős vagy fontos esetekben továbbépitve a Pp. 151. §. utolsó bekezdését, az ügyvédnek és a félnek jogában állana saját költségen (indokolt esetben az ellenfél költségén) végrehajtó vagy külön kézbesítő útján kézbesíttetni. *Csukási Mór*, *Benkő Géza*, *Gisskan Jakab*, *Csorba Dezső*, *Káldor Imre*, *Farkas Géza*, *Havas Károly* és *Kis László* felszólalásai után *dr. Pap József* elnök köszönetet mondva a felszólalóknak, kijelentette, hogy a kamara vezetősége az értekezleten előterjesztett javaslatokat alkalmas módon közölni fogja az illetékes tényezőkkel és erélyesen sürgetni fogja a tarthatatlan állapotok megjavítását.

Szemle.

— **Kozma Sándor** születésének centenáriuma látszólag rossz időbe esett. Épúgy, mint Petőfié, Jókai Mór-é és a magyar kultúra legragyogóbb korszakának annyi más heroszéé, akik az örökkön élő szellemek pantheonjában most arról töprengenek, hogy minő jusson ünnepli emléküket az a kor, amely eszméiket és alkotásaikat megtagadja. Ők látónoki szemmel a jövő számára dolgoztak és amit ők jövőnek néztek, az multtá korcsosult. Kozma Sándor, mint a régi jó táblabírák emberszeretetének hagyományosa e tradíciókat éles meglátással és erős kézzel ültette át a hetvenes évek fiatal állami

igazgatásába. Megszervezte a kir. ügyészséget, mint a *közérdeket*, tehát nem szükségkép kormányérdeket képviselő vádhatóságot. Abban a körrendeletben, amelyet 1880 aug. 17-én a kir. ügyészségekhez intézett — Fayer László a vizsgálati fogság Magna Charta-jának nevezte — ekképen ír: «A kir. ügyészek hivatása, hogy a szakértelem és a kötelesség fegyvereivel álljanak ellen minden oly törekvéseknek, amelyek nincsenek összhangzásban törvényeink szellemével s társadalmunk *összes* irányzatával». Kozma Sándor emlékét ünneplő kir. ügyész, főügyész és koronaügyész urak, tegyék szívükre kezüket és kérdezzék meg lelkiismeretüket, vajjon az utóbbi esztendőben szerkesztett vádirataik, perorvoslataik és letartóztatási indítványaik mind összhangzásban állanak-e az ünneptel rendeletével? És azt írta tovább a kir. ügyészség atyja: «Komoly ok nélkül ne indítványozza a kir. ügyész soha a vizsgálati fogságot. Meg kell gondolni, hogy a *szegény* még nem egyértelmű a csavargóval s hogy a szegénység magában véve még nem elég a metus profugii vélelmzésére.» Azóta a Bp. ezt a tanácsot parancssá szilárdította, de vajjon a parancs feleslegessé tette-e a meggondolást? Szinte szegyenkezve jegyezzük fel, hogy több mint félszázad mult el, ama intézkedések óta, amelyeket Kozma Sándor a csendőri és rendőri kinzó vallatások megszüntetésére tett és ma ismét ott tartunk, hogy nemcsak a közegeket, hanem néha felettes hatóságukat kell kitanítani a bűnvádi eljárási jognak arra a primitív igazságára, hogy a beismerő vallomás még nem jelent igazságot. Szinte úgylátszik, mintha az osztrák abszolútizmust megelőző és követő kor csupán elhaló fényvillanás lett volna a magyar éjszakában, amelyet elvakult, törpe epigonok öröklétre igyekeznek kinyújtani. És nem — mégsem időszerűtlen Kozma Sándor centenáriuma. Mert Kozma Sándor messzelátó munkája a magyar igazságügyi kultúra fejlődésének jövőjét alapozta meg, ellenben a hatalom szemhunyorítására figyelő *igazságügyi percemberké*k, akik a hullámvölgy mélyén nem látják a szabad tengert és a nap-sütést, az idő multán belesodródni a semmiségbe. Megdönthetetlen törvénye az időben és térben élők világának, hogy a jövő mindenkor győz a mult, sőt a jelen fölött. Lesz még olyan magyar ügyészség, amely Kozma Sándornak nemcsak emlékét, de rendeleteit is tiszteletben fogja tartani.

— **Kovács Marcel** kúriai bíró sokkal közelebb áll e lap szerkesztőségéhez, semhogy nyugalomba vonulásának méltatásakor az öndícséret gyanúját elkerülhetnők. De a legelvonatbabb tárgyilagossággal ítélve is komoly veszteséget jelent a legfelsőbb bíróságnak, hogy Kovács Marcel tudását és judiciumát nélkülözni lesz kénytelen. Mint a perjognak és a hiteljognak elméleti művelője, Kovács Marcel egyike volt azoknak a tudományos *valeur*-öknek, amelyek a Kúria tekintélyét megalapozták. Ha tehát az alkalmazott tudomány nézőpontjából fájlalnunk kell is távozását a bírói székből, amelynek díszet kölcsönzött, a tudomány irodalmi művelése számára, remélni merjük, pozitív nyereséggel jár, hogy kipróbált munkaerejét ezentúl osztatlanul az irodalomnak szentelheti. Jogászai közvéleményünk már régóta várja mintaszerű perjogi kommentárjainak új kiadását és annak tudatában, hogy Kovács Marcel számára a nyugalom csupán munkalehetőséget jelent, hisszük, hogy e várakozás ép oly eredményes lesz, mint sok évtizedes munkájának tudományos aratása.

— **Iparjog** címen kitűnő rendszeres tanulmány jelent meg az iparjog egész anyagának, *dr. Egyed István* egyetemi magántanár hivatott tollából, a Franklin-Társulat izléses kiadásában (1925, 286 oldal). A könyv tömör és szabatos összefoglalásban adja elő iparjogunk összes vonatkozásait, az iparrendészetten felül kiterjedve az ipari magánjogra (munkaviszony, ipari tulajdonjog), eljárási jogra, pénzügyi és büntetőjogra. Különösen tanulságos az egyes iparokra vonatkozó joganyag kimerítő összefoglalása. A könyv rövid előadásban felöleli az új törvények és rendeletek

hosszú sorozatát és bár sok helyt csak vázlatyszerűen, de mindvégig teljes és hű, jogászilag rendszeresen feldolgozott átnézetét adja fennálló ipari jogunknak. A didaktikus szempontból is kitűnő munka szakirodalmunknak igazi nyeresége és a gyakorlat embe-
rének nélkülözhetetlen. Sz. K.

— **A miskolci — volt eperjesi — jogakadémia** jelenlegi és egykori tanárai Berzeviczy Albert félszázados írói jubileuma alkalmából emlékkönyvet adtak ki, amelynek gazdag és értékes tartalma a magyar kultúra e fellegvárának büszke dícséretét hirdeti. Nem először és hisszük nem utoljára van alkalmunk, hogy azt a becsületes kultúrmunkát méltassuk, amelyet a miskolci akadémia a mostoha sorsra került magyar tudomány érdekében végez. A most megjelent emlékkönyv a «békebeli» Festschriften legjavából való és a kutatók egész sora — 14 tanulmányt foglal magában a több mint félezer oldalra terjedő kötet — egyesítette tehetségét és munkarejét a tudomány önzetlen szolgálatában. A kötet változatos tartalmából csupán a szorosabb értelemben vett jog- és államtudományi értekezéseket emeljük ki. Ezek *Erekly István* egy nagyobb munkájának része a francia közigazgatási jog kialakulásáról, amelyben a közigazgatás — ellentétben az angol bírói szupremáciával — jutott túlsúlyra. Igen érdekes *Moór Gyula* világos és tárgyilagos elmefuttatása a szocializmusról. Szó fér ugyan kiindulópontjához, amely szerint a szocializmus lényege a magántulajdon teljes vagy részleges eltörlésére irányuló törekvés (részünkről jellemzőbbnek tartjuk a termelés és vagyoneelosztás közérdekű szabályozását), de mindenen osztljuk konkluzióját, hogy a magántulajdont csupán adekvát immateriális hajtóerő teheti feleslegessé. *Hacker Ervin* a világháború hatását ismerteti, amelyet az a kriminalitásra gyakorolt és a főbb európai államok statisztikájából vonja le a következtetést, hogy a háború a kriminalitást erősen fokozta, a visszatérés a békeszintre lassú s először Angliában következett be, *Sztehló Zoltán* a római jognak két rokon témáját: az obligáció és szolúció viszonyát, továbbá a *datio in solutum* előfeltételeit elemzi. Inkább politikai élű, mint tudományos értékű *Zsedényi* dolgozata az alkotmányjogi reformok politikai problémáiról, amelyben a Concha—Tisza István reakciós tanaiból kiindulva a parlamentarizmus válságának okait a demokratikus választói jogban véli felfedezni és a «valódi» nemzeti akarat kifejezését csak a hivatott prófétákra kívánja bízni, akikben a nemzeti öntudat (a latifundiumok és alacsony munkabérek fenntartásának szüksége?) él. *Putnoki Béla* tanulmánya igazságszolgáltatásunkról a céhek idejében komoly, nagyértékű és lelkiismeretes, mintaszerű munkát, amely a magyar büntetőjognak még megszületendő historikusa számára frapánsan éles képét rajzolja meg a XIV—XVII. sz. igazságszolgáltatásának. Remélhetőleg a szerző idegen nyelvű fordításban is közzé fogja tenni munkáját, amely külföldön is becsületére válnék tudományunknak. Kezdő munkát ugyan *Radványi Sándornak* a párbajról szóló értekezése, amellyel az elmúlt tanévben a miskolci akadémia etikai pályadíját nyerte meg, de komoly munkaképességet és irodalmi ismereteket árul el. Az emlékkönyv Berzeviczy Albert tiszteletére készült ugyan, de mindenekelőtt tiszteletet biztosít annak a tanintézetnek, amely a tudományos erőknél ily termékeny összefogására képes.

— **Angol bűnügyi statisztika.** A «Home Office» által kiadott, a bűnügyi statisztikát tárgyzó «Kék Könyv» többek között a következő adatokat tartalmazza:

Az 1923 évben a legkülönbözőbb bűncselekmények miatt elítélt 46,807 egyén közül 10,685 huszonegy és harminc év közötti férfi volt, amiből az a következtetés vonható, hogy a férfiakra nézve bűnözés szempontjából van egy «veszedelmes életkor», mely a férfikor első éveire esik. Ugyane statisztikából az olvasható ki, hogy a női «veszedelmes életkor» bűnözés tekintetében a férfiakénál tíz évvel későbbre tehető.

Egy angol pszichológus kommentárjai ezek s ugyanő fűzi az alábbi megjegyzéseket a következő statisztikai adatokhoz.

Erőszakos bűncselekmények miatt — beleértve a betöréses lopást — 2000 tizenhat és harminc év közötti férfit ítéltek el, ami szóló bizonyítéka annak, hogy az ifjúkor a vakmerőség és keményszívűség kora.

A nők közül 22-öt mondtak ki bűnösnek betöréses lopás büntetésében; egy közülök 50 éven felül volt.

Az az általános felfogás, hogy a hamisítási bűncselekmények (pénzhamisítás, okirathamisítás) rendszerinti alanyai a korosabb emberek, a gonoszlelkű nagybácsi, a lelkiismeretlen ügyvéd stb.

mint típusok. Ezzel szemben a statisztika azt bizonyítja, hogy ez a deliktum is a fiatalságé. Okirat- és pénzhamisítás miatt ugyanis 1923-ban 95 negyven éven aluli férfit ítéltek el, akik közül négy még nem volt 24 éves.

Úgy látszik, hogy az orgazdára vonatkozó általános felfogás is revízióra szorul. Mindenki úgy képzei «a gonosztevők e királyát», mint bűnbe merült öregembert, az ifjúság tévútra vezetőjét. Holott a statisztikai adatok azt mutatják, hogy csak kilenc 60 éven felül — kik közül egy nő volt — ítéltek el *orgazdaság* miatt a vizsgálat tárgyává tett esztendőben (1923). Ellenben az elítéltek között volt 138 huszonnégy és harminc év közötti és 100 harminc-negyven éves kor közt levő.

Mily közel áll egymáshoz a két nem hazugság tekintetében: e mellett szól, hogy *hamis eskü* miatt 21 egyént ítéltek el, kik közül 13 férfi és 8 nő volt.

Gyermekek sanyargatásában 164 nőt mondtak ki bűnösnek, ezzel szemben állatkínzásban csak hármat. *Dr. Révész Bódog.*

— **Változások az angol törvényes öröklési jogban.**

A parlament jelen ülésszakában hozott jószágkezelési törvény az «Administration of Estates Act, 1925» nagyon fontos változtatásokat tesz az eddigi szabályokon. Az új törvény szerint az 1926 január 1. után végrendelet nélkül elhalt hagyatékának felosztásánál a modern jog és igazság eszméje sokkal nagyobb mértékben fog érvényesülni, mint az eddigi szabályok uralma alatt.

Mindenekelőtt az elsőszülöttség jogát — amely szerint végrendelet nem léteben a legidősebb fiú örökölte ifjabb fivérei és nővérei kizárásával szabad birtokoknál a föld és ház egész tulajdonjogát — az új törvény megszünteti.

Ugyancsak szakít a törvény a férfiak elsőbbségének elvével a nőekkel szemben, amely elv eddig szorosan hozzáfűződött ingatlanok végrendelet nélküli átszállásához. Úgy az ingatlanokban, mint az ingókban ezentúl férfiak és nők — ugyanazon rokonsági fokon — egyképen teljesen egyenlően fognak örökölni.

Az a jogszabály, amely szerint, ha az örökhagyó végrendelet és lemenők nélkül hunyt el: életben levő szülei közül egyedül atyja öröklő egész (úgy ingó, mint ingatlan) vagyonát és az anya semmit sem kap, olyképp módosul, hogy ily esetben az atya és anya egyenlő arányban örökölnek.

Az eddig érvényben volt jog szerint a férj jogai végrendelet nélkül elhunyt felesége hagyatékán messzemenőleg túlhaladják a feleségét végrendelet nélkül elhunyt férje hagyatékán. Például egy férj végrendelet nélkül elhunyt felesége összes ingó vagyonát teljes egészében és kizárólag öröklő, tekintet nélkül arra, vannak-e gyermekei az elhunytak vagy sem. A feleség hasonló esetben végrendelet nélkül elhalt férje ingóinak csak egyharmad részét öröklő, a másik kétharmad a gyermekekre száll.

Az új törvény szerint úgy a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt férjnek, mint a feleségnek egymás hagyatékán kölcsönösen egyenlő jogai vannak.

Dr. Révész Bódog.

— **A budapesti központi kir. járásbíróóság elnöke** átiratot intézett az ügyvédi kamarához, melyben az ügyvitel és kezelés gyorsítása érdekében a következő javaslatokat teszi: 1. Ajánlja a keresetlevelek és mulasztási ítéletek postai kézbesítését. 2. Fel kellene hívni az ügyvédeket, hogy a keresetlevélhez a Pp. 134. §-ának 2. bekezdése szerint csatolni rendelt idézővégzés példányok helyett, ezen bíróságnál használatban levő karthotéklapot és az idézővégzés kézbesítéséhez szükséges vétiveket és postai kézbesítés esetén annyi $\frac{1}{4}$ iv nagyságú borítékot, ahány alperes részére a keresetlevelet kézbesíteni kell, megfelelően és pontosan kitöltve mellékeljenek. Célszerű a felperesi ügyvéd részére szóló vétíven a felperesi ügyvéd nevét és lakcímét a felperesi ügyvéd bélyegzőjének ráütésével megjelölni, mert ezáltal az esetleges helytelen címzésből származó hátrányok elháríthatók. A vétiveknek és a bírósági lajstromiroda részére szóló karthotéklapoknak a keresetlevélhez való csatolása azért célirányos, hogy a főlajstromiroda a keresetlevél iktatásával egyidejűleg az ahhoz mellékelt vétivekre is az ügynek az ügyszámát nyomban, a rendelkezésre álló számbélyegzővel ráüthesse s így a számok elírása elkerülhető. 3. A bírósági beadványokhoz az 1912: VII. tc.-nek a Pp.-ét 3. §-a szerint még hatályban lévő 16. §-a értelmében csatolni rendelt és a bíróságnál rendszeresített kiadmányok közül észlelt zavarok elkerülése céljából ügyvédek figyelmébe kellene ajánlani, hogy csak azokat a beadványokat célszerű fogalmazványtervezetekkel és kiadmánytervezettel ellátni, amelyek a sablonos elintézésre alkalmasak. Ezek a beadványok tapasztalat szerint a fizetési meghagyási kérelmek, váltó, utalvány, csekk, a bon alapján kibocsátandó fizetési meghagyás iránti keresetlevelek, csupán ingókra elrendelendő kielégítési és biztosítási végrehajtás iránti kérvények. Ezekhez a beadványokhoz azonban a beadvány gyors

sabb elintézhete céljából nemcsak a kiadványtervezeteket kell csatolni, hanem a fogalmazványtervezeteket is, célszerű továbbá a végrehajtási kérvények kézbesítése céljából is egy a felperesi ügyvéd címével és az ügyszámmal ellátott vétivet is csatolni. A fogalmazványok és kiadványok szövegének természetesen egyeznie kell a bíróságnál rendszeresített és a hivatalos iratmintatárban meghatározott szöveggel és ezen szöveg ellenőrzésének megkönnyítése céljából célirányos ezeket a kiadványokat és fogalmazványokat e célra nyomtatott blanketták felhasználásával mellékelni. 4. Az ügyvédek figyelmébe kellene ajánlani továbbá azt is, hogy azokban az esetekben, amikor az ítéleti illeték kiszabás alá esik, a mulasztási ítéletnek az illetékkiszabási hivatal részére szóló példányát is csatolják, az alpereseknek kézbesítendő ítéleti kiadványokon kívül. 5. A megfelelően kiállított fogalmazványtervezetek és kiadványok csatolása által okozott költség-többletet a költségek megállapításánál minden esetben a bíróság az elfogadott díjszabás szerint figyelembe veszi.

7 éves vidéki, jó forgalmú ügyvédi irodám van. Kizárólag családi okból elköltözni, irodámat és lakóházamat átadni és a fővárosban, vagy nagyobb vidéki városban praktizáló kartárssal társulni vagy cserélni szeretnék. Irodám forgalmas járásbíróági székhelyen van. A német nyelvet perfekt bírom, tótul beszélek. Közbenjárást — kizárólag kartártól — szívesen fogadok és siker esetén illően honorálok. Szíves ajánlatokat «Komoly, képzett munkakerő» jelige alatt a kiadóhivatal továbbít. 17784

Kezdő ügyvédjelölt ügyvédi irodában alkalmazást keres. Levél «Török» jeligére kiadóba kéretik. 17785

Amerikai ügyvéd és közjegyző elvállalja mindenféle jogi, kereskedelmi, örökségi és szabadalmi ügyek elintézését Amerika és Kanada összes városában. Szept. 18-ig személyesen is tárgyal. Lipót-körút 10. fsz. 5 alatt ügyek átvételéről. Telefon 71—43. 17786

Fővárosi ügyvéd, ügyvédi irodában állást vállalna. Ajánlatokat «Ügyvéd» címen a kiadó továbbítja. 17787

Némi gyakorlattal, 32 éves ügyvédjelölt, perfekt német, ajánlkozik. Levelek «Török» jeligére a kiadóba. 17788

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN
kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 íves, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára
140,000 K.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4

HARCSA BÉLA

angol úri szabó

Budapest, IV., Városház-u. 16. I. em.

Telefon 183-31.

Sportruha- és breeches-különlegességek

Előnyös külföldi szövet- és szőrmebevásárlásaim
ilytán módomban van

városi,
utazó-
és autó-

BUNDÁKAT

12 előidényben rendkívül mérsékelt árban készíteni.

Közismerten előkelő ízlés, szolid árak

17728

Természettani és természetrajzi műszerek

Vetítő-készülékek

Térképek és falitáblák

Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök

Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők

Fizikai és chemiai experimentáló szekrények az
ifjúság számára

Mérnöki műszerek

Rajzeszközök és logarlécek

Mikroszkópok és tudományos műszerek

legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Fontos újdonság!

A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet magyarázata

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200.1925. P. M. sz. rendelete
a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek,
aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a ren-
delet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is
ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági
szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Főszerkesztő:
Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem. I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: A kényszeregyesség reformja. — Dr. Proszvimmer Béla budapesti ügyvéd: A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma. — Ifj. dr. Miklós Gyula budapesti ügyvéd: A német birodalom felértékelési törvénye. — Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd: A 600/1925. P. M. sz., az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak bírói úton leendő büntetéséről szóló rendelet III. fejezetéről. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. X. k. 5. iv. — Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 8. iv.

A kényszeregyesség reformja.

A csődelhárító kényszeregyesség behozatala előtt sokan voltak nálunk is, akik azt ellenezték, de azok sem azokat az okokat hozták fel álláspontjuk mellett, amelyek miatt most igen sokan azok közül, akik az ellenkező táborban voltak, az intézménytől ennek időközben tapasztalt visszahatásai miatt elpártoltak.

A kényszeregyesség ellen ennek behozatala előtt nálunk is felhozták az intézmény ellenzői, hogy esetleg azonos érdekű többség ellenkező vagy legalább eltérő érdekű kisebbségre erőszakolhatja akaratát,¹ hogy a köztisztesség fölibe helyezendő a hitelező magánérdekének, hogy a kényszeregyességi eljárás megindítását is hosszabb ideig lappangó fizetésképtelenség előzi meg, hogy az egyesség útja csak a jóhiszemű, a maga hibáján kívül bajba jutott adós részére legyen nyitva stb. Most azonban arról van szó, hogy a szerzett tapasztalatok után a kényszeregyességi intézménynek mai formájában való fenntartását egyenesen kizárják azok a gazdasági károk, melyek mai alkátánál fogva annak alkalmazásával járnak.

Pedig úgy tetszett, hogy a kényszeregyességi rendelet, amely mint kodifikacionális mű, a sikerültek közé tartozik, be fog válni, s ez a nézet nem változott, amikor kényszeregyesség csak szörványosan fordult elő. Amikor azonban a gazdasági válság következtében a kényszeregyességek száma felette megszorodott, hamar jelentkeztek az intézmény hibái, annyira, hogy ma már azt kell mondani, hogy a rendelet egyes intézkedéseinek módosítása, javítása sem segíthet, mert a rendelet egyenesen felmondta a szolgálatot akkor, amikor arra leginkább volt szükség.

Ennek a helyzetnek elsősorban gazdasági okai vannak, melyek a gazdasági válsággal járnak együtt és ezért a helyes reformnak is a dolog gazdasági oldalát kell majd kiinduló pontul vennie.² Csak másodsorban olyanok az észlelt fogyatékoságok, amelyek minden új jogszabály alkalmazásában a gyakorlati kipróbálás során mutatkoznak.

Hogy ennek helyességét lássuk, nézzük sorjában, melyek azok a fogyatékoságok, visszaélések és károk, amelyek idáig nyilvánvalókká lettek. Az eljárás menetéhez alkalmazkodva, ezek sorjában a következők:

¹ Amikor a magyar korona még nem volt értékálló és bíróságaink a külföldi pénznemben kifejezett vállalást árúnak tekintették, szélsőséges esetben előfordult az, hogy a külföldi hitelező mikor az egyességi kvótát megkapta, ez követelésének néhány %-át tette.

² Az osztrák egyességi és csődtörvény módosítására vonatkozó, ezévi március 10-én életbelépett novella nem ezt a kiinduló pontot választotta. Attól az osztrák jogi irodalom nem is vár eredményt. Oberlandesgerichtsrat Gutmann: Die Anwendung der Ausgleichs- und der Konkursordnung (Gerichts-Zeitung ezidei 5. számában).

Az adós, mielőtt a kényszeregyességi eljárás megindításáért a kérvényt beadja, majdnem mindig a hitelezőkkel magánúton igyekszik egyességet kötni. Csak, amikor ez neki sem sikerült, folyomodik a kényszeregyességi eljáráshoz, a bírósághoz. Nem nézve azt, hogy maga a jóhiszemű adós nincsen tudatában mindig a maga fizetésképtelenségének, vagyoni helyzete attól az időponttól számítva, amikor fizetésképtelenségét felismeri, addig az időpontig, amikor a hitelezőivel megkísérelt egyesség nem sikerült miatt a bírósághoz fordul, a hitelezők kárára jelentékenyen kedvezőtlenebbé válik. Számos az eszköze, módja ennek, de ha az adós jóhiszemű is, tehát hitelezői elől vagyonából semmit sem akar elvonni, magában az adós helyzetében van meg az oka ennek a romlásnak. Az adós már nem tud fizetni csedékességkor, halasztásokat kér, új árút hitelbe azoktól, akikkel addig üzleti viszonyban volt nem kaphat, viszont saját és családja fenntartásához, az üzemi kiadásokhoz, az egyesség érdekében közbenjáró s a jogi képviselőt díjazásához a pénzt árúk értékesítése és követelések behajtása útján szerzi meg.³ Ha számba vesszük, hogy a fizetésképtelenség beálltától a kényszeregyességi kérelem előterjesztéséig néha negyedév, sőt nagyobb idő is eltelik és azt is, hogy a fizetésképtelenség vagy a fizetésmegszüntetés bejelentését az adós a legtöbb esetben addig halasztja, amíg csak teheti, nem csekélynek kelt felismernünk azt a károsodást, ami a hitelezőkre a most mondottak szerint hárul, különösen, ha az adós nem fordul nyomban vagy egyáltalában nem a hitelezői érdekképviselőhez, hanem hitelezőivel egyenkint tárgyal. Az adós az utóbbi esetben, hitelezői részéről minden ellenőrzés nélkül rendelkezik a fizetésképtelenség egész tartama alatt és a kényszeregyességi eljárás megindítása után sem lehet a rosszhiszemű, de ügyes adósnak még csak vagyonelevonásait sem felderíteni. (Ezért merült fel az a kívánság, hogy az adós a kényszeregyességi kérelem előterjesztésekor köteles legyen leltárt és adósaíról jegyzéket is bemutatni, ne csak ideiglenes mérleget és hitelezőiről jegyzéket, hogy legalább arra az időre, amíg a vagyonfelügyelő és kiküldött szakértő az adós vagyoni helyzetét megállapítják, a bemutatott leltár és adósok jegyzéke alapján lehessen megbízható módon ellenőrizni az adóst.)

Itt kell megemlítenem azt is, hogy az adós azért, hogy vagy hitelezőire, kikkel magánúton próbál egyezkedni, nyomást gyakoroljon vagy hogy a hitelezője által csődnyitáért beadott kérvény sikerét elhárítsa, tudva hibásan terjeszti elő a kényszeregyességi eljárás megindításáért kérelmét. A bíróság természetesen a kérvényt a hiányok pótlása végett neki visszaadja. Ezzel az adós eléri azt, hogy érdekeinek megfelelően most már a hiányokat nem pótolja, hanem bevárja, míg a bíróság emiatt a kérvényt visszautasítja. Esetleg, ha ez felel meg az adósnak, utóbb újabb kérelmet terjeszt elő, alacsonyabb ajánlatot téve. (Ezért helyes az a kívánság, hogy az eljárás akkor se legyen megindítható, ha a hiánypótlás végett visszaadott kérvényt a megszüntetett határidőn belül a hiányok pótlásával az adós nem mutatja vissza.)

Nem ritkán áll be az adós fizetésképtelensége, aki csak nemrégén nyitott üzletet. Különösen külföldi cégek hajlandók az ilyen kereskedőnek is váltó ellenében árút hitelbe szállítani, sőt mostan már az a helyzet megint, hogy nyílt hitelre is lehet neki vásárolni. Ha már most a forgótőke nélkül folytatott üzlet számára nem sikerül újabb árúnak hitelbe vásárlása útján újabb tőkét

³ Itt és a következők során természetesen elsősorban a kereskedő adósról gondolunk.

szerezni, a fizetéképtelenség csakhamar beáll, de az adós már felhasználta a hitelbe vásárolt áruk elárusításából befolyt pénzeket. (Némelyek emiatt azt kívánják, hogy ne lehessen a kényszer-egyességi eljárást megindítani, ha az adós már üzlete első évében lett fizetéképtelen.)

Az olyan adós is újra kérheti időbeli korlátozás nélkül a kényszer-egyességi eljárást megindítását, aki ellen korábban már egyességi eljárás volt folyamatban, ha a bíróság a kényszer-egyességet jóváhagyta. Ide tartozik az is, hogy most nem ritka az olyan eset, hogy, miután az adós felajánlta a legkisebb hányadot s a bíróság a kényszer-egyességet jóváhagyta, az adós új egyezkedést kezd hitelezőivel, minthogy a kényszer-egyességet teljesíteni nem tudja. A hitelező is tudja ezt, az adósnak a kényszer-egyességi eljárás során megállapított vagyoni állása és annak alapján, hogy az adós az eljárás tartama alatt saját és családja fenntartására, az üzemi kiadásokra s az eljárás költségeire, az üzletből befolyt pénzeket felhasználta s ezzel a hitelezők kielégítéséhez szükséges fedezetet a R. szabályai ellen nem is vétve, sőt a vagyonfelügyelő és a kényszer-egyességi bíróság ellenőrzése mellett, elvonta. Figyelembe kell venni t. i. azt, hogy a budapesti törvényszéken tapasztalás szerint átlagosan legalább is 6 hónapig tart a kényszer-egyességi eljárás (noha 5 bír. foglalkozik ezekkel az ügyekkel).

Minthogy az adós, amint fentebb már említettük, a kényszer-egyességi kérelem előterjesztésével addig vár, amíg csak lehet, ellene sok esetben nemcsak végrehajtásokat vezetnek, hanem üzletére szoros zárt, ingatlanának hasznélvezetére zárlatot foganatosítanak az alatt az idő alatt.⁴ Az adós maga is nem ritkán kézi-zálogjogot enged hitelezőinek vagy megtartási jogot gyakorolnak vele szemben. A hitelező azután a kézi-zálogjog alapján eladhatja a zálogba adott dolgokat a kényszer-egyességi eljárás küszöbén.

Az eljárási költségek és díjak, nevezetesen a vagyonfelügyelő és szakértői díjak aránytalan összege is súlyosbítja a kényszer-egyességi eljárások hosszú tartamával kapcsolatban fentebb említett azt a helyzetet, hogy az adós ez alatt a tartam alatt legalább nagyjából és pedig legális módon felhasználja a hitelezők kielégítésére szükséges fedezetet.

A R. szerint az egyességi ajánlatot akkor kell elfogadottnak tekinteni, ha az azt elfogadó hitelezők követelése, összeg szerint legalább $\frac{2}{3}$ -át teszik ki valamennyi hitelező követelésének, akit szavazati jog illet. Ez az adósnak módot ad arra, hogy adott esetben két-három hitelezőjével, akiknek követelése kiteszik $\frac{2}{3}$ -át valamennyi szavazatra jogosult hitelező követelésének, megegyezik, a többi hitelező kárával, akiket meg sem kérdez, de akik viszont nem tudják bizonyítani, hogy annak a két hitelezőnek az adós az egyességhez való hozzájárulás fejében előnyöket juttatott. (Ezért felmerült az a kívánság már az intézmény behozatala előtt is, hogy az egyességi ajánlatot csak akkor lehessen elfogadottnak tekinteni, ha nem csak az azt elfogadó hitelezők követelése összegére nézve fennforog a R.-ben előírt arány, hanem ezenfelül a tárgyaláson megjelent szavazatra jogosult hitelezők bizonyos többsége is elfogadta az ajánlatot.)

Az új határnap kitzése a budapesti tábla gyakorlata szerint kötelező, ha az adós, az egyességi ajánlatot megjavítja. Ez összefügg azzal, hogy tapasztalás szerint az első tárgyaláson a hitelezők közül igen sokan a szavazástól tartózkodnak s így nemcsak a kényszer-egyességi eljárás tartamát hosszabbítja meg, hanem az adóst oda kényszeríti, hogy hitelezőivel egyességi ajánlata elfogadása érdekében időközben tárgyalásokat folytat s esetleg külön állapodik meg.

Az adós egyességi ajánlatát úgy teszi meg, hogy a fizetési határidő abban az egyességet jóváhagyó végzés jogerőssége napjától számítva van megállapítva. Az a visszaélés, hogy az adós a jóváhagyó végzés ellen alaptalan felfolyamodást adat be valamely hitelezőjével a végből, hogy a jóváhagyó végzés jogerejét és így a fizetési határidőket kitolja, mindennapos. Ma a budapesti táblán 70 felfolyamodás elintézetlen. Legkevesebb 3 hónap telik el a felfolyamodás beadásától számítva, míg a bíróság az eljárást a felfolyamodást elutasító táblai végzés leérkezése után befejezetté nyilváníthatja.

⁴ A R. ezekre az összeütközésekre nem ad szabályt s így az idetartozó kérdésekben a legnagyobb zavar van, úgy hogy a kényszer-egyességi bíróság a szoros zárt és zárlatot, illetőleg azt, hogy a végrehajtási bíróságok zárgondnokot rendeltek ki, néha figyelembe nem veszik.

Ha a bíróság az egyesség jóváhagyását megtagadja, az adós kereskedő ellen a bíróság a R. 56. §. első bek.-nek 2—6. pontjai esetében szintén csak a megszüntető határozat jogerőre emelkedése után nyithatja meg hivatalból a csődöt. Az adós a jóváhagyást megtagadó határozat ellen minden esetben természetesen felfolyamodással él, sőt sok esetben a csődnyitást elrendelő végzés ellen újra ezt teszi, úgy, hogy azt lehet mondani, hogy azt az időt, ameddig az adós fizetéképtelenségének a bíróságnál való bejelentését, akár hitelezőivel egyezkedve, akár e nélkül, halasztja, továbbá azt az időt, amikor, akár az egyesség jóváhagyása, akár a jóváhagyás megtagadása esetében felfolyamodások közbevetése következtében elmúlik, az eljárás tartamához hozzászámítva, a fentebb említett átlagos 6 hónap helyett tulajdonképpen egész esztendőt tesz az az idő, amely alatt a hitelező a kvóta első részletéhez sem jut hozzá.

Nem lehet itt tovább részleteznem mindazt a fogyatékos-ságot, amely idáig a R. alkalmazásában kiütközött. Csak Mész-lény cikkére⁵ és előadására, dr. Rakonitz Dezső cikkére⁶ és a hitelezői érdekképviseletek előterjesztéseire utalok.

(Folyt. köv.)

Dr. Sebestyén Samu.

A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma.

I.

Mikor a Magyar Jogászegylet 1924 február hó 16-án és 23-án a Nagy Emil akkori igazságügyminiszter által benyújtott valorizációs törvényjavaslatok tárgyalása kapcsán első ízben foglalkozott a nyugdíjfelértékelés kérdésével, élénk vita fejlődött ki és folytatódott a szaklapokban is a körül a kérdés körül, hogy vajjon helyese-e és szükséges-e ezt a kérdést törvényhozási úton rendezni, avagy helyesebb lenne-e ennek szabályozását a bírói gyakorlatra bízni.¹

Akkor az a vélemény látszott túlnyomónak, amely a törvényhozás beavatkozását károsnak tartotta, mert a kir. Kúria sok reményre jogosító gyakorlatát az elsatnyulástól féltette.

Az azóta eltelt másfél év azonban alaposan rácsáfolt azokra, akik amellet az álláspont mellett kardoskodtak, mert ezalatt az elég hosszú idő alatt nemcsak hogy ezt e kérdést nem tudta megoldani a joggyakorlat, hanem a valorizáció alapkérdéseiben mutatkozó ingadozásokat sem volt képes nyugvópontra hozni.

Hiszen még ma is vitás, vajjon a pénzérték romlásából eredő kár viselésére az adós felet kártérítés címén lehet-e csak kötelezni késedelme, esetleg csak vétkes késedelme, sőt csupán különösen vétkes késedelme alapján² vagy pedig lehet-e őt marasztalni jogtalan gazdagodás címén is, avagy nem kell-e egyáltalán azt mondani, hogy e marasztalás indoka egyszerűen az, hogy az adósfél akkor, mikor romlott papirkoronákban teljesít, nem ugyanezt teljesíti, amire kötelezte magát annak idején, mikor jó vagy jobb koronákban teljesített.

Ugyanúgy vitás a mai napig az is, melyik időpontot kell a felértékelés kezdőpontjaként felvennünk, ami pedig a pénz értékének mértani arányban való romlása mellett gyakorlatilag a lehető legfontosabb kérdés.

Ha pedig a korona stabilizálása folytán további értékromlástól félni immár nem kellene, úgy nyilván époly vitás volna a mai napig még az a kérdés is, hogy mely időpontig kell valorizálni, ami gyakorlati szempontból alig kevésbé fontos, mert ennek a kérdésnek ilyen vagy amolyan eldöntése a pervesztes felet adott esetben lényegileg kétségtelenül pernyertessé varázsolta.

Az így előálló lehetőségek egy további permutációját teszi végül lehetővé a felértékelés mértékének vitás volta, mert hiszen a bírói gyakorlat ebben a tekintetben a hőmérő skálájától csak annyiban különbözik, hogy a 0 alá tényleg alig tud szállani, ellenben 100%-ot meghaladó felértékelés nem tartozik azok közé a dolgok közé, amelyek meg nem történtek volna. A kettő között pedig minden lehetséges.

⁵ A Pester Lloyd 1925 április 1-i számában.

⁶ U. o. az 1925 február 12-iki számban: «Reform des ausserkonkurslichen Zwangsausgleichs» címen.

¹ L. a tudósítást az előadásról Jogt. Közl. 1924. évf. 54. lap. Dr. Löw Loránt: «Törvényjavaslatok a valorizációról» u. o. 19., 26. II. Dr. Móra Zoltán: «Törvényjavaslatok a valorizációról» u. o. 28. I.

² K. P. VII. 4191/1924.

Így azután az abszolút negációtól kezdve, mely szerint «nincs oly bírói gyakorlat, mely szerint az adós azt az értéket tartozik megteríteni a hitelezőnek, mellyel a hitelező követelése a lejáratkor bírt»³ azon kijelentésig, hogy «minden pénztartozás ellenkező kikötés és ellenkező törvényi rendelkezés hiányában . . . a pénznek azon időpontban volt benső értéke szerint valorizálendő, amelyben a tartozásnak megfelelő pénzüsszeg . . . az adós vagyoni és rendelkezési körébe jutott»⁴ joggyakorlatunkban valóban minden lehetőség képviselve van és pedig nemcsak az ügyek összességét tekintve a szerint, hogy hol és mikor kerülnek azok eldöntésre, hanem minden egyes ügyben is a szerint, amint az első, második vagy harmadik fok dönt benne.

Ennek természetes folyománya, hogy minden ügy bírói eldöntés alá kerül, továbbá, hogy minden ügyben a felek mindenkor kimerítik az összes jogorvoslati lehetőségeket. Innen azután a perek sokasága és továbbá, mint a német költő mondja: «Fortzengend» az egyes perek hosszú tartama.

Ez azonban à la longue csak akkor lehetséges és elképzelhető, ha olyan érdekek összeütközéséről van szó, amelyek ezt az incertitudo an et quando-t kibírják.

Hogy a nyugdíjigény nem ilyen, az a nyugdíjra jogosult szempontjából nézve a dolgokat, további indokolásra nem szorul.

De nem bírják el ezt a bizonytalanságot a látszólag tökére erősebb nyugdíjfizetésre kötelezett felek sem.

Hogy ugyanis egy-egy bírói ítélet, amely valamely vállalatot néhány százalékkal többé vagy kevésbé valorizált nyugdíj megfizetésére kötelez a precedens erejénél fogva mit jelenthet akkor, midőn az illető vállalatnak 400—500 nyugdíjra jogosultról kell gondoskodnia, azt a nagy jogász közönség alig tudja, mert a bíróságot, amelyek a nyugdíjkérdéseket rendszerint csupán elszigetelve és csak az egyes peres ügyeken keresztül szemlélik, a probléma erre az oldalára ítéleteikben sohasem terjeszkednek ki és talán a Magyar Jogászegylet ezidei vitája volt az első alkalom, amikor a kérdés erről az oldaláról is bővebb megvilágítást nyert. Itt milliárdokról, aranykoronákról is sok százezrekről van szó, holott a számbajöhető vállalatok legerősebbjeinél is ma már az elérhető nyereség a reáfordított kiadásokkal olyan viszonylatban áll, amelyet nyugodtabb és rendezettebb gazdasági viszonyok között merőben elképzelhetetlennek tartottunk volna.

Ha például 9 legnagyobb pénzüintézetünk 1913. évi bruttó keresetét és az abból kimunkált tiszta nyereséget összehasonlítjuk az 1924. évre vonatkozó megfelelő adatokkal, akkor azt a hihetetlenné látszó eredményt fogjuk kapni, hogy míg 1913-ban ezek az intézetek bruttó keresetüknek átlag 70%-át keresték meg tisztán, személyi és dologi költségekre átlagban csupán 27%-ot fordítottak, addig 1924-ben bruttó keresetükből átlag 72%-ot kell személyi és dologi kiadásokra fordítaniok, hogy átlagban ennek 27%-át tiszta nyereséggé kimutathassák.

E mellett egyetlen pénzüintézet sem tudta elérni aranyra átszámítva békebeli tiszta nyereségének 10%-át.

Mindez pedig oly időben történt, amikor a kamatkülönbség a felhasznált idegen tőkék és a kihelyezett pénzek kamatai között átlagba 7.2%-ot tett ki, tehát oly nyereséget, amely a jövőben előreláthatólag soha többé elérhető nem lesz.⁵

Hogy ezt a csúcsára állított pyramist lehet-e és mily mértékben megterhelni további, a vállalatra nézve improduktív kiadásokkal, az nem maradhat sokáig nyílt kérdés és azt nem lehet esetenként, ötletszerűen megválaszolni és azonfelül még minden választ 2—3 évig függőben tartani addig, míg a kir. Kúria — minden esetben más-más — utolsó szavát kimondotta.

Itt tehát a törvényhozási intézkedés az összes érdekeltekre való tekintettel, de súlyos közgazdasági bonyodalmak elkerülése végett is elkerülhetetlenül és sürgősen szükséges.

II.

A szabályozásnak azonban szerény nézetünk szerint elvi okokból is a törvényhozás útján kell megtörténnie.

A szokásjog szerepét a jogalkotás terén letagadni — különösen nálunk Magyarországon — semmiképp sem lehet, mégis

³ K. P. VII. 6558/1924. (1925 máj. 7.)

⁴ K. P. V. 6546/1924. (1925 jan. 28.)

⁵ Az adatok König Géza, Unsere Grossbanken im Jahre 1924. c. cikkéből vannak átvéve (L. Pester Lloyd 1925 június 7. sz.).

azonban veszélyesnek látszik különösen a törvényrontó szokásnak teret engedni a magánjog határain túl, ott, ahol már könnyen a közjog területére csaphatna át.

A kir. Kúria ösztönszerűleg húzódozott is mindig felértékelési gyakorlatában attól, hogy ezeket a természetes határokat túllépje és általában — kevés és szorványos eltérésekkel — azt lehet mondani, hogy a kir. Kúria a valorizálást csak akkor mondotta ki, ha erre tisztán a magánjog területéről vett indokolást talált. Így nyilván ezen a téren maradt, mikor a késedelem következményeit levonván, *kártérítés* címén kötelezte a vétkes felet a pénzromlás következményeinek viselésére. Magánjogi indok nyilván a *gazdagodásra* alapított felértékelés is. Ami pedig végül *családjog és örökjog* terén való valorizálás problémáját illeti, ez szerény nézetünk szerint nem is valorizációs probléma, mert ezekben az esetekben tulajdonképpen soha sincs arról szó, hogy ki viselje a pénzromlásból eredő kárt, hanem egyedül és kizárólag arról, hogy a pénz mint értékmerő kiküszöböltessék olyan jogszabályokból, ahol a pénz szerepe egyáltalán nem szükségképeni, hanem inkább csak történeti okokból tartotta fenn magát (köteles rész, ági vagyon stb.). Inkább azon kell csodálkoznunk, hogy ezek az okok oly sokáig képesek voltak megakadályozni azt, hogy az intézményekben magukban benn rejlő ráció hamarabb szóhoz juthasson.

Egészen másként áll azonban az eset az ú. n. tiszta pénztartozásoknál, amelyeknél a felértékelést még a budapesti ügyvédi kamara egyébként igen bőkezűen valorizáló felterjesztése is kizárandónak tartja.⁶

Sajátságos módon azonban ez a megfontolás a bíróságokat nem feszélyezte épen a nyugdíjigények felértékelésénél, holott ezeknek tiszta pénztartozás mivolta kétségtelennek látszik. A nyugdíjfizetési kötelezettség ugyanis nyilvánvalóan nem folyik magából a munkaviszonyból, hanem kétségtelenül abból a külön megállapodásból, amely a munkaadó és munkavállaló között arra vonatkozólag jön létre, hogy az általuk közösen létesített célvagyonból (sőt esetleg külön jogi személyiséggel bíró intézményből) a munkavállaló bizonyos esetekben bizonyos szabályok szerint járadékot fog élvezni. Ez a jogviszony tartási kötelezettség vagy más hasonló «éltkötelem» vállalásának semmiképp sem nevezhető és igen erőltetett az a konstrukció is, amely a nyugdíjat a már megszolgált munka ellenértéke egy részének akarja tekinteni.⁷ Nyilvánvalóan ezzel szemben ennek a jogviszonynak feltűnő hasonlósága a biztosítási szerződéshez, amint egyébként a biztosító magánvállalatok ellenőrzéséről szóló törvényünk a nyugdíjalapokat és nyugdíjintézeteket a biztosítóvállalatok közé is sorolja.

Hogy bíróságaink a nyugdíjasok felértékelésre irányuló igényeit mégis elismerni hajlandóknak mutatkozott, holott az egyéb biztosítási szerződésekből folyó követelések felértékeléséhez hozzányulni nem mertek, annak oka nyilván abban keresendő, hogy egyfelől a nyugdíjasok helyzete e nélkül teljesen elviselhetetlen lett volna, másfelől azonban abban, hogy azok, akiket a nyugdíjfizetés kötelezettsége terhelt, ugyanazon oknál fogva, kevés kivétellel önmaguk is hajlandóknak mutatkoztak a nyugdíjak bizonyos fokú felemelésére; úgy hogy a bíróságoknál a vita valójában úgyszólván sohasem a felértékelés megengedhetősége, hanem csak annak mértéke körül forgott.

Ezek a nem jogi okok azonban nem jöhetnek számba akkor, mikor egy olyan fontos elv áttöréséről van szó, mint amilyen kétségtelenül az, hogy a tiszta pénztartozások külön törvényes rendelkezés nélkül nem valorizálhatók.

Ezért sürgetjük tehát a törvényt.

Egy másik fontos elvi oka is van azonban annak, amiért ezt követelnünk kell. A nyugdíjügy rendelkezésénél ugyanis a tulajdonképeni valorizációs probléma felszíne alatt még egy másik probléma is rejtőzik, amelynek megvédésére szintén nem látszik alkalmasnak a szokásjog.

Értem ezalatt azt, hogy ezekben az ügyekben alperesként rendszerint nem az szerepel, aki a kötelmet vállalta és marasztaltatni ugyancsak ez a tulajdonképen kívülálló harmadik szokott. A nyugdíjra jogosult jogviszonyban rendszerint a nyugdíjintézzel, nyugdíjegyessel, nyugdíjalappal áll, munkaadója pedig csak annyiban szerepel, amennyiben ő is hozzájárul — és pedig rend-

⁶ Jogtudományi Közlöny 1924 febr. 9. 1.

⁷ Dr. Gallia Béla: «Nyugdíjvalorizáció» Kereskedelmi Jog. XXII. évf. 75. lap.

szerint a nyugdíjra jogosultnál sokkal nagyobb mértékben — befizetéseivel ahhoz, hogy ez az intézet, egyesület vagy alap képes legyen kötelezettségének eleget tenni.

Ezen a nehézségen azonban a judikatura könnyedén túltette magát, sőt emez állásfoglalásának indokait sem igen kívánta adni. Az ítéletekben rendszerint csak annyit olvashatunk, hogy «az állandó bírói gyakorlat még a külön vagyonnal és önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézet felállítására sem menti fel a munkaadót az elvállalt (?) nyugdíjfizetés kötelezettsége alól, mert a részvénytársaság, mely alkalmazottját kötelezi, hogy az általa létesített nyugdíjintézetbe belépjen s mely e címen fizetése egy részét visszatartja (?) ezen lényeinél fogva felelős azért, hogy a nyugdíj-szabályzatban meghatározott időben és feltételek mellett nyugdíjban részesüljenek».

Hogy ez nem kielégítő indokolás, az kézenfekvő, mert annál fogva, ha valaki egy más személlyel együtt, annak érdekében jóléti intézményt létesít, csupán arra lehet kötelezhető, hogy a maga részéről vállalt kötelezettséget teljesítse, de semmi esetre sem arra, hogy a létesített intézmény azon kötelezettségeit is teljesítse, amelyeknek teljesítésére nem vállalkozott s amelyeknek teljesítését tőle követelni a szerződés kötésekora a másik fél sem szándékozott. Hiszen épen *azért* létesítettek nyugdíjintézetet, *mert* az egyik fél maga nem akart kötelezettséget vállalni és *mert* a másik fél nem akarta, hogy amaz legyen vele szemben kötelezve. E megfontolás figyelmen kívül hagyása mellett a nyugdíjintézet létesítésének egyik fél részére sem lett volna értelme!⁸

Régi szabály már most, hogy a helytelen indokolásnál sokkal jobb az, ha valamely kérdést indokolás nélkül hatalmi szóval döntünk el.

A helytelen indokolás a kedélyeket nem nyugtatja meg; mindenki a rosszul informált Kúriától a jól informált Kúriához akar fellebbezni: a következmény per újabb per és perlekedés vég nélkül.

Ha azonban a törvény elvágja a gordiusi csomót, ez a szempont elesik, mert abba mindenkinek bele kell nyugodnia, hogy dura lex, sed lex.

Fokozatosan áll ez annak a kérdésnek megítélésénél, hogy ha már ez a harmadik személy felelőssé tehető magáért a nyugdíjért, felelőssé tehető-e annak valorizált teljesítéseért is? Ez azután különösen alapos indokolásra szorulna, amelyet azonban hiába keresünk.

A fentidézett ítéletek kimondják ugyan, hogy a munkaadó felelős azért, hogy alkalmazottai «a nyugdíj-szabályzatban meghatározott feltételek mellett» részesüljenek nyugdíjban, de annak indokát nem adják, miért kell őket részesíteni oly mértékű nyugdíjban, amelyről a nyugdíj-szabályzatban szó sincs!

A joggyakorlat ennek a rendkívüli megterhelésnek indokául mindössze azt hozza fel, hogy e *méltányosság* megkívánja azt, hogy azok, akik arra számítottak, hogy nyugdíjukból majdan megélhetni fognak, legalább annyit kapjanak, amennyi megélhetésükhöz feltétlenül szükséges. Amennyire bölcs és igazságos azonban ez az álláspont az egyik oldalról szemlélve, oly súlyos és ellentmondást kiváltó lehet a másik fél részéről, különösen akkor, ha a másik oldalon méltánytalan megterhelést jelent, ami, mint már rámutattunk, kizárva azért nincs, mert azok, akik ebben a kérdésben ítélkezni hivatvák, rendszerint nincsenek abban a helyzetben, hogy döntésük gazdasági horderejét áttekinthessék.

Erre csak az képes, aki az összes gazdasági összefüggéseket áttekinti és népszerű jelszók által magát sem jobbra, sem balra befolyásoltatni nem engedvén, intézményesen oldja meg a kérdést és pedig úgy, hogy az általa alkotott szabály alkalmazásánál sem kétely, sem vita fel ne merülhessen.

Ezt a célt megoldani csak a törvényhozás képes, mert csak neki állanak rendelkezésére mindazok a segédeszközök, amelyeket a bíróság két fél között folytatott jogvita eldöntésénél incidentálter felsorakoztatni hiába akarna.

A dolog természetéből kifolyólag bizonyos azonban, hogy akármilyen lesz is az a megoldás, kielégíteni egyik felet sem fogja. De nem is ennek kell lenni a célnak, amit kitűz magának. A fontos csupán az, hogy egy modus vivendi teremtsék, amely egyfelől a legsúlyosabb igazságtalanságokat kiküszöböli, másfelől rendet teremt a mai kaoszban, úgy hogy az egyik tudja, mi az amire biztosan számíthat, a másik pedig azt, amivel biztosan számolnia kell.

A mai helyzetben a jog kialakulásának előfeltétele, hogy perek legyenek. Ennek meg kell szűnnie és helyet kell adnia oly tételes jogoknak, amelynek célja az, hogy perek ne legyenek.

Dr. Proszvimmer Béla.

A német birodalom felértékelési törvénye.

1925 július 15-én lépett életbe a német birodalmi felértékelési törvény (Aufwertungsgesetz) és ezzel nyugvópontra jutott egy olyan vitakérdés, mely a német birodalom valamennyi jogászai, gazdasági és politikai tényezőit éveken át erős izgalomban tartotta.

A Dritte Steuernotverordnung mellett az utóbbi két év folyamán a bírói gyakorlat, a jus auquum elvei alapján lépésről-lépésre fölépített egy bizonyos valorizációs jogrendszer, de óvatosan kerülte a jogviták azon tárgykörét, amely törvényhozás megmunkálás alatt állott. Ez a tárgykör a németek által Vermögensanlagen gyűjtő név alá foglalt követelések összessége, nevezetesen: a jelzálogilag biztosított követelések, a záloglevelek, a takarékpénztári betétek, az életbiztosítások, a dologi teherként jelentkező mindennemű pénz és járadékkövetelések, ipari vállalatok által kibocsájtott s bemutatóra szóló vagy forgatmánnyal átruházható adóslevelek stb. A bíróság nyilván nem akart anticipálni oly kérdésekben, melyekre nézve kifejezésre jutott a birodalmi törvényhozó testület ama szándéka, hogy magának akarja fenntartani az első és utolsó szót a valorizáció mértékét, valamint a keresztülvitel mikéntjét illetően.

Ez immár megtörtént.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy ezek után a bíróság feladata e kérdésekben már csak a törvény gyakorlati alkalmazása leend. Eltekintve u. i. attól, hogy a birodalmi törvény felhatalmazza a német birodalom országainak helyi törvényhozó testületeit, hogy bizonyos tartozások felértékelése tekintetében a törvénytől eltérő módon intézkedhessenek (nyilvános számadásra kötelezett intézetek adóslevelei, örökbérek, örökhaszonbérek stb. tekintetében) és hogy továbbá számos alapvető fontosságú kérdést egyenesen a bíróságok szabad cognitiojához utasít, különösen a takarékbetétek felértékelésénél és így a feladat teljes megoldása nemcsak quantitativ, de qualitativ értelemben is a bíróságok vállaira tolatott, mindezekről eltekintve nyitott kérdés maradt, hogy vajjon egyáltalán alkalmas-e a felértékelési törvény a gyakorlati használatra, kiállja-e a próbát és a bíróságok feladata lesz erről a végleges bizonyítványt kiállítani. A parlamenti bizottság jogásztagjai erről a kérdéstről ugyancsak kevés bizalommal nyilatkoztak és elhárították a felelősséget, mert a nálunk jól ismert, de a németeknél ismeretlen gyorstalpalás (a törvényalkotás politikai és nem jogászai módja) ezúttal erős érvényre jutott a törvény megalkotásánál.

Bármiként áll is azonban a dolog, a felértékelési törvény merész lépés a haladás útján és nekünk magyaroknak, akik még csak a kezdet kezdetén állva, kínosan töprengünk azon, hogy miként fogjunk hozzá a megoldáshoz, mindenesetre nyereséget jelent annyiban, hogy immár megkaptuk a sémát, megkaptuk a biztatást, megkaptuk a példát arra, miként kell bátor akarattal jóvá tenni a világháború ama szörnyű igazságtalanságait, melyek folytán egyik állampolgár a másik rovására ez utóbbi hibáján kívül aránytalan vagyoni sérelmet szenvedett vagy aránytalan konjunkturális előnyökhöz jutott.

A német felértékelési törvénynek a jelzálogi követelések felértékeléséről rendelkező második fejezete az, mely legelső sorban tarthat számot a magyar jogászvilág érdeklődésére, mert csak a mult hetekben hangzott el ebben a kérdésben az első elhatározóan komoly szó a megvalósítás érdekében és noha a megpendített gondolat meg sem közelíti a jogelvet, a szóban lévő német törvényben megvalósult juris principiumot, máris olyan elkésredett ellenfekezésnek voltunk fültanui, mintha az államélet egész apparatusa csak azért volna a világon, hogy a durva igazságtalanságok konzerválását biztosítsa.

Elvégre ugyanez volt a helyzet Németországban is és ez az eminenter jogászai kérdés — épúgy, mint nálunk — súlyos politikai kérdéssé nőtte ki magát, de a német törvényhozás, szakítva az elmúlt idők gondos törvényszerkesztési gyakorlatával, ebben a kérdésben sietni igyekezett.

Az alantikban vázlatosan ismertetem a jelzálogilag biztosított követelések felértékeléséről szóló törvényes intézkedéseket.

⁸ K. P. II. 7057/1924. P. II. 7147/1924.

A törvény 4. §-a felállítja az általános jogszabályt: a jelzálogjogok az aranyérték 25%-a erejéig felértékeltetnek.

Az aranyérték az 1918 január 1. előtt szerzett követeléseknél azonos a követelés névértékével. Későbbi szerzéseknél az átszámítás egy valorizációs táblázat alapján történik, amely a törvényhez, mint annak kiegészítő része, csatolva van.

Az 1924 február 13-ika utáni szerzéseknél aranyértékre való átszámításnak helye nincsen, ezen követeléseknél nincs valorizáció. (Nem is kell!)

Præsumptio juris az, hogy a jelzálogjog azon a napon szerzetett, amely napon az a hitelező javára telekkönyvileg be lett kebelezve.

A felértékelt jelzálogjog rangsora változatlan marad. A felértékelés ténye akár a hitelező, akár a jelzálogadós kérelmére telekkönyvileg feljegyzendő.

A törvény az ingatlan tulajdonosnak esetleges újabb kölcsönök felvételének megkönnyítése végett a második rangsort biztosítja akként, hogy feljogosítja arra, hogy közvetlenül a felértékelt elsőhelyű jelzálogjog után és a második rangsorban lévő jelzálog előtt (tehát a kettő között) normális kamatozású új zálogjogot tábláztathasson be az első helyen felértékelt aranyérték 25%-a erejéig. Ugyanezen mértékben megterhelheti ingatlanját a tulajdonos az eredeti rangsor szerint második helyen fekvő felértékelt jelzálogjog és a következő (harmadik) rangsorban lévő jelzálogjog közötti rangsorban, ha a második helyen betáblázott követelés felértékelt összege a pupillaris biztosíték szabályai szerint teljes értékben fedezve van. Az ingatlan a pupillaris biztosíték szempontjából való értékét a második adó-szükségrendlet állapítja meg. (II. Steuernotverordnung.)

Az ingatlan tulajdonos ezen joga a felértékelés telekkönyvi bejegyzésével egyidejűleg telekkönyvileg hivatalból feljegyzendő és oly harmadik személyekkel szemben, akik a tulajdonos részére a fentiek szerint fenntartott rangsort követőleg szereztek jelzálogjogokat, még a feljegyzés hiányában is joghatályos.

1926 április hó 1-ig kérheti az ingatlantulajdonos a felértékelésnek az aranyérték 10%-ig terjedő mérsékelését, ha ez, tekintettel az ingatlantulajdonos gazdasági helyzetére, valamely súlyos méltánytalanság (grobe Unbilligkeit) elhárítása végett szükségesnek mutatkozik.

A tulajdonos ezen ú. n. «ellentmondása» kérelme folytán a hitelező felértékelési kérelmének beérkezése után egyidejűleg feljegyzendő a telekkönyvben.

A jelzálogilag biztosított követelés személyes adósa általában ugyanúgy, mint a jelzálogilag terhelt ingatlan telekkönyvi tulajdonosa, 25%-os felértékelési eljárás alá esik az ingatlan tulajdonosával egyetemleges kötelezettségben.

Mind a hitelező, mind pedig az adós 1926 április 1-ig kérheti a normális (25%-os) felértékelés mellőzésével a magasabb, illetve az alacsonyabb felértékelést a törvény 10. §-ában meghatározott követeléseknél. Ezek az esetek taxative vannak felsorolva és általában olyan követelésekre vonatkoznak, amelyek a társas, családi, vagyonközösségi, vagyonfelosztási, tartási, végkielégítési, járadék-szolgáltatási stb. jogviszonyból keletkeztek. Ide sorolja a törvény az 1908 december 31-ike előtt keletkezett ingatlanvételárhátraléki követeléseket is és általában minden más, de nem kölcsönügyletből származó igényt, melynél az ingatlan az igény biztosítása végett nyilvánkönyvileg lekötött.

A normálisnál magasabb felértékelést csak az eredeti hitelező kérelmezheti, annak jogutódja azonban csakis akkor, ha a jogutódlást a törvény 3. §-ában ugyancsak taxative felsorolt szerzési jogcíme (öröklési, hozomány, vagyonközösség, vagyonfelosztás, ajándékozás stb.) állapítja meg.

Jogfenntartás esetében az időközi teljesítés dacára is helye van az utólagos felértékelésnek. A személyes hitelezővel szemben kinyilatkoztatott jogfenntartás ezen hatálya a jelzálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonosára is kihat.

Ha a teljesítés 1922 június 15. és 1924 február 14-ike közötti időpontban történt, jogfenntartás hiányában is felértékeltetik a követelés. A törvény tehát visszaható erővel ruhazza fel önmagát.

Ez a visszaható erő azonban elhárítható, ha az ingatlantulajdonos vagy személyes adós kimutatja, hogy gazdasági körülményeit figyelembe véve vagy pedig figyelemmel az utóbbi évek rendkívüli viszonyai folytán beállott vagyoni veszteségeire rá nézve súlyos méltánytalanságot (unbillige Härte) involválna; az

utólagos felértékelés, illetve a visszaható hatály terhét ezenkívül is elháríthatja a személyes adós, ha ingatlanát aránytalanul olcsón volt kénytelen eladni vagy az ingatlan vevője ellen annalfogva nem élhet regressussal, mert az ingatlan elszakított területen fekszik és végül az ingatlantulajdonos akkor kérheti a visszaható hatály mellőzését, ha beigazolja, hogy a kölcsön felmondása okából kénytelen volt vagyontárgyakat érteken jóval alul elidegeníteni.

A törvény visszaható erejénél fogva a már törölt zálogjogok is bekebelezhetők, még pedig az eredeti rangsorban, ha ez nem sérti más harmadik jóhiszemű személyeknek telekkönyvi jogait. Ez a jogvédelem csak azt a hitelezőt illeti, aki 1925 júl. 1. előtt szerzett az ingatlanra nyilvánkönyvi jogot. Hogy pedig az ingatlantulajdonos, megterhelések által ki ne játszassa a felértékelt zálogjog eredeti rangsorát, a törvény megtámadási jogot ad a hitelezőnek az ingatlantulajdonos mindazon rosszhiszemű jogcselekményeivel szemben, amelyek összejátszáson alapulnak és 1925 január hó 1. óta vétettek fogamatba.

A telekkönyv nyilvánkönyvi jellege meg van óva azzal, hogy minden, a törvény visszaható erejére támaszkodó igény záros és aránylag rövid határidőn belül telekkönyvileg feljegyeztetik; ugyanazon módon telekkönyvi feljegyzés tárgyát képezi az ilyen igény fenn nem állásának ténye is.

Ezen határidők elteltével (legkésőbb 1926 április 1-ig) helyre lesz állítva a telekkönyvek nyilvánjogi jellege.

A jelzálogjog átruházása esetén kettős felértékelésnek van helye, ha az átruházás 1922 június 14-ike után vagy korábban jogfenntartással történt. Az eredeti hitelező javára a követelés névértékének alapulvételével számított aranyárka-összeg után történik a felértékelés. Az ingatlantulajdonos joghelyzetét ez a kettős felértékelés természetesen nem befolyásolhatja, mert többet nem tartozik fizetni, mint, amennyit fizetni tartozna, ha az eredeti jelzáloghitelezővel állana szemben, de viszont kevesebbet sem fizethet mint amennyit a törvényes normáltétel kitesz. A hitelezők között elszámolás, illetve beszámítás tárgyát képezi az átruházás mindenkori ellenértéke és a jogelőd jelzálogjoga rangsorban a jogutód és minden más hitelező jelzálogjoga után következik.

Ha a hitelező követelésére résztörlesztések eszközöltettek, azok a felértékelt követelés terhére számolandók el a fizetési aranyértékben (irányadó az átszámítási táblázat).

1922 június 15-ike előtt történt fizetések, ha a jogfenntartás nélkül fogadtattak el, névértékben számolandók el a követelés névértéke terhére.

A jogfenntartásnak és a visszaható erőnek a törvényben körülhatárolt esetein kívül nincs helye más jogigények érvényesítéseinek conditio indebiti útján, sem nem támadhatók meg a jogcselekmények tévedés vagy kényszer címén. Megtévesztés címén azonban igen. A felértékelés által lényegesen súlyosbodott az adósok helyzete. A szerződések eredeti tartalma szerint való teljesítés kötelezettségének változatlan fenntartása, az adósok túlnyomó többségét gazdaságilag lehetetlen követelmény elé állította volna.

Ezért a törvény 25. §-a a tőketartozás visszafizetése, 28. §-a pedig a kamatozás mérvé és módja tekintetében tartalmaz megfelelő adósvédelmi intézkedéseket.

A törvény szerint u. i. sem a személyes, sem a dologi adóstól nem lehet követelni a tartozásnak 1932 január 1. előtt való visszalizetését, viszont az adósok bármelyike előzetes 3 havi felmondás mellett kifizetheti a felértékelt tartozást vagy arra tetszés szerinti törlesztéseket eszközölhet. Amennyiben az adósok 1932 január 1-én túlterjedő időre részlettörlesztési kedvezményt kérnek ez nekik az utolsó részletnek legkésőbb 1938. január 1-ig való kitolása mellett már eleve engedélyezhető, ha aziránt 1927 január 1-éig a felértékelési hivatalhoz folyamodnak és kimutatják, hogy rájuk nézve súlyos méltánytalanság lenne a tartozásnak a 25. §. értelmében való kifizetése. Az esedékesség kitolásával való egyidejű részletfizetési kedvezmény megadásakor a felértékelési hivatal az első tőkerészlet esedékességét már 1930 január 1-ével megállapíthatja.

Viszont ugyanez a hivatal (melynek teendőit az elsőfokú bíróságok lesznek hivatva ellátni), a hitelező kérelmére elrendelheti a tartozásnak korábban egyösszegben vagy korábbi esedékességű részletekben való visszafizetését, ha a hitelező súlyos gazdasági helyzete ezt indokoltá teszi és a dologi vagy személyes adós gazdasági helyzete ezáltal lényegesen nem súlyosbodik. De ez esetben

sem kötelezhető az adós 1926 január 1. előtti fizetésre, ezen naptól számított egy éven belül pedig a felértékelt követelés 10 %-ánál nagyobb vagy 1000 márkát meghaladó tőketörlesztésre senkit kényszeríteni nem lehet. Az időközi kamatok a felértékelt tartozásból levonandók.

Ami végül a felértékelt követelés kamatozását illeti, a törvény mindenekelőtt kimondja, hogy 1925 január 1-ig kamat nem jár senkinek. Azontúl a kamatláb 1-2%, 1925 júl. 1-től kezdve 2-5%, 1926 jan. 1-től kezdve 3% és végül 1928 jan. 1-től kezdve a kifizetésig 5%.

A törvény visszaható ereje folytán újból betáblázott jelzálogjogi követelés a fentiek értelmében szintén kamatozik, de csupán az újbóli bekebelezést követő évnegyed első napjától kezdve.

Végül gondoskodik a törvény arról, hogy zárlat alatt álló ingatlan kamatfizetési késedelem miatt a rendes szabályok szerint rögtön árverés alá bocsájtható ne lehessen, hanem az ingatlan-tulajdonos indokolt kérelme folytán esetenként legfeljebb 6 havi halasztás engedélyeztessék. —

A fenti vázlatból, melyet talán folytatni fogok, mert egyéb vagyongoknak az Aufwertungsgesetz 31—66. §-aiban történt felértékelése szintén számot tarthat a jogászközönség érdeklődésére, megállapítható, hogy a német birodalom joggyakorlata hatalmas feladatok elé van állítva. A jogi rendezkedés akkora arányaira alig van példa a multban.

Noha tekintélyes egyéniségek ajkairól hangzott el a megállapítás, hogy a felértékelés ezer veszedelmet rejt méhében és az injuriák tömegének forrásává válik, a német nép egészséges jogi ösztöne túltette magát az aggodalmakon, amiért szerintem csak elismerés és megbecsülés illeti, mert a jog hatalmának erkölcsi ereje mindenkor attól függ, mily mértékben érvényesült általa az igazság.

Ifj. dr. Miklós Gyula.

A 600/1925. P. M. sz., az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak bírói úton leendő büntetéséről szóló rendelet III. fejezetéről.

A szanalási törvény, 1924: IV. tc. 2. §-ához csatolt a) melléklet A. rész, I. 3. pontja felhatalmazza a pénzügyminisztert arra, hogy: «a pénzügyi közigazgatás szervezetét, az egyes szervek hatáskörét és elnevezését, továbbá az eljárási szabályokat rendelettel újonnan szabályozhatja». A mikéntjére vonatkozólag pedig akként intézkedik, hogy: «a Pénzügyminiszter a pénzügyi törvényekről és utasításokról és rendeletekről hivatalos összeállításokat adhat ki és azokban az eljárási szabályokat, illetve a hatóságokat már ez új szervezetnek megfelelően állíthatja be». (az új szervezet: az állampénztárak, amelyek elsőfokú pénzügyi hatóságokká alakítandók át A. I. 3. a. p.)

A törvényi felhatalmazás tehát:

A. a szervezet, a hatáskör és az eljárás tekintetében új szabályok alkotására,

B. az anyagi p. ü. törvények utasítások és rendeletek tekintetében a meglevő joganyag összegyűjtésére jogosítja fel a pénzügyminisztert.

Ezen törvényi felhatalmazás alapján eddig két ilyen összeállítás adatott ki. Az egyik ez év április 25-én, amely a földadóra (1925. évi 300. P. M.) társulati adóra (1925. évi 400. P. M.) jövedelem- és vagyoadóra (1925. évi 500. P. M.) vonatkozó jogszabályokat «állítja össze». Külön tanulmány tárgyát kell, hogy képezze, hogy ez valóban csak összeállítás-e vagy pedig új jogszabályok is vannak-e benne, de különösen az, hogy nincs-e benne jogszabályalkotás abban a formában, hogy a különböző törvényekben, rendeletekben és utasításokban megalkotott valamely jogszabályt kihagy s így hatályon kívül helyez.

Amivel e helyütt foglalkozni kívánunk, az a második, ez év július 15-én, visszaható hatállyal kiadott 1925. évi 600. P. M. sz. rendelet «a közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállításáról». Ennek III. fejezetéről lesz szó az alábbiakban.

Az idézett cím szerint a szétszórva levő már meglevő jogszabályok összegyűjtéséről van szó, a törvényi rendelkezés szerint pedig, amennyiben a szervezetre, a hatáskörré vagy az eljárásra vonatkozik, annyiban új jogszabály is alkotható.

E gyűjtemény III. fejezete (133—142. §-ai). «Az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak (jövedéki kihágásoknak) bírói úton leendő büntetéséről» szól.

I. A 133. §. 1. bekezdése megállapítja, hogy a bírói útra tartozó jövedéki kihágások az egyes közadókra nézve fennálló törvények, illetőleg szabályok szerint büntetettek. Első pillanatra azt hinnők, hogy e bekezdés a törvényi felhatalmazás alapján állva a kihágási tényálladékok tekintetében utal az egyes törvényhelyekre, épen mert azt, hogy mi a jövedéki kihágás, vagyis mi az anyagi jogszabály, neki megmondania, illet alkotnia nem szabad. Hogy e rendelkezés, dacára a teljesen rossz szövegezésnek («... a kihágások... a fennálló törvények... szerint büntetettek»), a helyett, hogy: kihágás az, amit a fennálló törvény stb. annak nyilvánít) ezt az utalást kívánja kifejezni, következik a 2. bekezdésből s annak 1. pontjából, amely kimondja, hogy *ha valamely kihágásra, vagy annak büntetésére törvény vagy törvényes rendelkezés másként nem intézkedik, úgy: «minden a kincstár szándékos megrövidítésére, megkárosítására, az adóköteles jövedelmek vagy adótárgyak eltitkolására irányuló cselekmény bírói úton megtorlandó jövedéki kihágást képez».* E rendelkezés nyilvánvalólag egy új anyagi jogszabályt, blanketta rendelkezést konstruál, amikor az eddigi tényálladékok mellé, a kincstár megkárosítására stb.-re irányuló cselekményt jövedéki kihágássá minősíti.

Az elmondottak szerint erre a pénzügyminiszter felhatalmazása nem terjedt ki, az így konstruált tényálladékok bünvádi üldözés tárgyává nem tehetők.

Történelmi szempontból talán érdemes megemlíteni, hogy a rendelkezéssel — meggyőződéseim szerint — a minisztérium az 1842. évi harmincad jövedéki hivatali utasítás negyedik rész, I. fejelet. Első szakasz 476. §-át kívánta pótolni, amely «Fogalom» felírás alatt sokkal őszintébben kimondja: «Ha valaki olyat cselekszik, vagy mulaszt, ami által a harmincadilletékek kezelésére nézve kibocsájtott szabályok kijátszatnak vagy áthágnak; harmincad-jövedéki kihágást követ el.» Míg azonban a harmincadhivatali utasítás ezen rendelkezése valóban csak fogalommeghatározás, mert az egyes kihágási tényálladékokat nemkülönböztetve a taxatív felsorolt tényálladékok büntetéseit a törvény kifejezetten felsorolja vagyis ezen lex imperfecta közbeszúrása nem egyéb, mint felesleges, de nem ártalmas pleonazmus, addig a 133. §. második bek. 1. pontjában megállapított s a fentiek szerint nem törvényes alapon nyugvó blanketta-tényálladékokat ugyanezen §. 2. pontja rögtön lex perfectává emeli, kimondván, hogy a büntetés 1—8-szor annyi, amennyivel a kincstár megkárosított, illetve a 4. pontja szerint, ha a kárösszeg nem állapítható meg 10—1000 aranykorona érték.

Meggyőződésünk szerint, ha e paragrafus alapján a pénzügyi hatóság vádat emel az illetékes kir. törvényszék előtt, a bíróság az 1909: XI. tc. 101. §-a alapján kiadott 800/1916. I. M. sz. rendelet (A jövedéki kihágások eseteiben követendő büntető bírósági eljárás szabályainak megállapítása tárgyában, rövidítve: Jbp.) 14. §-a alapján, azon címen, hogy bűncselekmény nem forog fenn, fogja a vádlottat felmenteni.

II. A megbeszélés tárgyává tett fejezet ezen egy anyagi rendelkezésen kívül alaki jogszabályokat tartalmaz, amelyek érvényessége a törvényi felhatalmazás szempontjából nem kifogásolható. Annál inkább egyéb okokból.

Két olyan alaki, bizonyítási jogszabályt tartalmaz a rendelet, amelyek történelmi szempontból teljesen érthetőek ugyan, ellenben merev ellentétben vannak úgy a bünvádi, mint a polgári perrendtartásban lefektetett elvekkel. A rendelet 137. §-a kimondja ugyanis, hogy: «A pénzügyi bíraskodással felruházott első-folyamodású törvényszék minden egyes esetben a felett határoz: van-e a fennforgó kihágási ügyben az államkincstár megrövidítését célzó szándék? Ha ilyen meg nem állapítható, a felet a vád alól felmenti.» A 138. §. szerint pedig: «Pénzügyöröknek a bíróság előtt — hivatalos esküjükre hivatkozva — tett vallomásaik azokban az ügyekben, melyeknek ellátása hatáskörükbe tartozik, mindaddig bizonyító erővel bírnak, míg a vallomások helyessége ellenadatokkal megingatva nem lesz».

Történelmileg indokoltan állítom a 137. §. szabályát, amennyiben a Jbp. előtt a kihágási eljárást szabályozó harmincadhivatali utasításnak anyagi, a csempészetre vonatkozó szabályai épen a tettesi célzat differenciálása által teremtették a legkülönfélébb

tényálladékokat s az utasításnak a 617. §-al kezdődő harmadik rész, második szakasza, mely a pénzügyi kihágások terén egész a Jbp.-ig az egyedüli és az összes kihágásokra vonatkozó eljárási szabályokat tartalmazta, — az ott tárgyalt nyomozás és vizsgálat jogszabályait ennek a kérdésnek, a célzatnak vizsgálatára fekteti. Nem idézhetem e helyütt a paragrafusok tömegét, de aki figyelemmel elolvassa őket, látja, hogy bár kötött bizonyítási szabályok mellett, de sokkal közelebb visznek a célhoz, mint az összeállítás fentidézett 137. §-a. Ugyanis e szabályok, melyeket egyéb vonatkozásaiban is az eljárási szabályokkal foglalkozó jogászok figyelmébe lehet ajánlani, minden oldalról azoknak a tényeknek figyelmes kivizsgálását és lelkiismeretes megállapítását célozzák, amelyekből nehezebb logikai művelet nélkül a szándék kihámozható, míg a 137. §. elmellőzi a bírói meggyőződés keletkezését gátló kötött bizonyítási szabályokat, de egyúttal elmellőzi a meggyőződés, illetve a helyes, pontos és tárgyilagos meggyőződés keltezésére nélkülözhetetlen faktort, a tényeket is, amikor szabályként állítja fel, hogy ugyanazon tények mellett a bíróság a megrövidítési szándék szerint különböztessen. Vagyis elejti a kötött bizonyítást, de fenntartja a kötött bírói mérlegelést, amit azért tartunk végzetesen hibásnak, mert bár elképzelhető, hogy ugyanaz a cselekedet a benne rejlő szándék szerint különböző megítélés alá kerüljön, mégis egész veszedelmes útra téved a törvényhozó, ha a helyett, hogy az összes tények szabad mérlegelése után kialakult meggyőződést tenné az ítélet egyedüli mértékévé és alapjává, tisztán a bíró által kiolvasni vélt, vagy célzott szándékot teszi azzá. A veszedelem abban van, hogy míg a szabad mérlegelés mellett tényekből tényre (az esemény megtörténtére), addig ezen kötött mérlegelés mellett tényekből fogalmakra következtet a bíró. Míg az előbbi esetben a következtetés egymást követő s egymásba illeszkedő tények pillérzetén nyugszik, addig itt a szándék megállapításánál kiindulhat tényekből — szabályszerint onnan is indul ki — de megállapítható a fenn vagy fenn nem forgása tényeken innen eső «megérzésekkkel» is. Ezt a veszélyt, különösen a mai forrongó időkben, okvetlenül el kellett volna kerülni.

Ez a veszély pedig a megbeszélés tárgyát tevő kihágási eljárás során fokozottan nagy. Ugyanis a 137. §-ban megkívánt szándék felett a legtöbb esetben nemcsak az ügy első bírójaként, hanem végérvényesen is a pénzügyi hatóság határoz. A Jbp. 7. §. 2. bekezdése szerint a vádat a pénzügyi hatóság (vádló) képviseli. Ebből és a 137. §. azon rendelkezéséből, hogy a fentebb körülírt szándék felett az eljáró első folyamodású törvényszék határoz, az következik, hogy a pénzügyi hatóságot az ügyész, illetve — járásbírói eljárásról lévén szó — az ügyészségi megbízott szerepe illeti, más szóval: képviseljen bármely egyoldalú álláspontot is, a függetlenség és tárgyilagosság minden attributumával felszerelt bíróság fog dönteni. Ámde az összeállítás 135. §-a kimondja, hogy ha a fél eleget tesz a szabályszerű feltételeknek, enyhítő körülmények felhozása mellett kérheti a vizsgáló hatóságnál a vizsgálat megszüntetését, melyet ezen hatóság elrendelhet. Az e helyütt kimondott szabály évszázados gyakorlat az állami jövedékeket sértő kihágások terén s ha nagy egészében az idetartozó esetek minimális etikai és morális tartalma indokolja is, végeredményében mégis odavezet, hogy a jövedéki kihágások terén a vád és az ítékezés ugyanegy kézben összpontosul. Láttuk ezt a forgalmi adó terén adócsalássá, nem kihágássá, minősített cselekményeknél, ahol a 135. §-ban lefektetett egyezkedési elv elvi kizártsága dacára, az államnak anyagi praedomináns érdekénél fogva, az esetek legkirívóbb fajait kivéve, mindenkor a vádló és bíró a pénzügyi hatóság volt, amennyiben az eljáró tisztviselő megállapította a csalási szándékot s ugyanő vagy a minisztérium kiegészíttek.

Alszentekedés volna azt mondani, hogy volenti non fit injuria, azaz a vádlottnak jogában áll bírói fórum elé vinni az ügyet s az egyezkedést mellőzni. A valóságban sohasem viszi s jogi tanácsadója a jövőben ettől még inkább vissza fogja tartani, mert hogy «van-e a fennforgó kihágási ügyben az államkincstár megrövidítését célzó szándék» — ez épen a jövedéki kihágások terén túlnyomóan mérlegelési kérdés, olyan imponerábilis, amelyet a szenvedő alany nem szívesen állít a már ismert — a 135. §. szövege szerint — «szabályszerű feltételek» helyébe, amelyeket a pénzügyi hatóság az egyezkedés feltételeként felállít.

(Folyt. köv.)

Dr. Huppert Leó.

Szemle.

— **Az Igazságügyi Orvosi Tanács** mint a magyar kultúráról kitermelt eredeti intézmény harmincöt év előtt (1890: XI. tcikk) született meg három kimagasló elmének: *Szilágyi Dezsőnek*, *Kovács József* sebészprofesszornak és *Schächter Miksának* alkotó együttműködéséből. Tekintélyét csak formáserint merítette a törvényből és tagjainak méltóságából, jelentőségének igazi forrása a tudás, tárgyilagosság és ítélőképesség volt, amelyet véleményei tükröztek. Az a két vaskos kötet, amelyben az I. O. T. 1905—1914-ig munkálatait közreadta, az orvosi tudásnak és az emberi igazságnak oly dús tőkéje, amelynek kamatai az I. O. T.-nak szinte kritikán felül álló tiszteletet biztosítottak.

Méltó feltűnést fog tehát kelteni a m. kir. Kúria Psz. 4918/1925. sz. ítélete, mely megállapította, hogy jogszabályt sértett a fellebbezési bíróság, midőn az Igazságügyi Orvosi Tanácsnak a véleményét minden bírálat nélkül egyszerűen magáévá tette, holott ezt a véleményt legalább, úgy amint elő van terjesztve, elfogadni nem lehet. Az I. O. T. véleménye csakugyan furcsa volt. Figyelmen kívül hagyta a perben kihallgatott két orvos véleményét — akiknek egyike a megyei közpórház 16 ágyas elmeosztályának vezetője, másika az osztály főorvosa. — Mellőzte a két orvosnak véleményét, amellyel azok a megvizsgált egyént épelméjűnek nyilvánították, tekintettel «tárgyi adatoknak (leírásnak) a bizonyítványban való hiányára», viszont azért, mert nem «szakemberek»-től (t. i. elneorvosoktól) származott, ugyancsak figyelmen kívül hagyta a tanuként kihallgatott közjegyző és ítélőtáblai bírónak vallomását. «Annál feltűnőbb az I. O. T. állásfoglalása — mondja a kir. Kúria — mert más ilyen megállapításra nem hivatott, teljesen laikus tanuknak szubjektív felfogását tartalmazó vallomását véleményének megalapozásánál elfogadta.»

Nincs hozzátennivalónk a kir. Kúria ítéletéhez. *Schächter* Miksa az I. O. T. két első évének működéséről szóló jogászegyleti előadásában mondotta a következőket: Garanciát nyújt-e crassus tévedések ellen, ha az orvosok nem egyenként, hanem testületbe, tanácsba összeverődve adják a véleményt? Hisz igaz, hogy bírák is tévedhetnek és *Voltaire*, midőn a Calas-féle törvény gyilkosságot valaki előtte azzal akarta mentegetni, hogy a lónak négy lába van, mégis megbötlök és erre malitiosusan azt válaszolta: hogy igen a ló, *mais pas toute une écurie* — de nem egy egész istálló — e gonosz replikájával nem orvosok testületére célzott, mégis a közfelfogás az orvosok tévedése számára rezerválja az első helyet. Ily vaskos bötlés, mint aminőt a kir. Kúria ítélete megbélyegzett, aggasztó tünet, amely, mint egyéb motorikus zavarok, ha nem csalódunk, a sclerosisnak egyik jelensége. Harmincötéves korban a sclerosis csak pathologikus eredetű lehet. Megfontolás tárgyául szolgálhat tehát, nem kellene-e a beteg szervezetet új, az időknek ellentállóbb elemekkel felfrissíteni.

— **Visontai Soma** halálával ismét megfogytakozott a bűnügyi védők régi, nagybecsült gárdája, akik szónoki készséggel egész egyéniségüket vitték küzdelembe az ügy igazáért, amelyet képviseltek. Lelkes, impulzív ember volt, tanult logikájú jogász, a meggyőződés meggyőző erejű harcosa, a szabadságjogok védője a bíróság és a parlament előtt egyaránt.

Defensor probe tristium litium

Cuius voce sacrum tonat tribunal.

Gazdag volt az élete szellemiekben és szegényen halt meg. Kell-e, lehet-e ennél szebb és maradandóbb emléke a vir bonus, dicendi peritusnak?

— **Az értesítési idő új szabályozásának sérelmei** miatt a budapesti ügyvédi kamara felterjesztést intéz az igazságügyminiszterhez. Kérni fogja 1. az értesítési időnek naponkénti

három órában való megállapítását; 2. a törvényben nem gyökerező értesítési díj eltörlését; 3. ha e két kérelem nem teljesítettnek, úgy legalább két órai értesítés legyen díjtalan és a harmadik órában az értesítés díja szállíttassék le a békébeli tíz aranyfillérre; 4. az értesítési idő legyen egységes minden bíróságnál; 5. a szünnapok, melyeken értesítés egyáltalán nem kapható, megszüntetendők. A felterjesztés fel fogja továbbá sorolni azokat a reformokat, melyeket a kamarai értekezlet az igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében sürgetett.

— **A telekkönyvi kivonatok hitelesítése körüli bajokról** nemrég beszámoltunk. Panaszunk annyiban vezetett eredményhez, hogy a soronkívüliséget nem kell már az elnökségnél kérni, hanem azt a megrendeléseket felvevő telekkönyvvezető minden nehézség nélkül megadja. Egyébként azonban minden a régiiben maradt. A sok más baj közül azért térünk vissza erre a speciális kérdésre, mert itt számokkal igazolhatjuk, hogy kis jóakarattal azonnal meg lehetne szüntetni a túrhetetlen állapotot. Naponként átlag 40 kivonatot rendelnek meg, majdnem kivétel nélkül valamennyiért lefizetik a sürgősségi díjat. A napi bevétel (leírási díj oldalanként 10,000 K, sürgősségi díj ugyanannyi, hitelesítési díj ívenként 20,000 K) átlagban 1.200,000 K, havonként tehát (leszámítva a vasárnapokat) körülbelül 30 millió korona. A munka elvégzésére rendelkezésre áll két leíró, akiknek fizetése 3¹/₂ millió korona. Ha a két leíró fizetéséhez hozzáadjuk a megrendeléseket felvevő telekkönyvvezető fizetésének felét (ca² millió; csak felét, mert nemcsak ezt a munkát végzi), a kincstár még mindig havi 25 milliót keres a budapesti telekkönyvek hitelesítésén. Ezek a számadatok elég világosan beszélnek.

— **A szegénységi jognak nincsenek határai.** A Pp. szerint a szegénységi jogban rendszerint az a fél részesíthető, kinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakhelyén szokásos közönséges napszám. A bíróság azonban kivételesen azt a felet is részesítheti szegénységi jogban, aki a perköltséget fedezni nem tudja, anélkül, hogy saját és hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne. Köztudomású, hogy úgy a közigazgatási hatóságok, valamint a bíróságok is a legnagyobb bőkezűséggel adják meg a szegénységi jogot. De az összes bőkezű precedenseket felülmúlja az a szegénységi jog, amelyet a budapesti törvényszék adott meg: egy leleményes tömeggondnok kért és kapott szegénységi jogot csődtömege számára. «Figyelemmel csődtömeggondnok azon előterjesztésére — így szól a végzés — hogy a tömeg semmiméző szabad vagyonnal nem bír, ami a kir. törvényszék, mint csődbíróság előtti csődiratokból is megállapítható a kir. törvényszék felperes csődtömeg részére a Pp. 112. §. alapján a szegénységi jogot megadja azzal, hogy avval illetékmentesség is jár.» A tömeggondnok úr ötlete kitűnő és ha beválik, azt a kényszer-egyesség alatt álló adósok is gyümölcsöztetni fogják. A bíróság azonban helyesebben tette volna, ha a Cs. T. 87. és 165. §-ai alapján felhívta volna a hitelezőket, hogy előlegezzék a megindítandó perek vezetéséhez szükséges kiadásokat, mert különben megszünteti a csődöt.

— **Egyenes adók.** Egyik előző számunkban jelentettük, hogy a TÉBE kiadóvállalat m. sz. kiadja «Egyenes adók» cím alatt a szanalási törvényekben kapcsolt felhatalmazás alapján a 36–42. számú törvényerejű szanalási rendeletekben rendszeresen egybefoglalt törvényeket és rendeleteket. Ezen gyűjteményben most jelent meg, a «Kereseti adó» mint III. kötet és a «Jövedelem- és vagyonadó» mint IV. kötet. A III. kötet szerkesztője dr. Jakab László pü. m. tanácsos (ára 80,000 korona), a IV. kötet szerkesztői dr. Csulak Elemér pü. tanácsos, dr. Piliszy Lajos és Frimmel Gyula pü. m. titkárok (ára 100,000 K). Mindkét munka az összes vonatkozó jogszabályokat és eddig még közzé nem tett összes rendeleteket is tartalmazza.

— **Új szótár.** Az 1910-ben Manz udv. könyvkiadónál Wienben, I. kiadásban megjelent dr. Révész Vilmos budapesti ügyvéd magyar-német «Jogi műszótára» mindkét részének javított és lényegesen bővített II. kiadására a Tisza Testvérek (II., Fő-u. 12.) könyvkiadó cég előfizetést hirdet. E közismerten jeles munka keres-

kedőnek és jogásznak egyaránt nélkülözhetetlen segédkönyv. Előfizetési ára kötetenként 60,000 K. Bolti ára magasabb lesz, kapható minden könyvkereskedésben.

Kezdő ügyvédjelölt ügyvédi irodában alkalmazást keres. Levél «Törekvő» jellegre kiadóra kérétek. 17735

Kir. közjegyző jelölti állást keresek január elseji belépéssel. Nagy gyakorlattal rendelkezem, négy nyelvet beszélek. Gászner, Szeged, Veresács-u. 9. 17739

Atadom nagyközségben nagyforgalmú irodámat esetleg lakással együtt. Atvételhez tőke is szükséges. Cím a kiadóhivatalban. 17740

HARCSA BÉLA

angol úri szabó

Budapest, IV., Városház-u. 16, I. em.

Telefon 183-31.

Sportruha- és breeches-különlegességek

Előnyös külföldi szövet- és szőrmebevásárlásaim folytán módomban van

városi,
utazó-
és autó-

BUNDÁKAT

az előidényben rendkívül mérsékelt árban készíteni.

Közismerten előkelő ízlés, szolid árak

17738

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN

kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 íves, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára
140,000 K.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. Dr. Admeto Géza bpesti ügyvéd: Hearing in camera. — Dr. Schuster Rudolf a m. kir. szabadalmi felsőbb bíróság elnöke: Néhány szó a Hágában megtartandó nemzetközi iparjogvédelmi konferenciához. — Dr. Móra Zoltán tőzsdebírói jogügyi titkár: A felmondás a tőzsdei ügyleteknél. — Dr. Sebestyén Samu bpesti ügyvéd: A kényszeregyesség reformja. — Dr. Teller Miksa bpesti ügyvéd: Kamat-kaosz. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 7. iv.

Hearing in camera.

Így hívják Angliában a bírósági zárt tárgyalást, amely azonban az angol igazságszolgáltatásba nemcsak nincs intézményesen beállítva, de amelyet a gyakorlatban sem ismernek. Az alább közölt eset élénken megvilágítja az angolok erre vonatkozó felfogását.

Mr. Alfred Baldwin Raper neje Mrs. Bessie Alice Baldwin Raper előbb férjezett Marchioness Conyugham (Conyugham márkíné) ellen házasság felbontása iránt pert indított neje által elkövetett házasságtörés és annak iszákossága miatt. Perbe vonatott társ alperesként (co-respondent) Mr. Dan Metz orvos is, mivel a kereset állítása szerint a házasságtörést elkövette. Az angol jog szerint ugyanis az is perbe vonandó, akivel a feleség a házasságtörést elkövette volna. A per a High Court of Justice házassági perek osztálya (Divorce Division) előtt folyt. A peresfelek érdekében London két legkeresettebb és legkiválóbb barristere működött és pedig felperes oldalán Mr. Edward Marshall Hall king's counsel, alperes oldalán pedig Sir Ellis Hume king's counsel. A tárgyalás ez év július havában folytatott le. A tárgyalás első napján az alperesi barrister arra kérte az elnöklő bírót, hogy rendeljen el zárt tárgyalást, amelynek elrendelése mindkét peresfél érdekében van, mert a tárgyalás során kényes kérdéseket kell majd szellőztetni, amelyek a peresfelekre, de sőt a peren kívül álló magas személyiségekre is kompromittálók lehetnek. Mr. Justice Hill bíró a zárt tárgyalást nem rendelte el annak kijelentésével, miszerint ő úgy van meggyőződve, hogy neki ehhez joga nincs és az ügyvédnek ezen kérelmével a törvényhozáshoz kell fordulnia. Egyébként az ügyvéd megnyugtatóan ama véleményének adott kifejezést, hogy az ilyen épen nem élvezetes dolgokat úgy sem fogja más végig hallgatni, mint azok, akiknek ez kötelességük. Következett a tárgyalás második napja. Az alperesi barrister tudta, hogy most fognak az asszonyra nézve legkényesebb és legkellemetlenebb dolgok előkerülni, másrészt az angol közéletnek két előkelő egyénisége is fog szóba kerülni, akiknek kompromittáltságát el akarta kerülni. Az alperesnő ugyanis azzal védekezett, hogy igaz ugyan, miszerint neki második házassága előtt két előkelő államférfival volt viszonya, de ezt ő a férjének megmondotta, ki azt tudomásul vette és a felett napirendre tért, ezt a körülményt tehát most nem érvényesítheti ellene. Különben állítása szerint e két előkelő egyéniség közül az egyik időközben meghalt, a másik pedig a világháborúban elesett. Az alperesi barrister tehát most újból megkísérelte a zárt tárgyalás elrendelését, amit a bíró újból elutasított, mondván, hogy a kérelmet csak úgy teljesíthetné, ha arról volna meggyőződve, hogy ezzel nem követ el jogtalanságot. Hogy azonban a bíró előzékenységet mutasson a barrister irányában a hallgatósághoz fordulva ama nézetének adott kifejezést, hogy úgy sem lesz senki, aki élvezetet fog találni ily dolgok végig hallgatásában. A hallgatóság karzata zsúfolva volt, az első pad-

sorok pedig elegáns toaletteban levő hölgyekkel voltak tömve. A bírónak imént idézett kijelentésére a hallgatóságból csupán hatan távoztak és azok közül is csak két nő volt.

Mikor a tárgyalás odáig haladt, hogy már a két előkelő egyéniség neve is elfog hangzani, az alperesi barrister a felperesi barristernek azt a javaslatot tette, hogy az asszony a két előkelő egyéniség neveit egy papírszeletre fel fogja írni és azt átfogja adni neki, így ő tudomással fog bírni, hogy kikről van szó és aszerint foglalhat állást a perben és így, a két előkelő egyéniség neve nem kerül a nyilvánosságra. A felperesi barrister a javaslatot a legnagyobb készséggel elfogadta és megígérte, hogy a neveket titokban fogja tartani. E nem követelt, de önként tett ígéretre a bíró a következőket jegyezte meg: «A tett ígéret teljesen felesleges volt, mert ha az igazság kiderítése megköveteli, úgy a neveket fel kell fedni.» A két név felfedése nem került sor, minthogy a tárgyalás további során kitűnt, hogy ez az asszony részéről csak strick volt. A dolog mégis Londonban szenzációt keltett és az elsőház folyosóján találgatni kezdtek, ki lehet e két előkelő egyéniség. Csakhamar híre járt az elsőház folyosóján, hogy e két előkelőség közül az egyik vagy lord Curzon vagy pedig lord Milner. Másnap azután az alperesi barrister a nyilvános tárgyaláson megcáfolta ezt és azonkívül a napilapokban is egy nyilatkozatot tett közzé, mely szerint a megnevezettek egyike se a perben szereplő előkelő egyéniségek közül való.

Lord Darling ezen tárgyalást hetekkel megelőzőleg egy bill-t (törvényjavaslatot) nyújtott be a lordok házában, hogy a házassági perek tárgyalásainak sajtó útján közzététele tiltassék el vagy a közlés legalább bizonyos határok közé szoríttassék. A bill még nem került parlamenti tárgyalásra. Az Attorney General (államügyész, de nem kontinentális értelemben, nem köztisztviselő, nemcsak a kormánynak, hanem a kabinetnek is tagja) azonban a bill elfogadása iránt kételkedését fejezte ki, mert ez elvi akadályba ütközik.

A fentebbiekből kivilágó angol felfogás alapja, hogy az államban levő egyetlen hatalom, tehát a bírói hatalom gyakorlása sem lehet felelőtlen és ellenőrizetlen, annak akár csak bizonyos esetekben titokban való gyakorlása kizárja az ellenőrzést és a felelősséget. Angliában a bírói ítélet bármely irányban kritika tárgyává tehető, mert az angol felfogás szerint ez *the salt of the administration of justice* (az igazságszolgáltatás gyakorlásának sója), másrészt azonban bírói döntés alá kerülő bármely ügynek sajtó útján vagy más nyilvános módon előzőleg való megbeszélése egyik vagy másik fél mellett hangulatkeltés, az esetnek enyhe vagy súlyos voltának bármily burkolt formában való feltüntetése szigorúan tilos, nehogy ezáltal a bíróság, de különösen az esküdtek befolyásoltassanak. Ez utóbbiban látja az angol felfogás a bírói függetlenség megtámadását és ennek szigorú eltiltásában a pártatlan, a részrehajlatlan és a politikamentes ítélkezés biztosítékát. Különben Angliában már hosszú idő óta nem folytattak le politikai pert.

A bírói függetlenségnek, de egyuttal az ellenőrzésnek és a felelősségnek feltékeny biztosítása az angol alkotmány konstrukciójának és az angol alkotmányos felfogásnak folyamánya. Az államban levő hatalmak megosztásának és egyensúlyosításának Montesquieu által kifejtett elmélete angol eredetű, mely ott évszázados küzdelem, nem egyszer véres harcok árán fejlődött ki. De míg a kontinensen az államban levő hatalmak közül a végrehajtói hatalom a domináló, addig Angliában a végrehajtói hatalom

a törvényhozói és bírói hatalom ellenőrzése alatt áll. A végrehajtói hatalom minden ténykedése ellen, még a koronának alkotmányos úton gyakorolt ténykedése ellen is bírói úton kereshető orvoslás. Például bármely angol polgár jogosítva van bármelyik állami tisztviselő kinevezési jogcímének igazolására az ú. n. *quo warranto* bírói eljárást megindítani. Miután Angliában a végrehajtói hatalom minden ténykedését szigorúan az alkotmányossághoz szabja, a most említett eljárás megindítása ritkán fordul elő. Körülbelül 12 évvel ezelőtt ilyen eljárásra mégis sor került Angliában. Ugyanis Angliában bírónak csak ügyvéd nevezhető ki és pedig csak olyan ügyvéd (barrister), akinek legalább tíz évi gyakorlata van. Megtörtént, hogy Írországból kineveztek grófsági bírónak olyan ügyvédet, akinek állítólag nem volt meg a tíz évi gyakorlat. Egy ottani állampolgár e miatt megindította a *quo warranto* bírói eljárást, mely a ténykérdést illetően esküdtek közreműködésével folytatottatott le. A tárgyalás, de különösen a korona ügyvédjének és lordbírójának a tárgyaláson tett kijelentései rendkívül jellemzők voltak az angol alkotmányos felfogásra, mely részletek közlése azonban e cikk keretén kívül esik. Csak annyit jegyzünk meg, hogy a közölt esetben tulajdonképpen a korona ténykedéséről van szó, mert Angliában minden bírót a korona nevezi ki, a közölt esetben a grófsági bírót a lordkancellár előterjesztésére. E példa is mutatja, hogy Angliában mennyire van a végrehajtói hatalom a bírói hatalomnak alárendelve, ezért angol felfogás szerint igaz jogállam csak Nagy-Britannia.

Dr. Admeto Géza.

Néhány szó a Hágában megtartandó nemzetközi iparjogvédelmi konferenciához.

A f. é. október hó első felében Hágában megtartandó konferencia több oly iparjogvédelmi kérdéssel fog foglalkozni, amely Magyarországot közelről érdekli és a vonatkozó törvényeink módosítását fogja maga után vonni.

Az ipari tulajdon védelmére még 1883-ik évben Párizsban létesített és azóta ismételt, utoljára 1911-ben Washingtonban revideált nemzetközi egyezményt, röviden «Uniót», illetve a hozzátartozó államokat érdeklő több kérdés megbeszélése alapjául azok a javaslatok szolgálnak, amelyeket Hollandia és a berni iroda terjesztettek be és amelyek főképp a következő kérdéseket tárgyalják:

1. Az iparjogoknál egyik fontos kérdés az *elsőbbség* (prioritás) kérdése. Az Unió-szerződés 4. cikke szerint az a bejelentő, aki jogát valamely Unióállamban bejelentette, ezt a prioritást igénybe vehette, ha bizonyos idő alatt jogát más Unióállamban bejelenti.

Vitás azonban az a kérdés, vajjon az a határidő akkor, midőn a jogosult a bejelentést több államban egymás után tette, mely bejelentéstől számítandó? t. i. az első vagy valamelyik későbbitől.

A javaslat, az, hogy az a határidő a prioritást csak akkor biztosítja, ha az első bejelentéstől számítatik.

Hogy helyes-e ez a javaslat vagy sem, ezért nem igen döntő, mivel mindkét álláspont megindokolható. A javaslat elfogadásának előnye azonban abban keresendő, hogy e kérdés most már egyetemesen lesz megoldva és vitás volta megszűnik vagy hogy nézetem szerint e javaslathoz mi is csatlakozhatunk.

A többször említett határidő ezidőszerű szabadalomaknál egy év, védjegyeknél stb. 4 hó, ez utóbbi — a javaslat szerint — 6 óra emelendő fel, amely ellen kifogás nem tehető.

2. A prioritással összefüggő, az ú. n. *előhasználati jogot* érintő egyik kérdés ugyancsak megoldásra vár. A szabadalmi törvény (1895: XXXVII. tcikk 12. §.) értelmében ugyanis a szabadalom hatálytalan azzal szemben, aki a találmányt már előzőleg használta (előhasználó). Erre az előhasználatra vonatkozólag ma vitás az, vajjon a fent említett egy évi határidő tehát a két bejelentés közti idő alatt keletkezhetik-e előhasználati jog?

E kérdés helyes megoldását megnehezíti az a körülmény, hogy az Unió egyezmény 4. cikke — amely épen a prioritás kérdését több államban való bejelentés esetére szabályozza — «harmadik személyek jogainak fenntartásáról» kifejezetten szól, amiből többen, így a német birod. Reichsgericht is, azt következtették, hogy ily előhasználati jog igenis keletkezhetik időközben. Ezzel szemben mások arra utalnak, hogy a jelzett következtetés nem lehet helyes, mert magát a prioritási jogot illuzóriussá teszi.

A javaslat oda irányul, hogy csakis az első bejelentés előtt keletkezett előhasználati jog részesüljön védelemben, úgy hogy a két bejelentés közti időben ily jog nem keletkezhessen.

Ennek a javaslatnak az előnye kizárólag abban található, hogy elfogadása esetén egységes gyakorlatot fog teremteni, egyébként helyességéhez szó férhet. Az egységes gyakorlat érdekében azonban mi is csatlakozhatunk ehhez a javaslathoz.

3. A szabadalomra vonatkozó *gyakorlatba vételi kényszer* kérdése a konferenciát szintén foglalkoztatni fogja.

E kérdésre nézve ezidőszerű a tényállás ez: A szabad. törvény 20. §-a szerint a szabadalom tulajdonosa köteles szabadalmát három éven belül gyakorlatba venni, mivel különben megvonási kereset folytán tőle megvonható, ha csak megfelelő kárpótlás mellett nem hajlandó másvalakinek használati engedélyt adni, amire azonban a szabadalomtulajdonos nem kényszeríthető. Ezt a rendelkezést az 1908: LII. tc. 4. §., ezt pedig az 1913: XII. tcikk 1. §. módosította ugyan, de lényegbevágó változás nem történt. Nálunk ez a kérdés ezek szerint megfelelően nincs szabályozva. Németországban (ném. szab. törv. 11. §.) az a kérdés más-kép van szabályozva, amennyiben a megvonást fenntartja ugyan, de e mellett törvénybe iktatja az ú. n. kényszerengedélyt, amely szerint a szabadalomtulajdonos arra kötelezhető, hogy ha ő maga használatba nem veszi a szabadalmat és ha közérdek megkívánja, megfelelő kárpótlás mellett használati engedélyt adjon.

A konferencia elé terjesztett javaslat azt a gyökeres változtatást proponálja, hogy a megvonást ejtsék el, úgy hogy a gyakorlatbavétel elmulasztásának következménye csak a kényszerengedély legyen. Minthogy e javaslat által a használatbavétel biztosítva van, még pedig a szabadalomtulajdonos tulajdonjogának lehető kímélése mellett, ez örömmel üdvözölhető és ezért a javaslathoz csatlakozhatunk, mert ez mindenesetre haladást jelent, miután arra nincs kilátás, hogy az Unió államokban a használatba vételi kényszer is teljesen elengedtetnék, ami azonban egyes államokkal kötendő külön szerződések útján elérhető.

4. A *védjegyekre* nézve (de megjegyzem nem a védjegyek nemzetközi lajstromozását tárgyzó madridi egyezményből kifolyólag) az Unió 6. cikkét, nevezetesen az ú. n. «telle quelle» védjegyre nézve a javaslat fenntartja ugyan, de néhány pótlással akarja kiegészíteni, amelyek közül a leglényegesebb az, miszerint a védjegy belajstromozása megtagadandó, illetve, ha már belajstromozták, törölendő, ha az a védjegy más Unió államhoz tartozó vállalat védjegyként általánosan («notoirement connu») ismeretes. Elvileg alig emelhető kifogás ez ellen, de gyakorlatilag nehezen vihető keresztül. Különben is az, aki ily védjegyet használ, tisztességtelenül és a jó erkölcsökbe ütköző módon cselekszik, úgy hogy ez a kérdés inkább a tisztességtelen verseny leküzdésére szolgáló jogszabályok által rendezendő.

5. A *védjegyek nemzetközi lajstromozására* vonatkozó madridi egyezmény módosítása és kiegészítése tárgyában szintén több irányban vannak javaslatok előterjesztve.

Így különösen fontos az, mely szerint létesítendő lenne egy nemzetközi áruosztályjegyzék, amely 80 áruosztályt foglal magában. Ennek a javaslatnak a célja az, hogy minden állam alkalmazza ezt a nemzetközi jegyzéket. Az kétségtelen, hogy igen nagy előny lenne az, ha minden bejelentésnek ugyanaz az áruosztályjegyzék szolgálna alapul. A gyakorlatban azonban sok nehézség fog felmerülni és ezenkívül gondosan meglesz vizsgálendő, vajjon épen a javasolt jegyzék megfelel-e az illető állam igényeinek és követelményeinek.

Hogy a javaslat a lajstromozási díj felemelését is proponálja, ezt csak azért említem, mivel nézetem szerint ez alig indokolt, mivel a berni iroda tudomásom szerint felesleggel dolgozik és nagyon aktív áll.

A javaslatoknak csak néhány főpontjait említettem a fentiekben, mivel különben e kérdés túlmesszire vezetne. De megemlítek még annyit, hogy úgy az Unióra, mint a madridi egyezményre vonatkozólag még több fontos kérdés tekintetében van javaslat téve úgy pl. az áru származásának helytelen megjelölése, továbbá a tisztességtelen verseny kérdésében, valamint végül a *minták nemzetközi lajstromozása* tekintetében is, mely utóbbi kérdés minket közelről érdekel már azért is, mivel nálunk a mintaoltalom törvény által szabályozva még nincs; ezért e kérdésre alkalomadtán külön vissza kell térni, ahol aztán a konferencia eredménye is figyelembe veendő lesz.

Dr. Schuster Rudolf.

A felmondás a tőzsdei ügyleteknél.

A felmondás szó általános jogászi szóhasználat szerint annak a nyilatkozatnak a megjelölésére szolgál, amellyel valaki a szembenálló félnek kijelenti, hogy a közöttük fennálló, határidőhöz nem kötött szerződéses viszonyt megszüntetni kívánja. Ilyen értelemben használják a felmondás szót munkabéri, alkalmazotti, bérleti és haszonbérleti stb. szerződéseknél. Minthogy a jogosan felmondó fél nyilatkozatához az a joghatás, hogy a jogviszony bizonyos idő: az úgynevezett felmondási idő után megszűnik, a nélkül is hozzáfűződik, hogy a felmondáshoz a másik fél akaratával hozzájárulna, a felmondás *egyoldalú* jogügylet.

Ez a meghatározás arra a jogügyletre is teljesen ráillik, amelyet a tőzsdei ügyleteknél felmondás szóval nevez el a közhasználat és ilyen gyanánt szabályoznak a Tőzsdei Szokások. A tőzsdei ügyleteknél szereplő felmondás is egyoldalú jogügylet, de ennek értelme az általános magánjogi forgalomban használt felmondás szó értelmétől némileg eltér.

A nem azonnal teljesítendő tőzsdei ügyleteknél ugyanis szokásos, hogy a felek a szerződés teljesítésére nem tűznek ki fix határnapot, hanem csak egy kezdő és véghatárnapot. Ezen belül azután valamelyik félnek jogában áll a szerződést bármikor teljesíteni, vagy a teljesítést bármikor kívánni. Ez a «bármikor» azonban bizonyos fenntartással értendő. Nevezetesen annak a félnek, akit mint mondják «a választás joga megillet», nincs joga a másik felet a teljesítéssel az előre kitűzött határidőn belül *sem* egyszerűen megrohanni, neki kötelessége a szembenálló felet értesíteni arról, hogy a szerződést most már teljesíteni kívánja. Jogászi műszóval: «a szolgáltatást lejárttá kívánja tenni». Ez az értesítés, amellyel a teljesítésre kötelezett fél teljesítési készségét kifejezi, tehát a szolgáltatást egyoldalú akaratnyilvánításával lejárttá teszi, ez az a jogügylet, amelyet tőzsdei ügyleteknél felmondás, vagy lehívás néven jelöl meg a közhasználat. Felmondás az árúszolgáltatásra kötelezett, lehívás a pénzszolgáltatásra kötelezett nyilatkozata. Jogtechnikailag a köztörvényi felmondástól semmi sem különbözteti meg, de a jogviszonyok életére gyakorolt gazdasági hatás más itt és más ott. A munkabéri, alkalmazotti, bérleti és haszonbérleti és egyéb köztörvényi szerződéseknél a felmondás egy fennálló, valamely gazdasági tevékenységet, kapcsolatot biztosító jogviszony *megszüntetését* célozza, tehát képletesen: megölését annak a gazdasági folyamatnak, amely a kérdéses jogviszony célja. Ezzel szemben az, amit a tőzsdei ügyleteknél felmondásnak nevezünk, az egyelőre gazdaságilag csak virtualiter létező jogviszony *életrekeltését* célozza.

A felmondás úgy az értéktőzsdén, mint az árutőzsdén előforduló ügyleteknél ismeretes. Mi ezúttal csak az árúüzleteknél előforduló felmondással fogunk foglalkozni. Azoknál az ügyleteknél, ahol a felmondás szóba kerülhet, a teljesítési határidő rendszerint ilyen formában van meghatározva: «Szállítandó március—április hónapokban», vagy «szállítandó márc. 15-től április 30-ig»; jogtechnikailag teljesen egyre megy, hogy a szállítási határidő naptári napok megjelölésével, vagy egyébként van pontosan meghatározva. Hogy kit illet a *választási* jog, e felett a szerződő felek a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó jogszabályok és különösen a tőzsdei szokványok diszpozitív jellegénél fogva szabadon rendelkezhetnek. Ezt a rendelkezést a szerződésben a felek ilyen módon szokták megjelölni: «Szállítandó a vevő vagy szállítandó az eladó választása szerint.»

Az árúüzleti szokások 15. §-nak első bekezdése tehát: «A felmondás joga az *eladót* illeti meg,» csak annyit jelent, hogy más megállapodás híján az eladó jogosult a szolgáltatást egyoldalú nyilatkozatával lejárttá tenni. A szokványok abból indulnak ki, hogy általában az eladó az, akinek érdeke a maga részére biztosítani azt a jogot, hogy a kitűzött határidő keretén belül akkor teljesítsen, amikor akar. Ez azonban, hangsúlyozzuk diszpozitív természetű intézkedés, a vevő a maga részére a felmondási, lehívási jogot vagy köznapi nyelven: a választást kikötheti.

A tőzsdei szokványok a felmondás formájáról is rendelkeznek. A felmondásnak az 1925 június 1-ig érvényben volt szokványok szerint ajánlott levélben vagy a tőzsde titkári hivatala útján kellett történnie, az új szokványok szerint «a felmondásnak ajánlott levélben vagy táviratban kell történnie». Az új szokványok tehát a felmondásnak titkári hivatal útján való eszközölését kizárják. A felmondás a tőzsdeszokványok szerint formális ügylet; csak írásban vagy táviratban létesíthető. Vitás lehet, hogy szóbeli úton,

személyesen vagy telefonon közölt és a másik fél által elfogadott felmondás érvényesnek tekinthető-e. A forgalom biztonsága, amely különösen tőzsdei ügyleteknél elsőrendűen jelentős szempont, megkívánja, hogy a felmondás kétségbevonhatatlan formában és félreértést kizáró módon történjék. Az alapelv tehát az, hogy a 15. §. második bekezdésétől eltérő módon adott felmondás nem érvényes. Semmiesetre sem köteles a szembenálló fél azt tudomásul venni. De a kereskedelembe kötelező hűség és bizalom elvénél fogva kivételes esetben, ha a felmondás közlésére a felmondó fél más, eltérő formát választott is, (pl. kézbesített, de nem ajánlott-levélet) és azt a másik fél elfogadta, úgy hisszük, hogy sem a felmondó félnek saját felmondását, sem a szembenálló félnek a felmondás tudomásulvételét utóbb megtagadni és ezen rosszhiszemű magatartásból jogokat származtatni nem szabad.

A szokványok pontosan megjelölik a felmondási jogügylet tartalmát is. «A felmondásban meg kell jelölni a kötlevel keltét, a szállításra kerülő árumennyiséget, az átvétel napját, a vételárat, az átadás helyét és amennyiben a felmondás ajánlott levélben történik, a felmondás keltét.»

Felmerülhet az a kérdés, hogy a szokványok ezen rendelkezése a felmondásnak most részletezett adatait, mint a felmondás ügyleti érvényét érintő lényeges kellékeket jelöli-e meg, amelyek híján a felmondás nem érvényes, vagy a felmondás hiányosságához kisebb joghatály fűződik és ha igen, milyen ez a joghatály.

Vegyük sorra a szokványok által előírt tartalmi kellékeket.

A *kötlevel kelte*. A felmondásnak ehhez képest így kellett kezdődnie: «Az 1925 június 3-án kelt kötlevel alapján eladott» stb. Mi történik, ha a felek nem is váltottak kötlevelet? Gyakran előfordul ugyanis, hogy a tőzsdei ügyletek csak szóval kötöttek, még többször, hogy a tőzsdei ügyletről csak az alkusz által állítatik ki ú. n. kötjegy, amelyet a közhasználat a kötlevellel sokszor összeveszt, de melyet a jogászi megítélés amattól mereven elválaszt. Ily esetben a szóbeli megkötés napja vagy a kötjegy kelte hivatkozandó? És ha volt kötlevel, de annak kelte nem jelöltetik meg vagy ha megjelöltetik, de tévedésből nem pontosan jelöltetik meg, ez a felmondás érvényét érinti?

A kérdés eldöntésénél szem előtt kell tartani a szokványok eme rendelkezésének célját. A szokványok nem kívánták a felmondást olyan solemnis ügyletté emelni, hogy annak szigorú formszerűsége a feleket a megtett lépés fontosságára kifejezetten emlékeztesse, mint aminő solemnis ügylet a házasságkötés vagy a végrendelet. A szokványok rendelkezései nem célozták azt, hogy a felmondásból a jogviszonynak minden egyedi jellegtől való megfosztása, mintegy sterilizálása útján, egy önálló gazdasági produktumot készítsenek, mint aminő a váltó és a csekk. A szokványok rendelkezéseinek egyedül az volt a célja, hogy a szembenálló fél a felmondó fél akaratával teljesen tisztában legyen. Nézetem szerint tehát, ha a felek nem váltottak kötlevelet, természetesen elég a kötjegy keltének megjelölése, de ha váltottak is és a felmondás egyéb tartalmából kétséget kizárólag megállapítható az, hogy a felmondás milyen kötésre vonatkozik, a kötlevel keltének hiánya vagy téves megjelölése a felmondás érvényét nem érinti.

Ugyanezen szempont irányadó nézetem szerint a többi kellékekre nézve is. Ha a *szállításra kerülő árumennyiség*, vagy a *vételár*, vagy az *átadás helye* nincs megjelölve a felmondásban, de a felek között csak egy ügylet van és ezen ügyletben a most érintett kérdések szabályozva vannak, a felmondást úgy kell tekinteni, mintha a szerződés szerinti árumennyiségre, a szerződés szerinti vételár mellett és a szerződés szerinti teljesítési helyen való szolgáltatásra irányulna. A szokványok helyesen kívánják meg, hogy a felmondó fél kétségek elkerülése céljából ismételje a szerződés idevonatkozó rendelkezéseit és ha ezt elmulasztaná, az ebből előálló bizonytalanságért a szembenálló félnek felelős. De a szokványok kezelésének szigorát nem lehet odáig vinni, hogy valamelyik fenthivatkozott kellék elmulasztásához az érvénytelenség joghatályát lehetne fűzni.

Szóba kerülhet az a jogtechnikai megoldás, hogy a most említett kellékek hiánya esetén a felmondás, mint egyoldalú jogügylet volna érvénytelen, illetőleg helyesebben a szembenálló fél által visszautasítható. Valóban, ha a felmondás a fenthivatkozott kellékek valamelyikét nélkülözi és e hiány folytán a szembenálló fél bizonytalanságba juthatna, meg kell adni a szembenálló félnek a jogot, hogy a felmondást visszautasíthassa. E joggal azonban csak addig a határig érhet, ameddig a chicane területére nem lép át. Mikor

érkezik el valaki ehhez a határhoz, az eset körülményeitől függ. Semmiesetre sem szabad megadni a kellékhányos felmondással élő félnek azt a jogot, hogy utólag saját felmondását, mint eredetileg érvénytelent megtámadhassa, ha a szembenálló fél a maga részéről a felmondást (esetleg hallgatással) elfogadta, a felmondásnak oly értelmet adott, mint aminőt annak a rendes kereskedői forgalomban bármely jóhiszemű kereskedő adott volna és ha saját magatartását ehhez igazítja.

Nehezebb a kérdés a felmondás két utolsó kellékét illetőleg. Nevezetesen szükséges megjelölni az *átvétel napját* és ha a felmondás ajánlott levélben történik, a *felmondás keltét*.

Az egész felmondás célja ugyanis a szolgáltatást a szerződésben kontemplált véghatáridő előtt lejárttá tenni. Ha tehát a felmondásban épen az hiányzik, amiért magát ezt az üggyel az élet és a jog megteremtette, nevezetesen a teljesítés idejének pontos megjelölése, joggal lehetne arra az álláspontra helyezkedni, hogy ez a felmondás érvénytelenségét vonja maga után. Még sem szabad a kérdés felett ily egyszerűen napirendre térni.

Vegyük előbb a kelteztést. Az ajánlott levélben eszközölt felmondás esetén a levélnek tartalmaznia kell a felmondás keltét. Ez annyit jelent, hogy a levélnek keltezve kell lennie. A kelettel való ellátás azért szükséges, mert abban az esetben, ha a teljesítés napja a felmondásban nem naptárszerűleg határozatik meg («felmondom és felhívom, hogy az árút március 25-én vagy 25-ig szállítsa le»), hanem hetek vagy napok megjelölésével («két héten belül, egy hét múlva»), a teljesítés ideje a felmondás keltétől eszközölt számítással állapítható csak meg. Mindjárt látjuk már e kifejtésből, hogy a felmondás keltének megjelölése felesleges ott, ahol a teljesítési idő naptárszerűleg jelöltek meg és e mellett nyilvánvaló, hogy a felmondással élő fél a felmondási időminimumot. (16. §.) nem sértette meg. Ha valaki márc. 20-án kap kézhez oly felmondó levelet, amely vidéken teljesítendő ügyletnél a teljesítés határnapjával márc. 28-át jelöli meg, ezt a levelet a miatt, mert a felmondás keltét nem tartalmazza, jóhiszeműen nem kifogásolhatja, mert nyilvánvaló, hogy a felmondó fél azt az 5 napi minimális időt, amelynek betartására őt a szokványok kötelezik, nem sértette meg kívánságával és akarata egész világosan megérthető. Egyébként úgy véljük, nyugodtan lehet elfogadni azt az álláspontot, hogy kelet híján a postai bélyegző az irányadó; annál is inkább, mert ha az ajánlott levél kelettel is van ellátva, de ez a postabélyegzőtől indokolatlanul eltér, amúgy is a postai bélyegzőt kellene irányadónak tekinteni. Arra az eredményre jutottunk tehát, hogy a felmondás kelte sem érvényességi kellék.

Hátra van annak megvizsgálása, hogy milyen következményekkel jár, ha valaki az *átvétel napját* nem jelöli meg a felmondásban. Mielőtt erre a kérdésre válaszolnánk, vizsgálnunk kell a tőzsdei szokásoknak a felmondási időre vonatkozó rendelkezéseit. A 16. §. szerint «a felmondási idő Budapesten teljesítendő szerződéseknél *legalább* 2 nap, vidéken teljesítendő szerződésnél *legalább* 5 nap». Nyilvánvaló, hogy a szokványok időminimumot kívántak megjelölni. A felmondás szólhat a szerződésben előírt véghatáridő keretén belül hosszabb időre is. Felmerül itt a következő kérdés: Ha a felmondó levél felmondási időt *nem* jelöl meg, a 16. §-ban szabályozott minimális felmondási idő vétessék alapul, vagy pedig a felmondás érvénytelennek tekintendő?

Mielőtt e kérdésre válaszolnánk, ki kell emelnünk, hogy a *határidőügyletekre* nézve és ez volt valaha az ügyleteknek jelentékeny része, a szokványok 80. §-a következőképp rendelkezik: «A felmondás ideje 3 nap. A felmondás a szállítási hónap bármely napjára szólhat.» Ez a szóhasználat sem zárja ki azt, hogy a felmondó fél 3 napnál *hosszabb* felmondási időt jelöljön meg; de nyilvánvaló, hogy ha a felmondó fél felmondási időt nem jelölt meg, felmondási idő alatt 3 napot kellett érteni és a felmondási idő megjelölésének hiánya a felmondási ügyletet érvénytelenné nem teszi.

A *liszt és őrleményekre* vonatkozó különös szokványok 11. §-a a felmondási időről a következőképp rendelkezik: «A felmondási idő 8 napot tesz. A felmondási idő a felmondás keltétől, illetőleg (!) a felmondásnak postára adása napjától számítandó.» Ez a szóhasználat is arra enged következtetni, hogy amennyiben a felmondásban idő megjelölve nincs, úgy a felmondási idő 8 nap; a felmondási idő megjelölésének hiánya a felmondást tehát érvénytelenné nem teszi.

Ezek szem előtt tartásával térjünk vissza az áruüzleti szokások általános határozatainak 15. és 16. §-ához. Ha a felmerült kérdést pusztán jogászai jogfejtés alapján kívánók is eldönteni, ebben az esetben is nyomatékos súllyal esnek latba az a körülmény, hogy a szokványok két ily fontos ügyletsoporthoz, mint a határidőügyletekre és a liszt- és őrlemény-ügyletekre vonatkozólag a felmondási időt olyképpen szabályozták, hogy e szabályozás szerint az nemcsak *minimál*, hanem *normál* felmondási időnek is tekintendő. E két ügyletsoporthoz tartozott békeidőben a tőzsdei áruüzletek túlnyomó része, ehhez tartozik ma is jelentékeny része.

De az ú. n. érvénytelenségi teória ellen szól a józan megfontolás is. Az az eladó, aki az árút felmondja, ezzel azt a készségét fejezi ki, hogy az árút nem a szerződési véghatáridőben, hanem előbb kívánja szállítani. Ha nem ezt akarná, nem írta a szembenálló félhez e tárgyban levelet. Ha felmondási jogával nem él, áll a 17. §. utolsó bekezdése: «ha felmondás nem történt, a teljesítési határidő utolsó hétköznapja tekintendő a teljesítés határnapjával». Aki felmondásában nem jelöli meg az átvétel napját, nézetem szerint, ha hiányos formában is, de felmondással élt, «választási jogát» gyakorolta, a szolgáltatást lejárttá tette. Kérdés azonban, hogy ily esetben mely nap tekintendő a teljesítés napja gyanánt. Mint előbb kifejtettük, a határidőügyleteknél, valamint a liszt- és őrlemény-ügyleteknél a szokványok szóhasználatát nem enged kétséget, hogy felmondási idő megjelölése híján a szokványszerű felmondási idő alkalmazandó. Ezt azonban mereven általánosítani nem lehet. Nem szabad elfelejteni, hogy a határidőügyleteknél csak Budapesten tároló, szokásszerű minőségű, tehát szállításra természeténél fogva készen fekvő árú képezheti felmondás tárgyát (80. §. utolsó bekezdés). A liszt- és őrlemény-ügyleteknél az eladók általában malmok, vagy lisztgyárykereskedők, ezen árúk is természetüknek fogva olyanok, melyek eladójáról joggal tételezhetjük fel, hogy a szokványszerű rövid felmondási időre gondolt. Vannak azonban oly árúnemek és ügyletfajok, különösen azok, amelyek az árút a termelőtől az összegyűjtést végző középkereskedőhöz vagy utóbbtól a nagykereskedőhöz juttatják, amelyeknél a 16. §-ban meghatározott minimális felmondási idő esetleg rövidnek mutatkozhatik. Ezeknél az ügyleteknél felmerül igen gyakran a zsákok küldésének, vagy az ú. n. rinfuza-berendezés megszerzésének a kérdése is, ami a határidőügyleteknél és a liszt- és őrlemény-ügyleteknél tipikus jellegükre való tekintettel igen ritkán fordulhat elő. Megtörténhetnék, hogy az eladó így akaratlanul oly felmondási időt jelölne meg, amelynek letelte előtt a zsákokat sem volna módja kézhez kapni.

A szokványok az azonnal teljesítendő ügyletekről részletes rendelkezéseket tartalmaznak. Ha az eladóra — (tipikus esetet szem előtt tartva, ez összeesik a felmondó féllel) — túlszigorúnak mutatkoznék az a megoldás, mely szerint felmondási idő megjelölése hiányában a minimális felmondási idő alkalmazandó; nézetem szerint méltánytalanság nélkül lehet alkalmazni nyilatkozatára azokat a szabályokat, amelyeket a szokványok az *azonnal* teljesítendő ügyletekre nézve előírnak.

Az azonnali szállításra eladott árút Budapesten az ügylet megkötését követő második hétköznapon kell átadni és átvenni. Ez a szabály paralell tehát a 16. §-nak a felmondási időre vonatkozó rendelkezésével, mely szerint Budapesten teljesítendő szerződésnél a felmondási idő 2 nap. (A felmondás napja a felmondási időbe nem számítatik be.) Eltérnek azonban az azonnal teljesítendő ügyletekre vonatkozó rendelkezések, ha az árú Budapesten kívül szállítandó. Ez esetben az árút az ügylet megkötésétől számított 8 nap alatt kell szállítani; ezzel szemben a felmondási idő vidéken teljesítendő szerződésnél *legalább* 5 nap. Mint magyarzati szabályt fenti álláspontunk igazolására felhozhatjuk a 19. §. utolsó bekezdését, mely szerint «ha a teljesítési idő a szerződésben nincsen meghatározva, az ügylet «azonnal» teljesítendő». Ennek analógiájára szabályunk: «ha az átvétel napja a felmondásban nincsen meghatározva, az ügylet azonnal teljesítendő».

Ki kell emelnünk, hogy az általunk vallott ezen álláspont és azon még szigorúbb álláspont között, amely szerint a felmondási idő, illetőleg az átvétel napjának megjelölése híján a minimál felmondási idő alkalmazandó, nincs lényeges eltérés. Lényeges eltérés csak az érvénytelenségi elmélettel szemben van.

Hogy adott esetben, mely nyilatkozat tekintendő felmondásnak, ezt a kérdést akkor sem lesz nehéz eldönteni, ha a 15. §. harmadik bekezdésében megjelölt kellékeket nem tekintjük szent-

ségeknél, amelyek közül egynek sem szabad hiányozni. Van egyfajta eladói nyilatkozat, amely esetleg a felmondással összetéveszthető. A szokványok 23. §-a előírja, hogy az eladó tartozik a vevőt a göngyölet elküldésére felszólítani. Ily előírás híján is szokás a vevőtől rendelkezést kérni. Az üzleti életben tapasztalattal bíró egyén azonban meg fogja tudni különböztetni azokat az eseteket, amidőn az eladó, helyesebben a felmondó fél saját tájékoztatása céljából a szembenálló félhez kérdéseket, a szállítás előkészítése céljából utasításokat intéz, attól az esettől, amidőn maga részéről a teljesítési készséget és azt a szándékát, hogy a szolgáltatást lejárttá kívánja tenni, kijelentette.

Dr. Móra Zoltán.

A kényszeregyesség reformja.*

De hangsúlyozottan kell kiemelnem mégis kettőt.

Az egyik az, hogy a kényszeregyességi adós nem mindig «becsületes, bár szerencsétlen», mint a belga törvény mondja «debiteur malheureux et de bonne foi», sőt csak ritkán az s hogy a rosszhiszemű adósnak tág tere nyílik a csalárd machinációkra, amelyekről fentebb nem volt szó. A bíró tudja, hogy ha az adóst akarja büntetni az eljárás megszüntetésével, voltaképpen a hitelezőket bünteti és ezért csak a legritkább esetben tagadja meg a hitelezők többsége által elfogadott egyesség jóváhagyását, amikor t. i. az eljárásban francia felfogás szerint bennfoglalt erkölcsi és vagyoni felmentvény (rehabilitation és discharge) megadását az adóstól a köztisztesség, az erkölcsi rend követelésénél fogva meg kell tagadnia. De ebben az esetben is a hitelező úgy érzi, hogy az adós machinációi miatt ő van büntetve követelése teljes elvesztésével.

A másik az, hogy az adós részére a kényszeregyességi eljárás teljes védelmet biztosít hitelezőivel szemben legalább is az egyességi eljárás tartalmára és az eljárásból reá személyi tekintetben nagyobb kellemetlenségek nem származnak. Igaz, hogy mindezt a hitelezők érdekével s a közérdekkel okolták meg az intézmény behozatala előtt, mondván, hogy amaz azt követeli, hogy az adós az eljárás tartama alatt is kereshessen, mert annál többet tud hitelezőinek fizetni, emez pedig azt követeli, hogy az adós vagyoni személyisége, produktív tevékenysége fennmaradjon, mert így dolgozó embereket lehet a társadalom számára megmenteni. Ezzel szemben állnak azonban az arra vonatkozó statisztikai adatok, hogy a háború alatt hányan foglalkoztak bizonyos iparral vagy kereskedelemmel és hányan többet ma, amikor az ország területe meg van csonkítva, gazdasági válság van s sok vállalat már is megszűnt. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a legilletékesebbek véleménye szerint az iparban és kereskedelemben csak akkor fognak a viszonyok kedvezőbbre válni, ha helyreáll az, hogy legalább nem többet folytatják az illető iparágat vagy kereskedést, mint háború előtt, akkor nyilvánvaló, hogy az adós existenciájának fenntartása csak abban az esetben kívánatos, ha tevékenysége produktív.

Bárha tehát a R. nem is kodifikálta, hogy a kényszeregyesség kedvezményeiben csak becsületes, de szerencsétlen adós részesülhet, a R.-nek speciális intézkedéseiből mégis az látszik, hogy csak a tisztességes adós érdemes arra. A helyzet mégis ma az, hogy az adósok a kényszeregyességi eljárás intézményével visszaélnék. Viszont az eljárásnak magának is annyi a fogyatékosága, hogy a hitelező már ezek miatt is károsodik. Ebből következik azután az, hogy nem elég, amint fejtegetéseink elején már mondtuk, ezeknek a gyakorlati alkalmazás során észlelt fogyatékoságoknak a R. egyes intézkedéseinek módosítása által célbavett megszüntetése — az igazságügyi minisztérium ilyen javaslatot készít elő, — hanem, hogy a kényszeregyességi intézmény egész alkata lesz megváltoztatandó.

Azok a gazdasági viszonyok, amelyek akkor voltak, amikor a kényszeregyességi rendeletre vonatkozó előmunkálatok és maga a kényszeregyességi rendelet is készültek, már régen nincsenek. Ezenfelül az intézmény behozatala óta, különösen az utóbbi évekből, igen sok tapasztalatunk van rendelkezésre. Ezeket a tanulságokat mind fel kell használnunk.

Nézetem szerint a visszaélések és károk odautalnak, hogy az egyességi eljárást a csődeljárásba kell beszöni olyan módon, hogy az egyességi tárgyalásig az eljárás úgy rendezendő be, hogy a

csőd célját is szolgálhassa, csakhogy ez a csődeljárás abba marad, ha az egyesség sikerül s ezt a bíróság jóváhagyja. Ez a szerkezet nem új.

Hogy a magyar csődtörvényhez legközelebb lévő német jogot említsem elsősorban, az 1877. évi német csődtörvény javaslata is tartalmazott a preventív akkordra vonatkozó rendelkezéseket. Ezek értelmében a tulajdonképeni csődnyitás előtt a bíróság előzetes eljárásban a hitelezők és adós között az egyességet, felfüggesztve az adós ellen a kényszerintézkedéseket, kísérelte volna meg. A «Vor-kommission» azonban ezt elvetette.

Angliában az 1883. évi Bankruptcy-Act értelmében a bíróság, ha maga az adós vagy hitelezője csődnyitást kért, elsősorban előzetes eljárást nyitott meg a hitelezők és adós között kötendő egyesség céljából; a tömeg biztosítására intézkedést tett (receiving order), biztost (official receiver) rendelt ki az adós vagyona kezelésére, felfüggesztette az adós ellen folyamatban volt összes kényszerintézkedéseket s hitelezői gyűlést hívott össze annak eldöntése végett, hogy az egyesség sikerülhet-e vagy csőd nyitandó? Ha a hitelezők követeléseinek szerint számított $\frac{2}{3}$ többség az ajánlatot elfogadta s a bíróság az egyességet jóváhagyta, az egyesség minden hitelezőre kiterjedt. Ha az ajánlat elfogadásához a többség nem járult hozzá vagy a bíróság megtagadta a jóváhagyást, a bíróság a csődnyitást mondta ki.

Svájcban a Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs tartalmazza a csődelhárító kényszeregyességre vonatkozó rendelkezéseket.

Az eljárás ilyen szerkezetének hasznai nyilvánvalók.

Mindenki, aki fizetőképtelen, a csődbíróságnak tartoznak ezt azonnal bejelenteni, a leltárnak, mérlegnek, hitelezők és adósok jegyzékének bemutatásával. A bíróság haladéktalanul megtenné mindazokat az intézkedéseket, amelyek az adós vagyonának biztosítására szükségesek, kinevezné a vagyonfelügyelőt és az eljárás megindítását hirdetményel közzétenné. A kérvény benyújtásának és az eljárás megindításának hatálya az adós rendelkező jogára az esetleges csődnyitásig, ugyanúgy volna szabályozandó, mint a R.-ben van. Az eljárás megindításának joghatálya az adós ellen foganatosított jogcselekményekre és az eljárás megindítását megelőző jogszerzések érvénytelensége is ugyanúgy volna szabályozható. A hitelezők azonban a követeléseket a csődeljárás követelményeinek megfelelően lennének kötelesek bejelenteni, tehát az osztálybasorozásra vonatkozó kérelmet a bejelentésnek szintén tartalmaznia kellene. Már a hirdetmény tartalmazná az egyességi tárgyalás határnapját. Ezen határnapon a hitelezők kötelesek volnának az egyességi ajánlat elfogadása felől szavazni, mert a szavazás semmi esetben sem ismétlődhet meg. A szavazati jogra nézve maradnának a R. intézkedései, ideértve azt is, hogy a szavazati jog felől a bíróság az egyesség jóváhagyása vagy a jóváhagyás tárgyában meghozandó határozatában döntene. A határozat ellen a felfolyamodás kizárandó volna. Medgyes már «A csődönkívüli kényszeregyesség intézménye» címen 1910-ben tartott jogászgyűlési előadásában a felfolyamodás elejtése mellett foglalt állást: «Látnivaló, hogy a tervezet minél szűkebb keretre öhajlja szorítani a jogorvoslatot. Én ebben az irányban még tovább mennék és teljesen elejteném a felfolyamodást. Itt nincs és nem lehet szó bonyolódott jogi kérdésekről vagy nehezen tisztázható tényállásról, melyek indokoltá tennék azt, hogy még egy forum foglalkozzék az ügygel. Ellenben fontos az, hogy az ügy mielőbb jogerős befejezést nyerjen. Tapasztalat szerint a soronkívüli elintézés is, hozzászámítva az 5 napi felfolyamodási határidőt és a felterjesztést, leküldést, kiadmányozást és egyéb segédhivatali teendőket, legalább négy hetet szokott igénybe venni, tehát annyi időt, amennyi alatt rendszerint az egész egyességi eljárást be lehet majd fejezni.»

Ha az ajánlat elfogadásához szükséges többség nincsen meg vagy a bíróság az egyesség jóváhagyását megtagadta (s ezt tenné akkor is, ha az adós a kötendő egyességet előreláthatóan nem tudná teljesíteni), a bíróság vagy a kényszerfelszámolást vagy a csődöt rendeli el. Ez ellen a végzés ellen sem volna felfolyamodásnak helye.

Ha az adós vagyona az egyesség teljesítésére elégtelen lett volna, másfelől könnyen értékesíthető ingókból áll, kívánatos, hogy a bíróság akár a hitelezők megokolt kérelmére, akár hivatalból elrendelje a kényszerfelszámolást, amelynek az volna a célja, hogy a vagyonfelügyelő értékesíti a meglévő vagyont és az érte befolyó értékeket felosztja a hitelezők között. (A ma érvényben lévő csőd-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a mult számban.

törvény 3. címében sommás eljárás neve alatt tartalmaz ilyenféle rendelkezéseket, amelyeket azonban nem alkalmaznak.)

Olaszországban külön törvény, az 1923-ban életbelépett legge portante disposizioni sul concordato preventivo e sulla procedura dei piccoli fallimenti, intézkedik a kisebb csődök lebonyolításáról.

Az adóst az a tudat, hogy az egység nem sikerülte esetében legott megnyílik a csőd, hogy az eljárásnak első szaka, az egységi eljárás szintén már része a csődeljárásnak, a legnagyobb erőfeszítésre fogná készíteni. Ha azonban az egység mégis meghiúsulna, úgy az eljárásnak ebben a szakában kifejtett nagy munka és felmerült költség ebben az esetben sem veszne kárba, míg csődben ma a kényszeregyességi eljárás adatait és eredményeit teljesen figyelmen kívül hagyják.

Minden reform hatékonyságát azonban előre meghiusítja az, hogy csődtörvényünk régen elavult és legalább is novellaris úton való gyökeres módosítására van legsürgősebben szükség. A mai csődeljárás a hitelezőre nézve azt jelenti a legis-legtöbb esetben, hogy azzal törődnie nem érdemes, mert annak eredményéből követelésére kvótát sem remélhet. Ez magyarázza azt a jelenséget is, hogy a mai kényszeregyességi eljárásban a hitelezők saját érdekében segíteni igyekeznek az adóson, bármily kevéssé is érdemi meg ezt. Szorítják ugyan, hogy kedvezőbb egységi ajánlatot tegyen, de a végén az ajánlatot a legtöbb esetben elfogadják.

Nemrégiben az igazságügyi kormányzat nyilatkozott arról, hogy a KT. reformját napirendre tűzi. Azt hisszük, hogy erre a reformra a mai gazdasági válságban nem gondolhatni, nem is nézve, hogy a ptkv. megalkotásáig a KT. újjáalkotásával várni kell s hogy a ptkv. megalkotására nem tartják sokan alkalmasnak a mai kort. Ellenben a csődtörvény újjáalkotását nemcsak nem gátolják ilyen szempontok, hanem fontos gazdasági érdekek egyenesen követelik, ezek között a kényszeregyesség reformja is.

A kényszeregyesség reformjával azonban semmi esetre sem várhatni a csődtörvény újjáalkotásáig sem. Helyes az a nézet, hogy általánosságban azt állíthatni, hogy az adós komoly erőfeszítéseket tenne, ha a csődönkívüli kényszeregyesség nem volna olyan kényelmes és veszélytelen, amilyen az a legtöbb esetben a R. szerint és a megtévesztett hitelezők magatartásánál fogva. Paradox módon hangzik, azonban a való helyzetnek megfelel: gond nélkül ma csak az a kereskedő van, aki fizetőképtelennek jelenti ki magát. A gond és a kár a hitelezőé. Némi tulzással epidemikus kényszeregyességi pszichozisról beszélhetni.⁷

Ma már a mai tapasztalatok megvilágításában egészen furcsán hangzanak az osztrák kényszeregyességi törvény előmunkálataiban azok a fejtegetések, amelyek az adóst még attól is megkivánták kímélni, hogy a törvényben használt kifejezések az adóst a csőd eshetőségére emlékeztessék. «... ist es notwendig, alles zu besichtigen, was einen zahlungsunfähig gewordenen Schuldner hindern könnte, sich dieses Verfahrens zu beieinen. Namentlich soll der Scheu vor dem Worte Konkurs und allen seinen Zusammensetzungen Rechnung getragen werden. Darum ist das Verfahren in einer von der Konkursordnung getrennten Ausgleichsordnung ganz selbstständig geregelt. Es wurde jede Bezeichnung vermieden, die an den Konkurs erinnert; es wurde insbesondere die Bezeichnung Vorkonkurs abgelehnt und überhaupt eine Reihe von Benennungen eingeführt, die vom Sprachgebrauch des Konkurses abweichen.» Ma már Ausztriában is más a vélemény erről az utóbbi években tett tapasztalatok következtében.

Látnivaló ebből is, hogy annak, hogy a kényszeregyességi eljárás első szaka legyen a csődeljárásnak, a jelentősége nem helyi vagy technikai, hanem egészen más s mindenekelőtt az adós pszichológiája szempontjából nem csekély.

A fentebb javasolt kényszerfelszámolás berendezésére nézve, amelyet talán nemcsak az ott említett szűk határok között lehetne alkalmazni, a francia liquidation judiciaire szolgálhatna példának és tanulságokkal. Ennek az eljárásnak primær célja a kényszeregyesség lehetővé tétele, de, ha kényszeregyesség nem lehetséges, az eljárás nem minden esetben eredményezi szükségképpen a csődnyitást, hanem az eljárás a vagyontömeg felosztásáig folytatható.

⁷ Dr. Rakonitz id. h. Ugyanő helyesen kiemeli u. o., hogy a R.-ből hiányzanak a szükséges büntető rendelkezések is, mivel az 1916: V. tc.-nek büntető rendelkezései elégtelenek. A kényszeregyességi eljárásban a Btkv. 414–416. §-ai nem alkalmazhatók s a csalásra vonatkozó büntető rendelkezések más tényálladékokra illenek csak.

Viszont szabályozni kellene azt az esetet is, amikor az adós egész vagyonát átengedi hitelezőinek. Ez a belga törvényben abandon d'actif név alatt van szabályozva. A R. alapján kifejlődött bírói gyakorlat szerint az adós még a minimális kvóta behozatala előtt sem tehetett hitelezőinek ilyen ajánlatot,⁸ már pedig mindkettő: a kényszerfelszámolás és az adós által vagyonának átengedése, ugyanazt a célt szolgálja, t. i. azt, hogy a hitelezők autonómiája érvényesüljön abban az érdekekben, hogy hosszadalmasabb és költséges alakszerűségek nélkül kaphassák meg azt, ami van.

Itt kell megemlékezni a kényszeregyességi eljárásnak arról a fogyatékoságáról is, amelynél fogva az adós a kényszeregyességet befejezetté nyilvánító határozat jogerőségekor visszanyeri korlátlan rendelkezési szabadságát. Pedig az utóbbi években szerzett tapasztalatok eléggé mutatják, hogy a kényszeregyesség jóváhagyása még egyáltalában nem jelenti ennek az adós részéről való teljesítését. Fontolóra kellene ennél fogva venni, hogy, noha az egység jogerős jóváhagyásával a korlátozások megszűnnek, a belga törvény példájára nem kellene az ellenőrzést az egység teljesítéséig fenntartani. A belga törvény a bíró által gyakorlandó felügyeletet rendel erre az időre. A bíró időközönként, szükség esetében szakértő közbenjöttével, megvizsgálja az adós üzleti helyzetét s a bíróságnak erről jelentést tesz. A bíróság ennek a jelentésnek alapján hivatalból hatálytalaníthatja az egységet és megnyithatja a csődöt.

Azt is itt kell megemlítenem, hogy az egységi eljárás bármely szakában a belga törvény szerint az ügyészség abba beavatkozhatik, különösen pedig az adós könyveibe betekinthez. Ezt a R. előmunkálatai szerint nem tartották szükségesnek.

Még csak azt kívánom érinteni, hogy, amennyire kívánatos, hogy a kényszeregyesség kedvezményében csak a jóhiszemű adós részesüljön, annyira szükséges, hogy ebben a kérdésben is — és sok más vonatkozásban — a hitelezők autonómiája érvényesülhessen, eltérően a R. rendelkezéseinek célzatától.

A vagyonszámoló és szakértő kirendelésével előálló duplicitás s az ezzel járó nagy költség, de a nem helyesen, mert nem arányosan, szabályozott vagyonszámoló díjazás magában is, szintén hozzájárul ahhoz az általánosan vallott megállapításhoz, hogy a kényszeregyességi eljárás nemcsak nem jó, nem gyors, de nem is olcsó, pedig ez a három minden bírói eljárásnak elengedhetetlen attribútuma. Dr. Sebestyén Samu.

Kamat-kaosz.

A kamat-kaosz nőttön nő.

Van kétféle törvényes késedelmi kamatunk (5%, váltótartozásnál 6%) háromféle kártérítési kamatunk.*

Volt maximális jogügyleti kamatunk (1877: VIII. tc. szerint 8%), melyről, ma nem tudjuk egészen biztosan érvényben van-e, vagy sem és ha igen, meddig.**

Ezen hatféle kamaton kívül számos egyéb rendelkezés teszi kaotikussá a kamatkérdést. Eddig csak bejegyzett kereskedőknek kereskedelmi ügyleteikből eredő követelésére és váltókövetelésekre nem voltak alkalmazhatók az 1877: VIII. tc.-nek a kamat kikötésére vonatkozó korlátozásai.

Az 1925: XV. tc. (a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő egyes rendelkezések) 3. §. kimondja, hogy a záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló oly kölcsönök tekintetében, amelyek telekkönyvi bekebelezésénél feljegyeztetik, hogy záloglevelek biztosítésként szolgálnak, a kamatláb magasságát megszorító intézkedések s az abból folyó következmények alkalmazást nem nyernek.

Tehát a legjobban fedezett követeléseknél a kamat semmiféle korlátozásnak alávetve nincs, míg egyéb követelések után a kamat, legalább a hatályon kívül nem helyezett 1877: VIII. tc. szerint, nyolc százaléknál magasabb nem lehet.

* L. Dr. Meszlény kommentárját.

* 1. Magasabb, ezidőszert havi másfél százalék, 2. mérsékelt, két százalék a mindenkor Nemzeti Bank hivatalos váltóleszámítási kamatláb felett és 3. valorizált tartozás után, melyet a bíróság a mérsékelt kártérítés mérvében állapíthat meg, de leszállíthatja a törvényes késedelmi kamat mértékéig.

** A budapesti kir. törvényszék 21. tanácsa elrendeli a 8%-nál, sőt a havi másfél százaléknál is magasabb szerződési (nemcsak késedelmi) kamat telekkönyvi bejegyzését. Állandó gyakorlatát feltüntetett eset közölve a Szemle rovatban.

Ez az intézkedés a háború utáni törvényes intézkedéseknek egyik legkülönösebb virága.

Csak fokozza ezen intézkedés különösségét a fentebb idézett §. indoklása, mely következőképpen szól: «a záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök tekintetében a kamatlábak magasságát megszorító eddigi törvényes rendelkezések alkalmazását ki kellett zárni, mert az említett törvényes rendelkezések (1877: VIII. tc. stb.) a tényleges hitelezési viszonyoknak már nem felelnek meg és ebben a körben visszaéléstől nem kell tartani».

Tehát a törvényjavaslat szerkesztői leszögezik, hogy az 1877. évi VIII. tcikknek a nyolc százalékos maximumra vonatkozó intézkedése a tényleges hitelezési viszonyoknak nem felelnek meg, de a consequentiákat a törvényhozás mai napig nem vonta le.

A bíróság, amint fentebb említettem, egyes esetekben nem alkalmazza az 1877: VIII. tcikket, de a bírói gyakorlat nem egyöntetű, nem megállapodott. Ez csak növeli tehát a kaoszt.

* * *

A mai kaosz a jövőben még nőni fog, ha a törvényhozás hamarosan nem rendezi a kérdést.

Ugyanis az 1923: XXXIX. tc. hatálya minden irányban csakis két évi időtartamra szól, tehát pár hónap múlva, 1925 dec. 16-án, megszűnik.

Mi lesz december 16. után a kártérítési kamattal? Minden kamattal 1925 december 16. után leszál öt (ill. hat) százalékra? Számítalan ítélet intézkedik arról, hogy a késedelmes adós magasabb kamatot tartozik fizetni. Mi lesz ezekkel az ítéletekkel? Mi lesz a nyolc százaléknál magasabb késedelmi kamatokkal, melyeket a szerződő felek az 1923: XXXIX. tc. uralma alatt, tehát törvényes alapon kötöttek ki? Ezek a kikötések is hatályukat fogják veszíteni?

Nem kétséges, hogy ma nem lehet visszatérni a nyolc százalékos kamattól. Az 1923: XXXIX. tc. hatályát tehát meg kell hosszabbítani, szabályozni kell a fentebb felvetett kérdéseket és általában véget kell vetni a kamattörvénynek.

Érthető, ha a mai kaotikus viszonyok között alig akad tőkés, különösen külföldi, aki pénzét hajlandó volna nálunk elhelyezni.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— **A reklám ügyvédek ellen foglalt állást, a napilapok híradása szerint, a szombathelyi ügyvédi kamara.** Állítólag a választmány elhatározta, hogy fegyelmet indít minden ügyvéd ellen, akinek nevét a lapok kiírják. Amennyire elítéljük az ügyvédi reklámot, annyira elhibázottnak tartjuk a szombathelyi határozatot.

Az újságreklám több okból a legsúlyosabb elítélés alá esik. Az ügyvéd a reklámnak rendszerrel feláldozza kliensét, akinek érdekében áll, hogy ügyével a nyilvánosság ne foglalkozzék. A reklám álnagyságokat teremt, akikhez a tapasztalatlan naiv újságot olvasó, mint az «ügyvédek ügyvédjéhez» fordul. De szabad-e a reklám ügyvédek bűnéért a becsületes munkát végző ügyvédeknek bűnhődniök? Szabad-e a valóban nagy ügyvédek megfosztani attól, hogy a nyilvánosság tudomást szerezzen működésükről?

Fiatalkorú ügyvédek nézve egy nagy perben való nyilvános, becsületes szereplés, gyakran jövőjének megalapozását jelenti.

A szombathelyi esetnek van precedense. Egy délnémet ügyvédi kamara azt javasolta, hogy az újságok az ügyvédeknek csak kezdőbetűit írják ki. Dr. Benedikt, a nagy osztrák ügyvéd, az ügyvédkérdésről írt munkájában azt írja erről a javaslatról, hogy ez a tisztességes ügyvédet megfosztaná jutalmának egy fontos részétől, a nyilvános elismeréstől: «ein Recht, dass sich kein Künstler, kein Gelehrter und kein Handwerker streitig machen lässt».

— **Wolf Vilmos** meghalt és benne az ügyvédi kar egyik legodaadóbb harcosát veszítette el. Minden gondolatával, egész életével az ügyvédi kar egyetemes érdekeit szolgálta. Az általa alapított «Ügyvédek Lapja» elsősorban az ügyvédi kart közvet-

lenül érdeklő kérdésekkel foglalkozott, kommentárt írt az ügyvédi rendtartáshoz. Összegyűjtötte a Kúria ügyvédi tanácsának határozatait. Tagja volt a budapesti kamara választmányának, majd a Kúria ügyvédi tanácsának. Boldog volt, ha mint szerkesztő, író, választmányi tag ügyvédi érdekekért sikra szállhatott. Sirjánál a kamara elnöke, az ügyvédi kör elnöke és szerkesztőtársa búcsúztatták. Akiknek egész életét szentelte, elkísérték utolsó útjára.

— **24 százalékos kamattelteleknyvi bejegyzését** rendelte a budapesti kir. törvényszék 21. fellebbezési tanácsa következő indoklással: «A kir. törvényszék teljes tudatában azon hátrányoknak, melyek a teljes gazdasági szabadság megengedésének következményeiként jelentkezhetnek, mégsem zárkózott el azon álláspont elől, hogy a mai teljesen rendkívüli viszonyok mellett a kiköthető kamattelteleknyvi szabályozó korábbi törvények hatálya felfüggesztettnek lévén tekintendő, a felek által kölcsönös meg egyezés útján megállapított kamatteltelek tekintet nélkül arra, hogy az az 1923: XXXIX. tcikk alapján kiadott rendeletben meghatározott teljes kártérítés mérvét is meghaladják — a kérdésnek törvényhozási úton való rendezéseig — törvénybe vagy jóerkölcsbe ütközönek nem tekinthető, hacsak annak mérve már eleve is nyilvánvalóan nem viseli magán az uzsora jellegét. A kir. törvényszéket ez álláspont elfoglalására a teljes gazdasági szabadság hátrányával szemben is, az a megfontolás vezette, hogy míg egyrészt az egyes esetek külön, a teleknyvi ügyekben a kérdés elbírálásához szükséges adatok hiánya és azok vizsgálatának helyét nem fogható volta miatt nyilván csak ötleterű bírói mérlegelés alá vonhatók s e mérlegelés — mint azt a bíróság már több ízben kiemelte — oly bizonytalanságot teremtene, melyet a forgalom nem viselhetne el, addig másrészt a kamatteltelek felső határának túlalacsonyra szabása mellett a pénzintézetek nagyrészt nézve a hitelnövelés megszűnnék reális üzlet lenni s úgy ez intézetekre, mint a hiteltkereső felekre káros kihatású hitel megvonásra vagy épen arra vezethet, hogy a tőkék az országból kivonulva külföldön keresnének elhelyezést, ami az egész gazdasági élet megbénítását vonná maga után s oly hátrányokkal járna, melyeket a teljes gazdasági szabadságot kísérő hátrányok elmaradása nem ellensúlyozhatna. A kifejtettek figyelembevételével a most bemutatott okirat szerint a kölcsöntőke után kikötött, illetve a felek által megállapított évi 24% kamatteltelek a viszonyok által indokolt mértéket meghaladónak, annak kikötése törvénybe vagy jóerkölcsbe ütközönek tekinthető nem lévén, nem volt ok arra, hogy annak erejéig a zálogjog bekebelezése megtagadtassék». (21. Pf. 1813/1925.)

— **A kereskedői mérleg felértékelése.** A Budapesti Ügyvédi Kör október 8-án dr. Dési Géza elnöklete alatt felolvasó ülést tartott, amelyen dr. Rapoch Géza ügyvéd a mérlegvalódiság helyreállítását célzó rendeletnek főleg azon intézkedéseivel foglalkozott, amelyek a jogi tanácsadó szempontjából fontossággal bírnak. Az előadó először azon érdekeltet körét határozta meg, akik mint a társak (részvényesek), nyereségrészesek, adókinclár, a magasabb vagy alacsonyabb értékelés által érintettek, hangsúlyozván, hogy kivéve a részvényes-kisebbséget, mindezek a törvényes határokon belül tartott mérleget magukra nézve is kötelezőnek kénytelenek elismerni; azon rendkívül fontos kérdés tekintetében, hogy a megnyitott mérlegben kitüntetett mérlegek a későbbi adókitételek alkalmazásával mennyivel szolgálnak kiinduló alapul, azon álláspontot képviselte, hogy a törzsállag-rendszerrel fogva, amely a társulati adó terén érvényesül, a mennyiségileg nem változott árúkészlet, a későbbi években is ugyanolyan árakkal értékelhető, mint a megnyitott mérlegben, tekintet nélkül az árúleltárban szereplő javak egyedi azonosságára és így ezen intézkedés által a részvénytársaságok azon közgazdasági szempontból előnyös helyzetben vannak, hogy a megnyitott mérlegben árúkészleteiket óvatosan értékeljék és így a jövőre nézve adómentes latens tartalékokat alkossanak. A rendelet által statuált felső- és alsóhatárok ismertetésénél az előadó kiemelte, hogy bár a törvény fix pontonként állítja be ezeket, mégis ezek úszó határok, úgyhogy annak megállapítása, hogy rendeltelenezen túl- vagy aláértékelés forog-e fenn, nem lesz soha matematikai biztonsággal, hanem csakis érzés alapján megállapítható. Ezen érzés alapján történő értékelés még nagyobb mérvben fog szükségképpen szerepelni azon megtámadási keresetek elbírálásánál, melyeket a részvényes-kisebbség azon az alapon indít, hogy bár a törvényes határok meg nem sértettek, de a tisztá vagy a rendes kereskedő gondosságának megsértésével túlalacsonyra értékeltetett; miután azonban a rendelet a megtámadási keresetek tekintetében erősen megszorító perjogi rendelkezéseket tartalmaz, előreláthatólag az ilyen keresetek száma nagyon csekély lesz. Végül az előadó azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a tisztá vagy a passzívák között miképp osztható fel és itt rámutatott arra, hogy a magyar rendelet, ellentétben a német és osztrák tör-

vénnyel, megengedi azt, hogy a tiszta vagyon jelentős része szabad tartalékba helyeztessék, miáltal annak veszélye forog fenn, hogy látg lelkiismeretű vállalati vezetőségek a társaság céljaira eddig megkötött és a hitelezők fedezetétől szolgáló vagyon egy részét, a részvényesek között fiktív nyereség alakjában adómentesen ki-oszthatják.

— **Vagyonfelügyelő és zárgondnok** egymás közötti viszonyát a kényszeregyességi rendelet nem szabályozza és ezt a kérdést, mint sok mást nyitvahagyja. Egységes bírói gyakorlat nem alakult ki és a dolog természetéből, egységesen nem is alakulhat ki. Van bíró, aki a zárgondnokot meghagyja a vagyonfelügyelő mellett és van bíró, aki kényszeregyesség elrendelése esetén kérelemre a vagyonfelügyelőt rendeli ki zárgondnoknak az előző zárgondnok felmentésével. De lege lata csak az első álláspont lehet helyes, mert a V. T. 246. §-a szerint zárgondnok csak akkor mozdítható el, ha köteleességét nem teljesíti. A zárgondnok költségeiről a V. T. 250. stb. §-ai intézkednek. Ezeket a kényszeregyességi eljárás nem érinti, tehát a zárgondnok a befolyó jövedelmekből elsősorban költségeit fedezheti. Hogy mi történjék a zárgondnok által felvett díjakkal, ha a rendelet 19. §-a folytán a külön kielégítési jogok hatályukat veszítik, szintén nyílt kérdés, melyre precedens nincs.

— **Valorizációs táblázatok.** Újból kapható *Barcza Imre* Valuta és ártáblázatai. Az 50 oldalra terjedő füzet nemcsak Magyarország utolsó tíz évének közgazdasági képét (búza aranykorona, zürichi magyar korona stb.) adja táblázatokban, hanem megtaláljuk Európa nagyobb államainak és az Egyesült-Államok drágulási indexeit s a magyar korona jegyzését külföldi tőzsdéken. Az értékes táblázatgyűjteményt nemcsak a közgazdasággal akár elméletben, akár gyakorlatban foglalkozók, hanem jogászok is haszonnal forgathatják. A táblázat minden könyvkereskedésben kapható.

Ügyvédjelölt forgalmas ügyvédi irodában alkalmazást keres. Értesítés «Komoly munkaerő» jelígre kiadóba kérelmek. 17741

Vidéki jóforgalmú ügyvédi irodába nősüléssel kapcsolatosan betársulhat izr. vallású ügyvéd. Cím a kiadóba. 17742

Kereskedelmi képzett ügyvédjelölt, vidéki irodában állást keres. Dr. Nemes Ferenc Budapest, Bertalan-u. 22., fd. 5. 17743

Közjegyzőhelyettesnek ajánlkozik vidékre is kitűnő képzettségű ügyvéd. Cím kiadóhivatalban. 17744

Ügyvéd, kitűnő képzettséggel, társulna, irodát átvenne, vidéken is. Cím kiadóhivatalban. 17745

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN

kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 ives, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára
140,000 K.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

HARCSA BÉLA

angol úri szabó

Budapest, IV., Városház-u. 16, I. em.

Telefon 183-31.

Sportruha- és breeches-különlegességek

Előnyös külföldi szövet- és szőrmebevásárlásaim folytán módomban van

városi,
utazó-
és autó-

BUNDÁKAT

az előidényben rendkívül mérsékelt árban készíteni.

Közismerten előkelő ízlés, szolid árak

17728

Természettani és természetrajzi műszerek

Vetítő-készülékek

Térképek és falitáblák

Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök

Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzó

Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára

Mérnöki műszerek

Rajzeszközök és logarlécek

Mikroskópok és tudományos műszerek

legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Fontos ujdonság!

A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet magyarázata

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200 1925. P. M. sz. rendelete a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek, aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a rendelet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.

könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Köny Vilmos* budapesti ügyvéd: A bírói hatalomról. — *Dr. Lótv Tibor* budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A nyugdíjvalorizációról. — *Dr. Huppert Leó* budapesti ügyvéd: A 600/1925. P. M. sz., az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak bírói úton leendő büntetéséről szóló rendelet III. fejezetéről. — *Dr. Szalay Zoltán* budapesti ügyvéd: Az 1918:XXII. tc. szükségyszerű revíziójáért. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 8. iv.

A bírói hatalomról.

«Cela seul, me cause un insurmontable embarras, qu'il faille que ce soit les juges qui sendent la justice.»
(Anatole France: Pensées.)

Az a régi elméleti vitakérdés, vajjon az állam öncél-e vagy eszköz, mely az emberek életcéljainak szolgál, gyakorlati megoldásához közeledik. Csak a harc hevében állók nem veszik észre, hogy az összes európai államok feladataikat gazdasági eredmények elérésében keresik és hogy minden más tevékenységi kör szekundár jelentőséggel kénytelen megelégedni. Következésképpen ez annak, hogy a népesség kivétel nélkül anyagi jellegű követeléseket támaszt az állammal szemben. Azt követelik ma az államtól, hogy a folyton emelkedő szükségleteket biztosítsa és hogy e végből erős kézzel nivellirozza a kereseti és vagyoni ellentéteket. Hogy ez az irányzat milyen gigantikus méretekben kezd kibontakozni, erre tipikus példát nyújt Anglia, ahol a konzervatív kormány kénytelen volt a bányász-sztrájk elkerülése végett állami szubszidiumot nyújtani a munkásoknak. Több mint korlátoltság volna azt hinni, hogy ez az állami átalakulás minden rázkódtatás nélkül és a gépezet zavartalan szabályos ütemei mellett fog véghez menni. Már is látjuk, mint éleződnek ki a különböző társadalmi rétegek közti küzdelmek és hogy harcok állandósulnak, melyek az állami életfunkciókat nem engedik nyugvóponthoz jutni. A legszembetűnőbb jelenség itt az, hogy a törvényhozói hatalom nélküli alkotó erejét, mert a küzdő csoportok képtelenek nagyobb pártalakulatokra. Összes émanációi vértelen kompromisszokban merülnek ki, sőt gyöngesége folytán mindinkább elveszti pozícióját a végrehajtó hatalommal szemben. Ez utóbbi már természeténél fogva hajlik az önkényre és így maga is hozzájárul az egyensúly felborításához. Nem lehet azért csodálkozni, ha világnézetünk sűrűsödik a parlamentarizmus alkonyáról vallott felfogás. Csak látnoki tehetséggel megáldott ember volna képes az új rend kibontakozásának még csak körvonalait is ismertetni. Elmerül-e kultúra és civilizáció vagy fényesebb pálya vár rájuk?!

E sorsdöntő küzdelmek közepette mindinkább fokozódó jelentőségre emelkedik a bírói hatalom. Ha valami képes a kaoszából az intakt állameszmét a meggyőződést annak nélkülözhetetlen voltáról kimenteni, úgy erre csak a bíróságok képesítvek. Hivatásuk igazságot hirdetni és ezáltal mindent, még a leghetetlennebbnek látszó feladatokat is el lehet érni. Igazsággal ébren lehet tartani a józanság érzetét, enyhíteni lehet a küzdelmek kíméletlenségeit és meglehet menteni a békés együttélés lehetőségébe vetett hitet. Végtelen nagy horderővel bír azért az a kérdés, vajjon a bíróságok mai állapotukban képesek lesznek-e ebbeli hivatásuknak megfelelni? Képesek lesznek-e a körülöttük viharzó hullámokból intakte kiemelkedni és minden jobb vagy baloldali forradalmi irányzatokkal szemben, a becsületes evolúció eszméjét szolgálni? Ha az elmúlt idők tanúságaiban keressük a választ,

úgy az nem mondható buzdítónak. Akár az angol, akár a francia forradalom eszményeire gondolunk, sehol sem akadnánk oly jellemre, mint Papinianus volt, aki odadobta életét, mintsem császárjának gaztettét fényes nevével leplezte. A közelmúlt sem vezet tisztultabb légkörbe. Ausztriában például csak az összeomlás irtotta ki azt a bírói típust, mely sportot űzött a szigorúsággal és a legcsekélyebb politikai kilengésre atrocitásokkal felett. Nálunk is az alkotmány helyreállításáig a Habsburgok kormányzati rendszere nem mindig nélkülözte a bíróságok támogatását. A sok szomorú emlék közt csak a Kézinczy esetét kell felidézünk, akit a kir. hétszemélyes tábla minden elfogadható ok és bizonyíték nélkül halálra ítelt. Avagy nézzük a jelent. A spanyol diktatura és az olasz fascista-forradalom, mily könnyen talált utat a bíróságokhoz! Azt lehetne mondani, hogy ott a végrehajtó és bírói hatalom közti határok teljesen elmosódtak. Azért azt hisszük, hogy az elméleti kutatás nagy hibát követ el, ha továbbra is elmulasztja a bírói hatalom fejleményeivel foglalkozni.

A bírói hatalomról való elmélkedésnél mindenekelőtt éles césurát kell ejtenünk a civilis és a kriminalis jogszolgáltatás közt. Az előbbi képzettség, műveltség és jellem dolgában egy sui generis egyéniséget formál. A polgári bíró észjárása, logikája és fegyelmezettsége szilárd alapon nyugszik. Azáltal, hogy nehéz problémákkal foglalkozik, melyek objektív tudást igényelnek, melyek önkény és szeszély számára csak kevés tért engednek, nem ura, hanem szolgálja a jognak. Az is korlátozza az önkényre irányuló hajlam lehetőségeit, hogy egyenlő jogokkal felruházott, egyenlő fegyverekkel küzdő felek közt kell igazságot szolgáltatnia. Ehhez járul, hogy az igazságérzet is hathatósabban reagál a jogviszonyok eltolódásaira. A bírói hatalom ezen ága kifogástalanul érvényesült a háborúval és az azután bekövetkezett eseményekkel együtt járt katasztrofális megrázkódtatások közt. Túlzás volna azt állítani, hogy a civilis jogszolgáltatás terén nem fordultak elő végzetes mulasztások és tévedések, de ha sokszor félénk és tétovázó volt is ez, mindig a becsületes jogi meggyőződés következményeképpen jelentkezett. Emberfeletti munkájával az igazságszolgáltatás ezen ága a jogászok korlátlan elismerését vívta ki.

Árnyék borul a képre, ha a büntetőjogszolgáltatást — eltekintve minden konkrétumtól — vesszük szemügyre. A legtöbb államban a büntetőbíráskodás nyugtalanságot keltett. Már maga az a latitud, hogy a bíró tetszése szerint sok évi szabadságvesztést egy napra vagy csekély pénzbüntetésre fokozhatja le, az önkény érzetét kelti fel. Ha itt nem következik be valamelyes remedium úgy okvetlenül be fog állni oly helyzet, ahol a polgárság a bíróságokban a zsarnokság egy nemét fogja látni. Ehhez járul a vizsgálati fogság könnyelmű alkalmazása, mely végül azt eredményezi, hogy a büntető eljárás a büntetés végrehajtásával kezdődik. Ha visszatekintünk kiindulási pontunkra, hogy a bíróságokra a jövőben emelkedő eszményi hivatás vár úgy a mai állapotok lesújtó perspektívát nyújtanak.

Ezek a beteges állapotok a bírói függetlenség kérdéséhez vezetnek. Persze nem a régi értelemben; a régi veszélyek már nem léteznek. Nem találkozunk olyan együgyű ember, aki II. Frigyes vagy II. József mintájára bánna el a bíróságokkal. A kormányok vigyázva tartózkodnak attól, hogy a bíróságok működését befolyásolják, de ez nem azért történik, mivel a jogrend érdekében erre erkölcsileg magukat kötelezve éreznék, hanem azért, mert nem forog fenn erre szükség. A bíróságok ugyanis rendesen közel állanak a kormányok felfogásához. Itt is természetesen nem

csekély számú kivételt kell concedálni. Így csak rá kell mutatni a német Reichsgericht utolsó döntéseire, mikor a kormánynek rendeletkészítési módszerére lecsapott és több rendeletet, mint törvénybe ütközőt stigmatizált. Nálunk is a Lukács—Désy-per tündöklő példaképen fog helyet találni igazságszolgáltatásunk történetében, de ha az akkori kormány épen nem diszkrét leszólásaira visszagondolunk, úgy ebben is annak bizonyosságát látjuk, hogy a bírói függetlenség jelszava a kormányok szótárában nem egyértelmű. «Und der Kaiser absolut, wenn er unseren Willen tut.»

A bírói függetlenség régi veszélyeit és azok ellenében a törvényekben lefektetett garanciákat tárgyazó dolgozatok porlepte archivumokat érdemelnek. Ma nem a bírói, hanem a jogszolgáltatási függetlenség forog kockán. És ha igazi veszély fenyegeti a polgári szabadságot, úgy az a bírói hatalom túltengésében keresendő. Ennek ellenében még csak egy védelmi eszköze van a polgárságnak és ez a nyilvános szabad kritikához való jog. Most e körül forog a harc, a kormányok egész sora ez ellen intéz most támadást, még pedig a bírói függetlenség meghamisított jelszava alatt. Ha a szabadkritika egyszer el lesz némitva, az emberiség szenvedéseinek új rémületes korszaka fog bekövetkezni. A becsületes ítéletnek nincs oka kerülni a napfényt.

Az igazságszolgáltatás azonban tényleg egy nagy függőségi veszélynek van kitéve és ez akkor áll elő, ha a bíró nélküli a lelki függetlenséget. A bírói minősítés egyik természetes és elementáris feltétele, hogy az igazságszolgáltatására hivatott egyén képes legyen magától minden affektust távol tartani. Az indulat elhomályosítja a tények megismerését, az azoknak tulajdonítandó jelentőséget és az igazságos megoldáshoz vezető utakat. A lobbanékony, gyűlölködésre hajló, akaratos, irigy ember nem alkalmas a bírói tevékenységre. Csak a jó ember lehet igazságos, aki bírói széket elfoglalja azzal a gondolattal, hogy a hatalom az ő kezébe van letéve, rosszabb minden antiszociális embernél, mert ez utóbbi mindig a helyzetből folyó kényszernek van kitéve. Aki nem képes a teljes lelki egyensúly magaslatára emelkedni és ennek fennforgását meggyőzően az előtte állók tudatába átvinni, uzurpálja helyét. A bírónak mindig szem előtt kell tartania, hogy mindenki, aki elé kerül, a legfájdalmasabb áldozatot hozza, mikor jogát, azt, amit igazságnak érez, aláveti egy idegen ember akaratának. Bármennyire is szükséges ez a társadalom békés fenntartásához, mégis az individuum részén lesújtó lemondást jelent. Milyen irtózatossan tragikus konfliktus áll elő, mikor az egyén kénytelen egész valóját vivisecciónak alávetni és szemben találja magát egy emberrel, akit ellenségének ismer fel.

Az affektusok uralma alatt álló bíró magába szívja a társadalom összes előítéleteit. Ha felszínre kerül valamely felekezet, nemzetiség, foglalkozási ág, a vagyonosok vagy vagyontalanok elleni ellenszenv ezt a lelki befolyásolható bíró beleviszi ítéleteibe. Nagy hiba volna az innét jövő veszélyeket lekicsinyelni, mert hol létezik az a kis földterület, ahol ilyen természetű szenvedélyek nem uralkodnának. Indiában a keresztény paria, akihez, ha igazhívó hozzányul, tisztátalannak érzi magát. A török üldözi a görögöt, a görög a törököt. A francia a németet barbárnak tekinti. A román, szerb, cseh üldözője mindennek a mi magyar. És így megy tovább a végtelenségig, mert mindenütt vannak kisebbségek és ezeknek százaszoros jaj jut ki. Legsomorúbb eme állapotok közt az, hogy mindazok, akik igazságérzetüktől hajtva a kisebbségek védelmére kelnek, ezek sorsát osztják.

Ki fogja most már elhinni, hogy a francia bíró német, a román bíró magyar vagy az antiszemita bíró zsidó ügyében úgy fog ítélkezni, mintha rokonszenves egyénnel állana szemben? Kétségtelen, hogy a neki rendelkezésre álló labilis határok közt ki fogja elégiteni szenvedélyét, ha már másképpen nem, a bánásmód által, ami nem áll távol a büntetéstől. Mindez a béke és haladás szempontjából irtózatossan veszélyeket rejt magában, mert az elkövetett igazságtalanság hatása sohasem szorítkozott egy esetre, egy emberre. Az mindig tovább él, emléke generációról generációra száll át és körforgásában hatványozva visszaszáll visszasújt arra a helyre, ahol elkövették. De végül gyökerében megtámadja a bírói hatalmat is, mert ennek igazi fundamentuma igazmondásának pártatlanságában és ennek a köztudat által való elismerésében rejlik.

A bírói hatalom természetes határa az előtte fekvő konkrét ügy becsületes elbírálása. Egyenesen visszaél hatalmával, ha ítéleteit egy ezentúl fekvő célnak alárendeli. Aki bizonyos tendenciát

akar ítélkezése által megvalósítani, az szembezáll a jogrenddel. Aki így cselekszik, meghamisítja a törvényt, megmérgezi az igazságot és alássa a társadalmi békét. A bíraskodásnak ezen nemeszégényfoltja az állami életnek. Itt hamis álarc alatt a legveszélyesebb formában rombol a politikai önkény. Mert a politika, ha visszaélést követ el, maga ellen provokálja az ellentállást, nyílt fellépése által maga nyújtja a védekezés lehetőségét. De az ítélkezésbe jutott politika alattomosan elrejtőzik és a törvényt használja fel paizsul, hogy a megtorlás alól szabaduljon. Az ilyen bíraskodás mindig az örvény szélére viszi a bírói tekintélyt, mert előbb-utóbb politikai jellegének felismerése után ennek sorsára jut. Nem kisebb veszély fenyegeti azon bírások részéről, akik kiváltságokkal körülbástyázott pozíciójukat arra használják fel, hogy hatalmukat éreztessék. Egy bíró, aki indulatba jön és sértő hangon beszél, lealacsonyítja magasztos hivatását és többet árt a köznek, mint az utcai rabiátus csendháborító. Egy durva fellépésű bíró fojtó gázokat lövel a jogrendbe. A bíró megjelenése, kifejezései és intézkedései nevelő hatással kell, hogy bírjanak az állampolgárok összeségére. A bírói szobából mindenkinek azzal az impresszióval kell távoznia, hogy ott egy művelt, minden affektustól ment egyéniség teljesíti súlyos teherként átértett kötelességét. És mindenkinek magával kell vinnie azt a meggyőződést, hogy nem létezik társadalmi rétegezés, mely képes volna ezt a kötelességérzetet megingatni.

Még csak arról akarunk beszélni, hogyan lehet nevelni olyan jogászokat és ezáltal olyan bírói kart, mely a körülírt etikai magaslaton áll. Mindenekelőtt a jogi oktatás gyökerébe kell nyúlni. Az egész tanítást bölcsészeti alapra kell fektetni. Ki kell képezni azt az érzéket, mely a dolgok univerzális áttekintésére, mely a jelenségek összefüggésének felismerésére képesít, főleg súlyt kell fektetni a logikus jogászai gondolkodásra és az észbeli erők oly koncentrálására, mely lehetővé teszi e tények fontosságát helyesen klasszifikálni. E mellett a lelkiütemekbe be kell oltani azt az erkölcsi kötelességérzetet, mely a jogászvilág és különösen a bírói hivatás kategorikus imperativumát képezi. Szemem előtt lebeg egy új disciplina, mely jelentőségében és hatásában felülmúlja a törvénybetűk tanítását. Szükség volna egy bírói neveléstanra, mely megismertetné a bírói működés jelentőségét, külső megnyilatkozási módját, etikai követelményeit és a társadalomtudományok relációit a jogérettel. A jogi oktatás mai módszerei mellett nagy láthatárral bíró bírákat nevelni alig lehet. Ha szerencsénkre ilyenek is vannak, úgy ezeket tehetségük kimentette a holt betűk tömkelegéből.

E mellett meg kell nyitni a bírói sorompókat az ügyvédség részére. Onnét kell rendszeresen kiszemelni azokat, akik igaz életismeretre és a felfogás bölcsészeti leszűrtségére tettek szert. Ezek képesek lesznek olyan szellemet bevinni az ítélkezésbe, mely azt minden pártszenvédély fölé emeli. És képesek lesznek a bírói státusban működött régi bírákkal egyetemben oly szellemet ébren tartani, mely szabad tért nyit az evolutio követelményeinek. Az ilyen bírói hatalom immunizálva lesz a politika korrumpáló hatása ellen.

Dr. König Vilmos.

A nyugdíjvalorizációról. 378

A cikk, amelyben dr. Proszvimmer Béla ügyvéd, a Leszámitoló és Pénzváltó Bank szerzetetreméltó és kitűnő ügyésze a Jogtudományi Közlöny hasábjain (1925. évf. 146. o.) a nyugdíjfelemelésről, mint törvényhozási problémáról elmondotta véleményét, abból az alapvető tételből indul ki, hogy a valorizációs problémának a megoldására a törvényhozás alkalmasabb, mint a törvénykezés.

Ennek a tételnek az igazságát a magyar jogfejlődés mai stádiumában és különösen ily általánosságban kétségbe vonom. A valorizációs problémának van kérdése, amely a törvényhozásra tartozott volna, de amelynek szabályozásával a bírói joggyakorlattal szemben megkésett, van kérdése, amely ma is a törvényhozó szabályozására vár, de vannak kérdései, amelyeknek megoldására a törvényhozó a törvénykezésnél alkalmatlanabb.

Nem állítom, hogy az eddig gyakorolt törvénykezési valorizáció kereteiben általános tételek alkotásában az ítélkezés kielégítő, amivel nem bírálok az egyes esetek eldöntését. Azt vonom kétségbe, hogy a törvényhozás alkalmasabb volna ezeknek az általános tételeknek a megalkotására.

A valorizációnak nagyon sok, talán a legtöbb kérdése generális eldöntésre alig alkalmas, csak az egyes eset bírálható el. A megoldások panaszolt tarkaságának nem csak az az oka, hogy a megítélésben többféle a nézet, hanem hogy az esetek kimeríthetetlenül változók. Ezt a változatosságot szabályokba foglalni a törvényhozó sem képes, csak a legáltalánosabb irányításokat adhatja, amely irányítások mitsem változtatnának a törvénykezős mai munkáján. A törvényhozás alkotta szabály, amelynek «alkalmazásánál sem kétely, sem vita fel ne merülhessen» különben is az álmok birodalmából való.

Nem hinném azt sem, hogy bárki komolyan állíthatná a valorizációs judikatúra ötletéből, hogy a bíróságokat bármely részben népszerű jelszavak befolyásolták, de teljes tisztelettel minden törvényhozás iránt, különösen meglepőnek tartom azt az állítást, hogy a törvénykezéssel szemben a törvényhozás az, amely «népszerű jelszók által magát sem jobbra, sem balra befolyásoltatni» nem engedi.

Belátom, hogy bizonyos «segédeszközök» a törvényhozó rendelkezésére inkább állanak és hogy ennek következtében némely valorizációs kérdésben inkább tudja a «gazdasági összefüggéseket» áttekinteni. Ebből csak az következik azonban, hogy ezekben a kérdésekben van szükség törvényhozási megoldásra, de nem, hogy minden kérdésben.

A törvénykezés tartózkodott is azoknak a kérdéseknek az eldöntésétől, amelyekről áll az, hogy a gazdasági összefüggéseknek a megítélésére nincsenek kellő segédeszközei, ilyen kérdések a jelzálogtartozások, a záloglevelek, a takarékbetétek, a kölcsönkötvények, a biztosítási tartozások valorizációja. Azokban az esetekben ellenben, amelyekben a bírói gyakorlat szerint a valorizációnak helye van, a részleteknek szabályozásában a törvényhozás sikeresen nem avatkozhatik.

Felette tanulságos e tekintetben a német törvényhozás. Az 1925 július 16-iki törvény részletesen csak olyan valorizációs eseteket szabályoz, amelyekben a magyar törvénykezés még nem valorizált, így szabályozza különösen a jelzálogtartozások, dologi terhek, különböző kölcsönkötvények, záloglevelek, takarékbetétek és biztosítási szerződésekből eredő tartozások valorizációjának eseteit.

Azon egyéb esetekről, amelyekben a magyar törvénykezés valorizál és amelyekről Proszvimmer ügyvéd úr cikke szól, a német törvény általában azt rendeli, hogy a valorizáció az általános szabályok szerint (nach den allgemeinen Vorschriften) történik. Ez az intézkedés nem egyéb, mint a valorizációnak, a bírói gyakorlatra bízása. Az említett általános szabályok a polgári törvénykönyvnek szabályai ugyanis, amelyek a valorizációról kifejezetten nem intézkednek, amelyeknek bírói értelmezésén épült fel, azonban a német valorizációs gyakorlat, a nyugdíjvalorizáció is.

Tartalmaz a törvény néhány speciális intézkedést is bizonyos vagyonbefektetések valorizációjának korlátozásáról és a folyószámlák és bankbetétek valorizációjának általános kizárásáról. Minthogy e sorokban nem a német törvény részletes ismertetése a célom, csak egy speciális intézkedést említek meg különösen, amelyre később még utalni óhajtok.

A törvény 63. §-ának 3-ik bekezdése szerint a munkaviszonyból szerződészerűen eredő ellátási igényt nem szünteti meg az alkalmazott javára kötött biztosítási szerződés. Ha pedig a munkaadó maga a biztosító, akkor vélelmezendő, hogy a munkavállalónak a munkaszerződés alapján van ilyen ellátásra joga. (Soweit zum Zwecke der Versorgung von Arbeitern und Angestellten eine Versicherung abgeschlossen ist, bleiben etwa daneben bestehende Versorgungsansprüche aus dem Anstellungsverhältnis unberührt. Ist der Arbeiter oder Angestellte bei seinem Arbeitgeber versichert, so wird das Vorliegen eines solchen Versorgungsanspruchs aus dem Dienstvertrage vermutet.)

Megengedem, hogy helyesebb lett volna, ha a valorizációt, kezdettől fogva törvény rendeli, meghatározván, hogy milyen esetekben nem áll az, hogy a korona mindenkor egyenlő a koronával. Elég lett volna talán az a lapidaris szabály, hogy senki valorizációs keresetével nem utasítható el pusztán azért, mert a pénz törvényei szerint koronát koronáért elfogadni tartozik. Minden valorizáció közjogi törvénybe ütközik ugyanis, mert a pénznek említett szabálya közjog, az a szabály, amelyet legutóbb az 1924. évi V. tc. 7. §-a tartalmaz, kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak 82. cikkével.

Ma már túl vagyunk azonban azon a nehézségen, hogy a törvény tilalma miatt valorizáció nem lehet. A törvényhozó helyett a bíró hozott törvényt. Nincs tere itt annak, hogy a bírói jogalkotás teóriáját fejtegessem, de bizonyos, hogy némely esetben a bíró is alkot jogot, akkor is, ha a törvényhozás erre kifejezetten fel nem hatalmazta.

Érdekes volna vizsgálni ezen bírói jogalkotás pszichológiai alapjait. Két fontos momentumra rámutat Proszvimmer ügyvéd úr is. Az egyik, hogy «a nyugdíjasok helyzete e nélkül teljesen elviselhetetlen lett volna». A legnagyobb fokú szükségesség, az a helyzet, amelyben más megoldás elfogadhatatlan, mondhatni neveltséges volna, a bírói jogalkotásnak valóban az egyik pszichológiai oka. A másik, hogy azok, «akiket a nyugdíjfizetés kötelezettsége terhel» «kevés kivétellel önmaguk is hajlandóknak mutatkoztak a nyugdíjak bizonyos fokú felemelésére». Az adósok nagy része is érezte, hogy bizonyos mértékű valorizálás elkerülhetetlen. A valorizációban rejlő bírói jogalkotást, a pénz törvényének félretételét némelyek forradalmi ténynek minősítik. A forradalmakért nemcsak azok a felelősek, akik a forradalmi elvek érvényesülését akarják, hanem azok is, akik ellenzői az elveknek, de érvényesülésüket elkerülhetetlennek tartják és előre leteszik a fegyvert.

A jogalkotó bírói elhatározások indokolását nem tartom fellelhetőnek, Proszvimmer ügyvéd úr hajlandó a törvény előtt meghajolni, mondván: lex dura, sed ita scripta. A törvényhozó ezen törvényének javaslati indokolása nem volna fontos. Nyugodjék meg ezért a bírói törvényben, tekintet nélkül az indokolásra. Hiszen arra nyilván nem gondol, hogy már elfogadott valorizációs alapokat a törvényhozás visszafejlesszen.

Azt hiszem különben, hogy ha a pénz közjogi szabályán túl vagyunk, akkor a valorizáció, a nyugdíjvalorizáció is, könnyen indokolható. Itt Proszvimmer ügyvéd úr témájának megfelelően csak a nyugdíjvalorizáció kérdésével kívánok foglalkozni.

Proszvimmer ügyvéd úrnak az a jogi ellenvetése, hogy ez a valorizáció ellentétben áll azzal a bírói gyakorlattal, amely szerint tiszta pénztartozás nem valorizálható, mondván, hogy a nyugdíjnak «tiszta pénztartozás mivolta kétségtelennek látszik».

Az a valorizálási non possumus, amelyre Proszvimmer ügyvéd céloz, csak olyan ügyletekre vonatkozik, amelyekben tisztán pénzszolgáltatások állanak egymással szemben, amely ügyletekben, nem is jelentkezik más értékmérő, mint a pénz.

Ez esetekben némi igazsággal elmondható, hogy romlásának rizikója a pénzhitelezőt terheli. Ilyenek a kölcsön, a biztosítás.

Nem ilyen követelés a nyugdíj, amelynek kötelezése a munkaviszonyból folyó. Azokban az esetekben, amelyekben a munkaadó kötelezte magát, hogy bizonyos évi szolgálat után a munkavállalónak nyugdíjat fizet, más konstrukció nem is lehetséges. Amennyiben az a kijelentés, hogy valami «nyilvánvalóan» így van, meggyőzésre irányuló érvelésnél egyáltalán használható, erre az esetre illik. Az állam hivatalnokai nyugdíjukat nem tényleges korukban teljesített szolgálataik fejében kapják-e? Ugyanígy mindenki, aki olyan munkaszerződést köt, amely bérén kívül bizonyos évig tartó szolgálat esetében munka nélkül való ellátásra jogosítja, a munkaszerződés alapján kap nyugdíjat.

Kérdés csak az lehet, vajjon így van-e ez akkor is, ha a szerződés szerint a munkavállaló a nyugdíját a munkaadó és a munkavállaló által fenntartott nyugdíjalapból, avagy külön jogi személyiségű nyugdíjintézetől kapja.

E részben hivatkozhatom arra, hogy nemcsak a valorizáció kérdésével kapcsolatosan, de mindenkor az volt a bíróságok felfogása, hogy a nyugdíjfizetést a munkaadó vállalja akkor is, ha ilyen nyugdíjalap avagy nyugdíjintézet létesítetik. Kiténik ez a kir. Kúriának 1901. nov. 19-én hozott 221/1901. sz. (Új Dtár III. 595.), továbbá 1908. febr. 11-én kelt 4782/1907. sz. (Hitelj. Dtár II. 84.) és 1910. szept. 11-én kelt 457/1910. sz. (Hitelj. Dtár IV. 152.) ítéleteiből.

Ez a felfogás helyesnek is látszik. Nemcsak azért, mivel az ellenkező, a szerződést kettéválasztó felfogás, amely szerint a munkaszerződésen kívül külön járadék avagy biztosítási szerződés jött létre, «erőltetett», hanem, mert az élet egyedül az első felfogást ismeri. Bárminő formát választ is a munkaadó, amidőn arról van szó, hogy a munkavállalót bérén kívül nyugdíjhoz segíti, a munka ellenértékének a kiegészítése a cél.

Ha pedig a nyugdíjfizetési kötelezettség a munkaviszonyból

folyik, megvan a valorizáció alapja, mert a munkavállaló immár pótolhatatlan munkájának ellenértékét vesztené. Ha az ingatlan eladója legalább az ingatlan értékemelkedésének arányában valorizáltan követelheti a hitelezett vételárat, a munkavállaló is, aki aranyértékű munkáját adta, megfelelően valorizált ellenértéket követelhet.

A már elmondottak talán alkalmasak meggyőzni arról, hogy a nyugdíjvalorizáció megengedésére nem kell törvény, a nyugdíjvalorizációt pedig pure et simple eltüntetni, úgy látom, nem akarja senki.

Fennmaradna a részletek törvényi szabályozásának a lehetősége, meghatározása az emelés módjának. Jó volna ez már csak a pereknek elkerülhetése végett, amely perfogasztó kívánságban Proszvimmer ügyvéd úrhoz csatlakozom.

De épen ez lehetetlen. A törvényi szabályozás csak az emelés kérdésénél figyelembe jövő legáltalánosabb méltányossági szempontokat domboríthatná ki, amelyeket a bírói gyakorlat is már megjelölt, de nem szüntethetné meg ezen méltányossági szempontok alkalmazásának a szükségét, a pereket.

Az 1924. évi Nagy Emil-féle törvényjavaslat is csak bizonyos kis mértékű átlagos valorizálást létesített, de a magasabb vagy alacsonyabb valorizálásért megengedte a pert.

A vállalkozás hiábavalóságát bizonyítja az a sikertelenség is, amellyel bizonyos pénzintézeteknek a nyugdíjemelés közös szabályainak megállapítását célzó kísérlete járt. Ezek az intézetek még egymással sem tudtak megegyezni a valorizáció módjában és mértékében. Proszvimmer ügyvéd úr erről nálam bővebben beszélhet.

Csak az egyes esetet lehet eldönteni. Ezeknél a döntéseknél két tényező irányító: a nyugdíjának rászorultsága és a nyugdíjfizetésre kötelesnek teherbíró képessége.

A teherbíró képességnek figyelembevétele nem szorul különös indokolásra, mert az minden valorizálásnál, amely nem mulasztásból ered, valamely formában tekintetbe jő. A rászorultságnak figyelembevétele indokolandó, de ezt is indokolja eléggé már az, hogy a nyugdíjvalorizáció par excellence méltányossági döntés és hogy ennél a teherbírási szempontoknak kellő méltatása amúgy is nagy nehézségekkel jár.

E nehézségnek nem az az oka, mintha a nyugdíjfizetésre kötelezettnek nem volna a perben módja helyzetének feltárására, amely helyzetképhez összes nyugdíjasának a felsorolása s az emelés esetén fizetendő összes nyugdíjak kimutatása is tartoznék. De az a tapasztalat, hogy a különböző vállalatok, amelyekről a nyugdíjvalorizációnál elsősorban szó van, irtóznak attól, hogy a szükséges adatokat a bíróság elé tárják, amin a teherbírási képesség vizsgálata többnyire meghiúsul. Ez a húzódozás érthető is annyiban, amennyiben az adatokat a hitelező előtt is fel kellene tárni.

Az ilyen bizonyítás eredménye más perben is felhasználható volna, sőt talán némely következő pert feleslegessé tenné.

Természetes korlátja a nyugdíjemelésnek a tényleges tisztviselői fizetésekhez, munkabérekhez arányossága.

Ami azt a más vonatkozásában már tárgyalta kérdést illeti, hogy miért felel a munkaadó akkor a nyugdíjért és különösen a felemelt nyugdíjért, amidőn a nyugdíj külön nyugdíjalapból fizetendő, avagy külön nyugdíjintézetet terhel: válaszom elsősorban ismét a már említett a valorizáció kérdését megelőző joggyakorlatra utalás. Azt hiszem, hogy az új joggyakorlat bírálatával szemben a régi azonos joggyakorlatra hivatkozás érvnek elfogadandó. És ezt a régi joggyakorlatot nem is helyteleníthetem, mert a nyugdíjalap mindenképp, de a nyugdíjintézet is csak a munkaadó választotta eszközök arra, hogy a munkavállaló a munkaviszonyból folyó nyugdíjához jusson. Itt utalok a német valorizációs törvény idézett vélelmi szabályára.

Igen sok esetben a munkaadó külön kötelezettséget is vállalt arra, hogy a nyugdíjalapot kellően alimentálja, ha az alaptól a nyugdíjak kifizethetők nem volnának. Azt az ugyancsak felvethető kérdést, hogy a vállalat miért nem gondoskodott a nyugdíjalapnak, vagy az általa kezelt nyugdíjintézeti vagyonnak legalább olyan felértékeléséről, mint azt egyéb vagyonánál sikeresen tette és az ebből a mulasztásból eredő felelősséget nem is tárgyalom.

Az imént említettem, hogy némely nyugdíjvalorizációs per megtakarítható vagy legalább egyszerűsíthető lett volna, ha az ugyanazon munkaadó intézet ellen folyt előző perben részletes

adatok alapján megállapított teherbírási képességet a későbbi indult perekben is felhasználni lehetne. Ez esetben természetesen az új perben az adatok perrendszerű új vita tárgyát tehetnék és az előző perben történt megállapítás nem volna szükségkép elfogadandó. Felvethető ezért az a kérdés, vajon nem volna-e lehető valamely olyan eljárás, amely valamennyi nyugdíjas bevonásával mindnyájukra kötelezően állapítaná meg a nyugdíjteherbírási képességet.

Az aranyban teljesítendő fizetéseket szabályozó 950.1923. M. E. számú rendelet ismeri a teherbírásnak a hitelezőkkel szemben történő ilyen együttes megállapítását. Ez a rendelet úgy intézkedik ugyanis, hogy a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kötvényein és záloglevelein alapuló aranyban teljesítendő tartozásokat illetően a kibocsátó vállalat kérheti, hogy «hátralévő tartozása tekintetében az átszámítási árfolyamokat azoknak a bevételeknek a figyelembevételével állapítsák meg, amelyeket a vállalat a kibocsátott kötvények — ideértve a zálogleveleket is — alapjául szolgáló követelések és értékek kamatozásából illetően visszafizetéséből vagy bevételezéséből elér». Kimondja továbbá, hogy a vállalat is, «a kötvénybirtokosok közös képviselője» is bármikor kérhetik a határozatnak revízióját a viszonyoknak megváltozása miatt.

Sem a rendelet, sem más törvény nem mondják meg azt, hogy az együttes megállapítások bármelyike milyen perjogi formákban történik. Ez a lényeges hiány eddig csak azért nem volt érezhető, mert a rendeletben említett ezt a megállapítást még semmiféle intézet sem kérte. A nyugdíjteherbírási képesség kérdésében sem volna talán másképp, ha a vállalatoknak eddig tanúsított magatartásából következtelhetünk. De erre számítani nem szabad és ezért az eljárást minden esetre szabályozni kellene.

A mai gondolkodásban közelfekvő az az eszme, hogy az új eljárási szabályokhoz új külön bíróságot is alkossanak a törvényhozó. Nézetem az, hogy kár kellő garanciát nyújtó új hatóságok alkotásával foglalkozni, amidőn oly munkáról van szó, amelyet, ha szakértők segítségével is, a legjobban ellát a rendes bíróság.

Dr. Lów Tibor.

A 600/1925. P. M. sz., az adótörvények és szabályok elleni kihágásoknak bírói úton leendő büntetéséről szóló rendelet III. fejezetéről.*

A másik, az előbbieken idézett alaki jogszabály, amely meggyőződésem szerint ellenkezik a kifejlődött s vitán felül álló perjogi elvekkel, a 138. §-ban foglalt az az elv, amely bizonyos személyek vallomásának kötött, eleve meghatározott bizonyító erőt tulajdonít. E jogszabály felállítása azért meglepő, mert sem az 1788. évi Általános Harmincadrendtartás 6., sem az 1842. évi Harmincadhivatali Utasítás 4. részében, mint amelyek a jövedéki kihágási eljárás előfutárjai voltak, rendelkezés, de sőt utalás az akkor életbe volt kötött bizonyítási szabályokra nem található. (L. a m. kir. Pénzügyminisztérium fenti címet viselő hiv. kiadványát. 1893.)

Könnyűszerrel vitatható volna, hogy e rendelkezés csak felesleges szófecsérlés. Mert nem csupán pénzügyőröknek, hanem minden tanúnak vallomása bizonyító erővel bír, «míg vallomások helyessége ellenadatokkal megingatva nem lesz». Minthogy azonban kis jóhiszeműséggel nem tételezhető fel, hogy egyéb perrendi vonatkozásaiban oly hiányos törvény magától értetődő s a köztudatba átment jogszabályokat akar megismételni, meg kell keresnünk azt az összefüggést, amely e szabályt szükségessé tette. Úgy véljük e fejezet 141. §. 1. bekezdésében találtuk meg. E szerint: «tettenérés esetében . . . a tényleg befolyt pénzbüntetésből a tettenérő és a feljelentő jutalékban részesíthető». Ugyane §. 2. bekezdéséből pedig kitűnik, hogy a pénzügyi személyzet körében (pénzügyi fogalmazási tisztviselők, pénzügyigazgatósági, adóhivatali alkalmazottak és pénzügyőrök) egyedül a pénzügyőrök azok, kik ha egyszersmind tettenérők, jutalékokra igényt tarthatnak. E rendelkezés világánál tehát a 138. §. azt a szabályt tartalmazza, hogy a tettenérő pénzügyőr (amit a 138. §. úgy fejez ki, hogy azokban az ügyekben, melyek ellátása hatáskörükbe tartozik) vallomása kétségtelen anyagi érdekeltségénél fogva is ellenbizonyíték

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. a 19. számban.

hiányában valónak veendő. Természetesnek látszik azt mondani, hogy a vádlottnak mindég módjában van ellenbizonyítékait produkálni s a pártos tisztviselő vallomását lerontani. Csakhogy itt a tanuskodó tisztviselő rendszerint, sőt szabályként a nyomozó közege (a 138. §. ép az ilyen pénzügyőr vallomásáról beszél) aki Jbp. kifejezett utalása szerint a Bp. 9. §-át a terhelő és mentő körülmények egyformán gondos mérlegeléséről figyelembe venni tartozik. Más szóval: nemcsak a perjogi állása, de az anyagi érdekeltisége is kizárja a tanuzásból azt, akit a mondott törvényhely olyan tanuvá emel, akit csak «ellenadatokkal» lehet megcáfolni. Nem jogász, aki nem érzi ki ebből a rendelkezésből, hogy a szóbeliség, közvetlenség, egyenlőség hármasságában esett evvel súlyos sérelem a jog talán egy nem túlságosan szembeszökő területén. Az inquisitorius eljárásnak az árnyéka kísért itt. Hatályon kívül helyezését szorgalmazni mindenkinek kötelessége, aki a jog és az élet közti összefüggéseket keresi.

S ha e rendelkezésnek célja valóban csak annak a nehézségnek megkerülése volt, hogy a nyomozó és tettenérői jutalékban érdekelt pénzügyőr, aki más oldalról viszont rendszerint az egyedüli szemtanuja a kihágásnak, aggályosság okából mellőzhető ne legyen, úgy a fennálló jogelvekkel való minden kollízió s a vallomás bizonyító erejének minden közelebbi meghatározása nélkül kimondható lett volna az, hogy: Pénzügyőrök vallomása pusztán azért, mert a tényállás felderítésében részt vettek s a 141. §. alapján tettenérői jutalékok tarthatnak igényt, aggályosnak nem tekinthető. E mellett a szabály mellett s ennek keretén belül azután a bíróság szabadon mérlegelheti vallomásuk bizonyító erejét.

III. A fentebbiekben a Jbp.-t úgy idéztük s az összeállítás III. fejezetének kiegészítésére és magyarázatára akként használtuk fel, mintha fennállása, érvénye vitán felül álló volna. Holott épen az összeállítás megjelenése után léte, érvénye komolyan vitatható. Ugyanis a Jbp. törvényi alapja az 1909: XI. tc.-ben foglalt törvényi felhatalmazás. Az összeállítás 166. §-a pedig kimondja, hogy «a jelen hivatalos összeállítás életbeléptetésének napjával az 1909: XI. tc.-nek ... az 1923: VI. tc. 106. §-a értelmében eddig érvényben volt §-ainak ... mindama rendelkezései, amelyek a jelen hivatalos összeállításba nem vétettek fel ... hatályon kívül helyeztetnek».

A közadók kezeléséről szóló itt hivatkozott 1923: VII. tc. a Jbp. hatályát nem érintette, az a hív. összeállítás életbelépése napjáig (1925 júl. 15.) hatályban volt. Az idézett rendelkezéssel azonban hatályon kívül helyeztetik a Jbp. törvényi alapja az 1909: XI. tc. cikk s ezt az akaratot fejezi ki a tárgyalt, III. fej. 142. §-a is, amikor kimondja, hogy a «jövédéki kihágások eseteiben követendő eljárást az igazságügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg szabályozza». Nyilvánvalólag felesleges volna e rendelkezés, ha a Jbp.-t a miniszter érvényben akarta volna tartani. A Jbp. szabályainak figyelmen kívül hagyására utal a III. fejezet 139. §-a is, amely az egyfokú, a kir. ítélőtáblához intézendő perorvoslatot szabályozza s amelynek kimondására szükség nem lett volna, ha a Jbp.-t, amelynek 24. §-a ugyanezt kimondja, a miniszter érvényben tartani kívánta volna.

A szanalási törvényben adott s fentidézett felhatalmazás folytán a miniszternek kétségtelenül joga van a jövédéki kihágási eljárás új szabályait felállítani. Eltekintve azonban attól, hogy ez mindezt nem törtévé meg, szigorú értelmezés szerint 1925 január 1 óta (az összeállítás visszaható erővel lépett hatályba) nincs eljárási szabályunk a jövédéki kihágási eljárást illetőleg. Fel kell tenni a kérdést, hogy van-e célja a Jbp. hatályon kívül helyezésének és új eljárási szabályok alkotásának.

Pénzügyi eljárási jogunk a teljes kaosz állapotában van. Egyik legégetőbb kérdése a középfokú pénzügyi bíraskodás teljes hiánya. Középfokon a bírói szervezet, mely az egyenes adók kérdésében döntene, felsőfokon a meglevő bírói szervezet mellett a szóbeliség és közvetlenség hiányzik. Evvel együtt természetesen hiányzanak, mert nem képződhetek ki azok az egységes elvek, melyek az egyenes adók kérdésében való döntéshez s ezzel a valóban egyforma teherviseléshez szükségesek. A 800/1916. sz. rendelet a pénzügyi közigazgatás egy jelentős területén orvosolta a bajt. A büntetőbíráskodást bírói fórum kezébe tette le s a pénzügyi jog sajátos feladataiból eredő nélkülözhetetlen eltérésekkel (vizsgálat, vádképviselet, előzetes letartóztatás, nyilvánosság kérdése stb.) a meglevő bünvádi eljárási szabályainkhoz sikerülten alkalmazta. Csak a meglevő kaoszt növelné a pénzügyi kormányzat, ha ezt

a bevált instrumentumot nyomós ok nélkül hatályon kívül helyezné. Meggyőződésünk szerint épen a 800/1916. rendelet alapján azt tovább fejlesztve kellene pénzügyi kihágási jogunkat s a Pp. és a meglevő bírói szervezet alkalmas átírdomításával a középfokú pénzügyi bíraskodást meg- és átszervezni.

Dr. Huppert Leó.

Az 1918: XXII. tc. szükségyszerű reviziójáért.

1918 október hó 29-én — 2 nappal a forradalom előtt — kihirdettetett az 1918: XXII. tc.: «a közalkalmazottak és nyugdíjasok hivatali járandóságait terhelő tartozások rendezéséről és hitel-szükségeiknek kielégítéséről» címmel. Még a jogászközönség sem igen vett tudomást akkoriban erről és különösen a későbbi zavaros időkben ment feledésbe ez a törvény és az azt életbeléptető 136.193/1918. sz. P. M. rendelet, mely a Budapesti Közlöny 1918 október 30-i számában jelent meg. A nagyközönség pedig épen nem tudott róla s nem ismerte fel annak — később mutakozó — gyakorlati hátrányait.

Ennek a törvénynek az intenciója az volt, hogy rendezze a Pénztézeti Központ (P. K.) útján a közalkalmazottak adósságait és hogy a jövőben a közalkalmazott illetményeire kizárólag a P. K. útján nyerhessen kölcsönt, nehogy nyomja őket a magasabb kamatterhek, avagy egyes tisztviselői szövetkezetek által a normális kamatterheken felül megkívánt életbiztosítási feltétel. Ezzel szemben kizárólag a P. K. által nyújtott kölcsönök előjegyzését és az ezekre való levonásokat engedélyezi a törvény és egyedül csak a köztartozásokra, a szolgálati viszonyból származó tartozásokra, a tartási kötelezettségekre és az életbeléptéstől három hónapon belül érvényesítendő, ill. bejelentendő szerzett jogokra nézve tesz kivételt. Egyéb követelés tekintetében a köztisztviselők illetményeire végrehajtást vezetni egyáltalán nem lehet.

Kétségtelen, hogy a törvényhozás intenciója az volt, hogy a háború folytán rossz anyagi viszonyok közé jutott és tetemesen eladósodott köztisztviselői karnak adósságait konverziószerűen rendezze, azonban a törvény életbelépése után már sok aktualitással nem bírt ez az intenció. Forradalom, kommun, majd a teljes gazdasági leromlás amúgy is megakadályozták azt, hogy gyakorlatilag is keresztülvihető lett volna ez a kormányzati cél. Ugyanis a P. K.-nak részben nem állott pénz rendelkezésére, részben oly kis keretek között nyújtott a tisztviselőknek hitelt, hogy vajmi keveset segített a helyzetben, különösen pedig nem bírta kielégíteni a hiteligényeket az ú. n. «kosztkamatos» éra alatt.

A törvény egyéb végrehajtást és letiltást kizáró rendelkezései tisztán a P. K. által nyújtott kölcsönök nagyobb biztosítása végett vétettek fel, de szerény véleményünk szerint itt a törvény a tisztviselőket védő intenciójával annyira túllőtt a célon, hogy hátrányos helyzetbe hozta őket, főként abból a szempontból, hogy ezt az elvet, ill. tilalmat generaliter kimondván, a készpénzkölcsönökön kívül minden tartozásokra alkalmazza és olyanokkal szemben — vagy érdekében — is, akiknek nem voltak adósságaik vagy nem vették igénybe a P. K. kölcsönét.

A gyakorlatban pedig legnagyobb részben nem is vettek tudomást erről a forradalom küszöbén megszületett és a legnagyobb nemzeti felfordulás idején életbeléptett törvényről, sőt még a múlt évben — tehát nyugodtabb időkben — megjelent 88.505/1924. P. M. rendeletről sem, amely a közalkalmazottak egyéb, nagyszámú kategóriára is kiterjesztette az 1918: XXII. tc. hatályát. A bíróságok és közigazgatási hatóságok igen ellentmondóan és inkonzekvensen alkalmazták és hol elrendelték, ill. akceptálták — hol nem — az illetményekre vonatkozó végrehajtást. Eltekintve, hogy ily módon e téren meglehetősen jogbizonytalanság keletkezett, ma már egyáltalán nem aktuális és nem kívánatos ennek a törvénynek a hatályban tartása vagy legalább is nem ily békítő formában való hatálybantartása, mert lassanként beköszöntenek a békeállapotok, a tisztviselők illetményei a multakhoz képest mégis javulást mutatnak és valamelyes létminimumot biztosítanak, de még mindig nem elégségesek pl. arra, hogy egy köztisztviselő az illetményeiből egyszerre, egy összegben történő fizetés mellett egy rend ruhát vagy télikabátot csináltasson magának. Ki fog azonban akár egy fillért is hitelezni vagy részletfizetési kedvezményt nyújtani egy köztisztviselőnek (kivéve, ha történetesen

egyéb hitelbázisa is van, mint a hivatali járandósága), ha fennáll a végrehajthatóság alóli teljes mentesség? Úgy hiszem, hogy minden ügyvédnek kötelessége minden kereskedő és iparos ügyfelét sürgősen felvilágosítani, hogy közalkalmazott vevőnek egy fillér hitelt ne nyújtson, mert az a veszély fenyegeti, hogy végrehajtás útján nem nyerhet az illetményeiből kielégítést.

Kérdem, helyes és kívánatos ez a helyzet maga a tisztviselői kar szempontjából, különösen ma, amikor az életszükségleti cikkek ára még mindig oly magas, hogy egyenesen reá vannak utalva hitelre vagy részletfizetési kedvezményre? Nem hátrányos-e ez a bántó tilalom a szabad forgalom és a tisztviselők közszükségleteinek könnyebb fedezési lehetősége szempontjából? S mellett talán sértő is, hogy a magyar középosztály igen számottevő és értékes része anyagilag szinte gyámság alatt áll.

A hitelező szempontjából pedig ily körülmények mellett egyenesen rizikó jellegével bír, ha köztisztviselőnek hitelez. Az iparos, a kereskedő vevőkörének egy igen jelentős százalékánál nem tudja, hogy pénzéhez juthat-e, mert nincs semmiféle garanciája, hogy pénzt szükség esetén kényszerűen megkaphassa, sőt egyenesen el van ütve a peres behajtás lehetőségétől is és tisztán csak az adós önkéntes jóindulatára van e tekintetben utalva és teljesen ki van ennek a jóindulatnak szolgáltatva.

Azt hiszem, nem kétséges, hogy a mai viszonyok mellett már erre az «oltalomra» ép maguknak a tisztviselőknél nincs szükségük, mert az 1918:XXII. tc. folytán bizalmatlanok velük szemben az iparosok és kereskedők és elzárkózásuk következtében megnehezítik az ő amúgy is nehéz mindennapi életüket. De fellelő kívánatos ennek a törvénynek hatályon kívül helyezése, vagy legalább is lényeges módosítása a hitelezők érdekeinek védelme, az általános gazdasági forgalom, a hitelélet és jogszolgáltatás szempontjából is! Ez a kiváltság-jellegű védelem ma már nem szolgálja annyira a köztisztviselők érdekeit, mint inkább hátrányukra van; — a hitelezők szempontjából pedig egyenesen kívánatos a szükségszerű revízió, mert — ismétlem — a nagy közönségnek legnagyobbbrészt fogalma sincs a köztisztviselők teljes végrehajtási immunitásáról s hogy nincs semmiféle sankciója annak, ha egy köztisztviselő tartozását nem egyenlíti ki, sőt megtörténtek olyan sajnálatos esetek is, hogy amidőn az elrendelt végrehajtást az illetményt számfejtő és kifizető közigazgatási hatóság nem honorálta, egyenesen még olyan adósok alá is lovat adott, akik talán egyébként teljesítettek volna — azonban látva ezt a különös sérthetlenséget, mely egyenesen kiváltsággá teszi a nemfizetés lehetőségét — nem egyenlítették ki tartozásukat.

Nagyon kívánatos volna mindenféle szempontból, ha a pénzügyi kormányzat sürgősen revízió alá venné ezt a — ma már igazán nem indokolt — törvényt és ezzel is könnyítene az amúgy is lebélyőzött gazdasági életet, azonkívül pedig visszaadná az igazságszolgáltatás hatalmába vetett hitet, amely mindenkivel szemben jogsegélyt tud nyújtani.

Ez is a «szanalás»-hoz tartozna!

Dr. Szalay Zoltán.

Szemle.

Friedmann Bernát

patriarchális korban költözött el sorainkból, de az osztatlan tiszteletet, amely egyéniségét övezte, nem az életkor perspektívájának köszönhette. Negyven év előtt, midőn a tiszta-eszlári perben Eötvös Károly oldalán küzdött a korlátoltság szegyeteljes káprázata ellen, neve már ép úgy a magyar ügyvédség aranyértékei közé tartozott, mint ahogy mindvégig egyik ércfedezete volt a kar erkölcsi hitelének. Már akkor megjelent pályakoszorús munkája a népbíráskodásról és esküdtzsekről, amelyet az idők szomorú sodra ismét anakronisztikus értékkel ruházott fel, a fellebbvitelről szóló monografiája és sok más írása, amely a gyakorló ügyvédnek és a tudománynak akkor még divatos frigyéről tanuskodott. Elmeéle és ötletessége fénycsóvaként világította be pályafutását s alig egy éve hallottuk az ügyvédi kamara félszázados emlékűnépén szellemének csillogó szavát. Romhoz hasonlította önmagát, amelynek porladó kövei a multról regélnek s elmondotta, hogy a kamara első választmányá-

nak utolsó élő tagja, kit a túlvilágon egybegyűlt kartársai hívnak magukhoz, hogy teljes legyen a konventikulum. De én — így szólott — nem megyek, mert még dolgom van e földön. Úgy látszik azonban mégis erősebb volt a hallhatatlanság vonzó ereje. Közéletünk homoksvatagjáról lassanként eltűnedeznek a márványromok, mintha a természetnek stílusérzéke volna, amely nem tűri soká a nemes anyagot a nemtelen környezetben.

— **A hazaárulás** kérdésében *Staud* Lajos ny. kúriai tanácselnök úr jónak látta *Pethő* Sándorétól eltérő véleményét egy jogi folyóirat hasábjain kifejteni. Kifogásolja, hogy a *Világostól Trianonig* c. munka szerzője Károlyi Mihály szerepének megítélésénél vétett a «magasabb ethosz» ellen, midőn elmulasztotta a kir. Kúriának 1924 december 16-án P. 6393/1923. sz. a. kelt ítéletét figyelembe venni, sőt tiszteletlenségében annyira ment, hogy még a Kúria esetleges tévedésének kimutatására sem vállalkozott.

Isten ments, hogy vitába szálljunk Ő Méltósága szigorú kritikájával. Csupán köteles tisztelettel utalunk arra az enyhítő körülményre, amely az elfogulatlan bíró figyelmét elkerülte. *Pethő* Sándort ugyanis az őt megelőző historikusoknak rossz példája csábította a mulasztásra. Így pl. a történetírók Sokrates méltatásánál rendszerint ép úgy meglepedkeznek az athéni esküdtzsek lesújtó verdiktjéről, mint ahogy *Renau* vagy *Papini* Jézus biografiája sem bírálja a szinedrion jogerős ítéletét vagy a 48-as idők historikusai a k. k. *Kriegsgericht*nek *Batthyány* Lajos gróf ügyében hozott szentenciáját. Ami nyilván onnan van, hogy a történelem *sub specie aeternitatis* szemléli az eseményeket és épen ezért nem ismer jogerős ítéleteket.

«Végül szeretném tudni — folytatja a tudós cikkíró — hogy Károlyi Mihály kapott-e, felvett-e s meddig és milyen körülmények közt valami honoráriumot vagy ilyesfélét, vagy pedig nem az ú. n. népköztársasági elnöki tiszt viselése fejében? Ennek tudása nélkül már csak azért sem lehet egészen bizonyosan megállapítani, amit magam is szeretnék elhinni, hogy t. i. Károlyi Mihályt, ha nem is végzetes és gyászos szereplésének kezdetén, de úgy a vége felé nem mozgatta-e az anyagi érdek is...»

Köztudomású — legalább is oly köztudomású, mint azok a tények, amelyekre a cikkíró ítéletét alapította — hogy Károlyi Mihály, mint ideiglenes államfő, minden fizetést és tiszteletdíjat visszautasított. De a költői kérdést mégsem azért idéztük, hogy arra megfeleljünk, hanem mert viszont végül mi is szeretnők tudni, hogy ez az izléses elme-futtatás miért jelent meg a Központi Sajtóvállalat jogi szaklapjában? Talán azért, mert az a szaklap, amelynek keretében illett volna, t. i. A Nép, időközben megszűnt?

— **Ellentmondó rendeletek.** A házak tatarozása ügyében kibocsátott népjóléti és pénzügyminiszteri rendeletek adókedvezményeken kívül szabadrendelkezési jogot biztosítanak a tatarozott házakban megürülő lakásoknak. A két rendelet azonban nincs összhangzásban, amiből súlyos bajok származnak.

Nevezetesen a népjóléti 10,148/1925. számú rendeletének 3. §-a szerint a tatarozott épületek vagy épületrészek szabad rendelkezés alá esnek, ha a tulajdonosok adókedvezményben részesülnek. Ugyanezen §. szerint a szabad rendelkezési jog csak attól az időponttól kezdve illeti a tulajdonost, mikor a lakások stb. megüresednek.

A szabad rendelkezésnek tehát két előfeltétele van:

- a) az adókedvezmény igazolása,
- b) a lakások megüresedése.

Ezen rendelettel ellentétben a pénzügyminiszter 80,000/1925. számú rendelet 12. §-a szerint tatarozás esetén az adókedvezmény csak akkor adatik meg, ha a tatarozás elvégeztetett. Sőt az adómérséklésről a házbirtokos nem is kap külön értesítést, hanem csak a jövő évben 1926-ban a házadóról kiadandó fizetési meg-hagyásban kell vele közölni az adómérséklést.

A két rendelet között tehát ellentét van, mert a pénzügy-

miniszteri rendelet szerint előbb kell tatarozni, csak azután ad adómérséklést, a népjóléti rendelet szerint pedig előbb kell igazolni az adómérséklést és a lakás megüresedését, csak azután kap a tulajdonos szabad rendelkezési jogot.

Ha tehát a háztulajdonos előbb rendbehoz egy teljesen elhanyagolt üresen álló lakást, akkor annak a veszélynek teszi ki magát, hogy az éber lakáshivatal elrekvirálja. Viszont adókedvezményt nem kap, míg nem tataroz.

Nem lehetne ezt az ellentétet pár soros rendelettel eliminálni? Természetes, hogy a szabad rendelkezési jogot a háztulajdonosnak a tatarozás előtt kell megkapnia, mert nem teheti ki a lakást vagy pláne az egész házat, az elrekvirálas veszélynek

— **A Tőzsdei Választott Bíróságról** a napilapokban hírek jelentek meg, amelyek szerint egy az eljárás lényegesen meggyorsító reform lépett életbe; a hír ebben a formában nem felel meg a valóságnak. A Tőzsdei Választott Bíróság működésében szervezeti változás az elmúlt év május havában lépett életbe; ezidő óta a bíróság általában hármastanácsban működik. Ez a szervezeti reform azonban csak azóta fejtett ki lényeges hatást az ügymenet meggyorsítására, mióta ahhoz *Scheiber Endre* tőzsdetanácsos javaslatára egy a tanácsok alakulására vonatkozó belső intézkedés járult, nevezetesen, hogy a tőzsdetanács tagjai bizonyos meghatározott napokon való közreműködésre kötelezték magukat. Így az egyes ítélőtanácsok szervezetében bizonyos állandóság keletkezett, a nélkül, hogy ez az újítás a felek bíróválasztási jogát érintené. A két reform együttes hatásának köszönhető, hogy az 1925. év első tíz hónapjában a bíróság 80%-kal több érdemleges ügyet intézett el, mint az 1924. év ugyanezen tíz hónapjában. Ezidő szerint hetenként öt napon, naponta átlag négy tanács működik. Minthogy azonban az előző évek hátralékának feldolgozása a legfokozottabb munkateljesítmény mellett sem lehetséges a tanács tagok nagymérvű más elfoglaltsága miatt, a tanács oly megoldásra gondolt, amely lehetővé teszi, hogy az ügyek a bírói tanács elé kerülve lehetőleg egy ülésen intéztessenek el. Ez a megoldás vezette a tőzsdetanácsot, midőn elhatározta, hogy az egyes ítélőtanácsok a jövőben gyakrabban fogják különösen a régi évjáratú pereket, titkár előtti tárgyalásra utalni, ahol az ítélkezésre mérvadó körülmények: árfolyamok, vonatkozó rendeletek stb. kipuhatólása a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé.

Az ügyeknek nagyobb csoportban titkár előtti tárgyalásra való utalása a napokban vette kezdetét; a titkár által feldolgozott ügyekben a tanácsok előtti tárgyalások — melyeken a felek az ügy érdemére tartozó nyilatkozataikat a titkár előadása után az ítélőtanács előtt megtehetik — csak a közel jövőben indulnak meg; így ezen intézkedés eredményéről képet alkotni nem lehet. Mindenesetre alkalmat fog nyújtani arra, hogy az ítélőtanácsok a tömegesen érkező új pereknek nagyobb mérvben szentelhessék idejüket. Várható a viszonyok javulása abban a tekintetben is, hogy a kítűzött ügyek a tárgyalási napon valóban sorra is kerülnek és a felek nem lesznek kénytelenek délutáni munkaidejüket hiábavaló várakozással tölteni. Az intézkedés sikere javarészt a felek és képviselőik jószándékán is múlik. Ha a felek a titkári tárgyalásokra teljesen elkészülve mennek el és ha azt a lehetőséget, hogy az ügyet már a titkári tárgyalás során egyességgel fejzezhetik be, megfelelően ki fogják használni, a jó eredmény nem maradhat el.

— **Pénzcseré.** Alperes 1919. októberben valamely prágai banknál cseh-szlovák lebélyegzésű bankjegyeket becserélt cseh államjegyekre. A bankjegyek egy részének felülbélyegzése hamisnak bizonyult. A bank követeli kárának megtérítését. Az elsőbíróság a kereskedelmi cserére a kereskedelmi vétel szabályait alkalmazván alperesnek hathavi szavatosságából indult ki (K.T. 349. §.) s felperest kereseteivel elutasította, mert a lebélyegzés hiányából eredő kárát a bankjegyek átvételétől számított hat hó eltelte után érvényesítette. A kir. ítélőtábla megváltoztató ítéletét sajátságos módon azzal indokolta, hogy felek «a pénzváltási szerződés bontó feltételévé akarták tenni azt, ha a vételnek egyedi tárgyaként szereplő, számszerűleg megjelölten szolgáltatott bankjegyek cseh lebélyegzése szakszerű, hiteles megvizsgálás után hamisnak bizonyulna». Még sajátságosabb és feltűnőbb a kir. ítélőtáblának az az állásfoglalása, hogy a szerződést «nem cserének, hanem adásvételnek tekintti». Pénz adatott ugyan pénzért. «Ámde az adásvétel fogalma nem zárja ki, hogy a szolgáltatás tárgya mindkét oldalon pénz legyen, hanem csak azt követeli meg, hogy legalább

az egyik oldalon pénz szerepeljen, viszont a cseréhez fogalmilag szükséges, hogy az egymással szembekerülő szolgáltatások közül egyik se legyen pénzbeli.» Helyes felfogás szerint a vételnél pénzért árú adatik, de ha pénzzel pénz áll szemben, egyik sem szerepel mint fizetési eszköz, hanem mindkettő csak árúnak minősíthető, amelyek kicseréltetnek. Ilyen csere a pénzváltás, avagy két egyforma névértékű államjegynek kölcsönös átengedése. A kir. Kúria ítéletében azt mondja ugyan, hogy a csere, vagy vétel kérdésének eldöntése e perben nem jelentős, mert a csereügyletre is az adásvétel szabályai alkalmazandók, de mégis állást foglal a kérdésben amidőn a per eldöntésénél a szerződést «pénzcserére irányuló» ügyletnek nevezi. Érdemben alperes felelősségét azért állapította meg, mert «az adott esetben nem minőségi hibáról, hanem a szerződésnek általában meg nem felelő szolgáltatásról van szó». A Kúria ítélete szerint ekképen a hamis lebélyegzésű bankjegy adásával alperes nem hiányos árút adott, hanem más árút, sőt olyas valamit, ami nem is árú. *Lw.*

— **Nevelőnő munkabérigénye hol perelhető?** A budapesti központi kir. járásbíróság a nevelőnő munkabérigényével a közigazgatási hatóság elé utasította. A budapesti kir. törvényszék 27. P. 5243/1925. számú ítéletével megváltoztatta az ítéletet következő indokolással: «Az 1876: XIII. tc. rendelkezéseinek szelleméből megállapítható, hogy a hivatkozott törvény hatálya alá csupán a szerződéssel havibér mellett háztartási személyes és folytonos szolgálatok teljesítője tartozik. Az a körülmény, hogy felperesnek tanítói oklevele nincsen, nem szolgálhat okul a házi cseléddel azonos minősítésre, mert nem csupán a magasabb iskolai képzettséggel bíró okleveles tanerők végezhetnek oktatási funkciót, hanem elemi iskolai tananyagot az is korrepetálhat az elemi iskolát végzett gyermekekkel, akinek hét elemi iskolája van».

— **Német ügyvédek adózása. I. Vagyonadó.** Az új adótörvényekben a szabad szellemi foglalkozások kommercializálásának elve érvényesül. Az 1925 augusztus 29-én életbelépett vagyonadó törvény statuálja «a szabad szellemi foglalkozást űzők üzemi vagyonát»; a törvény a szabad szellemi pályán működők tevékenységét az ipari üzemek körébe vonja. Mentességet csakis a tisztán művészi-, illetve tudományos munkásságot kifejtő hivatásuaknak biztosít. Az ügyvédek üzemi vagyonának összértékét évenként azon pénzügyi hatóság mellé rendelt ipari bizottság (Gewerbeausschuss) állapítja meg, melynek kerületében az ügyvéd irodája van. Társügyvédek adóztatása együttesen, egységesen történik. Az üzemi vagyon körébe tartoznak az ügyvéd tulajdonát tevő, hivatása folytatására szánt összes dolgok, így könyvtára, irodaberendezése, bútorai, írógépek stb. Ha az üzemi vagyonértéke 6000 márkát meg nem halad (a törvénytervezet ez értéket 1000 márkára tette): adókiivetésnek helye nincs. Minthogy egész Németországban alig van ügyvéd, kinek «üzemi vagyon» a 6000 márkát elérné, az egész «üzemi vagyonadó törvénynek» az ügyvédekre nézve nincs gyakorlati jelentősége.

II. Jövedelmi adó. A felértékelési törvény újításai, folytán az ügyvédi hivatásból eredő jövedelemmegadóztatása céljából — a mezőgazdasági és ipari üzemekkel kifejezetten azonos szabályozás szerint — az üzemi vagyonnal kerül szerves kapcsolatba. Minthogy azonban a pénzügyi hatóságok diszkrecionális jogot nyertek az eddigi szabályok alkalmazására, a jövedelmi adó kivétele az esetek túlnyomó többségében ép úgy fog történni, mint eddig. Ilykép joggal vethető fel a kérdés, mi célja volt az egész — a jövedelem megállapítását az üzemi vagyonnal való komplikálás folytán oly felette nehézkessé tevő, jobbára ügyis csak papíron nyilvánuló — változtatásnak.

Ellenben örömmel üdvözlik, mint üdvös újítást azt a — eddig csupán a pénzügyi kormányzat intenciója szerinti gyakorlatban érvényesült — törvényes szabályozást, amely szerint künnlevő követelések nem a megítélés — illetve esedékesség, — hanem azon év bevételéhez számítandók, amelyben a szabályszerűen vezetett könyvek bizonyossága szerint tényleg befolytak. Ugyanez elv nyer alkalmazást — természetesen — a kiadások számbavételénél.

Megérdemlik a figyelemreméltatást a levonásba helyezhető tételek. Miként eddig, az új törvény szerint is levonhatók: a lakás és munkahely közti közlekedés folytán felmerült szükséges fuvar- költségek, a bíróságokhoz jutás fuvar-költségei, ügyvédi kamarai illetékek, ügyvédi egyesületi díjak, balesetbiztosítás. Az új törvény levonást enged még a következő címen: a hivatásban való továbbképzéssel járó kiadások (e tétel jellemző a németekre!) évente

480 márka erejéig; 100—100 márkát a feleség és minden egyes gyermekért, belefoglalva a biztosítási díjakat és betegpénztári tagjárnulékokat.

III. Forgalmi adó. A szabad szellemi foglalkozást űzőknek — ez adónemnél ugyancsak a művészek és tudósok kivételével — nem sikerült az adómentességet kivívniok. Tehát forgalmi adó is terheli az ügyvédeket. Az adókulcs az eddigi 1½% helyett 1925 október 1-től 1%.

Dr. Révész Bódog.

— **A Grill-féle Új Döntvénytár.** Tíz évi szünet után újra megindult és legújabb kötete közel tíz év anyagát öleli fel (1916—1924.) A nagy tömegből *dr. Térfy Gyula* kir. kúriai tanácselnök, a Döntvénytár szerkesztője kihagyta mindazt, ami az időmúlás és viszonyok változtával más jelentőségében veszített.

Vidéki jóforgalmú ügyvédi irodába nősüléssel kapcsolatosan betársulhat izr. vallású ügyvéd. Cím a kiadóba. 17749

Közjegyzőhelyettesnek ajánlkozik vidékre is kitűnő képzettségű ügyvéd. Cím kiadóhivatalban. 17744

Ügyvéd, kitűnő képzettséggel, társulna, irodát átvenne, vidéken is. Cím kiadóhivatalban. 17745

Ügyvédjelölt irodai gyakorlattal ügyvédi irodába ajánlkozik. Cím: Budapest, József-körút 13. «Lukács lerakat.» 17750

Több évi helyettesi gyakorlattal bíró tisztviselő, közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím a kiadóban. 17751

Kitűnő menetű ügyvédi iroda, takarékpénztári ügyészséggel, járásbírói székelyen, Vas megyében haláleset miatt átadó. Sürgős jelentkezőknek felvilágosítást ad *dr. Geszner Imre* ügyvéd, Szombathely. 17748

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet *dr. TERFI GYULA* rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pótlások»-kal is el van látva. — Ára kötve **210,000 K.**

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Közlönyben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, melyek a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	-----	XVII. kötet
Hiteljogi	-----	XVII. «
Perjogi	-----	IX. «
Büntetőjogi	-----	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	-----	XVI. «

Minden kötet ára **35,000 K.**

Úgy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN

kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 íves, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára **140,000 K.**

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a **Franklin-Társulat könyvkereskedésében,** IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében, VI., Andrassy-út 21.

Mindennemű

természettani, természettajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Fontos újdonság!

A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet magyarázata

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200 1925. P. M. sz. rendelete a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta

dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC

Ára **35,000 korona**

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek, aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a rendelet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21. és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A polgári igazságszolgáltatása érdekében szükséges reformok. — *Dr. Perlmüller Alfréd* szabadalmi bíró: Szabadalomjogi reflexiók. — *Dr. Zerkovitz Zsigmond* budapesti ügyvéd: A felmondás a tőzsdei ügyleteknél. — *Dr. Cs. Sommer József* budapesti ügyvéd: A csődönkívüli kényszeregyesség reformja. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 9. iv. — Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 9. iv. — Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 8. iv.

A polgári igazságszolgáltatás érdekében szükséges reformok.*

Tizenöt évvel ezelőtt a jogi szaklapoknak egy állandó rovatjuk volt: «Az igazságszolgáltatás csődje felé».

Akik visszaemlékeznek az igazságszolgáltatás akkori állapotára, tudják, hogy nem volt túlzott a csőd emlegetése.

Az igazságszolgáltatás krízisei kisebb-nagyobb mértékben ismétlődnek. Rendes kísérői minden egyes gazdasági válságnak. Egyszerű magyarázata az, hogy az igazságszolgáltatás nálunk mindig mostoha gyermeke volt az államnak. A mindenkorai pénzügyminiszter csak oly igazságügyi létszámot engedélyez, hogy csak épen lélegzeni tudjon a bírói szervezet. *Juhász Andor*, elnöki székfoglalójában, joggal mutatott rá arra, hogy «az igazságszolgáltatást mindeddig példászerű takarékoság és puritánság jellemezte». Az igazságügyi budget túlhajtott takarékoságának következménye, hogy a legkisebb munkatorlódás krízist idéz elő. A tizenöt év előtti nagy krízis alkalmával itt a budapesti ügyvédi körben a bírói és ügyvédi kar közös értekezletre gyűlt össze. Sok életrevaló eszme innét indult útnak.

Örömmel kell tehát üdvözlőnk a kör vezetőségének azt az eszméjét, hogy régi tradícióját követve közös, barátságos eszmecserére hívta meg a két testvérkart.

Az én feladatom csak az, hogy az ügyvédi kar tapasztalatainak és sérelmeinek rövid vázolásával bevezessem az értekezletet.

A sérelmek és panaszok felsorolása előtt azonban rá kell mutatnom arra, mi az oka annak, hogy ma tíz évvel Plósz remek alkotásának életbelépése után az igazságszolgáltatás lassúsága miatti panaszok aggasztó módon szaporodnak. A bajt nem tudjuk gyökeresen eltávolítani, ha nem vagyunk tisztában okaival.

Csak a három legfontosabbat emelem ki:

1. a joganyag kaotikus állapotát,
2. a szanálást,
3. a gazdasági válságot.

E három közül mindegyik külön-külön is elég súlyos próbára teszi az igazságszolgáltatás szervezetét; a három együtt katasztrófával fenyegeti.

A gazdasági válság kiküszöbölése vagy enyhítése ugyan nem igazságügyi probléma, de azért az igazságügyi reformok lényegesen befolyásolhatják a gazdasági helyzetet. Csak példaképen említem, hogy a kamatkérdés kaotikus volta, a földbirtokreform kérdése, az igazságszolgáltatás lassúsága befolyásolják a hitel kérdését és ezen a réven a gazdasági válságot.

A joganyag kaotikus állapotát elsősorban a valorizáció problémája idézi elő. Ma alig van per, amelyben a valorizáció kérdése valamely formában fel ne merülne.

Ezt a problémát semmiféle törvény sem tudja oly ideális

* *Dr. Teller Miksa* ügyvédnek a Budapesti Ügyvédi Körben 1925 november 5-én tartott előadása.

módon megoldani, hogy a viták kiküszöbölhetőek volnának, de azért egy bölcs törvény lényegesen apasztaná a perek számát.

A valorizáción kívül sok más téren is nagy a bizonytalanság.

Ha a mindennapi életből veszek példát, elég, ha reámutatok a lakbérleti ügyekre, melyek ma, túlzás nélkül mondhatom, quantitative és qualitative sokkalta több és bonyolultabb munkát rónak a bíróságokra, mint békében. Ott vannak az ingatlanforgalmat korlátozó intézkedések, a részvényjogi problémák, a rendezetlen kamatkérdés, a csődönkívüli kényszeregyesség számtalan nyílt kérdése. Amerre nézünk, ahova nyúlunk, forrongó fejlődő anyag.

A gazdasági válság egyrészt, a forrongó, kaotikus jogállapot másrészt ontják a pereket.

Az igazságügyi szervezetnek minden erejét meg kellene feszítenie, hogy a perözönnel megküzdhesen.

És épen ebben a legkritikusabb időpontban következett be az ország szanálása és a szanálás folytán az igazságügyi szervezetnek leépítése.

A szanálásnak nemcsak a leépítést köszönhetjük, hanem azt is, hogy a bírák még mindig nem részesülnek oly javadalmazásban, mely a nyugodt, gond nélkül munkát lehetővé tenné reájuk nézve. Ennek háromszoros következménye, hogy sok kiváló bíró otthagya a bírói széket, nincs megfelelő succrescencia és sokan azok közül, akik megmaradtak a pályán, a legjobb akarattal sem képesek úgy és annyit dolgozni, amennyit és ahogy dolgozhatnak normális körülmények között.

Az igazságszolgáltatás bajait gyökeresen csak úgy gyógyíthatjuk meg, ha a felsorolt okokat megszüntetjük.

Az igazságszolgáltatás jóságát nem szabad szanálási szempontok kedvéért feláldoznunk. Ez ellen a legerélyesebben tiltakoznunk kell.

A valorizáció problémája pénzünk stabilizációja folytán csak átmenetileg szaporítja a pereket. Minden jel arra mutat, hogy a gazdasági válság csúcspontján túl vagyunk. Egyelőre azonban a bíróságok nem tudnak megküzdeni a perek áradatával. A perek ezen összetorlódásán kell segítenünk, mert ha ezt a kérdést nem oldjuk meg, évek hosszú sorára megakad az igazságszolgáltatás.

Mik tehát a panaszok és hogyan lehetne azokon segíteni?

Négy nagy csoportra oszthatók:

1. hosszú terminusok,
2. az ügykezelés lassúsága,
3. a kézbesítések körüli panaszok,
4. a végrehajtások körüli panaszok.

Hosszú terminusok miatt panaszkodunk sajnos, az eljárás minden fokán. Legfelső bíróságunknál átlag 7—9 hónap múlik el a darab felérkezésétől a határnapig. Ha ehhez hozzávesszük azt az időt, amely a másodfokú ítélet kihirdetésétől a darab felérkezéséig eltelik, bátran mondhatjuk, hogy a harmadfokú elintézés rendszerint egy évig tart.

Még rosszabbak az állapotok a budapesti kir. ítélőtáblán. Átlag két-három fellebbezési tárgyalást kell egy-egy ügynek szentelni. Minthogy pedig a folytatólagos terminusok három-négy-öt hónapra tüzetnek ki, (sőt vannak fél éves terminusok is) a fellebbezések elintézése a kir. táblán átlag egy évnél jóval több időt vesz igénybe.

Legrosszabb az igazságszolgáltatás menete a központi kir. járásbírósnál. Egyedüli kivétel a budapesti kir. törvényszék, ahol a tárgyalási határnapok igen rövidek.

Kérdés, miként lehetne segíteni ezeken az állapotokon, miként lehetne meggyorsítani az igazságszolgáltatás menetét?

Negativumokkal kell kezdenem.

Nem lehet ezeken a bajokon úgy segíteni, hogy tovább egyszerűsítjük az eljárást. Elérkeztünk az egyszerűsítés végső határáig és minden további lépés már nem egyszerűsítést, hanem az igazságszolgáltatás színvonalának erős leszállítását jelentené. Ellenkezőleg, mihelyt lehetséges és amily mérvben lehetséges, vissza kell térnünk a Pp.-hoz, vissza kell állítanunk a társas-bíraskodást, vissza kell térnünk a szóbeli fellebbezéshez, ahol most csak nyilvános előadás van megengedve.

A második negativum, hogy nem szabad takarékosági szempontból visszaállítanunk a kisegítő bírói intézményt. Évtizedekig tartó küzdelembe került ennek az intézménynek kiküszöbölése, súlyos csapás volna felélesztése.

A Kúria és kir. ítélőtábla hátralékainak feldolgozásához csak egy megjegyzésem van. Nem szabad sem a Kúria, sem a kir. ítélőtábla létszámát apasztani mindaddig, míg a perek áradata meg nem szűnik. Tudvalevő, hogy a bíróságoknál megürülő bírói székeket a szanálási program megvalósítása érdekében már két év óta nem töltik be. Ezidőszelint tizenhárom bírói szék nincs betöltve. Az utolsó néhány évben 63-ról 50-re apadt a legfelsőbb bíróságunk tagjainak létszáma. Huszonöt százalékkal csökkent tehát a legfontosabb bíróságunk létszáma, amikor ez a bíróság háromszoros munkát végzett. Háromszoros munkát, mert a feldolgozandó anyag qualitative és quantitative nagyobb volt és mert ezekben az esztendőkből a legfelsőbb bíróságunk nemcsak ítélkezett, hanem a judikatura hatalmas további fejlesztése útján a törvényhozó munkáját kiegészítette és pótolta.

Követelnünk kell az üresedésben levő legmagasabb bírói állások betöltését.

Juhász Andor elnöki székfoglalása alkalmával a leépítések ellen következő szavakkal foglalt állást: «Meggyőződésem, hogy az igazságszolgáltatás zavartalanságának fontos érdekéből az állami költségvetésnek az igazságszolgáltatásra vonatkozó része bizonyos kíméletet érdemelne és a bírói székek egyikét sem szabad felborítani addig, amíg más téren érhetünk el megtakarítást».

A budapesti táblánál kevesebb az üresedés, de itt sem töltik be a megüresedett bírói székeket.

Ezen leépítések következménye az igazságszolgáltatás fokozatos leromlása.

Legnagyobb bajok a budapesti központi kir. járásbíróságnál vannak. Már az első határidő is túlhosszú, a folytatólagos tárgyalások terminusai azonban a legtöbb bírónál legalább három hónap, de van öt-hat hónapos is. Ezen kell legsürgősebben segítenünk, mert ennek a bíróságnak a forgalma a legnagyobb az ország összes bíróságai közül.

A központi járásbíróság létesítéseért sokáig kellett küzdenünk. Felállítását nagy örömmel üdvözölte az egész ügyvédi kar. Ma is, mikor majd elmerül a perek özönében, azt kell mondanunk, hogy nagy haladás a multtal szemben és ha nem teremtettük volna meg és helyében a régi öt járásbíróság működne, a bajok még nagyobbak volnának. A központi járásbíróság nehézkes ügymenetelének igen sok oka van. Egyrésztüket látjuk, de kell, hogy oly szervezeti bajai is legyenek, melyeket mi kívül állók nem tudunk megállapítani.

Egyik legnagyobb baja túlterheltsége. Hatásköre a békében négy bíróság között oszlott meg. Ugyanis a régi járásbírósági hatáskörön kívül elvégzi a községi bíróságok majdnem összes ügyeit a fizetési meghagyásos eljárás útján, elvégzi a régi kereskedelmi és váltótörvényszék ügyeinek tekintélyes részét, t. i. a 25 millióig terjedő váltóügyeket és a budapesti törvényszék régi ügyei közül a telekkönyvi ügyeket. Ehhez járul az a körülmény, hogy a Pp. általában erősen tágitotta a járásbírósági hatáskört és e révén is nagy új teher hárult a járásbíróságokra.

A budapesti ügyvédi kamara erre a veszélyes eltolódásra gyakran mutatott reá. Nem lehet, hogy egy bíróság ennyiféle ügyet és így óriási munkaterheltséget jól tudjon feldolgozni.

A központi járásbíróság válláról a teher egy részét le kell venni. Minden indoklás nélkül néhány eszmét vetek fel:

1. Általában le kell szállítani a járásbírósági értékhatárt 25 millióról 10 millió koronára.

2. Váltóperekben még erősebben leszállítandó az értékhatár ötmillió koronáig.

3. A kikötéses járásbírósági perekben felperesnek meg kellene engedni, hogy választhat a kikötött járásbíróság, vagy alperes lakhelyére nézve illetékes törvényszék között.

A központi járásbíróság hatáskörének módosításán kívül magában a járásbíróság szervezetében is változtatásokat kellene eszközölni.

Példaképpen említem, hogy a községi bíraskodás teljes csődje folytán a központi járásbíróság munkaterhének jelentékeny része az egymillió koronán aluli perekből áll.

Ezek az ügyek többszörös nagy terhet jelentenek. A fizetési meghagyások kibocsátása hátráltatja egyéb ügyek gyors elintézését, az ellentmondásból származó perek nagy terhet jelentenek a bírókra, végül az egész tömeg kezelése a különben is túlterhelt bíróság kezelését túlságosan megnehezíti. Nézetem szerint az egymillió koronán aluli perek elintézését teljesen külön kellene választani a többi ügyek elintézésétől és kezelésétől. Ezen az egy téren az eljárást is egyszerűsíteni kellene.

Ezzel a javaslatommal már áttértem a panaszok második csoportjára, mely az ügykezelés lassúságára vonatkozik.

Ez a panasz vonatkozik minden egyes bíróságra. A Kúria ítéleteit ép oly nagy késedelemmel kapjuk meg, mint az elsőfokú bíróságok határozatait. A panasz itt egyforma minden egyes bírósággal szemben, a kezelő személyzet elégtelen, különösen kevés a leíró.

Köztudomású, hogy a budapesti ügyvédi kamara röviddel ezelőtt kénytelen volt néhány írógépelőnt a központi kir. járásbíróság rendelkezésére bocsátania hátralékok feldolgozására.

A bajt ezen a téren az idézte elő, hogy a szanálás folytán a kezelőszemélyzetet is ép akkor építették le, mikor a perek számának szaporodása folytán a leíró és kezelőszemélyzet szaporítása lett volna szükséges.

Az igazságügyi kormány kötelessége, hogy az igazságszolgáltatás érdekeit a szanálás ilyen kinövései ellen megvédje. Egyenesen szegyenletes, hogy az igazságszolgáltatás megakadjon, mert nem áll elég írógépelő rendelkezésre.

De addig is, míg az igazságügyminiszter úr meggyőzte a pénzügyminiszter urat, hogy sok más kormányzati ág van, ahol nemcsak lehetséges, hanem előnyös volna a leépítés, sürgősen gondoskodnunk kell arról, hogy leírók hiánya ne álljon útjában az ügyek gyorsabb befejezésének.

E célból javaslom annak elrendelését, hogy az a fél, akinek érdekében áll valamely bírói határozatnak kiadmányozása, tehát rendszerint a felperes, saját költségén soronkívül leirathasson bármely határozatot. Ez akként valószínűsíthető meg, hogy alternative: vagy hivatalos díjszabás állapítandó meg, melynek lefizetése ellenében a bíróság soronkívül leiratja a megsürgött darabot, vagy pedig a fél kérheti bármely határozatnak leírás céljából kezéhez való kiadását. Az ügydarab kiadása csak ügyvéd kezéhez volna megengedendő.

Az ügykezelés lassúságának megszüntetése keretében vissza kell még térnem a központi járásbírósághoz. A központi járásbíróság óriási ügyforgalma nagy torlódást idéz elő központi szerveiben: a főljástromirodában, az irattárban. Megfontolandó, nem lehetne-e ezeket az óriási szerveket decentralizálni. Már ajánlottam a fizetési meghagyások teljes elkülönítését, ami egy-magában lényeges könnyebbítést jelentene.

Az ügyvitel egyszerűsítése érdekében különösen ajánlom annak megengedését, hogy az első tárgyalásig mindent a felperesi ügyvéd végezhesen. Ezt úgy képzelem, hogy felperesi ügyvéd a teljesen felszerelt keresetet bemutatná a csoportvezető titkárjának, aki közölné felperesi ügyvéddel a határnapot, beírná naplójába, ráútné a példányokra a pecsétjét, átvenné az első példányt, a másodpéldány kézbesítéséről felperesnek kellene gondoskodni. Ezzel elérnők, hogy egészen az első tárgyalásig a bíróságnak sammi dolga sem volna, másrészt felperes a lehető legrövidebb határnapot kaphatná. Ez az eljárás nem volna kötelező, hanem fakultatív, de bizonyára a legtöbb ügyvéd igénybe venné.

A panaszok harmadik csoportja a kézbesítésekre vonatkozik. A kézbesítésekkel nagyon sok bajunk van. Hihetetlen, milyen sok a visszaélés a helyesen megadott cím dacára. Ha mégis sikerül a kézbesítés, a vevények késnek, gyakran elkallódnak. Szomorú, hogy ily alárendelt jelentőségű kérdés mennyi bajt okoz.

A Pp. 151. §-a szerint kézbesítés pósta útján is eszközölhető ugyan, de rendszerint csak a keresetet és az ú.n. makacssági

ítéletet kapjuk ki póstai kézbesítés végett. Ki volna mondandó, hogy az a fél, akinek valamely kézbesítés érdekében áll, bármely határozatnak póstai úton való kézbesítését kérheti.

Minthogy pedig gyakran a póstai kézbesítés is nehézségekbe ütközik, újból szabályozandó volna a végrehajtó útján való kézbesítés (Pp. 151. §.) és megengedendő a közjegyző útján való kézbesítés is, ami nagyobb szabású ügyekben fontos lehet. Közelednünk kell a francia rendszerhez. Franciaországban a bíróság hivatalból szabály szerint semmit sem kézbesít. Mindent az érdekelt fél köteles kézbesíttetni a huissier útján.

A panaszok negyedik csoportja a végrehajtási eljárás terén mutatkozó bajokra vonatkozik.

Köztudomású, hogy ingó árverés megtartása mily nehézségekbe ütközik. A napilapok híradása szerint ezen a téren mutatkozó bajokat az igazságügyminiszter külön novellával akarja megszüntetni. A Pp. 41. §-a szerint az előterjesztés jogerős elintézéséig árverés nem foganatosítható. Minthogy az árverés legfeljebb harminc napra tűzhető ki és a kézbesítések igen késedelmesen történnek, az árverési hirdetmény elleni előterjesztések rendszerint még elsőfokon sem nyernek elintéztést. Ezt a különben is súlyos helyzetet némely bíró azzal tetézi, hogy az elkésetten beadott előterjesztés esetén sem engedi meg az árverés foganatosítását.

Ezen legnagyobb nehézségen kívül általában igen dőcög az egész végrehajtási eljárás, igen lassú és igen drága. A végrehajtók munkával túl vannak terhelve. Szaporítani kellene a végrehajtók számát és meg kellene engedni a végrehajthatónak, hogy maga választhassa meg a végrehajtót. A mai rendszer mellett a végrehajtók szabad választása nehézségekbe ütközik, de ezek nem leküzdhetetlenek. Már pedig a mai tűrhetetlen helyzeten csak a végrehajtók közötti verseny tud segíteni.

* *

Nem folytatom javaslatomat. Átadom a szót nálamnál hivatottabbaknak. Céлом az volt, hogy az ügyvédi kar panaszainak szószólója legyek. De nem elég, ha panaszkodunk. Nekünk ügyvédeknek is teljesítenünk kell kötelességünket, ha át akarjuk segíteni igazságszolgáltatásunkat a mai katasztrofális időnkön. Közre kell működnünk annyiban, hogy a tárgyalások gondosabb előkészítésével csökkentenünk kell a bíróság munkáját, továbbá, hogy egyességek esetén a tárgyalások elmaradását kellő időben be kell jelentenünk. A tárgyalások szünetelésének kellő időben való bejelentését elő kellene mozdítani azzal, hogy ezeket a bejelentéseket, jogorvoslatok visszavonását bélyegmentesekké kellene nyilvánítani.

* *

Felszólalásomban a gyorsan és könnyen nagyobb előkészítést nem igénylő reformokra szorítkoztam. Az igazságszolgáltatás gyorsítása, a perek apasztása érdekében a nagyobb szabású reformok egész sorára volna szükség.

Ki kellene építeni a választott bíraskodást, meg kell alkotni az ideiglenes biztosítási intézkedés intézményét (Einstweilige Verfügung) le kell szállítani az elévülési határidőket, ki kell terjeszteni az okirati kényszert. Ezek a reformok azonban gondos előkészítést igényelnek, most pedig gyorsan kell cselekedni.

Befejezésül visszatérek oda, ahol felszólalásomat kezdtem, a tizenöt év előtti időre.

Akkor is súlyos volt az igazságszolgáltatás helyzete, de nem oly katasztrofális, mint ma. És akkor a megváltást a szóbeliségtől, az új perrendtől, a központi járásbírószágtól és a bírák tehermentesítésétől vártuk.

Ma ily csillogó remények nem lobognak előttünk.

Össze kell fognunk és minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy megmentsük igazságszolgáltatásunknak régi jó hírét.

Szabadalomjogi reflexiók.

I.

Nem hivatásos, jogilag nem képzett, ú. n. magánkodifikátorok részéről minsűrűbben felmerül ama, tudtommal eddig csak élőszóval kifejezett óhaj, hogy az állítólag tervbe vett új szabadalmi törvényben a «találmány» fogalmának a körülírása is bennfoglaltassék. A mindenáron való definiálásnak eme egyébként egészen jóhiszemű fanatikusai azonban megfélekedeznek arról, hogy

a törvénykönyv nem szótár, hanem anyagi és alaki jogszabályoknak szerves foglalata. A vérbeli, a jogász kodifikátornak, teszem soha eszébe nem fog jutni, hogy pl. az «*aty*» szót definiálja. A római jog alkotói a Paulusok, a Papinianusok, az Ulpianusok beérték a sokkal szerényebb konstitutív megállapítással: «*pater est quem justæ nuptiæ demonstrant*». Az «*atyaság*» fiziológiai vonatkozású fogalmának kiderítését alázatosan a természettudósokra bízták. Úgyszintén nem ismerem büntető kódexet, amelyben a «*halál*» fogalma per definitionem ki volna fejtve, dacára annak, hogy az ott kétféle értelemben is szerepel, úgyis mint büntényokozat és mint büntetés is. Nem folytatom a példákat, hisz azoknak se szeri, se száma, csak arra szorítkozom, hogy kijelentsem, miszerint a «*találmány*» szó nemcsak nem definiálható, hanem még konstitutive, azaz jogszabályilag sem állapítható meg és pedig azon egyszerű oknál fogva, mert nincs oly szó, nem áll rendelkezésre oly kifejezőmód, amely több világot vehetne a «*találmány*» szó mögött fekvő fogalomra. Megszívlelem Pascalnak a «*Règles pour les définitions*»-ban első helyen említett tilalmát: «*N'entreprendre de définir aucune des choses tellement connues d'elles-mêmes, qu'on n'ait point de termes plus clairs pour les expliquer*». Ezen tiltó szabályra egyenesen klasszikus eset a «*találmány*» szónak megfelelő képzet. Mire is szoktunk tulajdonképpen a «*találmány*» szó hallatára gondolni? Úgy-e: 1. gépekre, esetleg ezekből szervesen megszerkesztett berendezésekre, 2. eljárásokra, 3. mesterségesen előállított masszákra. Egy negyedik féleséget ezidőszent el se tudok képzelni. Az imént limitative felsorolt találmány féleségek egyike sem definiálható szabatosan a Pascal-féle óvószabály értelmében, annál kevésbé a főfogalom. Ami ezen a téren tudomásom szerint megkísérletett, az csak logikai torzszülötteket eredményezett; csak úgy hemzsegték bennük a következő kitételek: «*alkatelem*», «*szerves kapcsolat*», «*munkafolyamat*», «*míveletek egymásutánja*» stb. csupa oly szó, amely külön definíció nélkül többértelmű, tehát a logika szabályai szerint értelmetlen. Nagyon találó Pascal további óvórendszabálya: «*N'employer dans la définition des termes que des mots parfaitement connues, ou déjà expliqués*». Arra a kérdésre, hogy a «*találmány*» szó alatt a hivatása magaslatán álló bíró, jogbölcsész, közgazdász, mit fog érteni akkor, ha a tételes jogszabály neki semmi támpontot sem nyújt, arra a válaszom a következő: Ungert a nagynevű bécsi fiziológust megkérdezvén, hogy mi is a különbség az állat és a növényvilág között, azt válaszolta, hogy annak nincs megmondhatója, de azért egy kellően képzett természettudós még sem fogja sohasem összetéveszteni a békát a tölgyfával, azonképen a jól iskolázott bíró sohasem fog abba a kísértésbe jöhetni, hogy egy zeneművet, egy képzőművészeti alkotást a kereskedelmi jó hírűvet vagy a szellemes védjegy útján fokozott árúkelendőségben rejlő eszmei javakat találmányoknak minősítse. Cave definitionem! Nincs oly dolog, nincs oly tünemény, amelynek lényegét emberi elme ismerné, tehát azt ki se fejtheti. Pusztá szavaknak definíciója pedig nem való törvénykönyvbe. Erre való a Larousse és a Webster! A törvényszerkesztésnek is meg van a maga különleges technikája, sőt esztétikája is, avatatlan kéz ne nyúljon hozzá!

II.

Hogy, hogy nem, a különböző judikaturákba valahogy beférközött az «*anyagcsere*» szó. Megesett t. i., hogy a szabadalom azon a címen tagadtatott meg a bejelentés tárgyától, mert a bíróságok úgy találták, hogy műszaki hatás híján pusztá «*anyagcsere*» találmányt meg nem állapíthat. Utóbbi tétel boncolását azzal kezdem, hogy az «*anyagcsere*» szó az élettan részére már le lévén foglalva, az a technika területére büntetlenül át nem vihető. «*Anyagcsere*» alatt általában az ú. n. élőlények szervezetében lejátszódó vegyi átalakulást értjük; itt valóban a «*do ut des*»-re emlékeztető folyamat játszódik le; pl. a bekebelezett oxigén szénsavval cserélődik ki; a fehérje peptonná; a keményítő cukorrá áthasonulván, ezek munkateljesítményeket nyújtanak cserébe. Ily értelmű anyagcseréről a technika terén szó sem lehetvén, ott legjobb esetben «*substituálás*»-ról lehetne szó. Ha a substituálás útján előállított cikk (pl. egy ötvözet egyik elemének más elemmel való helyettesítése; egy óraszerkezet magnetikus elemének diamagnetikus anyagú alkatrészrel való helyettesítése stb.) gazdasági létjogosultsággal bír, a találmányi jelleg, egyszerű substituálás címén meg nem tagadható. Hisz a találmányok zöme és

java, főleg a kémiaiak egyszerű substitution alapul. Úgy, mint a legtöbb semmitmondó szó, úgy az «anyagcsere» is már teljes ürességénél fogva is a leghetetlenebb konklúziók befogadására alkalmas. Meg is tette, élt bőven a kapacitás törvényével!

III.

Vannak, akik a «szabadalmi oltalom» alatt csakis azokat a jogokat ill. törvényes előnyöket értik, amelyeket az ú. n. szabadalmi okmány tényleges elnyerése nyújt. Ezzel szemben az a helyes álláspont, hogy «szabadalmi oltalom» alatt mindazok a biztosítékok értendők, amelyeket az állam illetékes hatóságai útján a találmányokban rejlő eszmei tulajdont megillető feltétlen jogi uralom csorbítatlan megóvására nyújt.

Maga a szabadalmi okmány elnyerése ebből a szempontból csakis egy procedurabeli etappe. Egy találmány beiktatása pillanatában is már valóságos (nem feltételes!) oltalomban részesül; van elsőbbsége; gátat vet újabb előhasználásnak; későbbi bejelentőket elűthet szabadalmaktól stb. Ezek a találmányban rejlő eszmei tulajdon oly nagymérvű oltalmát jelentik, amelyek adott esetben a föltaláló szempontjából felülmulják azt az oltalmat, amely a tényleg megszerzett szabadalmi okmányból folyhat.

A közzététellel nyert és a szabadalmi okirattal szerzett oltalmak között tényleg csak árnyalatheli (pl. a lajstromozásadta jogi helyzet) eltérések vannak. A felszólalás folytán megtagadott szabadalmazásnak ugyanis az a folyománya, hogy az esetleges pendens bitorlási pörök tárgytalanná válnak és hogy a befizetett évi díj visszatérítetik, addig a megsemmisített szabadalom esetében a szabadalom «megadása» előtti időben elkövetett bitorlás büncselekményének megtorolható volta, valamint az esetleges kártérítési igényeknek magánjogi érvényesíthető volta — a törvény szavai ill. értelme szerint — meg nem szűnik, az évi díjak ellenben vissza nem térítendők. Ez volna a törvény szövege szerint a helyes álláspont, de a tényleges joggyakorlat, előttem ismeretlen okoknál fogva, más irányt vett, úgy, hogy ezen csekély árnyalat is eltűnt. Az esetleges lex ferenda szempontjából időszerűnek tartottam utóbbi körülményre az illetékes tényezők figyelmét fölhívni.

Dr. Perlmutter Alfréd.

A felmondás a tőzsdei ügyleteknél.

Dr. Móra Zoltánnak a Jogtudományi Közlöny ez évi 20. számában e címen írt igen figyelemreméltó fejtegetéseihez legyen szabad alábbiakban néhány szerény megjegyzést fűzöm.

Felmondás alatt az áruüzletben, különösen a bizonyos határidőn belül való szállítás kikötésénél, a *teljesítési készség bejelentését* (Andienung) kell értenünk. Ehhez a bejelentéshez a tőzsdei szokások szerint szigorú joghatások fűződnek.

A felmondási idő tekintetében a szokások csak a *minimális* (Budapesten teljesítendő szerződésnél *legalább* 2, vidéken teljesítendő szerződésnél *legalább* 5 napos) határidőt állapítják meg, amelyen belül a felmondás meg nem történhetik. Célja ennek az, hogy a másik szerződő félnek legyen módja az átvétel eszközlésére szükséges előkészületeit megtenni.

Dr. Móra felveti azt a kérdést, hogy *ha a felmondólevél felmondási időt nem jelöl meg, a minimális felmondási idő vétesék-e alapul, vagy pedig a felmondás érvénytelennek tekintendő-e?* Ez a kérdés gyakorlati fontosságot nyer azért, hogy a felmondási idő utolsó napja a teljesítés határnapjául tekintendő és így az a fél, aki ebben az időpontban meg nem teljesít, *késedelembe* esik. Ha pedig a felmondás meg nem történtnek tekintendő, úgy a szerződés szerinti teljesítési idő utolsó napja a teljesítés határnapja marad.

Dr. Móra szerint a felmondásban az időmegjelölés hiánya a felmondást érvénytelenné *nem* teszi és a szokások 80. §-ából, amely a *szorosabb értelemben* vett határidőügyletek felmondási idejét nem minimálisan, hanem pontosan három napban jelöli meg, valamint a liszt- és őrleményekre vonatkozó *különös* szokások 11. §-ából, amely az ezen árukra vonatkozó szállításoknál a felmondási időt nyolc napban, (tehát ugyancsak nem minimális határidőként) állapítja meg, azt a következtetést vonja le, hogy az az eladó, vagy általában az a szerződő fél, aki a felmondásban az átvétel napját meg nem jelöli, ha hiányos is, de felmondással élt, választási jogát gyakorolta, a szolgáltatást lejárttá tette.

Ha tehát az ily hiányos felmondás érvényes, úgy Móra sze-

rint a Budapesten teljesítendő szerződésnél a felmondás keltétől számított két nap a felmondási idő, a felmondás napjának be nem számításával, a vidéken teljesítendő szállításnál pedig szerinte szabály az, hogy a hiányos felmondás által az üzlet «azonnal» teljesítendővé vált. «Azonnal» teljesítendő ügylet alatt azt kell érteni, hogy az árút az ügylet megkötésétől számított nyolc nap alatt kell leszállítani.

Ezt a magyarizati szabályt helyesnek elfogadni nem lehet.

Igaz, hogy a szokások 80. §-a a felmondást nem minimális, hanem normatív háromnapos határidőben szabja meg. Ez a háromnapos felmondás azonban azokra a szoros értelemben vett határidőügyletekre vonatkozik, amelyeknek *leszámolósa és felmondása az áruüzleti leszámolórend* értelmében történt (79. §.). Ebből a különben ma érvényben nem lévő szabályból tehát más, közvetlenül a felek által lebonyolítandó áruügyletekre vonatkoztatni nem lehet, mert a régi és most még mindig tilos határidőügyleteknél megadott időben kellett teljesíteni.

A liszt- és őrleményekre vonatkozó különös szokásokat pedig általánosítani épen úgy nem lehet. Hisz nyolc napi határidő azért vétetett fel a különös lisztüzleti szokások közé, mert eltér az áruüzleti szokások általános szabályától.

Mindettől el is tekintve a szokások 19. §-a Budapesten kívül azonnal teljesítendő ügyleteknél, amidőn kimondja, hogy az ügylet megkötésétől számított nyolc nap alatt kell szállítani, megengedi *ezen belül* az árú előleges felmondását. Ebből pedig az következik, hogy pl. a szerződés megkötése napján közölt ötnapos felmondási idő esetében a szerződés megkötése napjától számított hatodik napon tartozik a felmondó fél szállítani, vagyis az ily ügyleteknél is a nyolc nap csak akkor tekintendő a teljesítés határnapjául, ha előbbi határidőre felmondás nem történt.

Ha tehát a felmondólevélben vagy sürgönyben a szállítás napja meg nem jelöltetett és a másik szerződő fél közvetve sem tudja megállapítani a felmondó fél akaratát, úgy felmondás nem történt és a szerződés szerinti későbbi teljesítési határidő utolsó hétköznapja tekintendő a teljesítés határnapjául. Más kérdés aztán az, hogy az egymással szerződő felek között nem követeli-e meg a hűség és bizalom az ily hiányos felmondásnál a másik szerződő fél részéről a tudakozódás kötelezettségét — amennyiben erre elegendő idő áll rendelkezésre — avagy a szembenálló fél hallgatása miképpen bírálható el.

A kereskedelmi élet nem bírja el a formalizmust, de másrészt a *jóhiszemű* feleket kell megvédeni. Különösen a hosszabb határidőben teljesítendő ügyleteknél, amikor az árúnak az átadásra való készen tartása és az átvétel nemcsak kiadásokkal jár, de a tőzsdei ár hullámozása folytán az átvételi késedelem nagy kárral is járhat.

A szokások a felmondó félnek az időpont tekintetében *szabadságot* kívántak adni és csak a minimális felmondási időt szabályozták. Mindazonáltal szükséges, hogy a felmondás a fajlagos árú specializálódását az átadás helyét és idejét kétely nélkül meghatározza.

A felmondás joghatása bekövetkezik, mihelyt a felmondó fél a megjelölt határidőben meg nem teljesít, vagy meg nem *szerződés szerinti* teljesít. Ez áll akkor is, ha a szerződés szerinti teljesítési határidő egyébként le sem járt volna.

A felmondás esetében, ha a szállított árú *nem szerződés szerinti minősége* igazolást nyer, az eladó *új bemutatást*, vagyis a *pótszállítás* jogát csak akkor gyakorolhatja, ha a szerződés szerint kikötött határidő még le nem járt (54. §.). Ezzel ellentétes a német Börsengesetz álláspontja a határidőügyletnél,¹ amely esetben pótszállítás nem engedélyezhető. Ezt a mezőgazdaság érdekével indokolják azzal, hogy t. i. a rosszabb minőségű árú felajánlásával a jöminőségűnek árát a tőzsdén le lehetne nyomni. (?) Ezért a német B. G. szerint a feleknek ellentétes megállapodása is hatálytalan.²

A felmondás nem kötelessége az eladónak és elmulasztásából a vevőt kereseti jog meg nem illeti. A teljesítési határidő

¹ Bei einem Börsentermingeschäft in Waren kommt der Verkäufer, der nach erfolgter Kündigung eine nicht vertragsmäßige Ware liefert, in Verzug, auch wenn die Lieferungsfrist noch nicht abgelaufen ist. (Börs.-G. 62. §.)

² Staub. Könige 8. kiadás II. kötet, Nachtrag 44. és 57. oldal. — Riesser, Kommentar zum Börsengesetz 1909, 266 old. — Düringer-Hachenburg II. G. B. III. kötet, 465. old.

szerezésszerű lejártáig az eladó a minimális határidő betartásával bármikor felmondhat. Ha a minimális határidő már be nem tartható, az eladó felmondási joga megszűnt.

Ha azonban az eladó a felmondás jogával a teljesítési határidőn belül él, vagyis Móra szavaival, a szolgáltatást lejárttá kívánja tenni, úgy oly írásbeli nyilatkozatot kell tenni, amelyből a lejárati ideje kétség nélkül megállapítható is legyen.

Dr. Zerkowitz Zsigmond.

A csődönkívüli kényszeregyesség reformja.

A közgazdaság és a jog újabb történelme egyaránt azt mutatja, hogy a fejlődés az individualizmustól a társadalmi szempontok felé, az egyéni érdekek védelmétől a közérdeknek homlokterébe helyezése felé halad. Hosszú, nem is mindig egyenesvonaltú fejlődéssel a hiteljog is mindinkább elhajlik az adós és hitelező magánérdekeinek védelmezésétől jogviszonyainknak társadalmi, közszempontok nézőszögéből való szabályozása felé.

A csődjog legrégebbi megjelenési formáiban ugyancsak a hitelezők magánügye volt. A hitelezői perek tömegét jelentette csak. A hitelezők korlátlan urai voltak az eljárásnak; a felvilágosodott abszolutizmus korában látják meg először a csődesetekben megnyilvánuló közgazdasági szempontot és a hitelezői örendelkezés elvét mindinkább kezdi kiszorítani az eljáró bíróság hivatalból való intézkedésének elve (officialitas).

Az officialitas azonban csak az eljárási, alaki kérdésekre terjed ki. Csak a legújabb kor viszi a közszempontok védelmét anyagi jog formájában is a fizetéseképtelenség jogába.

A kényszeregyességi eljárások a magánhitelezői érdekek védelme mellett már igen tág felhatalmazást adnak a bírónak, mint a közérdek védőjének, a közszempontok figyelembevételére, olyannyira, hogy jogosítva van magasabb szempontok védelmében egyenesen a hitelezők megnyilvánított akarata ellenére is cselekedni pl. a hitelezőktől elfogadott egyesség jóváhagyását megtagadni.

A közszempontok ezen előtérbe nyomulása tökéletesen megfelel mai szociális közgazdasági felfogásunknak. Nem lehet elvitatni, hogy minden egyes vagyonbukási esetről érdekelt fél a közgazdaság is, amelynek előnyére vagy hátrányára szolgál, ha a folyamatba tett fizetéseképtelenségi eljárás a bukott gazdasági egyed szanálását, vagy pedig gazdasági halálát eredményezi.

A «kényszeregyességi reform»-mozgalomnak helyes irányú megoldása ezen főszempont alapján kell hogy történjen; az egyetemes fizetéseképtelenségi jog közérdekű, közgazdasági jellegének alapulvételével és ebből folyólag a kényszeregyességi eljárás mai rendeltetésétől eltérő célú igénybevételének megfelelő mederbe való visszazorításával, amely utóbbi csak a fizetéseképtelenségi jog egyéb ágainak megjavítása útján érhető el.

A közérdek, közgazdaság szempontjából a ma nagyon széttagolt és összefüggéstelen fizetéseképtelenségi jogot egységes egésznek kell tekintenünk és az eljárás közgazdasági célja szempontjából három alfajra osztanunk. Ha az felel meg a közérdeknek, hogy a bukott vállalkozás szanáltassék és életben maradjon — de csak akkor! — úgy legyen kényszeregyességi eljárás; ha a vállalkozás mint olyan, bármely okból nem érdemli meg a hatósági injekcióval való életbentartást, de a vállalkozó személyileg nem mutatkozott az egész gazdasági életből eltávolítandónak, úgy kényszerfelszámolásnak, azaz az illető vállalat likvidálásának volna helye a nélkül, hogy a vállalkozónak újabb, más gazdasági tevékenysége elé az eljárás hatálya leküzdhetetlen akadályokat állítson. Végül oly esetben, amikor az adós érdemtelen, csalárd, könnyelmű magatartásában rejlik a bukás oka, csődeljárásnak volna helye, amely az adós újabb vállalkozási lehetőségét csak büneinek teljes exculpálásától, régi adósságainak teljes kifizetésétől függően teszi lehetővé. A három eljárás közül mai jogunkban legtökéletesebben a kényszeregyességi jog van meg, amelynek reformálása iránt leghangosabb a mozgalom. A csődeljárás költséges és hosszadalmas; a kényszerfelszámolási eljárás pedig még csak szárnyát bontogatja, mert csak egy szűk térre korlátozva létezik: a pénzügyintézetekre. A három eljárás teljesen izolált, az átmeneti eljárás az egyikből a másikba vagy egyáltalán nem, vagy igen fogyatékosan van szabályozva és az egyikben végzett eljárásokra való tekintet nélkül a másikat előlről kell kezdeni.

Ha a törvényhozás egységes egészbe foglalná a három eljárást és jó, modern és gyors kényszerfelszámolási és csődeljárás teremtésével lehetővé tenné, hogy az érdekeltek egyforma eséllyel használhassák mind a három eljárást, akkor evvel visszaadná a kényszeregyességi eljárást eredeti közgazdasági rendeltetésének és az tűnnék ki, hogy viszonylag nem sok és nem lényegbevágó reformra szorul az egész kényszeregyességi jog.

Annál lényegesebb volna a másik két eljárás megreformálása, illetve a csődjognak a kényszerfelszámolási eljárás megteremtése által való tehermentesítése.

Mindhárom reformnak szerves egészben való keresztülvitelével kell történnie. A keresztülvitel módja úgy képzendő, hogy az adós épúgy, mint eddig, szabadon kérheti bármelyik eljárás megindítását. Az eljárás első szakasza, amely felöleli az adós hozzávetőleges státusának és hitelezőinek megállapítását, az eljárás publikálását, a tömeg konzerválására szolgáló biztosítási intézkedéseket, végül mindazon adatok összegyűjtését, amely a hitelezők és a bíróság informálására szükségesek, egységes, egyforma volna mind a három eljárásban. Erre következnek a hitelezők szavazása és a bíróság döntése a további eljárás három módjának megválasztása tekintetében. A bevezető eljárás egységesítése lényegesen meggyorsítaná az eljárást: ma, ha az adós kényszeregyességet kér és a hitelezők nem fogadják el, akkor a megnyitandó csőd legelőlről kezdődik, mintha az előző kényszeregyességi eljárásban mi sem történt volna.

Körütekintőbb és a mainál több garanciával bíró eljárással kellene dönteni abban a kérdésben, hogy az eljárás második szakaszában a fizetéseképtelenség mely eljárás szerint bonyolítottassék le. A hitelezők magánvédelmi szervezetei a reformjavaslatok során állandóan egy bíróságon kívüli, magánegyeztető szerv törvényes létesítését kívánták olyképp, hogy minden fizetéseképtelenség először e szervhez kerüljön s ez kísérelje meg az egyesség létrehozását. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a magánegyeztető szerveknek, ha igen jól megy, 20%-a sikerül csak, ami mindenki előtt természetes, aki ismeri az ú. n. hitelezői indolenciát. Úgy szólnán lehetetlen hatósági kényszer és jogvesztéssel való törvényes fenyegetés nélkül a hitelezőket egy kalap alá vonni; az pedig már nagyon vitás, hogy tekintve azt, hogy a magánegyeztető szerv is csak hatósági jogkörrel és az indolens hitelezőkre a tevékeny hitelezők akaratának törvényerejű rákényszerítésével tud eredményt elérni, célszerű-e a szerepcsere, azaz a mélyen magánérdekekre vágó hatósági jogkörnek felelős bíróságról magánszemélyekre való ruházása. Nézetem szerint a szakérdekeltség bekapcsolódása más formában volna célszerű; konzultatív szervként kellene működni abban a kérdésben, hogy az adós vállalat fenntartása, felszámolása vagy csődje kívánatos-e? Ebben a kérdésben oly tapasztalatokkal rendelkeznek, amelyeket a bíróság, de gyakran még a hitelezők is nélkülöznek.

A hitelezői többség, a konzultatív szakszerv és a bíróság együttes tevékenysége döntene tehát abban a kérdésben, hogy kényszeregyesség, felszámolás vagy csőd következzen be az eljárás második szakaszában.

Praktice az eljárás rendszerint az volna, hogy az adós kényszeregyességet kér és a hitelezőknek ennek elfogadása felett kell döntenie.

Ha ellenben létrejönne az általános kényszerfelszámolási törvény, amely a bukásban nem vétkes adósnak, akinek vállalata azonban tárgyi okokból nem érdemli meg az életbentartást, lehetővé tenné, hogy jelenlegi vagyonának felosztása és az ebből folyó esetleg minimumként garantált összeg kifizetése által azt meghaladó tartozásaitól szabadul, úgy sok az esetben az üzletben csaldótt adós maga kérné a felszámolást és nem volna kénytelen a kényszeregyességhez ragaszkodni csak azért, hogy a kvótán felüli tartozásaitól szabaduljon. Ez is hozzájárulna a kényszeregyességnek rendeltetése céljára való visszaadásához.

A kényszerfelszámolási eljárásban a szakérdekeltségekre megint igen fontos szerep várna. Amint a pénzügyintézetek kényszerfelszámolásánál a Pénzügyintézeti Központ intézi a likvidálást, épúgy egy kereskedelmi képzettségű szervre volna bízandó általánosságban is e tevékenység, amely mindenestre gyorsabban és gazdaságosabban végezné munkáját, mint a felszámolás nem jogi természetű munkáját a nem-szakember tömeg gondnok.

Ezen reformok mellett a ma annyira perhorreszkált csődeljárás igen szűk térre szorulna, sőt megfontolandó, hogy az eljárási

részében nem lehetne-e teljesen azonosítani a kényszerfelszámolási eljárással; így eltérősége lényegileg csak a joghatály szempontjából statuált anyagi rendelkezéseiben állana.

A fizetésképtelenség jogának reformja célszerűen és igazságosan csak egy egyetemes *credacodex* megteremtésével oldható meg. Azon számos javaslat, amelyről közel egy év óta a kényszer-egyességi eljárás reformálását illetően hallottunk, figyelmen kívül hagyja a főszempontot, t. i. azt, hogy a bajok főforrása az, hogy indokolatlanul és rendeltetésellenesen veszik igénybe a kényszer-egyességi eljárást csak azért, mert fizetésképtelenségi jogunk többi része elavult vagy helytelen.

A panaszok eddig három irányúak: gyorsaság és olcsóság hiánya és a hitelezők kényszerhelyzete a nekik nem is tetsző ajánlat elfogadására vonatkozólag. Ez utóbbit kikapcsolhatjuk a fentiek alapján, mert ha a hitelezők feje fölött nem fog lógni a követelésük megsemmisítését jelentő csőd, nem is lesznek a maihoz hasonlóan a kényszeregyességi adósnak kiszolgáltatva. A gyorsaság hiányára épült panasz nézetünk szerint nem a rendelet mikéntjének folyománya, hanem merőben technikai kérdés. Nincs t. i. a rendeletnek olyan intézkedése, amely az eljárás gyorsaságát lényegesen akadályozná, illetve nincs olyan lassító intézkedése, amely az eljárás alaposságának sérelme nélkül feláldozható volna. Ellenben az eljáró bírák számának szaporítása lehetővé tenné a rendelet mai alakja mellett is az eljárás legrövidebb elintézését. A budapesti kir. törvényszéken pl. a legsúlyosabb időkben is három, majd négy bíró foglalkozott csak kényszeregyességi ügyekkel, ezek sem kizárólag és ugyanígy a táblának egyetlen tanácsa intézi egyéb ügyei mellett a kényszeregyességi felfolyamodásokat. Ami az eljárás drágaságát illeti, e panasznak van némi alapja. Oka azonban távolról sem keresendő a közvéleményben már közbellyé vált vagyonsfelügyelői költségességben. Maguk a vagyonsfelügyelői díjak sohasem teszik a passzívumok 5%-át, ez pedig nem lehet annyira relevans. Nélkülözhetők volnának ellenben igen sok esetben az előzetes magánegyesség tekintélyes költségei és a különszakértők díjai. A magánegyesség nemcsak költségekbe kerül, hanem csökkenti egyébként is az aktívumokat, mert egy válságban lévő vállalat szegényedésében a szanálás megtörténteig nincs megállás. Ha több bizalommal fordulhat a közönség a kényszeregyességi eljárás felé, meg fognak ezen magánegyességi eljárások és költségek szünni. A különszakértők (könyvárúszakértők) díjai is igen ponderabilisek. Ezekre ma azért van szükség, mert a kényszeregyességi esetek minőségét nem vizsgálva úgyszólván kizárólag ügyvédek rendeltetnek ki vagyonsfelügyelőül. E helyett célszerű volna oly kisebb jelentőségű esetekben, amikor a vagyonsfelügyelet a pénzkezelés elvonása nélkül célszerűen meg nem történhet, (ami lényegileg a vagyonsfelügyelő által való üzletvezetést jelenti), szakmabeli egyént, kereskedőt, iparost vagyonsfelügyelőül kirendelni, aki a különszakértők munkáját is el tudná látni, az ügy kisebb fontossága pedig magasabb jogászai szempontból való kezelést nem tenne szükségessé.

A mai jog leginkább a tekintetben szorul reformra, hogy nem akadályozza meg kellőképp a visszaéléseket és nem viszi tökéletesen keresztül a kényszeregyességi jognak a csődjogtól eltérő minőségét.

Igy a rendelet sorrendjében: Fogalmilag hibás a kényszeregyességi eljárásnak a gazdasági üzemet nem tartalmazó hagyatékokra való kiterjesztése. A kényszeregyességi eljárás alapgon- dolata a gazdasági vállalkozás életbentartása. A hagyaték rendeltetése, ha nincs benne gazdasági üzem, ép az ellenkező: a mielőbbi felosztás és megsemmisülés. Itt tehát csak csőd vagy kényszer- felszámolásnak lehetne helye.

Az eljárás alapja az *egyességi ajánlat* lévén, szabály, hogy mindenki maga kérheti csak az ellene hatályos kényszeregyességi eljárást. Ez alól azonban van a rendeletnek egy igen sajnálatos kivétele, az t. i., hogy a korlátlan felelősségű tagokból álló kereskedelmi társaságok kényszeregyességének hatálya kihat a tagok felelősségére is. Az eljárást a társaság mint olyant kéri; csak a társasági vagyon képezi a kényszeregyességi masszát és mégis felszabadulnak a tagok is a kényszeregyességi kvótát meghaladó felelősségük alól. Visszaélés, melynek orvoslása csak az lehet, hogy az ily társaságok csak akkor kérhetnek kényszeregyességet, ha egyidejűleg tagjaik is kéri önmaguk ellen.

Megszüntetendő volna a mai jog adta azon lehetőség is, hogy az adós, aki sikerrel fejezte be kényszeregyességi eljárását, bár-

mikor újból kérhet maga ellen kényszeregyességet. Ez visszaélés és a mellett céltalan is, mert nem tehető fel a hitelezőkről, hogy ilyen adós ajánlatát elfogadják.

Nincsen intézkedés mai jogunkban arra, hogy hivatalból visszautasítandó a kényszeregyességi ajánlat akkor, ha az adósnak aktív vagyona nincs, jóllehet ez sok esetben már az ideiglenes mérlegből is megállapítható. E hiánnyal vissza is élnek a rosszhiszemű adósok, egyszerűen időt akarván nyerni a kényszeregyesség megkérésével, noha tudják előre, hogy az egyesség nem jöhet létre. E szempontból nemcsak az volna kimondandó, hogy visszautasítandó annak az adósnak az ajánlata, akinek ideiglenes mérlegből aktív vagyon létezése nem tűnik ki, hanem az is, hogy az aktív vagyonnak szabadnak, azaz különkielégítésre jogosított hitelezők által le nem foglaltaknak kell lennie. Ma pl. le kell folytatni az olyan kényszeregyességi eljárást is, amelynek adataiból nyomban kitűnik, hogy az adós egész vagyona két hónapnál régebbi foglalásuk által csakis a foglaltató hitelezők kielégítésére szolgálhat.

Célszerű és a gyakorlatban már is meglévő intézkedés az, amely a rendeletben megállapított mellékleteken kívül az adós ajánlatához vagyonsleltárának mellékelését is megköveteli.

(Folyt. köv.)

Dr. Cs. Sommer József.

Szemle.

— Az Akadémia centenáriumban a jogtudomány-
nak és a jogászoknak csupán szerény rész jut az ünneplők között. Tudós Társaságunk elsősorban a magyar nyelv művelésére alakult és eredetének nyomai még ma is nyelvészeti hipertrofiában mutatkoznak. Igaz, hogy az Akadémiának csakúgy, mint külföldi társainak jelentősége már rég megszűnt a tudomány művelésében, ami fogalmilag a tudományos igazságok kutatását jelenti. E kutatás egyéni és nem kollektív munka, úgy, hogy eltekintve a szereptől, amelyet az akadémiák mint hiúság vásárai játszanak, legfeljebb mint pályadíjakkal munkára ösztökélő, nem lukratív könyveket kiadó és tudományt terjesztő vállalatok tesznek számot. Akadémiánk a jogtudomány érdekében a most említett módokon is édes-keveset tett. Legnagyobb érdeme, hogy kiadta a *Corpus Statutorum*-ot és — Fayer László ösztökélésére — az 1843-as javaslatok anyaggyűjteményét. Szorosabb értelemben vett jogi pályakérdést száz év alatt egyszer tűzött ki, aminek *Wlassics*, *Baumgarten* és *Battlay* ismert munkáit köszönhetjük. Az értekezések közt akad egy-egy figyelemreméltó, hisz az Akadémia adta ki *Hajnik* Imre árpád-kori perjogát is, de viszont a könyvkiadóvállalat a Pauler-féle Adalékok, Carrara és Maine fordításainak közrebocsátása, tehát mintegy félszázad óta igazán nem járult hozzá a jogtudomány népszerűsítéséhez. Nagy jutalmaival és Marczibányi díjaival kitüntetett egynémely szürke és jelentéktelen tankönyvet, de az eredeti kutatóknak mindenkor mostoha anyja volt. Mint hiúság vására sem mindig a legérdemesebbek hiúságát legyezgette. Nem tartozott tagjai közé pl. *Csemegi* Károly és nem tagja ma sem *Pikler* Gyula vagy *Vargha* Ferenc, régi tagja pl. *Reiner* János, de nem tagja *Almásy* Antal vagy *Szladits* Károly és *Szászy-Schwarz* Gúzlávnak csupán a sirhantjára borult a kétes értékű babér. Amiből úgylátszik, hogy a jogászok értékelésében az Akadémiát nem mindig a tudomány tárgyilagossága vezérelte. Lehet, hogy mindezek a Tudós Társaságnak csak fiatalkori fogyatékos-
ságai és szívből óhajtljuk, hogy az ünnepezt a második században tegye jóvá mindazt, amit az elsőben elmulasztott.

— **Tóry Gusztáv** hirtelen elhunytával meglevenednek emlékünkből mindazok a cikkek — az utolsó alig néhány hete jelent meg — amelyekkel eredményes igazságügyi pályafutásának egyes állomásait méltattuk. Az adminisztrátornak, a kodifikátornak és az ország első bírójának hármasszerepében mindvégig *vir probus*-a volt igazságszolgáltatásunknak. Ma midőn a tisztelet, amelyet munkájával kivívott, kegyeletté

eszményiesült, az el nem múltó emlékezés koszorúja az utolsó, amely neve körül fonódik.

— **A státuszrendezés,** amelyről a 7000/1925. ME. sz. rendelet törvény erejével intézkedik, a bírói szervezetet nem érinti, amint hogy nem is érintheti, mert arra a kormány felhatalmazása nem terjedt ki, hogy a bírói szervezeten rendelettel változtasson. Épen ezért kir. ítélőbírákat és kir. ügyészeket, amint a rendelet is kiemeli (76.) csak saját kérelmükre lehet rendelkezési állományba helyezni és a bírákra és ügyészekre nem terjed ki az az intézkedés sem, amely szerint (8.) «minden tisztviselőt, akinek már a beszámítható javadalmazás teljes összegével felérő nyugdíjra van igénye, azonnal nyugalomba kell helyezni». Ezek az intézkedések beleütköznenek azon jogszabályokba, amelyek szerint a bírák és ügyészek a törvényben meghatározott esetekben és módon kívül hivatalukból el nem mozdíthatók és amelyek szerint bíró és ügyész, állása szerint, csak 65. vagy 70. életévének betöltésével, továbbá akkor helyezhető nyugalomba, ha testi, vagy szellemi fogyatkozása miatt hivatalos kötelességének teljesítésére többé nem alkalmas.

Nem érinti a rendelet az 1920: XX. tc. 7. §-ának azt a szabályát sem, amely szerint a fizetési fokozatokban három évenként történő előlépés várakozási ideje «az első és második fizetési csoport mindegyik fizetési fokozatában» egy évvel megrövidíthető és az 1925: IX. tc. 7. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint a harmadik és negyedik fizetési csoportnak fokozataiban az automatikus előlépés kétéves. Csupán a várakozási időnek kezdő időpontját változtatja meg úgy, hogy mindig januárius és július hó 1. napjára essék. (11. és 20.)

A rendelet szembehelyezkedett azonban az 1920: XX. tc.-nek azzal az intézkedésével, hogy «az állami tisztviselők fizetés természetével bíró illetményeinek általános emelése esetében az ítélőbírák és az ügyészek illetményeit a megélhetési viszonyok figyelembevételével aránylagosan emelni kell». És a rendeletet kibocsátó kormány megfeledezett a nemzetgyűlés igazságügyi bizottságának a polgári peres eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatot a nemzetgyűlés elé terjesztő jelentésébe foglalt figyelmeztetéséről. Ebben a jelentésben a bizottság «nyomatékosan figyelmébe ajánlja az igazságügyminiszter úrnak a bírói és ügyészi fizetéseknek olyan rendezését, amely az igazságszolgáltatás függetlenségének, a bírói és ügyészi állás méltóságának megfelel és a mainál jelentékenyen jobb, az anyagi gondoktól teljesen mentes megélhetést biztosítva, őket magas hivatásuknak nyugodt betöltésére képessé tegye». Szép és bölcs szavak, amelyek eredménytelenül hangzottak el.

— **A polgári igazságszolgáltatás gyorsítása.** Az igazságszolgáltatás lassúsága miatti panaszok aggasztó módon való szaporodása arra bírta a budapesti Ügyvédi Kör vezetőségét, hogy a gyorsítás érdekében szükséges reformok megbeszélése céljából közös értekezletre hívja meg a bírói és ügyvédi kart. Előadóként *dr. Teller Miksa* szerepelt, akinek előadását lapunk mai számában közöljük. Az előadáshoz elsőnek *dr. Téry Gyula* szólt hozzá. Reámutatott arra, hogy a nagy munkatorlódás átmeneti jellegű. Azon okokon kívül, melyeket előadó kiemelt, az idézte elő a felsőbb bíróságok munkatorlódását, hogy az egyes bírások gyorsabb tempója folytán rövid idő alatt a perek nagy tömege került a felsőbb bíróságokhoz. A bajokon vagy jogszabályokkal vagy adminisztratív úton kellene segíteni. Hozzájárul azonban előadó azon álláspontjához, hogy az eljárás további egyszerűsítéséről nem lehet szó. A külföldön sehol sem tértek át az elsőfokú teljes egyesbíráskodásra. Arról sem lehet szó, amit némelyek javasolnak, hogy a Kúria jogegységi határozatok hozatalára szorítkozzék. Az értékhatárok további felemelését és a fellebbezési jogorvoslatok megszorítását is ellenzi. Minthogy tehát további egyszerűsítéssel az igazságszolgáltatás menete nem gyorsítható adminisztratív intézkedésekkel kell a bajokon segíteni. Nagyjában egyetért előadó által felvetett eszmékkel és bejelenti, hogy az árverések körül tapasztalt visszaélések megszüntetése végett az igazságügyminiszter már benyújtotta a törvényjavaslatot, az okirati kényszer kiterjesztéséről pedig rövidesen elkészül egy törvényjavaslat.

Dr. Osvald István azzal kezdte felszólalását, hogy a budapesti központi járásbírói nagy gondot okoz neki. Kénytelen kijelenteni, hogy ennél a bíróságnál ma már olyanok az állapotok, hogy ezt igazságszolgáltatásnak tekinteni nem lehet. A magyar igazságszolgáltatás régi jó híre megköveteli, hogy ezeken az

állapotokon sürgősen segítsünk. A külföldi hitelező, aki megszokta, hogy hazai bírósága a behajtási pert gyorsan elintézi, hátat fordít Magyarországnak és rossz hírünket költi mai tapasztalatai után. Itt másként, mint a bírák és a segédszemélyzet szaporításával, segíteni nem lehet, mert a munkaanyag még mindig nem csökken. Nő a perek száma a központi járásbírósnál és a törvényszéknél ma már ugyanolyan a forgalom, mint az értékhatár felemelése előtt. A Kúriának kétéves hátralékot kell feldolgoznia. Az értékhatár-leszállítás nem segítene két okból. Egyrészt, mert a tízmillió felüli perek az összes ügyek aránylag csekély töredékét teszik és ezek is jórészt munkaügyi perek. Másrészt, ha a törvényszék hatáskörét kibővítjük, akkor ez a többlet a fellebbezések révén a különben is túlterhelt táblára hárítana oly nagy munkát, melyet el nem bír.

Dr. Nászay Károly a központi kir. járásbírói helyzetét ismertette. Míg 1924 első tíz hónapjában 97,000 volt a bíróság ügyforgalma, 1925 első tíz hónapjában az ügyforgalom 193,000-re emelkedett. Ez idézi elő a bíróság munkájának óriási torlódását.

Az 1924. évi 97,000 ügy közül kereset volt 56,000, érdemleges ítélet 14,000, bíró volt 87. Ezzel szemben 1925-ben a keresetek száma 120,000, érdemleges ítélet 18,500, a bírák száma 84. A kezelőszemélyzet létszáma a szanálás folytán húsz százalékkal apadt. Keresztülvihetetlennek tartja, hogy az első tárgyalásig mindent az ügyvéd végezzen. A bíróság munkáját felperes ügyvédek lényegesen megkönnyítenék, ha a kereseteket teljesen felszerelve adnák be kitöltött kézbesítési vevennyel, borítékkal, kartotékkal. Legújabbban helybeli alperesek ellen három hétre, vidékiek ellen négy hétre tűzik ki az első határnapot.

A Kör elnöke *dr. Dési Géza* az idő előrehaladott volta miatt az értekezlet folytatását november hó 12-re halasztotta.

— **A «Kereskedelmi Törvény Reformja»-ról** tartott mult hó 29-én az Ügyvédi Kör-ben *dr. Reitzer Béla* előadást.

Az igazságügyi kormány tudvalevőleg most foglalkozik a reform előkészítésével. A kormány álláspontja szerint a reform szükségességét a kereskedelmi törvény életbelépte óta eltelt félszázad alatt beállott gyökeres gazdasági változások és a gazdaságszervelet részéről a kormány némely intézkedései ellen mindegyre sürűbben hangzó panaszok indokolják. Az eddigi túlzott liberalizmus és szerződési szabadság helyett nagyobb fokú állami beavatkozásnak kell érvényesülnie. Meg kell szüntetni mindenekelőtt a kereskedelmi törvénynek erősen kommercializáló tendenciáját, amely nem kereskedőkre is kiterjeszti a törvény szigorú szabályait. Előadó állást foglal a reform ellen, mely egyrésztől szükségtelen, másrésztől időszerűtlen. A kereskedelmi jog anyaga a törvény fennállása óta sok lényeges változáson ment át. Ilyenek például: az üzletátruházásról szóló törvény, a főnök és alkalmazott közti jogviszonyt szabályozó újabb jogszabályok csoportja, a hitelszövetkezetekről szóló törvény, az ú. n. bankárrendelet, a pénzintézetek kényszerfelszámolására vonatkozó szabályok, a csekk-törvény, az állatszavatosságról szóló törvény, a vasúti üzletszabályzat és nemzetközi egyezmények, a biztosítások állami felügyeletéről szóló törvény, a tisztességtelen versenyt szabályozó törvény stb., stb... Mindebből látható, hogy a hivatalos részről elfoglalt az az álláspont, hogy a KT. anyaga és szabályai félszázad alatt semmiféle változáson nem mentek át, nem helytállóak. A gazdasági állítólagos panaszai a törvény túlzottan kommersziális irányzata és formai szigora miatt, egyrésztől a bírósági gyakorlatban abszolúte nem hallható, másrésztől nem is volnának indokoltak. Épen a gazdákat érdeklő árúknál, (gépek, szerszámok, vetőmagvak) a bírói gyakorlat már évtizedek előtt segítette a közönséget érhető méltánytalanságokon és bajokon. De nemcsak indokolatlan, hanem felette időszerűtlen is minden reform. A kérdés szoros összefüggésben áll a Ptk.-vel, csak vele együtt oldható meg. A gazdasági életviszonyok még nem alakultak ki, azok iránya még ismeretlen. A mélyreható törvényváltozásokhoz megkívánt politikai objektivitás, amely párttekinteteken felül áll, még nincsen meg. Az integritás szempontjából a régi intézmények konzerválása mindennél magasabb nemzeti érdek. De a reform iránya is elvetendő. Az állami beavatkozás mélyítése és kiterjesztése a kereskedelemnek megölné. A szerződési szabadság époly kevéssé idejétmúlt intézmény; amennyire nem az a szabad tulajdonjog. Még a részvénytársaságok és szövetkezetek reformja sem égető. Bárha erre vonatkozó jogszabályaink a tudomány szempontjából erősen meghaladtak és gyakorlati fogyatékosságuk sem vonható kétségbe.

A jelentkező bajok helyes bírói gyakorlat mellett kiküszöbölhetők. A szédelgések nálunk ritkábbak e téren, mint sok más országban a koncesszionális rendszer mellett. Az Überfremdungsgefahr az intervalutáris viszonyok stabilizálódása folytán idejét multa. A korlátolt felelősségű társaságok életbeléptetendő típusa visszahatással lesz a részvényjogra is. A szövetkezeti jog reformjának pláne nincs ma praktikus jelentősége. A csendes társaságok a korlátolt felelősségű társaságokkal egy törvényben szabályozhatók, feltéve, hogy gyakorlati szempontból tényleg annyira fontos ez a társasági fajta. A tartozás — elismerés, bankárletét, folyószámla — jogviszony és értékpapírok jogszabályainak kimerítő, illetőleg új szabályozása, ha bizonyos vonatkozásban kívánatos is, egymagában nem elég ok a reform keresztülvitelére. E szabályok a gyakorlatban meglehetősen kialakultak és részben diszpozitív jellegűknél fogva, nélkülözhetik a törvényes összefoglalást. Mindezekből az a végső konklúzió vonandó le, hogy a reform sem nem indokolt, sem nem időszerű.

— **Copf és simli.** A Budapesti Hirlapban *Nagy Emil* ki-figurázza a budapesti árvaszéket, mert 1925 október havában felhívta őt, mint törvényes gyermekei kiskorú képviselőjét, hogy a kiskorúak tulajdonát képező ékszerek 1922., 1923. és 1924. évekre vonatkozó kimutatását mutassa be. Hát copfnak ez is copf és kissé emlékeztet a híres francia esetre, de eltöri mellette. Még a jó béke idején valamelyik francia napilap pályadíjat tűzött ki a bürokrácia legmulatságosabb esetére. A posta ontotta a hosszabbnál hosszabb copfokat, melyekben a francia bürokrácia nem szűkölködik. Az első díjat egy nyugdíjas kapta. Hosszabb ideig nem vette fel valamely okból nyugdíját. Midőn újból jelentkezett elhozta magával az előírt hatósági bizonyítványt mellyel igazolta életbenlétét. A pénztár csak az utolsó havi nyugdíját fizette ki és külön minden egyes elmúlt hónapra bekövetelte az életbenlétet igazoló bizonylatot. A magyar copf ilyen hosszúságig nem tud megnőni, de azért van belőle elég.

— **«Magánjogunk újabb szabályai 1917—1925»** cím alatt *dr. Szladits Károly* rövid összefoglalásban rendszeres feldolgozását adta közre az 1917 óta magánjogunk rendszerében beállott mindama sokféle változásoknak, amelyek most is hatályban vannak. A 7½ ívre terjedő könyv az 1717—1925 közt megjelent magánjogi szabályokat összefoglalva, magánjogunk újabb alakulásának rendszeres és hű képét adja. A könyv voltaképpen pótlék kíván lenni a szerző *Magánjogi Vázlatához*, amely 1917. évi III. kiadása óta csak változatlan lenyomatban jelenhetett meg, de a Vázlatától függetlenül is használható segítséget nyújt újabb magánjogi szabályaink megismerésére. Feldolgozza a kir. Kúria részéről a Polgári jogi Határozatok Tárába felvett határozatoknak 1924-ben megjelent második sorozatát is, úgy hogy a magánjogi gyakorlat újabb alakulását főbb vonásaiban szintén bemutatja. Az újabb hiteljogi szabályok ismertetésére a könyv a «Vázlat» kereteinek megfelelően szintén kiterjed. A könyv, mely Grill K. könyvkiadóvállalatának kiadása, hézagot pótol, mert a magánjogi szabályalkotás és a joggyakorlat alakulásának kaleidoszkópszerű gyors változásai közepette megbízható vezérfonalat ad a jogtanuló és a gyakorlati jogász kezébe a ma fennálló jog megállapítására.

— **A Polgári jog Határidő zsebnaplója.** Hasznos munkát végzett *dr. Fränkel Pál* zsebben hordozható határidőnapló összeállításával. A naplót valorizációs tabellák, a törvénykezési illetékek táblázata, az értékhatárok összeállítása és a peres ügyvédi díjszabás egészítik ki. Ára 50,000 K.

— **Jogi Vadamecum.** *Dr. Vészi Mátyás* és *dr. Wagner György* ügyvédek, gyakorlati jogászok számára igen gondosan szerkesztett gyűjteményt állítottak össze, melyben az összes peres és perenkívüli teendőket részletesen ismertetik, a reájuk vonatkozó headványok gyűjteményével a legújabb törvények és rendeletek figyelembevételével.

— **Cégjogi útmutató az újraértékelési rendelethez.** *Dr. Tolnay Iván* és *Biber Dezső*, a budapesti kir. törvényszék kiváló tanácselnökei nagy hálára kötelezték a gyakorlat embereit ennek az útmutatónak közreadásával. Az újraértékelési rendelet

különösen a részvénytársaságokat és szövetkezeteket állítja nehéz és ezeknek a társaságoknak legfontosabb érdekeire kiható feladat elé. A szerzők — elsősorban maguknak a cégbírók számára felesleges munkától mentesítése érdekében — azokban a kérdésekben kívántak útmutatást adni, amelyeknek felülvizsgálása a cégbírók hatáskörébe tartoznak. Ezt az útmutatást lehetővé téve, mégis mindenre kiterjedően adják meg s az útmutatás mellett mintákat is közölnek. Az útmutató színvonala meghaladja a napi szükség kielégítésére szánt ily célú vezetők színvonalát, világos és szabatos írásmódja is a szerzők ismert jeles kvalitásait dicséri. Az Útmutató a Pátria irodalmi vállalat kiadásában jelent meg.

Főváros környéki járási központban hajó- és vasútállomással bíró helységben, negyedszázad óta fennálló ügyvédi iroda átvételére, vagy vezetésére minden tekintetben helytálló képességű kartárs kerestetik. Cím a kiadóhivatalban. 17753

Vidéki jóforgalmú ügyvédi irodába nősüléssel kapcsolatosan betársulhat izr. vallású ügyvéd. Cím a kiadóba. 17742

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzó
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN

kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 íves, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára **140,000 K.**

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a **Franklin-Társulat könyvkereskedésében,** IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében, VI., Andrásy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Ludvig Rezső* kir. ítélőtáblai bíró: Bírói státus. — *Dr. Kutasi Elemér* budapesti ügyvéd: Az életbiztosítások valorizációja. — *Dr. Cs. Sommer József* budapesti ügyvéd: A csődön kívüli kényszeregyesség reformja. — *Dr. Proszvimmer Béla* budapesti ügyvéd: A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XVIII. k. 10. iv. — Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 9. iv.

Bírói státus.

Az ember lelke, ha a jelent únja, visszanez a múltba s abból merít új reményt, új erőt a jövőre.

Nézem a bírák és ügyészek külön státusáról szóló 1920: XX. cikk indokolását, az igazságügyi és pénzügyi bizottságnak reá vonatkozó jelentését. Az indokolás szerint: azt a nagy és nehéz feladatot, mely általában, de különösen most, a közelmúltban, a pusztulásra kárhozott jogrend helyreállításánál és a jogbiztonságnak újból való megszilárdításánál a bíróságokra hárul, csak erkölcsileg és anyagilag független és így minden befolyástól mentes bírói kar oldhatja meg. (Vajjon kisebb most a bírói kar feladata, helyre állott már a jogbiztonság? Hány új jogkérdés került minduntalan a bírói bonckés alá, hol vagyunk még attól az időtől, amikor állandósult joggyakorlat alapján szinte biztosra vehetjük a bírói döntést!) Az igazságügyi bizottság jelentése: a bírói és ügyészi tekintélyt akartuk még szembetűnőbben kiemelni, azt az emberfeletti idegfeszítő és agytépő munkát akartuk némiképp honorálni s rá akartunk mutatni arra, hogy az a kar, amelyik milliók és milliók felett ítél, bizonyos megkülönböztetést érdemel; a bizottság tudja, hogy a javaslattal nem oldotta meg teljesen a nyomorral hősiesen küzdő hazafias bírák és ügyészek megélhetésének súlyos kérdését... A pénzügyi bizottság sem tartózkodik az elismeréstől: az állam rendkívül súlyos helyzete a jelen pillanatban nem teszi lehetővé a bírói és ügyészi kar anyagi helyzetének oly mértékű rendezését, mely teljes mértékben párhuzamos volna azzal a felelősségteljes nehéz munkával, mely a megélhetés mai nehézségei között kétszeres súllyal nehezedik a tiszteletünket és elismerésünket a legnagyobb mértékben kiérdemlő eme jeles testületre...

Múltak az idők, sokat takarnak már azóta az ismételten lehullott őszi lombok, a lüktető tavaszok színpompázó virágai között elvész a bíráknak szerény örökzöldje, amely csak a hideg fagy letarolt mezején díszlett. 1920. évben emlékezetben volt még a tanácsköztársaság által kiállított bizonyítványunk, hogy a magyar bírói kar reá nézve hasznavehetetlen, közismert tény volt, hogy a bírói karból nyert is legkevesebb hívót — köztük, sajnos, az előmeneteli viszonyokkal elégedetlen nem egy kiváló erőt — és az sem volt titok, hogy a kommunizmus szolgálatába szegődés sehol sem vont maga után hasonlóan szigorú megtorlást, mint a bírói kar kebelében. (Természetesen beleértve mindenütt az ügyészi kart is.) Nem volt még felejtve a nemzetnek az az óriási előnye, hogy a bírói kart a kommunizmus bukása után nyomban újból munkába állíthatta s ez folytatta működését minden legkisebb megrázkódtatás nélkül ott, ahol abba kellett hagynia, a feltornyosult nehézségek dacára is megfeszített munkával eddigi nagyságát tartva szem előtt.

Változtak az idők. A politikai erők mozgékony viadalában értéktelen érték a bírák szilárd pártatlansága. Az általános tekintélyrombolás idejében kiváló célpont a független bírói kar önére-

tes magatartása, természetes a támadása. Csak az a megnyugtató, a támadás nem egy oldalról ér. És ha néha téved a bíró, ha gyenge bíró is akad, vajjon a tisztviselők többi osztálya soha sem téved, vajjon gyöngye bíró kinevezéseért mennyiben felelős a bírói kar? hiszen teljes erejével régi magaslatának fenntartásáért dolgozik, nagyon is nem érdeke, hogy gyöngye jogászok legyenek tagjai.

Jogos, nagyon is szükséges a bírói határozat bírálata, sőt legszigorúbb ellenőrzése, azonban nem elsietve, hanem csak jogerős döntés után. Míg a Kúria nem beszélt, minden bírálat befolyásolást céloz és bírói függetlenséget sért, bár eredményt nem is ért el még soha sem. Míg a Kúria végső szót nem mondott, alaptalan minden kritika, hiszen végérvényes ítélet még nincsen. Ha minden elsőfokú bíró a Kúria ítélkező képességével rendelkezik, nem kellene Kúria. Ha pedig az alsóbbfokú bíró még nincsen felvértezve a jogesetek végtelen sorának boncolgatásából nyert éleslátással és határozóképesseggel és közelebb esvén a küzdőtérhez, nem tekint oly higgadtan az eseményekre, mint a hullámvéréstől távol álló Kúria, azért még nem indokolt a támadása. A gyakorlathány és továbbképzés szüksége más pályán sem ismeretlen fogalom. Mily eltévesztett a nem végérvényes ítélet bírálgatása, mutatják azok az esetek, amikor az ítélet heves támadás dacára végső fokon megerősítést nyer és a Kúria szava után elnémul minden kritikus. Pedig kritikának csak ekkor van helye, mert ami a Kúria mérlegében helytelennek bizonyul, kritika nélkül sem marad meg. A különböző fokú ítéletek egy egységes peres eljárásnak munkálatai, az egész munka bevégezése előtt elsietett a bírálat. De nemcsak elsietett, hanem ellentétes az igazságszolgáltatás érdekével is. A bírói gyakorlat nem maradhat merev — különösen ott nem, ahol törvényt pótol — alkalmazkodnia kell az élethez. Az élet által felvetett újabb és újabb jogesetek elsősorban nem a Kúria elbírálása alá kerülnek, megoldásuk az első bírónak okoz legnagyobb nehézséget. Ha pedig az eddigiektől eltérő módot alkalmaz, azért, mert az szokatlan és helytelennek látszik, a bíró támadása még nem jogos. Hogy a helyes megoldási mód megtalálása néha mily nehéz, mutatja a valorizációs jogszolgáltatás. Másrészt ne felejtjük, hogy a Kúria joggyakorlatának megváltozása nem ritkán az alsóbbfokú bíróságok szívós ostromának eredménye. Ez az eleven erő szükséges, egészséges önálló gondolkodás jele, amely nélkül jó bíró nem képzelhető.

Halljuk a követelményeket: a bíró dolgozzék sokat, nagyon sokat, gyorsan és jól, e mellett legyen nyugodt, előzékeny, az élet viharzó eseményeivel szemben vértezett. Fellegvár, díszes homlokzattal, ékes tetőzettel, csak alapzatával nem törődik senki, földben van, nem látszik. Továbbképzés rengeteg per közepette, higgadt mérlegelés folytonos sürgetés mellett, jó kidolgozás idő engedése nélkül és száműzve minden indulat, idegesség, mikor a bírói szék körül egyéb sem tombol. Perrel kelünk, perrel fekszünk, végzük saját felelőségünkre a tartalmának szárazságával legkimerítőbb agymunkát, mások viszálykodásának elemzését, hogy mindegyikük vélt igazát megértve elmélyedhessünk az igazságos megoldás keresésében. Ehhez a munkához egész ember, teljes lelkierő szükséges. Megvannak-e ennek előfeltételei, nem zavarják-e meg a bíró mérlegelését a lelkében minduntalan feltóduló megélhetési kérdések, a mai orvosság, holnap kenyer, holnaputáni iskoláztatási költség mikénti fedezése, elbíri-e még kötelességteljesítését a megfeszült idegzet, megkaphatja-e a szervezet a szükséges táplálékot, hogy pótolja az elfogyasztott erőt, ki törődne vele, — ha bíró: teljesítse kötelességét. Szomorú elbánás, vértezetttséget követelni

vért nyújtása nélkül. A külön státus tartalmilag ma ezüst tálcán nyújtott száraz kenyér, holott létesítésének célja nem a keret, hanem az annak megfelelő tartalom biztosítása volt. Igaz, formailag még nem jutottunk egészen oda, ahol a külön státus előtt voltunk, de csak formailag, ha nem gondolunk azokra, akik akkor mögöttünk sorakoztak és most egy-két rangosztállyal előttünk állanak.

Egyről azonban még sem szabad megfeledkeznünk, nincs A, B, C listánk, a bírói kar egysége megmaradt. Inkább száraz kenyér mindnyájunknak, mint csak egyeseknek.

Lelkünk, ha a jelen bántja, visszatér a multba és ha a szabad terület ridegsége nem nyújt reményt, átlépi az erőszakos határt, bekopogtat a nem szabad tájaknak zárkózó lakain, ahol a viszontlátásnak önkénytelenül fellobbanó örömtüze leolvastja rólunk a dermesztő fagyot és további munkára erősít. Ha dísztelen karácsonyfa alatt (nem tudom költsége telik-e majd a karácsonyra kiadandó fizetési többletből) sóhaj fakad keblünkéből, viszhangra talál a megszállott területen maradt bírótársainknál, mert egyik tisztviselői osztály elszakadt tagjai sem ragaszkodnak oly bensőséggel az anyateülethez, mint ők mihozzánk. Az a tény, hogy nincs az elszakított területnek az a parányi része — nemcsak délen és keleten — ahol a magyar igazságszolgáltatást ne óhajtának vissza, kötelelességteljesítésünknek oly elismerése, amely mellett minden kritika eltörpül, amelyért érdemes volt és érdemes tovább is dolgoznunk. Az idő majd eljár. Az ország érdeke, bírái mérlege elernyedtt szívekben ne remegjen.

Ludvig Rezső.

Az életbiztosítások valorizációja.

A valorizációról szóló törvényjavaslat 27—34. §-aiban igen részletes szabályokat tartalmaz a felértékelés egyik legnehezebb kérdéséről: az életbiztosítások valorizálásáról.

A szabályozás lényege a következő: A biztosító-társaságok az 1922 január 1-e előtt kötött élet-, járadék- vagy másnemű személyi biztosítások 1921 december 31-ére megállapított díjtartalékait, továbbá az ezen szerződésekre 1922 január 1-től történt díjfizetményeket, végül az 1918 december 31. után esedékessé vált, de bármely okból ki nem fizetett biztosítási összegeket, kamatoskamatokkal együtt átszolgáltatják a biztosító magánvállalatok m. kir. felügyelőhatóságának. E biztosításokra nézve minden további díjfizetés a felek részéről és kifizetés a társaság részéről megszűnik. A beszolgáltatott díjtartaléki értékekből és készpénzből, továbbá a biztosítótársaságoknak bizonyos hozzájárulásából a felügyelőhatóság két külön felosztási alapot létesít, egyet az 1919 dec. 31. előtt kötött biztosításokra vonatkozólag és egyet az 1920—1921. években kötött szerződésekre vonatkozólag; a beszolgáltatott készpénzt gyümölcsözteti, az átvett vagyontárgyakat értékesíti és az ily módon nyert két felosztási tömeget az 1932. év folyamán az igényjogosult felek közt a két tömegre rendeltileg megállapítandó kvóta szerint a biztosítások 1921 december 31-i díjtartalékának arányában felosztja. A társaságok hozzájárulása kétféle: $\frac{1}{2}\%$ az összes biztosítótársaságoknak bármely biztosítási ágban 1931 december 31-ig bevett bruttó díjbevétele és ugyan csak $\frac{1}{2}\%$ az ugyanezen idő alatt kifizetésre kerülő kárösszegek után, ezenfelül 20% az életbiztosítási ágazattal foglalkozó társaságoknak 1925—1931. évi mérlegszerű tiszta nyeresége után. E hozzájárulások a biztosított felekre át nem háríthatók.

A javaslat e szabályozása *formai* szempontból nyomon követi a német felértékelési törvényt. Átveszi annak alapgondolatát: a felértékelendő életbiztosításokra vonatkozó további kifizetések beszüntetését, a végleges likvidációnak későbbi időpontra való kitolását, a díjtartalékoknak felosztási tömegként való kezelését és az igényjogosultak közt való aránylagos felosztását. Különbözik a javaslat alaki szabályozása a német rendezéstől abban, hogy míg a német törvény a felosztási tömegeket minden egyes vállalat számára külön-külön állapíttatja meg és azokat maguknál a vállalatoknál kezelteti és osztja fel egy e célra kinevezett hites személy («Treuhand») által, addig a magyar javaslat az összes társaságok felosztási tömegét egyesíti s az állam által kezelteti és osztja fel.

A javaslat ez utóbbi intézkedését azzal indokolja, hogy az egységes felosztási alap kezelésére a biztosítóintézetek állami felügyelőhatósága teljes garanciát nyújtó alkalmas szerv, hogy továbbá ezen állami kezelés feleslegessé teszi a felosztási alapok-

nak intézetenként való ellenőrzésével járó adminisztratív munkát, végül, hogy a javaslat eljárása mellett igazságosabb eredmény várható.

Bár a fenti indokolást nem osztjuk, el kell ismernünk azt, hogy a javaslat anyagi szabályozásának rendszeréből logikusan folyik a felosztási alapnak egységes állami kezelése. Mihelyt ugyanis a felosztási alap lényegileg a biztosítótársaságok adó- és illetékszerű szolgáltatásaiból tevődik össze, ebből önként adódik az is, hogy az egész felértékelési műveletet maga az állam bonyolítsa le.

Az állami egyesített kezelés és lebonyolítás magával hozza, hogy az összes igényjogosultak, arra való tekintet nélkül, melyik társaságnál voltak biztosítva, egyenlő kulcs szerint részesednek a felosztási tömegekből. Ezt az egyenlősítést a javaslat az igazságosság követelményének tekinti. Az egyenlősítés azonban egymagában véve nem egyértelmű mindig az igazságossággal. Kétségtelen ugyanis, hogy ezen egyenlősítés által megrövidülnek azok a biztosított felek, akik szolid üzleti elvek alapján dolgozó társaságoknál kötötték biztosításaikat, azoknak a feleknek előnyére, kik oly társaságokkal szerződtek, amelyek kevésbé voltak skrupulózusak díjtartalékaik elhelyezése körül és pl. «előrevezetett költségek» alakjában mutatták ki díjtartalékaikat a mérlegben, mire nézve a KT. (460. §.) az 1923. évi VIII. tc. életbelépte előtt megadta a lehetőséget. Az utóbbi társaságok ma már csak készpénzben — papirkoronában — szolgáltatathatják át az államnak díjtartalékaikat, holott azok a társaságok, melyek a KT. 456. §. szabályait szigorúan követve pupilláris értékekben helyezték el ezeket a tartalékokat, ma is már — valorizáció nélkül — a díjtartaléki összeg névértékének többszörösét nyújthatják fedezetül, ha pedig az állam mégis rászánná magát a fix kamatozású értékek valorizálására, a biztosítások felértékelésére komoly alapot — az egyedüli komoly alapot — nyújtanak. Mindazok, kik az utóbb említett komoly és szilárd anyagi alappal bíró társaságokkal kötötték biztosítási szerződéseiket, bizonyos jogosultsággal láthatnának tehát sérelmet abban, hogy egyenlő elbírálásban részesülnek mindazokkal, kik könnyelműen, pillanatnyi előnyök által elkápráztatva nem választották meg annak idején a kellő óvatossággal szerződéses társukat.

Kétségtelen, hogy a fenti észrevételnek csak akkor lesz valóban jelentősége, ha a kormány a javaslatban körülírt 6 évi idő elteltével mégis reá fogja szálni magát a díjtartalékok fedezeti értékeinek valorizálására. Ennek hiányában, mint erre az alábbiakban még reátérünk — az egész felértékelési műveletből számottevő eredmény a biztosítottakra nézve nem várható és így ebben az esetben — de csakis ebben az esetben — készséggel koncedáljuk annak a meggondolásnak bizonyos jogosultságát, hogy ne tegyünk különbséget biztosított és biztosított, társaság és társaság közt, hanem részesüljön mindenki egyenlő kulcs szerint az egész felértékelési műveletnek felette sovány eredményében. Számolva azonban azzal, hogy az életbiztosítások valorizációja végeredményben mégis csak a díjtartalékok fedezeti értékeinek valorizálása útján lesz lehetséges, az állami kezeléssel szemben már a fent előadott indokok alapján is az intézetenként való kezelésnek adókn az előnyt és pedig nemcsak a társaságok és a felek szempontjából, hanem az állam szempontjából is. Az intézetenként való ellenőrzéssel járó nagyobb munkateher nem lehet érv az intézetenként való kezeléssel szemben, mert hiszen magának az egész hatalmas tömegnek az állam által való kezelése és az egész bonyolult felosztási műveletnek az állam által való ellátása nyilvánvalóan hasonlíthatatlanul nagyobb munkateher és költséget jelent, mint a pusztán ellenőrzés munkája és költsége. Ez az ellenőrzési munka egyébként állami kezelés mellett is — legalább részben — fennmarad, amennyiben a felügyeleti hatóság kénytelen lesz így is a díjtartalékok kiszámítását, a fedezeti értékeknek törvényszerű átadását, a társaságok évi hozzájárulásait a felértékelési tömeghez igen pontos és körülményes vizsgálat tárgyává tenni. A felosztási tömegeknek a társaságoknál való kezelése a biztonság szempontjából sem lehet aggályos, hiszen a társaságok igen messzemenő hatósági felügyelet és ellenőrzés alatt állnak és a felértékelés alá nem eső multbeli és jövőbeli életbiztosítások díjtartalékaikat is maguk kezelik, a nélkül, hogy e tekintetben bármikor is kifogások merültek volna fel.

Lényegesen fontosabbak azonban a javaslat e formai részénél a javaslatnak anyagi intézkedései, melyeknek, mint fentebb említettük, szükségképeni folyamánya az egyesített állami kezelés.

Mindazokban az országokban, amelyekben az életbiztosítások valorizációja eddig szabályozást nyert, a szabályozás a díjtartalmak fedezeti értékeinek valorizációjával való szoros kapcsolatban történt. Amidőn pl. a német törvény a régi életbiztosítások díjtartalmait a társaságok vagyonából kihatja, azok elkülönített kezelését rendeli el és a társaságoknak módot ad a kifizetéseknek 1932-ig való elhalasztására, mindezt azért teszi, mert időközben a felértékelési törvény egyéb intézkedései értelmében a díjtartalmak fedezeti értékei (jelzálogkölcsonök, záloglevelek, állampapírok, vasúti és községi kötvények stb.) felértékelődnek, tehát oly felosztási tömeget eredményeznek, melyből az életbiztosításoknak — bár csupán mérsékelt, mindenesetre azonban még mindig számottevő — valorizációjára lehet számítani. Szakkörök véleménye szerint Németországban a felértékelési törvény alapján ily módon az életbiztosításoknak kb. 10—15%-ban való valorizációja várható. A lengyel felértékelési törvény a formai szabályozás tekintetében ugyan egészen más utakon halad mint a német törvény, azonban az életbiztosítások felértékelésének bázisa itt is a díjtartalmak értékeinek valorizációja. Ugyanez az elv érvényesül azokban az államszerződésekben is, melyeket Magyarország a monarchia utódállamaival, Csehszlovákiával, Romániával, Jugoszláviával és Olaszországgal a magyar társaságok által kötött és ezen országokra eső életbiztosítások tekintetében létesített. A magyar társaságok csakis azon az alapon tudnak az ottani biztosított feleknek cseh koronában, leiben, dinárban, lirában fizetni, hogy az ezen biztosítások díjtartalmának fedezetét képező értékeket az illető állam nosztrifikálja s ezzel egyúttal valorizálja.

Ezzel szemben a magyar javaslat éppen azon értékek valorizálására nézve, melyekben a társaságok a KT. 456. §-ának imperatív rendelkezései alapján díjtartalmukat elhelyezni kötelesek voltak: jelzálogkölcsonök, záloglevelek, államadósági és állami kamatgaranciát élvező papírok, a teljes negáció álláspontjára helyezkedik. Hogy már most a javaslat ennek dacára — miként az indoklás mondja — «ha nem is valorizált biztosítási összeget, de mégis jelentékenyen nagyobb összeget juttasson a biztosítottaknak, mint amilyen összeghez a felosztási alap képzése nélkül joguk volna», a biztosítótársaságokat kívánja arra kötelezni, hogy jövőbeli bevételeiből és nyereségeiből járuljanak 6 éven keresztül a felosztási alaphoz.

Nem kívánunk e helyütt ezen jövőbeli hozzájárulások elvi jogosultságának kérdésével foglalkozni. Egy azonban bizonyos: ezeknek a hozzájárulásoknak csak akkor lehet céljuk és értelmük, ha a javaslat rendszere az életbiztosításoknak legalább is a legszerényebb igényeket kielégítő és valamelyest még számottevő valorizációjára vezethet. Ellenkező esetben a biztosítóintézetek e hozzájárulásai magukra a társaságokra csak hiábavaló tetemes áldozatot, az államra nézve csak felesleges adminisztratív terhet és költséget, a biztosított közönségre nézve pedig, mely a törvény alapján a biztosítási összegeknek ha nem is «jelentékeny», de mindenesetre számottevő, méltányos felemelésére számít, súlyos csalódást és kiábrándulást jelent.

Attól tartunk azonban, hogy azok a jövőbeli hozzájárulások, melyeket a javaslat a társaságokra nézve előír, noha azok magukra a társaságokra számottevő terhet jelentenek, egymagukban véve, illetve a fel nem értékelt fedezeti vagyontárgyak alig számbavehető értékével egyetemben nem nyújthatnak alapot az életbiztosításoknak a méltányosság legszerényebb követelményeinek megfelelő valorizációjára. Több ezer biztosításról, száz és száz millió aranykoronát kitevő biztosítási összegről lévén szó a mérleg passzív oldalán, a társaságok bevételeire és nyereségeire kivetett bármilyen súlyos adó az életbiztosítások valorizációjára nem nyújthat kellő fedezetet. Nem tudjuk, vajjon a felértékelési tömegnek 6 éven át leendő állami kezelésének, likvidálásának és felosztásának költségei a felosztási alaphoz terhére mennek-e. Ha igen, ami mindenesetre valószínű, attól kell tartanunk, hogy a társaságok hozzájárulásainak tekintélyes részét a tömegnek kezelése és az egész akciónak lebonyolítása fogja felemészteni.

A részletekre nem kívánunk kitérni, csak két körülményt akarunk röviden felemlíteni. Az egyik, hogy azok a biztosítótársaságok, amelyek nem foglalkoznak és soha nem is foglalkoztak életbiztosítással, felette sérelmesnek érzik, hogy az életbiztosítókkal egyetemben ők is a felosztási tömeghez való hozzájárulásra kötelezettek. E társaságok arra hivatkoznak, hogy a kérdésen teljesen kívül állnak és ha már az állam oly köröket kíván a ter-

hek viselésébe bevonni, amelyek a kérdésben tulajdonképp érdektelenek, ám igyekezzék megtalálni azokat, akik a pénz és a díjtartalmak fedezeti értékeinek elértéktelenedéséből — mint az életbiztosítások elértéktelenedésének közvetlen okából — kimutathatólag hasznot húztak. A második megjegyzésünk arra vonatkozik, hogy a javaslat egészen szokatlan módon nemcsak bevételeik, hanem *kiadásai* után is, t. i. a kifizetett kárösszegek után is hozzájárulásokat kíván a biztosítóktól a felosztási alaphoz. Mint-hogy e hozzájárulásokat a társaságok, a javaslat tilalma folytán, nem háríthatják át arra, kinek a kárösszeget kifizetik, ez az intézkedés azt jelenti, hogy mennél több kára, tehát mennél nagyobb veszteségei vannak egy társaságnak, annál nagyobb összeggel kötelese a felosztási alaphoz hozzájárulni. Ezt a visszás eredményt azonban a javaslat nyilván nem intencionálhatja.

A javaslat indokolása maga is «kísérlet»-nek nevezi a tervbevetett szabályozást. Ha ez a javaslat a kormánynak utolsó szava ebben a kérdésben, akkor bizony a kísérlet alkalmatlan eszközzel történt. Mert bárhogy vesszük is a dolgot, az *életbiztosítások valorizációjának egyetlen járható útja: a díjtartalmak fedezeti értékeinek valorizációja*. Ennek a kérdésnek megkerülésével ezt a problémát nem volt lehetséges megoldani sehol és nem lesz lehetséges nálunk sem. De talán nem tévedünk akkor, ha a javaslat hat évi várakozási idejében egy ki nem mondott rejtett ígéretet látunk. Hat év hosszú idő és ezek a hosszú esztendő megérlelhetik azt, aminek idejét a kormány ma még elérkezettnek nem látja. Viszont, ha így áll a dolog, önként is feltolul az a kérdés, helyes-e, célszerű-e a javaslat egész koncepcióját, annak egész formai és közigazgatási apparátusát egy oly megoldás testére szabni, melyről eleve megállapítható, hogy a kérdés megnyugtató szabályozására nem vezethet? Abban a formában amelyben a javaslat ma előttünk fekszik — a fedezeti értékek valorizálásának merev negációjával — a modern kémia aranycsinálására emlékeztet bennünket: hosszú évek nehéz munkája után megjelenik az epruvettában egy csekély, csupán mikroszkópiailag felfedezhető arany szem, mely azonban korántsem éri meg azt a nagy munkát és fáradságot, melyet előállítására fordítottak.

Dr. Kutasi Elemér.

A csődönkívüli kényszeregyesség reformja.*

A rendeletnek a kényszeregyességi adós elleni végrehajtásokat felfüggesztő, illetve korlátozó intézkedései nem tökéletesek. Kezdve azon az inkább stílárís hibánál, hogy a zárlat elrendelése sehol sincs tilalmazva a rendeletben, ami különösen a bünygyi hatóságokat sokszor a zárlat elrendelésének megengedettségére inspirálja és folytatva azon, hogy nincs szankciója a meg nem engedett telekkönyvi előjegyzési tilalom áthágásának, a rendelet a vonatkozó részletkérdések egész seregét szabályozatlanul hagyja. Így nincs intézkedés arra az esetre, ha a kényszeregyességi biztosítási intézkedések (vagyonfelügyelet stb.) a korábban elrendelt végrehajtásokkal vagy zárlatokkal konkurálnak. Nyitvánvaló, hogy az egyes hitelezők javára elrendelt zárlat vagy végrehajtás hatályának sérelme nélkül lehetséges volna mindezen biztosítási intézkedések ellenőrzőjeül, zárgondnokául a vagyonfelügyelőt ipso ure megtenni, ami nemcsak tetemes költségtől kímélné meg az adóst, hanem a kényszeregyességi eljárás legfőbb céljának, az adósi üzem továbbvitelének és életfenntartásának is sokkal jobban megfelelné.

A vagyonfelügyelőre nézve kimondja a rendelet, hogy a közte és az adós között díjazására vonatkozólag létrejött megállapodások semmisek; hiányzik azonban ennek kimondása az eljárási szakértőkre vonatkozólag, jóllehet ezek működése ép oly fontos és a velük kötött külön megállapodások hátránya azonos a vagyonfelügyelőéivel.

Életképtelennek bizonyultak a rendeletnek az ellenőrző-biztosokra és bizottságra vonatkozó intézkedései. Ezek hatáskörét célszerű volna az előjáróban említett konzultatív hatáskörű szaktestületek alkalmilag kijelölt tagjára vagy tagjaira bízni.

Hiányzik a rendeletből a kényszeregyességi vagyongazdálkodás egy gyakran előforduló esetének szabályozása, t. i. azé, amikor az adós a vagyonfelügyelő hozzájárulásával egész üzletét átruházza. E hiány következtében az üzletátruházási törvény szabályai alkalmazandók

* Az előbbi közl. l. a 22. számban.

ez esetre is, ami a vevő felelősségének korlátlanlansága folytán újszólván lehetetlenné teszi a passzív adós üzletének átruházását. Szükséges volna tehát kimondani azt, hogy aki a kényszeregyességi eljárás alatt álló adós üzletét érvényesen átveszi, liberálva van az adós korábbi tartozásaiért való felelősség alól.

A csődtörvényre gondolt a kényszeregyességi rendelet kodifikátora akkor, amikor a 30. §-ban külön kimondta, hogy az egyességi eljárás nem érinti a bérleti és szolgálati viszonyokat, amennyiben azok az eljárás megindítása után folyamatban maradnak. Ennek a rendelkezésnek, t. i. tekintettel arra, hogy a kényszeregyességi eljárás semmiféle jogviszony hatályát nem érinti, semmiféle értelme sincs és csak zavarólag hat.

A hitelezőknek általánosan tapasztalt indolenciájából kifolyólag de azért is, mert eljárásbeli költségeiket maguk kénytelenek viselni, célszerű volna megengedni azt, hogy a helybenlakó hitelezők is követelésük bejelentésével együtt *írásbelileg* szavazhassanak. Ezáltal a hitelezők *valódi* többségi akarata jutna kifejezésre, esetleges visszaéléseket pedig korrigálná a rendelet azon meglévő intézkedése, hogy az írásbeli szavazatot szóbelileg módosítani lehet.

Nem intézkedik a rendelet a tekintetben, hogy időbelileg mely követelésekre terjed ki a kényszeregyesség hatálya. Különösen nem mondja meg azt, hogy a le nem járt követelésekre, illetve követelések le nem járt részleteire is kiterjed-e a kényszeregyesség hatálya. A gyakorlat itt is a csődtörvény analógiáját veszi segítségül és a kényszeregyességi eljárás megindításával az adós ellen minden követelést lejárnak minősít, ennek azonban nincsen törvényes alapja; mert a csődtörvénynek csak taxative felsorolt szakaszai érvényesek a kényszeregyességi eljárásban, a Cst. 14. §-a pedig nincsen átvéve és maga a rendelet sehol sem terjeszti ki hatályát általánosságban a le nem járt követelésekre. Az, hogy kivételesen bizonyos fajtájú le nem járt követelésekre kiterjeszkedik a rendelet, épen a mellett szól, hogy általánosságban nem kívánt kihatni a jövőbeli követelésekre, mit bizonyít az is, hogy a jövőbeli követelések egész érvényesítése technikája is hiányzik a rendeletről. A mai gyakorlat tehát ellentétben áll a rendelettel: a helyes megoldás az volna, hogy úgy, amint a visszaható hatály is időbelileg korlátozott, úgy történjék ez a jövőre nézve is, mondjuk a követeléseknek az eljárás befejezésétől számított egy éven belül lejárt részleteire, mert ennek hiánya könnyen újabb zavarba dönthetné az adóst a régi okok folytán, míg fizetési képességének teljes helyreállta után igazságtalan volna bizonyos követeléseinek továbbra is quótálisan való kielégítése.

Ökonómikus szempontból célszerű volna a kényszeregyességi eljárásban intézményesen kettéválasztani az adós kifogásait a szavazati jog és a követelés elismerése szempontjából. A mai helyzet t. i. az, hogy az adósnak, ha tagadja valamelyik hitelezőjének szavazati jogosultságát (pl. azért, mert váltófedezete van) kifogásolni kell az egész követelést, ami arra vezet, hogy a hitelezőnek külön pert kell indítania. Ha volna a táblás kimutatásban megfelelő rovat külön a szavazati jog és külön a követelés fennállásának elismerésére vagy kifogásolására, illetve ha ezt a munkatöbbletet nem jelentő kérdést az adóshoz a bíró intézményesen feltenné, nem egy pert meg lehetne takarítani.

A szavazati jog tekintetében nem bizonyult célszerűnek a rendeletben szereplő tiszta tárgyi rendszer, amely a követelések tőkeösszege után számítja a többséget, tekintet nélkül a hitelezők számának többségére. Bár a tárgyi rendszernek igen nagy előnyei vannak, mégis a külföldi tapasztalatok szerint legcélszerűbbnek az ú. n. vegyes rendszer bizonyult, az t. i., amelyben a hitelezők számának és a követelések mennyiségének kombinált összege adja meg a többséget. Ez zárja ki azt a ma lehetséges esetet, hogy egy két nagy hitelező diktálja az egyességet, ami könnyen vezethet ezen hitelezők külön titkos előnyökben való részesítésére.

A rokonok szavazati jogának korlátozásához hasonlóan kellene megszorítani az adóssal bizonyos közeli érdekeltégben levő hitelezők szavazati jogát is, így az adós részvénytársaság tagjait, társait stb., hogy ezáltal gyakran előforduló visszaélések megakadályoztassanak.

Hiányzik a rendeletről az egyetemleges hitelezők szavazati jogának mikénti gyakorlására vonatkozó rendelkezés.

A rendelet azon szabálya, hogy a szavazás csak egységesen történhet az egész ajánlatra, illuzóriussá teszi a pótrendelet azon szabályát, amely szerint a bíró 100% felajánlása esetén a hitelezők többségének hozzájárulása nélkül is a tartozások kiegyenlítésére

két évnél hosszabb határidőt szabhat; az adós ilyen ajánlatát, ha az a hitelezőknek nem konvenial, ex asse elutasítják. Ha tehát kívánatos ezen tág bírói jogosultság fenntartása (ami vitás), akkor a rendelet 47. §-át evvel összhangzásba kell hozni, azáltal, hogy a bíró külön teheti fel az ajánlat quótális és időbeli részét szavazására.

Az egyesség jóváhagyása körül a leglényegesebb reformszükséglet talán a rendelet 54. §. első pontjának a fakultatív megtagadási okok közül a cogens megtagadási okok közé való sorolása volna. Etikailag, közgazdaságilag, de célszerűségileg is lehetetlen állapot az, hogy jóváhagyassék olyan egyesség, amelyben megállapított, hogy az adós csalárdul járt el. Egyébként a fakultatív megtagadási okokat meg kellene szorítani, mert sérti a hitelezői autonómiát az, hogy kényszerű ok nélkül elutasítson a bíró olyan egyességet, amelyet a hitelezők többsége elfogadott. Sőt kimondandó volna az is, hogy az összes hitelezők elfogadó szavazata esetében, valamint a 100%-ot megközelítő kvóta és megállapítandó maximális teljesítési határidő felajánlása esetében az egyességet megtagadni egyáltalában nem lehet.

Nagy hiánya a rendeletnek az, hogy csődnitást esetén a fizetéseképtelenségi eljárást előlről kell kezdeni, mintha mi sem történt volna. Ez csak a csőd lassítására vezet, jóllehet nyugodtan állíthatjuk, hogy egy megszüntetett kényszeregyességi eljárásban az adós viszonyai (a megtámadási pereket kivéve) legalább annyira tisztázva vannak, mint egy csődeljárásban. A megnyitott csődben tehát csak pótolni kellene azokat az intézkedéseket, amelyeket a csődjog eltérő természete szükségessé tesz és e mellett az összes eddigi intézkedések (biztosítás, vagyonfelügyelő-tömeggondnokkinevezés, hitelezői bejelentés stb.) teljes hatályát tartaná meg. Kiterjesztendő volna az 58. §. hatálya legnagyobb részében arra az esetre is, ha az adós ellen nem nyomban nyitják meg a csődöt, így pl. a kényszeregyességi hatályos üzletvezetésből eredő követelések, valamint az eljárás költségei minden körülmények között tömegköveteléseknek volnának minősítendőek, mert a mai állapot mellett a kényszeregyességi adósnak épen a miatt nem mer senki sem hitelezni, mert fél, hogy a később megnyitott csődben követelése csődköveteléssé lesz. Ennek pedig az a következménye, hogy gyakran lehetetlen az adós üzletét lábraállítani, mert hitel nélkül nincsen üzlet és így a hitelezők elesnek a talpraállított vállalat jövedelmétől. Az eljárási (vagyonfelügyelői) költségeket fenyegető az a veszély pedig, hogy esetleg csődköveteléssé devalválódnak, arra szorítja a vagyonfelügyelőket, hogy rövid időn belül kíméletlenül hajtsák be követeléseiket, mely körülmény csődbe kergetheti az adóst.

Enyhítendő volna azon szabály szigora, hogy bizonyos esetekben a kényszeregyességi eljárás megszüntetése után a csőd hivatalból megnyitandó. Azon esetekben t. i., amikor a bíró már a kényszeregyességi eljárás alatt olyan okot észlelt, amely a Cst. értelmében a csőd hivatalból való megszüntetésére alkalmas, céltalan a csődöt megnyitni és azt nyomban meg is szüntetni. Így pl. ha teljes megnyugvással megállapítható, hogy az adós vagyona a csődköltségek fedezésére sem elegendő és a hitelezők nem hajlandók ezeket viselni; vagy ha arról győződött meg a bíró, hogy az eljárásban már nincs több, mint egy hitelező és ez kéri a csődnitást, úgy a mai állapot szerint a csődöt meg kellene nyitni és nyomban megszüntetni. E helyett célszerű volna a rendelet vonatkozó intézkedését úgy módosítani, hogy hivatalból sem kell a csődöt megnyitni akkor, ha a csőd hivatalból való megszüntetésre alkalmas okot állapított meg a kényszeregyességi eljárásban a bíróság.

A jogorvoslat körében gyakran találkozunk a felfolyamodási lehetőségek a gyorsaság érdekében való megszorításával. Nézetem szerint ezt a megszorítást tovább fokozni már nem lehet. Sőt! Megengedhető volna egy csomó ma kizárt és nem halasztó hatállyal felruházandó felfolyamodás. Így a vagyonfelügyelő előmozdítása, az adós üzletvitelét fenyegető biztosítási intézkedések elrendelése stb. tárgyában. *Tisztázásra* szorul még a hitelezőket megillető némely felfolyamodás kérdése; így pl., hogy van-e a hitelezőknek felfolyamodási joguk az illetékességet leszállító, illetve ily okból a visszautasító végzés ellen; vagy hogy az egyesség jóváhagyását megtagadó végzés ellen van-e a szavazati jogát nem gyakorolt, vagy avval figyelembe nem vett hitelezőnek felfolyamodási joga? Ezen kérdéseket t. i. a gyakorlat vagy egyáltalán nem, vagy nem megnyugtatóan oldotta meg, lévén e tekintetben a rendelet hiányos.

Az egyesség joghatályának szempontjából tisztázandó volna a fent már említett értelemben két kérdés. t. i. az egyesség joghatálya az adós és hitelező által be nem jelentett követelésekre és a követeléseknek jövőbeli esedékességeire.

Az egyesség *hatálytalanítására* vonatkozó eddigi rendszer célszerűnek bizonyult, azonban a 64. §. fogalmazása kételyekre ad okot e tekintetben, hogy megtámadható-e az az egyesség is, amely ellen van hatálytalanítási ok, de amely létrejött volna akkor is, ha a hatálytalanításra okot adó szavazat nem gyakoroltatott volna. E kérdésre a rendelet mai szövegének grammatikai értelmezése alapján nemmel kellene felelnünk, a gyakorlat azonban igen helyesen igenlőleg döntötte el a kérdést.

A fizetésképtelenségi jognak szerves és összefüggő egységben való tömörítése, a csődeljárás generális megjavítása és a kényszerfelszámolási eljárás mai korlátozott területéről szelesebb mezőkre való kiterjesztése mellett mindezen részletkérdések reformálása csekély jelentőséggel bírna, de a szerves reform megtörténte után is hozzájárulna a kényszer egyességi jog tökéletcsbedéséhez, a szerves reform megvalósulásáig pedig fokozottan üdvös szolgálatot tehetne a hitelezők és a tisztességes adósok védelmének érdekében.

Dr. Cs. Sommer József.

A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma.

III.*

Roma locuta est: jogéletünk arra hivatott tényezői egyelőre a mellett döntöttek, hogy azokat a szabályokat, amelyek szerint a nyugdíjigényeket elbírálni kell, törvényhozás fogja szabályozni. Ez felment az alól a kötelezettségünk alól, hogy részletesen válaszoljunk mindazoknak,⁹ akik az előző cikkünkben foglaltakkal szemben arra az álláspontra helyezkedtek, hogy helyesebb volna fenntartani a mai állapotot, amelyben ez a bizonyára nem egyszerű kérdés a bírói gyakorlatra maradt.

De mivel immár eldőlt és pedig igenlő értelemben ez a kérdés is, hogy a nyugdíjak általában felértékelendők, (illetve a hivatalos terminologia szerint; *átértékelendők*) feleslegessé vált a vita a felett is, vajjon a bíróságok azokat az ítéleteiket, amelyekben eddig is ugyanerre az eredményre jutottak, helyesen indokolták-e mint azt a cikkünkkel foglalkozó kiváló szakférfiak állítják¹⁰ avagy ezek az indokolások az eddig fennállott jogszabályok prizmáján át nézve teljesen megnyugtatóknak nem voltak mondhatók, mint azt e sorok írója köteles szerénységgel megállapíthatónak vélte.

Legyen szabad csak annyit megjegyeznünk, hogy ama szokatlanul élénk visszahatás dacára, amelyet cikkünk kiváltott, egy oldalról sem hallottuk cáfolatát annak a tételünknek, hogy a bírói gyakorlat sokfélesége ma szinte perre *kényszeríti* az érdekelt feleket, a vitás kérdéseknek ez úton való megoldása pedig egyfelől általános bizonytalanságot teremt, másfelől pedig minden konkrét ügyet is éveken át függőben hagy, ami elsősorban a *nyugdíjasok* szempontjából tűrhetetlen. Viszont meggyőződöttünk a bírói karhoz tartozó cikkírók hozzászólásaiból arról is, hogy sem a felértékelés jogi alapját, sem annak korlátait, legkevésbébbé annak mértékét illetőleg még ők sincsenek egy véleményen és míg ugyanabban az esetben amelyben az egyik cikkíró úr de facto elutasító ítéletet hozott,¹¹ a másik álláspontja szerint marasztaló ítéletet kellett volna hozni. Tudjuk azt is, hogy a budapesti kir. törvényszék álláspontja még radikálisabb, míg a kir. Kúria minden ilyen perben sphynxként mered a peresfelekre és eddig legalább nem nyilvánított oly határozott véleményt, amely alkalmas lenne elriasztani bármely felet attól, hogy a döntést siker reményében újból meg ne kísérelje.¹²

Ez pedig teljesen elegendő arra, hogy álláspontunkat annak indokolásával együtt, a kétségtelenül igen érdekes és sok tekintet-

* Az előbbi közl. I. a 19. számban.

⁹ L. dr. Löw Tibor: A nyugdíjvalorizációról. Jogt. Közl. ez évi 21. sz. — Dr. Berczel Aladár: Polgári Jog I. évf. 297. és kk. II.

¹⁰ L. a fenti cikkeket s különösen dr. Schwartz Tibor: A nyugdíjak valorizálásáról. Jogállam XXIV. évf. 374. és köv. II.

¹¹ Közölve Jogt. Közl. 1924. évf. I. sz. 4. és kk. oldalak.

¹² Semmiképp sem oszthatjuk dr. Bánóczy Dénes nézetét, aki azt állítja, hogy a vonatkozó jogszabályokat ma már a bíróságok kivétel nélkül egyöntetűen alkalmazzák. (A valorizációs törvényjavaslat. (Népszava 1925 nov. 17. sz.) Ennek épen az ellenkezője áll.

ben tanulságos hozzászólások dacára is változatlanul fenntartsuk és elvileg helyeseljük azt az első törvényalkotási kísérletet, amely ennek a kérdésnek radikális rendezését tűzte ki célul. Elsőnek mondjuk azt a javaslatot a Nagy Emil-féle javaslat ismeretében is azért, mert ez utóbbi törvényerőre emelkedése esetén is csak névleg lett volna törvény, valójában azonban a rendezést csak keretszerűen tervezte, nyílt ajtókat hagyván az esetenként való eltérő döntés lehetőségének s így tehát a jogbizonytalanságot semmiképpen sem csökkentette volna.

IV.

Előző cikkünkben elfoglalt álláspontunkból logikusan következett volna annak további kifejtése, hogy a felvetett kérdés szükségesnek vélt törvényhozási szabályozását a magunk részéről miként képzeljük el.

Kiválóan alkalmas kísérleti anyagul kínálkozik erre a célra a kir. pénzügyminiszter és igazságügyminiszter uraknak az «egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről» szóló s a nemzetgyűlés illetékes bizottságai elé terjesztett törvényjavaslata, melynek d) fejezete a 18—26. §§-ban a «magánalkalmazottak nyugdíja és özvegyeik, árváik ellátása» kérdéseit szabályozza.

A javaslat 18. §-a minden kétséget kizáróan kimondja először, hogy minden magánjogi szerződéssel alkalmazottnak és családtagjának készpénzben járó nyugdíjat vagy nyugdíjtermészetű járandóságot *át kell* értékelni, másodsor, hogy az átértékelésnek *a törvény szerint* kell történnie. Ezzel minden vitának eleje van véve és a bírói gyakorlatban eddig is elfogadott elv tételes szabályozást nyer.

Hiányzik azonban annak a kérdésnek szabályozása, hogy *ki* köteles a felértékelést nyugdíj fizetésére abban az esetben, ha már magát a nyugdíjfizetési kötelezettséget is valamely a szolgálatadótól különálló jogi személy vállalta, holott még a nyugdíjfelértékelés leglelkesebb hívei is elismerik, hogy «szigorú jogi alapon» tulajdonképpen a szolgálatadót ily esetben kötelezni nem lehetne.¹³

A törvényjavaslat ennek a szabálynak kimondását sajátságos módon kerüli, sőt egyes szakaszai úgy vannak szövegezve, mintha azt kimondani nem is akarta volna. Így a 24. §. azt mondja, hogy az átértékelésre akkor is a szolgálatadó vagyoni helyzete irányadó, ha a járandóság fizetésére *nem a szolgálatadó*, hanem az ő anyagi hozzájárulásában részesülő és keretében külön jogi személyként alakított nyugdíjgyűlés, intézet vagy alap köteles. Ez a szabály ugyanis kétségtelenül csak az átértékelés kiszámításának alapjául szolgáló vagyon megállapítását szabályozza, de a szolgálatadó fizetési kötelezettségét nem statuálja, sőt kifejezetten kizárni látszik. Hasonlóképpen a 25. §. is, amely a nyugdíj járandóság fizetésére kötelezett szolgálatadóról vagy külön jogi személyről külön-külön emlékezik meg.

Ez a homályosság, hacsak nem szándékos, merőben érthetetlen, s ezért kívánatos volna, ha határozott rendelkezés vétetnék fel a törvénybe a szolgálatadónak a felértékelést nyugdíjjárandóságokra vonatkozó fizetési kötelezettségét illetőleg.

A javaslat eme hiányosságából folyik, hogy nem szabályozza a szolgálatadó és a kebelében fennálló nyugdíjintézmény egymás közötti viszonyát, holott ez a kérdés sem hagyható szabályozatlanul, mert a szolgálatadó részéről esetleg felmerülő regressusigények — amelyeknek elvi jogosultsága a magánjog általános szabályai szerint tagadhatatlan — nagyon is súlyosan érinthetik azokat, akik a jövőben remélhetőleg megerősödő nyugdíjintézményektől, szolgálatadójuktól függetlenül is, aggkori ellátásukat várják.

A 18. §-ban foglalt általános szabály alól kivételt képeznek a m. kir. államvasutaknál, egyéb közforgalmú vasutaknál, az állami gépjárműknél, az államnál, törvényhatóságoknál, községeknél vagy ezek üzemeinél, az Osztrák-Magyar Banknál, az állami jegyintézetnél végül az Országos Munkásbiztosító Pénztárnál teljesített szolgálat alapján járó nyugdíjak, amelyek mértékére nézve az erre vonatkozó, esetleg minisztériumi rendeletbe foglalandó jogszabályok irányadók azzal a korlátozással, hogy közforgalmú vasutak nyugdíjaisai magasabb nyugdíjat nem kaphatnak, mint amennyit a m. kir. államvasutak nyugdíjaisai hasonló körülmények között kapnak.

Ez a rendelkezés általában helyes annak fenntartásával, hogy

¹³ L. Dr. Schwartz Tibor cikkét id. h.

a felsorolás esetleg hiányos lehet, ami azonban az érdekelt intézmények felszólamlásával pótolható lesz. Aggályosnak tartjuk mégis a közforgalmú vasutak nyugdíjasaira vonatkozó korlátozást, amely esetleg szerzett jogok elkobzását jelentheti.

A felértékelés mérvére nézve ugyancsak a 18. §. tartalmazza az általános szabályt, mely szerint a járandóságok átértékelt összege nem haladhatja meg a pénz értékcsökkenéséből eredhető hátrány teljes kiegyenlítését.

Ez tekintettel arra, hogy a javaslat nem az aggkori ellátást általában kívánja szabályozni, hanem csupán meglévő szerződéseknek (tehát rossz szerződéseknek is) csupán a pénz elértéktelenedéséből előállott vitás kérdéseit rendezni: helyes. Nem zárja ki ez a rendelkezés azt, hogy az átértékelés folytán a nyugdíj összege több ne lehessen, mint a hasonló állást betöltő tényleg dolgozó tisztviselő fizetése, sőt ez a helyzet az alábbiak szerint egyes esetekben automatikusan elő is fog állani, ami az érdekelt körében nyilván nyugtalanságot fog kelteni, elvileg azonban nem kifogásolható. Vitássá legfeljebb azt lehetne tenni, mit kell a «pénz értékcsökkenéséből eredő hátrány» alatt érteni? Minthogy a jelenlegi szövegezés szerint ez épúgy jelentheti a pénznek az arannyal szemben való elértéktelenedését, mint vásárlóképeségének csökkenését (index-korona) világosabb szövegezés a javaslatnak csak előnyére válhatnék.

Ezen általános szabály szem előtt tartásával a javaslat az átértékelés mérvének megállapítására nézve kétféle szabályt ír elő a szerint, amint a nyugdíjra igényt adó szolgálatot a) 1914 július hó 1. napján már fennállott részvénytársaságnál, illetve szövetkezetnél (19. §.) vagy b) más szolgálatadónál teljesítették (23. §.) A b) alatti szabályok irányadók a 19. §. alá eső szolgálatadónál teljesített szolgálat esetén is, ha 1. a szolgálatadó nem ad módot arra, hogy az a) alatti, utóbb ismertetendő eljárásához szükséges adatok rendelkezésre álljanak, 2. ha a szolgálatadó az alkalmazottal külön szerződést kötött és végül 3. ha a járandóság fizetésére oly külön jogi személy van kötelezve, aki nem a szolgálatadó keretében működik (pl. a Magántisztviselők Nyugdíjintézete vagy hasonlók.)

A javaslat 23. §-nak ezt a 3. alatti szabályát tartalmazó ötödik bekezdése különösen szerencsétlenül van szövegezve, mert a fenti — szerintünk szándékolt — értelmet a szöveg csak akkor adja meg, ha a következőképpen hangsúlyozzuk, «ha a járandóság fizetésére nem a szolgálatadó keretében működő külön jogi személy van kötelezve».

Ha ellenben így hangsúlyozzuk: «ha a járandóság fizetésére nem a szolgálatadó keretében működő külön jogi személy van kötelezve», akkor a 19. §-ban részletezett szabály alól ki volnának véve mindazok a részvénytársaságok és szövetkezetek is, amelyek nyugdíjintézményüket nem «külön jogi személy» alakjában létesítették. Ez azonban tekintettel arra, hogy a «külön jogi személy» fogalma oly esetekben, midőn sem törvényszékieleg bejegyzett cégről sem pedig belügyminiszteri jóváhagyással nem rendelkező «nyugdíjegyeseletről» «nyugdíjintézetekről» sőt «nyugdíjalapokról» (a 19. §. még «nyugdíjtartalékok» is említ) van szó, legálább is vitássá lesz tehető, könnyen arra vezethet, hogy az összes szóbakerülhető vállalatunk, egy-kettő kivételével kiesnek a 19. §. szabályai alól, úgy, hogy az tárgyavesztett üres rendelkezés marad.

Lehetetlen ilyen mélyreható különbség az esetek megítélésében attól függjön, hogy egy törvényszakaszt milyen hangsúllyal olvasunk.

Az általunk fenn megadott szöveg minden félreértést kizár. Ezzel kapcsolatban ki kellene hagyni a 24. §-ból az ott teljesen felesleges és csak zavart okozó «külön jogi személyként alakított» szavakat is.

Az átértékelés mérvét megállapító kettős szabály érdemére áttérve az első csoportba tartozó szolgálatadók átértékelési kötelezettségének mérvét a javaslat abban az arányban véli megállapítandónak, amely az illető társaság legutolsó békebeli mérlegben kimutatott saját vagyonának és nyugdíjalapjának összege és azon saját vagyonának és nyugdíjalapjának összege között van, amelyet a mérlegvalódiság helyreállítása tárgyában kiadott rendelet szerint készített megnyitó mérleg kimutat, míg a második csoportba tartozókat a bíróság határozatára bízta.

A javaslatnak ez a rendelkezése az, amely kétségtelenül a legtöbb kritikát fogja kihívni maga ellen.

Az vitán felül áll, hogy az első csoportra vonatkozó megoldás

alkalmas arra, hogy a peres kérdések áradatát megállítsa, jogosan felmerül azonban az a kérdés, hogy először is ez a megkülönböztetés nem lesz-e aránytalanságok szülőoka, másodszor és főleg pedig, hogy egyáltalán megfelel-e az anyagi igazságnak az az arány, amely így alapját képezné az átértékelés mértékének.

Az első kérdést illetőleg úgy véljük, szó lehetne arról, hogy ez a rendelkezés kiterjesztessék a többi kereskedelmi társaságokra és egyéb bejegyzett kereskedelmi cégekre is, mert hiszen ezekre is egyaránt kötelező úgy az 1914 július 1-e előtti utolsó rendes mérleg, mint az ú. n. felértékelési mérleg elkészítése. Ki lehetne ezt terjesztetni továbbá az 1914 óta alakult összes kereskedelmi vállalkozásokra is, bár kétségtelen, hogy ez a probléma rendszerint részvénytársaság vagy szövetkezet formájába öltöztetett kereskedelmi vállalatoknál vetődik fel és aktuális csupán 1914 előtt alakultaknál szokott lenni, ezeken kívül pedig főleg föld- vagy erdőbirtokokkal, illetőleg bérletekkel kapcsolatosan, ahol a javaslat 19. §-ának alapját képező aránymegállapítás előfeltételei egyébként sincsenek adva s tehát nem marad egyéb hátra, mint a kérdést az átértékelés általános szabályai szerint megoldani.

Hogy pedig a két csoporthoz tartozók közt feltűnő aránytalanságok még sem legyenek, azt a javaslat 23. §. azzal akarja elérni, hogy a 10. §-ban felsorolt általános átértékelési szempontoknak nevezetesen 1. mindkét fél, főképen az adós vagyoni helyzetének, 2. a pénztartozás keletkezésekor fennállott gazdasági célnak, 3. a pénz értékében bekövetkezett változásnak a rendes gondossággal való előreláthatása, illetve számításba vételének, 4. az adós foglalkozásának, vagyonának, természetének, életviszonyainak és egyéb személyes körülményeinek alapulvétele mellett az értékcsökkenéstől való védekezés lehetőségének, 5. a gazdagodásnak, illetve a gazdagodás értéke meglételének végül 6. a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányának méltányos figyelembevétele mellett különösen figyelembevenni rendeli még 7. a 19. §. alapján megállapítható arányszámokat, 8. az életfenntartás költségében a járandóság megállapítása óta bekövetkezett emelkedést és 9. azt, hogy az első ízben megállapított nyugdíj az utóljára élvezett szolgálati járandóságnak milyen hányada volt.

Ha bíróságok mindezeket a szempontokat lelkiismeretesen mérlegelés tárgyává teszik, azokban az elenyésző csekély számú esetekben is, amelyeket a javaslat 23. §-a hozzájuk utal, nyilván ugyanarra az eredményre fognak jutni, mint amelyet a javaslat a 19. §-a szerinti arányosítás eredményez, sőt az eredménynek elméletileg a nyugdíjjogosultra nézve sok esetben kedvezőtlenebbnek kellene lennie, mert a 10. és 23. §-ok az ő személyi viszonyainak figyelembevételét is elrendelik, míg a 19. §. esetében ez ki van zárva.

Mégis általános a felzúdulás a 19. §. szerinti arányszám alapulvétele ellen és ez érthető is, bár csak részben alapszik jogászi megfontolásokon.

Nem jogászi megfontolás az, hogy a javaslat által tervezett megoldás mellett az egyes nyugdíjjogosultak a legtöbb esetben vajmi csekély nyugdíjhoz fognak jutni, mert az, hogy a nyugdíjjogosult többet vagy kevesebbet kaphasson olyankor, amikor Löw tanácselnök úr szavai szerint¹⁴ par excellence méltányossági döntésről van szó, elsősorban attól függ, van-e miből elvenni valamit, anélkül, hogy a méltányosság szabályain csorba esnék.

Már pedig a javaslat 19. §-a egyáltalán nem gátolja azt, hogy a nyugdíjjogosult teljes kielégítést ne kapjon olyankor, amikor a szolgálatadónak az a vagyona, amely mellett a kötelezettség keletkezett, ma is teljes mértékben meg van, amikor tehát ez a par excellence méltányos megoldás lehetséges.

Tényleg lesznek is oly esetek — különösen iparvállalatoknál, amelyeknek sikerült békebeli vagyonukat teljes mértékben megőrizni, — ahol 100%-os átértékelés fog helyt foghatni, úgyhogy a nyugdíjasok automatikusan jobb helyzetbe fognak kerülni, mint aktív utódaik. Ez önkéntes nyugdíjbavonulásokat fog ugyan eredményezni, ami ellen azonban épen a fiatalabb generáció érdekében kifogást emelni szintén nem tartunk helyesnek.

Ámde jogi és méltányossági szempontból époly kevésbé kifogásolható oly jogszabály, amely az átértékelés mértékét oly esetekben, mikor a kötelezett fél vagyonának kisebb vagy nagyobb részét elvesztette, abban az arányban rendeli megállapítani, amely arányban annak teljesítőképesége megmaradt.

¹⁴ Id. helyen.

Már pedig elméletileg a teljesítőképesség kipuhatólására szerény véleményünk szerint alig lehet alkalmasabb alapot találni annál, amely a békebeli saját vagyont átmentett részéből indul ki.

Lehetne talán alapítani ezt a számítást a kötelezett fél vállalatának jövedelmezőségére is, ámde eltekintve attól, hogy ennek kipuhatólására megnyugtató módszert nem ismerünk, sajnos, valószínű, hogy ennek a szisztémának gyakorlati eredménye éppoly silány vagy talán még silányabb lenne. Ismétlések elkerülése végett utalunk az előző cikkünkben teljesen érdektelen forrásból közölt adatokra.

Történik utalás arra is, hogy a nyugdíjjarandóságok csak oly mértékben csökkenthetők, amely mértékben a tényleges szolgáltatott teljesítők javadalmazása csökkent a békebeli javadalmazásokhoz arányítva. Ámde ez teljesen lehetetlenné tenné a normális gazdálkodásra való átmenetelt is, mert tulajdonképpen hosszú években át gyakorlatilag azt eredményezné, hogy a munkaadó inkább dolgoztatná alkalmazottját és a nyugdíjazások — úgy mint eddig — tovább is szünetelnének, az ifjabb generáció pedig úgyszólván teljesen el volna zárva a munkaalkalomtól, a középkorú alkalmazottak pedig az előremeneteltől és érvényesüléstől. Az egyik oldalon nyújtott előny tehát, ha pénzügyileg egyáltalán elbírható is lenne, a másik oldalon sokkal nagyobb számú dolgozó érdekeibe váгна bele.

A kérdésnek ezt a szociális szempontokból nyilván szintén égető részét, sajnos, nem szokták feltárni azok sem, akiknek pedig egyébként a szociális szempontok szívében fekszenek.

A magunk részéről az átértékelés mértékét eredetileg merev skálákkal véltük megoldhatónak, aránylag magas kulcsokkal a kis összegű nyugdíjknál, de fokozatosan csökkenőleg, ha nagyobb nyugdíjak átértékeléséről lett volna szó. Ez a rendezés tetszetősebb képet mutatott volna, de mivel a kötelezett vállalatok nagy részénél a kulcsok általános leszállításának lehetőségét kizárni nem lehetett volna, viszont az igényjogosultaknak is módot kellett volna adni arra, hogy egyes vállalatokat illetően a kulcsok általános emelését kérelmezzék, végeredményben azt hisszük, ugyanoda jutottunk volna, ahova a javaslat jut el kevésbé mutatós, de könnyebben kezelhető rendszerével.

Egészen másként bírálható el az a másik és már teljesen jogászai megfontolásból eredő ellenvetés, hogy a javaslat rendszere *nem alkalmas* a kötelezett teljesítőképességének kipuhatólására.

(Folyt. köv.)

Dr. Proszvimmer Béla.

Szemle.

A valorizációról szóló törvényjavaslat végre napvilágot látott. Nemcsak a jogászok, hanem — túlzás nélkül mondható — az ország minden rétege nagy érdeklődéssel, izgalommal tárgyalja az átértékelés számos problémáját. Természetes következménye ez annak, hogy a törvényjavaslat a szó legszorosabb értelmében mindenkinek érdekeit érinti. Kívánatos volna, ha a kormány, mely oly sokáig késett a javaslat elkészítésével és közzétételével nem siettetné annak letárgyalását. Az átértékelés mikénti szabályozása oly nagy hatással lesz egész gazdasági életünkre és judikaturánkra, hogy egy elhamarkodott, rossz megoldás mérhetetlen károkat okozhat. A Jogászegyletben magas színvonalú eszmecsere indult meg. A javaslat szerzője *Térffy Gyula* bevezető előadása után *Nizsolvoszky Endre* érdekesen ismertette a nagy háborúk utáni devalvációk eseteit és a valorizáció külföldi szabályozását. *Schuster Rudolf* erős bírálat tárgyává tette a javaslat egyes intézkedéseit és összehasonlítva azokat a legújabb bírói gyakorlattal, reámutatott arra, hogy a javaslat több irányban visszafejlődést és nem haladást jelent. *Gallia Béla* élesen támadta a javaslatnak azt a részét, amely a magánalkalmazottak nyugdíjvalorizációját szabályozza.

Reméljük, hogy a Jogászegyletben felmerült értékes eszméket az illetékes tényezők komoly figyelemmel méltatják.*

* Legközelebbi számunkban *dr. Szladits Károly* fogja ismertetni és bírálni a valorizációs javaslat magánjogi részeit.

MEZEI MÓR

a magyar ügyvédi kar nesztora, miként a görög monda szerint Pylos királya, három emberöltőn át atyai bölcsességgel, ékes szóval és derűs kedéllyel testesítette meg az ügyvédség vágyott típusát. Mint az első ügyvédi kamarának utolsó élő tagja, sikerekben gazdag, hosszú életen át szimbolizálta az elméletnek és gyakorlatnak kívánatos ügyvédi összhangját. Nem volt ugyan számottevő munkása a jogirodalomnak, de a kereskedelmi jog praxisában, mint annak évtizedeken át vezető szereplője, munkálta a tudományt. Nem írt monografiákat és kommentárokat, de ennél többet tett, midőn az *élet* eleven erejével termékenyítette meg a jogtudomány írott szabályait, a *tudásból* merítő logika legélesebb fegyverzetével szállt az ügyvédi harcba és a *jogalkotás* észrevétlenül hatalmas munkáját végezte, amelyből *Justitia* istenasszony örök palástja szövődik. Mint minden igazi szellem, elmondhatta önmagáról a Föld Szellemének szavaival:

So schaff ich am sausenden Webstuhl der Zeit
Und wirke der Gottheit lebendiges Kleid.

Ezért volt Mezei Mór igazi ügyvéd, aki a tudás színél vizsi be a köznapi jogesetek szürkeségébe, aki a jogalkalmazásban is a jogalkotásnak teremtő tényezője. Ezért veszi ki a gyászból, amelybe az ügyvédséget patriarchájának halála borította, részét a magyar jogtudomány is, hogy kegyeletesen őrizze meg a *cselekvő tudósnak* emlékét.

A polgári igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében a Budapesti Ügyvédi Kör által megindított akciónak máris mutatkoznak hatásai. A vita bezárása után *Térffy Gyula* kijelentette, hogy a legközelebbi napokban az igazságügyminisztérium ankétot fog összehívni, amelyen az ügyvédi kar képviselőinek bevonásával meg fogják beszélni, mit lehet megvalósítani a vita folyamán felvetett eszmék körül. Az ankét időközben *Térffy Gyula* elnöklete mellett megtartott és egyik eredménye a budapesti központi kir. járásbíróóság elnökének az ügyvitel és kezelés gyorsítás érdekében kibocsátott hirdeteménye, melyet alább közlünk. Ezen első lépést követni fogják egyéb intézkedések és ami fő, végre megindult az üresedésben levő bírói, joggyakornoki és díjnoki állások betöltése. Az ügyvédi kör vitájának befejező részéről a következőket jelentjük.

Graber Károly az ügyvitel egyszerűsítése és gyorsítása érdekében több indítványt terjesztett elő. A csoportfőnökök száma a központi járásbíróóságnál ideiglenesen szaporítandó. Az irattárban való túrhetetlen állapotban akként lehetne segíteni, ha a mulasztási ítéletek csoportvezetők szerint külön helyeken kezeltenének legalább egy hónapig, amelyen belül a jogerősség megállapítása aktuális. A járásbíróósági ítéletek igen gyakran még a fellebbviteli határidő lejártáig sincsenek írásbafoglalva, ami lehetlenné teszi a fellebbezés alapos kidolgozását, különösen nagy hátrány ez oly ügyekben, melyek nyilvános előadás útján intézettek el. Ismerteti és élesen elítéli az értesítés új rendjét. A perek húzásának és kelleténél több tárgyalás egyik oka, hogy a bíróság sohasem alkalmazza sem a Pp. 204. §-át és sem a Pp. 222. §-át. Az előkészítő iratok elfajultak és a régi írásos eljárás periratainak jellegét öltik magukra, különösen az egyes bíraskodás óta. Ma az egyes bíró rendszerint úgy tartja meg a szóbeli tárgyalást, hogy meghirdeti, van-e a feleknek az előkészítő iratban foglaltakon kívül még valami előadni valójuk.

Dr. Petrik Aladár felszólalásából a következőket emeljük ki: A mulasztási ítéletek elintézésének módjára volna elintézendő: 1. a kielégítési és biztosítási végrehajtás, 2. a váltófizetési meghagyás, 3. a fizetési meghagyás. Teljesen felesleges a végzésben, illetve meghagyásban megismételni mindazt, ami a kérvényben úgy is bent van, elég az, ha a kérvény példányaira a bíróság bélyegzővel rávezeti, hogy «elrendelve a kérelem szerint, költsék: x korona» illetve: «fizetési meghagyás: az alperes köteles a kérelem szerint, kg: x korona.» Nagyban csökkentené az értesítésadást és a följástromirodákban való éktelen torlódást és sorbaállást, ha arra köteleznék az ügyviteli szabály az ügyvédek, hogy amikor a kiadmányt vagy a rövid hátrattal elintézendő kérelmet beadják, abban csatoljanak megcímzett és felbélyegzett levelezőlapot, ennek alapján a kezelő az ügyvédet ne csak a kézbesítés akadályairól, hanem a kézbesítés megtörténtéről is értesítse. Ha az esetek nagy százalékában az ügyvéd rövid értesítést kap arról, hogy mikor vette át az alperes a kiadmányt, úgy többrendbéli látogatástól kíméli meg a bírósági irodát és önmagát.

A csődönkívüli kényszeregyesség reformja ügyében megtartott igazságügyminiszteri ankétan részt vettek a budapesti ügyvédi kamara kiküldöttei is. Még az ankét előtt a kamara

Pap József elnöklete alatt nyilvános értekezletet tartott, melyen Lévy Béla, mint felkért előadó, behatóan ismertette és bírálta a tervezetet. Az előadás után élénk eszmecsere indult meg, melyben Popper Tódor, Meszlény Artur, Rakonitz Dezső, Cs. Sommer József és Büchler Bertalan vettek részt. Nagyon helyeselnék, hogy a kamara ezt a fontos kérdést nyilvános értekezlet elé vitte és kívánatos volna, ha a fontosabb tervezeteket a kamara mindig nyilvános értekezlet elé vinné, mielőtt véleményét ad.

— **Felmondás a tőzsdei ügyleteknél.** Dr. Zerkovitz Zsigmondnak a Jogt. Közl. cz évi 22. számában megjelent igen értékes cikkére két megjegyzésem van. Az egyik: A felmondás elvileg, mint kiemelt, egyoldalú jogügylet, tehát érvényes a címzett hozzájárulása nélkül is. Ha a felmondás a szokványokban meghatározott formában történik, tehát az ott meghatározott összes kellékeket tartalmazza, mint egyoldalú jogügylet, önmagában joghatályos. És mint ilyen csak ez esetben joghatályos. Kelléhiányos felmondást a szembenálló fél nem tartozik elfogadni. Ily értelemben tehát az időhatározás nélkül adott felmondás nem érvényes. Ez, úgyhiszem, cikkemből is kiténik. Ha azonban valaki kelléhiányos felmondással él és azt a másik fél (hallgatással, vagy egyéb módon) tudomásul vette, a felmondás hiányosságát az akaratmegegyezés pótolja; s ez a második megjegyzésem. Szerény véleményem szerint, az, aki levelet intéz a szembenálló félhez, «én ezen és ezen ügyletből származó szállítást felmondom», ha a másik fél e nyilatkozatot hiányossága miatt nem utasította vissza, többé nem hivatkozhatik arra, hogy ő érvénytelen felmondást eszközölt. Szerény nézetem szerint e kifejezésnek kétségtelen értelme az azonnali szállításra vonatkozó készség közlése és sokkal közelebb jár a felek akaratához az a magyarázat, mely ilyen esetben az azonnal teljesítendő ügyleteknél szokásos határidő szem előtt tartását imputálja a felek akaratának, mint az a magyarázat, amelyik mellett a felmondó fél nem kifogásolt nyilatkozatát utólag érvénytelennek kellene minősíteni. Egyébként kiemelem, hogy úgy a cikkemben, mint a most kifejtett vélemény csak e sorok írójának egyéni véleménye; a döntés joggyakorlat formájában még ki nem alakult!

Dr. Móra Zoltán.

— **Az ügyvitel és kezelés gyorsítása** érdekében a Budapesti központi kir. járásbíróság elnöke következő intézkedéseket léptette életbe:

1. Ha a felperes ügyvédje a központi intézkedés alá tartozó keresetet vagy a mulasztási ítéletet pósta útján óhajtja kézbesíttetni, a csoportfőnök a kiadmányozás körüli tennivalókat (időző végzés elkészítése, másodpéldánynak vagy ítéletnek borítékba helyezése és lepecsételése, a póstai térti vevény kiállítása stb.) a saját irodájában a rendelkezésre álló segédeivel végezteti el, a keresetet és mulasztási ítéletet a lajstromozástól, illetve az ítélet kihirdetésétől számított három napig magánál tartja és ha az alatt az idő alatt a felperes ügyvédje, vagy annak igazolt megbízottja a másodpéldány és felzet, illetve a mulasztási ítélet átvétele végzett jelentkezik, azokat neki kiadja, az átvételt a kereset első példányán elismerteti és a bírósági iratokat a központi iroda mellőzésével, napijegyzék mellett, közvetlenül az irattárba juttatja; ha pedig a jelzett 3 napon belül senki sem jelentkezik, az iratokat a rendes úton leendő kézbesítés céljából a központi irodába küldi. 2. Ha a beadványt ellenjegyző ügyvéd beadványát az előirt mintának megfelelő nyomtatványt felhasználva a beadványt fogalmazvánnyal és kellő számú kiadmánnyal látja el, különösen ha ezt a beadvány felzetén színes ceruzával szembetűnően jelzi, ezeket a beadványokat az összes irodákban, tehát a főlajstromirodában és az irattárban is, soronkívül kell kezelni és felszerelni és elkülönítve az előadóhoz juttatni; egyszersmind a bíró és önálló működési körrel felruházott fogalmazó urakat nyomtatékosan felkérem, hogy ezeket a beadványokat soronkívül intézzék el és elkülönítve juttassák a megfelelő bírósági irodába és az utóbbinak kötelességévé teszem, hogy ezeket az elintézéseket soronkívül kiadmányozza. Az a rendelkezésem, hogy a végrehajtást rendelő végzést csak az elintézését követő napon szabad kiadni, továbbra is érvényben marad. 3. Ha az ügyvéd, akinek az ügyfele javára a határozat szól (pl. pernyertes, végrehajtató, utalványos, örökös stb.) a határozat kiadmányait maga kívánja elkészíteni, arra neki vagy megbízottjának — amennyiben azt a bírósági irodában kívánja elvégezni — a hivatalos munkaidő tartama alatt bármikor módot kell nyújtani, ellenben, ha az ügyvéd ezt a munkát a saját irodájában (otthon) akarja elvégezni, a kiadmányozandó fogalmazványt az ügyvédnek, de csakis neki magának (meghatalmazottjának egyáltalában nem) az irodavezető írásbeli elismervény ellenében és azzal a kötelezettséggel

adja ki, hogy a fogalmazványt és kiadmányait három nap alatt visszahozza. Ha az ügyvéd ennek a kötelezettségének eleget nem tett, az irodavezető az eladónak írásbeli jelentést tesz és ez a fogalmazvány pótlásáról és kiadmányozásáról gondoskodik és az esetről az elismervény megküldése mellett az ügyvédi kamarát értesíti. A központi és telekkönyvi irodára ez a rendelkezés nem vonatkozik, vagyis ott az ügyvéd segítsége igénybe nem vehető. Budapest, 1925 november 24-én. Rabács s. k. elnök.

A keresetek és ítéletek feltizenkettőtől egyig vehetők át.

— **Érdemleges ügyvédi munkáért: öt korona.** A budapesti kir. ítéletábla 5.931,560 koronás ügyben, a felülvizsgálatra adott válasziratért, mely nyilvános előadás mellett bíráltatott el és amelyre a felperes felülvizsgálati kérelme folytán feltétlenül szükség volt, a 6. P. 13638 924. szám alatt 1925 október havában összesen 100,000 koronát állapított meg. Minthogy az ügyvéd készkiadása 15,000 korona volt, munkadíjra 85,000 korona esik, ami 5 békebeli koronának felel meg. Az ügyvédi tarifa szerint egyszerű keresetért hasonló összeg után 374,000 korona munkadíj járna.

Fiatall, nőtlen, agilis ügyvéd, aki nagy gyakorlattal, munkakedvvel, német és francia nyelvtudással és jó referenciákkal rendelkezik, társulna lehetőleg fővárosi kartárssal, vagy irodavezetést vállalna. Ajánlatok «viribus unitis» jellegével a kiadóhivatalba küldendők.

17765

Ügyvédjelölt egyéves vidéki gyakorlattal 1926 január 1-jére, szükség esetén azonnalra is, alkalmazást keres. Dr. Budai Ferenc, Kisújszállás.

17766

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaság
Budapest, IV., Váci-utca 50.
Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Fontos újdonság!

**A mérlegvalódiság helyreállításáról
szóló rendelet magyarázata**

A m. kir. Pénzügyminiszternek 4200 1925. P. M. sz. rendelete
a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról

Írta
dr. KÖNIG ENDRE és dr. SZIKLAI FERENC
Ára 35,000 korona

A fenti mű nélkülözhetetlen vezérkönyv mindenkinek,
aki gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Tartalmazza a ren-
delet teljes és pontos szövegét és egyúttal útmutatást is
ad rendelkezésének végrehajtására s az érdekelt gazdasági
szervezetek teendőire vonatkozólag.

Megrendelhető a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 30,000 korona

Egyes szám ára 6000 korona

TARTALOM. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd: Ötven év. — Szélszék a valorizációs törvényjavaslathoz. I. *Dr. Doroghi Ervin* budapesti ügyvéd. II. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: Erkölcs és kényszeresség. — *Dr. Lőw Loránt* budapesti ügyvéd: A jelzálogjog reformja. — *Dr. Vámbéry Rusztem*: Büntetőjogtudományi Trianon. — *Dr. Auer György* kir. ügyész: A büntettes védelme az új német büntetőtörvénykönyv kormányjavaslatában. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Egy angol bíróságsértési eset. — *Dr. Proszvimmer Béla* budapesti ügyvéd: A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma. — *Dr. Vámbéry Rusztem*: Sonnenteld Ignác. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XVIII. k. 10. iv. — Magánjogi Döntvénytár. XVIII. k. 10. iv. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XVII. k. 4. és 5. iv.

Ötven év.

Kereskedelmi törvényünk most tölti be ötvenedik életévét. Ötven esztendő elegendő idő bármely törvényhozási alkotás részére, különösen pedig a hiteljog körében, ahol a viszonyok sokkal gyorsabban változnak és a viszonyokkal együtt a törvények életképessége is.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a törvény mikor keletkezett? Hazánkat egész Középeurópával együtt sújtotta az 1873-as krízis. Az ország a krízis utókövetkezményeképp súlyos gazdasági depresszió ment át, amely az amúgy is kezdetleges fejlődésében még jobban visszavetette. Az azóta eltelt 50 esztendő során egy nagy, arányaiban sokszor amerikaiak jelzett fellendülésen mentünk át, amely kisebb-nagyobb megszakításokkal a világháborúig tartott, hogy a világháború szerencsétlen kimenetele folytán annál súlyosabb válságba kerüljön.

Ezen egész időn át a KT. állandó bírálat tárgya volt, a nélkül azonban, hogy a bírálat eredményeképp valamely lényegét érintő törvényhozási reform jött volna létre. A bírálat sok tekintetben jogosult volt. A KT. nem egy irányban lényeges átdolgozásra szorult, sőt igen sok olyan intézkedése van, amely már az 1875-ös állapotot tekintve is, kifogás alá eshetik a törvényhozás, tudomány és gyakorlat akkori fejlődési foka szempontjából. Mégis az a törvényhozási alkotás, amely ötven esztendőt tudott átélteni, nem nélkülözheti a jeles tulajdonságokat. A bírálat, amely a KT. hiányait felderítette, ugyanúgy érvényesül a törvény megalkotójának, Apáthy Istvánnak kereskedelmi jogi irodalmi munkásságával és különösen rendszeres tankönyvével szemben. Sőt e részben több joggal, mert kétségtelen, hogy Apáthy a kereskedelmi jognak, különösen a német általános kereskedelmi törvénykönyvön felépült dogmatikáját nem vitte előre, sőt könyve nem egy kérdésben már megjelenése időpontjában elavultnak minősíthető. Mindamelllett kétségtelen, hogy Apáthy művének az irodalom terén is voltak nagy érdemei, amelyeket csak akkor méltányolhatunk kellőképpen, ha a negyvenes évek hiteltörvényeinek irodalmával állítjuk szembe.

Ami azonban a jogdogmatika szempontjából súlyos kifogás alá eshetik, az a törvényhozási alkotások terén háttérbe szorult akkor, ha a törvényhozási munka alapján célját eléri, a gyakorlati kérdések kielégítő megoldását tartalmazza. E tekintetben pedig Apáthy műve sokkal sikerültebb, mint a kereskedelmi jogi kézikönyve.

Kereskedelmi törvényünk a német törvényhozáson épült fel és méltán, mert már 1875-ben a német KT. képviselte a haladást, az volt a legújabb és legjobb rendszeres kereskedelmi törvény.

Nem mondható azonban, hogy teljesen szolgai követője volt a német törvényhozásnak. Ellenkezőleg, sok irányban iparkodott a hazai gyakorlati szükséglet részére ott is kielégítő jogi szabá-

lyozást adni, ahol a német törvényhozás hallgat. Így érdeme a törvénynek, hogy a részvénytársaság megalakulása műveletének igen egyszerű és világos felépítését tartalmazza. A törvény továbbá kodifikálta a szövetkezeti jogot. Igaz, hogy hiányosan, de nem hallgatható el, hogy azóta igen kitűnő törvényünk van a mezőgazdasági hitelszövetkezetekről, amelyet Nagy Ferencnek köszönhetünk és ugyancsak Nagy Ferenc tollából egy kitűnő tervezet a szövetkezeti jogról általában. Azonban még mindig nem tudtunk eljutni oda, hogy a szövetkezeti jogot kodifikáljuk és így habari hiányos a szabályozás, még mindig sikerültebbnek kell tartani, mintha a szövetkezetek teljesen nélkülöznek a szabályozást és például az ugyancsak nem kodifikált egyesületi jog alapján kellene a szövetkezet jogviszonyait elbírálni. Érdeme Apáthynek az, hogy a kereskedelmi ügyletek általános szabályozása során a kodifikált magánjog hiányát iparkodott kitölteni és hogy több oly fontos ügyletet szabályozott, amelyre a német kereskedelmi jogban nem talált precedenst, amely érdemekkel szemben némileg háttérbe szorult, hogy a kereskedelmi ügyletek határvonalát nem egészen igazolható tág körben vonta meg.

Ilyképpen az ötvenéves távlatból igazságosabban tudjuk megítélni a KT. érdemeit és hiányát egyaránt. A visszpillantás során nem mulasztható el annak kiemelése, hogy a KT. nálunk kiinduló pontja volt a modern kereskedelmi jogi irodalomnak. E részben is a relativitás elvét kell, hogy alkalmazzuk. Ha Apáthy rendszeres művét ma már nem tekinthetjük dogmatikus értékűnek és ha Neumann kommentárja nem teljesíti is azokat a várakozásokat, amelyeket a külföldi, különösen a német nagy kommentárok a magyar olvasóban is joggal felkeltének, úgy meg kell állapítani mindenekelőtt, hogy ezen munkálatok megjelenésük időpontjában kétségtelen haladást jelentenek és hogy kiinduló pontját képezték azoknak a nagyértékű munkálatoknak, amelyek később napvilágot láttak.

Új korszakot nyitott meg a kereskedelmi jogban Nagy Ferenc kitűnő kézikönyve, amely az intézmények jogdogmatikai tárgyalásán kívül a bírói gyakorlatot ugyanúgy feldolgozza, mint ahogy az összehasonlító nemzetközi alapon álló kereskedelemjogi munkálkodásnak is alapját vetette meg hazánkban.

A 80-as évek más irányban is rendkívül jelentősek. Nem mulaszthatom el kiemelni Groszschmid mélyreható tanulmányait, amelyek a Magyar Igazságügyben a kereskedelmi jog néhány alapkérdését mélyreható boncolásnak vetették alá, valamint *Plósz Sándornak* kereskedelmi jogi előadásait, amelyeket a mai kor nem igen ismer, miután csak többé-kevésbé tökéletes jegyzetek alakjában láttak napvilágot, amelyek azonban szükségképp szüggesszítve kellett, hogy hassanak és hatottak is mindazokra, akik elég szerencsések voltak abban, hogy az ő keze alatt kezdték meg hiteljogi tanulmányaikat. Mindenkor fájlaltam, hogy jogéletünk e kiváló alakja tevékenységének nagyobb részét a perjognak szentelte. Mint lelkes hallgatójának, az volt és ma is az a meggyőződés, hogy ha működésének nagyobb részét az anyagi jog és különösen a hiteljog részére tartotta volna fenn, kitűnő váltójogi kézikönyvén kívül olyan kereskedelmi jogi munkákkal ajándékozhatta volna meg irodalmunkat, amelyek kereskedelmi jogi dogmatikánkat és pedig nemcsak hazánk szempontjából lényegesen előre vitte volna.

E három kiváló jogászunk egész generációkat vezetett be a modern kereskedelmi jogba azzal az eredménnyel, hogy a legkülönbözőbb irodalmi alkotások egész sorával gazdagították a

hazai kereskedelmi jogot, amely 1914-ig aligha restelhetette az összehasonlítást más nagyobb országok irodalmával. Hogy a háború és az összeomlás óta az irodalmi működés kifejtésének meg vannak a maga akadályai és hogy ezek az akadályok a kereskedelmi jogban, melynek irodalmi művelése csak akkor jogosult, ha teljesen univerzális és összehasonlító alapon áll, fokozottabb mértékben érvényesülnek, bővebb fejtegetésre nem szorul.

De ha a KT. ötven évét ünnepeljük, nem feledkezhetünk meg a bírói gyakorlatról sem. Kereskedelmi jogunknak rendkívüli szerencséje az, hogy a kiváló bírák egész sora foglalkozott már kezdettől fogva a kereskedelmi jog gyakorlati alkalmazásával — elannyira, hogy a másodfokú és ezek sorában különösen a budapesti kir. ítélőtábla és természetesen így fokozottabb mértékben a magyar kir. Kúriának hiteljogi tanácsa, illetve tanácsai nemcsak a keresk. jog körében, hanem ezen túlmenően is mindig mintaképei voltak a jogot és méltányosságot egyaránt figyelemreméltató gondos judikaturának.

De talán még nagyobb jelentőséggel bír a kereskedelmi jog fejlődése szempontjából a volt budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék működése. A törvényszék, amely az ország kereskedelmi jogi hatáskörének Nagy Ödön vezetése alatt olyan kifogástalan megalapozását nyújtotta az egyes perek elintézésének, amely mintaképpül szolgált az egész ország kereskedelmi jogi judikaturájának és másfelől lényegesen megkönnyítette a felsőbb bíróságok munkáját. A kereskedelmi jog több gyakorlati művelőjével együtt kötelességet véltem teljesíteni, midőn ezen kiváló törvényszék megszüntetése ellen emeltem fel szavamat és talán ma sem állok egyedül, ha azt állapítom meg, hogy épen a lefolyt nehéz időben lett volna jelentősége a kereskedelmi szakbíróságnak, amelynek a régi alapon továbbfejlesztett judikaturája és különösen annak minden körülményeit figyelembe vevő, a szigorú jog és a méltányosság szempontját gyakorló működésére a háborús gazdasági jogban ugyanúgy szükség lett volna, mint ma, amidőn a valorizáció problémájának helyes megoldása óriási feladatokat ró a bíróra.

Nem utolsó érdeme a kereskedelmi törvénynek, hogy pozitív bázist adott ezen kiváló magyar hiteljogi judikatura kialakulásának és pedig még hiányos intézkedéseivel is, mert épen a kereskedelmi jog judikaturája sohasem riadt vissza attól, hogy a törvényt a gyakorlatban javítsa, ahol arra szükség volt.

Nem volna teljes a visszapillantás, ha nem néznénk a jövőbe is. Helyes-e, ha a KT. reformja késik? Ha tisztán a KT. joganyagát nézzük, úgy kétségtelen a reform szükséges és sürgős volta. Hiszen a háborús és a háború utáni gazdasági átalakulás még fokozottabb mértékben mutatta ki a törvény hiányát és teszi szükségessé a reformot.

Hogy egyebet ne említsünk, a KT. részvényjogi hiányai azok, amelyek az arányérleg gyakorlati sikerét érzékenyen befolyásolják, amelyek az ügyletek körében is sok kritikára adnak okot.

Mindamellettt joggal vethető fel az a kérdés, vajjon a mi korunk alkalmas-e egyáltalában a törvényhozási reformra, meg van-e az a nyugodt atmoszféra, amely a tárgyilagos törvényelőkészítés első előfeltétele és meg van-e a lehetősége a törvényhozási munkát gondos előkészítésének.

Az a tény, hogy Thirring Lajosnak a polgári törvénykönyv javaslata alapján kidolgozott javaslata ma 10 év után még mindig nincs közzétéve, inkább a mellett szól, hogy az ily nagy törvényhozási alkotásra az időpont nem alkalmas és hogy a KT. a maga ötven évével még nem egy decenniumot fog betölteni.

Ha így van, annál nagyobb kötelesség hárul a judikaturára és az irodalomra, a legközelebbi jövő jogának helyes felépítése tekintetében.

Dr. Lévy Béla.

Széljegyzetek a valorizációs törvényjavaslathoz.*

I.

A valorizációs törvényjavaslat abban a formájában, amint előttünk fekszik, tulajdonképpen kompromissum a humanitárius és méltányossági szempontok szerint kívánatos és a gazdaságilag

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegylet és az Ügyvédi Közegyüttés vitaülésén tartott felszólalásából.

lehető megoldások között. A kompromissum jellegéből folyik, hogy egyik oldalon álló félnél sem szerezhethet a javaslat teljes népszerűséget és osztatlan helyeslést. Aki e kérdés megoldásához a felelősség érzetével kívánt nyúlni, az tisztában volt azzal, hogy vérmes valorizációs reményeknek nem felelhet meg, mert mindazt, ami a pénzromlás folytán súlyosan károsított pénzhitelező szempontjából kívánatos lenne, csak a gazdasági lehetőségek keretében valósíthatja meg. Mérlegelnie kellett továbbá azt is, hogy az állam elleni követelések valorizációjának kizárása természetesen a magántartozások valorizálásának is szűk határokat szab. Hogy az állam elleni követelések, különösen az állami kölcsönkötvényeken (hadikölcsönkötvényeken) alapuló követelések valorizációjánál az állampénzügyi szempont csakugyan nem engedne-e meg más megoldást, mint a valorizáció teljes megtagadását, oly kérdés, amellyel e helyen nem szándékozom foglalkozni. Ha azonban a javaslat a legnagyobb adósnak, az államnak tartozásainál erre a tagadó álláspontra helyezkedett, akkor szükségképpen egyéb szempontokat is kellett alkalmaznia a magántartozások valorizációjánál is, mint azokat, amelyek olyan jogrendszerben érvényesülhetnek, amelyet ez a korlátozó szempont nem feszélyez. A német példára való utalás már ezért sem meggyőző. De a német és a mi közgazdaságunk teherbíró képessége közötti mélyreható különbség is teljesen kizárja az összehasonlítást. Ép olyan kevésbé tartom helytállónak a kritikának azt a módszerét, amely pusztán azért helyteleníti a javaslatnak némely, a valorizáció korlátozását tartalmazó intézkedését, mert az eddigi bírói gyakorlat a valorizáció kérdésében már továbbment. Ez a bírálattal annak a feltételezésén alapul, hogy mindaz, amit a valorizáció kérdésében a bírói gyakorlat eddig produkált, helyes is volt. Ezt a feltevést azonban nehéz fenntartás nélkül elfogadni. Amennyire méltánylandó az, hogy bírói gyakorlatunk, a maga teremtő erejével felismerte azt, hogy nemcsak reá hárul a törvényhozó által megalkotni elmulasztott jogszabályok létesítésének feladata, hanem az esetek többségében meg is szerkesztette ezt a jogszabályt úgy, hogy a konkrét döntés alapjául szolgáló eseteket megnyugtatóan megoldotta, annyira tagadhatatlan az a másik, az ítékezés természetéből folyó tény is, hogy az egyes esetekben indokoltnak látszó méltányossági szempont mellett erősen háttérbe szorult a pénzügyi lehetőségek és az általános gazdasági viszonyok mérlegelése. Ezt, a bírói funkció során meg sem oldható feladatot a törvényhozónak kell elvégeznie. A törvényhozónak kell felvilágosítania a bíróságokat arról, hogy teljesen leromlott közgazdaságunkban, olyan országban, amely a világháború és az azt befejező ú. n. békeszerződések hatása alatt többet szenvedett, mint bármely más állam, nem lehet kivételesen kedvező helyzetet teremteni a pénzhitelezőknek, akinek veszteségeit csak az eseteknek aránylag szűk körében és itt is csak mérsékeltten lehet jóvátenni, ha a közgazdaságot újabb megrázkódtatásnak kitenni nem akarjuk. Már pedig az átélt krízisek után a gazdasági élet a törvényhozó jogászai munkájától mindenekfelett kettőt vár: először is a konszolidáció alapját képező nyugalmi helyzet teremtését, másodsor a jogbiztonságot.

Ebből a szempontból csak helyeselhetők a javaslatnak azon intézkedései, amelyek a fenntartás nélküli teljesítéssel, vagy jogerős ítélet, vagy bírói egység folytán teljesített fizetéssel elintézett pénztartozások valorizációját kizárja. E kérdések újból való felvetése a vitáknak és pereknek olyan sokaságát jelentené és olyan, következményeiben be sem látható zavart a gazdasági viszonyokban, hogy a *quieta non movere* elve minden egyes szempontnál előbbre való. Hogy így egyes esetekben előfordult méltánytalanságok nem reparálhatók, sajnálatos tény, amely azonban a jogfejlődésben mindig megismétlődik akkor, ha a törvényhozó később fog valamely kérdés megoldásához, semmint azt az élet szükségletei megkívánják. A törvényhozó szava csak a jövőnek szólhat és nem akarhatjuk a visszaható hatályú szabályozások háborús emlékeit felidézni.

A jogbiztonság szempontjait már kevesebb szerencsével való sítja meg a javaslat. A 10. §. az összes körülmények méltányos figyelembevételét írja elő az átértékelés kulcsának megállapításánál és majdnem másfél tucat irányító szabályt sorol fel. E tekintetben nagyjában a magyar gyakorlatra támaszkodik. Sajnálatos, hogy a gyakorlat által megállapított szempontok közül a hitelező magatartásának különösen az igény késedelmes érvényesítésének szempontját nem vette figyelembe. Ha már a tájékoztató szem-

pontok felsorolása ily nagy számú körülmény mérlegelését és ezzel óriási feladatot ró az ítélő bíróságra, fennforog az a veszély, hogy a fel nem sorolt szempontok figyelembevételére alig kerülhet sor. Mindezen felsorolások helyett, vagy legalább is azok mellett célszerű lett volna olyan mérsékelt *irányítókulcs* törvénybeli megállapítása, amely ott alkalmazandó, ahol egyik oldalról sincsen vétkesség, vagy ahol a vétkességi és gazdagodási szempontok mindkét fél részéről egyenlők. A mai gyakorlat ezen átértékelési lehetőségek túlbecslésével állapítja meg ezen normális esetek valorizációs kulcsát. Helyes lenne a gazdasági szempontokat figyelembevevő törvényhozó részéről a túlzásokkal szemben felső határt vonni, vagy legalább irányítókulcsot megállapítani.

Ha a gazdagodási és az állampénzügyi viszonyok józan mérlegelése szükségképen ahhoz a következményhez is vezet, hogy a jogrendszernek a valorizáció irányában való merészebb továbbfejlesztése a javaslatnál alig várható, másfelől mégis tekintettel kellett volna lennie arra, hogy a valorizáció kérdésével össze nem függő, bevált jogszabályok indokolatlan visszafejlesztésére ne adjon alkalmat a törvény. A javaslat azonban e tekintetben semmiképen sem helyeselhető kísérleteket tartalmaz. Ezek közül legaggályosabbak azok, amelyek a 4. és 7. §-okban foglaltatnak. Bírói gyakorlatunk küzdelmes úton jutott ama jogszabály helyes felismeréséhez, hogy kártérítési követelésnél a hitelezőnek annyit kell kapnia, amennyi szükséges ahhoz, hogy azt a hiányt pótolja, amely vagyoni állapotában a károsító cselekmény folytán beállott. Amennyiben dologkárról van szó, a valorizáció kérdése rendszerint fel sem merül, mert ha őt magát is valamely hiba nem terheli, magát a dolgot kell visszakapnia, vagy olyan pénzügyi összeget, amely őt abba a helyzetbe hozza, hogy a károsító cselekmény folytán elvesztett dolog helyett azonos értékűt szerezhessen be. Ezt a jogszabályt az állam, a törvényhatóságok és közforgalmi vasutak tekintetében a javaslat 4. és 7. §-ai megváltoztatják és amennyiben a kárt az előbb felsorolt adósok, valamelyike tartozik megfizetni, csak olyan papirkoronamennyiség megfizetésére kötelezik, amely a kár összegének a kár okozása (dolog elvétele) pillanatában megfelel, tekintet nélkül az időközi pénzügyi változásra. A javaslat itt az egész magánjogi rendszer egyik alapvető szabályát bolygatja meg. Azt, hogy saját vétkes cselekményéből senki jogokat nem szerezhessen. Az adósok előbb említett kategóriájának a saját vétkes cselekményéből való gazdagodás lehetőségét biztosítja a javaslat. Nézetem szerint semmiféle pénzügyi szempont nem lehet elég nyomós ahhoz, hogy a saját vétkes cselekményéből való gazdagodásnak erkölcsi érzésünkben gyökeredző jogi tilalmát megváltoztassa. A vasutakra való kiterjesztéssel a fuvarozási jognak egy, a vasúti üzletszabályzatban, a nemzetközi fuvarozási egyezményben, de a KT. 399. §-ában is kodifikált imperatív szabályát változtatja meg a javaslat. Az államnak közegei jogtalan cselekményeiért való amúgy is szűkreszbott felelősségét ennyire továbbgyengíteni nem szabad. Súlyosbító körülmény, hogy az itt tekintetbe jövő esetek legtöbbször olyan kártérítési követelésekről van szó, amelyek elintézésével hatóságok néha éveken át késlekedtek. Nem megnyugtató e tekintetben az 5. §-ban felsorolt némely kivétel. Eltekintve attól, hogy az 5. §. 5. pontja folytán differenciális elbánásban részesülnek külföldi káradosok a belföldiek terhére és eltekintve attól, hogy az 5. §. 2. pontja a bér- és haszonbérszerződésekből eredő kártérítési tartozásnak az általános magánjog szerint való elbírálását elhomályosítja azzal, hogy a «pénztartozások» kifejezését használja «tartozások» helyett, nagy hiánya e szakasznak az, hogy nem tartalmaz kifejezett kivételt arra az esetre, amikor a 4. és 7. §-ok által privilegizált adósok károsító cselekményük folytán gazdagodtak. Amikor az egyes személyektől jogalap nélkül elvesztett dolog a másik fél birtokában van, vagy amikor annak segítségével valamely kötelezettségét leróta, akkor semmivel sem indokolható az, hogy a károsult ne kapja meg a dolog teljes értékét.

Nem tartom szerencsés gondolatnak, hogy a javaslat 11. §-a a gazdasági lehetetlenülés kérdését kodifikálándónak tartotta. Eltekintve attól, hogy e kérdés a valorizációval csak ott függ össze, ahol a viszonyok feltevésellenes megváltozása a pénzügyi következménye gyanánt jelentkezik — a 11. §. e tekintetben is tovább megy — sem gazdasági, sem jogi szempontok nem indokolják e kérdés kodifikálását. Gazdasági szempontok azért nem, mert a valuta stabilizációja óta olyan mélyreható konjunkturális változások, amelyek e kodifikációt megkívánják, nem fordultak elő, a régi

esetek likvidálását pedig bírói gyakorlatunk eléggé el nem ismerhető elméleti megalapozással és gyakorlati érzékkel szerencsésen elvégezte. A szerződéses kötelezettségek változatlan teljesítésében a háború és az azt követő gazdasági átalakulások folytán meglazult hitet és bizalmat meg kell szilárdítani, nem pedig gyengíteni. Ma a kötelezettségek szigorított teljesítése felé kell a törvényhozó iránytűjének mutatnia. A 11. §-nak gazdasági szükség által meg nem okolt kodifikációja a jog ily irányú fejlődésének nem tesz jó szolgálatot. A gazdasági lehetetlenülés jogkövetkezményeinek a 11. §-ban foglalt az a szabályozása, hogy amennyiben a bíróság a valorizációt célravezetőnek nem találja, «a felek kölcsönös kötelezettségeit kérelemre a méltányosságnak megfelelően módosíthatja» egyenesen aggályos. Ez a szabály odavezethet, hogy a felek szerződését bírói szó pótolja és hogy üzleti és célszerűségi, tehát nem tisztán jogi szempontok figyelembevételével ítélet alakjában oly szerződést oktroyál a bíróság a felekre, amelyet egyikük sem kötött volna meg. Hangsúlyozzuk: a 11. §. nem kívánja meg a felek közös kérelmét, hanem egyik fél kérelmére is megadja a bíróságnak a szerződést módosító jogot.

Ugyancsak felette aggályos eljárási jogszabályt tartalmaz a javaslat 40. §-a. E szerint akkor, ha a magánjogi valorizációs kulcsnak kinyomozására szolgáló arányszám tárgyában a nyugdíjogosultak megtámadása folytán a Kúrián alakult külön bíróság dönt, ez az indoklás nélkül meghozandó ítélet alapjául szolgáló szakvéleményt, tehát kétségkívül a legdöntőbb bizonyítékot zárt borítékban köteles kezelni és a felekkel sem közölheti. Minden civilizált perjognak polgári, büntető vagy fegyelmi eljárásnak alaptétele az, hogy ítélet csak a felek előtt az eljárás során ismertett tényekre és bizonyítékokra alapítható. Ez alól tudtommal a Dreyfus-per kivételével az utolsó évtizedekben sehol kivételt nem tettek. Míg azonban a Dreyfus-perben a titkos dossier figyelembevétele egy katonai bíróságnak a fennálló szabályokkal való szembehelyezkedése gyanánt jelentkezett, addig a törvényjavaslat 40. §-a ezt az elvet törvényhozásilag kívánja elismertetni. Természetesen távol áll tőlem a Dreyfus-per titkos dossierja és a Pénzügyi Központ által adandó szakvélemény között párhuzamot vonni. Kevés intézményünk valósította meg olyan tökéletes módon a hozzá fűződő összes várakozásokat, mint a Pénzügyi Központ, amelynek nagy szaktudása, páratlan lelkiismeretessége és minden kétségen felül álló tárgyilagossága remélhetőleg azt a teherpróbát is elfogja bírni, amelyet a javaslat 40. §-a hárít rá, amikor az ott tárgyalt nehéz és kényes kérdés eldöntésénél a Pénzügyi Központ szakvéleményét fogadja el egyetlen bizonyíték gyanánt. De épen a Pénzügyi Központnak mindenképen megérdemelt tekintélye engedi és kívánja meg azt, hogy véleménye ne titkoltassék el a felek előtt. Nekem az a meggyőződés, hogy egyes bíróságaink a nyugdíjvalorizációnál túlzásokba mentek és nem vették kellőképpen figyelembe a vállalatok teherbíró képességét. Ha a nyugdíjkérdés nem a magánnyugdíjak terhére a közösségre elosztó országos intézmény keretében oldatik meg — ami nézetem szerint az egyetlen helyes megoldás lenne — akkor a nyugdíjra kötelezett vállalatokat az említett túlzásokkal szemben védelemben kell részesíteni. De ennek a védelemnek az *anyag* jog terén kell érvényesülnie, nem pedig az *eljárás* formáiban. A javaslat indoklása a sérelmezett rendelkezés megokolására a diszkréció szempontját hozza fel. Ez az érv nem helytálló. A diszkréció szempontja más módon (pl. zárt tárgyalással) is megóvható, de a mellett az esetek túlnyomó többségében nyilvános számadásra kötelezett vállalatokról van szó, ahol vita tárgya — netaláni számszerű tévedések kiigazításától eltekintve — csak az lehet, hogy a vállalat vagyona nem-e több, mint amit nyilvánosan kimutat. Nem látom át, hogy a kérdés tárgyalásának vagy a vonatkozó szakvélemény megismerésének miért volna veszélyes következményei. De különben is még ez a szempont sem menti a 40. §. eljárási szabályát. A magyar corpus jurisba nem szabad belekerülnie annak az elvnek, hogy a bíróság a felekkel nem közölt bizonyíték alapján hozhat ítéleteket. Gondolják meg azok, akik e rendelkezést pártolják, hová vezethet az ilyen precedens, ha más polgári vagy büntető perben is alkalmazásra talál! Amit John Stuart Mill mond a bölcsészetről, hogy «there is no philosophy possible where fear of consequences is a stronger principle than love of truth», fokozott mértékben áll a bíróságra. Mert nem lehetséges jogszolgáltatás ott, ahol a következményektől való félelem magasabbrendű szempont, mint az

igazság szeretete. Az igazság szeretete pedig megkívánja az igazság kutatását. Ez megnyugtató módon csak ott történhetik, ahol az eljárás anyagát az összes érdekelt felek ismerik és ahol a produktált bizonyítékok a felek bírálatának rostáján átestek.

Dr. Doroghi Ervin.

II.

I. Átmeneti korok csak megalkuvó megoldásokra képesek. A most megjelent átértékelési törvényjavaslatot helyesen csak ebből a szempontból nézhetjük. Az indokolás (24. old.) szerint is az átértékelés nem olyan jogintézmény, amely állandó jellegű és azt a pénzürtékhullámszámoknak egyedül lefolyt korszakára szorítja. A megalkuvás ugyan igen fájdalmas azokra, akiknél végeredményben jogvesztést jelent az adós kedvezőtlen vagyoni helyzete alapján. Az indokolás (26. old.) siet is ezen adósok között az államot, sőt a törvényhatóságokat is (tehát valamennyit) elsősorban felemlíteni s amint mondja, azt az eredményt előre biztosítani, amelyre «helyes gondolatmenet esetében» a bíróságnak ügyis (?) jutni kellene. Ez a felfogás valóban indokolja a javaslat 8. §-ának tilalmát az állam és üzemei elleni biztosítási végrehajtás tekintetében; a takarékoság hajdani büntetéseinek pedig Dante szavait hozza emlékeztetőbe: «Hagyjatok fel minden reménytel».

Tény az, hogy a valorizáció problémája a jogosság azon elvei szerint, amelyeket valaha béke idején tanultunk s amelyeknek talán néhai Ihering professzor volt legélesebb reprezentatív harcosa; meg nem oldható. Mert miként is festene korunkban pl. Iheringnek ismert kijelentése: «Einem Volke, dem man ungestraft eine Quadratmeile entziehen kann, wird man auch die übrigen nehmen... (Der Kampf um's Recht 25. old.) akkor, midőn az állam nagyobb mértékben, mint valaha volt maga is az erőszak passzív alanya és ma védekező magánjogi intézkedéseiben egyszerűen az áthárítás álláspontjára helyezkedhetik. Azt pedig, hogy a jogos védelem határait a javaslat túllépte-e: a pénzügyi jogászok elbírálására kell bíznom.

Mindenesetre örömmel kell üdvözlőnk a javaslatot, mert eljött végső ideje annak, hogy egyrészt a bíróságokat a jogalkotás nyomasztó feladata alól mentesítsük, másrészt, hogy a valorizáció és gazdasági lehetetlenülés mérhetetlen tömegű jogvitáit belátható időn belül jogéletünkben kiküszöböljük.

A méltányosság szerint való ítélkezésnek békebeli jogunkban is jelentős szerepe volt; elég a Tervezet (I. szöveg) 964., 966., 980. §-aira hivatkoznom, azonban egész jogvita-complexumok állandóan mégsem bírják el a jogossági döntésnek azt a száműzetését, amely a javaslat 10. §-ában kifejezésre jutna.

A békeidők hírája ugyancsak meg lett volna rökönnyedve, ha a marasztaló ítélet meghozatala előtt a rendes vagyongelügyelő gondosságát messze meghaladó módon kellett volna az adós státusát és a műszaki ismeretek maximumával annak teherbíró képességét megállapítani!

Az indokolás (29. old.) ugyan azzal vigasztal, hogy a felek vagyoni helyzetének vizsgálata «természetesen» nem teszi szükségessé «valamely csödszerű eljárás» lefolytatását s úgy véli, hogy mindezek a körülmények «nagyobb bizonyító eljárás nélkül is» (?) tisztázhatók; én viszont azt hiszem, hogy a lelkiismeretes bírő, ha a javaslat összes szempontjainak eleget akar tenni, aligha segíthet magán másképp, minthogy az iratokat átteszi az adóügyi útmutató és ellenőrző hivatalhoz.

II. A valorizáció problémája már néhány év óta oly kiváló, sokoldalú és magas színvonalú megvitatásban részesült, hogy minden újabb hozzászólás erős megfontolás tárgyává teendő.

Tudomásom szerint azonban szörványosabban foglalkozott az irodalom azzal a ma nagyon aktuális kérdéssel, hogy a tartozás átértékelésének jelenségét régi jogi ismereteink keretébe miként illeszthetjük be?

Más szóval, hogy meg van-e gyökere a régi jogban — bárha eltérő formában is — van-e jogfolytonossági alapja vagy pedig a családfe nélküli háborús ephemer jogintézmények közé sorolandó, amelyek a jogrendszer maradandó kategóriáiba való besorozásra meg nem termettek.

Nem érzem magamat eléggé hivatottnak arra, hogy e kérdés mélyére hatoljak, ezt a jelen sorok keretei is kizárják, csak egészen felszínesen kívánom érinteni az e részben közismert fogalom-meghatározások rövid lényegét.

III. Számos ítélet szerint az átértékelés tudvalevőleg nem más,

mint a jogszerű teljesítés helyes meghatározása, mert a hitelező csak akkor jut valóban követeléséhez, ha a pénz névértékén felül s pénzromlás teljes különbözetét is megkapja.

Más ítéletek viszont az átértékelésben kártérítést látnak s annak mérvét ezen elvi álláspontjukhoz fűzik.

Az indokolás szerint (29. old.) «a javaslat nem teszi magáévá, mint «kizárólagos» irányadó szempontot, a valorizáció *egyik elméleti alapját sem*, így a valorizációban kártérítést látó azt az elméleti felfogást sem, amely a bírói gyakorlatban elég gyakran jut kifejezésre». Ez a kijelentés tehát azt foglalja magában, mintha a valorizációnak *többféle* jogi alapja volna, holott ez a felfogás nézetem szerint nem állhat meg s a jogbiztonság érdekében megállnia nem is szabad.

Megáll ugyanis bírói ítéleteink egy részének az a kiinduló pontja, melyet jogi irodalmunk* is túlnyomóan osztott, hogy az átértékelés csupán a teljesítés helyes meghatározása; valamint helyes a javaslatnak az az álláspontja, mely a kártérítés elvi alapját elveti s csupán a valorizáció mérvében jutlat szóhoz kártérítési szempontokat; azonban a részleges valorizáció *jogi alapja csak egy és ugyanaz lehet*, még pedig egyedül az, hogy a hitelező az *öt egyébként jogszerűen megillető* valóságos teljesítés teljes mértékét a törvény *kivételes* rendelkezése folytán *rendszerint* nem igényelheti. E kivételes rendelkezés indokának markáns kifejezését megtaláljuk a kir. Kúria egyik újabb P. IV. 2144/1925. számú (Hiteljogi Döntvénytár XVIII. k. 99. old.) ítéletében, amely szerint «a pénzromlás oly *országos csapás*, melynek terhében mindenki részt venni köteles».

Osztom tehát azok nézetét, akik szerint a teljes valorizáció csupán a régi jogrendbe beilleszkedő meghatározása a teljesítésnek (így dr. Gallia Béla), mert a korona = korona fikcióját a fejlemények végleg elsöpörték; a részleges valorizáció ellenben, amely úgy a legújabb bírói gyakorlat iránya, mint a javaslat 10. §. 4. bekezdésének intézkedése alapján a jövőben az esetek túlnyomó részében előreláthatólag dominálni fog: *kivételes*, kényszerű intézkedés eredménye, *az országos csapás terhének megosztása* s e címen az eredeti teljesítés mérséklése.

A svájci kötelmi jogi törvény 44. §-a a részben önközta kár eseteiben ismeri a károsultat egyébként megillető kártérítési összeg *mérséklését*; az «országos csapás» elmélet nem egyéb, mint a törvény által felállított *kényszerű kárközösség*, mint a *teljesítést mérséklő tényező jogszabályba foglalása*.

Sajnálatos, hogy a javaslat indokolása az átértékelés elvi alapja tekintetében határozott kijelentést nem tartalmaz. Szükséges volna, hogy abbéli álláspontjával tisztában legyünk, mert hiszen van olyan törvényünk is, mint az 1874: XVIII. tc., melynek 1. §-a szerint a vaspálya üzeménél sérült semmiféle kártérítést nem követelhet, ha a balesetet elháríthatatlan esemény okozta az országos csapás pedig kétségtelenül ilyennek tekintendő.

Tudjuk továbbá, hogy a jelenben is egyes romlott valutájú országok az átértékelést nem ismerik.

Mindkét ellentétes szempont követeli tehát a valorizáció jogalapjának törvénybeli kifejezésre juttatását.

A pénzromlásból eredő *hátrány megosztásának analógiáját* régebbi jogrendszerünkben is megtaláljuk. Az Opt. 1304. §-a szerint, ha a károsítottnál is vétek fordul elő, a kárt aránylag szenved a károsítóval; ha az arány meg nem határozható, azzal egyenlő részben.

Zsögöd (Fejezetek 747. o. e §-t úgy értelmezi, hogy az nemcsak felhatalmazza a bírót az arányos kivetésre, de azt egyenesen előírja.

Hozzáteszi: «Törvényeinkben ez elvnek semmi nyoma. Eltiltva sincs ugyan a *bírói habozás* az ily salamoni ítélettől, mint végső menedéktől. . . . Félős is, hogy az ily félhatalmazottság meggyökerezése lanyhaságot idézne elő.»

A kárfelezés szabályát sem a Német polg. törvénykönyv 254. §-a, sem a Tervezet 1141. §-a nem vették át, hanem azt veszik döntőnek, hogy a kárt *túlnyomóan* («vorwiegend») melyik fél okozta. Az indokolás szerint (III. kötet, 361. o.), ha a kárt mindkét fél cselekménye egyaránt idézte elő, a két cselekmény okozatát külön kell választani s ezeket behatóan mérlegelve, kell a kártérítést

* E részben egyedül ezen lap hasábjain megjelent több mint 20 kiváló cikk közül különösen utalok dr. Blau György: «Pénzromlás és magánjog» c. igen értékes tanulmányára. (1924. évf. 9—13. sz.)

megállapítani — ami elég nehéz! Ezt érzi is az Indokolás, midőn alább a bíróságnak szabad kezét kíván engedni, ez döntse el, tartozik-e a károsító kártérítéssel, s ha igen, mennyivel. A «mennyi» alatt csak az érthető, hogy a bíró a kárt meg is oszthatja, tehát a kárfelezés kerülő úton be van csempészve, az elvi szabály le van rontva. Régebbi gyakorlatunkból Zsögöd sűrűen idéz is kárfelező ítéleteket, ez tehát élő jognak tekinthető. Itt ugyan vétkesen okozott kárról van szó, de az «országos csapás» tana, a vis major okozta kárnál mintegy vélelmezi, hogy abban mindkét fél részben volt. Viszont legújabbban a Kúria P. VII. 7. 124/924. sz. ítéletével (Hitelj. Dtár. 97.) a pénzromlás terhét mindkét fél vétkesége alapján osztotta meg.

IV. Korábbi valorizációs gyakorlatunk a *pénzromlásból* eredő hátrány tudatos *megosztását* eléggé szórványosan alkalmazta. Jobban szerette a lappangó alaphangot az átértékelési időpontok nagyszámú billentyűjén megszólaltatni. Dr. Beck Salamon találóan jegyzi meg (J. K. 1924. évf. 21. sz.), hogy a bíróság közbülső megoldást keresett, a pénzromlás, terhét sokszor kettéosztotta a nélkül, hogy a teher megosztását mint jogi indokot magáévé tette volna. Dr. Blau György pedig (J. K. 1924. évf. 11—12. sz.) idézi a berlini Kammergericht ítéletét, mely szerint «Es ist in der Regel davon auszugehen, dass Kaufleute etwa die Hälfte ihres Vermögens wertbeständig erhalten haben» (boldog Németország!).

Az a közkeletű indokolás, hogy senkinek sem sikerült vagyont értékállóan megővni, későbbben jelentkezik ítéleteinkben; míg legújabbban már sűrűen olvashatjuk, hogy a pénz értékesökkenéséből mint a *perbeti felek mindenkétől független körülményből eredő kockázatot a felek méltányosan megosztva tartoznak viselni* (Kúria, Rp. I. 2082/925. Magánj. Dtár. XVIII. k. 119. o.; Rp. I. 4992/922. M. Dtár. XVIII. k. 141. o.); *a pénzromlásból eredő hátrány nem hárítható át csupán a kötelezettre* (ugyanott 113. o. Kúria 9. I. 5441/924.).

A Kúria tehát elejti a vétkes késedelem vagy más rőkon szempontok irányadását és egyenesen a *pénzromlás kockázatának közösségében* látja az abból eredő vagyoni hátrány megosztásának helyes indokát.

Ezen állásponttal szemben — nem tekintve a javaslat 10. §. 3. bek.-ben felsorolt kivételeket — nehéz alapos kifogást tenni.

A javaslat azonban, amint ezt dr. Lévy Béla is a Pester Lloyd f. é. nov. 17-diki számában (Zum Gesetzentwurf über die Valorisation) megállapítja, nem foglal állást abban az irányban, hogy a pénzromlás terhe elvileg megosztandó-e vagy nem, csak azt találja dr. Lévy, hogy a javaslat a megosztás elve felé *látszik hajlani*; utal dr. Lévy arra, hogy a javaslat a hátrányt lehetőleg úgy rendeli megosztani, hogy ez egyik fél vagyoni romlását se okozza s felveti, vajjon szükséges-e, hogy a vagyoni romlás veszélye alkossa a határvonalat?

Mindenben csatlakozom dr. Lévy ezen megjegyzéseihez. A javaslat egyáltalában túlzásba esett akkor, amidőn a pénzromlás hátrányainak megállapításánál a felek személyes viszonyainak túlságosan nagy jelentőséget tulajdonított. A bíró ilyen esetekben, ha alaposan akar itélni, el kell, hogy merüljön a részletekben; oly feladatot ró reá a törvény, mely erejét és idejét meghaladja, amint ezt már az I. pontban jeleztem.

A javaslatnak mindenesetre helyes szempontjai azok, melyek a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közti objektív arányra helyeznek súlyt, miként eddigi gyakorlatunk a gazdasági lehetetlenülés kérdésében; helyes az előrelátás lehetőségének vizsgálata, bárha meglehetősen akadémikus szempont; helyes a gazdasági cél vizsgálata is, melyre a pénztartozás keletkezésekor szolgált.

Mindezek oly körülmények, melyeket a bíróság az *ügylet természetének kötelező vizsgálata körében* többé-kevésbé — mintegy rendes funkciója keretében — megállapíthat; az ezen túlmenő nyomozás azonban, főképp oly irányban, hogy az adós a pénzromlás éveiben helyes vagy helytelen gazdasági politikát folytatott-e; nézetem szerint sem a valorizáció elvi alapja, sem annak mérve tekintetében irányadó nem lehet.

Mint objektív ismérv, egyedül a perindítás idején meglevő gazdagodás eshetik nyomosan latba. Ha megvan az érték, *egy okkal több*, hogy az adós fizessen, de ennek hiánya jogvesztést nem, hanem legfeljebb fedezet-vesztést jelenthet a hitelezőre.

V. A mondottakat összefoglalva és tovább füzve, indítványom a következő:

A javaslat állítsa fel általános szabályként, hogy a pénzrom-

lás kockázatát, azokban az esetekben, ahol átértékelésnek helye van; a felek egyenlő arányban tartoznak viselni. Kivételesen meghaladhatja az átértékelés mértéke az egyenlő arányt a javaslat 10. §. 3. bekezdésében felsorolt esetekben. Azonban mint erre többen utaltak (dr. Schuster Rudolf) pontosan körül kellene írni, hogy mely esetekben tekintendő az adós vétkesen késedelmeknek, mert az a negatív meghatározás, hogy a teljesítési határidő elmulasztása egymagában nem vétkes késedelem, a bírót nem elégítheti ki.

Végül — legalább általánosságban — megjelölendők azok az esetek is, amelyekben az átértékelés mértéke az egyenlő arány alá kell, hogy szálljon. Itt helyezhető el pl. az az eset, amelyben az egyenlő arányú megosztás is az adós romlását okozná, de mellőzendő az a szempont, hogy az adós tartozásának összegét a multban miként használta fel.

Az átértékelés normál-mértékének meghatározása nézetem szerint nem felesleges és a bírónak az átlag esetekre hasznos útmutatást ad; a normál mértéktől fel- vagy lefelé való eltávolodás pedig bizonyos szabályzó erővel bír, egységesebb gyakorlatra ad reményt, a bírót épenséggel nem köti, viszont szertelen eltéréseknek inkább útját állja. E részben nem lehet akadálya annak, hogy idegen jogterületek tapasztalatait ne értékesítsük s nem tudok arról, hogy a Btk. 90. és 91. §-ai a bíró kezét a büntetés kiszabásában megkötötték volna.

Dr. Doroghi Ervin egy tájékoztató, mérsékelt, maximális valorizációs kulcsot hoz javaslatba, oly esetekre, amelyekben egyik fél vétkesége, valamint gazdagodási momentum sem állapítható meg. Helyes lehet az ilyen kulcs annyiban, amennyiben a bírói gyakorlatnak útmutatást ad és esetleges szélsőségektől megóvja; de nézetem szerint a pénzromlás hátrányának egyenlő megosztása a normál esetekben, egyrészt a mult jogában, másrészt a IV. pontban érintett, ma már öntudatos bírói gyakorlatban gyökerező megoldás, amelyet már azért is részesítenék előnyben, mert a mellett, hogy a bírónak direktívát ad, őt még sem köti meg, míg ellenben bárminő maximális kulcs, akaratlanul is megkötésre és kiterjesztés útján a bírói gyakorlat visszafejlesztésére vezethet.

Dr. Liebmann Ernő.

Erkölc és kényszeregyesség.

A csőd nagy szerencsétlenség adósrá és hitelezőre egyaránt, mert a vele szükségszerűen járó sok formalitás, rengeteg költség és időmúlás tönkreteszi a csődvagyont, a hitelező semmit se kap vagy alig valamit, ezt is csak hosszú évek múlva, — az adós pedig adós marad, amíg él. A csődbeli kényszeregyesség intézménye pedig épen azon a körülményen szenvedett hajótörést, hogy amíg az létrejött, addig a csődvagyonnak már csak roncsai maradtak meg.

Ezen a gazdasági életet érzékenyen veszélyeztető bajon van hivatva segíteni a csődönkívüli kényszeregyesség: megtöri a kisebbségben levő makacs hitelezők önkényét — használ a hitelezőknek, akik gyorsabban kapnak szükségbe jutott adósuk vagyonából minél többet — és felszabadítja az adóst is hátralékos adósságai alól. Itt tehát elvben két erősen érdekelt] ügyfél van: elsősorban a hitelezők, másodsorban az adós, senki másnak itt istápolandó érdeke nincsen. E szerint ha az adós csődön kívül oly egyességi ajánlatot tesz, amelyet a hitelezők többsége az *összes körülmények ismeretében*, látó szemmel, elfogad, akkor ez az egyesség meg van kötve és annak perfekcióját meggátolni nem szabad.

Igazán nem szabad? Akkor sem, ha az adós a kényszeregyességéből részére fakadó jótéteményt, az ő érdekeivel való ezt a törődést nem érdemli? Akkor sem, ha tönkrejutását könnyelmű, pazar életmódja, a kártya, a tőzsdejáték okozta? Ha nem hosszú idő eltelté előtt is már hasonló sanyarú helyzetben volt? Akkor sem, ha a bíróság utasításait nem követi? Akkor sem, ha az egyesség sikere érdekében vagy más okból értékeket eltitkolt, egyes hitelezőknek külön ígéreteket tett?

Ezekre a kérdésekre törvényünk azt a feleletet adja, hogy az adósnak ezek a tényei őt a kíméletre érdemtelenné teszik, azok sértik a közérkölcset és a közrendet, ehhez a bíró segítségét nem nyújthat, az ily alapokon nyugvó kényszeregyességet bíróság nem szankcionálhatja. Ilyen esetekben tehát kényszeregyesség nem létesülhet, bármennyire akarják a hitelezők, akár a hitelezők összesége is. Törvényünk az officiozítás elve alapján áll,

az eljárás egész folyamán a bírónak széleskörű hatalmat ad, ő a központja és irányítója az egésznek és az eredmény is teljesen tőle függ: jóváhagyhatja az egyességet vagy megtagadhatja a jóváhagyást.

A bírónak ez a nagy hatalma oly irányban érvényesült is a gyakorlatban, hogy számos esetben megtagadta a jóváhagyást ott, ahol a hitelezők igen nagy többséggel elfogadták az egyességet és ennek folytán a hitelezők akarata ellenére nagyon sok adós jutott csődbe és a hitelezők vesztek.

A néhai *Vadász Lipót* államtitkár elnöklete alatt megtartott belső ankéteken erősen küzdöttem az ellen, hogy a bíróságnak ily túltengő hatalom megadassék és utaltam az abban rejlő nagy veszélyekre. Törekvéseim azonban beleütköztek az igazán nagy tudású és minden tiszteletet érdemlő miniszteriumi közegeknek abba a hajthatatlan meggyőződésébe, hogy a bíró csak tiszta dologhoz adhatja nevét és nem nyújthat segédkezet olyan adós-nak, aki a segítséget meg nem érdemli.

Ami akkor nálam csak sejtés és félelem volt, azt az azóta szerzett tapasztalatok meggyőződésemmé érelték: a hitelezők autonómiája fontosabb a bírói officiozitas elvénél, az utóbbinak engednie kell ott, ahol jogos hitelezői érdeket sérthet, mert a kényszerűség intézménye — ismétlem — legelső sorban a hitelezők érdekét van hivatva szolgálni.

A bírónak hivatása abban merüljön ki, hogy érvényre juttassa a hitelezők akaratát, hogy vigyázzon arra, hogy az a valódi akaratuk legyen, hogy tehát hitelezőkül csak azok szerepeljenek, kiknek tényleg van követelésük, hogy lehetőség szerint a helyes vagyoni állapot tárassék a hitelezők elé és hogy a szavazásnál a hitelezők akarata szabadon megnyilvánuljon. Ezen túl azonban a bíró ne menjen. És ha a teljes tényállás ismeretében a hitelezők többsége azt mondja, hogy ettől az adóstól, akinek jól ismeri az előéletét, a könnyelműségét, a gonoszságát, a cseltevéseit és fortélyait, elfogadja a felajánlott 40 százalékot, mert attól tart, hogy különben csak tizet kap és csak három év múlva: akkor ne legyen joga a bírónak az egyesség jóváhagyásának megtagadására, mert az élet követelménye előnyt érdemel az elmélet fölött és ha megteremtettük ezt a szép intézményt, főleg a hitelezők érdekében, akkor ne kezeljük azt a hitelezők érdekei ellenére.

Ha ezen megfontolások révén megrostáljuk a törvényt 7., 53., 54., 56. §-ait, melyek arról intézkednek, hogy mikor nem lehet az eljárást megindítani, mikor kell vagy lehet a jóváhagyást megtagadni és azt megszüntetni, akkor mindezekből alig maradhat meg valami. Ellenkezőleg a jogszabály az legyen, hogy a hitelezők valódi többsége által elfogadott egyesség jóváhagyását a bíróság meg ne tagadhassa. Ha az eljárás folyamán büntetendő cselekmények jelenségei merülnek fel, kevés szót az ellen, hogy jelentést tegyen azokról a büntetőbíróságnak. Ha van bűnös, úgy bűnhődjön. De csak a bűnös és ne a hitelező, aki ártatlan.

Dr. Gold Simon.

A jelzálogjog reformja.

A jelzálogjogról szóló törvényjavaslat, amelyet az igazságügy-minisztérium véleményezés céljából az érdekeltségnek megküldött, nem egyéb, mint a polgári törvénykönyv törvényjavaslata (1915. évi bizottsági szöveg) 649. és köv. szakaszainak átdolgozása.

Nem lehet kétséges, hogy jelzálogjogunk szabályozása időszzerű reformra szorul. De reformra szorul magánjogunk egész rendszere. Igaz, hogy a rendszer egyik-másik részének törvényhozási rendezése sürgősebb a többinél és talán éppen a jelzálogjog szabályozása is a sürgősek közé tartozik. De hiszen magánjogi törvénykönyvünk sok évtizedes előmunkálatok után annyira közel jutott a befejezéshez, hogy most már egy utolsó nagy erőfeszítéssel az egész mű tető alá volna hozható. Sajnos, nem vagyunk arról tájékoztatva, hogy az igazságügyi kormánynak a törvénykönyv javaslatával mi a szándéka. Abból, hogy a II. rész VII. címének a jelzálogjogot tárgyzó II. fejezete most mint külön törvényjavaslat lát napvilágot, sajnálattal azt kell következtetnünk, hogy a kódex kilátásai nem kedvezőek.

Ebben a feltevésben helyeselnünk kell a törvényjavaslat megalkotását. Nem hallgathatjuk azonban el azt az óhajunkat, hogy a magánjogi kodifikáció műve folytatassék és minél előbb befejeztessék.

A javaslat nyilván azzal a szándékkal készült, hogy az már most lépjen ugyan életbe, de egyben mintegy előfutárja legyen jövőendő magánjogunknak és annak megalkotása után is érvényben maradjon. A javaslat e kettős rendeltetéséből az a kettős feladat folyik, hogy bele kell illeszkednie mai dologi és telekkönyvi jogunkba és egyúttal összhangban kell lennie jövőendő magánjogunk vezérelveivel is. Ez a kettős feladat egy csapásra nem oldható meg. Addig, amíg mai dologi és anyagi telekkönyvi jogunk van érvényben, a jelzálogjog szabályainak olyan novelláris reformja foghat csak helyet, amely a mai jog alapfelfogásának érintése nélkül csupán azokat a részletkérdéseket szabályozza, amelyek a gyakorlati élet sürgős szükséglete szempontjából szabályozásra vagy új szabályozásra szorulnak. A kódex hivatva lesz az egész jogrendszert és abban a jelzálogot is kimerítően és átfogóan szabályozni és pedig azon sok tekintetben jelen jogunktól eltérő vezetők elvek alapján, amelyeket az új jog uralni fog.

Hiszen már az I. terv. Indokolása (II. köt. 23. old.) kiemelte: «A tervezet feltételezi, hogy az ált. polg. törvénykönyv életbe lépésével összefüggően a törvényhozás új telekkönyvi rendtartás megalkotása iránt is intézkedjék, amely a polg. törvénykönyvben felállított elveket fogadja el rendelkezéseinek alapjául.»

A törvényjavaslat alapvető tétele a közönséges (Ptkj.: «forgalmi») jelzálogjogra nézve, hogy a telekkönyvi bejegyzés hatályának és a jóhiszemű telekkönyvi szerzés védelmének szabályai a jelzálogjogon felül kiterjedjenek a jelzálogjoggal biztosított követelésre is. (44. §.) Hogy e tételnek minő kardinális jelentősége van a javaslatban, kitűnik abból, hogy a 60. §. a biztosítéki jelzálogjogot éppen azzal határolja el, hogy erre nézve «a jóhiszemű telekkönyvi szerzés védelmének szabályai a biztosított követelésre nem terjednek ki, a hitelező követelésének bizonyítása végett a telekkönyvi bejegyzésre nem hivatkozhatik és a hitelezőt vagy bárkit a jelzálogjognál fogva megillető jogok csupán a követelés szerint igazodnak».

A javaslat e szakaszai a törvénykönyv javaslata (Bsz.) 669. és 690. §-ának felelnek meg. Ezek azonban nem beszélnek általában a «telekkönyvi szerzés védelmének» szabályairól, hanem utalnak a törvénykönyv javaslatának azokra a (381—390.) szakaszaira, amelyek a telekkönyvi szerzés védelmét magukban foglalják. A 381. §. értelmében a telekkönyvben bekebelezett jog fennállása mellett vélelem szól; a 382—390. §-ok értelmében pedig a harmadik jóhiszemű jogszerző javára viszterhes jogszerzés esetében a telekkönyv helytelen tartalmát is helyesnek kell tekinteni.

Ezeket a jogszabályokat terjeszti ki a 669. §. arra a követelésre magára, amelynek tekintetében a (forgalmi) jelzálogjog meg van alapítva; és ez a kiterjesztés a differentia specifica jelentőségét nyeri a 690. §. azon tételével, hogy a biztosítéki jelzálogjoggal biztosított követelés bizonyítása végett a hitelező a 381. §. vélelmére nem hivatkozhatik.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat 44. és 60. §-a ezt a megkülönböztetést az alapul szolgáló elhatárolással együtt átveszi. Pedig élő jogunk a telekkönyvi szerzés védelmének azokat a szabályait, amelyeket a bizottsági szöveg 381. és 382. §-ai tartalmaznak, nem ismeri. Sem a telekkönyvi rendeletben, sem az osztrák polgári törvénykönyvnek az J. T. Sz. 21. §-a által hatályukban fenntartott rendelkezése közt nem találunk olyan jogszabályt, amely akár a telekkönyvben bekebelezett jogok fennállásának vélelmét, akár azt mondaná ki, hogy a harmadik jóhiszemű és nem ingyenes telekkönyvi jogszerző javára a telekkönyv helytelen tartalmát is helyesnek kell tekinteni. Mert az osztrák törvénykönyvnek azok a jogszabályai, amelyek kimondják, hogy az ingatlanra vonatkozó dologi jogváltáshoz a telekkönyvi bejegyzés szükséges. (Opt. 321., 322., 431., 445., 451., 469. §§.) nem pótolják a «telekkönyvi szerzés védelmének» szabályait. Hiszen az osztrák anyagi telekkönyvi jog e tételei csak az ügyleti jogszerzésre vonatkoznak és a harmadik jóhiszemű jogszerzővel szemben is az eredetileg érvénytelen bejegyzés törlését, habár időbeli korlátozással, megengedi.

A törvénykönyv javaslatának 368. és 370. §-a is elvileg ugyanúgy, mint az osztrák törvénykönyv említett szakaszai kimondja, hogy ingatlan tulajdonjogának átruházásához, ingatlant terhelő jog megalapításához, átruházásához, terheléséhez, megszüntetéséhez telekkönyvi bejegyzés szükséges. E mellett a törvényhozó mégis szükségesnek látta a telekkönyvi szerzés védelmének külön szabályait a 381. és köv. §-okban. A német polgári törvénykönyv is 873. és 875. §-ában kimondja, hogy a bejegyzés a jogváltás

feltétele, 891. és 893. §-aiban pedig felállítja a telekkönyvi *publicitás* tételeit.

Jelen tételes jogunk *csak* a bejegyzésnek mint az ügyleti jogváltás feltételének szükségességét ismeri, a telekkönyvi *publicitást*, a telekkönyvi szerzés védelmét nem. Ellenkezőleg a telekkönyvi rendelet 148. és köv. §-ai és a 947. 1888. I. M. rendelet 8. §-a a harmadik jóhiszemű és nem ingyenes jogszerző ellen is megengedi a telekkönyv helytelen tartalmának kiigazítását, azt csak bizonyos záros határidőhöz köti. Már pedig a telekkönyv helytelenségének ez a megengedett érvényesítése a *publicitás* elvével egyenes ellentétben van. Ha a harmadik jóhiszemű nem ingyenes szerző ellen a telekkönyv azon tartalmának kiigazítását lehet kérni, amelynek helyességében bízva ő a maga jogát szerezte, akkor ez annyit jelent, hogy a telekkönyv helytelen tartalmát az ő javára nem kell helyesnek tekinteni. Igaz, a törvénykönyv javaslata a 381. §-ban proklamálja a *publicitás* elvét, a 385. és köv. §-okban megengedi a jóhiszemű, nem ingyenes szerzővel szemben a telekkönyv kiigazításának követelését. A kódex tehát kísérletet akar tenni két elvileg ellentétes álláspont konkordálására. Hogy ez mennyiben lesz lehetséges; hogy a 385. §. szerinti kiigazítás lehetősége mellett mennyiben van létjogosultsága a 381. §-ban proklamált *publicitás* elvének; és fordítva, ha a *publicitást* komolyan akarja venni, mennyiben szabad a kiigazítás iránti követelést a harmadik jóhiszemű és nem ingyenes jogszerzővel szemben megengedni, minderre itt nem térhetünk ki. Csak annyit jegyzünk meg, hogy a német törvény a *publicitás* elvével nem tartja összeegyeztethetőnek azt, hogy a harmadik jóhiszemű, nem ingyenes szerzőtől a telekkönyv tartalmának kiigazításához való hozzájárulás követelhető legyen (B. G. B. 894.); továbbá, hogy már mai jogunk az ingók forgalmában sem töri át a harmadik jóhiszemű szerző védelmét, jóllehet az nem áll a nyilvánkönyv közhitelességének szempontja alatt.

Ezuttal azt kell csupán megállapítani, hogy jelen ingatlan dologi jogunk ismeri a telekkönyvi bejegyzés szükségességét az ügyleti dologi jogváltáshoz, de nem ismeri a telekkönyv közhitelességét, vagy mint az előttünk fekvő javaslat mondja: a telekkönyvi szerzés védelmét; ellenkezőleg a telekkönyv kiigazítását a harmadik jóhiszemű és nem ingyenes szerző ellenében is megengedi. (V. ö. *Imling*: A magy. telekkönyvi jog, Budapest 1902. 26. l.: «A nyilvánosság alapelvét azonban a telekk. rendelet minden részében és következetesen keresztül nem viszi. *Leginkább meg van sértve* a nyilvánosság alapelve a 3 éves elbirtokolás intézménye által, amely a telekkönyvi nyilvánosságot sérti még azzal, hogy a bekebelezés eredeti érvénytelenség esetén 3 évig az erre jóhiszeműleg szerzett telekk. jogok is érvénytelenekké válnak, vagyis 3 évig a bekebelezett jog nem nyújt a további jogszerzőnek biztos alapot; ami a telekk. hitelt s illetve a nyilvánosság alapelvét alapjában rendíti meg.») A 947/1888. ig. min. rendelet pedig a 3 éves megtámadási határidőt megrövidítette a nélkül, hogy magát a megtámadási jogot elvileg érintené.

Ebbe a jogrendszerbe sehogyan sem illik bele a mi törvényjavaslatunk, amely a telekkönyvi szerző védelmének szabályairól mint *vigens* jogról beszél és azt a közönséges és a biztosítéki zálogjog elhatárolásának kiindulópontjául teszi meg.

Dr. Lőw Lóránt.

Büntetőjogtudományi Trianon.

Harminchat éve, hogy a brüsszeli igazságügyi palota márványtermében a civilizált világnak akkor legnevesebb kriminalistái gyűltek egybe és megalakították a *Union Internationale de Droit Pénal*-t, a nemzetközi büntetőjogi egyesületet. Több, mint egy emberöltő után az alakulógyűlés résztvevői közül ma már csak kevesen vannak életben: Bátor Garofalo, Enrico Ferri, Colajanni az olaszok közül, v. Hippel göttingai, v. Lilienthal heidelbergi, R. Frank müncheni professzorok, Van der Aa a hollandi groningeni egyetem tanára. Ellenben az egyesületnek háromtagú elnöksége: Van Hamel, v. Liszt és Prins Adolf, a büntetőjognak e három szellemóriása szinte egyidőben, a világháború utolsó két évében, távozott az élők világából. És úgy látszik az eseményekből, mintha a tudomány halhatatlan birodalmában is érvényesülne Victor Hugo kegyetlen igazsága, hogy a *halottaknak soha sincs igazuk*.

Ha már egy negyed század telt is el azóta, hogy a N. B. E. európai vándorúljában Lisszabonból jövet és Szt.-Pétervárra me-

net egyik kongresszusát Budapesten (1899.) tartotta, sőt annak is már jó néhány éve, hogy az Union magyar csoportja boldog emlékü *Rickl* Gyula elnöke alatt ülésezett és a Btk. revíziójának tervezeteit megvitatta, úgy talán mégsem kell feleleveníteni a büntetőjog közül szerzett elévülhetetlen érdemeit. Csupán az ifjabb jogásznemzedék számára tartom szükségesnek, hogy szó szerint idézzem *Finkey* Ferenc koronaügyész helyettesnek tanácskönyvében (4. kiad. 43. l.) sommázott ítéletét: «A N. B. E. nem dogmatikus szekta, nem korlátozza tagjainak véleményét, csupán annyit jelent ki általános elv gyanánt, hogy úgy a büntetendő cselekményt, mint az annak leküzdésére szolgáló eszközöket nem csupán jogi, hanem épügy antropológiai és szociológiai szempontból is kell tanulmányozni. Feladatául pedig a büntetettnek, a büntetett okainak és a büntetett leküzdése eszközeinek tudományos kutatását tekinti. Miután az egyesületnek e kiindulási ponton kívül kötött programja nincs, érthető az eltérés, amely az egyesület tagjai közt egyes elvi kérdések tekintetében fennforog. E véleményeltérések dacára az egyesület eddigi működése *nagyon szép eredményt* mutat fel.» Ez az ítélet teljesen egyezik a nemzetközi közvéleménnyel, amelynek illusztrálására legyen szabad egy másik kriminalistára hivatkoznom: Emil Stanislav *Rappaport*-ra a varsói egyetem tanárára, aki a háború előtt a következőket írta: «L'Union est devenue un véritable foyer de travail commun et de progrès pour le droit pénal moderne» (La lutte autour de la réforme de droit pénal 1910. 55.). Mindkét vélemény csupán az európai *communis opinio* kifejezése, mert az egyesület működésének egy elfogulatlan bírálója sem tagadhatta, hogy a N. B. E. kezdeményezte és érlelte a XX. század fordulójának legjelentősebb büntetőpolitikai reformgondolatait: a feltételes elítélést, a megelőzés uralmát a fiatalok és általában a kezdő büntetettek kezelésében, a határozatlan büntetést, a biztonsági intézkedéseket és a hivatásos gonosztevők ártalmatlanná tételét. Ha a N. B. E. tudományos mozgalmi *Liszt*-nek agilis és fáradságot nem ismerő egyénisége körül összpontosultak is, aziránt sem lehetett kétség, hogy az egyesület minden ízében *nemzetközi* volt, ami úgy kiadványainak kétnyelvűségében, mint a kongresszusok helyének megválasztásában és a vezetőség összeállításában is kifejezésre jutott.

Kopenhágában (1913.) tartotta a N. B. E. utolsó nemzetközi összejövetelét, minthogy az 1915-ben Rómába tervezett kongresszust, mint minden nemzetközi összejövetelt, az ágyúk dübörgése némitotta el. Nemzetközi gyűlölet váltotta fel a tudomány nemzetközi együttműködését és az összes nemzetközi egyesületek közt a legidőszertlenebb épen a N. B. E. lett, amely a társadalomnak a büntetett ellen folytatott hadjáratában is a *megtorlást* a kriminológiából merített *megértéssel* igyekezett fokozatosan helyettesíteni. De azért nem adtuk fel a reményt, hogy a világháború elmúltával majd sikerül a szétépett szálakat összekötni és idővel behegeszteni a sebeket, amelyeket a háború az emberi szolidaritáson ejtett. Még a háború utolsó évében beszéltünk a N. B. E.-nek, azóta sajnos ugyancsak elhunyt, főtitkárával: Dr. Ernst *Rosenfeld*-el arról, miként lehetne az egyesület semleges állampártjait, a rekonstrukció munkájának megnyerni. Erre biztató jel volt, hogy nemcsak a német csoport folytatta a háború után működését, de a spanyol és a dán nemzeti csoportok is. Mégis másképp történt.

Mult év március havában a párizsi egyetem jogi fakultásán *Barthou* volt miniszterelnök és szenátor, a *Commission des Réparations* elnökének vezetése alatt 52 kriminalista gyűlt egybe és a N. B. E. felélesztése helyett megalakította az *Association Internationale de Droit Pénal*-t. Sem a résztvevők, sem az új egyesület alapszabályai (közölve a Rev. intern. de Droit Pénal 1924. évf. 1. sz. 17. s köv. l.) nem engednek kétséget aziránt, hogy itt miről van szó. Elnökké *Carton de Wiart* volt *belga* igazságügy-minisztert, főtitkárrá J. A. *Roux*-t a *strassbourgi* egyetem professzorát választották meg, amint hogy az alapszabályok 8. cikke szerint a főtitkárnak feltétlenül *francia* nemzetiségűnek kell lennie és az igazgatótanács üléseit szabályszerint *Párizsban* vagy *Genfben* tartja. Titkárokká *Hugueney* és *Donnetieu* de Vabres *párizsi* egyetemi tanárokat, pénztárossá *Auger*-t, a francia államtanács volt ügyvédjét választotta meg a közgyűlés, amelyre a szövetséges hatalmak — ideértve Lengyelországot és Csehszlovákiát — képviselőin kívül csupán *Saldaña* madridi és *Torp* kopenhágai professzorok jelentették be részvételüket. Úgy a párizsi jogi kar dékánja *Barthélemy*, mint *Carton de Wiart* megható szavakkal

emlékeztek meg a N. B. E. érdemeiről és hangoztatták újjáélesztésének (ressusciter) szükségét, a nélkül, hogy akárcsak egy szóval is indokolták volna: miért kell új egyesületet alakítani, noha a régi alakszerűen sohasem szűnt meg és a régi néven az egyes nemzeti csoportok vezetőinek egybehívásával minden nehézség nélkül folytathatta volna munkáját. E kérdésre megkapjuk a választ a fentidézett *Rappaport* professzor felszólalásában, amely a következő szavakban csendült ki: *La vieille Union Internationale de Droit pénal est morte, vive la nouvelle Association!* Igen, a N. B. E. meghalt, mert azok ölték meg, akik állítólag fel akarták támasztani.

Ennek a kétszínű játéknak, amelyben krokodilkönnnyekkel öntözik a kivégzendő áldozat sírját, eléggé szembeszökő az indoka. Régi tapasztalat szerint a nemzetközi tudományos egyesületeknek két fajtája van: az egyik, amely a résztvevő nemzetek teljes egyenjogúságán alapszik, a másik, amelynél az internationalis staffage csupán az egyesületben uralkodó szerepet játszó nacionalizmus hiúságának legyezgetésére szolgál. Minthogy a N. B. E. az előbbi kategóriába tartozott, ezért kellett az utóbbi kategóriába tartozó Association-nal helyettesíteni, amely szervezen biztosítja az antantsegédlettel szereplő francia vezetést. Ha nem ez, hanem valóban a N. B. E. feltámasztása volt a cél, akkor époly kevésbé lett volna szükség új egyesület alakítására, mint ahogy *conditio sine qua non* lett volna, hogy az újjáalakításhoz a N. B. E. német, osztrák és magyar csoportjait is meghívják, amelyek mindegyike számottevő szerepet játszott az egyesület komoly munkájában. Hogy a nacionalizmus öldöklő farkasa néha a nemzetköziség szelid bárányszőrével ölti, az régi tapasztalat. Ha a francia büntetőjogtudomány nacionalista művelői ezt az utat választották és Foch marsall tankjainak presztizsével óhajtották biztosítani felsőbbségüket a német versennyel szemben, ez az ő dolguk, aminek nincs szavunk s ami ellen nem is lehet kifogásunk. Politikailag az is érthető, hogy szövetségeseik segédkeznek a tudományos *gloire* alátámasztásában.

Érthetetlen, sőt menthetetlen azonban, ha az álnemzetköziségnek ebben a megszegőítő játékban mi is részt veszünk. Halomából tudom, hogy a francia kormány a párizsi magyar követség útján megkereste Magyarországot is, hogy az Associationhoz csatlakozzon, a közoktatásügyi miniszter pedig megbízta a fentidézett *Finkey* Ferencet, hogy a magyar csoportot megalakítsa. Kultuszminiszterünk nem lévén kriminalista, valószínűleg nem sokat tudott a régi N. B. E.-ről vagy az új Associationról. Ugyanazt azonban nem tehetjük fel sem a megbízott szervezőről, sem azokról a *gutgesinnt* kriminalista urakról, akiket utóbbi értesülésem szerint, a magyar csoport megalakítására egybehívtak. Hogy ezen a kriptogam gyűlésen, amelyről sem a napi- sem a szak-sajtóban nem jelent meg híradás, mi történt, hogy a N. B. E. magyar csoportjának képviselői szóhoz jutottak és életbenlétüket igazolták-e, arról hiteles értesülésünk nincs. Ezért pótlólag szükségesnek tartjuk, hogy a magyar jogászság figyelmét az önkéntesen vállalt caudiumi ígára, a büntetőjogi Trianonra felhívjuk. Nem a háborús Nibelungentreue elkopott romantikája teszi számunkra lehetetlenné, hogy ebben az álnemzetközi tudományos vállalkozásban résztvegyünk, hanem a legelemibb ízlés tiltja, hogy annak a francia sovinizmusnak legyezgetői közé sorakozzunk, amely Magyarország történelmi katasztrófájában a legkegyetlenebbnek mutatkozott. Ágyúk és szuronyok kényszere igazolhatja a Trianoni béke törvénybeiktatását, államraison indokolhatja az utólagos belépést a Népszövetségbe, amely eredetileg a győztesek szövetsége volt, de semmi elfogadható okot nem lehet találni arra, hogy önként vállaljuk az ellenséges sovinizmus szerelmi szolgálatát.

A Tudomány köztársaságában nincsenek győztesek és legyőzöttek, nincsenek nagyhatalmak és kis államok, mert a tudomány nemzetközisége feltételezi az abban résztvevő nemzeti erők küzdelmének teljes egyenjogúságát. Hogy a magyar büntetőjogtudomány képviselői mennyivel járultak hozzá az igazságok kincseinek gyarapításához, azt nem Trianonban, sőt nem is Párizsban, hanem a kultúrtörténet független nemzetközi areopagján döntenek el. E sorok írójától a sovinizmus valóban távol áll, de éppen ezért jogosult talán annak a szerepnek az értékelésére, amelyet az 1843-iki büntetőjogjavaslatoktól kezdve a fiatalok bíróságáról szóló 1913-iki törvényig a magyar kriminalisták alkotó ereje a büntetőjog fejlesztésében játszott. Nincs okunk, hogy

nemzetközi magaslatról szemlélve szégyenkezve emlegessük az irodalmi munkásságot sem, amelyet Szalay László, Eötvös József, E. Illés Károly, Szemere Bertalan, Pauler Tivadar, Csemegi Károly, Baumgarten Izidor, Fayer László, Tauffer Emil — az életben lévőket nem is említve nemcsak a magyar tudomány érdekében végeztek. Önmegalázás nélkül nem tekinthetjük tehát megtiszteltetésnek, hanem csupán *self-respect* követelte tiszteletnek, ha benünket a nemzetközi munkában mint egyenjogú felet szólítanak fel a közreműködésre. Azok, akik oly készséggel járultak hozzá az önkéntes büntetőjogi Trianonhoz, valószínűleg a nemzetközi udvariasságra hivatkoznak, amely megnehezíti az ily felszólítás rideg visszautasítását. De a nemzetközi udvariasság nem áll az arculútsra nézve a krisztusi parancs alapján és a formákban nem szükkölködő kormányzatunk bizonytalansággal megtalálta volna módját, hogy a visszautasítás bántó ne legyen, ha a szakemberek annak szükségéről felvilágosítják. Hogy *Finkey* Ferenc s előttem ismeretlen társai ezt elmulasztották, az véleményem szerint annál kevésbé menthető, minél inkább helyezkednek befelé a neo-kurucság álláspontjára. *In sich* kuruckodás nem jogcím, amely kifelé a labanc alázatosság túlzásait menti. Erőszakról pedig a krónikás parasztadoma szerint nem panaszkodhatik, aki az erőszakot kéjes szuszogással kíséri s az ily szuszogó hazafiság nem alkalmas arra, hogy az erőszakot kesergő kuruc panaszoknak túlkomoly jelentőséget kölcsönözzön.

Azokra, akik a Bach-korszakban hivatalt viseltek, 1861-ben tudvalevőleg — néha valóban igazságtalanul — azt mondták: meghalt! Ugyanezt mondták ki Párizsban a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületre, midőn az Association internationale du droit pénal megalakították. Azt hiszem azonban, hogy minden félig-meddig önérzetes magyar büntetőjogász számára az Association is meghalt abban a pillanatban, amikor megszületett. Aki csak túróje s nem szolgálatkész támogatója a trianoni szellemnek, nyugodtan várhatja, amíg a sovinizmustól ment nemzetközi gondolkodás élesíti fel a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületet.

Dr. Vámbéry Rusztem.

A büntettes védelme az új német büntető-törvénykönyv kormányjavaslatában.

A végelgyengülésben szenvedő, elaggott jogszabályok jellemző tulajdonsága, hogy ha alkalmazásukra kerül sor, a bíró nem képes belőlük oly értelmet kicsihozni, amellyel döntését a fejlődöttebb jogi felfogással összeegyeztethetné. A büntetőjog terén különösen akkor vesszük észre, hogy valamely rendelkezés túlélt azokat a viszonyokat, amelyeknek létezését köszönheti, ha büntetést kell kiszabni oly magatartásra, amelynek tiltott voltát nem a jogerzet, az általános erkölcsi felfogás, hanem éppen csak egy bizonyos, a mult homályából felbukkanó törvényszakasz indokolja. Minthogy azonban minden törvénynek különös figyelmet kell fordítania arra, hogy megfeleljen ama társadalom világnézetének és alkalmazkodjék azokhoz a viszonyokhoz, amelyek életbeléptekor irányító hatással vannak, igen természetes, hogy nem vonhatja ki magát az alól sem, hogy e domináló tényezők átalakulása esetére az idejét mult, céltalan jogszabályok sorába süllyedjen. Így végeredményben minden törvény, amint mindaz, ami az élettel szerves kapcsolatban van, már születésekor magában hordja az enyészetet, a romlás csíráját. Amint a halál elleni orvosság, úgy az örök időkre érvényes törvények is csupán a charlatanok találmánya. De viszont, amint az egészséget konzerváló szerek, úgy a törvények használhatóságát meghosszabító eszközök is a fejlődő tudomány gyümölcsei.

A büntetőjogi kodifikáció legfrissebb terméke, a német büntetőjogkönyv kormányjavaslata sorozatos példait nyújtja annak a módszernek, amely lehetővé teszi a bírónak, hogy rendelkezéseit oly tartalommal töltse meg, amely a változott helyzeteket és a fejlődő erkölcsi felfogást oly mértékben veszi figyelembe, hogy az ítéletből ne az anachronizmusok penészszaga terjedjen széjjel, hanem hű tükre lehessen a döntés a fokozatosan tisztuló nézetek biztos érvényesülésének. Távollábról nézve e rendelkezéseket, azok biztonsági szelepek szerepét látszanak betölteni, amelyek a holtbetű uralmát, a fiat justitia elvének érvényesülését nem csupán enyhíteni, hanem szükség esetére teljesen is semlegesíteni képesek. Közlebről figyelve pedig a javaslatnak ez újításait a büntettesek és állítólagos büntettesek védelmére alkotott intéz-

kedéseket ismerjük fel bennük. Ha szokatlannak és különösnek is tűnhetik fel az, hogy a büntetőkodex, amelynek hivatása egyént és közt az ellene támadókkal szemben védelmezni, oly rendelkezéseket tartalmaz, amelyek épen a támadókat, vagy a támadni látszókat védelmezik, a tapasztalat arra mutat, hogy e védelem a közbizalom és a törvény igazságába vetett meggyőződés alátámasztása által a jogszabály tekintélyét nem csekély mértékben fogja emelni.

A javaslat ily rendelkezései között elsősorban érdemel említést a tévedés fogalmának meghatározása. A szerkesztők ugyanis szakítottak a ténybeli és jogi tévedés disztinkciójával. E megkülönböztetés eddig csupán útvesztője volt a jogi okoskodásoknak, amelyből végül is oly célhoz érkeztek, amelyet az igazságérzettől sok esetben mérföldnyi távolság választott el. A javaslat ama szabályozásával, hogy szándékos bűncselekmény miatt nem büntethető az, aki tévedése folytán a cselekmény tiltott voltát fel nem ismerhette módot ad a bírónak, hogy az ítélet ne csupán a törvény, hanem az anyagi igazság talajából merítse erejét. Azzal pedig, hogy — mint az indokolás kifejtéi — tiltottnak minősíti a javaslat mindazt, amit a törvény, vagy az erkölcs normái ilyenek minősítenek, elérhető lesz, hogy a tévedés fogalma nem nyújt szabadságlevelet azoknak, akik nem emelkednek fel a társadalmi együttélést lehetővé tevő legalacsonyabb színvonalra sem, viszont védelemben részesülnek azok, akiknek lelkiismerete Isten és ember előtt tiszta s akik embertársaik megértésére méltán tarthatnak igényt. A javaslat szerzőit ugyan nem az a megfontolás vezette, hogy a büntetőtörvény a bűnözők Magna chartájává váljék, de ügyeltek arra, nehogy az igazságérzetet sértő rendelkezések fenntartásával hatékony fegyvert adjanak azoknak kezébe, akik az igazságszolgáltatásba vetett bizalom lerontásával az állami lét egyik sarkkővét akarják helyéről kiforgatni. Tudatában vannak, és reá is mutatnak a szerzők arra is, hogy a tévedés fogalmának ez új meghatározása a védekezésnek tágabb teret nyújt. Ez azonban még magában veszélyt nem rejt. Míg a jog és az erkölcs kardinális elveinek félreismerésével járó tévedést csupán a legritkább esetben lehet elfogadhatóan megmagyarázni, addig a mindennapi élettől távol álló, exotikus, csupán a jog alapos ismerői előtt világos tilalmakkal szemben előforduló tévedés mentesítése épen arra fog szolgálni, hogy az élet forgatagában hibájukon kívül irányt tévesztettek számára asylyumul szolgáljon. Ez lesz tehát egyike azoknak az intézkedéseknek, amelyek megadva a bírónak a lehetőséget, hogy idejéltúlt, porlepte rendelkezések kihatásait a szükséges mértékre lefokozva, a büntető codexet az élet vérkeringésébe kapcsolva, a törvénykönyvet korai elaggástól megóvják.

Ugyanebből a szempontból érdemelnek különös figyelmet a javaslatnak a beszámíthatóság kérdésével kapcsolatos újításai is. Mindenekelőtt kiküszöböli a javaslat a beszámíthatóság fogalmából a szabad akarathatározás kérdését. Bölcsészeti kérdéseknek törvények keretében, jogi köntösbe öltöztetése sem a jog, sem a filozófia hasznára nem válik, de gyakran módot ad arra, hogy a bölcsészek elvont okfejtéseiből vegyenek kölcsönbe érveket oly döntések indokolásához, amelyek a törvény szelleméhez hű értelmezésben alapot nem találnak. Ezenkívül, mint az igazságtalan elítélésekkel szemben való további biztosítékot vették fel a javaslatba a beszámíthatatlanságnak egy újabb esetét az elmebetegség beteges zavarával (hűdés, hülyeség), de ennek dacára is épen annyira méltánytalan lenne, ha e fogyatékoságot az emberi cselekvések s azok kihatásainak megítélése szempontjából, mint jelenleg, csupán enyhítő körülmény formájában lehetne figyelembe venni. A javaslat ezenkívül azonban még a korlátozott beszámíthatóság kérdését is tételes rendelkezéssel kívánja szabályozni; kimondja, ha azok a körülmények, amelyek egyébként, a beszámíthatatlanságot vonják maguk után, csupán oly fokban állapíthatók meg, amelyek a cselekmény tiltott voltának megértését jelentékenyen korlátozzák, úgy a büntetés is lényegesen (mintegy felére) csökkentendő. Teljes és korlátozott beszámíthatatlanság között tehát csupán a rendellenesség fokában van az eltérés. E szabályozás nem áll ellentétben a javaslatnak ama rendszerével, amely a bírónak különösen a büntetés kiszabása körül a lehető legteljesebb szabadságot kívánja biztosítani, hanem fokozott hangsúlyozása annak az elvnek, hogy a bűnösség megállapításával a bírónak a tettes egyéniségét minden vonatkozásban vizsgálat alá kell

vennie s külön kell választania minden oly körülményt, amely a tettestől független befolyások következménye. A javaslat ez elvet a maga teljességében annál is inkább követheti, mert gondoskodni kíván arról is, hogy azokkal szemben, akiknek teljes beszámíthatósága meg nem állapítható, a társadalmat védelemben részesítse. Vagyis ha fel is mentik, vagy enyhe büntetéssel szabadul is a tettes, mert teljes beszámíthatósága nem volt megállapítható, azért vele szemben a védő és biztonsági intézkedések foganatba vehetők. Ezzel pedig a javaslat által tervezett kettős védelem lehetségesé válik. A büntettes védelmet nyer, mert a törvény szigorja nem fogja érni oly cselekmények miatt, amelyeket abnormális elmeállapotban hajtott végre, a társadalom pedig ugyancsak védelemben részesül, mert az ily, megfelelően felelősségre nem vonható egyének további jogsértéseinek a bíró elejét veszi azáltal, hogy azokat gyógyintézetbe, avagy oly szorgos és szakszerű felügyelet alá helyezetteti, amelyben gyógyításukkal egyidejűleg ártalmatlanná tételükről is gondoskodás történik.

Végül még egy oly intézkedésről kívánok megemlékezni, amely ugyancsak nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a törvény szigorát ne vehessék igénybe oly esetekben, amikor ez az igazságérzet magasabb szempontjaival össze nem egyeztethető.

Amennyire köztudomásúak az elévülés intézményének kriminálpolitikai indokai, annyira különösnek találhatjuk a gyakorlatban azt, hogy a bíróságnak módja van az elévülés beálltát közbenszóli intézkedésekkel az idők végéig kitolni. A javaslat ezzel szemben oda akar hatni, hogy azokat a magasabb célokat, amelyeket a törvényhozó az elévülés intézményével elérni kíván, hivatali túlbuzgóság avagy épen az ellenkező tulajdonság palástolására foganatosított intézkedések ne veszélyeztessék. A bűnösnek ne kelljen még halálos ágyán is arra gondolnia, hátha valamely az akták tengerében meghúzódó röpke határozat félbeszakította az elévülést s neki még a földi bíró előtt is felelnie kell tetteiért. Ezzel szemben azonban nyíltan elismeri a javaslat, hogy vannak oly esetek, amelyekben a rendkívüli nyomatókos körülmények az elévülés határidejének kitolását teszik szükségessé. Ezekben az esetekben tehát nyíltan és nem tetszés szerint, hanem csupán a rendes elévülési idő felével a bíróság az elévülési időt a vádhatóság indítványára meghosszabíthatja. Ugyanezek között a határok között lehetséges a jogerősen kiszabott büntetés elévülési idejének meghosszabbítása is. A másfélzseres elévülési idő, amit pedig bárki könnyen kiszámíthat maga számára, *salvus conductus* ad. Nem lesz örök remegésben bujkáló bűnös, aki nevének, hollétének nyilvánosságra hozatalától félve rendes foglalkozást nem kezdhet, mert tartania kell attól, hogy ezzel a már homályba vezetett eltévelyedésről lerántja a feledés fátylát és a börtön ajtaját nyitja ki magának.

Gyors vonásokkal vázolja ezek azok a jelentékeny újítások, amelyekkel a javaslat szerzői a törvényt az anyagi igazság, a belátással kezelt s így hatékonyságából mit sem vesztő szigor tökéletesebb érvényre juttatása érdekében megvalósítani óhajtanak.

«Gerechtigkeite herrscht im Strafrechte — mondja Binding — wenn die Strafe verschont immer den Schuldlosen, soweit es erträglich auch den Schuldigen und wenn die Strafe den Missetäter, den sie trifft, büßen lässt zugleich nach der Tiefe der Wunde, die er dem Recht geschlagen und nach dem Masse der Schuld.» Ennek az alapigazságnak gyakorlati megvalósítását látjuk a fentebb ismertetett néhány rendelkezésben. Rendezett életviszonyok között nem érhetjük be a büntetés elrettentő hatásával, javítani, nevelni azonban csak igazságos, méltányos eszközökkel lehet. Az igazság és méltányosság azonban megköveteli, hogy a tettes ne csak mint vádlott, hanem mint az emberi közület egy élő és érző tagja mérlegeltessék az igazság serpenyőjében. Az alanyi bűnösség teljes figyelembevétele különbözteti meg a modern büntetőbíró az államhatalom által monopolizált vérbosszút megvalósító őskorbéli igazságosztóktól.

Dr. Auer György.

Egy angol bíróságsértési eset.

Amily mérvben különleges és a kontinentalistól teljesen elütő felfogáson alapszik minden angol intézmény, oly mérvben bölcsesség és igazi alkotmányos felfogás jellemzi az angol intézményeket.

Az angol jog szerint bírói döntés alatt álló ügyet a *jogerős*

ítélet előtt sem a sajtóban, sem egyébként nyilvánosan megvitatni, mellette vagy ellene állást foglalni szigorúan tilos. Aki ez ellen vét, bíróságsértést (contempt of court) követ el és szigorúan büntetettik. Már hosszú idő óta nem történt Angliában bíróságsértés. A közelmúltban azonban előfordult egy ilyen felette jellemző eset. Az eset a megértéshez szükséges előzményeivel a következő.

Az angol kommunisták Moszkva irányítása mellett 1924. év eleje óta Nagybritanniában, de a birodalom egyéb részeiben is óriási propagandát fejtenek ki. Az angol kormány hosszú időn át tétlenül nézte a folyton erősödő propagandát, mely számos sztrájkot idézett elő és más zavarokat okozott a termelésben. A polgári lapok állandóan támadták a kormányt tétlensége miatt és konzervatív mivoltára hivatkozva erélyes közbelépést sürgettek. Az angol kormány e támadásokkal szemben mindig az alkotmányra hivatkozott. Végre ez év október havában, midőn a propaganda már a haditengerészetet is inficiálni kezdte, a kormány döntő lépésre határozta el magát és a belügyminiszter (Home Secretary) a kommunisták vezetői közül tizenkettőt letartóztatott. A rendőrbíró (magistrate) másnap kezesség mellett (on bail) a letartóztatottakat szabadlábra helyezte ugyan, de az emelt vád folytán megindította ellenük a nyomozati eljárást amiatt, hogy törvényellenesen összeesküdtek lázító nyomtatványok terjesztésére, valamint egyeseknek a zendülésről szóló törvény megszegésére való izgatására (Incitement to Mutiny Act). Ez a nyomozat is, mint minden bűnügyi nyomozat Angliában, nyilvánosan és kontradiktórikus módon folytatott le.

A kormány e lépését az összes polgári lapok a legnagyobb helyesléssel fogadták és ennek megfelelőleg kommentálták. Különösen a nagy elterjedtségnek örvendő «*Evening News*» hasábjain keresztül foglalkozott a kormány elhatározásával és «*Well Done*» (Jól tette) feliratú cikkben hosszasan foglalkozott a kommunisták üzelmeivel és ennek során a letartóztatottakat, mint felforgatókat és az állam ellenségeit állította a közvélemény elé. Azonkívül egy képes ábrázolatot (cartoon) is tett közzé, melyen egy száguldó automobilban három ember ül, az egyiknek hátára «*Mutiny*» (zendülés), a másik hátára «*Sedition*» (lázasítás) és a harmadik hátára «*Communism*» volt írva; ezt az autót száguldásában egy rendőr feltartóztatja.

Néhány nap mulva az «*Evening News*» lapvállalat és a szerkesztő ellen a fent jelzett cikk, valamint a képesábrázolat alapján bíróságsértés miatt megindult a büntető eljárás. Az ügy a *King's Bench Division of the High Court of Justice* előtt f. évi október 26-án tárgyalatott. A vádat *Sir Henry Slessor K. C.* ügyvéd képviselte. A vád alapja az volt, hogy nevezett újság fenti cikkében és képes ábrázolatával a letartóztatottakat, mint az állam ellenségeit, mint felforgatókat, tehát mint büntetéseket tüntette fel, holott bűnösségük jogerős ítélettel még nem mondatott ki és így a cikk a bíróság hatáskörébe avatkozott, miáltal bíróságsértést követett el. Beszéde további folyamán a vádló a feletti megbotránkozását fejezte ki, hogy a cikk meg sem jegyezte *legalább néhány szóval, hogy a gyanúsítottak esetleg ártatlanok is lehetnek*. Azzal fejezte be beszédét, hogy ily megbotránkoztató eset Nagy-Britanniában már hosszú idő óta nem fordult elő. A védelmet *Mr. Jowitt K. C.* ügyvéd látta el, aki kimutatni igyekezett, hogy a cikk és a képes ábrázolat csak a kormány ténykedését kommentálta helyeslőleg, ezzel azonban még nem foglalt állást a letartóztatottak bűnössége mellett és így nem avatkozott a bíróság jogkörébe. Ezután maga a lap szerkesztője szólalt fel, kijelentette, hogy teljesen jóhiszeműleg járt el, távol állott tőle az a szándék, hogy az illetőket bűnösöknek tüntesse fel és ha mindennek dacára a bíróság megállapítása szerint a cikk és a képes ábrázolat mégis ezt fejezné ki, úgy ezt végtelenül sajnálja és bocsánatot kér a bíróságtól.

A bíróság bűnösnek találta a szerkesztőt a bíróságsértésben és őt, mentegetését és bocsánatkérését enyhítő körülménynek véve, szabadságvesztés helyett £ 100 pénzbüntetésre ítélte, amely összeg Angliában is már nagy pénz.

Ez esetből és az alapjául szolgáló felfogástól két dolog domborodik ki plasztikusan. Először az angol bíróság szuverén volta. Minden sérelem csak a rendes bíróság által és csak a közönséges jog (common law) szabályai szerint orvosolható. A döntése alá tartozó ügybe senki és semmiféle hatalom nem avatkozhatik be, felette áll a végrehajtói hatalomnak is és ép azért bárki részéről való legtávolabbi beavatkozás is sérti szuverénitását. Hogy ez a

szuverénitás abszolútizmussá ne váljék, korlátozva van egyrészt egyedül a perben álló felek által meghatározandó és szinte korlátlan bizonyítási lehetőség és a teljes forenzis szólásszabadság által, másrészt az esküdteknek döntő szerepe által. Másodszor ki-domborodik az egyén személyiségének, szabadságának és becsületének feltétlen védelme; mindenki, mindaddig, míg a bíróság vele szemben valamely bűncselekmény elkövetését meg nem állapította, ártatlannak, becsületesnek és szabadnak tekintetik. A terhelt vagy vádlott Angliában nem is azért helyeztetik letartóztatásba, hogy a vizsgálat megkönnyíttessék és tőle vallomás kicsikartassék, hanem csupán azért, hogy a tárgyalás megtartása biztosíttassék. Ha a vádlott bármiféle teljes biztosítékot nyújtó garanciát tud adni, hogy a tárgyalás vele megtartható lesz, akkor továbbra is szabadlábbon marad. Hogy a letartóztatás egyedüli célja a tárgyalás megtarthatása, mutatja az a körülmény is, hogy a sértett is letartóztatható, ha nem biztos, hogy a tárgyaláson meg fog jelenni és kellő biztosítékot nem akar adni. Ilyen eset tényleg 1864. évben elő is fordult. Egy rövid időn át Angliában (Londonban) tartózkodó orosz kapitány lopás miatt egy bizonyos egyén ellen feljelentést tett és miután a tárgyalás megtarthatóságának biztosítása végett tőle kért biztosítékadását megtagadta, letartóztatásba helyezték. Az eset Európaszerte feltűnést keltett és diplomáciai jegyzékváltásra is adott okot. A kommunisták a kívánt biztosítékot az érettségük vállalt kezesség alakjában nyújtani tudták és ennél fogva a rendőrbíró szabadlábra helyezte őket. Ama fenti megállapítást, hogy Angliában mindenki, aki a bíróság elé kerül, mindaddig ártatlannak tekintetik, míg a bíróság bűnösségét meg nem állapítja, élénken illusztrálja az a tény, hogy azok közt, kik kezességet vállaltak értük, hogy velük a tárgyalás megtartható lesz, egy angol lord is szerepelt.

Dr. Admeto Géza.

A nyugdíjfelértékelés mint törvényhozási probléma.

V.*

A valorizációs törvényjavaslatnak a nyugdíjak felértékelésére vonatkozó része, mint láttuk, abból indul ki, hogy a felértékelés mértékének a békebeli vagyon átmentett részéhez kell igazodnia, amit jogi szempontból — jobb mérték hiányában — általában helyesnek tartunk.

Ez a megoldás persze csak akkor és annyiban lehet helyes, ha a javaslat rendszere egyszersmind garantálja azt is, hogy ez a felértékelésnél annyira fontos tényező valóban kipuhatható is lesz.

Itt azonban már igen alapos jogászai ellenvetésekkel találkozunk. Így mindenek előtt egészen sajátzerű, hogy az irányadó arányszám kiszámításához szükséges coefficiensek egyikének megállapítását a javaslat teljesen a kötelezett fél tetszésére bizza, midőn a mérlegvalódiság helyreállításáról szóló rendelet értelmében készített mérlegben *kimutatott* tiszta vagyonra utal, holott a rendelet a cselekvő vagyon értékelését csak felfelé korlátozza, ellenben megengedi, hogy az tényleges értékének esetleg tetszőlegesen csekély hányadában is történhessék. Ez kétségtelenül aggályosnak látszik. A másik oldalról azonban ezzel szemben felhózzák, hogy

a) a 4200/1925. M. E. sz. rendelet 13. §-nak első bekezdése szerint a részvényeseknek biztosított jogorvoslat már maga is alkalmas arra, hogy nagy érdekek fűződnek ahhoz, hogy a vállalatok felértékelt megnyitó mérlege a valóságnak megfelelően vagy azt legalább megközelítse, hogy nagyon valószínűtlen és nagyon észszerűtlen eljárás volna az érdekeltek részéről tisztán a nyugdíjfizetésnél elérhető megtakarítás okából ezekről az érdekekről (nyereségek adómentes feltárása, megfelelő alaptőke kimutathatásának lehetősége, hitelképesség fenntartása, tőzsdéi értékelés és még sok más) akár csak részben is lemondani.

c) végül maga a javaslat is gondoskodik arról, hogy a megnyitó mérlegekbe belopódzott olyan aláértékelések, amelyek a nyugdíjasokra sérelmesek lehetnek korrigálhatók legyenek.

Megengedi ugyanis a javaslat 21. §-a, hogy az igényjogosultak — ideértve az igényjogosult *tényleges alkalmazottakat is* — elfajta sérelmeik orvoslása végett a kir. Kúriánál a javaslat 40. §-a

* Az előbbi közl. I. a 19. és 23. számban.

szerint alakítandó külön bíróságnál az arányszám megváltoztatását kérhessék.

Csakhogya az a bíróság a felek szóbeli meghallgatása nélkül is határozhat és a határozatának alapjául szolgáló szakértői vélemény, amelyet szükség esetén a Pénzügyi Központtól kell bekérni, a felek meg nem tekinthetik, sőt ezt zárt borítékban hét pecsét alatt kell kezelni. A fő kifogás azonban az, hogy ez a bíróság végérvényes határozatát indokolni nem köteles.

Ezeknek a kifogásoknak alaposságát tagadni nem lehet és különösen az indokolás eltöltése merőben szokatlan.

Tény az, hogy közhiteli szempontok szólhatnak az ellen, hogy valamely gazdaságilag jelentős intézmény legbensőbb és legtitkosabb ügyei nyilvánosan pertraktáltassanak, ámde kétségtelen, hogy ezt az ítéletet, melynek indokai nem ismeretesek, sőt amelynél még a bíróság véleményének megformálásánál döntő szerepet játszó adatok is ismeretlenek, az érdekeltek nem lesznek képesek az azt megillető megnyugvással tudomásul venni és elfogadni.

Vizsgált helyeselnünk kell a javaslatnak azt az intézkedését, hogy abban az esetben, ha a vállalat saját vagyoniát jövedelmezőségére figyelemmel megállapított értékben mutatta ki, az arányszámot nem lehet felemelni azon az alapon, hogy ez a beállítás a valóságos értéknek meg nem felel. Ez annyira természetes, hogy ebben az esetben, ha ettől másokkal szemben fennálló kötelezettség átértékelésének mérve nem függene, senki erre több szót nem is vesztegetne.

Másfelől indokolhatatlan teoretikus túlzásnak tartjuk, hogy a javaslat magának a kötelezett társaságnak is meg akarja adni a jogot arra, hogy a saját maga által megállapított arányszámot megtámadhassa.

Az átértékelés mérvének megállapításánál alkalmazandó arányszám kiszámításánál követendő eljárást a javaslat részletesen és nagy kazuisztikával szabályozza, kiterjeszkedvén az alaptőkeemelésekre, fuziókra és ezek kombinációjára is.

Az így kimunkált arányszámot a társaság hirdetésményeinek közzétételére megszabott módon legkésőbb a törvény életbelépésétől számítva 1 év alatt közzé kell tenni (19. §. ut. bek.) és ugyanakkor az illetékes kir. járásbíróságnál. Budapesten közvetlenül a kir. Kúriánál be kell mutatni az összes igényjogosultak névjegyzékét is. (22. §.) Ennek elmulasztása esetén a nyugdíjigények nem automatikusan, az arányszám alapulvétele mellett számítandók ki, hanem a rendes bíróságok által esetről-esetre az általános szabályok szerint állapíthatók meg.

Az átértékelt nyugdíjösszeg kiszámításánál az arányszám mellett a másik fontos tényező az az alap, amely az arányszámmal szorzandó. Erről intézkedik a javaslat 20. §-a.

Azoknál az igényjogosultaknál, akiknek már 1914 július 1-én nyugdíjuk volt, egyszerűen azt a koronaösszeget kell alapul venni, amely őket akkor megillette.

Lényegesen nehezebb azonban a helyzet azokban az esetekben, ahol az igény e napot követően nyílt vagy nyílik meg, mert itt már a húzandó nyugdíj koronaösszeg maga is többé-kevésbé inflálva van a pénzérték romlási processusától.

Némelyek ezt a hibát azzal vélték kiküszöbölhetni, hogy az egyes évi emelési összegeket átszámították aranyra és csak ezzel az aranyösszeggel növelték az 1914. évi július hó 1-én élvezett arany = papirkorona összeget. Ez az eljárás azonban nem alkalmazható azokban — az egyébként ritka esetekben, — amikor a nyugdíj megállapítás az inflációs időszakban történik első ízben, s azonkívül még az a hátránya is van, hogy a nagy emelkedések és a normális előmenetellel járó valóságos illetményemelkedések itt figyelmen kívül maradnak. Ezért a javaslat más megoldást keresett, midőn kimondotta, hogy az átértékelés alapjául azt a koronaösszeget kell venni, amely az alkalmazottat az 1914. évi szabályzatok szerint megilletné, mégis azonban úgy, hogy beszámítható illetmény gyanánt azt az összeget kell számításba venni, amelyet nyugdíj alapjául ezen a címen a társaságnak az alkalmazott utóljára betöltött állásához és munkaköréhez hasonló állást és munkakört betöltő alkalmazottai az 1914. évben kaptak.

Ez ellen a rendelkezés ellen mindkét oldalról kifogások hangzottak fel: az igényjogosultak jogos igényeik csorbítását látják benne az inflációs emelések kiesése révén, viszont a munkaadók úgy látják, hogy 1914 óta infláció állott be nemcsak a pénzben, hanem az állások, címek és munkakörök tekintetében is, ami

más szóval azt jelenti, hogy ez az összehasonlítás minden esetben néhány fokkal emelni fogja az átértékelendő koronaalapot.

Mi a magunk részéről szintén ellene vagyunk a javaslat tervezte megoldásnak. A felértékelésnél ugyanis a javaslat elgondolása szerint teljesen automatikusan kellene érvényesülnie minden bírói vagy más hatósági beavatkozás nélkül s mi éppen ebben látjuk igazi előnyét.

Már pedig félni lehet attól, hogy ez a rendelkezés az ebben rejlő előnyt merőben le fogja rontani, mert a legtöbb társaság nem rendelkezik oly fix támpontokkal, amelyek segítségével bármely alkalmazott ranghelye akár ma, akár 1914-re projiciálva pontosan meghatározható lenne. Nem lehet pl. azt mondani, hogy egy könyvelőnek, vagy pénztárosnak általában mik az illetményei ma és mik voltak 1914-ben, hanem csak azt, hogy ennek vagy amannak a most működő, vagy akkor működött konkrét könyvelőnek vagy pénztárosnak mi jár, illetőleg mi járt. Az összehasonlítás tehát mindig vitákat fog szülni, amelyek ismét a bíróságok előtt fognak végződni. Intő példaként áll előttünk a KT. 57., illetve az ipartörvény 92. §-ai szerinti megkülönböztetés a hat heti felmondási időt igényelhető segédek és a «fontosabb teendőkkel megbízott segédek» között, amely úgyszólván minden esetben perrel volt csak eldöntendő mindaddig, amíg a bíróságok végre gyakorlatilag olyan álláspontra helyezkedtek, amely szerint fontosabb teendőkkel megbízott alkalmazott az irodai munkát végző tisztviselők közt egyáltalán nincs. A most említett kérdés nem lévén ilyen radikálisan megoldható, a javaslat álláspontját revideálandónak tartjuk a nélkül, hogy a fentebb vázolt másik felfogást ideálisnak tartanók. De azon talán lehet célszerű módosításokkal segíteni.

Nagyon helyesen oldja meg szerintünk ezzel szemben a javaslat a visszamenő hatály kényes kérdését a 26. §. rendelkezéseivel, kimondván, hogy a törvény hatálya az annak életbelépése előtt egy évvel nem régebben esedékessé vált járandóságokra is kiterjed a már fizetett összegek névértékben való beszámítása mellett.

Ugyanez a szakasz intézkedik az egyességgel és bírói ítélettel eldöntött viták sorsáról is.

Helyes az egyességekre vonatkozó az a döntés, hogy ezek irányadók maradnak, feltéve, hogy 1924 július 1-én vagy ez után költettek és hogy a *pénzérték csökkenésének figyelembevétele mellett* jöttek létre. A felek akaratával szemben, ha az utóbbi körülményt is mérlegelték, tényleg nincs szükség a törvény közbe lépésére.

Helyes lett volna mindazonáltal hozzá tenni, hogy e 19. §. alá tartozó átértékelések esetében az egyesség alapján élvezett nyugdíj nem lehet kevesebb, mint amennyi ezen szakasz alapján illetné meg az alkalmazottakat. A jogerős bírói ítélettel eldöntött ügyekben szintén osztjuk a javaslat azon álláspontját, amely szerint az arányszám közzétételét követő hó első napjától kezdve az ítéletben megállapított járandóság helyett az arányrész értelmében megállapított járandóság illeti meg a jogosultat. Ugyanez áll abban az esetben is, ha a külön bíróság az arányszámot fel emeli és pedig visszamenőleg az arányszám szerinti fizetési kötelezettség kezdőpontjától kezdve.

Mindez minden bírói közbenjárás nélkül, simán, surlódás nélkül mehet végbe, megfelelően a javaslat ama nem eléggé kiemelt intenciójának, hogy rendelkezéseinek lehetőleg automatikus érvényesülését kívánja elérni.

Érthetetlen azonban, miért teszi kötelezővé a javaslat az átértékelési arányszám szerinti fizetést csak abban az esetben, ha a bírói ítélettel meghatározott összeg *magasabb* volt. Szerintünk ezt a szabályt ki kell terjeszteni minden esetre, tehát azokra a — megengedjük ritka — esetekre is, amikor a bírói megállapítás volt alacsonyabb, sőt azokra az esetekre is, amelyekben a bíróság elutasító ítéletet hozott. Ezt különben a javaslat 44. §-nak a Pp. 413. §-ra való hivatkozása is lehetővé tenné, ha a 26. §. világosan ellenkező rendelkezést nem tartalmazna.

Végül a szakasz utolsó bekezdése gondoskodik arról, hogy mindaddig, amíg az arányszám közzé nincs téve a kötelezett méltányos előleget tartozék adni, a javaslat 45. §-a pedig arról, hogy a törvényt életbelépésétől kezdve az eljárás bármely szakaszában lehessen alkalmazni.¹⁵

¹⁵ E rendelkezés úgy látszik elkerülte dr. Lőw Lóránt figyelmét. L. A nyugdíj felértékelése. Kereskedelmi Jog XXII. évf. 156. l.

VI.

Összefoglalva az eddigieket, elvont jogi szempontból általában helyesnek tartjuk a javaslat azon álláspontját, mely a nyugdíj-fizetésre kötelezett felértékelési kötelezettségének mértékét annak teljesítő képességétől, közelebről saját régi vagyonának tényleg elért felértékelésétől teszi függővé és bizonyos túlzásoktól eltekintve helyeseljük azt a törekvését is, hogy a maga elé kitűzött célt egyszerű automatikusan működő rendszer segítségével kísérli meg elérni.

Meg kell azonban állapítanunk másfelől azt is, hogy a javaslat rendszere a kitűzött *gazdasági* célt a legtöbb esetben egyáltalán nem fogja elérni, mert ha túlzottan is tartjuk a bírói gyakorlatban újabban jelentkező s a kötelezettek teljesítőképességét merőben figyelmen kívül hagyó irányzatot,¹⁶ másfelől mégis csak megdöbbenéssel szemlélhetnénk egy jogászilag még oly kitűnő megoldást is, amelynek eredménye csak igen tiszteletreméltó társadalmi osztály elsorvadása lehet.

A kérdés csak az, hogy a jogi és gazdasági szempontok emez összeütközése egyáltalán kikerülhető-e és nem a háborúkozta pusztítás oly jelenségével állunk-e szemben, amelyre nincs medicamentum in hortis?

Szerintünk a megoldás lehetséges, azonban az nem a nyugdíjfelértékelési törvény keretében oldandó meg, hanem egészen más irányban és pedig a még tényleges szolgálatot teljesítő tisztviselők rendes járulékfizetési kötelezettségének újrafelvételében és ezzel kapcsolatosan a nyugdíjintézmények rekonstruálásában keresendő.

Sajnos a törvényjavaslat erre nem gondol, sőt mondhatni, minden fejlődés útját elvágja, midőn kimondja, hogy a szolgálatadó, vagy a nyugdíjjárandóság fizetésére kötelezett külön jogi személy jogosult az alkalmazottaitól, illetve tagjaitól járó nyugdíjjárulékokat a törvény életbelépésével kezdődő hatállyal *olyan mértékben* felemeli, amily mértékben nyugdíjjárandóság — fizetési kötelezettsége emelkedett (25. §).

Ez a rendelkezés felette veszélyes azért, mert tulajdonképpen csak a tényleges kiadások fedezetének előteremtésére gondol és ezenkívül ezzel az ártatlannak látszó szakasszal az egész terhet a munkaadókról egyszerűen áthárítja a még tényleges szolgálatot teljesítők vállaira, de egyben ezeket arra is kárhóztatja, hogy időtlen időig csak olyan nyugellátásért áldozzanak, amely még 10—20 év múlva is az 1925. évi nyitó mérleg adatai szerint irányul. Sőt még azt sem mondja ki ez a szakasz, hogy legalább a munkaadó is köteles az ő részéről kötelezett befizetéseket ugyanily mértékben felemelve teljesíteni, ami pedig a régi szabályokkal szemben nagy visszaesés lenne.

Ez nem jogos és nem méltányos, mert ha már a javaslat az igényjogosultak érdekeinek háttérbeszorításával a munkaadók fizetési kötelezettségét megmaradt vagyonuk nivójára szorította le, akkor ennek tényleges viselésétől őket mentesíteni már igazán mi ok sem áll fenn.

Másfelől azonban a tényleges alkalmazottak egyébként is csekély fizetési ereje más célra szükséges. Hiszen nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy az évtizedek verejtékével összegyűjtött, de immár úgyszólván semmivé leolvadt nyugdíjvagyon helyett új vagyon gyűjtése kezdődjék meg, amely legalább azoknak, akik ehhez hozzá fognak járulni, *a munkaadótól és vagyoni helyzetétől függetlenül* valamivel többet nyújtson, mint amennyit a jelen sanyarú viszonyokra való tekintettel a javaslat szerint az nekik adni köteles.

Erre a célra a tisztviselők szívesen fognak áldozni, sőt nagyobb áldozatot is szívesen vennének magukra, aminek lehetőségét azonban a javaslat idézett szakasza ugyancsak kizárni látszik.

Ez a szakasz tehát alapos revízióra szorul, annyival is inkább, mert szerény véleményünk szerint éppen ezen a ponton lehet a szanálási folyamatot megindítani.

Mathematikusok számításai alapján ugyanis meggondolás tárgyává lehetne tenni a következőket:

Nagyobb tisztviselőlétszámú vállalatok tisztviselői kötelezettek lennének a vállalat keretében működő nyugdíjgyesület, inté-

¹⁶ A budapesti kir. törvényszék mint munkaügyi fellebbezési bíróság még ma is 100%-al valorizál (38 Pf. 8617/1925. f. évi nov. 20-án).

zet vagy alap pénztárába tényleges járandóságai egy bizonyos százalékát, amely a békében fizetett nyugdíjjáruléknál magasabb lenne, járulékként befizetni s ugyanily összegek befizetésére köteleztnék a vállalat is.

Az így előálló jövedelem terhére, amely egyébként fokozható volna bizonyos olyan járulékok rendszeresítésével, amelyek eddig nem voltak alkalmazásban, pl. a tantiémek, nyugdíjra nem jogosító fizetési többletek stb. után szedett díjakkal, lehetne folyósítani a már nyugdíjazott és ezentúl nyugdíjazandó tisztviselőknek egy bizonyos pótlékot oly esetekben, midőn a javaslat szerinti nyugdíj a békebeli nyugdíj 100%-át el nem éri.

Ez a pótlék természetesen nem 100%-ra egészítené ki a javaslat szerinti nyugdíjat és semmiesetre sem eredményezhetne többet, mint amennyi a tényleges szolgálatban lévők fizetésének bizonyos levonások után megfelel. Ez a minus lenne a nyugdíjasok áldozata, amellyel a szanáláshoz hozzájárulnak.

Kétségtelen, hogy ez az eljárás nem egészen felelne meg azoknak az elveknek, amelyek a biztosítási matematika szabályai szerinti fedezeti alap létesítését és fenntartását írják elő, azonban a szükség kényszerítő erejénél fogva talán ez a könnyítés megengedhető volna annak világos fenntartásával, hogy az alap az ezen pótlékok fizetéséhez szükséges összegeket az anyavállalatnak csak előlegezné azzal a kötelezettséggel, hogy az előleget 10—15 év alatt visszatéríteni köteles. A javaslat szerinti s az arányszámhoz igazodó alapnyugdíjat az anyavállalat természetesen a nyugdíjalaptól függetlenül költség számlája terhére lenne köteles fizetni mindaddig, amíg az ezidőszerint már nyugdíjazott, illetve az új alaphoz még hozzá nem járult alkalmazottaknak ily igényei még fennállanak.

Aki az alaphoz újabb felemelt befizetéseivel hozzájárult, már az alap terhére lenne nyugdíjazandó. Tíz-tizenöt év múlva pedig köteleztessek a vállalat arra is, hogy bizonyos annuitásokra elosztva befizesse azt a tőkét is, amit a fedezeti alap elvének matematikai szabályai előírnak.

Úgy véljük egyébként, hogy a folyó bevételekből is fog a folyó kiadások fedezése után maradni valami a fedezeti tartalék képzésére és tehát ily módon 10—15 év múlva ismét teljesítőképes nyugdíjalapokkal lehet majd számolni.

Hogy ez a módszer keresztülvihető-e, csak a matematikusok dönthetik el. A vita körökben ezek felett a kérdések felett széles mederben már meg is indult¹⁷ s e sorok írója is csak az ott hallottak nyomán halad.

Ha ez nem volna lehetséges, csak a kötelező állami nyugdíjbiztosítás hozhatna megnyugtató eredményt.

Sajnos, az államkincstár mai helyzete nem éppen megfelelő ily nagyszabású reform életbeléptetésére s azonfelül igen szomorú tapasztalataink vannak az effajta intézményeinkkel járó költséges és körülményes adminisztrációt illetőleg, amely az egyik oldalon hihetetlen zaklatással jár anélkül, hogy a másik oldalon ennek megfelelő ellenszolgáltatás elérhetővé volna kilátás.

Ezért hacsak lehetséges, üdvösebbnek látnók a tisztviselők és alkalmazottak nyugdíjügyét az eddig is fennállott keretek új tartalommal való betöltése útján rendezni.

Ez persze nagy áldozatot kíván nemcsak az alkalmazottaktól, de a munkaadóktól is, mert eredményt csak akkor lehet remélni, ha a munkaadók a nyugellátás ügye érdekében, mint a múltban tették, a jövőben is e törvényes kötelezettségen túlmenő liberalitást fognak tanúsítani.

Ma még ellenséggként állnak szemben a felek, az egyik oldalon a rideg jogszabályok és a gazdasági non possumus fegyverzetében, a másik oldalon a mindennapi kenyérért harcolók komor elszántságával. A háborús gondolatvilágnak azonban ezen a téren is meg kell szünnie és helyet kell adnia a kölcsönös megértésnek, mert a gazdasági pusztuláson sem jogszabályokkal, sem méltatlankodással és rekriminálásokkal segíteni nem lehet, hanem egyesült erővel, hittel és szeretettel kell mindenkinek részt kérnie az újjáépítés munkájában.

Dr. Proszvimmer Béla.

¹⁷ E. Poll. Die Valorizirung der Ruhegehälter. Pester Lloyd 1925. júl. 11. szám. Dr. K. Goldziher: Die Valorizirung der Ruhegehälter. Pester Lloyd 1925. júl. 22. szám.

Miniszterek, egyetemi tanárok, kúriai bírák és képviselők elég szép számmal szerepeltek lapunk hat évtizedes múltjában, mint hűséges munkatársak. De nem volt és nincs e nagynevű jogászok közt egy sem, aki több joggal nevezhetné magát e lap *belső* munkatársának, aki nagyobb hűséggel, őszintébb vonzalommal és önfeláldozóbb odaadással szolgálta volna az igazabb jogért folytatott küzdelmünket, mint az a névtelen katona, aki egy fél-század óta áll a sáncon és mindenkor a mások marsallbotját hordozta tarsolyában. Fél-százados kitarító munka után talán illő, hogy az ólombetűk sűrűsége mögött szerényen megvonuló név e sorok élére kerüljön.

Nincs a termelésnek oly ága, amely szemléltetőbben fejezi ki a technikai és a szellemi munka felbonthatatlan kapcsolatát, mint a gondolatnak termelése, amelyet a szó jelképe a betűk köntösébe öltöztetve szül élő valósággá. Forma dat esse rei. *Sonnenfeld Ignác*, aki ötven esztendőn át, mint szedő és metteur fáradságot nem kímélve munkált azon, hogy a gondolatok, amelyek e lapnak a tudománnyal kötött termékeny frigyéből születtek, illő formában keljenek életre, nemcsak fizikai, de szellemi munkát is végzett és szellemi munkatársainak e hosszú időn át felgyülemlett háláját övezük koszorúba fonva neve köré. Mint munkás, csupán élethivatásának rideg kötelességét teljesítette, de a Jogtudományi Közlöny és *Sonnenfeld Ignác* viszonya nem merült ki a munkabérszerződés viszonyában. Annak a szeretetnek a melege, amellyel nemesemlékű *Fayer László* több mint negyedszázadon e lapot szerkesztette, hevítette a lap technikai munkását is.

*Sonnenfeld Ignác*nak a lap körül kifejtett gondozó tevékenysége nem szorítkozott a szerkesztőség utasításainak pontos és lelkiismeretes teljesítésére. A szerkesztőségét meghaladó buzgalommal őrködik, hogy a kéziratok idején fussanak be, hogy aktuális tárgyú cikkek ki ne maradjanak és szinte egyéni fájdalmat érez, ha a lap egy vagy más okból nem jelenhet meg a kitűzött időben. Így a munkatársakkal folytatott személyes érintkezésből őszinte barátság fejlődött ki, amelyet a fiatalabb jogásznemzedéknek tagjai akkor is megőriztek «*Sonnenfeld bácsi*» iránt, amikor magas közjogi méltóságokba emelkedtek. Annak a családiassan meleg körnek központjában, amelyet lapunk munkatársai alkotnak, ma is, mint annyi évtizeden át *Sonnenfeld Ignác*nak alakja áll. És mi sem jellemzi jobban lapunknak és ma már őszbecsavarodott, de még mindig fiatalosan rózsásarcú metteurjének viszonyát, mint az a szeretetteljes együttérzés, amellyel ő a szerkesztőség tagjainak, munkatársainak közéleti pályafutását kísérte és kíséri. Jogászeletünk nem egy nagyságának neve hallatára mondhatja el magában *Sonnenfeld Ignác*: «ott álltam irodalmi bölcsőjénél és segítetttem neki, amikor első cikkét jött korrigálni a nyomdába».

Szervezett munkás létére talán valamivel több is fűzte e laphoz, mint a megszokás hatalma és a személyes kapcsolatok. E lap kezdettől fogva a jog szociális fejlesztésének szószólója volt és maradt azután is, hogy a bolsevista kisajátítók burzsoa szakközlönynek bélyegezték. *Sonnenfeld Ignác*, akármily távol áll, úgy ő, mint a lap a politikától, érezte és érzi, hogy élte munkájának javát oly gondolatok terjesztésének szentelte, amelyek munkásemberek érdekeit szolgálják. Dolgozott önmagáért, dolgozott munkatársaiért, dolgozott a jövőért.

Egy angol költő szava szerint:

There's a dignity in labour
Truer than e'er pomp arrayed —

több méltóságot rejt a munka, mint mellyel pompa felruház. Ha a fél-százados munka emlékünnepe nem is adhatunk külső dísz munkatársunknak, elismerésünk, hálánk és szeretetünk el nem muló kifejezésével hajolunk meg ama méltóság előtt, amelyet az ünnepelt maga vivott ki munkájával.

A Jogtudományi Közlöny szerkesztősége nevében:

Dr. Vámbéry Ruzslem.

Szemle.

— A kereskedelmi törvény fél-százados jubileuma alkalmából dr. Nagy Ferenc a Magyar Jogászegyletben tartott elnöki ünnepi előadásában szakított a hagyományos szokásokkal, amikor a jubiláns érdemeinek felsorolása és dicsőítése helyett, kemény bírálat tárgyává tette a KT. fél-százados életében tapasztalt bűneit. De nemcsak a hagyományos szokásokkal szakított az elnöki ünneplés, hanem dr. Nagy Ferenc tanár kereskedelmi jogi tankönyvével és évtizedes egyetemi tanításával is. Erre az ünnepi beszédre nem volna találó *Grosschmid*nek a kereskedelmi jog tankönyvéről tett az a megjegyzése, hogy a penetráns analízist óvatosan kerüli. Nyilván ezt kívánta az ünnepi beszéd jóvátenni.

De más szempontból is figyelmet érdemel az ünnepi előadás. Kiváló példáját mutatja annak a nagy önmérsékletnek, amelyet dr. Nagy Ferenc a tanár évtizeden át, nyilván magasabb pedagógiai szempontból tanusított, amikor tankönyvének nagyszámú kiadásában és tanításaiban a kereskedelmi törvényt nemcsak mint kiváló alkotást állította oda, hanem a legfőbb bűnül felrótt túlságosan kommercializáló tendenciáját, amely főleg a kereskedelmi törvény némely szabályának nem kereskedőkre való alkalmazásában rejlik, olyan megoldásnak ismerte el, amelynek ellenkezője a gyakorlatban végzetes következményekre vezetett volna.*

Ha a fél-százados jubileum mégis azzal a mérleggel zárul, hogy ez a túlzott kommercializálás és túlhajtott liberalizmus az ország lakosságának túlnyomó nagy részét alkotó gazdasági közönségre az idők folyamán mérhetetlen károkat háritott, ez a megállapítás nyilván az ötven esztendő tapasztalatok leszűrt eredménye. Ugyanaz a hang, amely a kormány álláspontja szerint a gazdasági közönség részéről mindegyre sűrűbben hangzó panaszokkal szemben nem odázhatja el az elveiben elavult törvény reformját és az egyedül helyes erősebb állami beavatkozás érvényrejuttatását.

A túlzott liberalizmus elvein felépített fél-százados kereskedelmi törvényen pedig beteljesedik a végzet, amely a nagyratörőket utoléri. Úgy fog járni, mint ahogy *Schiller Wallenstein*ről megírta: Er ist ihnen zu hoch gestiegen, sie wollten ihn herunterkriegen. — Ezeket az impresziókat keltette bennünk a jubiláris ünnepi közgyűlés.

— A Magyar Jogászegylet folytatta a valorizációról szóló törvényjavaslat feletti eszmecserét *dr. Schuster Rudolf* elnöklése mellett.

Dr. Doroghi Ervin felszólalását egész terjedelmében közöljük lapunk más helyén. *Dr. Lévy Béla* a törvényjavaslatnak csupán magánjogi részével kíván foglalkozni. A pénzügyi részt más helyütt tette bírálat tárgyává, ahol kimutatta, hogy a törvényjavaslat, amely az államkölcsönök, nemkülönben a törvényhatósági és községi kötvényekre alapuló kölcsönöknek és a jelzálogos követeléseknek, végül a zálogleveleknek valorizációit elejtette, pénzügyi szempontból célját teljesen eltevesztette. A törvényjavaslatnak ez a helytelen kiinduló pontja azonban a magánjogi valorizációt is közelről érinti a nyugdíjkérdés rendelkezését és az életbiztosítások kielégítő valorizációját pedig lehetetlenné teszi, úgy hogy minden kísérlet, amely ezen két intézmény gyakorlati megoldását ebben a keretben keresi, már ezen okból is balsikerre van kárthatva.

A magánjogi valorizációt tekintve, a javaslat főhibája, hogy nem számol a jogbiztonság követelményeivel, amidőn olyan jogviszonyokat is újabb vita tárgyává enged tétetni, amelyek közfelfogás szerint már régen elintézeteknek kell hogy tekintessenek. Különösen káros lehet, a bírói ítélettel negatív értelemben jögerősen elintéztett ügyeknek a valorizáció szempontjából való felvehetése, amely szükségkép növelni fogja a perek számát, míg másfelől a per nélkül kiegyenlített követelések tekintetében aggrálys az, hogy a javaslat a jogfenntartás fogalmát mint az új per megindításának előfeltételét nem szabályozza közelebről.

* «Az egyoldalú kereskedelmi ügyleteknek ilyen kettéválasztása azonban végzetes gyakorlati következményekre vezetne; sőt a kereskedelmi jog és az általános magánjog közt létező ellentétek mellett egyenesen a jogalkalmazás lehetetlenségét eredményezné.» dr. Nagy Ferenc a Magyar Kereskedelmi Jog kézikönyve V. kiadás II. k. 37. lap.

A legmechanikusabb szabályozás is — például az, amely egy bizonyos idő fizetéseit külön joglemondás nélkül megtámadni enged, — még előnyösebb a javaslat szabályozásánál. Nemzetközi szempontból sem szerencsések a javaslat szabályai, különösen ki kellene zárni a valorizáció lehetőségét azokban az esetekben, amelyekben oly külföldi jog alkalmazható; amely a valorizációt egyáltalában nem, vagy csak enyhébb mértékben engedi. A valorizáció mértéke tekintetében a javaslat felszólaló szerint kazuisztikus szövegével teljesen eltévesztette a törvényhozási szabályozás célját. A gyakorlatnak arra van szüksége, hogy a valorizáció helyes alkalmazására irányító jogelvet kapjon. Az irányító jogelv csak a részleges valorizáció lehet, mert kétségtelen, hogy semminő vagyunkomplexum nem tartotta meg a háború előtti értéket és egy gazdasági alany sem tudta teljesen átmenteni a vagyont és így a teljes, vagy csak nagyobb arányú valorizáció is ép olyan igazságtalan az adóssra, mint amilyen igazságtalan a valorizációt teljesen negáló korábbi álláspont a hitelezőre. Ezért a 10-ik szakasz helyett egy új elvi alapon álló szövegezést ajánl.

A fizetési késedelem kategóriájának a kiemelése teljesen eltévesztett és pedig nálunk annál is inkább, mert a hazai jogpénztartozásoknál a késedelmi kár megtérítését nem is ismeri. Különösen aggályosak gyakorlati szempontból a perjogi szabályok. Az hogy a felülvizsgáló bíróság önmaga is megállapíthatja a valorizáció mértékére vonatkozó tényálladékokat, felszólaló nézete szerint annál helytelenebb, mert ehhez a legtöbbször bizonyítás felvétele szükséges, amire a felülvizsgáló bíróság egész szerkezeténél fogva nem alkalmas. Ez az intézkedés szükségkép elhamarkodott ítéletekre fog vezetni, ami a felek szempontjából káros, közügy szempontjából pedig feltétlenül kerülendő. Érthető, hogy a javaslat a perek számát csökkenteni kívánja. Ehhez azonban elsősorban jó törvény szükséges, nem pedig az igazságszolgáltatás garanciáinak csökkentése.

Dr. Nadas László felszólalásában rámutatott arra, hogy a győztes államokban, amelyekben hasonlíthatatlanul jobb gazdasági viszonyok vannak, nincs felértékelés és háború előtti követelések pl. Franciaországban és Olaszországban a valuta mai állásának megfelelőleg csak 20%-al, Csehország pedig 7%-al egyenlítettnek ki. Magyarországon az ingó vagyon legnagyobb része elpusztult, a házak értéke 40—50% körül mozog és a földbirtok sem érte el teljesen az aranyparitást. Teljesen méltánytalanok tartja a korlátlan valorizáció lehetőségét, annál is inkább, mert hisz a német valorizációs törvény a tőkebefektetéseknél, amelyek a követelések túlnyomó részét képezik, maximálisan 25%-os valorizációt engedélyez. Nézete szerint tehát a valorizáció felső határát a családi és öröklési jog körébe eső követelések kivételével legfeljebb 25%-ra kellene megállapítani. Hibáztatja, hogy a valorizációs keresetek beadására semmiféle határidő a törvényjavaslatban nincs és így megtörténhetik, hogy valaki még 10 év múlva is felléphet valorizációs igényrel. Javasolja, hogy ilyenmő keresetek beadására legfeljebb egy évi határidő adassék. A gazdasági lehetetlenülésre vonatkozó §. mellőzését hozza javaslatba, mert ez a szerződésszegést nagy mérvben elősegítendő, azonkívül ezen §. fogalmazása is helytelen, mert abból kitűnőleg már az általános gazdasági helyzet megváltozása esetében lehetne a szerződés teljesítése ellen kifogást emelni, holott ez roppant tág fogalom, amely cím alatt azután a perek egész légiója indulhat meg. Azon szempontok között, amelyek a valorizáció mértékénél figyelembe veendő, megállapítandónak véli nemcsak azt, hogy egyik félnek vagyoni romlását ne okozza, hanem azt is, hogy valamely félnek jogtalan gazdagodását ne mozdítsa elő, mert a javaslat úgy, ahogy van, egyenes felhívás kereseteknek a megindítására, holott a mi gazdasági helyzetünkben teljesen kizártnak tartandó, hogy valamely ingó vagyon tulajdonos vagyonának egy bizonyos kis törtjénél többet konzerválhatott volna. Az életbiztosítások valorizációjánál kiemeli, hogy az állami kezelés teljesen fölösleges és költséges, annál is inkább, mert szakértők állítása szerint az állami kezelésbe jövő tömegből a biztosítottak legfeljebb 1/2%-át kaphatják meg az aranyban lefizetett tőkének. Helyesebb a német rendszer, amely egyes biztosítótársaságoknál alkot a háború előtti és alatti biztosításokból egy tömeget és annak kezelését egy gondnok felügyelete alá rendeli. A befolyó díjtételek 1/2%-ának a tömeg részére való éveken keresztül történendő befizetése a biztosítótársaságokra elviselhetetlen terhet ró, a tiszta nyeresége 20%-ának ezen tömegbe való beszolgáltatása pedig azt jelenti, hogy a társulati adó- és pótlékaival együtt a biztosítótársaságok nyereségének 50%-át kénytelen leadni. A kárbiztosító intézeteknek ezen terhekkel való megrovása pedig már önmagában véve is indokolatlan. A nyugdíjvalorizáció kérdése tekintetében legfontosabbnak tartja egy minimum megállapítását, de egyúttal egy maximumot is, amelyet a szolgáltató vállalat tényleges vagyoni viszonyaival kell összehangba hozni. Nézete szerint az államjradékok különböző kategóriáinak valorizációja elmaradhatatlan, mert azok elértéktelenedése, az állami infláció tehát egy igazságtalan adóztatás eredménye, amely az ingatlan vagyont érintetlenül hagyta és amíg a kiegyenlítés e tekintetben nincs meg, ez a kérdés nyugvóponttra nem juthat.

Dr. Tihanyi Lajos főleg az árértékelésnek a *jelzálogra* való hatásáról szóló 35. §-a bírálatával foglalkozik, kimutatva, hogy e §-ban s a 3. §-nak a készpénzkezelésből származó pénztartozá-

sok valorizációját eltöltő rendelkezésében a magánjogi követelések valorizációs problémájának a sarkpontja foglaltatik, főleg e rendelkezéseknek a zálogleveles, a takarékbetétli s a gyámpénztári kezelésben lévő pénzüsszegekre való kihatásánál fogva is. Polemizál dr. Lévy Bélának a javaslat 12., 13., 36. és 38. §-ával szemben kifejtett álláspontjával s rámutat arra is, hogy ez az álláspont a javaslat által nyitva hagyott amúgy is igen szűk valorizációs lehetőségeket voltaképpen még meg is szorítaná. Dr. Doroghi Ervinnel polemizálva rámutat arra, hogy a javaslatnak a gazdasági lehetetlenülésről szóló 11. §-a a javaslat merev tilalmi szerkezete mellett a szinallagmatikus szerződéseknél voltaképpen biztosító szeptül szolgál s hogy az a követelmény, hogy a Pénzüntézet Központ státusz-jelentése a nyugdíjperekben kontradiktórius megvitatás alapja lehessen, figyelemmel a PK. revizionális funkciójának természetére, a javaslat nyugdíjvalorizációs koncepciójának fenntartása esetén könnyen odavezethet, hogy a nyugdíj-jogosultak az arányszámmal való kijátszásuk lehetőségével szemben még attól a garanciától is elessenek, ami abban rejlik, hogy a rosszhiszemű nyugdíjadósnak tartania kell a PK. reviziójától. A javaslat koncepcióinak helytelen voltából nem azt a következtetést kívánja levonni, hogy még ezeken is rontsunk, hanem hogy a helytelen koncepciókat jókkal helyettesítsük. A valorizációt eltöltő javaslat a jogeszmét sérti.

— **Die Zivilgesetze der Gegenwart.** Heinsheimer Károly heidelbergi professzor, az ottani «Institut für ausländisches Recht» igazgatója a német magánjogi tudomány legkiválóbb képviselőivel társulva, e címen nagyszabású vállalatot indított az áldozatkész Bensheimer-cég kiadásában. A vállalat célja: az európai és Európán kívüli országok fontosabb magánjogi törvénykönyveinek vagy — kódex hiányában — magánjogi jogforrásainak egy-egy gyűjteménybe való összefoglalása, oly tudományos feldolgozással, amely a külföldi jogász részére hozzáférhetővé teszi az előtte idegen jogrendszert. A főbb jogrendszerek közül a német ptkvet Schwarz Bertalan lipcei professzor, a kiváló magyar jogtudós, dolgozza fel, az angol jogot, annak egyik legkiválóbb kontinentális szakértője, Heymann berlini professzor, a francia jogot maga Heinsheimer és Wolff berlini tanár, az olaszt Rabel müncheni professzor. A magyar magánjog kötetét Szladits Károly szerkeszti, digestaszerű feldolgozásban. Tervbe van véve a brazil, japán, holland, portugál, orosz, skandináv, spanyol, U. S. A. stb. jogrendszerek kiadása is. A nagyszabású gyűjtemény méltó párja a *Handelgesetze der Erdballs* és a büntetőjogi «Zusammenstellung» hatalmas kötetorának és nélkülözhetetlen forrásuk lesz hivatali, ügyvédi és tudományos használatra. A kötetek sorjában 1926-tól kezdve jelennek meg. A vállalatra Bensheimer-nél (Mannheim) elő lehet fizetni. Előfizetők nagy kedvezményben részesülnek, mert az előfizetési ár csak 0.80 Mark ívenként. Prospektus szerkesztőségünkben kapható.

— **Mikor szabadulnak fel a lakások?** A lakásrendelet 55. §. szerint a bérbeadó 1926 május 1-től kezdődőleg felmondhatja az üzleti célra, 1926 november 1-től a lakások és nem üzleti célra használt helyiségek bérletét. Minden valószínűség szerint a kormány ezeket a határidőket ki fogja tolni, mert a lakásinség ma is változatlanul fennáll. Célszerű volna azonban, ha a felmondási tilalom további kitolásáért a háztulajdonosok legalább azt a rekonpenzációt kapnák, hogy az ezentúl bármely okból megürülő lakások felett szabadon rendelkezhetnek. Ez az intézkedés sok ma már (a szabad lakásátruházás mellett) felesleges költségtől kimélné meg a bérlőt, némi újabb előnyt jelentene a bérbeadónak és a lakáshivatal további leépítését tenné lehetővé. Bármint lesz, célszerű volna, ha a népjóléti miniszter szakítva a mult tradícióival, nem halasztaná utolsó napig a rendelet kibocsátását és nyilvános bírálat alá bocsátaná a — remélhetőleg — utolsó lakásrendelet tervezetét.

— **I. Felfüggesztendő a biztosíték mellett szabadlára helyezett ügyvéd?** Az 1887 : XXVIII. tc. 4. §. a) pontja szerint a fegyelmi bíróság az ügyvédet az ügyvédség gyakorlatától felfüggeszti, ha bűnügyi vizsgálati fogságban van. Ugyanezen §. szerint a felfüggesztés megszüntetendő, ha azon ok, mely miatt az elrendeltetett, megszűnt. Konkrét esetben a budapesti ügyvédi kamara egy ügyvéd ellen, aki biztosíték ellenében szabadon bocsátott, megszüntette a felfüggesztést. Ez ellen a kir. ügyészség fellebbezéssel élt. Az ügyvédi tanács fog tehát most állást foglalni ebben a kérdésben. — **II. Felfüggesztendő az előzetes letartóztatásban levő ügyvéd?** A fentebb idézett törvény csak vizsgálati fogság esetére rendeli el a felfüggesztést. Ennek az a magyarázata, hogy 1887-ben a Sárga Könyv volt hatályban, mely nem ismerte

az «előzetes letartóztatás»-t, hanem csak a «vizsgálati fogság»-ot. A Sárga Könyv szerinti vizsgálati fogság azonban felölelte azt is, amit ma előzetes letartóztatás néven ismernek. Kérdés, hogy ily körülmények között a Bp. nomenclaturája dacára az előzetes letartóztatás «vizsgálati fogság»-nak tekinthető-e? A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának judikatúrája nem egységes. Az ügyvédi tanács tudtunkkal még nem foglalt állást ebben a kérdésben.

— **Hány ügyvéd költsége terheli a klientst?** A budapesti kir. ítélőtábla szerint: «Jogsabály, hogy amennyiben az ügyfél által megbízott ügyvéd maga mellé segítőtársként más ügyvédet ajánl ügyfelének ez utóbbi a segítő helyettes ügyvéddel szemben csak akkor kerül közvetlen díjazási kötelezettséget is magában foglaló jogviszonyba, tehát csak az esetben köteles ezt külön is díjazni, ha a segítőtárs odavonása következtében két ügyvéddel szemben álló laikus felet erre előzetesen külön figyelmeztetik és ő a két ügyvéd közreműködésébe ennek dacára is beleegyezett.» (XIV. P. 2079/1924.)

A tábla által említett jogsabályról tudomásunk nincs és ilyen jogsabálynak föllállítása nem is volna helyes.

Igen gyakran előfordul, hogy nagyjelentőségű, sokoldalú tudást előfeltételező ügyben több ügyvéd közreműködése szükséges épügy, amint súlyos esetekben több orvos összeműködésére van szükség. Ilyenkor nem az a természetes, hogy a kliens csak egy ügyvédet, a páciens csak egy orvost fizet, hanem ép ellenkezőleg az a természetes, hogy mindegyiket köteles díjazni.

Nem foglalkoznánk az ítélettel, ha a Polgári Törvénykezési Jog Tára nem közölte volna, így azonban nem hagyhatjuk szó nélkül. Ténykérdés, hogy a segítőtársként bevont ügyvéd a másiknak egyszerű helyettese-e? Lehet, hogy a konkrét esetben a tábla az ügyet méltányosan és bölcsen döntötte el, az ítélet indoklását azonban elvileg helyesnek el nem fogadhatjuk.

— **Az igazságszolgáltatás esődjé.** A közeli napokban szótárgyává tettük a budapesti központi járásbírósnál uralkodó állapotokat, de ezek még ideálisnak mondhatók a munkásbiztosítási bíróságnál uralkodó állapotokkal szemben.

Ez a bíróság épügy túl van terhelve munkával, mint a járásbíró, a bírói személyzet oly kicsiny, hogy az csak a legsürgősebb természetű pereknek ellátásával foglalkozhatik, a kevésbé sürgős perekben azután mindnapos eset, hogy a keresetre 6—9 hónapon át semmiféle intézkedés sem történik.

Ily kevésbé sürgős pereknek tekintik az alkalmazottaknak a szolgálatadó ellen indított baleseti kártérítési pereit, amelyek közé a vasúti alkalmazottaknak baleseti kártérítési pereit is tartoznak.

Belátjuk azt, hogy a bíróságnál sokkal sürgősebb természetű perek (táppénz stb.) egész tömege kerül elintézésre, azonban a felek elvárhatják, hogy ha az állam a reájuk nézve sürgős természetű ily ügyeit a rendes bíróságtól elvonja és szakbíró elé utalja, ez a szakbíró annyi munkaerővel legyen ellátva, amennyi az ügyek legalább oly gyors elintézéséhez szükséges, mint amily gyorsan azokat eddig a törvényszék elintézte.

Ezen bíróságnál a múlt év közepéig az elnökön kívül 3 bíró volt, az elnököt kúriai bírónak nevezték ki, azóta az elnöki állás nincs betöltve s most 3 bíró dolgozik, ami annál súlyosabban esik latba, mert még 4 bírói állás is kevésnek mondható.

Az igazságügyminisztérium most az alkalmazottak baleseti kártérítési járadékainak felemelése iránti pereket is ezen bírósághoz utalta s hogy mit jelent ez az amúgy is túlterhelt bíróságra, de meg a felekre is, nem kell bővebben fejtegetni.

Ezen személyzethiány mellett még a bíróság elhelyezése is megnehezíti a jogkereső közönségnek a hozzáférhetést. A bíróság ugyanis a X. kerületben a tisztviselőtelepen van.

A központi járásbíró épületében sok mindenféle — nem bírósági — hivatal is van, talán lehetne ezen bíróságnak is elhelyezést találnia a központi járásbíró épületében. —d.—r.

— **Kényszeregyesség tartama alatt esedékes házbérek.** A csődön kívüli kényszeregyességi eljárás nem érinti a bérleti viszonyokat (30. §.). Adós tehát köteles bért fizetni, ha nem fizet, nemcsak perelhető, hanem ellene végrehajtás is foganatosítható. Itt azonban a behajtási eljárás megakad. Árverés már nem foganatosítható. A rendelet erről nem intézkedik, de a budapesti törvényszék bírái minden egyes esetben felfüggesztik az árverést és ez ellen jogorvoslatnak nincs helye. Ennek folytán a háztulajdonost érzékeny kár éri, mert a félévnel régibb házbérré elveszti elsőbbségét. Azzal sem ér célt, ha bér nem fizetés

okából felmond. Egyrészt mert a felmondási per félévnel jóval hosszabb ideig húzódik, másrészt, mert adós végül a lakáshivatalnál kéri az eljárás felfüggesztését kényszeregyességi eljárás címén és adós további halasztásokat kap. A rendelet novellájának ezt a kérdést is szabályoznia kell, vagy úgy, hogy a kényszeregyességi eljárás ne legyen akadálya az árverés megtartásának, vagy úgy, hogy ezekben az esetekben félévnel hosszabb időre illesse elsőbbség a háztulajdonost. A háztulajdonos nem kötelezhető arra, hogy ingyen adjon lakást és üzlethelyiséget adósnak.

— **Egy korona 40 fillér ügyvédi munkadíj.** A nyiregyházi kir. járásbíró 15,582/1925. sz. biztosítási végrehajtási kérvényért 1.700,000 K-ás ügyben 50,000 K-t állapított meg, melyből 30,000 K volt a veszélybizonyítvány beszerzési költsége, a kérvény bélyege pedig 1000 K, maradt tehát munkadíjra 19,000 K ami békebeli 1.40 K-nak felel meg. A kérvény előadmánnyal és végzésekkal fel volt szerelve.

— **August Aichhorn: «Verwahrloste Jugend».** (Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Wien.) Aichhorn neve nem először szerepel e lapban. Megemlékeztünk róla előadása kapcsán, melyet egy évvel ezelőtt tartott az «Ügyvédi Kör» helyiségében. Mindazt megtaláljuk könyvében, amit akkor hallottunk tőle: a bécsi ifjúságvédelem centrális szervezetről, a gyermek jogáról megfelelő nevelésre és életviszonyokra, a disszociáltságról való teóriáját és abból következő felfogását, hogy a fiatalok nem elítélni és büntetni, hanem megítélni és pótlólag nevelni kell. De talánuk ennél még sokkal többet is. Tíz előadás keretében foglalkozik Aichhorn a züllöttség problémájával, melyből hármat a *züllöttség okai* felderítésének szentel. Megtanít különbséget tennünk a *latens* és a *manifest* züllöttség között és arra a belátásra kényszerít, hogy a tünetek eltüntetésével még nem szüntettük meg a züllöttséget, legfeljebb ideiglenesen megakadályozzuk annak megnyilvánulását; ez az, amit büntetéssel, legjobb esetben, elérnünk lehet. Ha ellenben gyökeresen akarjuk megszüntetni a züllöttséget, akkor ismernünk kell annak legmélyebb *telki okait* és azokat kell megszüntetnünk. Ez okok ismertetésénél nem szerez teoretikus fejtegetéseket nyújt a szerző, hanem az eleven, való életet állítja elénk. Felvonultatja előttünk a fiatalokékat: a fiút, a leányt, akikkel az élet nagyon is kegyetlenül bán, akik a való élet elől egy valóságos képzeletvilágba menekülnek és képtelenek a reális élet követelményeinek megfelelni; nincs maradásuk munkahelyeiken, feledékenyek, szórakozottak, nincs örömük, nincs kitarásuk munkájuknál, *csavargókká* lesznek, mondhatjuk, *neurotikus alapon*. Látjuk az apa nélkül felnövő fiút, aki családjában, csupa nő közt nevelkedve, nem találja meg az utat a férfivá fejlődéshez s a természetes férfias energia hiányát erőszakos kitérőekkel, családja ellen való agressziókkal helyettesíti, melyek miatt anyja javítóintézetbe akarja csuktatni. A fiatalok sikkasztót, tolvajt megnézzük otthonában; megtaláljuk a mostohaanyát, a testvérek közt való féltékenységét, mint a züllés megindítóit stb.

De Aichhorn nem érheti be az okok felkutatásával, megmutatja, hogy miképpen tud élni a nyert belátásokkal, az okok ismeretével.

Kétféle praksisából mutat fel eseteket: védőnevelői, ambulatorikus gyakorlatából és az intézeti javító-nevelésből. Mind a kétféle nevelőmunkában nélkülözhetetlen eszköze, az érzelésvitél (Übertragung), amelynek segítségével tud a fiatalok lelki-életéhez hozzáférközni, bizalmát megnyerni, sokszor nála apai szerepet betölteni és ezen keresztül őt ismét szociálissá tenni. Az érzelésvitél e kérdésnek egy előadást szentel Aichhorn; az intézeti nevelés körül szerzett tapasztalatairól, bátran mondhatjuk sikereiről, és ezen belül az agresszív csoportjáról szintén egy-egy előadása szól.

Aichhorn gazdag tapasztalatai felhasználásával kiépíti a pszichoanalízis alapján, a züllött gyermek lélektanát és pedagógiáját és ezt adja két befejező előadásában. Megértésükhöz nem szükséges a pszichoanalízis előzetes ismerete; hiszen a könyv alcíme: «A pszichoanalízis a védőnevelésben. Tíz előadás első bevezetés gyanánt.» De szükséges, az elfogulatlan közeledés és a pszichoanalízis ellen való sajtóságot előítéletnek félretervése és akkor Aichhorn könyve szinte élményszerűen adja meg azt a meggyőződést, hogy a *pszichoanalízisben mily nélkülözhetetlen fegyvert nyerünk a züllöttség leküzdéséhez*.

Aichhorn könyvét Freud professzor szép előszava vezeti be.

— **A Pp. 504. §-a** szerint a fellebbezési eljárásban az első bíróság ítéletét fel kell végzéssel oldani, ha «a törvényszék előtt a tárgyalásnál jegyzőkönyvvezető nem volt alkalmazva». Az 1925. évi VIII. tc. elmulasztotta ezen rendelkezés törlését akkor, amidőn 6. §-ában megszüntette a jegyzőkönyvvezető kötelező alkalmazását a törvényszéki elsőfokú eljárásban és megelégedett azzal, hogy jegyzőkönyvvezető csak a «lehetőséghez képest» alkalmaztassék. A törvényszéknek csak a fellebbezési eljárásban maradt kötelező jegyzőkönyvvezetőnek az alkalmazása, amiért is csak a felülvizsgálati bíróság jöhet abba a helyzetbe, hogy jegyzőkönyvvezető alkalmazásának elmaradása miatt a törvényszék ítéletét feloldja (540. §.). Nem félő, hogy a kir. ítélőtáblák nem fogják megtalálni a szakaszok összhangját és eligazodni, de mégis sajnálatos az ilyen törvényszerkesztési pontatlanság.

Fiatall, nőtlen, agilis ügyvéd, aki nagy gyakorlattal, munkakedvvel, német és francia nyelvtudással és jó referenciákkal rendelkezik, társulna lehetőleg fővárosi kartárral, vagy irodavezetést vállalna. *Igényei rendkívül szerények.* Ajánlatok «viribus unitis» jelisével a kiadóhivatalba küldendők. 17755

Ügyvédjelölt egyéves vidéki gyakorlattal 1926 január 1-jére, szükség esetén azonnalra is, alkalmazást keres. Dr. Budai Ferenc, Kistűjszállás. 17756

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1924.

A kötet, amelyet dr. TÉRFI GYULA rendezett sajtó alá, az 1924. évben alkotott törvényeken kívül a jogász-közönség előtt oly előnyösen ismert és megszeretett «Pótlások»-kal is el van látva. — Ára kötve **210,000 K.**

Kapható úgy fekete kötésben, és mint a Hatályos Törvények Gyűjteménye, barna kötésben is.

Ugyancsak most jelentek meg a Jogtudományi Közlönyben a **DÖNTVÉNYTÁR-ak**, melyekben a felsőbb bíróságok 1924. évi döntvényeiről tájékoztatják a jogász-közönséget. Megjelent a

Magánjogi	-----	XVII. kötet
Hiteljogi	-----	XVII. «
Perjogi	-----	IX. «
Büntetőjogi	-----	XVII. «
Közigazgatási és pénzügyi	-----	XVI. «

Minden kötet ára **35,000 K.**

Ugy ezek, mint a Corpus Juris és a Döntvénytárak előző kötetei is, kényelmes havi részletre megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA könyvterjesztő vállalatánál,
Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

Újdonság!

Január első hetében jelenik meg

A PENGŐMÉRLEG

Írta: **Dr. SZENDE PÉTER PÁL**

budapesti ügyvéd.

A 7000/1925. P. M. sz. rendelet a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról — mely a 4200/1925. P. M. sz. rendeletet hatályon kívül helyezte, — minden kereskedőt, ideértve a kereskedelmi társaságokat, arra kötelez, hogy pengőértékben új nyitó mérleget készítsen.

«A pengőmérleg» a különösen részvénytársaságokra és szövetkezetekre nézve komplikált rendelkezéseket nagy körültekintéssel s a gazdasági életre való figyelemmel hasznos gyakorlati tanácsokkal világítja meg.

Ára: Két pengő

Megrendelhető a kiadónál:

17758

GRILL KÁROLY könyvkiadóvállalata

Bpest, IV., Veres Pálné-utca 3 és minden könyvkereskedőnél

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4

Most jelent meg

Dr. EGYED ISTVÁN

kir. ítélő táblabíró, egyetemi magántanár

IPARJOG

című műve, amely az érvényben levő iparjog egyetlen rendszeres feldolgozása. Az érvényben levő ipartörvények mellett az összes iparra vonatkozó rendeleteket is tartalmazza azok szakszerű magyarázatával.

Nélkülözhetetlen mindenkinek, aki az ipar ügyeivel foglalkozik.

A 18 íves, pontos tárgymutatóval ellátott kötet ára **140,000 K.**

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a **Franklin-Társulat** könyvkereskedésében, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében, VI., Andrassy-út 21.